PROSPERI ALPINI

MAROSTICENSIS *Philosophi & Medici*, *in Gymnasio* PATAVINO *Medicamentorum simplicium Professoris ordinarii*,

MEDICINA ÆGYPTIORUM.

Accessit huic editioni ejusdem Auctoris

LIBER DE

BALSAMO.

UT ET

JACOBI BONTII

MEDICINA INDORUM.

Editio nova.

LUGDUNI BATAVORUM,

Ex Officina Vid. & Fil. CORN. BOUTESTEIN, 1718.

ILLVSTRISSIMO AC SAPIENTISSIMO

SENATORI,

ANTONIO MAUROCENO,

Supremo Reipub. Venetæ Conſiliario.

PROSPER ALPINUS. S. D.

UM multis ab hinc annis (*Vir Illuſtriſſime*) medicinæ ſtudio, ac ſciendi cupiditate ductus, patriis & ipſe (exemplo præſtantiſſimorum virorum, qui ad hanc, & alias diſciplinas perdiſcendas, varias regiones peragrarunt,) littoribus relictis, in Ægyptum profectus eſſem, quod ipſam medendi artem primas ac veriſſimas radices apud illas gentes olim habuiſſe intellexerim, quando vel à brutis animalibus ibi medicinam exerceri, aliqui prodiderint, ex quibus & vacuandi ſanguinis per ſectas venas, & multorum aliorum præſidiorum uſum prodiiſſe, Ægyptiorum non paucis perſuaſum eſt: apud illos populos nonnullos annos moratus, ipſorum uſitatam medicinam à me eo tempore obſervatam, & in quinque Commentarios digeſtam, poſt meum in patriam reditum cum perficere ſummopere optarem,

evocatus interea Genuam ad Joannem Andræam Auriam, Principem amplissimum, ut apud illum medicinam facerem, assiduis Aulæ curis implicatus, id eo tempore efficere non potui. Cum vero illinc reversus, in perfectiorem eos, quoad potui, statum restituissem, decrevi sub tuo nomine nunc tandem ipsos in lucem proferre. Quos tibi amplissimo Senatori, mihi jam usque à primis meorum studiorum annis fautori, adjutori, ac patrono unico jure merito dicare debeo. Tibi enim soli hi primarii meorum studiorum partus, ac fructus debentur. Quid? non te solo adiutore mihi in Ægyptum proficisci, ejusque loca perlustrasse olim concessum est? Qui, cum me meæ juventutis annos in his locis medicinam facientem exigua sane studiorum meorum expectatione terere aliquando animadvertisses, neque parum hanc meam doluisses vicem, tantum in meis rebus studii ac laboris adhibuisti, ut Georgius Hemus Patricius Clarissimus, Consul pro Cayro Ægypti designatus, me in ea loca medicinæ causa libenter conduxerit; scilicet illa peragratione varias hominum perspectas naturas, morbos, causas, ac usus medendi penes varias gentes observatos, non parum utilitatis ac splendoris meis studiis afferre posse, intelligebas. Taceo innumera alia longe majora ex te in me collata beneficia: quanta enim benevolentia, ac humanitate Franciscum Alpinum, carissimum Patrem meum, dum viveret (quem medicinæ causa multos annos cognovisti, ac plurimi fecisti) meque ac alios meæ familiæ semper fueris complexus, dici quidem à me satis non potest. Merito itaque non hos modo meos studiorum labores, verum me-ipsum quoque cum his tibi devovendum puto. Jam diu enim pluribus de causis mihi fuit in optatis, ut tantorum in me munerum tuorum aliquod tibi grati animi, meæque præstantis in te observantiæ signum ostenderem. Ad hæc illud etiam accedit, quod hos libros de illiusce gentis medicina a me (quæ mea est ingenii tenuitas) conscriptos, cum non omni plane culpa carere cognoscerem, tui claris-

riſſimi nominis ſplendore fultos in lucem prodire volui; quod plurimum illis auctoritatis, & exiſtimationis, te patrono, acceſſurum intelligerem. Tu enim is es, qui quidem hac noſtra ætate multis virtutibus in hac feliciſſima Repub. Mauroceno-rum familiam antiquitate, nobilitate, ac auctoritate claram magis ac magis illuſtras, & ornas. De cujus quidem tuæ familiæ, atque de tuis ipſius laudibus mihi nunc agere inſtitutum non eſt, tum quia ad Oratorem magis hæc tam magna tractare, quam ad medicum pertineat; tum etiam quod adeo omnibus eæ notæ ſunt, ut nullo, qui eas aliis indicet, indigere videantur. Quis vero hic, aut alibi nunc eſt, qui iſtius familiæ claritatem, antiquitatem atque auctoritatem ignoret? Quam tot Sereniſſimi Duces, claſſiſque maritimæ præfecti excellentiſſimi, quam Cardinales ampliſſimi, & Patriarchæ ex ea orti (qui plurimum olim Chriſtianam Rempubl. Illuſtrarunt,) quam Senatores alii fere innumeri maximis honoribus, ac dignitatibus variis temporibus in hac Civitate decorati, adeo nobilem, amplam, & Illuſtrem eſſe declarent, ut hoc ad ejus laudes maxime ſufficere poſſit. Nam ut alios omittam, Hieronymus Maurocenus frater tuus nemini ſuperiorum cedens, præclaris virtutibus & rebus geſtis, dum viveret, patriam exornavit. Cujus mortem immaturam multis lacrymis non modo patricii, ſed plane omnes, quos tanti viri virtutes non latuere, maxime luxerunt. Nec hercle id injuria. In quo enim viro tantam unquam in Deum fidem, pietatem, charitatem ulla reperit antiquitas? Quis etiam in Reipub. magiſtratibus obeundis talem ac tantam ſapientiam, juſtitiam, prudentiam, atque humanitatem oſtendit? Teſtes ſunt Veronenſes, qui in ejus præfectura ita fuere tractati, ut & illius magiſtratus, & rerum ab eo præclare geſtarum nulla unquam ſit hominibus oblivio ereptura memoriam. Ex quibus in ea civitate exantlatis tum vigiliis, tum maximis laboribus, ægritudo, qua ille poſtea defunctus eſt,

ori-

originem habuit. Is etiam præter alios multos magiſtratuum, ac præfecturarum ordines, quibus ſua ætate ipſe magnifice ornatus eſt, in ampliſſimo Clariſſimorum patrum cœtu cooptatus, multis annis præclariſſimus Senator vixit. Ac tandem Decemvirum capitalium dignitate ſumma cum laude perfunctus eſt. Hæc igitur virtutum, & recte factorum exemplum Hieronymus tuus frater moriens reliquit. Hæc eadem in te poſtea hæreditario quodam jure, mirifice tranſlata fuiſſe, teque eodem ſplendore claruiſſe, quis ignorat? Nolo enim de te etiam nunc dicere, quam omnibus Catholicæ religionis verus amator, atque accerrimus defenſor videaris, quamque divini cultus aſſiduus ſis obſervator, quantaque in Deum quoque tua ſit fides, in Pauperes pietas, ac charitas. Quod majus pietatis in patriam, charitatis, fortitudiniſque exemplum de te proferri poſſet, quam quod tu quindecim nunc labentibus annis, hic ingenti illa graſſante peſtilentia, urbemque hanc atrociſſime devaſtante, tuis civibus edidiſti? Cum ſcilicet ſextæ partis civitatis peſte infectæ, curam à Clariſſimis patribus in tanta calamitate tibi demandatam non modo (quod plerique, ſibiipſis plus quam patriæ conſulentes, tunc faciebant) non recuſaveris, ſed hilari potius vultu ſumme arduam ac periculoſam illam provinciam ſuſceperis, non minuſque pie, quam fortiter, ſapienter, ac feliciter obieris. Neque enim tota civitas hæc infecta peſte in tanta ſui neceſſitate tunc à te deſeri potuit. Omitto præterea quanta in multis Reipub. muneribus, à te variis temporibus digniſſime expletis, juſtitia, probitate, ac prudentia rem Venetam adminiſtraveris. Præſertim ubi te patres conſcripti actibus Illuſtriſſimorum Procuratorum, atque legum conſervationi præeſſe voluerunt. In quibus quidem, atque in Senatu (Senator jam diu ab ipſis creatus) plurimum laudis ac ſplendoris es conſecutus. Simul & illud omittam, quam in gravi iſta provincia, qua hoc anno ſupremus Reipub. Conſiliarius

à Clarissimis patribus delectus es, vigilantissime, ac sapientissime te geras, quantaque solertia, ac benignitate cunctos in eo magistratu complectaris, ut ea profecto causa nemo sit, qui te semel noverit, quin statim se tibi addictissimum fateatur. Unum vero illud de te minime tacendum puto; domum etenim tuam sic sapienter, ac prudenter instituisti, ut merito hac ætate plurimum sit admiranda. In ea quidem talis ac tanta penes omnes, qui ipsam habitant, recte ac honeste vivendi elucet harmonia, ut sacer religiosorum hominum cœtus jure omnibus videri debeat. In ipsa quidem neminem invenias, qui præter id, quod summe honestum est, quicquam aut facere, aut loqui audeat. In qua talis est futura filiorum posteritas, ut si ex præsentibus ventura prævideri liceat, maxime sperandum sit, fore, ut tuarum virtutum claritas æternis sæculis in filiis, ac nepotibus tuis refulgeat. Quales Joannes, Petrus, Laurentius, Franciscus, atque Matthæus; existunt, morum profecto integritate, ac virtutum præstantia non parum hoc sæculo admirandi. Sic enim à te omnes educati sunt, ut inter ipsos nullus sit, qui vera religione, perfectaque in Deum fide non effulgeat, qui plurima tum in te, tum in reliquos fratres observantia, obedientia, ac amore eximio non exardeat. Liberalitate vero, modestia, temperantia, mansuetudine, continentia, aliisque fere innumeris virtutibus nemo certe ex iis, qui vel sunt, vel fuere, præferendus ipsis videatur. Sed & hæc, & plura quoque hujusmodi omittam, cum hoc meum institutum non sit, atque plurimum etiam tuam his modestiam offendi sciam, qui aliorum laudes, quam tuas libentius audire soleas. Etsi tu igitur nunc is Senator sis, cui amplissima ac divina prope munera debeantur, est tamen tuæ liberalitatis qua cunctos perbenigne complecteris, ut hos meos libros, quos tibi nunc ego devotissime consecro, atque voveo, libenter accipias, tenue quidem, & tenuis hominis musculum; à

sum-

ſumma tamen obſervantia, ſtudio, & amore in te meo profectum. Id ſi tibi non erit ingratum, mihi animum ad graviora medicinæ ſtudia plurimum inflammabis. Vale, meque, ut ſoles, ama.

Venetiis, Anno Salutis humanæ, M. D. XCI.
Menſe Martio

PROS-

PROSPER ALPINUS
ERUDITIS LECTORIBUS.

X Ægypto, in qua ego nonnullos annos medicinæ causa olim moram feceram, Deo annuente, in patriam reductus, Patavium quamprimum me contuli, ut Melchiorem Guilandinum (virum in omni genere scientiarum clarissimum, ac in plantarum cognitione nulli hoc ævo secundum, mihique plurima necessitudine conjunctissimum) salutationis gratia convenirem: A quo humanissime acceptus, aliquot dies apud illum fui, in quibus multa inter nos de Ægypti regione; cœlo, temperie, & de illorum corporum habitu, temperamento, locuti sumus, de medicis, ac morbis, quibus illa regio abundat, & de medicina penes illos populos usitata, ac denique de plantis, quæ illis in locis nascuntur, sermones aliquos habuimus. Is igitur me postea, ut illa, quæ inter nos commentata fuerant, litteris mandarem, obnixe rogavit, & suasit; fore enim, ut non parum utilitatis, ac voluptatis ex his ad medecinæ studiosos accedat. Cui cum non parere ac obsequi, turpe putarem, quanta cura, & studio potui, eosdem ipsos à nobis per id temporis habitos sermones in quinque libros, divisos, ac digestos, sub nomine Ægyptiorum medicinæ (quando de illa tantum agere

nostrum præcipuum fuerit institutum, neque de aliis, nisi illius gratia) comprehensos, scriptis tradidi. Quos cum à multis desiderari forte intellexerim, quamplurimis etiam id mihi medicis doctissimis persuadentibus, præsertimque Hieronymo Mercuriali, ac Alexandro Massaria hac tempestate medicis celeberrimis, ne horum voluntatem aspernari, & multorum utilitati invidisse videar, ipsos in lucem proferre non sum veritus. Hos itaque, eruditi lectores, candido animo accipite, legite, ac bene consulite. Quod si ego hos vobis gratos fuisse aliquando intellexero, alia his graviora, atque utiliora in arte medendi studia, à me multo labore, ac vigiliis alias elucubrata, atque informata, vobis medicinæ amatoribus communicare non recusabo. Valete.

MEL-

MELCHIORIS GUILANDINI, DE PROSPERO EX ÆGYPTO AUTHORIS IN PATRIAM REDITU CONGRATULATIO.

In qua obiter multa quæ in itinere acciderunt, præfationis loco habentur.

GUILANDINUS.

RATULOR ſummopere, Alpine, te ex Ægypto tandem incolumen Patavium rediiſſe, quandoquidem maximum eſſe exiſtimem, hominem multas, quas longiſſima itinera ferunt, moleſtias, crebrioraque & grandiora ſimul pericula à varia illiuſce gentis barbarie ſibi ſæpe oblata, ſuperaſſe, in patriamque ſalvum omnino reverſum eſſe. Quem tuum reditum difficilem reddebant variæ Ægypti locorum naturæ, cœlique calores, quibus noſtra corpora diverſo aſſueta cœlo, multum alterantur, atque læduntur. Quamobrem gaudeo maximopere, atque iterum gaudeo, quod nunc te ſalvum ad nos denuo contuleris, mihique ita hilarem te nunc obtuleris. ALPIN. Atque ego etiam ingenti gaudio perfundor, quod te virum doctiſſimum, univerſis literarum profeſſoribus, & principibus multis excellentis tuæ doctrinæ cauſa acceptiſſi-

mum, invenerim in hac præclarissima studiorum urbe, optima valetudine tuis studiis vivere, præ gaudioque tanti tui boni, & præ voluptate vix quid loquar scio. Gratis etiam majores, quas possum tibi nunc ago, quod ex meo reditu tantum gaudii, ac voluptatis acceperis, mihique tantum tribueris, quem in tua potestate esse, quicumque sim, tibi persuadeas volo. GUILAND. Tibi non minus multas gratias agere debeo pro tua isthac humanitate. Iter vero arduum, & periculis plenum te olim suscepisse existimo. Sed cur in Ægyptum te conferre volueris tantisque illis te exponere periculis, libenter audirem. ALPIN. Ego fere usque à pueris hujus semper fui sententiæ, neminem posse perfectum esse medicum, qui varias regiones, & loca non peragraverit, diversosque hominum mores non observaverit, atque hoc pace illorum dixerim, qui instar avium nunquam nidos suos deserunt, neque ab his latum unguem recedere audent. Variæ etenim regiones varios tum morbos patiuntur, tum medicinas ferunt ad eos persanandos accommodatas, atque etiam varii medendi usus in variis observantur locis, quorum observatione medicus fit prudentior, & doctior: qua sententia adductus sum, ut si in arte medica cuperem aliquid proficere, orbis partem aliquam peragrarem, aliosque morbos in aliis familiares locis, & varias medicinas ac plantas quæ ibi nascerentur, & diversos usus medendi, penes diversas nationes usitatos observarem, atque cognoscerem. Cum itaque publice medicinam facerem in proximo Oppido C. S. Petri, aliquo remotius abeundum existimavi, atque in hac sententia multum perstiti, sed quorsum versus proficisci præstaret, id vero ignorabam. Quo quidem tempore mihi Deus Opt. Max. optatissimam occasionem præbuit, ut in Ægyptum proficiscerer medicus cum Clarissimo Georgio Hemo, qui illo tempore à Serenissima felicissimaque Veneta Republica Consul in ea provincia fuerat electus. Ad hoc iter etiam me multum hortatus est Franciscus Alpinus Medicus paterque meus carissimus.

mus. Tandemque in eam veni ſententiam, ut mihi facile foret ex animi mei ſententia illuc proficiſci. Itaque accepi conditionem, meque tunc ad iter hilari animo paravi. GUILAND. Quoniam virtus laudata creſcit, non pudebit me hoc vel te præſente dicere, auctum iri vehementer tuorum ſtudiorum peritiam ac laudem, ob hanc tui animi non vulgarem nobilitatem, qua hanc peregrinationem ſciendi gratia ſuſcipere, ita probe in animum induxeris. Sed his omiſſis, cuperem tuum nunc iter audire, & quo tempore ipſum inceperis, quaque ſorte etiam eo fueris uſus; omnes ſiquidem longa itinera conficientes, multos labores patiuntur, & multa ſubeunt pericula, quæ poſtea aliis narrent. ALPIN. Anno à Virginis beatiſſimæ partu M.D.LXXX. Septembri menſe die XXI. eam, quæ Peccatora appellatur, navim conſcendi una cum Georgio Hemo Conſule deſignato pro Cayro Ægypti, viro ſane pro ſua ipſius humanitate, animique integritate Clariſſimo: quique in Conſulatu ita ſe geſſit, ut cuique cariſſimus fuerit, & illius diſceſſum ab Ægypto non modo Veneti mercatores, ſed vel ipſi Ægyptii ægre tuliſſe, atque adeo luxiſſe viſi ſint. Itaque datis velis Zacynthum ſecundis ventis paucis diebus pervenimus, portumque ingreſſi ſumus. Unde digreſſis non ita ex voto reliqua navigatio ſucceſſit, quandoquidem paulo poſt ita validis procellis tempeſtatibuſque agitari, turbarique cœpimus, ut facile dixiſſes nobis eveniſſe, quod Ovidius cecinit:

Navita ſollicitus quoque ventos horret iniquos,
Et prope tam lethum, quam prope cernit aquam:
Quod ſi concuſſas Triton exaſperat undas,
Qui tibi nunc toto eſt, nullus in ore color.
Tum fœcundæ voces generoſa ſydera Ledæ
Et felix dicas, quem ſua terra tenet.

Cœpit enim ea nocte, quæ eſt ante diem decimum ſeptimum menſis Octobris, quem diem omnes nautæ ſtellarem, ut ita

dicam appellant, ventus Hellefpontius ita adverfo impetu tempeftuofe perflare, ut coacti fuerint nautæ proram obvolvere: Qui timentes ab Africis ventis, qui eo temporis flare folent, creberrimis, grandioribufque procellis mare verrentes, ne navis in folum ab his abduceretur, naufragiumque fieret, per eofdem Africos ventos iter fuum direxerunt: quo fane ita directo itinere, navis in vaftiffimum mare ab Hellefpontio vento, quem nautarum vulgus Græcum Orientalem appellat, raptim, & ingenti impetu ferebatur, ita, ut à terra magis magifque ipfa elongaretur. Noftrum vero nos judicium fefellit, quod fperabamus eum obortum ventum cito cafurum, ab eoque rurfum noftrum iter, quod per Circium ventum fuerat, brevi tempore nos effe recepturos, fiquidem prior ille ventus non adeo cito ceffavit, quin potius tanta tempeftate ac furore perauctus eft, & nobis ita fære minari cœpit, ut coacti fuerimus navim velis nudatam mari committere, & temere ab illorum infano impetu interitum noftris oculis millies in hora minantium expectare, atque ab his abfque ullo regimine in vaftiffimo pelago alternis undis ad libitum agitari. Atque hæc horrida tempeftas ad diem ufque vigefimum fecundum protendebatur, tanto omnium timore, ut nemo effet, qui de falute fua fperaverit quicquam. noftram aliquantulum demulcebant miferiam illa Lucretii Carmina:

Certa quidem finis vitæ mortalibus adftat,
Nec vitari lethum poteft quin obeamus.

Placuit tamen mifericordi Deo, ne ab ea tempeftate interiremus; ut fortaffe ad aliquam rem etiam viveremus: Cui quas poffum majores nunc gratias ago, ac perpetuo referam; qui me fua clementia ac pietate ex tanto periculo incolumem fervaverit. Die vero vigefimo fecundo menfis Octobris, aurora lucefcente, ad Corcyræ locum eum pervenimus, quem Fano appellant, ventis omnino fedatis. Et paulo poft Zephiris placide

cide ſpirantibus inſulæ fretum ingreſſi ſumus ſumma omnium cum voluptate ac gaudio, atque Merleras appellatum portum tenuimus: ab eoque altera die ſummo mane alium in portum pervenimus, à primo parum diſtantem, atque ab eo Corcyram. In qua per diem moram traximus. Poſtridieque Septentrionali exorto vento, ab ejus portu digreſſi ſumus, quo ceſſante non multo poſt ad portum, qui eſt apud Gomenizzas, acceſſimus. adverſis vero noſtræ navigationi ventis diu perſeverantibus, & largiſſimis adhuc pluviis, magniſque imbribus, detenti, quibus quidem Corcyræ inſulæ ſitus ſex quotannis menſibus obruitur, atque aliis ſex ſiccitate exhauritur, coacti ſumus in Corcyræ portum confugere, & ſaluti noſtræ conſulere. Ubi uſque ad nativitatem Domini permanſimus, cujus diei feſtivitate devote ſervata, altera die orto Sole, triremis auxilio noſtra navi è portu deducta, vela ventis dedimus, eodemque die Paxo vidimus. Alteraque die Aparctia vento impetuoſe ſpirante, ſub aurora Zacynthum rurſum vidimus, portumque illum cum magna omnium eam urbem accolentium admiratione, quod accolæ ceterique omnes ex proxima tempeſtate nos interiiſſe ſibi firmiter perſuaſerint. Zacynthi vero toto Januario menſe commorati ſumus. Dieque ſequentis menſis tertia ab eo portu diſceſſimus, meliorique fortuna iter noſtrum recepimus, ac per diem ante cinerem in portum Sudæ, fortiſſimum Cretæ inſulæ propugnaculum, pervenimus, ubi peractis quinque diebus, portum Fraſchiam vocatum, qui ab urbe Creta decem millia paſſuum diſtat, invaſimus. Multi ex Cretenſibus, qui pro certo habuerant noſtram navim Octobri proximo menſe mari abſorptam fuiſſe, ſimulque cum ipſa aliquot Cretenſes Caloyeros nobiſcum navigantes, noſtro adventu, tanto ſunt affecti gaudio, ut ipſorum lætitiam publicis campanarum ſonis in templis per multos dies publice manifeſtarent: ubi vero Cretæ multis diebus moram traximus, inter initia menſis Martii, ut noſtro longiſſimo itineri finem tandem impo-

po-

poneremus, vela rursum ventis dedimus, in altumque navim Circio vento, qui leniter spirabat, advehi permisimus, ceterum tertia die Austrinis ventis rursum vehementer exortis, retrogressi in portum Standiam applicuimus, ab eaque nova procella salvi fuimus, distat & hic portus ab urbe decem millia passuum. Ibique tribus peractis diebus, orto Sole, ab eo portu navim solvimus, Agrestique vento, & Favonio impetuosissime spirantibus, mare mediterraneum ingredimur, in ipsoque procellosa navigatione utentes duorum dierum spatio Alexandriam procul inspeximus, ingentique omnium gaudio iter nostrum tunc finem habiturum speravimus, neque nos nostra decepisset sententia, ni ventus ille non modo omnem subito furorem dimisisset, verum pene omnino siluisset. Mare etenim quam cito ventis omnibus caruit, adeoque siluit, ut navis ulterius progredi non potuerit, ob maximam ejus tranquillitatem, à qua valde pertimuimus, ne ab ipsa alia nova tempestas oriretur, nostrique itineris finem, quem oculis prospiciebamus, prohiberet, & in alia graviora maris pericula nos injiceret. At Dei optimi maximi voluntate factum est, ut ope triremis Præfecti Alexandriæ, quem Sangiac appellant, in portum navis duceretur, & die XXII. mensis Martii finem longissimæ nostræ navigationi imponeremus. Alexandriæ vero, Cayri ingenti grassante pestilentia, usque ad Julium mensem mansimus; cujus mensis initio per Nilum flumen navigantes, Cayrum venimus. In qua urbe tribus annis, & adhuc amplius moram traximus. Tandemque hoc anno MDLXXXIV. Ægyptiis littoribus relictis, navi Balbiana vocata, mensibus Octobri, atque Novembri tantum navigantes, Deo summa pietate patriæ redditi sumus. GUILAND. Omnia certe maris itinera in summo periculo versantur, quando navigantium vita, quia proxima est mari, proxima semper exitio sit dicenda, atque etiam quod spes prosperi itineris in aëris inconstantissimam naturam referatur. Verum ne te pigeat hæc atque illa passum

fuis-

fuisse, quoniam fortasse hæc olim te meminisse juvabit. Apprime jucundum semper existimavi, hominem posse dicere, hæc atque illa sum passus, siquidem eorum eventuum memoria hominem alacriorem ad ferendos fortunæ casus, prudentioremque efficit. Sed his omissis age, quæso, quid tu tandiu in Ægypto fecisti, quibusve studiis animum toto illo tempore oblectasti? Neque enim eum te esse arbitror, qui non egregium aliquod nobileque studium sis ibi prosecutus, quando credendum est, plurimas easdemque pulcherrimas tibi non defuisse occasiones, quibus aliquid te ipso dignum in re medica meditari potuisses. ALPIN. Quid facerem ociosus toto illo tempore in Ægypto? nisi apud eam gentem qualis exerceretur medicina, atque quales plantæ in eo solo nascerentur dignoscere operam darem, ne saltem diceretur noctu me Ægyptum adiisse; per id temporis, quo ibi moram traxi, publice medicinam exercendo, apud illos medendi usitatum modum discere studii. Et quod temporis etiam ab eo studio atque ægrotorum curis mihi superesat id ponebam, ut tu ex me quoque audisti, in opere de præsagio medicorum multis jam ab hinc annis à me incepto. GUILAND. Gaudeo te operam Ægyptiorum medicinæ cognoscendæ sic dedisse, ut apud illos frequentatum medendi modum, atque ipsorum usitata medicamenta plane, animadverteris, & didiceris. Quæ omnia cum adprime sint digna, quæ à nostris medicis cognoscantur, te nunc obnixe rogo, hisce diebus, quibus Patavii commoraberis, ne grave sit tibi, mecum de his, in hoc viridario loqui, præsertim vero de morbis illi populo familiaribus, deque ipsorum medendi usu, atque demum de plantis ibi nascentibus; sic enim in his æstivis caloribus sub gratissimis hujusce viridarii umbris tempus cum virtute consumere nobis jucundissimum fore existimo. ALPIN. Dabo equidem operam libentissime, ut non in hac re solum, verum in omnibus aliis tuæ obsequar voluntati, quamquam nullam unquam tuorum meritorum partem ego assequi valeam.

idque libentius faciam, quod plurimum emolumenti me ſperem ex hac noſtra collocutione pro tua doctrina, & humanitate conſecuturum. Solem vero cum nunc videam pene in Occaſum deſcendiſſe, fortaſſe præſtiterit loquendi principium in proximam diem remittere. GUILAND. Recte ſane, ego vero vix aurora expectata me in viridarium conferam, teque ut quamprimum venias etiam atque etiam oro. ALPIN. Perplacet, ſed tempus eſt, ut abs te nunc abeam, meque à multis meis negotiis nunc expediam, ut mane quam diluculo ad te redire poſſim: interea vale. GUILAND. Quando apud me eſſe nolis, ut lubet, ut ante noctem tuis functus negotiis, mane redire poſſis, abi felix.

INDEX CAPITUM,

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECUNDI.

LIBRI TERTII.

LIBRI QUARTI.

IV. *De*

FINIS.

PROS-

PROSPERI ALPINI DE MEDICINA ÆGYPTIORUM.

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

De statu Ægyptiorum medicorum.

GUILANDINUS, ALPINUS.

Cum hæc dies serenissima jam illuxerit, & opportune nos in hoc viridario simul concesserimus, locum secretioris hujus recessus quietissimum, opportunissimamque occasionem nacti, de medicina Ægyptiorum jam aliquid commentemur, de qua quidem prius quam agamus, à medicorum, quibus ea regio abundat, narratione principium faciemus. ALPIN. Jamjam è via huc veniendo, eminùs te in viridario ambulantem, profundeque cogitantem prospexi, & haud parum miratus sum, quòd tam diluculo è lectulo surrexeris. Neque tamen abs re credo, in viridarium descendisti, ut frigidiuscula scilicet isthac aura matutina, ac non minus istius elegantissimi tui viridarii amœnitate aliquantulum te recreares. Sed ne tuum loquendi desiderium

rium amplius oratione mea retardem, ad principium propoſiti tui ſermonis jamjam deſcendo. Sed quid obſecro me de medicis Ægyptiis dicturum arbitraris? an quia multis perſuaſum eſt ibi medicinam primas habuiſſe radices, plurimoſque illuſtres viros tum in medicina, tum in aliis ſcientiis olim in Ægypto floruiſſe, iiſdem etiam hac tempeſtate ornari regionem illam ac florere? GUILAND. Quid ni omnes iſtud ipſum ſentiant? quando uſque adeo etiam ibi bruta multa animalia reperiantur, quibus ars inſita curandi morbos aliquos exiſtimetur? quemadmodum de Hippopotamo equo marino in Nilo flumine degente apud quoſdam legitur. Hunc enim equum in quadam medendi parte etiam magiſtrum eſſe aliqui affirmant. Aſſidua namque ipſe, ut ajunt, ingluvie & ſatietate obeſus, exit in littus, recentes indagaturus arundinum cæſuras, atque ubi acutiſſimum earum ſtipitem cernit, id in corpus adigens, venam quandam ſibi in crure vulnerat, atque ita profluvio ſanguinis excitato morbidum aliàs corpus exonerat, mox plagam rurſus limo obducit. Quamobrem ſunt, qui arbitrantur, miſſionem ſanguinis ab hujuſmodi animali homines didiciſſe, veluti etiam à volucre quadam Ibi vocata apud Nilum quoque naſcente clyſteriorum uſum accepiſſe. Quod ipſam ſæpius ſibi alvum exoneraſſe roſtri aduncitate aqua per anum intromiſſa ſæpe ſit obſervatum. Si itaque beſtias ipſas in ea orbis parte natura medicinam docuiſſe creditur, quid de hominibus erit ratione ac diſcurſu præditis exiſtimandum? Atque eo magis cum priſcis iis ſæculis Ægyptus plurimis doctiſſimis medicis ſemper floruerit? ALPIN. Hippopotamum & alia bruta animalia, de quibus ea medendi miracula prædicantur, ibi reperiri certum eſt: at quod ego de hominibus medicinam profitentibus hiſce annis obſervarim, in medium nunc tibi proferam, paucique narrabo, quæ ex his ſcitu digna mihi fuere viſa, ac primum dico, Cayri aliiſque in locis Ægypti plurimos tum viros, tum mulieres reperiri, qui publice per urbem medicinam faciunt, non tamen ullos exiſtere, qui hanc artem aliqua ratione atque Hippocratice faciant. quando ibi nunc non literis, ſed armis opera ab his populis detur: neque id quidem mirum, cum Turcarum imperio

ea gens ſubjecta ſit. qui nullis ſcientiarum ſtudiis delectantur: armis tantum, auro argentoque & veneri indulgentes. de quibus verè videtur Seneca dixiſſe:

Turpis libido dominatur (ſcilicet nunc) potens venere,
Luxuria victrix orbis immenſas opes
Jampridem avaris manibus, ut perdat, rapit.

Deeſt illis ſtudiorum exercitatio, quamquam publicas ſcholas, ſive ſtudia ipſi habeant, in quibus varia ſcientiarum genera docentur; Cayri ſtudii locum Gemelhazar appellant, pro quo tercenta millia aureorum anno quolibet diſſipari ajunt. Siquidem ibi totius Academiæ ſumptus ad libros, ad victum & ad reliqua doctoribus & ſcholaribus neceſſaria quotannis ære publico ſuppeditantur. Ex omnibus vero ſcientiis, atque artibus, quæ ibi docentur, ea ſola pars theologica apud ipſos colitur, quæ Pſeudoprophetæ Mahometis leges, inſtitutioneſque pertractat. Multi ſiquidem, propemodumque infiniti ſunt, qui honoris atque utilitatis gratia in ejuſmodi ſcientiam incumbunt, quam qui adepti ſunt in ſummo pretio atque honore apud Turcas, alioſque omnes habentur. Hos Cadi appellant, quaſi dixerint, ſacræ legis doctores, quos Turca illius regionis præfectus ſuos quoque judices creat, quibus authoritas conceſſa eſt, ut poſſint quacunque de re in jure civili, ac pontificio judicare. ob quam rem ipſi tum in ſumma veneratione habentur, tum maximas parant opes. In aliis vero artibus atque ſcientiis perpauci ſunt, qui perfecti fieri ſtudeant, omniumque minime in arte medica, quæ cum aliis omnibus ferè in locis ſummo dignitatis gradu ſit, infimum nunc atque viliſſimum tum ob gentis barbariem, tum ob eorum, qui per urbem medentur ignorantiam locum tenet. quam niſi hinc ex Europa per Venetos Conſules conducti medici, curandis ibi Turcarum, Arabum, & aliarum gentium optimatibus, & quamplurimis, quos alii medici deſperata ſalute reliquerant, ad valetudinem reductis extuliſſent, atque illuſtraſſent, omnium mechanicarum artium ignobiliſſima apud Ægyptum jacuiſſet; id autem diligentia, ut dixi, noſtrorum reparatur. Illi vero cum ab omnibus contemnantur, tum etiam lucrum ipſorum exiguum eſt. GUILAND. Cum medici illi ita ne-

negligantur, neque multum lucri faciant, quæ occasio erit, qua ad medicinam valenter perdiscendam illi moveantur. Non est igitur mirum inter illos paucos perfectos medicos reperiri. Quod cum explicatum à te sit, nunc reliquum est præterea nihil, nisi ut susceptum de medicina Ægyptiorum sermonem claudas, ac de aliis rebus loquaris. Alpin. Quamobrem? Guiland. Quoniam ex indoctis medicis, quid boni, ac scitu digni ex te observatum audire possum? Alpin. Intelligo unde tu in eam deveneris sententiam. Sed hoc fortasse non est ita existimandum, quando scientia atque doctrina ignaros homines, Empirice tamen multa in arte secreta posse dignoscere, quis negabit? qualia sunt multa medendi secreta auxilia summam ob utilitatem nobilissima, apud Ægyptios priscos medicos olim inventa, hereditariè potius ab aliis præclarissimis medicis his relicta, quàm aliqua doctrina ab ipsis acquisita. Quid etenim, ut tibi de multis aliqua proferam, non ne mirum in modum laudandus esset ille mittendi sanguinis Ægyptiorum usus ex sectione multarum venarum, quæ nostris medicis minime sunt usitatæ? quales sunt jugulares, narium, angulorum oculorum, frontis, post aures, politis atque aliarum multarum corporis partium. Quis etenim medicus is erit, qui nesciat, illarum venarum sectionem ad quamplurimos tollendos morbos esse utilissimam? Quid dicam de sectione arteriarum, quam ad mittendum in multis morbis sanguinem non minus tutò, quàm in venis ipsi familiarissime usurpant. Cùm Galenus interim iis sectis quasi miraculo multos sævos morbos curatos nobis scriptum pluribus in locis reliquerit. Quid de aurium, colli, occipitis, labiorum, narium, atque malleolorum scarificatione dicemus? Cum ipsi mirabili dexteritate hoc genus auxilii præstent. Et quid de suarum cucurbitularum usu ab hoc nostro planè diversò? Quidque de ustionum ratione, atque de multis aliis ferme infinitis, quibus ipsi medendo utuntur, medicis præsidiis, deque etiam quamplurimis medicamentis simplicibus, ac compositis ab his multa cum utilitate frequentatis, erit judicandum? Guiland. Digna istæc mihi videntur, ut ab omnibus doctis medicis desiderentur; mirumque omnibus videri

deri debet, quo pacto hi indocti homines tot, tantisque nobilibus auxiliis recte uti sciant; nullo ea discursu ac medicæ artis ratione cognoscentes. Sed quo ordine his medicis per eam regionem exercere medicinam permittitur, quando ita artis medicæ dogmatum ignari existant? ALPIN. Extat Cayri inter cæteros medicos omnes quidam Ægyptius, quem Achimbassi illi appellant: qui medicorum princeps nostrâ linguâ interpretatur. Hujus officium est, illos, qui ibi medicinam exercere velint, de illiusce artis peritia sedulò percunctari, & examinare, atque eis, qui in medendi examine recte responderint ac recte se gesserint, publica fide concedere, ut per eam regionem mederi impunè possint. Istud autem in doctorum numero ascisscendi munus non datur multis, ut in multis Europæ locis fieri solet, sed uni soli tantum, illique præsertim, qui plus auri argentive Præfecto Cayri, quem Basà appellant, hac de causa solverit. Parum etenim id curat hoc tempore Basà, an ille, qui Achimbassi procreandus est, sit ad illud munus rectè obeundum probè idoneus, adeo nunc apud illos omnia corrupit avaritia; non hoc, inquam, ille curat, sed an potius aureos multos ipsis offerat. Eodem exemplo & ipse Achimbassi etiam à Præfecto perdoctus eodem avaritiæ vitio sublatus, pretium à cooptandis accipiens, omnes indistincte cum indoctos, tum doctos mederi per urbem sinit. Qua facilitate numerus tum virorum, tum mulierum medentium in ea maxima urbe Cayri est ferè infinitus, cùm quisque exhibito auro possit ab Achimbassi medendi authoritatem obtinere. Horum vero, qui per eam urbem medentur alii promiscue morbos omnes curare profitentur, alii partis alicujus tantum mala. veluti sunt ocularii, qui omnes morbos ac symptomata oculos lædentia, sanant. & dentarii, atque auricularii, tantum malis dentium auriumque medentes. atque alii qui tantum intestinorum ægritudines, alii pudendorum, alii vesicæ & alii uteri curant; in quibus morbis mulieres medicæ viris præferuntur: existimant enim ægrotæ mulieres haudquaquàm posse viros sic recte uteri affectus cognoscere, ut mulieres ipsæ. Quare fit ut ægrotæ medicas potius, ut à suis morbis curentur, quàm

medicos adhibeant: ſunt etiam alii qui tantum febres ſanant, quorum alii omnium, & alii aliquarum tantum curationem profitentur; atque hæc obiter dicta ſint de medicis Ægyptiis.

Cap. II.

Ægyptii qualem nunc medicinam exerceant.

GUILANDINUS.

INTELLEXI probè omnia, verum id à te ſcire cupio, quid eſt, quod omnes medici Ægyptii Empirici exiſtant, ſectamque Empiricam ſequantur. ALPIN. Ut per eos annos, quibus Cayri moram traxi, obſervare potui, potius methodicæ ſimulque empiricæ ipſos addictos judicavi, quando ad indicandam morborum curationem partium læſarum, cauſarum, naturæ, ætatis, virium, habitus cœlique obſervationem eſſe neceſſariam negent, quibuſdamque medendo utantur communiſſimis propoſitionibus, quæ methedicorum ſectam referre videntur. Ipſi etenim affirmant omnia morborum genera, vel à caliditate, vel à frigiditate oriri, vel morborum omnium præcipuam cauſam in calorem præter naturam, vel frigiditatem referunt: Quoniam vero ipſi arbitrantur eorum omnium, qui Ægyptum incolunt; corpora ratione cœli, ſub quo vivunt, valde calidi, ad ſummam vergere caloris intemperiem, ob id perfrigerantium medicamentorum uſum in omnibus ferè morbis ſine diſcrimine habent frequentiſſimum, illiſque temerè & inconſultò medendo utuntur. Obſervare ſedulo ſe putantes famoſiſſimam, vulgatiſſimamque in ſchola medicorum illam propoſitionem, quæ eſt, contraria contrariis curari; Hincque credentes ob illiuſce cœli ſumme calidam temperiem, ibi omnes ferè morbos, vel primo ab ea, quæ præternaturam eſt, caliditate procreari, vel ſaltem ſemper cum aliis cauſis præternaturalem caliditatem concurrere, ob quam cauſam uſum refrigerantium medicamentorum maxime affectant, idque præſertim in febribus: in quibus abſque ullo delectu, valde frigidis medicamentis ſemper utuntur,

tur, maximeque in iis, quæ ex humorum putredine oboriuntur. Quod ſanè contra medicinæ dogmata ab ipſis fieri exiſtimo. Nihil enim frigidorum remediorum uſus, quantum ad febrium cauſas, quæ ſunt obſtructiones meatuum, venarum, vel aliarum partium, ſpectat, aliquid prodeſſe, & multum obeſſe poteſt, cum a frigiditate humorum cruditas, atque obſtructio augeantur, maxime vero quando pituitoſi ſucci ſunt obſtructionis auctores. Tales enim humores ab uſu frigidorum incrudeſcunt magis, & craſſi fiunt magis, & ipſorum copia, ventriculo frigidiore atque ad concoquendum ineptiore ab eiſdem effecto, peraugetur. quàm vero ſint illa refrigerantia medicamenta ab iis frequentata, poſterius ſuis locis dicemus. GUILAND. Malus mihi quoque ille in medendis putridis febribus valde refrigerantium uſus eſſe videtur, quando nemo rationalium medicorum, quorum ſectam omnibus præferendam judico, ignorat, obſtructiones venarum, aliarumque partium in febrientibus à multis ſuccis, vel craſſis, vel viſcidis, fieri, & à multa frigiditate ipſas adaugeri. Galen. in ſynochis putridis febribus, ut apud ipſum in libro nono, meth. medendi legitur ea laudavit medicamenta, quæ obſtructa liberandi vim haberent, abſque multo tamen calore, ne calor febrilis augeatur. ob idque eligenda illa eſſe, quæ exiguo calore prædita, id tamen præſtare poſſint. Hincque in tollendis obſtructionibus uſum oxymellitis ſummopere commendavit. Ægyptii vero fortaſſè ita frigidis in iis febribus utuntur medicamentis, quod hæ ex glilioſis tenuiſſimiſque humoribus ortum maxime ducunt, qui non attenuandi, ſed incraſſandi ſint, ut Avicennæ aſſeclæ affirmant, hancque fortaſſè ob cauſam illi medici frigida medicamenta adhibent, ut ex quibus genita febris fuit, bilioſi, tenuiſſimique humores craſſiores evadant, ad faciliorémque excretionem eo modo parentur. Hæc erit igitur ratio quamobrem frigidis adeo medicamentis utantur. ALPIN. Si tu corpora illorum hominum quali temperamento ſint, rectè noviſſes, in hanc proculdubio ſententiam non veniſſes; nam, ut ſuis locis dicam, omnium ferè illa loca habitantium corpora diverſo conſtant temperamento, quòd aliquis cœli illiuſce

ra-

ratione, credere poſſet, quando pleraque illorum corporum licet ex ſui natura ſanguinea exiſtant, multa tamen pituita, etiam ex victus ratione apud ipſos uſitata, abundare dignoſcantur. Quamquam enim Ægyptii in ipſo ortu interna viſcera valde calida ſub calidiſſimo cœlo ſuſceperint, ex potu tamen aquarum, uſuque continuo ciborum tum frigidorum, tum refrigerandi qualitate magna ex parte præditorum, quibus ferè ſemper utuntur, ab immoderataque venere, atque ab uſu dulcium balneorum, quæ aſſidue frequentant, temperamentum illud calidum paulatim permutant in minus calidum, & tandem in frigidum; itaque fit, ut qui bilioſo naſcuntur temperamento, in ſanguineum mutentur, & qui ſanguineo in pituitoſum. Hincque quamplurima fœminarum, mariumque corpora ibi reperiuntur pinguiſſima, cum tamen cœli calidiſſimi ratione corpora omnia gracillima eſſe potius deberent. ex his igitur omnibus illorum corpora refrigerantur. Quo fit, ut omnes ejus regionis accolæ ſtomachum valde frigidum contraxerint, licet ipſi corporis habitu carnoſo, boniqueſucci, conſtare etiam obſerventur. Hujus autem facito ex me conjecturam, qui prius quàm Ægyptum adiiſſem, cum gracillimo corpore ſummeque calido eſſem, ibi ex aſſiduo aquæ potu, cui ob illos vehementes calores continuè indulgendum erat, carnoſum effeci corpus & pingue. quo tempore ſtomachus adeo erat ad frigiditatem converſus, ut ejus concoctrix facultas ad concoquendum imbecillior effecta ſæpe videretur, quam ob cauſam ſæpe acidis cruditatibus vexabar. Quod ſi mihi id acciderat, homini medico, & in temperata regione genito, quid de Ægyptiis ipſis exiſtimandum, qui non ſolum aquam pro potu affectant, ſed omnes frigidos cibos, quique immodicæ veneri dant operam uſumque dulcium balneorum frequentant? quæ omnia refrigerandi facultatem habent; niſi illos crudis multis humoribus abundare? Quod confirmare videntur aſſiduæ ventriculi cruditates, in quas ipſorum quamplurimi incidunt, frequentiſſimique articulorum dolores, qui continue ſparſim per urbem vagantur, ac mulieres, Eunuchos, & omnes abſque diſcrimine invadunt ac affligunt. Ex his igitur colligo Cayri rariſſimas fe-

febres ab exquiſito humore bilioſo gigni, pleraſque verò à crudo ac pituitoſo excrementorum genere; ideo arbitror uſum refrigerantium mendicamentorum iis febribus non rectè convenire, ob illorum humorum, à quibus generantur, tenuiorem ſubſtantiam, ut Arabes medici volunt, craſſefaciendam, quando eos potius craſſiori ſubſtantia conſtare quàm tenui ex nuper allatis optime pateat. Non erit itaque frigidorum medicamentorum uſus in febribus putridis ibi vagantibus omnino tutus, ſed ſæpe iis noxius. Illi igitur medici quod ad febres compeſcendas attinet, probandi quidem eſſent, ſcilicet, ut illum febris ſocium calorem extinguant, peſſime vero faciunt quòd febrium cauſas minime auferant. Ac potius ipſos dixerim medicinæ adulatores, quando ſolum ægrotantium, caloribus, doloribus, ſiti, occurrere, ſymptomataque ſolum demulcere ſtudeant. perfectam vero curationem, quæ Galeno docente in lib. 9. meth. med. à cauſis exorditur, negligant. Accidit tamen aliquando, ubi febres vehementiores affligunt, in caloribuſque hecticis, ut recte frigidorum medicamentorum uſus adminiſtratus videatur. GUILAND. Mendoſam ſatis illos poſſidere in medendo artem methodicam ex his à te narratis intellexi, quam etiam empiricam eſſe facile perſpicitur, quod ea quæ in hac arte noverunt, potius hæreditarie à majoribus tradita acceperint, atque in ipſorum memoria remanſerint, quàm ullo diſcurſu, vel ratione fuerint ab ipſis cognita.

CAP. III.

Quamobrem hoc tempore Ægyptii artem medicam habeant vitioſam.

ALPINUS.

DIXIMUS Ægyptios medicos noſtro hoc ævo non exercere rationalem, vel dogmaticam medendi viam, ſed vitiatam, ac multis mendis plenam. GUILAND. Quonam modo eſt ibi vitium iſtud in medicina contractum? ALPIN. Scito hoc

tempore medicos illos finem habere non ſanitatem ægrotantium, quem veri medici ſemper intuentur ſcopum, ſed ut gratiam atque obſequium hominum comparent; ita ut nunc ibi locum habeat illa ſententia:

Obſequium amicos, veritas odium parit.

Hos medicos Gal. adulatores appellat, cum haudquaquàm id ipſis ſit cordi, quemadmodum ægrotis recte, ac tuto medeatur, ſed potius quomodo eorundem delitiis inſerviant. Reſpicit itaque ipſorum medendi methodus ægrotorum gratiam, atque obſequium. & ob hanc cauſam victum ægrotis gratum inſtituunt, omnibuſque febricitantibus, ac ſitientibus permittunt, ut quantum volunt, aquæ potu ſe expleant, fructuſque in victu quoſlibet ab ægrotis expetitos non negant, affirmantes, nihil à natura appetitum poſſe ægros offendere, quando naturam ipſam tutius, ac prudentius ad corporis tutelam moveri, quàm medicos, affirmandum ſit. proinde multi ægrotis febrientibus non verentur in victu concedere angurias, cucumeres, cucurbitas, melones, ficus, atque alios quoſcumque ibi habere poſſunt fructus, & ut uno verbo dicam, omnia concedunt ægrotis, quæ grata illis eſſe cognoſcunt. De medicamentis itidem hoc idem obſervant, ut tantum illa medicamenta ad ſanitatem parandam adhibeant, quæ ab ægris non abhorrentur, eaque tum qualitate, tum copia ſeligunt, quæ nullo pacto corpora ægrotantium agitare poſſint: ob idque maxime in communi ſunt uſu, ad quoſcumque propulſandos morbos, hujuſmodi medicamenta, manna ſcilicet, caſſia, tamarindi, ſyrupus de granatis ſolutivus, atque roſatus; non exceduntque mannæ, caſſiæ, tamarindorum unciam, ſæpiſſimeque ægrotis hæc offerunt, alii ſingulis, alii alternis, & alii pluribus diebus offerentes; pluribus etenim vicibus eam purgationem præſtant, quod nos unica vice facere conſueſcimus. Ex purgantibus utuntur, myrobalanis, Rhabarbaro, agarico, ſenna, atque aliis hujuſce generis multis, quorum dragmam in ſingulos hauſtus non excedunt; hicque modus purgandi inter pleroſque civium ac nobilium exercetur, atque in hoc ſe rectè gerere videntur, dum cavent à validioribus, ſcamoneatiſque pharmacis, in iis pur-

purgandis corporibus. Sunt tamen alii qui rusticis medentur, cum iis vero prævalidioribus purgationibus agunt, sed, ut dixi, non nisi in rusticis. Mirumque non erit hosce medicos his medicamentis potius lenientibus, quàm purgantibus utentes, tardissime ægros sanare; id autem ea causa faciunt, ne purganda corpora nimium ab iis agitentur, atque perturbentur: ob quam causam plerique clysteribus medentur, potius quàm medicamentis per os assumptis, ut quàm minime corpora agitent. In materia quoque chirurgica eodem modo ægrotorum obsequia sequuntur, hincque multum sanguinis omnibus detrahunt, quod omnes missione sanguinis lætentur; id vero sæpe in multis, etiam à cibo, ut multis obsequantur, qui ajunt jejuno stomacho ægrotis non conducere id auxilium, quod nimium vires absumat. Et in omnibus denique medicamentis eodem semper spectant, ut quàm maxime ægris obsequantur. GUILAND. Adulatores medicos non solum Ægyptus habet, sed non minus multa Italiæ loca, in quibus multi ignari homines eos optimis quibusque medicis ea causa præferunt, quòd obsequantur sibi, idque tantam vim ad capiendos ægrotorum animos habet, ut plurimi sæpe ab ignaris atque adulatoribus medicis usque ferè ad exitium perducti, neque tam grandes illorum in medendo errores agnoscant, neque si etiam agnoscant, ab his discedere velint. Sed quamobrem medici illi olim præstantissimi ad medendi modum hunc vitiatum accesserunt? ALPIN. Hic corruptus medendi modus non à priscorum illorum medicorum ignorantia principium duxit, sed ut ex Ægyptiis historiarum peritis audivi, à barbara priscorum Ægypto imperantium tyrannide; tempore enim quo Mamaluchi illiusce regionis obtinebant imperium, omnia ea loca medicis doctissimis florebant, qui dogmatice summaque cum ratione medicinam faciebant, sed tanta erat ea in dominis barbaries, ut optimi illi doctissimique medici, vel rebus bene gestis sæpe lucri loco ab iis contumeliis afficerentur. Barbara etenim ea progenies, quæ moribus bestiis erat simillima, quòd originem duxerit è Tartaris rusticisque, rectam ac rationalem medendi methodum non admittebat. Illorum aliquis dolore aliquo correptus non secùs quàm

furens beſtia ſubitò ut ſanaretur imperabat, quod cum non ſemper ita citò eveniret, peſſime miſeros eos medicos tractabat. Idem obſervabatur in illos qui ſitientibus ipſis plurimam crudam aquam in potu negabant, vel à calore febrili valde detentis frigida balnea prohibebant, in quibus immergi volebant, & iis multum refrigerari. ſi tormina ab aſſumpto aliquo pharmaco ſentiebant, vel multum eo purgarentur; vel faſtidioſe vomerent, in medicos jurgia, & contumelias, miſeros Ægyptios! qui fato quodam ſemper Tyrannis ſubjecti fuerunt. Illi itaque optimi medici rectè medicinam exercentes indigne has contumelias ferentes, modum ſanè perquàm facilem in medendo invenerunt, quo barbaris iis hominibus ſatisfacerent, atque perpeſſas injuſtè objurgationes ac contumelias vindicarent, ac de illorum tyrannide in ipſos exercita hoc modo pœnas ſumerent. Guiland. Piget me tantorum medicorum injuriarum, ſed mirum non erat, eos ita à barbara ac ferina ea gente contumelioſe pati, quando virtuti vitium, & ſapientiæ ignorantia opponatur. Ab illorum enim barbaro dominio illis ſæculis non ſolum medicinam, ſed etiam omnes alias ſcientias ab Ægypto in alias orbis partes commigraſſe exiſtimo, atque ideo nunc Turcarum loca ſtudiis ſcientiarum omnino vacare. Sed perge modum enarrare, quo ad fugiendas & ulciſcendas illorum contumelias uſi fuerunt. Siquidem haud parum eſſe judico, homines illos in tanta calamitate poſitos, viam inveniſſe, qua id periculi effugere potuerint. Alpin. Tunc hac ratione mederi eis cœperunt, hæcque fuit ab his indagata methodus; Namque eis ægroto curando propoſito, primò, quo ille morbo, vel miti vel magno vexaretur, atque quibus ſymptomatis corriperetur, eaque mitiane an magna eſſent, ſcire operam dabant: quibus rectè perſpectis ac cognitis, omnes curationis indicationes præcipue conſiderabant, hinc morbos tantum atque ſymptomata reſpiciebant, cauſis omnino neglectis, vel leviſſime cognitis. morbo enim, ſi ſymptomatibus iis vehementibus careret, contrariis mederi omni ratione ſtudebant, veluti exempli gratiâ, febre vexato, abſque multis gravioribus ſymptomatis, victum primo frigidorum atque humidorum inſtituebant,

quem

quem penitus morbum extirpare, iis ignaris beſtiis facile ſuadebant, proinde omnes fructus, qui humidi eſſent ac frigidi eis collaudabant, ut ſunt anguriæ, cucurbitæ, cucumeres, poma, & ex oleribus beta, malva, bammia, colocaſſia, lactuca, endivia, ſuncus atque alia hujuſcemodi temperamenti ac facultatis multa. Pro potu frigidiſſimam quamcunque aquam, largiſſimeque ad ægrotantium libitum, concedebant. In materia vero chirurgica in quacumque febre, quòd omnes illos barbaros ad largam ſanguinis evacuationem inclinatos admodum cognoſcerent, multum ſanguinis detrahebant. Et ex medicamentis alterantibus ea laudabant, quæ refrigerarent, atque humectarent, atque de purgantibus, evacuationem per epicraſim, lenientibus medicamentis, à quibus nihil Barbarorum corpora turbarentur, moliebantur. Febris vero omnia ſymptomata demulcere vel omnino abigere ſtudebant, calori enim æſtuoſo interne frigidis aquis, vel ſyrupis, vel decoctis, vel fructibus, & frigidis epithematibus occurrere, conabantur, ſitientibus quantum vellent ægrotis aquæ permittentes, in appetentiis, quoſcumque cibos ab ægrotis expetitos concedentes, vigiliis, valide ſomnum provocantibus, qualia ſunt opiata omnia, obſiſtebant, dolores vehementes tollebant, iis medicamentis quæ inſigni frigiditate partium ſenſum adimunt, qualia ſunt ſtupefacientia à noſtris appellata, atque ſic in ſingulis aliis febrium ſymptomatibus facere cœperunt: hicque fuit modus curandi quo ægrotos blandè curare ſe ajebant, eoſque medici illi ſuo gladio jugulabant, verique inde facti ſunt medicinæ adulatores, ut illorum tam importunam effugerent tyrannidem, atque miſeriam, quando ægroti obſequii vi arbitrarentur rectè à medicis illis tractari. Ortuſque eſt malus is medendi modus ab Ægypto imperantium tyrannide, quem poſtea omnes alii qui conſequuti ſunt medici rectè obſervarunt, mortuiſque doctiſſimis iis medicis, ſimulque cum iis hujus artis doctrina, poſtea pauciſſimi reperti fuerunt literarum ſtudiis dediti; ſiquidem dominorum ob barbariem literarum profeſſoribus inimicam, academiæ, ac ſtudendi commoditates defecerunt, eaque cauſa ſtudentium etiam numerus defecit, omnino præſertimque in philoſophia &

medicina, indeque Ægyptus expers ſcientiarum, literarum profeſſorumque tunc facta eſt. Deindeque ille medendi modus, jam multis ætatibus ibi frequentatus, ac per illas urbes receptus, aliis omnibus medicis, qui poſteà fuere, communicatus fuit, neque difficulter ab iis perdiſcebatur, cùm pauca quædam tenenda eſſent. Hic igitur modus medendi, quem illi homines aſſecuti ibi optimi medici exiſtimantur, tale principium habuiſſe, à multis dicitur. In eo vero ſicuti multa corrupta, atque arte Hippocratica indigna obſervantur, ſic multa etiam veram præclariſſimorum medicorum antiquitatem redolentia reperiuntur, quæ digna ſunt ob egregiam quam preſtant in medicina utilitatem, ut ab omnibus doctiſſimis medicis audiantur, atque perdiſcantur. In qua vero parte medicinæ iſtæc eluceant, nuper dictum eſt, & inferius qualia particulatim exiſtant, ſuis locis dicemus. Sed priuſquam ad ea accedamus, multa prius erunt cognoſcenda quæ ad majorem clarioremque dicendorum cognitionem facere videntur, atque in primis, ne tempus fruſtra conteramus, conſiderandam tibi viro doctiſſimo eam propoſitionem propono, quam illi medici mordicus obſervare medendo creduntur, quæ eſt, contraria contrariis curari. Quam propoſitionem vel mulieres ipſæ medicinæ & rerum omnium ignaræ perbelle ibi ſe putant obſervare.

Cap. IV.

Apud Ægyptios medicos medicam illam propoſitionem uſurpari, quæ eſt, contraria contrariis curari, atque an ipſi eam rectè obſervent.

GUILANDINUS.

Cum Ægyptii in medendo utantur ea propoſitione, quæ eſt, contraria contrariis curari, videntur hac in re non omnino carere rationali medicina, quando ea quoque omnes rationales medici ægrotis medeantur, morbos curantes iis medicamentis, quæ eis ſunt contraria. ut Gal. in lib. 11. meth. cap.

cap. 12. testatum reliquit. Quamobrem & illos, qui posito hoc principio medicinam ibi faciunt, ob id inter rationales medicos esse recensendos, aliquis assereret. ALPIN. Huic medicæ propositioni non modo ejus loci medicos inniti, sed ipsas etiam mulieres, certum est; quinimo Cayri si volueris tertianam notham febrem, agrimonio, apio, vel petroselino, vel chamedrio, vel aliis curare, ut obstructiones, à quibus oritur, atque fovetur ea febris, auferantur, non modo medici, sed mulieres inclamabunt non esse id faciendum, quando febris, quæ calidissima est intemperies, solis refrigerantibus remediis curari debeat, quibus medicamentis calida intemperie præditis potius febris augeretur, nedum tolli posset. hanc igitur ob causam ea vituperant, atque suspecta habent, quæ superius aperientia narravi: quæ licet morbo similia videantur, tamen ejus causis contraria existunt, quibus sublatis febris tollitur, iisdemque perseverantibus nunquam febres illæ finiuntur, idcirco dicenda sunt illa eadem medicamenta per hunc modum morbo contraria. Neque tamen eo quòd medendo utantur ea quam dixi communitate, rationales appellandi sunt medici. Tibi enim doctissimo viro notissimum est, methodicos tantum appellatos medicos, usos fuisse iis communitatibus, qui neque locum patientem ad curationis indicationem aliquid prodesse autumarunt, neque causam, neque ætatem, neque tempus, neque cœlum, neque virium robur, neque ægrotantis habitum, neque temperamentum, sed à solius affectus indicatione remedii indicatione sumpta, ea communitate febrem, exempli gratiâ, nuper in medium propositam curant. Sed errant in cognoscendis morbo contrariis remediis. Namque putridæ febres quæ ab obstructionibus genitæ sunt & foventur, ut rectè curentur, debemus uti iis quæ tum morbo, tum causis sint contraria, qualia sunt quæ refrigerant, humectant, aperiunt, atque abstergunt, quibus sanè si obstructiones cedant, febris proculdubio tollitur, iisdem vero ob humorum lentorem & crassitiem curationi obsistentibus, atque non cedentibus, contraria valentiora prioribus requiruntur, scilicet quæ majorem vim habeant obstructa aperiendi, ut propterea quod omnia valenter aperientia calida sint,

ad calida ſit deveniendum: ubi vero cauſæ febrium putridarum haud admodum curatu ſunt difficiles, ſufficient ea quæ tantum ſunt morbo contraria, quæ ſimul aperiendi vim habeant, & ubi cauſæ non facile cedunt, morbo ſimilibus, quoad caliditatem, & cauſis contrariis, quoad aperiendi facultatem uti debemus. At in febribus quæ cauſis conjunctis vacant, ut ſunt hecticæ ab ephemeris, vel putridis febribus genitæ, medici ſolis morbo contrariis uti debent: ambobus vero tum cauſa tum morbo curationem indicantibus, nos remedia ſequimur, quæ ambobus ſunt oppoſita. hincque cichoreacea omnibus putridis febribus convenientia auxilia judicantur, quia tum febri, ea qua prædita ſunt frigiditate, reſiſtunt, tum cauſæ, ob eam quam adepta ſunt obſtructa aperiendi, facultatem. Si vero morbus mitis, ac non vehemens ingruat, iis quæ cauſæ contraria ſunt magis quàm morbo uti oportet, quemadmodum in morbo, tum vehemente, tum magno, medicamenta debent magis morbo eſſe contraria. Hincque Galenus prudentiſſime docuit in lib. meth. med. ſi multa ſimul curationem indicent, ei medicos attendere oportere, quod magis urget, aliis tamen non neglectis. Ægyptii vero ſecus in curandis morbis agunt, ſemper à morbo ſumpta curationis indicatione, utuntur iis, quæ morbo contraria eſſe arbitrantur, morbi cauſis omnino neglectis, proindeque in omnibus febribus nullo diſcrimine frequentiſſimum habent medicamentorum valde refrigerantium uſum, quòd ipſa morbo validiſſime obſiſtere arbitrentur. In putridiſque decipiuntur, peſſimeque, ut arbitror, ſe gerunt, valde frigidis utentes, quia frigiditate intenſâ obſtructa augentur, & cruditas humorum crudorum fovetur. Guiland. Mirari nos non decet, ſi ii medici etiam ea communitate, quæ eſt, contrariorum contraria eſſe remedia, peſſime, ac vitioſe nunc medendo utantur, cum ferè omnia alia, quæ à priſcis doctiſſimis illis medicis in ipſorum memoria relicta fuere, corruptè ac peſſimè nunc etiam ſequantur. Neque etiam mirum ipſos ad frigidorum uſum ita præcipites ferri, quoniam omnes ob cœli caliditatem ſibi ipſis in animam induxerunt, à calidis eſſe cavendum, ne calida corpora calidorum uſu oblædantur; quod

&

& apud Genuenses quoque observari licet, ii enim biliosa corpora nacti, ita calidorum usum effugiunt, ut ad contraria potius, ad frigida scilicet, non secus quàm Ægyptii deflectant. secus verò apud Germanos, Boemos, Polonos, Anglos, Flandros, Gallos, atque alios sub frigido cælo viventes, fieri consuevit; Namque illi tantum à frigidis metuentes, in calidorum usum nimium labuntur. aromatum etenim usu, atque generosissimorum vinorum, calidorumque non minus medicamentorum sibi ipsis hepar, sanguinemque comburunt. ALPIN. Verum profectò dicis, sed de his satis, nunc ad alia transeundum.

CAP. V.

Quæ præsciri debeant, priusquàm ad particularem de medicina Ægyptiorum narrationem accedatur.

GUILANDINUS.

QUÆ nam isthæc erunt, quæ nunc explicanda statuisti, aliquane præcipua & propria illorum præsidia, quibus ad curandos morbos utuntur? ALPIN. Nondum eò pervenimus, ut possimus de iis nunc agere; etenim multa supersunt audienda, priusquam ad illorum narrationem deveniatur. GUILAND. Quænam igitur isthæc, inquam, existunt? ALPIN. Multa, quippè Ægypti situs, illius temperies cœli, anni tempora, ipsorumque naturæ, & aëris mutationes ex Nili fluminis incremento, Ægyptiorumque corporum habitus, temperamentaque, victus, morbi ibi nascentes, ipsorumque causæ, atque alia, quæ ad medicinam illorum rectè noscendam facere videntur. GUILAND. Quamobrem hæc? ALPIN. Quoniam cum eorum, quibus ad curandos humani corporis affectus illiusce regionis homines utuntur non simplicem historiam tibi sim proditurus, sed unà cum ea rerum illarum laudem atque vitium, ut ex horum lectione medicinæ studiosi iis quæ illi in medicina facienda maxime sequuntur, tuto, & ex artis præceptis uti sciant, & ad morborum instituendam curationem, ab illis quæ vitio-

ſe, minimeque ex artis ratione ſunt apud ipſos uſitata præſidia cavere queant. GUILAND. Laudo hunc tuum loquendi ordinem, quando præter eorum, quibus Ægyptii utuntur in medendo, utilem notitiam, iſta, quæ prius exponenda proponis non minorem, cognita, nobis afferent, & voluptatem, & utilitatem. Perge itaque quod vis enarrare, nulla interpoſita mora, ne hæc dies ſine longa linea nobis abeat. quando multa ſuperſunt dicenda, quibus hujus diei reliquum poſſe ſufficere vix credo.

CAP. VI.

De Ægypti ſitu atque illius aëris temperie.

ALPINUS.

ÆGYPTI regio poſita eſt inter Æthiopiam, Arabiam, & Marmaricam, quæ nunc Barbaria dicitur, atque mare mediterraneum, habet enim à meridie Æthiopiam, à Septentrione mare mediterraneum, veluti ab ortu Arabiam, rubrumque mare ſpectat atque ab occaſu Marmaricam. Cayrus, olim Babylon, vel Babulis, nunc primaria Ægypti civitas, ab æquatore triginta gradibus diſtat, & longitudo ejus eſt, graduum circiter ſexaginta. ſex tantum gradibus cum dimidio hanc civitatem ad tropicum Cancri accedere Ptolemæus teſtatur. maximaque dies ibi eſt quatuordecim horarum, & minima decem. Civitas hæc ad radices montium Arabiæ Petreæ ab Oriente poſita eſt, Septentrionalibus omnibus ventis expoſita, nullo monte ab ea maris parte contecta, tota meridionalis pars ſabuloſa eſt. à quibus omnibus ejus aër ad frigidum & calidum alteratur. Ab Orientalibus vero atque Occidentalibus paruam ſuſcipit ille aër alterationem. Cum itaque hæc regio prope tropicum ſit, mirum non eſt, ſi Sole multum calefiat, præſertimque æſtate, quo tempore Sol radiis ibi terram rectius ferit, copiamque radiorum vel luminis, majorem ejus terræ accolis demittit. Quem calorem ibi multum eſſe, ac vehementem eos populos quando-

que perpeti, ostendunt multa ab ipsis refrigerationis causâ inventa, atque usitata. Eos enim in primis terrena habitare ædium loca apud omnes ob calorem noxium manifestum est, non minusque in quaque domo frigidarum aquarum in medio ædium positi fontes, eos frigiditate oblectari, significant. His etenim aquarum fontibus per totam æstatem ipsum domorum aërem refrigerant, propè etiam illos omnes ferè dormiunt. Amplius, civitas hæc altissimis est fabricata ædibus, quæ supra vias usque adeo latissimis expanduntur tegumentis, ut viarum totum penè cœlum ex superiori parte occupent, obstruantque, ne Sol (quando omnibus horis umbræ vias detinent, atque obtegunt) noxam inferat viatoribus. Vastissimis etiam fistulis, quæ maximis tubis sunt similes, intra omnes domos positis ad frigidum excipiendum aërem utuntur. Hæ ex mediis domibus meatu decem cubitorum latitudinis ferè exurgunt, per mediumque rectissime sursum feruntur in aërem, perviæque multo latiori ore instar campanæ expanso, ad summa vestigia desinunt atque pertingunt, quo ore Septentrionem versus aperto, frigidam auram spirantem excipiunt, infernisque ipsum ædium terrenis locis demittunt. & hoc pacto cujusque ædis inferna, terrenaque loca refrigerantur. Victus frigidorum ciborum, potuumque apud omnes nimium observatus, eam regionem immodico aëris calori expositam proculdubio confirmat. GUILAND. Istæc certè omnia summe calidam aëris illius temperiem coarguunt, nihilominus calorem æstatis tempore ibi talem esse audivi, quem facile quisque perferre possit. Temperari enim calores illiusce temporis à Nili fluminis incremento per id temporis celebrato, atque ab assidua Septentrionalium ventorum spiratione, à multis proditum est. ALPIN. Ni Deus his duabus causis ambientis illius aëris æstivos calores minuisset, haudquaquam fieri posset, ut animalia ibi viverent. Tanta est Dei Optimi Maximi providentia, ut in locis sub cœlo calidissimo vi radiorum solis inflammatis, sit aliquid quo refrigerentur, sicut in frigidissimis regionibus omni ferè calore destitutis, ut aliquid habeatur, quo ea loca incalescant. Eaque causa in locis Septentrionalibus, sub frigidissimo cœlo pretiosissimæ ac

copiosissimæ pelles reperiuntur, & lignorum comburendorum copia, quibus se à vehementissimis illis frigoribus homines desfendant. Aër itaque æstate proximis radiis solaribus rectius terram ferientibus valde accensus, ab aucta Nili fluminis aqua, Septentrionaliumque ventorum spiratione assidua obtunditur, ac multum moderatur; ex prædominio vero ipse est calidus & siccus, inæqualis, valdeque inconstans, substantia tenuissimus, maximeque in locis à mare remotis, ut Cayrum, aliæque civitates & loca supra ripas Nili posita. Hic aër hyeme aliquando insigniter frigidus apparet, & aliquando calidissimus, ob siccitatem immodicam aëris (ibi etenim rarissime pluit.) quæ ut rerum naturæ non ignari sciunt, utramque activarum qualitatum acuit, veluti hæ ab humiditate hebetantur. Quam ob causam ob tenuitatem substantiæ, hyemalis aër frigidior, quàm revera sit, ab his populis experitur, quoniam is ob partium etiam tenuitatem corpora penitissime penetrat; frigidamque qualitatem introducit, lædensque sensibiles partes, majoris est causa sensus, quàm sit ipsa vis frigoris, maximeque ex omnibus corporis partibus caput ab aëris ejus loci frigiditate obleditur, multoque magis, quòd antea calido aëre calfactum, meatus valde apertos habuerit, per quos facilius frigidum aërem suscipit, a quo postea facile offenditur. Hincque nullum est genus morbi ex capitis distillatione obortum, quod illi populi non patiantur. Dominatur autem aër summe calidus, ipsius cœli, ut dictum est, ratione: quod hæc civitas à tropico cancri tantum sex gradibus distet. Qua brevi intercapedine, dum Sol ad illum accedit tropicum, & illorum Zenith fit propinquior, aër ille valde incalescit, & nisi Etesiæ venti tunc à Septentrione spirarent, vehementissimus & qui vix à nostris perferri posset, caloris æstus sentiretur. Hyeme etiam nocturnus aër admodum frigidus observatur, qui ab orto Sole paulo post parum incalescit, in meridieque plurimum; adveniente vero nocte rursum in frigidum permutatur, ita, ut aër ille valde inæqualis sit dicendus, ab ipsiusque illa inæqualitate plurimi morbi originem ducunt, atque generantur, qui eo temporis per urbem vagantur. GUILAND. Cupio etiam ejusdem aëris temperiem pro an-

ni

ni temporum ratione à te explicari. Quam ob causam te in primis de anni temporibus, quæ in usu apud eam nationem existunt, atque de ipsorum temperie, loqui optimum fore arbitror. ALPIN. Libenter de his nunc sermonem instituam.

CAP. VII.

De anni temporibus apud Ægyptios usitatis, atque de ipsorum temperie.

ALPINUS.

DIVIDAM annum apud Ægyptios usitatum ac observatum in quatuor, ut nostri etiam faciunt, partes, sed secus quàm illi; ac primùm à Vere incipiam. Quod anni tempus ibi duobus mensibus temperatum, observatur, Januario quippè & Februario. Incipitque Orione & Canicula orientibus, & desinit ad occasum Arcturi, quo tempore æstas incipit, & desinit usque ad nocturnum Trianguli ortum: Quæ quidem æstas duplex singulis annis observatur, quarum prima est inæqualissima ac summè inconstans vehementissimo cum caloris æstu, quæ maxime corpora offendit, præsertimque advenarum ejusce cœli qualitati minime assueta: id igitur anni tempus, ut nuperrime etiam dictum est, principium facit. Arcturo Occidente, scilicet in initio mensis Martii, protenditurque ferè usque ad tropicum cancri, tribus, scilicet comprehensum mensibus, quippe Martio, Aprile, Majo. Altera æstas, quam secundam partem æstatis appellamus, priori statim succedit, nam ipsa incipit Sole signum cancri ingrediente, terminumque habet propè finem mensis Augusti. Hæcque æstas priori æqualior, constantior, minusque æstuosa, atque minus sentitur noxia corporibus. Autumnus habet alios duos menses, scilicet Septembrem atque Octobrem. Hyems vero orientibus Pleiadibus, scilicet incipiente mense Novembri, incipit, atque ad Januarium mensem usque protenditur. Hoc itaque modo annum Ægyptiorum dividi oportere judico, ut quatuor diversis aëris natu-

ris quatuor anni tempora rectè respondeant. Ver Januario, atque Februario ibi observari, non est mirum, cum ejusce temporis temperamentum mediocre ac temperatum in aëre percipiatur. Id ipsumque etiam tempus veris, inquam, indicant arbores, quæ per eos menses ibi germinant, & frondescere incipiunt, terraque illa virentibus herbis, stirpibus, floribusque amœnissima redditur. His autem exactis mensibus primam æstatem, vel primam æstatis partem animantibus valde pro ejus inconstantia, multumque inæquali caloris, & frigoris statu, noxiam sentiunt. Atque hæc prima æstatis pars inconstanter mensibus Martio, Aprili, Majo, observatur. GUILAND. A quibusnam causis hæc prima æstatis pars inconstantissima, æstuosissima, atque inæqualissima fit? Memini etenim ego dum Cayri olim moram facerem, iis utique tribus mensibus me ventos calidissimos, molestissimosque sentiisse, cum arenarum inflammatarum magna copia, qua aër ita obscurabatur, ut Sol neutiquam videri posset. Illoque etiam tempore quamplurimos vagasse epidemicos, atque lethales morbos, maximeque oculorum lippitudines, quas Græci Ophtalmias appellant. Quam ob causam arbitror hujus prioris æstatis partis causam esse ventos illos summe calidos, atque ardentes, à Meridie, locisque arenosis inflammatis perflantes; Hosque ventos Campsim appellabant, quasi dicerent ventos diebus quinquaginta perflantes; id vero tuis proximis verbis adversatur, qui dixeris istam æstatis partem non tantum diebus iis, sed tribus perpetuis mensibus durare. ALPIN. Euri Austrique venti, ut tu rectè dixisti, à meridie loca arenosa, summoque calore inflammata transeuntes atque in Ægyptum spirantes, tantum caloris æstus, pulverumque & inflammatarum arenarum evehunt, ut ignitas flammas, necnon pulveribus obscurissimas, nubes eo asportasse videantur. Pulvis illa vel arena copiosa ventis tum asportata, tum ex solo Ægypti ventis arrepta, atque per aërem agitata, non minus quàm aër suo calore, corpora lædit, atque offendit, oculosque maxime, quos mordet & inflammat. Hincque epidemias plurimas & ophtalmias, quæ tunc temporis per illam urbem vagantur, originem habere dicerem. Hi

venti

venti interrupte ac inconſtanter, quandoque tribus, & quandoque quinque, & aliquando etiam ſeptem atque novem diebus (quamquam rariſſimo contingat) ſpirant. Ipſoſque Charonios vocare poſſumus, quod quaſi à Charonte procedant, ſemper plurimos lethales morbos iis populis aſportantes. Quo tempore multas peſtiferas febres, atque phrenitides, homines non diebus, ſed horis paucis perdentes, ſæviſſimaſque quamplurimas ophtalmias ibi vagari obſervavi. Corpora omnia ita ab his languida redduntur, ut ferè cibos abhorrere videantur, inextinguibilique ſiti continue ardeant. Pro qua ſiti arcenda flumen Nilum eis Deus largitus eſt, cujus aqua præjucundiſſima omnia refrigerantur, atque humectantur. Advenæ noſtri iis perflantibus ventis ad ſubterranea loca confugiunt, in quibus morantur, quouſque ille ventorum ardor reſederit, atque ceſſaverit. Conjunxit hæc incommoda Deus Optimus, cum aliis quibuſdam bonis, nam ubi calidiſſimi ii venti conticuere, ſtatim à Septentrione flare alii incipiunt, qui ſubitaneum inflammatis, atque laxatis corporibus ſolatium præſtant. Si enim illi diu perſeverarent, nemo in ea regione vivere poſſet. Quod autem ad primam æſtatis partem attinet, quam trium menſium eſſe affirmarim, & ad ventos, quos Ægyptii vocent Campſim, quod nomen numerum explicat quinquagenarium, ſcito circa illius quinquagenarii numeri explicationem multos multa locutos fuiſſe. Aliqui etenim illos ventos Campſim appellant, quoniam ipſi interruptè diebus quinquaginte ſpirare ſoleant. Atque aliqui eo nomine quinquaginta eos nuncupant, quod illorum ventorum furor ac æſtuoſa moleſtia ſpacio dierum quinquaginta finiatur. Et alii Campſim ob id eos dicendos affirmant, quod utplurimùm à Paſchate Reſurrectionis uſque ad Paſcha Aſcenſionis ipſi flare obſerventur, quod tempus eſt dierum quinquaginta. Quod tamen falſum dignoſcitur, quando ego obſervavi ſepius ante Paſcha etiam Reſerrectionis illorum ventorum furorem. Alii, & verius mea quidem ſententia, dicunt, hos ventos Campſim vocatos fuiſſe ex morte Campſi multarum copiarum ducis, quem immodica arenarum copia, quæ ventis illuc aſportata fuerat, cum toto exercitu in Africæ de-

deserto suffocaverat, ut in vita Alexandri Magni legitur. Hæc æstatis pars est corporibus valde noxia, quoniam per id temporis calor interim continuò, & interim frigus in aëre percipitur. In hoc etiam anni tempore per urbem vagatur ille lethalissimus morbus, quem Demelmuia appellant, qui paucis horis homines perdit. Altera æstatis pars hanc sequitur æqualis & minus calida; esset tamen & ipsa calidissima, nisi Septentrionales venti continuè tunc spirarent, atque nisi Nili fluminis fieret incrementum, quibus aëris æstuosa caliditas paululum contemperatur. Hac æstatis parte, quæ à nobis secunda æstas vocatur, aër est multum & ipse calidus, sed æqualis constansque à principio ad finem usque, non subito sed paulatim sensimque caloris adferens mutationes; qui quò Septembri mensi vicinior, eò temperatior redditur. Ideo hoc anni tempus morbis caret, & salubre est. Omnes agricolæ tunc vitam otiosam ducunt, quoniam terra usque ad perauċti fluminis diminutionem cultui est inepta, inundatione aquæ supra ipsam non finiente. Atque tunc spectacula, ludique augescente flumine ab his celebrantur. Autumnus Septembri, Octobrique mensibus celebratur, in cujus fine cessante fluminis inundatione, triticum serunt, quod Martio mense maturum ab ipsis evellitur, atque colligitur. Hujus temporis aër est temperatissimus, æqualis, morbis carens. Aliis sequentibus duobus mensibus frigidior fit, atque hyemalis. Raro decidunt pluviæ; quod si contingat, tanquam ros est: Cayri, inquam, quandoquidem Alexandriæ Pelusiique, & in omnibus locis mari adjacentibus pluit largissime, & sæpe. Novembrique facilius, quam Decembri, id accidit, quòd eo mense aër sit frigidior: rarissime glacies, neque nix, neque grando ibi visitur, cum aër careat tanta frigiditate qua hæc gigni queant. Hæcque est temperies aëris locorum, qui à mare longè distant, per omnia anni tempora observata. loca mari proxima aëre utuntur minus calido, & minus sicco, ibique largissime, ut dictum est, pluere solet. GUILAND. Tuo de anni in ea regione partibus diligenti habito sermone mirum in modum sum delectatus, sed quoniam dixisti, Sole tropicum cancri ingrediente aërem ibi ex immoderate calido atque æstuoso,

ſo, ad minus calidum ob ventos à Septentrione ſpirantes, atque ob incrementum Nili fluminis mutari, id illius cœli naturæ videtur maxime contrarium, quando quis crederet, in calida regione Sole terram ad angulos rectos feriente, aërem à magis calido ad minus calidum mutari poſſe. Ideo cupio te de hac eademque aëris mutatione rurſum clarius loqui. ALPIN. Tibi, ut ſoleo, ſemper etiam hac eadem in re ſatisfaciam.

CAP. VIII.

De aëris mutatione ex ventorum Septentrionalium ſpiratione, atque ex augmento fluminis Nili.

ALPINUS.

VENTI, quibus ad calorem & frigus aër Ægypti, præſertimque Cayri permutatur, ſunt Meridionales atque Septentrionales. Ab his etenim, ut nuper etiam dictum eſt, ea loca maxime incaleſcunt, veluti à Septentrionalibus refrigerantur. His omnibus tota illa regio eſt expoſita, ſed magis Septentrionalibus, quibus Ægyptus libere ventilatur, a Meridionalibus vero, cum inter ipſum & meridiem montes quamplurimi ſint, præſertimque Lybiæ atque Æthiopiæ, non ita libere perflatur, rarò etenim ipſi perflant, atque non niſi, ut ſuperius dictum eſt, in prima æſtatis parte. Perflant vero à Septentrione ſæpiſſimè in anno, ſed præcipue tota æſtate. Summa enim Dei ſapientia Ægyptum cœli cauſâ valde calidum Septentrionalibus magis, quàm aliis expoſitum eſſe voluit, ut ipſorum refrigeratione aër illiuſce regionis ſumme calidus multum refrigeraretur. Ab Orientalibus autem parum vel nihil illorum locorum aër alteratur, quoniam & rariſſimi, & pauciſſimi exiſtunt, quod tota ea regio montibus ab Oriente ſuppoſita ſit, atque ab his contecta. Et ex his qui ab occaſu ſpirant, non multum aër alteratur, cum hi temperati ſint. Septentrionales itaque venti, qui menſe Junio flare incipiunt, mirum in modum aërem refrigerant, quoniam longiſſimos ma-

ris tractus, priusquam illuc accedant, pertranseunt, in tam longoque itinere ipsi ab aqua maris refrigerantur. Mirari itaque non debemus, si hi venti in secunda æstate continue frigus per iter susceptum spirantes, aërem illorum refrigerant. Quam aëris ad frigus alterationem fovet etiam fluminis Nili incrementum, à peraucta fluminis aqua refrigerato sive moderato caloris æstu. GUILAND. Quæso fluminis hujus ortum, incrementum, ejusque causas, ibi ab iis populis auditas, mihi etiam narrare, non pigeat. His etenim probè cognitis, quo pacto Ægyptiis refrigerationem conciliet, facile dignoscemus. ALPIN. Quamquam ego certò sciam tibi viro doctissimo hujusce fluminis incrementum, & ejus causam ex multorum scriptis esse planè cognitam, nihilominus, cum istud etiam ex me narrari volueris, operam dabo, ut tibi morem geram. Hoc flumen, omnium, ut audito, longitude maximum à divina sapientia in arenosa squalidiorique Africa factum esse creditur, ut illa mundi pars foret habitabilis. Quando summum admirandumque omnibus videatur miraculum, terram Ægypti, Sayeth, aliarumque multarum Africæ regionum loca esse fœcundissima ob solam hujusce fluminis inundationem, nihil enim terræ, arena excepta, ea loca habent. Deus flumen illud iis populis largitus est, ut ea arenosa loca pingui limo fluminis aquâ asportato, fœcundarentur, atque irrigarentur. Qui accuratius ejus ortum indagarunt, atque noverunt, affirmant nasci proxime brumali tropico ad radices quorundam altissimorum montium, lacum vastissimum sexcentûm mille passuum circuitus, facientes, à quo flumen Gion ab his appellatum directè Septentrionem versus procedit, tandemque in mare mediterraneum descendit, ipsumque ingreditur, & ab ipso propè æquinoctium magnus rivus procedit, per mediumque totius Africæ transit ab Ortu ad Occasum procedens. Quo flumine Nigro à nostris vocato, hi populi perinde ac Ægyptii utuntur. Nilus vero, ut ad ipsum nunc redeam, terram Ægypti arenosam, ac omnino sterilem limo pinguissimo aquæ larga inundatione obtegit, fœcundissimamque ac cultui aptissimam reddit. Deusque etiam, quòd eorum locorum corpora summe calida,

&

& ſqualida, præmultoque cœli calore admodum ſitientia eſſent, illis hoc flumen largitus eſt: cujus aquâ omnium pro uſu humano optimâ epotâ, corpora ipſorum ab his aëris ardoribus defenderentur. Cayri vero, ut hujuſce fluminis augmentum nunc dicam, ſingulis annis conſtantiſſime (cujus veram cauſam me ignorare fateor.) menſe Junio, die decima ſeptima, Oriente Sole, flumen illud augeri incipit, & nunquam obſervatum eſt, ejuſdem augmenti principium ab ea die, & hora conſueta deflexiſſe; quod certè magnum naturæ arcanum omnibus videtur. Mox magis & magis perauctum, ſingulis aliquando diebus ad octo, vel decem, vel ad pauciorum digitor altitudinem creſcit: ad ſummum quatuor & viginti cubitis. Aliquando etiam, quod tamen rariſſime obſervatum eſt, uſque ſex & viginti cubitorum altitudine perauctum fuiſſe, illorum memoria conſtat. Ipſumque decem tantum & octo cubitis auctum ſat eſt pro agrorum inundatione facienda. Terminatur vero totum augmentum menſe Auguſto, & plerumque uſque ad medium Septembrem, vel ipſum augmentum uſque ad iſtud tempus vigere obſervatur, loquor de aqua extra fluminis ripas aucta, quando intra ripas flumen ſemper decreſcat uſque ad Majum menſem; & ex hoc tempore inundatio decreſcere incipit; continuat hoc aquæ decrementum uſque ad medium Octobrem, quo tempore omnis aquæ tumor inundatioque abſorpta eſt, terræque ob id agricolæ ſemina committere ſolent. Decreſcit autem intra ripas Nilus paulatim ac paulatim ad Majum uſque menſem, in quo menſe ejus aqua pauciſſima, & ferè ſtagnans cernitur. De hujus aquæ utilitate, atque de magna voluptate pro his mitigandis caloribus, poſtea loquemur. Verum à quibus cauſis arbitreris tu hujuſce fluminis augmentum iſtud pendere? GUILAND. Ab Eteſiis eo tempore flantibus ventis, ut dicebat Thaletes philoſophus, non arbitror, quando nihil in eo flumine cernatur, quod prohibeat, quin ipſum omnem aquam evomet in mare. Neque minus puto, ut Ephorus aſſirmabat, ſolum Ægyptium, quod inſtar ſpongiæ æſtate expreſſum, aquam hyeme ſuſceptam exudando, poſſit flumen iſtud augere: Minuſque etiam, ut Euripides, atque Anaxago-

 ras

ras dixere, à liquatis Æthiopiæ nivibus id fieri posse, quod Euripides his verbis expressit, dicens:

Aqua pulchra deserens.
Fluminis Nili, quæ ex terra defluit,
Nigrorum hominum, & tunc tumefacit undas,
Quum Æthiopiæ nives liquantur.

Nives intra tropicos fieri nequaquam existimo, cum nusquam in Ægypto, cœli longè minus calidi Æthiopico, nives, aut pruinæ præ aëris caliditate visæ sint. Equidem multo veriorem judico sententiam Democriti Abderitæ, Agatarchidis, Diodori Siculi, Plinii atque Hieronymi Fracastorii, qui dixere hujusce fluminis augmentum pluviis in Æthiopia cadentibus acceptum referri, quæ ibi Sole cancri signum ingrediente fiunt largissimæ, ac copiosissimæ quadraginta usque diebus perseverantes. Quam sententiam Fracastorius his versibus memoriæ prodidit in libro de vita Joseph, dicens.

Nam septem annos qui deinde sequentur.
Infelix steriles, durosque Ægyptus habebit;
Ipse intra ripas demisso flumine Nilus
Curret iners supraque caput, limumque feracem
Non tollet: Sicca arebunt arva omnia, sicca
Solstitia, & nulli descendent è montibus amnes;
Consueti pluviarum amnes sub sidere cancri
Æthiopum populis, nec hyems æstiva redibit.

Quod verissimum esse illius regionis accolæ affirmant, cum sæpe audiant ex multis ab Æthiopiæ variis locis Cayrum profectis diebus quadraginta singulis annis perpetuoque tempore ibi largissimos imbres, atque continuas è cœlo decidere, Cayrim toto ferè augmenti fluminis tempore Etesiæ, ut jam dictum est, perflantes singulis ferè diebus ab orto Sole, usque ad meridiem multas nubes nigras, crassas, pluviosas in altissimos usque Lybiæ, Æthiopiæque montes propellunt, atque asportant, in quibus montibus hæ concrescentes in pluvias vertuntur, quæ ab his in Nilum cadentes, sunt causæ ipsius augmenti. Observatur quotidie Cayri dum flumen hoc augetur, qua die multæ nubes supra Ægyptum versus Meridiem à Septentrionalibus

iis ventis asportatæ transierint, multum flumen augeri, atque ex contrario clara apparente die, nullisque nubibus in eo cœlo apparentibus, parum crescere. Et hæc eos nunquam fallit observatio. ego igitur fluminis hujus augmentum ab Æthiopicis largis pluviis fieri cum illis doctissimis viris unà existimo. ALPIN. Neque immeritò, in ipsorum sententia te esse, opinor, quando ex ea nubium à te nunc narrata experientia, multis observationibus facta, ego etiam animadverterim verissimum esse assiduas, largissimasque ibi decidere pluvias, atque imbres, à quibus flumen crescit. Imbres nuper dictos in montibus Æhiopiæ fieri à quamplurimis mercatoribus, qui loca Africæ propè Nilum posita peragrarunt, sæpissime audivi. Addo majorem pluviarum copiam in montibus illis, à quorum radicibus id flumen nasci ex multorum mente, dictum est, fieri oportere, quoniam ea loca per id temporis frigidiora existunt, Sole ab ipsis quamplurimum elongato, atque excelsos montes habent, quorum juga aërem servare admodum frigidum credendum est, quia etiam flumen, quod Nigrum appellant, non falso à multis creditum esse Nili rivum, æque ut Nilus crescere observetur. Pluviæ itaque augmenti fluminis hujus causæ creduntur. Quod etsi verissimum esse arbitror, tamen duo de flumine isto tibi nunc dicenda esse judico, quorum causas naturalibus principiis posse cognosci, nullo modo fieri posse arbitror. Primumque est, flumen istud in Ægypto constantissime perpetuo tempore singulis annis mense Junio dieque decima septima, incipere augeri. Secundum est, observatio futuri hujusce incrementi: qua ad quotos cubitus flumen fit perventurum, prænoscunt, nunquamque à suo judicio aberrant, neque falluntur. GUILAND. Quomodo hoc verum esse, & quo pacto ipsi augmenti hujus magnitudinem præscire queunt? ALPIN. Nilum incipere augeri perpetuo tempore mense Junio, dieque septima decima, omnibus ibi habitantibus notissimum est, sed qua causa id fiat, ego prorsus ignoro. Mense itaque Junio ante solis ad tropicum accessum, multis diebus Ægyptii terram illiusce fluminis toto integro anno adservatam, & siccatam, arefactamque accipiunt, quam lance expendunt, faciuntque ut ponderum

numerus, addentes ac subtrahentes, dragmis sedulo respondeat, ut exempli gratia, terra sit trium dragmarum pondere, quam in loco sicco, undique concluso reponunt, & conservant, quotidieque librantes, ipsam observant nihil auctam, nihilque imminutam pondere esse usque ad diem decimam septimam mensis Junii, in qua die auctam ipso pondere inveniunt, ex cujus pondere multum vel parum aucto, multum vel parum flumen illud auctum iri prænoscunt, à diligentique peraucti illiusce ponderis notitia, quotis etiam cubitibus ipsum sit augendum certò præsciunt. Hujus observationis, atque veritatis testes erunt Paulus Marianus Venetus illo tempore pro Gallorum Rege Consul clarissimus, & ex societate Jesu Rever. Baptista Elianus, & Franciscus Saxus, & Franciscus Bonus, Joannesque Varotus Anglus nobilissimus, qui in multis observationibus interfuerunt. Ex qua vero causa hæc terra pondere augeatur, non est nunc dicendi locus. GUILAND. Hæc certè duo sunt multâ admiratione digna, de quibus nisi à sermone de medicina Ægyptiorum prosequendo, atque absolvendo nunc aberraremus, quando hoc præcipuum sit nobis institutum, ac propositum, cuperem multo copiosiora, ac altiora loqui. quæ quidem in commodiorem occasionem consideranda remittemus. Sed tempus est, ut ad alia transeamus, proinde optimum fore existimo, ut tu nunc de Ægyptiorum corporum temperamentis, atque habitu loquaris, postquam ambientis illiusce aëris temperamentum probè narrasti; atque omnes quibus solet mutari, causas rectè es contemplatus. Expecto itaque ut de his sermonem instituas.

CAP. IX.

De Ægyptiorum corporum temperaturis, atque habitu.

ALPINUS.

DARE operam, ut Ægyptiorum corporum temperiem indagemus finitam, sive terminatam, nihil sanè aliud erit, quàm

quàm tempus frustra consumere: quod si tu mihi indicaveris Cayri tantum accolarum temperiem dicendam, non secus quàm Xanthus ab Æsopo perdoctus, illis, quibus totum mare se potaturum promiserat, dixerat, ipsum prius à fluminibus segregari oportere, responderem itidem, ut Ægyptii à cunctis aliis populis segregarentur, quod sanè difficillimum est, quando Cayri habitatores sint Ægyptii, Arabes, Æthiopes, Abissini, Indi, Persæ, Assyrii, Damasceni, Græci, Armeni, Turcæ, Tartari, Prussi, Ungari, Sclavi, Mauritani, omniumque aliarum feré nationum. Semper hæc civitas fuit publicum ac famosissimum emporium totius orbis terrarum. Hincque apparet difficultas constituendi, atque designandi unum aliquod temperamentum, hujusce urbis accolis omnibus commune. GUILAND. Videtur tamen necessarium, omnes, qui eam urbem per multos annos habitarunt, ad aliquod reduci temperamentum, eodem tum cœlo, tum victu usi, quæ procul dubio nativum temperamentum mutare solent. Nam cœlum, cibus, potus, & aliæ conservatrices causæ, corpora necessariò, ut dicebat Gal. in lib. artis med. alterant, atque permutant. Audio vero ibi triplex genus hominum reperiri, Urbanos, scilicet urbem habitantes, Arabes, qui degunt sub tentoriis, atque demum Agricolas Rusticosve villarum habitatores. Non videtur igitur tam difficile eis temperamentum unum constitui, atque assignari posse. ALPIN. Illorum corpora, quod posterius etiam, atque ex me accuratius audies, ubi rursum ipsorum, tum temperamenta, tum habitus sumpta ex missione sanguinis occasione, cum id apud ipsos valde frequens sit, considerabo, pleraque sanguinea existunt. Certò enim affirmare possumus ipsa cœli ratione esse valde calida & sicca statuenda, cum sub calidissimo & sicco cœlo habitent. omniumque maxime rusticorum, & secundo loco, Arabum demumque Urbanorum: Quorum caliditatem & siccitatem minuunt, & permutant usus frequens, & assiduus potus aquæ, ciborumque refrigerandi facultatem habentium, atque immodicæ veneris. Quæ omnia ita possunt pro refrigerandis corporibus, ut calidissima corpora summe frigida reddere queant. Idque in me-

ipsum

ipſum facto periculo verum eſſe cognovi. Nuſquam gentium memini me vidiſſe in tanto numero ita perpingues homines, quales Cayri obſervantur. Ex viris plurimos uſque adeo pingues inſpexi, ut mammas haberent longè mulierum maximis mammis majores, craſſiores, ac pinguiores. Balneis etiam ibi ex dulci aqua paratis, quibus aſſiduo utuntur, corpora illorum maxime refrigerantur, ex his itaque colligo, pleraque illorum corpora ſanguineo, vel pituitoſo temperamento conſtare. præſertimque mulierum atque Eunuchorum. Ex corporis partibus præcipuis hepar calidum & humidum plerique obtinent, atque temperatum, quare multo ſanguine abundant. Stomachum vero frigidum, multaque pituita refertum. atque hoc tum ex cœlo, tum ex victu, nam ab ambiente ſumme calido quemadmodum hepar peradmodum incaleſcit, ita ſtomachus frigeſit, dicebat enim non immerito Divinus Hippoc. *hyeme ventres eſſe calidiſſimos, & æſtate frigidiſſimos.* Quare ex aëris multa caliditate, naturali corporis calore, tum extra ad extimas corporis partes evocato, tum exoluto, ſtomachus frigidior redditur. ex uſu vero victus refrigerantis quis dubitat corpora ad frigidum mutari? Habitus illorum eſt, vel moderate carnoſus & pinguis, vel valdè pinguis. loquor de urbanis, quando Arabes habeant corpora graciliora, atque minus pinguia; Omniumque maxime ruſticorum, quorum corpora tum gracillima, hirſuta, ſqualida, & ferè combuſta à Sole conſpiciuntur. GUILAND. Ex cœlo, cujus nunc qualitatem perfectè ex te percepi, poſſum illorum corporum temperamenta, qualia tu conſtituiſti confirmare, ſed ex victu, quem hactenus non intellexi, nequaquam. proinde cupio ceteris in aliam occaſionem rejectis, ut tu victum illorum mihi enarres, quo non ſolum ea, quæ de ipſorum corporum temperamentis tu in medium attuliſti laudare poſſim, ſed multo plus etiam quibus morbis ob hanc rationem ipſa ſint obnoxia, dignoſcam. ALPIN. Verum dicis: At non minus ex cognito ipſorum victu, longævæ illiuſce gentis rationem ſpeculari poteris, quando præcipuam illorum longævitatis cauſam in ipſorum vivendi modo conſiſtere, ego exiſtimem. Victum itaque quem ipſi affectant, tibi detegere operam nunc dabo.

CAP.

CAP. X.

Quali victu Ægypti habitatores nunc utantur.

ALPINUS.

ÆGYPTII tenui, admodumque ſobrio victu utuntur: ſæpius tamen quàm noſtri, in die comedunt, ter ſiquidem quaterve ſingulo die cibum ſumentes quantitate & qualitate paucum, unicoque ac ſimplici cibo ſunt contenti, ciborum varietatem abhorrentes. neque multum carnium uſu delectantur. atque plerique illorum aquam epotant, lege illis interdicto vino. Sunt tamen etiam multi Chriſtianorum, Turcarum, atque Hebræorum, qui vinorum potationibus non ſecus quàm Ultramontani indulgent. Uſus carnium apud Ægyptios eſt temperatiſſimus, atque non minus ſimpliciſſimus, omnes ferè arietum caſtratorum carnibus veſcuntur. Aliqui ipſorum pullis gallinaceis frui nunc cœperunt, à noſtris mercatoribus perdocti, tamen in carnium eſu ſunt parciſſimi. GUILAND. Qualis igitur eſt cibus illis familiaris, quo perpetuo aluntur, cum ipſos carnibus parciſſime veſci dixeris? Forſitan leguminum, lacticiniorum, piſcium, fructuumque uſum illos pro cibo frequentare, atque iis cibis ali dices. ALPIN. Omnes humido cibo oblectantur, ipſumque affectant, hincque orizam in jure carnis caſtratorum paratam, lenteſque, piſa, & albos ciceres, melochiam, malvam, atriplicem, betam, caules, bammiam, cucumeres noſtrates, & quos Chatè appellant, colocaſſiam, ſcilicet ejus radices, melones, angurias, dactilos, muſas, ficus noſtrates, & ſicomori, armenica, perſica, uvas, mala aurantia, limonia, citria, granata. Ex carnibus, ut nuper etiam dictum eſt, arietum caſtratorum, quæ cæteris omnibus ibi in pretio habentur, pullos gallinaceos. multi pauperum carnes bubulorum, aliquandoque etiam camelorum eſitare conſueverunt. Et ex piſcibus, quorum uſus ibi eſt aliquanto familiarior, comedunt lupum, cephalum & multos alios ex Nilo flu-

 mine

mine expiſcatos, crocodili etiam carnes non ſecus quàm aliorum piſcium multi mandunt. In locis prope mare poſitis omnia piſcium genera, in multa copia optima reperiuntur, quibus omnibus ipſi veſcuntur, ſalitis quàm maxime ac interim ſemiputridis. Ex lacte quamplurimos cibos parant, omniaque genera lacticiniorum apud ipſos ſunt in uſu frequentiſſimo. atque hæc de cibis particularibus, qui in uſu apud eos ſunt, dicta ſufficiant, hoc uno tantum cognito, ipſos ciborum varietate non delectari, ſed cibo ſimpliciſſimo. Multi enim ſunt, qui prandium vel cœnam perficiunt, ſola anguria vel pane triticeo, quo omnes veſcuntur. ibi etenim nulla alia panis genera cognoſcuntur, quàm ex tritico parata. vel ſolo juſculo ex radicibus colocaſſiæ, vel bammiæ fructibus, vel melochia, vel oriza, vel lentibus, vel cum alio legumine parato, vel ſacchari cannis viridibus commanſis, vel ſolis uvis, vel ficubus, vel cucumeribus, aliiſque ſimilibus. GUILAND. Suntne apud illos optima olera atque fructus piſceſque & carnes, quibus illi veſcuntur? ALPIN. Omnia olerum genera, illorumque fructus omnes noſtris ſunt longè multò humidiores, atque hinc etiam inſipidiores, quando omnia hæc terram non modice irrigatam, at multis diebus inundatam producere, te vidiſſe certò ſciam. Tanta eſt ejus terræ ſiccitas & ariditas, ut ſi ea à terra abigenda ſit, terraque ipſa fœcundior reddenda, non ſat eſt ipſam tantum modice aqua irrigari, ſed quamplurimis diebus largiſſima copioſimaque aqua undantem, atque tectam manere. Hincque hortorum viridariorumque diebus ſingulis terram ſæpius aqua inundare vel demergere ſolent, ut fœcunditati aptiorem reddant; ea item cauſa omnia illorum olera, atque herbas eſſe valde humidas, atque noſtris inſipidiores arbitror, quibus animalia quæ paſcuntur carne fieri valde humida, excrementoſa, atque guſtui minus ſuavia non eſt mirum. Piſces etiam in Nilo naſcentes tametſi pingues atque guſtui ſuaves ſint, nihilominus ad ſanitatem tuendam peſſimi putantur; nam flumen illud ſaxoſum fundum non habet, ſed limoſum, neque admodum celeri ac vehementi motu agitatur, ipſius aqua limoſa & cœnoſa exiſtit. Quæ omnia non obſcura eſſe indicia inſalubrium pi-

piſcium in eo flumine naſcentium Gal. in lib. de ſuccorum bonit. cap. 19. memoriæ prodidit. Pro potu omnes Ægyptii Mahometis aſſeclæ ſuaviſſima illiuſce fluminis aqua utuntur, quæ aliis omnibus bonitate videtur præferenda. Chriſtiani verò atque Hebræi etiam vinis utuntur. GUILAND. Hippocrates in lib. de aëre, loc. & aq. docuit optimam aquam eſſe quàm puriſſimam, cujuſvis coloris; atque mali tum ſaporis, tum odoris expertem. Qualis vero ſit puriſſima Gal. in lib. .. de ſimp. med. facult. cap. 5. his verbis docuit, inquiens: *Aqua quæ eſt puriſſima, tribus ſenſibus judicatur, guſtu videlicet, viſu, olfactu: guſtu, ſi nullam planè qualitatem præ ſe ferat, ſed videatur ab omni qualitate immunis: Viſu, ſi pura, ſincera, & exquiſite clara: olfactu, ſi eorum nihil eſt, quæ in aquis vitioſis eſſe olfactus teſtatur, ut aciditas, putredo, acredo, ſalſedo, aliquodve aliud vitium, quod nomine caret*: Docet etiam cognoſcere, omnium optima atque peſſima aqua quo pacto dignoſcatur, in primo de ſanit. tuenda. cap. 2. dicens: *Quod ſi quis eſt, qui ex notis potius vim ejus prænoſſe malit, cujus fons è petra ſcaturiens contra Septentriones fluit, Solemque averſum habet, hanc ægrè concoctum iri, tardique tranſitus eſſe, putandum eſt: eadem nimirum calefiet, frigefietque tardè: Contrà, cujus ad Orientem Solem fons erumpit, quæque per meatum aliquem mundum, aut puram colatur terram, eademque calefit ac refrigeratur ocyſſime.* hanc omni ætati utiliſſimam eſſe exiſtimandum eſt. Hiſque notis peſſima ab optima aqua dignoſcitur, quibus certi ſumus aquam Nili fluminis probè clarefactam optimam judicari, quando ipſa ſit omnium puriſſima limpidiſſimaque, ſubdulci ſapore, nulloque malo odore. ALPIN. Quis non credet illiuſce celeberrimi fluminis aquam omnium ad uſum humanum optimam ac præſtantiſſimam eſſe, ipſa tum longo itinere (Nilus etenim in locis propè ſub tropicum capricorni poſitis naſcitur, ultraque alterum tropicum, ſcilicet cancri, in mare uſque mediteraneum labitur) tum quoniam univerſam terræ plagam à Sole exuſtam, quam inhabitabilem antiqui eſſe arbitrati ſunt ob caloris nimium æſtum, pertranſiit, in longiſſimoque itineris tractu ferè à Sole percoquitur, & à motu vel agitatione, quæ in tam longi itineris pro-

cessu fit, & à collapsu sive descensu à summis montibus facto, flumine ab excelsis locis ad ima præcipitato probè attenuetur & purgetur. Quod vero non saxosum alveum id flumen habeat, sed pinguissimæ terræ, atque optimæ, ipsam aquarum omnium minime frigiditate posse nocere, erit judicandum. Quibus notis Avicenna aquam illam multis laudibus commendandam literis tradidit. GUILAND. Rectè loqueris, sed hoc tempore quo pacto illam quæ turbidissima est, claram efficiunt, ad usumque idoneam reddunt? Galenus etenim in lib. 1. de simp. med. facult. dixit, Ægyptios olim ipsa per fictilia vasa percolata usos fuisse. ALPIN. Alium quoque nunc modum apud ipsos adhiberi, ac frequentari vidi, quo aquam illam puram, ac claram efficiunt. Ipsi etenim statim camelis in utribus è flumine domum asportatam aquam in magno fictili vase oblongo, alvum latiorem ac rotundam obtinente, binasque aquæ amphoras continente, reponunt, eaque ibi reposita, & projecta confertim, quinque dulcibus amygdalis modicè contusis labra vasis inungunt, & subito manum cum amygdalis in pugnum obseratum conclusis, simul cum toto cubito in aquam demergunt, valideque hinc inde per aquam cubitum pugnumque impetuosè movent, atque agitant, donec ipsa longè multo turbidiorem reddiderint, indeque è vase detracto brachio, amygdalis intra aquam relictis, ipsam clarefieri sinunt; quæ spatio trium horarum probè clarescit. quam è magno illo vase in parvulis fictilibus rursum reponunt, in quibus & clarescit magis, & refrigeratur. Plerique incolarum hac aqua ita clarefacta pro potu, atque cibo utuntur. Alii multi eam pluribus diebus residere ac purgari, permittunt, ut purissimam, atque quàm tenuissimam reddant. quæ proculdubio omnium est aquarum præstantissima. Rectè quidem ipsi, quoad conservandam sanitatem, se gerunt, illa utentes aqua, quæ ita est tenuis, ut epota subito omnes partes corporis penetret, quamplurimi ab epota illa aqua, statim largissime sudant. Aliqui mingunt copiosius, atque alii per alvum dejiciunt. est enim partium tenuissimarum levissima, atque à Sole concocta, ita ut ob id mirum non sit illam immodicè diu noctuque epotam corpora non lædere.

Quin-

Quin imo calida corpora ipſa multum juvantur, nam internorum illorum viſcerum calorem, atque incendium contemperat. Hinc quum Cayri Jo. Jacobus Manne Medicus doctiſſimus, & ego de curanda cujuſdam Turcæ domini Sangiach renum calida intemperie conſuleremus, cum ego pro illo affectu ſerum lactis caprini commendarem, ridens ait, ecquid ſero lactis indigemus, ſi Nili aquam habemus? Hoc ego tunc riſu dignum eſſe judicavi, ſed multis poſt annis facta de ejus aquæ facultate experientia, non irridendam ſententiam doctiſſimi Medici, quinimo ſummopere laudandam ac commendandam eſſe, cognovi. GUILAND. Gaudeo tantas laudes aquæ Nili fluminis audiviſſe, minuſque ob hanc cauſam miror, ſi ejus regionis accolæ ſibi ipſis perſuaſerint, aquam illam intra ipſorum corpora ſuſceptam in ſanguinem mutari. Siquidem omnes uno ore clamant, ipſam in noſtris corporibus non alium humorem, quàm ſanguinem generare, & hoc illi à Deo datum fuiſſe, ubi Moyſi præceperit, ut aquæ in ſanguinem mutarentur. Ex quo tempore creditur hanc aquam vim ſanguinis obtinuiſſe. Hanc divites omnes epotant, tum ſimplicem, tum ſaccharo & ſucco limonis miſtam. Sed hæc ſint ſatis de illorum cibo & potu. perge tu reliqua mihi enarrare. ALPIN. Omnes ejus regionis homines vigiles exiſtunt, pauciſſimique ſomni; Venerem copioſam exercent. licet enim per legem illis plures, tum uxores, tum ſervas mancipia habere pro veneris uſu. Hilares exiſtunt, otioſam quamplurimi vitam agentes, exceptis Arabibus & ruſticis, qui aſperiorem vitam degunt, dulcium balneorum uſum omnes cujuſvis ſexus & ætatis ibi frequentant, corporis ornatus gratia, atque refrigerandorum corporum ab itineribus inflammatorum, non minuſque pro demenda corporum illorum humorum plenitudine.

Cap. IX.

De causis cur longævi sint Ægyptii.

GUILANDINUS.

Audio in Ægypti locis homines vivere longiorem vitam, quàm alibi, quando ipsorum permulti annos plus centum vivant. Communis ferè omnibus iis habitatoribus vita annorum nonaginta solet esse. Causam igitur vitæ apud ipsos longioris te mihi nunc referre cupio, quando hominis vitam conservare, & corrumpere ea, quæ vulgus medicorum res non naturales, & Gal. causas conservatrices, appellat, quisque nostrum non ignorat. Quæ sunt aër, cibus, potus, motus, quies, somnus, vigilia, excretio, atque retentio, animique passiones. Ab aliqua igitur harum causarum, vel à multis simul conjunctis longiorem illorum hominum vitam pendere arbitror, sed à quibus præsertim id fiat ex te audire desidero. Alpin. Ægyptios longævos esse, verissimum est, atque ex causis nuper dictis non minus: de his etenim Galenus cap. 35. lib. art. med. hæc scripsit: *Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem necessario, à quibusdam vero non necessario, Dico autem necessario, quæ nulla est evitandi ratio, non necessario autem reliqua. Nam aërem quidem nos ambientem semper attingere, comedereque, ac bibere, & vigilare, & dormire est necessarium. Ex his itaque ea corpora alterantur, ac mutantur, atque conservantur.* Quamobrem aërem, cibum, potum, iis populis longiorem vitam concedere proculdubio existimo. Effectus namque communes à communibus causis pendere omnes sciunt, ob id ab aëre, cibis, potuque longam illorum hominum vitam fieri arbitror, quod aëre, cibis, potuque nihil ipsi habeant inter se communius, sed observato ac cognito ipsorum aëre calido & sicco inæquali, simulque cum cibis, quibus vescuntur, & etiam potu, anceps sum an vitæ apud eos observata longitudo ab his pendeat, vel non ab aliis. Teque idcirco rogo, qui tum aërem

rem illorum locorum, tum victum incolarum nuper narratum audisti, ac novisti, cujus hac de re sis sententiæ mihi manifestare velis. GUILAND. Causam, ob quam hi populi nostris longiorem vitam degant, in primis esse, judico, sobrium ipsorum victum, abstinentiamque tum à copia, tum varietate carnium, atque usum optimæ aquæ Nili fluminis in potu, atque in cibis. Si quidem omnes Europæi, qui crapulas, atque vina frequentant, brevius vivunt. Germaniæque ob id & Poloniæ accolas cœlo Ægyptio contrario utentes, quia multis carnibus vescuntur, vinorumque ebrietatibus assiduè operam dant, breviorem agere vitam non est mirum: Plerique etenim (ut audio) non excedunt annum suæ ætatis sexagesimum. Contra Ligures longevi sunt, quàm plures enim Genuensium nonagesimum usque vel centesimum etiam annum attingunt, temperatissime enim vivunt, vinisque paucissimis utuntur, atque ebrietates abhorrent. Ob has igitur causas homines Ægyptios longævos fieri arbitor. ALPIN. Non videntur mihi hæc usquequaque veritatem continere, neque ita facile te posse medicis persuadere, arbitror usum carnis & vini esse causam, ut nostra corpora (quæ illo victu assidue utuntur) sint brevioris vitæ, quàm Ægyptiorum observentur, quæ paucissima carne vescuntur, & minime vinis indulgent, aquamque in potu frequentant. Hoc sanè parodoxum ab omnibus judicatum iri sentio: Namque quis credet cibos melius nutrientes, probioremque & copiosiorem sanguinem gignentes corporibus brevioris vitæ esse causam, atque alia minus, pejusque nutrientia, & paucioris sanguinis ad durabilitatem conducere? Hæc certè tibi quoque à veritate aliena esse videbuntur. Quis enim medicorum dubitat, vel ignorat usu optimarum carnium, optimique vini naturalem calorem augeri, atque roborari, mutatumque à suo naturali statu, imminutumque carne & vino citò revocari, pristinæque sanitati restitui? In omnibus etiam morbis præcipuam victus rationem, in qua carnes primum locum sibi vendicant, omnes medici laudant, maximeque ubi vires collabuntur quibus quàm citò probior multusque sanguis gignitur, quo calor naturalis augetur, atque fovetur. Vinum vero quam citò nutriat,

triat, resolutumque calorem restituat, peraugeat & foveat, neminem medicorum ignorare certò scio. Quid igitur dicemus, optimarum carnium, vinique usum causam esse, quin minus corpora vivant, quando eo victu naturæ vires augeantur, atque conserventur? Hoc profectò qui affirmabunt impossibile, dicere possibile videbuntur. GUILAND. Litem mecum nunc cœpisti pergravem, cum me proculdubio multum aberrasse hac in re existimes. At nunc etiam edico tibi, dubii causa à me propositum, paradoxum non esse, scilicet homines usui carnium, vinique indulgentes minus vivere, quàm illos, qui ab his abstinent, aliaque in victum assumunt, neutiquam vini potationibus operam dantes. Porrò ut de hoc nunc mihi certior apud te sit fides, conabor rationibus tibi illud persuadere. Nam secus ejus regionis hominibus accidit, ac cœli ratione esse deberet: Si quidem calidiorem regionem accolentes citius mori deberent, iis, qui frigidiora loca inhabitant, ratio utique suaderet, ut hinc non immeritò Nicolaus Leonicenus in lib. Aristotelis de long. & brevit. Vitæ hæc scripta reliquerit: *Asclepiades inter medicos rari nominis memoriæ prodidisse videtur, Æthiopes quidem trigesimo ætatis anno senescere, apud Britannos vero multos ad centesimum usque & vigesimum pervenire ætatis annum: quoniam Solis calore apud Æthiopes resolvantur, arescantque corpora, apud Britannos vero compacta, densaque fiant cœli algentioris causâ, & exhalationi caloris nullum relinquant locum.* Si vivunt igitur Ægyptii multis annis in calidiori illo cœlo, non ab aëre, qui multo calore corpora illa resolveret, arefaceretque, sed à victu longævos evadere dicendum erit, præsertimque à multarum carnium usu parcissimo, atque ab assiduo & continuo usu aquæ illiusce fluminis omnium aquarum optimæ. Quod quidem ex hoc fieri facile sciri poterit. Namque veluti usus moderatissimus, quem ipsi sequuntnr, optimæ carnis, modicum sanguinem generans, nativum calorem fovet, consumptumque humidum substantificum reparat; ita immoderatus frequens, vel assiduus, atque continuus non modo humidum non reparat; caloremque auget, sed eum sæpe suffocat, corrumpit, atque dissolvit. ALPIN. Quonam modo id fieri poterit,

terit, cum multus ſanguis genitus humidum ſubſtantificum deperditum reſtauret, caloremque nativum non minus peraugeat? GUILAND. Duobus ſanè modis hoc fieri ex me audies; & primo, quoniam multus carnium uſus multam ſanguinis copiam generat, quæ ſi reparandæ humiditati ſubſtantificæ, calorique reſturando, & augendo apponatur, tantum abeſt, ut humidum caloremque ea alimenti copia augeat, ut magis ſæpe ſuffocet, atque diſſipet. Quo ſane modo Gal. dixit. in lib. de cauſ. morb. *parvam flammam multo oleo ſuffocari & extingui.* Secundo quia multa carnis copia in ſtomacho ſuſcepta à calore ipſam alterante, atque in alimentum permutante, ut fiat pro nutriendis partibus alimentum opportunum, omnino vinci, atque mutari non poteſt. Ideo illud alimentum non modo calefacit, ſed refrigerat. Hincque doctiſſime Galenus in libro tertio de temp. docuit, omne nutrimentum, quatenus eſt nutrimentum, calorem animalis augere. & ex hoc fieri, quod ab ipſo calore vincitur, probeque concoquitur, & mutatur in ſubſtantiam partium nutriendarum, ut ipſis omninò ſimilis fiat, quod ibi ita ſcriptum reliquit: *Si namque ex nutrientium ſunt genere, ſiquidem vincantur, calfaciunt; ſi non vincantur, refrigerant.* Et quomodo fiat, in libro de cauſ. morb. cap. tertio, ita ſubjunxit. *Immodicum alimentum refrigerare, ſi enim ligna univerſim & multa ſupra parvam flammam coacervaveris, ob immodicæ quantitatis exceſſum, ipſam extingues.* Quibus hæc etiam addidit: *ſic optimi cibi, quique plurimum animali afferunt nutrimentum, ſupra modum aſſumpti morbos frigidos generant.* Modica vero ſumpta caro probè vincitur à calore naturali, & ob id nativo humido ſimilis facta, ipſum nutrit, fovet, & auget. eoque aucto vitam quoque foveri, ac conſervari, certum eſt. Hinc illiuſce regionis populi, quoad carnium uſum temperatiſſimi, longævi fiunt. Addo etiam plurimos illorum vino non uti pro potu, lege illis interdicto, quod quantum valeat ejus uſus aſſiduus & copioſus, ad hominis ſanitatem pervertendam, Galenus ibidem iis verbis docuit, dicens: *Quamquam vinum modicè hauſtum, ut quod maxime proprium alimentum ſit, nativum calorem adaugeat, tamen morbum attonitum, Epilepſiam,*

F *læ-*

læsiones motus, *sensusve immodicè sumptum ipsum facere.* Et in secundo libro de sympt. causis dixit: *tremore corripiuntur*, *qui se vino meraco amplius impleverunt*, *vel multis cruditatibus laborarunt*, *vel longo tempore cibis repleti.* Et in tertio etiam de temper. ait: *Proinde nec vinum ipsum semper animal calfacit*, *æquè*, *ut nec oleum flammam accendit*, *tametsi aptissimum est ignis nutrimentum*, *immò*, *si imbecillæ & exiguæ flammæ confertim multum oleum infundas*, *suffocabis eam*, *prorsusque extingues potius*, *quàm augebis*, *sic igitur & vinum ubi plus bibitur*, *quàm ut vinci possit*, *tantum abest*, *ut animal calfaciat*, *ut etiam frigidiora vitia gignat.* Ideo cum illorum locorum accolæ sobrie vivant, lacte, oleribus, fructibusque vescentes, minimeque in esu carnium, neque in vinorum potationibus delinquant, mirum non est, si ipsorum corpora multum sanguinem gignentia (quod in plerisque illorum observatur) longam agant vitam. Vinorum generosissimorum usum temperate etiam adhibitum iis posse prodesse non satis mihi constat, quando non calore pleraque ipsorum corpora indigeant, sed frigore, ne amplius nativus calor in biliosis corporibus exolvatur, sed retineatur. Atque ne sanguis biliosior magis etiam fiat. Usus enim illiusce aquæ præstantissimæ multorum illorum corporum sanguinem, cœli occasione calidissimum, temperatiorem reddit, atque ipsum cohibet, minusque aptum morbis efficit. Hinc Germaniæ, Poloniæ, Galliæ, Angliæ, Flandriæ, & aliorum frigidorum locorum quamplurimi, ut etiam dictum est, ob assiduas ebrietates, quibus assiduè operam dant, paucis annis vivunt. Multi etiam in Italia quotidie à medicis observantur, qui ob crapulas, & ebrietates, tum pauco tempore vivunt, tum vitam miserrimam quamplurimis morbis continuè afflicti, transigunt. Ipsorum alii podagricis doloribus, alii convulsionibus, vel tremoribus, vel vertiginibus, vel aliquo illorum morborum à caloris naturalis imminutione, atque imbecillitate nascente, ferè per totam vitam vexati.

CAP. XII.

Ad vitæ conſervationem aquæ Nili fluminis uſus, num vino ſit utilior, necne.

ALPINUS.

QUAMQUAM omnia de longæ Ægyptiorum vitæ cauſis te rectiſſime locutum fuiſſe, atque planè de his veritatem attigiſſe certo ſciam, nihilominus liceat adhuc mihi, de ejuſdem aquæ utilitate dubium aliquod tibi reſolvendum proponere, quando ex iis, quæ nuper in medium propoſuiſti aquæ uſus ad corporum illorum calidorum vitam producendam, uſu vini accommodatior, atque utilior eſſe videatur. Quod iis contrarium omnino videtur, quæ de uſu aquæ Hippoc. & Galenus literis mandarunt. namque apud eos conſtat ab aquæ potu corpora parum juvari. ex Galenoque hæc in libro tertio de rat. vict. in morb. acutis, de uſu aquæ leguntur: *Tarde igitur jure optimo meat aqua, difficulter concoquitur, atque ægre deſcendit, quamquam alioqui & optima ſit, & culpa omni vacet.* Hic etiam ex Hippoc. mente docet aquam, quamquam omnium puriſſima ſit, multo tempore manere in ventriculo, fluctuationeſque utplurimum parere, atque in bilioſo ventriculo etiam corrumpi, difficulterque in hepar, thoracem, pulmones, reneſque diſtribui: ob idque ipſam, neque ſputum educere, neque urinam, neque ſudorem, neque alvum ciere, neque ſitim tollere, (quòd ipſa moretur in amplis ventriculi inteſtinorumque cavitatibus, nec penitus imas partes permeet, neque eas humectet.) neque alere, neque vires roborare. ſed hypochondriis valde eſſe noxiam, præſertim hepati lienique obſtructis, vel in tumorem elatis. Quamobrem cum hæc de aquæ facultate vera utique ſint, quis ille erit, qui non viderit, aut noverit, Ægyptios falsò ab aquæ etiam illiuſce uſu fieri longævos dici poſſe, quando, ut jam audivimus, pauciſſime iis corporibus conducere ac prodeſſe poſſit, ſed potius ſit multum incom-

moda, ac noxia. Quis igitur audebit affirmare, usum aquæ in iis corporibus in potu frequentatum usui vinorum præferri utilitate debere? nemo, ut arbitror, in medicina initiatus, id affirmabit, quia hoc ex Galeno diffinitum est in libro sexto epidem. comment.4. text. secundo, hisce utique verbis: *Siquidem vinum aquæ præstat, non solum ad concoctionem, quæ in ventriculo fit adjuvandam, sed etiam ad concocta distribuenda, ad sanguinem creandum, ad nutriendum, ad lotium citandum, & ad corpora difflanda in rectè valentibus.* Valde itaque hinc dubium videtur, quod aqua ad potum assidue usitata possit corporum conservationi conferre, quinimò magis contrarium facere ejus usum, ut apud Galenum nostrum nunc legimus, aqua vinum præstare. neque immeritò dictum esse, quando aqua neque concoctionem adjuvare possit, quod frigida ipsa existat, atque à calidis omnis coctio fiat; neque concoctorum distributionem, cum minime tenuissimarum sit partium, difficulterque ac tarde viscera permeet: neque sanguinis procreationem cum ipsa fiat à calido, sanguis enim & ipse facultate calidus dicitur: neque nutritionem, cum ipsa non alat: neque urinarum, sudorumque excretionem, neque corporum difflationem, quia ut nuperrime etiam dixi, tenuissima substantia non constat, qua citò facileque corporis partes penetret, atque transeat: Atque si optimam hæc facere aquam verum sit, quid de mala dicendum erit? nonnisi pessime conferre ipsam nobis posse. Quàm multos enim morbos, sævissimosque ex earum aquarum usu oriri, in libro de prævidendis morbis a me dictum est. Sed cum hæc vera existant, quæso, quomodo poterit usus illiusce aquæ Ægyptiorum longævitati conducere? Cupio itaque hac in re me valde ancipitem tuæ sententiæ acquiescere, quam nunc audire expecto. GUILAND. Neque omnibus corporibus aquam improbandam, neque laudandam judico, quinimò magis credendum, atque affirmandum existimo aquæ usum multis proficuum esse, & multis etiam noxium: Hinc in quibusdam corporibus aquam vino utilitate esse præferendam, & in quibusdam vinum aquæ. Calidioribus siquidem corporibus, cui dubium erit magis fore proficuum aquæ, quàm vini usum. quoniam à vini potius calidita-

ditate læderentur, quàm juvarentur. Quam rem non ego, ſed Galenus tuus docet cognoſci, ac obſervari pro corporum temperaturarum, habituumque varietate oportere: quam ob cauſam, vinum damnat, tum in pueris, tum in iis, qui ſunt calidi humidique temperamenti. quibus aquam multum conferre affirmat, ipſamque pro iis ſumme laudat, ut apud ipſum in primo libro deſanit. tuenda cap. undecimo, legitur: apud divinumque Hippocratem non minus in libro ſexto epidem. comment. 4. text. 15. his profectò verbis: *Percalido natura refrigeratio, potus aquâ, quieſcere.* Et Galen. in ejus commentario, dixit Hippocr. eam ſententiam fore intelligendam de ſumme calidis corporibus. quod clarius explicavit in libro quinto, de ſanit. tuenda cap. 12. cum dixit: *Vinum autem frigidis ſiccisque naturis utiliſſimum eſſe, prius dictum eſt.* An vero calidis, omnibus idoneum non ſit, ſed utilior his aquæ potio ſit, ſicuti in libro de popularibus morbis, ſive Epidemion legimus, nunc exiſtimandum. Fortaſſis enim abſurdum omnino cuipiam videbitur juvenem, qui athleticus vel militaris ſit, aut etiam foſſor, meſſorve, aut arator vel denique, qui robuſtum aliquod opus exercet, aquæ tantùm potione uti: atque in hoc falli Hippocratem, cum calida temperamenta aquæ potionem poſcere, abſolute pronuntiet. Mihi vero Hippocrates non abſolutè id, ſed de naturis ſumme calidis, quæ utique propter intemperiem tales ſint, dixiſſe videtur. Et ſi quiſpiam contradixerit nobis, quòd ei non videatur aquæ potu corpora juvari poſſe, quia ipſa quamquam omnium aquarum ſit optima, multum in ventriculo moretur, fluctuetque, & tarde meet per corpus, jecurque atque lienem obſtructos vel tumefactos adaugeat, inutiliſque obſervetur ad omnem corporis evacuationem, ſcilicet ad ſputorum eductionem, alvi, urinarum, ſudorumque excretionem adjuvandam, atque non minus ad concoctionem & diſtributionem concocti alimenti, demum quòd etiam ipſa minime corpora alat: Reſpondebitur, hoc planè verum non eſſe, quoniam aquæ reperiuntur, quæ concoctionem adjuvant, non minuſque alimenti diſtributionem, citò viſcera permeantes, ſanguiniſque generationi favent, atque nutritioni, non minus, quæ adjuvant omnem

corporis evacuationem. Alpin. Quo pacto id esse poterit, quando aquæ facultas frigida sit, quæ semper concoctionem, sanguinis procreationem, nutritionem, quæ omnia à calorore fiunt, impediet, & substantia præterea ejus crassa sit, difficulterque corpus permeet, qua utique evacuationes promovere posse non videtur, quando si hæc præstare debeat, necessarium sit, ipsam tenuium esse partium, ut angustos meatus membrorum pervadere queat? Guiland. Aquæ optimæ reperiuntur, quæ neque insigniter frigidæ sunt, quæque dulces existunt, quales esse cœlestes Hippocr. in lib. de aëre, locis, & aquis, c. 4. memoriæ prodidit, qui de his ita scripsit: *Aquæ igitur levissimæ, & dulcissimæ, & tenuissimæ, ac splendidissimæ sunt*, Non minusque aquæ nuper dictæ Nili fluminis clarefactæ, dulces, tenuissimæque, splendidissimæ, atque levissimæ existunt. Quæ sanè omnes præterquam quod ex dulci sapore non valde frigidæ esse creduntur, sunt etiam tenuissimæ, ita, ut celerrime corporis viscera permeent. Audio etenim (quod olim, cùm Cayri moram facerem, etiam observavi) in singulis ferè corporibus ab ipsis epotis aquis statim vel copiosas urinas, vel sudores, vel per alvum dejectiones observari, atque in hypochondriis nullam fluctuationem ab ipsis ostendi, loquor de iis, quæ Cayri habentur, & potantur, quando Alexandriæ aquæ constent substantia crassiori, quæ pessimæ existunt, tardissimeque viscera permeant. Alpin. Confirmo tuam sententiam, atque me in omnibus corporibus observasse, citissime illas aquas Cayri clarefactas, vel per alvum, vel per urinam, vel sudorem exjisse, non secus quàm serum lactis ac aquæ thermales facere observantur. Omnes advenæ, cùm Cayrum statim venerint, in primis diebus semper, ob illiusce aquæ potum, diarrhæam pati soliti sunt. Mihi vero aquam illam per urinam, atque sæpissimæ per sudorem exire contingebat. In æstivis caloribus nocte qualibet sæpissime ob sitim intensissimam, qua omnes tunc temporis ex calore ambientis cruciantur, largissime sæpissimeque ex ea aqua bibebam, à qua semper in copiosissimum sudorem statim erumpebam, ita ut quoties ex ea ebiberem, toties semper exudarem. Hyeme vero, atque aliis anni tempo-

ribus

ribus non ita calidis, non per ſudorem, ſed per alvum, atque veſicam aquam illam epotam ferè totam excernebam. Non omittam tibi narrare, me hujuſce aquæ largiſſimo potu uſum, à dolore renum vehementiſſimo atque acutiſſimo ex calculis orto ſanatum fuiſſe. Porrò cum interim illo jam dicto renum dolore afflictus valde ſitirem, multa vaſa fictilia frigidæ ac puriſſimæ illiuſce aquæ plena in ferratis meis feneſtris aëri expoſita proſpiciens, uno ipſorum avidiſſime arrepto, item altero, atque mox tertio, totam aquam devoravi, quæ ad minus ſex librarum pondere fuerat. à qua aſſumpta ſomno, labore doloris defeſſus, capior, quo paulo poſt expergefactus minxi, cum multa copia aſſumptæ illiuſce aquæ quinque lapillos phaſeolorum magnitudine, quibus excretis ſtatim à dolore liber evaſi. GUILAND. Perplacet exempla, ſucceſſuſque hos audiviſſe, quos utique veros eſſe judico, cum ea aqua ſit tenuiſſimarum partium, neque multum frigida, ſed potius concoctam eſſe omnes pro certò habere deberent, cum Nilus totam illam mundi partem permeet, quæ omnium orbis terrarum, ut nuper etiam dictum eſt, calidiſſima eſt, atque terram habet pinguiſſimam cujuſvis frigoris expertem. Itaque cum hæc vera ſint, quiſque noſtrum poterit affirmare, epotam eam aquam poſſe optimi ſanguinis procreationem adjuvare, quæ ſummum bilioſorum illorum corporum hepatis calorem obtemperando, cauſa eſt, ut non bilis multa, ſed multus temperatus ſanguis gignatur. Juvabit non minus concocti alimenti diſtributionem, ob ejus partium tenuitatem, qua quaſcumque partes corporis penetrat; qua etiam ſubſtantiæ tenuitate minime in ventriculo, aut hypochondriis moratur, neque fluctuationem parit, neque hypochondria lædit, quinimo iecori lienique inflammato auxilio eſt. Experientiâ didici, potum ejus aquæ valde conferre melancholicis ab hypochondriis effectis. Hac eademque ratione ad omnes excrementorum excretiones utilis eſt. An vero nutriat, quando latiſſima ſit apud omnes medicos ſententia, aquam non nutrire, videtur & ipſa ad nutritionem inutilis cenſenda. Sed Ægyptii affirmant contrarium verum eſſe, quia hi omnes aquam illam totam in ſanguinem in noſtris corporibus

mu-

mutari arbitrantur, ac pro certo habent. Vimque gignendi ſanguinem ajunt obtinuiſſe, poſtquàm, Dei conceſſione, à Moſe aquæ in ſanguinem olim fuere mutatæ. Confirmantque hanc ſententiam, quòd cernant corpora pleraque illorum incolarum habitu bene carnoſo, copioſi temperatique ſanguinis obſervari. Non minuſque etiam quod ipſa dulcis exiſtat. quem ſaporem, rem haud planè à nutritione alienam ſignificare dicunt. Sed utcunque ſit, hoc unum ſcimus, ejus aquæ uſu corpora illa optime, ac ſalubriter vivere. & ob id falſam judico Galeni ſententiam, qua omnem aquam noxiam potius, quàm utilem affirmat. ſi enim hoc verum eſſet, quomodo tot infinitarum regionum populi vivere utique poſſent, continue aquam potantes. Infiniti propemodum ſunt populi tum in Africa, tum in Aſia aquam ſolam potantes, qui rectiſſime valent; Corporaque habent boni tum ſucci, tum habitus. præſertimque in locis calidis, atque in ſumme calidis corporibus aquæ uſus eſt ſaluberrimus. Sed non modo in ſanis, at in ægrotis non minus aquæ uſus adprime opportunus ac utilis obſervatur. Cum omnibus ferè ægrotis aqua in potu pro vino ſubſtituatur. Plures exiſtunt, qui vini uſu omnino omiſſo, aquam frequentantes in potu, à podagra, aliiſque multis morbis præſervati ſunt. Quamobrem, ut ex dictis concluſionem colligam; dico aquam optimam dari, quæ neque admodum frigida eſt, & quæ tenuiſſima ſubſtantia conſtat, quæque utiliſſima erit corporibus calido temperamento refertis, veluti frigidis naturis eadem ratione incommoda, atque inutilis erit judicanda, in quibus ipſum vinum præferendum abſque dubio erit. At de his ſatis. Ad alia enim à te tranſeundum puto, fortaſſeque his hactenus auditis non foret inutile, neque noſtro ordini averſum, te nunc eorum corporum morbos recenſere, quando nunc aëris, ipſorumque temperamenta, & victus rationem omnem audierimus. Alpin. Rectè ſuades, atque nunc tibi morem geram. Quoniam hæc, priuſquam præſidia apud eam gentem uſitata tibi narrare incipiam, nos noviſſe utile erit.

CAP. XIII.

De morbis patriciis, & epidemicis, qui apud Ægyptos observantur.

GUILANDINUS.

ÆGYPTIORUM corpora haud multis malis esse obnoxia cogito, quod ipsa aëre fruantur ficciore, qui pauciorum morborum solet esse causa. Atque etiam quia eos populos sobrie vivere nuper dictum est, quem victum corpora ab ægritudinibus præservare quisque nostrum non ignorat. ALPIN. Aliter evenire audies, quando ad gignendos morbos plures aliæ etiam concurrant causæ, neque omnes ejus regionis habitatores æque vivere possunt. Multi enim inopia coacti, quorum numerus ibi ferè est infinitus, pessimis tum cibis, tum turbida ac putrida aqua ali coguntur. Multi etiam ibi reperiuntur qui vino utuntur, non modo ex Christianis & Hebræis, qui omnes vinum ut nostri affectant, sed ex Turcis etiam aliqui, præsertimque milites, etsi lege interdictus apud omnes Mahometi assectas vini usus sit, non tamen à vino temperare possunt, sed longe Germanis, Polonisque magis vino & ebrietatibus operam dant. Cayri quotidie Turcæ vino ebrios ab asinis domos suas portari conspiciuntur. Vinis vero plerique utuntur è Creta insula, Rhodo, Cypro, asportatis, quæ omnium sunt generosissima: omnia enim alia ex Italia, Corcyro, Zacyntho, advecta, præ nimio cœli calore, acida fiunt. Quamobrem cum ibi multi malo victu utantur, aërisque inæqualitate, & venere immoderata, non erit mirum, eos quoque in multos morbos incidere. Proinde non expers morborum Ægyptus erit, sed quamplurimis, diversisque ac periculosis morbis semper scatebit. GILAND. Suntne apud ipsos multi morbi proproprii, vel patrii, quos endemicos Græci appellant? ALPIN. Multi sanè, quales sunt oculorum lippitudines, quas Græci ophtalmias appellant, lepræ, Elephantiases, phrenitides exitio-

tiosissimæ, homines paucis horis perdentes, variolæ pestilentes in pueris, articulorum dolores, omniaque genera morborum quæ à capitis defluxu ad inferas partes excitantur, herniæ, renum & vesicæ calculi, phtyses, obstructiones, hepatis lienisque & stomachi imbecillitates, febres tertianæ, ardentes, hecticæ & pestilentes. GUILAND. Non arbitror patrios iis solum eos morbos dici bebere, cùm apud alias quoque nationes ipsi observentur, namque in multis aliis locis omnes nuper dicti morbi observantur. ALPIN. Verum est eosdem morbos aliis non minus populis esse infestos, sed non perpetuo tempore, ut apud Ægyptios. Apud multos enim populos opthalmias vagari aliquibus temporibus reperiemus, non tamen semper. Semper etiam homines herniosi, leprosi, atque elephantiasi correpti, eaque præsertim, qua pedes vere pedibus elephantum omnino similes habere cernuntur. Neque exitiosissimas phrenitides paucis horis ægrotos perdentes ubique reperiri arbitror. quando Gal. in lib. 3. epidem dixerit, nunquam vidisse se phreneticos mortuos ante tertiam diem. nihilominus tribus, quatuorque horis multos periisse phreneticos vidi, quorum casus posterius suis locis tibi referam; Neque singulis annis, ut alibi fit, bis in anno in pueros pestiferæ variolæ vagantur, neque continue arthritici quamplurimi homines, quales ibi existunt, reperiuntur, neque renum vesicæque à calculis læsi, neque singulis annis certo tempore vagantur febres pestilentes exitiosæ plurimæ, neque innumera hominum caterva à cruditatibus stomachi ubique affligitur, ac vexatur. Ob quam morborum nuper dictorum familiaritatem, ni Ægypti proprios vel patrios eos appellare volueris, dices tamen iis populis ipsos esse admodum familiares. GUILAND. Vaganturne per eam urbem Cayri isti morbi quandoque epidemici? ALPIN. Ophtalmiæ, febres pestilentes, nuper dictæque phrenitides, variolæque pestiferæ epidemicæ grassantur. Alii vero morbi sparsim per urbem observantur, quos sporades Græci nuncupant, quod sparsim, & non gregatim homines pervadant. Etsi omnes, quasi endemii etiam sint, sive patrii, quia ceteris aliis morbis nuper dicti iis populis sint magis familiares. GUILAND. Cupio te nunc

nunc illos rurſum mihi clarius dicere, atque ipſorum cauſas. Quibus à te narratis, de peſte, quæ ſæpe eam gentem infeſtat ſæviſſimeque devaſtare ſolet, te ſermonem habiturum cupio, quod illud morbi genus, quo tempore in regione moram traxiſti, Cayrum invaſiſſe, multumque devaſtaſſe, audierim: ob quam rem te de eo morbo admodum ſcite ac diſtincte loqui poſſe judico. De patriis itaque, vel de iis populis familiaribus morbis, qui tum epidemice, tum ſparſim graſſari per eam urbem ſolent, nunc ſi videtur, ediſſere.

CAP. XIV.

De morbis Ægyptiis familiaribus, deque ipſorum cauſis.

ALPINUS.

ALEXANDRIÆ Autumno graſſantur febres peſtilentes multæ, lethales, quæ ferè quamplurimos invadunt, cum urinis pulſibuſque & colore febrili uſque adeò parum à naturali ſtatu mutatis, ut ſæpe medicos atque ægrotos decipiant. His vero notis pleræque dignoſcuntur: in principio enim vomitus multi bilioſi, ac virulenti obſervantur, à quibus cibum aſſumptum continere nequeunt, aſſiduiſque corporis agitationibus inquietudinibuſque vexantur, ſtomachique angore anguntur. In pleriſque etiam obſervantur multæ ſymptomaticæ dejectiones, liquidæ, bilioſæ, variæ, admodum ægre olentes, ſive fœtentes. Plures cibum abhorrent, neque valde ſitiunt, etſi linguæ ipſis ſint ſiccæ, aſperæ, & nigræ. Incolæ quàm advenæ difficilius corripuntur, atque ab his intereunt. De harum febrium cauſis illiuſce urbis medicorum variæ ſententiæ obſervantur. Si quidem aliqui ipſorum ajunt, à ventis naſci, qui à proximo urbis lacu ſpirant. Prope ipſam à meridie poſitus eſt Mareotis lacus, circuitus ut audio, tercentum mille paſſuum. Hi etenim venti vim habent putredines inſignes gignendi, quod putres veneficoſque è lacu halitus Alexandriæ populis ipſi inducant.

cant. Aliqui earum peſtiferarum febrium ortum referunt potius in putridos, veneficoſque halitus, qui à ſubterraneis urbis locis, cavitatibuſve paluſtri ac peſſima aqua plenis aëri tunc permiſcentur. Urbs etenim hæc tota ſuper columnas marmoreas numero fermè infinitas poſita, & fundata eſt, ita, ut fundamenta hæ ſolum omnium domorum ſint, quæ univerſam omnium ædium baſim ſubſtentant. Ideo loca urbis omnia ſubterranea, inania, ac pervia exiſtunt, ut affirmant aliqui: quod ea cauſa factum fuit, ne urbs terræmotibus foret obnoxia: vel aliis ita putantibus, ut aquam à Nilo flumine per rivum in urbem manantem populus copioſiſſimam in ſubterraneis illis magnis cavitatibus ad uſum per annum conſervaret. Singulis annis peraucti fluminis illius rivus, Caleg vocatus, in eas urbis cavitates copioſiſſimam aquam evomit, quæ ſequenti æſtate ferè tota abſumitur, pauciſſimaque remanet, quæ cœnoſa, paluſtriſque reddita, corrumpitur, veneficaque evadit, ex qua tunc multi vapores ſurſum elevati aërem inficiunt qui peſtiferarum illarum febrium cauſa exiſtit. Quod neque credendum eſt, quia eo tempore ad paucam eam paluſtrem aquam corruptam multa nova ex rivo nuper dicto tunc aucti fluminis accedit, atque ei permiſcetur, quæ utique antiquæ vitium, malamque qualitatem corrigit. Quamobrem veriorem cauſam illarum febrium eſſe autumo, ut multi alii quoque confirmant, uſum ejuſdem nuper dictæ antiquæ aquæ in potu & cibis. Quæ ſanè quouſqe novæ confluxæ aquæ, qua ipſi ad cibum & potum tunc uti incipiunt, permiſta remanet, antiquaque rectè non reſidet, neque ab ipſa nova illuc confluxu rectè expurgatur, ſemper uſum ſuſpectum ad eos ſævos morbos reddit. Ideo antiqua aqua paluſtris ac putrefacta novæ permiſta, ad potum & cibum uſitata inſignes parit in corporibus putredines, à quibus eæ peſtilentes febres facile fiunt. Hyeme oculorum lippitudines ibi multæ vagantur. Plurimaſque Cayri eaſdemque per omnia anni tempora homines invadere ob nitroſum pulverem, qui continuè oculos habitantium mordicat, & calefacit, obſervatur, longè maximeque in æſtatis prima parte, quo tempore calor ambientis æris ſummè calidi oculos inflammat, taliumque morbo-

borum numerum auget. Sparſim vero urbem toto anno hæ oculorum inflammationes vagantur; atque epidemicæ plurimæ in prima æſtatis parte calidiſſima, inæqualiſſimaque ob vehementiſſimum Meridionalium ventorum calorem, atque inflammatarum arenarum copiam, quæ ab iiſdem ventis aſportantur. Eo enim anni tempore è centum hominib. quinquaginta ſaltem lippientes obſervantur. Multi præſervantur ad his inflammationibus oculorum ſæpius in die algidâ aquâ large oculis lavatis, vel roſacea, vel aliqua ſtillatitia, vel Nili fluminis clarefacta. Eodem etiam tempore vagantur ibi epidemicæ febres peſtilentes multæ, atque ille apud eam gentem horrendiſſimus morbus, Dem el muja ab iis appellatus, qui pauciſſimis horis hominem perdit: Cujus morbi exemplum, quod apud nos novus ſit morbus, tibi ſubjungere optimum eſſe puto. Erat enim Cayri Paris Chriſtianus omnibus Venetis mercatoribus valde familiaris, annos natus quinquaginta, temperamento banioſo & habitu gracili, qui una die febre ephemera, cum capitis dolore correptus, ſudavit toto corpore multum, excepto capite, quod nihil ſudavit, & febre integrè eſt judicatus. Dolor tamen capitis remanſit citra febrem: mane ſurrexit, ſolitaque munia obiens illa die, circa finem dolore perſeverante, in augulo dextri oculi rubor cum parvo tumore apparuit ſine dolore. Noctem præ ſolito dolore inquietam duxit, rubor tumorque oculi evanuit, diſparuitque; tamen erat immunis omnino à febre, nulliſque aliis ſymptomatis, quàm à nuper dicto dolore ipſe conflictabatur abſque ullo calore febrili: circa meridiem ab aſſumpto cibo dolor perauctus eſt, cœpit febrire, fereque continuò vomuit cum cibo multa virulenta, voceque defecit articulata, valde gemebat, non audiebat, non cognoſcebat, manuum phrenetica geſticulatio, floccos carpebat, feſtucaſque colligebat. Reſpiratio magna, inæqualis, rara per intervallum edita. Pulſus inæqualiſſimi, duriſſimi: Hypochondria in principio mollia, mox valde tenſa. Extrema omnia frigida, minimeque recaleſcentia, ſtertebat, convulſus eſt, atque ſubibitò obiit. Tempus, quo febriit ante exitium, non exceſſit duarum horarum ſpatium. Plurimi ſunt, qui hilariter cœnan-

tes instar apoplecticorum moriuntur, phreneticorum etiam notis. Notæ vero humorum cerebrum lædentium mistæ sunt ex his, quæ tum pituitam, tum sanguinem, vel bilem significant. Omnesque simul significare videntur cerebrum ejusque membranas invasisse, tum calidos humores, tum frigidos, esseque ex his factum apostema. Quam sanè affectionem mistam ex lethargo & phrenitide judicare possumus, illamque esse, quam Græci Thiphomaniam appellant. Quod & nomen non minus Arabicum, quo hunc morbum nominant, explicare videtur. Nam ipsi hunc morbum appellant Dem el muja. Dem enim Arabica lingua sanguinem denotat, & muja, aquam, quasi morbum dixerint ex sanguine & aqua genitum. His humoribus conjungitur insignis putredo ac venefica qualitas, quæ subitanei atque celerrimi exitii est causa. Guiland. Neque mirum videtur mihi in hoc anni tempore, quod est prima æstatis pars, fieri hujusmodi cerebri instammationes ex illis humoribus pituitosis ac biliosis, vel ex sanguine, atque ipsas sequi etiam exitium quam citissime. Nam cui medico erit dubium, primæ illiusce æstatis partis constitutionem austrinam, summè calidam potuisse subvehere à toto corpore in cerebrum maximam
Com. 2. partem humorum, in illis corporibus exuperantium? Quo sanè
in text. 73. modo Gal. in lib. 1. epidem. multos phreneticos factos fuisse narravit ex bile, ab austrina constitutione in caput sublata. Proprium esse videtur austrinorum ventorum subvehere ad ca-
Aphor. 5. put humores, atque ipsum lædere. ut Hippoc. in lib. 3. Aphorism. docuit, cum inquit: *Austrini flatus caput gravantes, sensusque hebetantes, & reliqua.* Cum itaque in illa æstatis parte vigeant hujusmodi venti calidissimi, mirum non erit, si capita illorum habitantium quàm maxime lædantur, ab eoque calore inflammentur, multisque ab ipso calore in caput sublatis vaporibus, humoribusque à toto corpore in caput à colore, veluti à cucurbitula attractis, atque insigniter putrefactis ab immodica ambientis aëris caliditate. Exitium etiam tam cito illos sequi, non à copia illorum humorum, sed à venefica qualitate, ab intensissima putredine genita, ut Gal. in phrenetico ab Hippoc. in lib. 3. epidem. descripto tribus diebus mortuo accidisse, me-

memoriæ prodidit. Illiusce vero urbis habitatorum corpora succis pituitosis, & multo sanguine, atque amara bile abundare à te superius dictum est. Sed hæc obiter dicta à me sint; tu vero ne vacuum tempus demus, perge reliqua mihi enarrare. ALPIN. Rectè sanè dixisti, ex illa primæ æstatis constitutione austrina summe calida, inæquali, atque ab eorum humorum exuperantia fieri eas cerebri lethalissimas inflammationes, in quibus fit paucis horis exitium, ob intensissimam putredinem illorum humorum, cerebrum ejusque membranas pessime oblædentem, ita, ut subitò virtus animalis extinguatur, atque cum ea vitalis, continuò communicata cordi à cerebro læsione. Singulis annis semel Ægyptii hoc malo conflictantur. Aliquibus annis plus, ubi plus à Campsinis ventis molestantur, atque ubi minus ii perflant minus etiam id morbi genus ipsi patiuntur, quo innumeri semper intereunt. Eodem etiam tempore grassantur in pueris plurimæ variolæ pestiferæ, contagiosæ, quæ oriuntur à veneficis vaporibus in aërem tunc à putrida aqua rivi fluminis, Caleg vocati, sublatis. Singulis etenim annis octo eo flumine ad altitudinem decem & octo cubitorum, aqua ab ipso in rivum Caleg vocatum ingressa, perque ipsum transiens, totam urbem permeat, fluitque semper per ipsam à tempore, quo Nilum nuper dicta altitudine auctum esse dixi, quousque flumen ipsum crescere desiit, quæ, finito augmento fluminis, in alveo Caleg remanet, pauloque post stagnans facta, putrescit, viridisque primo cernitur & mox nigra, admodumque fœtida apparet. Cujus putredo contracta in ipsa (quando fluminis augmentum terminetur mense Octobri, vel ad summum Novembri, & Junio rursum mense augeri incipiat) adveniente prima æstatis parte, adhuc magis augetur, intenseque putris reddita, halitus in aërem exhalat corruptos valdeque veneficos, à quibus aër infectus, pueros omnes partem rivo proximam habitantes in pestilentes eos morbos incidere est causa. Quam ob causam omnes civitatis habitatores illam rivi partem habitare timentes, ne ipsorum filii ab illo venefico aëre moriantur, aliò confugiunt. Hæcque sunt mala, quæ Cayri epidemice grassari solent. Multa alia existunt, quæ sparsim multos offendunt, quales sunt le-

præ,

præ, elephantiasis, herniæ, arthritis, catharri maligni ad pulmones, phtyses, viscerum obstructiones, inflammationes, & scirrhosi tumores, stomachi cruditates, flatus hypochondriaci, melancholiæ, renum vesicæque calculi. Lepra atque Græcorum elephantiasis in multis pauperibus semper cernitur. Qui inopia aquam cœnosam, semiputridamque epotant, atque pro victu carnem bubulam, camelorumque & pisces salitos semiputres, in stagnisque & lacubus, captos. caseumque quendam immodicè salitum ac semiputrem (est enim is omnium ciborum pauperibus familiarissimus, tum quia ob insignem salsedinem illorum appetitui sit acceptissimus, tum etiam, quia ibi vilissimo pretio venditur. Hunc Gibnehalon appellant.) Ex quo victu ipsorum corpora multum sanguinis fœculenti, perustæque flavæ bilis, & pituitæ crassæ, viscidæ, salsuginosæ generare ac coacervare, necessarium est. A quibus humoribus, ad cutim potrusis eos excitari morbos cuilibet nostrum manifestum est. Vagatur & altera elephantiasis, ut nuper etiam dictum est, qua correpti, pedes multis magnis duris tumoribus tumidos, magnos, atque deformes habent, elephantium maxime similes, cruribus tumefactis etiam conjunctos; quibus tamen æger nihil doloris sentit, sed ad ambulandum ineptus redditur. Multos vidi ipsorum, qui ipsi pedibus calceorum loco ligneis capsulis indutis, incedebant passu lentissimo ac difficillimo. Hoc morbo correpti multi Cayri cernuntur, ex malo victu, quem affectant, scilicet ex piscium Nili, ac multorum lacuum stagnantium, semiputridarumque aquarum, & colocassiæ radicum, bammiæ, melochiæ olerum usu, quo multam pituitam crassam, lentamque gignunt, quæ ad pedes defluxa illos scirrhosos ædæmatososque tumores pedibus creat. Non minusque multas carnosas hernias parit. Atque ab hac eademque causa innumeris fieri viscerum obstructiones, tumoresq. scirrhosos arbitor. Herniarum omnes species ibi semper vagantur, plurimæque magnæ anguriæ magnitudine cernuntur. Autumant, aquosas oriri ab usu assiduo illarum anguriarum, quas appellant Batechel muja. Hæc anguriarum species intra corticem, non pulpam, ut in aliis visitur, sed solam aquam dul-

dulcissimam cum seminibus obtinet: quarum aquam, (cui in illis caloribus omnes libentissime indulgent,) assidue ebibitam ad testes descendere ob partium ipsius tenuitatem, atque scrotum implere ajunt. Ex flatibus non minus multæ herniæ observantur ab imbecillo calore stomachi, ab usuque leguminum, radicum, fructuumque, à quibus multi crassiores flatus ortum habent, qui multis hypochondria quoque tendunt, atque alias etiam partes. Ab usu assiduo aquæ in potu, & crudorum frigidorumque fructuum, olerumque, & ab immodica venere, usuque frequenti dulcium balneorum & ab intensis cœli caloribus plerisque stomachus frigidior redditur. Hincque multi illorum assiduas stomachi cruditates patiuntur, quorum numerus ferè infinitus Cayri conspicitur. Ego enim cum in via (ut apud ipsos consuetudo est, ut semper cum obviàm alicui medico fiunt, ipsi brachium porrigant, ut pulsus tangat, etsi sani omnino etiam sint, atque ab eo intelligant ipsorum statum vel sanum vel ægrotum,) mihi aliquando necesse fuisset cujuspiam Turcæ Domini pulsus tangere, ut ei corporis statum detegerem, hac arte sum usus, ut (quando omnes ferè ejus loci homines opinentur, pulsus observatione medicum posse, usque etiam annularem, ut ita dicam, digitum manus, dolentem dignoscere.) semper inspecta facie naturalem suum colorem, habituum, figuram habente, postquam pulsum rectè tetigissem, dicerem illum rectè se habere quoad sanitatem universi corporis, sed tantum omnium ipsius corporis partium stomachum non omnino sanum, sed sæpe à cruditatibus læsum, qui frigidior imbecilliorque sit, nequeatque cibos omnes probè concoquere; semperque hac arte usus plurimum honorem apud ipsos sum consecutus, qui me optimum medicum inde crederent. Arthritici multi ibi existunt, ex multis humoribus crudis, quibus ob victum pleraque corpora abundare superius dictum est, & à multis etiam frigidis flatibus in articulos decumbentibus, à capitisque destillationibus creberrime ab inæqualissimoque aëre caput maxime lædente, excitatis, ad articulos delabentibus. A qua vero causa multi habeant articulos, atque ad suscipiendos humores faciles, non est scitu difficile, quando illi utuntur im-

modica venere, & frequentissime dulcibus balneis, quæ quanto articulos debilitent, atque laxent, tu recte nosti. Accedit etiam multa hyemalis aëris frigiditas, quæ ob tenuissimum, siccumque, inæqualemque aërem vehementior quàm sit, à corporibus sentitur. Demum consuescunt etiam multi vestibus iisdem tantum uti hyeme, quibus utebantur per æstatem, & multi nudis pedibus toto hyeme ambulant; quæ omnia articulos lædere scimus. Renes permulti contraxerunt ex immodica venere valde calidos, ac debiles, in quibus cum multa confluat ea, qua corpora illa scatent, cruditatum copia, non erit mirum eos sæpissime calculis conflictari, & ulcera etiam in iis pati. Calculorum etiam maxima iis occasio esse solet, aqua non rectè purgata, clarefactaque, quæ quia diuretica est, facile ad renes permeat, terramque secum ducit, quæ amplius calore siccata, in calculos mutatur. Hique morbi omnes existunt, qui sparsim per urbem illam semper vagantur. GUILAND. Scio etiam ibi multos melancholicos reperiri, quos sanctos multi esse autumant. ALPIN. Innumeri ii propemodum existunt, qui vitam agere omnino à peccatis immunem profitentur, sanctitatemque habere existimantur, atque vivunt in locis asperis Deo servientes, moreque Heremitarum. Hique in summo honore, apud omnes Mahometis asseclas habentur. Divitias spernunt, & mundi voluptates ac commoda fugiunt; abhorrentes vitam inhonestam, cœlibemque amplexantes. Humanissime cum omnibus cujusvis religionis se gerunt, errores omnes acriter accusantes, mundumque homini esse miseriam prædicant. Mœsti semper existunt; à Deo multa supplicia ob mortalium flagitia expectantes. Habent corpora nigra, squalida, gracillima mumiarum arefactis corporibus omnino similia. Quæ melancholica existunt, consumpto calore naturali ob immodicum ambientis aëris calorem, & tenuissimum victum, assiduas vigilias ac labores multos. Sed his nunc finem imponamus, quando opportunum tempus sit, de peste illorum locorum nunc loqui, de qua nihil in narrandis morbis Ægyptiorum meminimus. Sæpe tamen ipsa ea loca, Cayrumque maxime atrocissime devastat, ipsorumque gentem depascitur.

CAP. XV.

De peste, quæ sæpe loca Ægypti invadit, atque atrocissime devastat.

GUILANDINUS.

ÆGYPTIORUM loca sæpissime à peste atrociter devastari multis notum est, atque illam ex proximis finitimisque locis sæpe in illa asportari, in ipsisque sponte rarissime nasci, neque multos latet. Sed tu de ipsa verius, qui ipsam rectè observasti, loquere. ALPIN. Illiusce gentis pestem aliis omnibus sæviorem, atrocioremque esse existimo, pro erronea Turcarum Ægyptiorumque credulitate, qua omnes pro certo habent, singulis à Deo præconstitutum esse exitium, exitiique qualitatem, ita, ut, in in bello morituros nullo pacto à peste interimi posse arbitrentur. Et solum peste eos mori posse, quibus quidem ab ipsa exitium præfixum sit. Qua vana credulitate omnem pestiferum morbum negligunt; atque parvi faciunt, nihilque ab eo timent, pro certo credentes, si illis vitam eo morbo finiendam destinatum sit, quin ab eo moriantur, nullo pacto ipsos posse effugere, neque in bello, neque in mari, neque alio modo mortem sibi pertimescendam. Atque hinc peste Ægyptum depopulante, urbem Cayrum sævissime depascente, nemo ipsorum in ipsa fugam arripit, neque una cum peste infectis versari timet, neque vestibus, aliisque laneis, lineisque pannis pestis contagio infectis uti abhorret. Vestes enim, aliaque peste interemptorum defunctorumque suppellectilia, subito in emporiis publice venduntur, quod magis mirum videtur quisque ea emit absque ullo pestilentis contagii timore. Quæ sanè lues nullo pacto ab iis formidata, cum de ipsius contagio nulla habeatur ratio apud ipsos, fit vehementissima, sævissimaque per universam urbem citissime expanditur, & disseminatur, tantamque tyrannidem in ipsos ac stragem exercet, ejus contagio ob hominum hac in re negligentiam, in plurimos pro-

pagato, mirumque etiam in modum aucto, ut Cayri anno à Virginis Beatissimæ partu 1580. sex septemve tantum mensium spatio quingenta millia hominum, ut audio, peste perierint. Hoc boni habent ibi peste infecti, atque ægroti, quòd à nullis deseruntur, quinimò medici omnes peste correptis libere, non secus, quàm aliis in omnibus morbis, medentur, citraque ullum timorem astantes ipsorum curam habent, non secus quàm ægrotis ab alio salutari, minimeque contagioso morbo facerent. GUILAND. Mira loqueris, at suæ ignorantiæ à peste exitium subsequens illis pœna fit, ac supplicium. Quid stultius esse potest, quàm oculis cernere pestilenti contagio plurimos interemptos esse, atque non credere, vel dubitare saltem sibi ipsis idem contingere posse, quasi credere nequeant ignem omnia combustilia comburere posse? Certe stultissima ea est opinio, planeque erronea ac falsa, quam non immeritò apud eam stultissimam gentem multorum hominum strages, ac ruina sequitur. Quid etenim, nonne naturæ etiam repugnat, dicere quoslibet homines ab excellenti aliqua putredine affici non posse, quam non æque omnes corripi ab ea possint, prædestinatamque cuilibet exitii qualitatem esse, liberaque non esse animalia, at ad particularem moriendi modum prædestinata? Ceterum hæc omittamus, quando hujus disputationis hîc non sit locus. Nunc ex te audire cupio, illorum locorum pestilentia à qua causa fiat, atque utrum ab aëris putridi inspiratione exstagnantibus lacubus, vel ab insigni, vehementissimoque calore corpora, ob pravum victum pessimis multis humoribus scatentia insigniter putrescant, vel demum si pestis aliunde contagiò illuc potius asportetur. ALPIN. Plerumque pestilens contagium in Ægyptum ex multis locis peste infectis asportari solet. Rarissimeque ab aëris vitio pestis illa nascitur. Et hoc nonnisi ubi Nilus immodice ea loca inundat. Aqua etenim longiori tempore terram occupante fit, ut universum illud solum lacus invadat palustris ac stagnans, qui accedente primæ æstatis calore austrino, multo insigniorem recipit putredinem. Vel aër illorum locorum suapte natura calidus, & siccus, fluminis larga Nili inundatione perseverante, immodice humidus redditur;

tur; quod aëris temperamentum ad gignendam peſtilentiam eſſe valde opportunum ac facile Gal. in 1. lib. de temp. memoriæ prodidit. Ab halitibus vero putridis ac corruptis paluſtrium locorum Ægypti, lacuumque aquarum corruptarum ſingulis annis ſi multi eſſent, quales ſequi ſolent immodicas fluminis inundationes aliquando ibi factas, peſtis annis ſingulis ibi ex aëre fieret. Ex caliditate aëris immodica peſtilentiam obortam fuiſſe nemo hactenus ibi vidit. Obſervatum vero eſt, ab inſigni aëris calore potius omne peſtiferum contagium extinctum eſſe, nunquam tamen à calore primæ æſtatis, quòd ſua inæqualitate, atque calore ſuffocante potius putrefactionis generationi non parum faveat. Plerumque igitur id genus morbi ibi contagio ex aliis locis aſportari ſolet, rariſſimeque ab aëris vitio. Neque minus verum eſt, per ſeptennium ibi peſtem naſci, vel reviviſcere. Ex tribus vero locis præcipuè peſtis in Ægyptum accedit, ſcilicet ex Græcia, Syria, & Barbaria. Quæ autem ex Græciæ, & Syriæ locis illuc vehitur, Cayrumque corripit, ſatis mitis, & minus fera pauciores homines interimere obſervatur, brevique tempore tollitur: Sed quæ à Barbaricis locis in eam urbem invehitur, omnium eſt pernicioſiſſima, ſæviſſima, longiſſima, plurimos populos deſpaſcens, atque ſtragem multam ipſis inferens. Qualis fuit, quæ Cayrum, ut ſuperius etiam dictum eſt, anno 1580. ex Barbaricis locis menſe Octobri invaſit, ſæviitque per univerſam eam urbem atrociſſime, tantamque ſtragem intulit, ut ad Junium uſque menſem (quo tempore peſtis contagium, qualecumque ſit, deſinere conſuevit) periiſſe dicantur ad minus quingenta millia hominum. GUILAND. Forſitan id contingere majoris minoriſque illorum locorum ab urbe iſta diſtantiæ ratione dicendum erit. Quando Barbarica ea regio Ægypto, tum procontigua ſit. Aliaque loca Græciæ & Syriæ, præter quod diſtant, etiam ipſa ab Ægypto, mari quoque ſeparata ſunt. ALPIN. Minime profectò hujuſce rei cauſa eſt, locorum ab urbe Cayro diſtantia, quoniam etſi urbs Bizantium, à qua ſæpiſſime peſte infecta peſtilens contagium aſportatur, ab ipſa Ægypto multum diſtet, tamen ut tu probe noſti, Syria multo propin-

quior eſt, quàm Bizantium. Cur itaque contagium peſtilens Cayrum ex Barbaricis locis aſportatum diu affligtet, miſerrimeque urbem hanc diruat, & devaſtet, ejuſque omnem ferè populum depaſcatur, atque ex aliis locis nuper dictis aſportatum minus ſævire ſit obſervatum, breviuſque tollatur, & minorem ſtragem pariat, ex te nunc audire deſidero, qui altioris in abditis naturæ arcanis contemplationis te noverim. Ideo iſtuc ex te diſcere expecto.

Cap. XVI.

Cur peſtis contagium ex locis Barbariæ Cayrum importatum, diuturnius ſit, & magis exitioſum experiatur eo, quod ex aliis omnibus locis provenire obſervatur.

GUILANDINUS.

NE videar nunc propoſitæ dubitationis laborem velle ſubterfugere, etſi rectius ad te is ſermo attineret, qui in iis locis longiorem quàm ego moram traxeris, nihilominus non deſinam tibi ſatisfacere, de propoſiti dubii cauſa meam ſententiam in medium proferendo. Cauſam itaque cur peſtis ex Barbaria illuc profecta, ſit diuturnior, ſævior & exitioſior, exiſtimo eſſe præſtantiam excellentiamve peſtilentis illiuſce putredinis, cujus contagium veſtibus lineis, laneiſque multis pannis (quas merces plurimi ab iis locis Cayrum ſæpe advehunt) aſportatum, ob eam cauſam excellentius eſſe, atque citius eos invadere, multamque in ipſos tyrannidem exercere, diutiuſque vigere poſſe ratio expoſtulat. Putredine igitur peſtis Barbariæ locorum exiſtente præſtantiori, venenoſum ipſius contagium aſportatum validius ſæviuſque eos populos invadere, quàm ex locis Græciæ Syriæque illuc profectum, quodque fiat in his locis peſtis, ejuſque venenum non ita excellens, non eſt mirum. Alpin. Veram ſanè nuper propoſiti dubii cauſam dictam ex

te fuiſſe exiſtimo, ſed nondum tamen dubium explicatum ac reſolutum eſſe videtur. Quando non demonſtraveris quam ob cauſam peſtis Barbaricæ putredo vehementior ſit dicenda ac judicanda illâ, quæ in Græciæ, Syriæque locis obſervatur. Multoque magis, quod facile aliquis dicere poſſet, Græciæ & Syriæ, peſtis putredinem Barbaricâ majorem potius judicandam, quoniam utræque hæ regiones aëre utuntur minus calido, multoque humidiore. Quem quidem aërem ad excitandam peſtilentiam eſſe aptiſſimum & facillimum Gal. in 1. lib. de temp. & in primo de diff. feb. teſtatum reliquit. Hinc Ariſtoteles in libro 3. de hiſt. animal. dixit, corpora ſanguinea, quòd aliis ſint temperatiora, facilius computreſcere. & Hipp. in 3. lib. aphoriſ. docuit putredines humidis temporibus & pluvioſis fieri, atque videri. Quas quidem aëris qualitates magis habere Græciam, atque Syriam, quàm Barbariam multi noverunt. Nam ſcimus, Barbariæ aërem cœli calidiſſimi ratione calidiſſimum, atque ſicciſſimum eſſe, & Græciæ, Syriæque illò temperatiorem, atque humidum magis, ob id eorum locorum corpora ad putreſcendum erunt valde apta, & facilia, atque ipſorum non minus putredo illâ erit excellentior, quæ in Barbariæ corporibus excitatur. quia ut etiam nuper dictum eſt, ſicciora illa ſunt corpora, minuſque ad putreſcendum apta, quinimò magis ut putreſcant valde difficilia. GUILAND. Hoc tamen non eſt ita facile credendum, quando calidioris ſiccioriſque corporis putredo longe multo difficilior, mea quidem ſententia, ea ſit judicanda, quæ in corporibus minus calidis & humidis, ad putreſcendum facillimis ac aptiſſimis excitatur. Quæ res tibi clarior videbitur, ſi me altiori magis ſtilo ipſam contemplari ſiveris. ALPIN. Nihil eſt, quod ego nunc libentius magis faciam, quàm te de eadem re loquentem, audire. ſermo etenim tuus mihi ſemper non minus pro tua doctrina utilis, quàm gratus eſſe debet. GUILAND. Neminem noſtrum eſſe arbitror, qui ignoret, peſtem ſive peſtilentiam eſſe corporum ingentem ac ſummam putredinem, pernicioſiſſimi veneni qualitate præditam, quæ ſæviſſimam ſtragem in loca ab ipſa infecta inducit. Quam duplicem habere cauſam, ex

Aphor. 13. & 16.

qua

qua fit, cognoſcitur, ſcilicet putrefaciens, atque putreſcibile, ſive cauſam efficientem, & materiam. Quæ efficiens ſit cauſa, non eſt ſcitu admodum difficile, quando omnes medici affirment, ipſam, eſſe calorem non naturalem, ſive extraneum, naturali contrarium, planeque inimicum. Naturalis enim calor corpus conſervat, & quicquid in ipſum agit conſervationis cauſâ agit. Extraneus vero, innaturaliſque ad corruptionem omnia operatur, atque hic eſt, qui putredinem efficit, naturalem calorem corrumpendo ac diſſipando, cum ita comparatum ſit, Galeno in 4. lib. de ſimp. med. facult. docente, ut res quælibet in propria ſervetur natura ex calore proprio, quo diſſipato neceſſaria ſequitur corruptio, cum humores nequeant proprio calore deſtituti, imputres manere ac ſervari, ut in lib. 2. de diff. feb. Gal. ſcripſit, inquiens: *Neque enim fieri poteſt, ut aliquis quiſpiam ex humoribus talis permaneat, qualis erat ab initio, nedum qui ita depravatus, ut naturæ cultum non amplius ſuſcipiat, ſed alterum omnino ſequitur, ut ſcilicet coquatur, apponatur, aſſimiletur ſolidis partibus animalis, aut corrumpatur, & putre fiat.* Qualis vero ſit hic calor, in eodem libro, his verbis ſubjunxit paulo poſt, inquiens: *Nam rectè ſentire videtur Ariſtoteles, ab aliena caliditate oriri putredinem. vocat autem alienam, externam non inſitam, neque nativam in quocumque genere rerum, nam hæc concoquere apta eſt, externa autem corrumpere & putrefacere.* Noſcitur vero hic calor, vel extrinſece, vel intrinſece; Extrinſece, ab aëre immodice calfacto; ob quam cauſam aëre exiſtente immodice calido etiam putredines propagantur. Hincque fortaſſè Gal. in lib. 3. de temp. dixit: *At quæ corporis noſtri naturam putrefaciunt, calida poteſtate exiſtunt.* Ex quo quidem aëris calore interdum ortam fuiſſe peſtilentiam in hunc modum in primo lib. de diff. feb. teſtatum reliquit, dicens: *Contingit autem quandoque præcedere ambientis aëris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea peſtilentia, quæ Athenienſes invaſit, ut Thucidides inquit:* Sed in tuguriis ſuffocantibus æſtatis tempore habitantium corpora corruptione laborant; intrinſece vero calor hic extraneus excitari ſolet, prohibita caloris naturalis reſpiratione. quod ſignificant omnes putridæ febres,

Cap. 14. Cap. 8. Cap. 9. Cap. 4.

bres, quæ à putredine humorum ab obstructis vasorum meatibus orta excitari solent. Omnes enim humores, sive crassitie, sive copia obstruentes, aliquo tempore necessario putrescunt. Fit etiam à quocumque calore immodico naturalem dissipante, atque corrumpente. Per calorem etiam extraneum nos intelligere debemus, omne illud, quod naturalem calorem dispergit, ac extinguit, ut halitus venenosi, non tantum caliditas aëris immodica, quæ ad putrescendum concurrit solum in corporibus, quæ multis pessimisque humoribus scatent, non tamen semper. Hæcque de causa effectiva putredinis à me obiter dicta sint. De eo verò, quod putrescit, dicimus, humores omnes, omnesque corporis partes putrefieri posse, calore ipsarum naturali ab extraneo corrupto & dissipato, vel eodem ipso etiam calore partis nativo vincente morbosam causam; quam putrefactionem nostri suppurationem & concoctionem appellant, quarum illa in abscessibus suppuratis, & hæc in febribus putridis observatur. Altera vero putrefactio, quæ fit natura vel in parte, vel omnino superata, ut in vehementissimis inflammationibus, quæ in gangrenas, spacelosque, dissipato ac extincto proprio partis calore ab extraneo, permutantur, observari solet. Omnes itaque tum partes corporis, tum humores computrescere possunt. ALPIN. Crediderim ego humida quæ tantum existunt, posse putrescere, ac sicca nequaquam, cum putredo sicco potius tanquam contrario tolli observetur, ut Gal. in nuperrime abs te recitato libro ita scipsit: *Promptissime enim putrescunt, quæcumque calida ac humida, & multa sunt in calidis locis, nisi difflari, simul ac refrigerari contingat.* & in primo lib. de temp. ait: *Deprehendas ex Borea (qui siccus naturâ & frigidus ventus est). omnia quàm diutissime imputria durare. Contra putrescere facillime austrino flatu.* Est enim is ventus calidus & humidus. Idemque affirmavit in primo lib. epidem. his utique verbis: *Auster dissolvere corpora consuevit, humoresque fundere, adeoque putrefacere simul, ubi cum largioribus sit conjunctus imbribus.* At manifestiorem hanc rem fecit in lib. 3. epidem. dicens: *Et putredo omnis ex materia quidem gignitur humida, ex causa vero efficiente, extraneo & præter naturam calore.* Sed quid Ga-

Cap. 4.

Comm. 1. text. 26.

Comm. 3. text. 1.

Galeni teſtimonio egemus, cum omnibus medicis manifeſtiſſimum, atque apud ipſos obſervatiſſimum ſit, carentia humiditate non putreſcere, quamquam corrumpi queant? Carnes etenim aceto, ſaleque imputres ob id ſervari per multum tempus, quòd minus ob hæc humidæ reddantur, cuilibet noſtrum notum eſt. Hinc colligam ſolum humida putreſcere poſſe, minimeque ſicca. GUILAND. Recte ſanè dixiſſes, ſi actu quæ ſunt humida & ſicca intellexeris, cùm fieri nequeat, ut aliquod putreſcat, quod omnino ſiccum actu deprehendatur; neceſſe enim ei eſſe aliquam humiditatem, in quam putredo accendatur. Nihilominus poſſunt multa putereſcere actu humida, quæ ſicca etiam ſint poteſtate, veluti vinum putreſcit, flava, atraque bilis, poteſtate omnia ſicca. Bilioſæ enim febres, inflammationeſque eriſipelatodes flavam bilem putreſcere ſignificant. Humida vero actu, atque poteſtate facilius putreſcunt, ut ſanguis, lac, & alia multa. Difficiliuſque aliquo modo ſicca, & impoſſibile eſt actu poteſtateque ſicca poſſe putreſcere. Hæcque ſufficient de præcipuis cauſis ad putrefactionem concurrentibus. Demonſtratumque eſt putredinis cauſam effectricem eſſe calorem extraneum, & materialem, & omnia quæ actu habent humiditatem aliquam, facillimeque putreſcere actu & poteſtate humida, ut ſanguis, difficulterque ſicca poteſtate, & humida actu, ut bilis, minime vero omnium putreſcere actu, & poteſtate ſicca, ut oſſa. Ab his igitur diſcam, putredinem peſtis Barbaricæ regionis habitantium eſſe vehementiorem, intenſioremque eâ, quæ è Syriæ locis erumpit. Apud me enim conſtat priorum huminum corpora calidi ſiccique eſſe temperamenti, ut indicare ſatis aperte videtur habitus ipſorum omnium fere corporum ſqualidus, gracillimus, durus, ac nigri, exuſtique coloris: Græcorum vero, atque Syrorum corpora calida & humida exiſtunt, temperata, multique ſanguinis, & habitus carnoſi moderateque pinguis, floridique non minus coloris. Ideo hæc ob humiditatem facillima ſunt, ut putreſcant, & illa ob ſiccitatem ad putreſcendum difficillima. Quæ cum ita intenſe ac excellenter putreſcant, putredinis intenſiorem gradum, lapſus à ſuo naturali ſtatu, certe explicat, qui in iis

ma-

maximus est. Nam sicca omnia corpora non ex quavis causa facile, ut humida, putrescunt, sed ex prævalidissima causa, quâ necessario prævalidam putredinem illam etiam judicabimus. Hinc hyeme atque in senibus febres exortas majores iis, quæ in æstate, atque in juvenibus fiunt, affirmamus. quod iis magnus lapsus observatur, qui illarum esse prævalidas causas explicet. Barbarica itaque corpora sicca ac squalida, peste correpta, necesse est affirmare, ex magno in ipsis lapsu observato, causas putredinis habuisse prævalidas: & consequenter putredinem factam intensiorem ac excellentiorem illâ, quæ in temperatis corporibus (qualia sunt Græcorum, & Syrorum.) fit. in illis enim ad putredinem ob siccitatem magnus, & in his ob humiditatem parvus lapsus observatur. in quibus parvas ad putrefactionem, & in illis prævalidas concurrisse causas dicendum erit, ut in febre æstatis, & hyemis. in hac enim ad concitandam febrem prævalida causa est necessaria, veluti æstate quàm facile ex qualibet causa homines in febres incurrunt. Quam prævalidam causam putrefacientem corpora Barbarorum, præ squalore ac siccitate ad putrescendum valde inepta, necessario esse calorem extraneum in iis corporibus susceptum existimo: si enim pravo ipsi victu uterentur, suspicio esset de intensissimo ambientis calore, ut ab ipso ita excellentem susciperent putredinem, veluti apud Athenienses olim ortam fuisse pestilentiam ex Gal. nuper dictum est. Cæterum cùm vel ab aëre, vel ab aliqua alia causa hic externus naturali contrarius calor ea corpora putrefaciens, accedat, obscura non est causa, cur illi ita intensius ab ea putrescant. Quando jam priori causæ, (quam ego omnino ignoro.) alia conjungatur, quæ cur in illis corporibus intensiores illæ generentur putredines, declarat. Namque omnibus manifestum est, humores omnes, partesque corporis proprio calore destitutas, ab alieno vel extraneo computrescere. ut Gal. docuit in lib. 4. de simp. med. facult. atque, ut nuper quoque dictum est, humores naturali ac proprio suo calore destitutos ac privatos, putredinis expertes servari non posse, sed necessario putrescere. quo fit, ut qui humores magis suo calore destituuntur, & qui minus, majorem, atque minorem ne-

ceſſario ſubeant putrefactionem. Cur igitur iis probè auditis cur Barbarica corpora ſub continuo calidiſſimo cœlo degentia, tam intenſam contrahunt putredinem, admirabimur? quando maximus continuuſque, quem ſemper experiuntur, calor abſque aliqua refrigeratione, illorum corporum naturalem calorem diſſipet, & diſſolvat, ipſaque corpora extraneo ad putreſcendum agenti ſubjiciat, atque etiam cum frigore careant, non difflетur, ac refrigeretur. Aër enim ſumme calidus, continuè marceſcit, peſſimuſque fit, atque corporum calorem innatum corrumpit ac diſſolvit. quo diſſoluto intenſiſſimas fieri putredines non eſt mirum, atque ab his peſtiferos morbos, qui caloris adjumento, & latius expanduntur, & acutiores ſævioreſque evadunt, non ſecus quàm dicunt medici, venenorum calidiora, magis, & minus calida, minus ad nocendum eſſe efficacia. Hincque colligunt multi, in locis ſub frigidiori cœlo poſitis homines mitiorem peſtilentiam pati, ut in Boemia, Germania, Polonia, & aliis frigidioribus orbis plagis obſervatum eſt. ibi etenim peſtilentiam mitiſſimam, ac ipſis admodum domeſticam patiuntur. Cum igitur Barbari ex continuo immodicoque cœli calore (ſummè enim calida regio eſt Barbaria) naturali calore imbecilli, ac pauco fruantur, mirum non eſt, ſi ipſorum corpora excellentiſſimas ſuſcipiant putredines; & Græci & Syri temperatiori cœlo utentes, ſi multum innatum habentes calorem, non ita intenſas excipiant putrefactiones, quoniam apud ipſos calor extraneus debilis eſt, & inſitus multus, veluti apud Barbaros inſitus paucus, & extraneus multus. mirumque ob id non eſt, ſi Barbarorum corporum peſte infectorum putredo ſit præſtantior eâ, quam Græci, Syrique patiuntur. & ejus non minus contagium apud hos minus excellens ſit, ad homineſque inficiendos præpotentius apud illos, excellentius, acutius, prævalidiuſque. atque hæc de vehementia peſtilentis illorum putredinis, contagii fortitudine, ac imbecillitate, ex efficientis cauſæ ratione indagata dicere volui. Nunc vero de eadem re ex materiæ putreſcentis occaſione diſſeramus; Nam multa exiſtunt, à materia, quæ ibi putreſcit, cognita, quæ eam peſtiferi contagii præſtantiam majorem & minorem confirmant.

mant. Siquidem corporum humores ibi putrefcentes majori ex parte, cœli utique ratione biliofi, atque exufti exiftunt, qui quantò funt ad putrefcendum difficiliores, eò putrefacti intenfiorem acutioremque putredinem excipiunt. Quod quidem clariffime fignificant fymptomata, ac morbi ex putrefacta bile, ac atra bile, vel exuftis humoribus orta: quæ omnia acutiffima, vehementiffima, atque horrendiffima exiftunt, ut medicis praxim exercentibus notiffimum eft. In febribus à putredine biliooforum exuftorumque humorum ortis, fæviffima fymptomata, ac horrendiffima obfervari, quæ ægrotos male habent, citiffimeque aliquando interimunt, cuique planè clarum eft. Accedit quod putredo in ficca materia fufcepta, longe illâ, quæ in humida accenditur, acutior, atque diuturnior exiftit, ut cognofcere poffumus in omnibus formis arte factis, tum in ficca, tum in humida materia receptis; in hac enim quæ excepta funt, facile corrumpuntur, atque citò delentur; in illâ, maxima difficultate, atque longo tempore. Cui enim ignotum eft, figuram in cera facile imprimi, atque facile corrumpi, ac deleri, in ferro & lapide quàm difficillime, & tardiffime? Non videtur itaque à veritate alienum affirmare, contagium peftis Barbariæ in corporum humores ficciores accenfæ acutius, excellentius, diuturnius, Græco ac Syriaco, quod à putredine promanat in corporum humores humidiores, (quando hæc corpora calida & humida, & illa calida & ficca exiftant.) effe judicandum; ideoque in Ægypto ex Barbaria advectum, vehementius incolas pervadere, atque ipfos atrociter depafci, diutiufque quàm alibi vigere atque perfeverare, infignemque ibi hominum ftragem inducere. Hafque puto caufas, cur peftiferum contagium ex Barbariæ locis pefte infectis illuc afportatum, citius plurimos homines invadat, quàm ex Græciæ Syriæque locis profectum, atque diutius ibi vivat, atrociufque eam gentem feriat, atque perdat. His auditis, audiendum etiam eft tempus, quo ibi peftis manifeftatur, & non minus cognofcendum eft. quanto tempore duret, quando audierim, Junio menfe, Sole æftivum tropicum permeante, omnem peftilentiam ibi confumi, atque aboleri. Ideo iftud mihi nunc

narrare non te pigeat. ALPIN. Libentiſſime à te nunc expetita dicam; atque nunc ne tempus fruſtra conteramus, etiam loqui incipiam.

CAP. XVII.

Quo tempore peſtis loca Ægyptia invadere ſoleat, & quo tempore ipſa deſinat.

ALPINUS.

PEſtis Cayri, atque in omnibus locis Ægypti invadere eos populos, ſolet ineunte Septembri menſe, uſque ad Junium: his enim omnibus menſibus à Septembri ad Junium uſque peſtis aliunde per contagium illuc aſportata, eam gentem invadere ſolet. Quæ primis in his menſibus accedit omnium eſt ſæviſſima, maximeque ſi Barbariæ locis proficiſcatur, univerſam etenim ipſa illam urbem aſperè depaſcitur, multos, propemodumque infinitos mortales perdit. Minus ſæva eſt, quo tradior illuc acceſſit, viderique incipit, ita ut quò tardiùs venerit, eò mitior ac brevior ſit judicanda: quoniam cum anguſtum habeat temporis ſpatium, quo ſerpere per populum poſſit, nequit omnes ſuas in homines illos vires oſtendere. Junio vero menſe, qualiſcumque & quantacumque ſit ibi peſtilentia, Sole primam Cancri partem ingrediente, omnino tollitur, quod multis planè divinum eſſe non immerito videtur. Sed quod etiam valde mirabile creditur, omnia ſupellectilia peſtifero contagio infecta tunc nullum contagii effectum in eam gentem edunt, ita, ut tunc ea urbs in tutiſſimo ac tranquilliiſſimo ſtatu reducatur, ex ſumme morboſo; atque morbi particulares, ſporadici à Græcis vocati, tunc apperere incipiunt, qui nuſquam gentium tempore peſtis apparebant. GUILAND. Sed nunquid aliis tribus ſequentibus menſibus peſtis illuc profecta populum illum corripiat, atque quam ob cauſam omnis peſtilentia menſe Junio abigatur, atque omnino deſinat, libenter etiam nunc ex te audirem? ALPIN. Junio, Julio & Auguſto menſe numquam, ut Ægyp-

Ægyptii affirmant, viſa eſt peſtis illuc ex infectis locis profecta quæ eos populos invaſerit. Quam vero ob cauſam ab Ægypto illo menſe omnis peſtilentia, quantacumque & qualiſcumque ſit tollatur, nunc venari ac indagare conabor. Arduam ſanè ac difficillimam hanc cognitionem eſſe exiſtimo, proinde non ita facile à me excogitata cauſa proferenda eſt, ſed prius ipſam veritati comparare, ac rectè contemplari debeo, & mox in lucem proferre. GUILAND. Sapienter iſtuc illo pacto facies, ſed quoniam tandiu ibi cum ea gente verſatus es, non dubito illiuſce effectus veram ac certam cauſam te ab iis accepiſſe, atque didiciſſe, vel per te ipſum ratione atque eventibus indagaſſe. Cupio igitur te nunc de his audire.

CAP. XVIII.

Qua cauſa Cayri qualiſcunque peſtilentia ſit, menſe Junio omnino tollatur.

ALPINUS.

NIHIL eſt, neque fit aliquid eo in menſe, ſcilicet Junio, quod urbem à peſtifero morbo infectam in ſalubrem ſtatum mutare dignoſcatur; Nili fluminis excepto augmento, quod ipſum conſtantiſſime die ſeptima dicima menſis Junii aëris illiuſce temporis mutatione ab immodico caloris æſtu inæqualiſſimo, ab Auſtrinis, Euriſque ventis, ut nuper dictum eſt, concitato, ad aërem minus calidum, ſed æqualem, & continuum, ſive ab Auſtrina morboſa conſtitutione in Septentrionalem ſalubrem facta. Namque aër tribus fere menſibus ante æſtivum Solſtitium, quo tempore univerſum peſtis contagium abſumitur, interruptè calidiſſimus, fereque ſuffocans animalia, ex Auſtrinis Euriſque ventis interruptè, ut ſuperius ſedulo narratum eſt, calidiſſimum ſpirantibus, obſervatur, inæqualiſſimuſque etiam, quia ii venti non diu perſeverant, ſed paucis quibuſdam tantum diebus, plerumque tribus ſpirare ſoleant, & mox deſinere, à quibus ſubitò venti alii perflant, admodum corpora refrigerantes. Atque ab his paucis poſt diebus rurſum

ſum-

ſumme calidi redeant, aëremque non parum ab aliis refrigeratum ad immodicum calorem confertim mutant. Quamobrem aër calidiſſimus, æſtuoſiſſimus, inæqualiſſimus, peſſimuſque iis tribus menſibus ingruit, & qui ipſum itidem ſequitur, accedente Solſtitio æſtivo, etſi valde & ipſe calidus ſit, eſt tamen continue æqualis, uniformis, non confertim, ſed ſenſim ac ſenſim mutationes, quæ cœli ratione fiunt, inferens. Accedit etiam per id tempus Septentrionalium ventorum, quos noſtri Eteſias appellant, ſpiratio. Incipiunt etenim Sole ſignum cancri ingrediente, è Septentrione ii venti ſpirare; qui totis Julio, & Auguſto menſibus conſtanter, placidiſſimeque perflant, & toto fere Junio menſe, Campſinis ventis abſorptis, iidem Septentrionales venti orti, conſtanter ſpirare incipiunt, hique proculdubio exiſtunt, quos Gall. aliique Prodromos vocant. Hæcque per id temporis incipiunt obſervari, à quibus fortaſſe non immeritò cauſam extinctionis peſtis, morboſique in ſalubrem ſtatum mutationis pendere arbitror, quando nulla alia ex conſervatricibus cauſis, quas vulgus medicorum res non naturales appellat, aëre excepto, ibi eo tempore appareat, in quam morboſi ſtatus inſalubrem mutationem referre poſſimus. Ideo neceſſarium erit, hujuſce mutationis cauſam aëris mutationi acceptam referre: & quoniam tunc aër mutatur ab æſtuante calore, inæquali, in minus calidum, & æqualem, atque continuum, mirum non erit, ſi quemadmodum prius aëre à Campſinis ventis, calore ſuffocante, atque inæqualiſſimo, quippè modò calidiſſimo, modò frigido effecto, ac vigente, morboſus ſtatus obſervabatur; ita eodem in minus calidum, atque in æqualem, & continuum mutato, etiam morboſum ſtatum in ſalubrem mutari, non immeritò dicendum erit. Corpora enim in hoc aëris ſtatu valde calido, continuo, ac omnino æquali, ſemper calfaciente, difflantur, aperiuntur, evacuantur atque exſiccantur. Nam quiſque per id temporis ſæpiſſime per diem largiſſime exudat, quo fit, ut peſtiferum etiam contagium ab aëris inſigni & aſſiduo calore exolvi, atque diſſipari non injuriâ ſit credendum. A Nili fluminis facto augmento, aërem in hunc ſtatum mutari poſſe aliquibus forſitan

tan videbitur, quòd eodem tempore, ſcilicet Sole Solſtitium tenente (cùm annis ſingulis flumen creſcere incipiat die decima menſis Junii) conſtantiſſime obſervetur, hunc aëris ſalubrem ſtatum vagari. Quod ſanè ita non eſſe oſtendit illo tempore, quo ibi omne peſtilens contagium abſumitur. Nili incrementum obſcuriſſimum, ac pauciſſimum eſſe, ex quo aër non poterit uſque adeo alterari, ac à priori ſtatu mutari, qui poſſit morboſum ejus ſtatum corrigere, aut omnino tollere. Itaque illiuſce fluminis incrementum eſſe in cauſa ut peſtilentia illa deſinat, non erit credendum, quando alio tempore evaneſcit peſtis, & alio flumen ſuum ſuſcipiat augmentum: quod aërem multum alterare queat. Peſtis extinctio nihilominus coincidit cum fluminis augmenti principio, ſed quia incrementi initia tenuia ſatis ſunt, atque ita obſcura, ut vix ab omnibus dignoſcantur, per id temporis inceptam eſſe illiuſce auctionem ita, ut vel nihil, vel parum aër præſentis ejus temporis, à priori ſtatu mutatus ſit. Quomodo itaque aër vel nihil, vel parviſſime mutatus tantam vim habere potuerit, qui poſſit mutare ſtatum peſtilentem in ſaluberrimum? certè nemo hoc affirmare audebit, niſi dixerit etiam tolli peſtilens contagium ab occulta aliqua cauſa; veluti principium quoque augmenti fluminis illius per ſingulos annos, eodem menſe, die, & hora conſtantiſſime ac ſemper obſervatum, ab eadem occulta cauſa pendere multi non immeritò affirmant, quando hujus perpetuo incipientis augmenti cauſam poſſe naturæ principiis indagari, ac vere cognoſci, nullo modo poſſe fieri mih videatur. Hincque ancipites non immeritò fieri, quod Nili aquæ illud augmentum ex pluviis Æthiopum principium habeat, quoniam nullibi pluviæ ſemper fieri incipiunt eadem tum die, tum hora, ut poſſint eadem die ſemper flumen aliquod augere; quod ſi verum eſſet, utique dubitare omnes poſſent, cauſam generationis pluviarum, in aëris temperiem inconſtantiſſimam referri debere. Quare non videtur verum eſſe, peſtis illam diſſolutionem tempore eodem, quo flumen augeri incipit obſervatam, poſſe à Nili augmento cauſam habere. An vero ipſa referri poſſit in Eteſiarum ſpirationem, quando hi venti tunc ſpirare incipiant,

placidissimeque per totam æstatem continuent? Sed non desunt aliqui, qui ventos (quòd ipsi incipiant accedente Solstitio cancri,) esse Etesias denegent. Namque omnes, qui de his scripsere, eos flare incipere à canis sideris ortu affirmant, ut Gal. in lib. de caus. procatarct. atque in 1. epidem. memoriæ prodidit. De his vero Plinius in lib. 2. Nat. histi. scripsit, ita dicens: *Ardentissimo autem æstatis tempore exoritur Caniculæ sidus, Sole primam partem Leonis ingrediente, qui 15. ante Augusti Calend. est. hujus exortum dieb. octo ferme Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Post biduum autem exortûs, iidem aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos Etesias vocant.* Cum igitur Cayri hi venti constanter flare incipiant sub Solstitio æstivo, non poterimus statuere eos esse Etesias. GUILAND. Non ob id tamen ita facile negandum erit, quod Cayri venti illi solitum tempus, quo in Italia Etesias flare multi scripsere, antecedant, ferè per mensem non esse Etesias, quando alia eorum ventorum signa observentur. Nam ex Septentrione ipsi spirant, constanterque flant diebus quadraginta, & multo pluribus etiam, non aspereque, sed summe placidé spirant, dieque ab ortu Solis incipientes, auram frigidiusculam efficientes: quæ omnia tales ventos denotant. Quam vero ob causam ibi incipiant sub Solstitio æstivo, & Italiæ in locis eo tantum Solstitio peracto ab ortu caniculæ per aliquot dies, ibique longiori quoque tempore, quàm hic observetur, spirent non est nostrum nunc considerare, ac contemplari. Neque planè veram esse Aristotelis sententiam in lib. 2. meteororum literis traditam, hinc dubitari posset, quando is dixerit, à reversione Solis à Solstitio Cancri, dum Leonem ingreditur, Septentrioni multo calore communicato, ab eoque eorum locorum nivibus glacieque liquatis, flatus inde excitari, à quibus Etesiæ ortum habuerint. Quando in Ægypto Sole ad tropicum accedente, Etesiæ fiant. Quod si ita esset, proculdubio aut eodem tempore, tum in Italia, tum in Ægypto observarentur, aut prius in Italia sentirentur, quàm ad Ægyptum pervenissent. Sed cum prius ibi conspiciantur, dicendum erit ab eadem effectrice causa ab Aristotele significata, scilicet calore, eos ventos nasci, sed non à

Cap. 1. com. 1.

liqua-

liquatis nivibus, glacieque locorum Septentrionalium, ſed Græciæ aliorumque Aſiæ minoris, quæ ſunt Ægypto proxima, quæ habent excelſos montes, à quibus nives calore liquatæ halitus Ægyptiis locis mandantes, illos profectò ventos efficiunt. Non puto igitur ab re nunc ex te dictum eſſe, illos ventos incipientes flare in Ægypto, Sole Cancrum ingrediente, & perdurantes fere toto menſe Auguſto, eſſe Eteſias. Tu modo perge ad inceptæ reliquum orationis. ALPIN. Ab his igitur ventis aërem alteratum, eſſe cauſam cur peſtis illa diſſolvatur, multi illorum affirmant. Quod etiam non videtur penitus à veritate alienum, quando id multis etiam rationibus nobis perſuaderi poſſit, in primiſque ex contrariorum naturæ ratione: namque nulli dubium eſt, auſtrinos eos ventos, quos diximus ab iis populis Campſim nuncupari, natura ac qualitate opponi Septentrionalibus Eteſiis vocatis: Quod cum verum ſit, non erit mirum, diverſum planeque contrarium ſtatum, cum Eteſii ventis dominantur, aërem habere, ab eo, qui Campſinis oppoſitis ſpirantibus prius obſervabatur. Ideo ſi his vigentibus in aëre ſtatus aëris fuerat morboſus, procul dubio ipſis abſorbtis, Eteſiiſque oppoſitis flare incipientibus, conſtanterque flantibus, in oppoſitum, qui eſt ſalubris, ipſum mutari debere affirmandum erit. Accedit natura Eteſiarum, quæ adverſatur peſtilentibus conſtitutionibus, quemadmodum auſtrina putrefactionibus favere, obſervatur. quod Gal. in primo lib. de temp. ita ſcriptum reliquit. *Deprehendas ex Borea, qui ſiccus naturâ & frigidus ventus eſt, omnia quàm diutiſſime imputria durare, contra putreſcere facillime auſtrino flatu.* Amplius particulatim Gal. hos ventos aëri ſalubritatem inducere in multis locis nos docuit; in lib. enim 3. epidem. dixit: *Si Eteſiæ in æſtate fiant, multa mala prohibere, quæ iis non flantibus fierent*: ideo de peſtilenti ſtatu inquit: *Quo tempore ſi Eteſiæ ſpiraſſent, morboſum humani corporis ſtatum omnem abſterſiſſent*, Æſtatem Eteſiis carentem admodum morboſam eſſe pluribus in locis ſcriptum reliquit. Et proinde Hipp. æſtatem peſtilentis naturæ deſcribens, ait: *Æſtas ſerena erat & calida, magni erant æſtus. Eteſiæ parvæ diſperſim ſpirarunt.* Ex his igitur dicere poſſumus

Cap. 4.

3. epid. com. 3. text. 71.

illiusce pestis abolitionem vel extinctionem ab Etesiis tunc flare incipientibus, aëremque in oppositam temperiem mutantibus, non parvam occasionem, vel causam habere posse. Dicunt etiam multi, quod calor æstatis immoderatus diu durans, absque quod contrario aliquo frigido vento difflетur, ac ventiletur, non poterit diu servari quin corrumpatur vel putrescat, veneficamque acquirat qualitatem. Non posse vero pestem illam extingui atque deleri ab Etesiarum spiratione, hinc etiam dubitari potest, quòd pestis in multis locis, quamquam Etesiæ valde spirarint, non fuerit extincta: ut in peste anni 1575. Patavii observatum est. Itaque cum ex nuperrime dictis de his dubius non parum hac eadem de re sim, obsecro ne te pigeat, de causis, quibus illam apud Ægyptios pestilentiam deleri putas, tuam sentiam proferre. GUILAND. Pestilens contagium totum per illud temporis perpetuò annis singulis extingui, scilicet mense Junio, cum Sol primam cancri partem ingreditur, id ex aëris mutatione accidere mihi videtur, quando nulla aliarum sanitatem conservantium causarum observetur ibi esse, quæ id facere queat. Aërem vero ipsum ex morboso statu in salubrem mutari tunc temporis ex particulari temperie suscepta, alienum esse à veritate non judico. Is etenim, uti ex te audivi, eo tempore fit priori minus calidus, quamquam valde & ipse calidus sit, sed continuus, æqualis, eodemque modo perpetuo constans, qui si quas suscipit alterationes ac mutationes, illas non confertim, sed sensim ac sensim recipit: Quo sanè tempore ab ipso corpora (cum remiserit calor ille æstuosus à Campsinis ventis evectus, suffocans) melius se habent, eumque calorem facilius ac melius perferunt: quoniam is tunc habet calorem à cœlo, cui illa corpora jam assueta sunt, in ipsoque nata, non autem à ventis, veluti antea fuerat, advenam temperiem ipsorum aëri inducentibus. Hincque æqualis & constans fit, quòd à ventis mutationem nullam suscipiat. Illo itaque aëre tunc multum calfaciente, atque perpetuo eodem modo perseverante, corpora ipsorum admodum exudant, aperiuntur, atque siccantur. quibus tum in ipsis corporibus, tum in vestibus, aliisque omnibus suppellectilibus, omnis excrementitia

titia humiditas diſſolvitur, atque conſumitur, eaque maxime, in qua peſtilens illud contagium fundatur, atque ab ipſa fovetur. A vehementi aëris caliditate omne contagium diſſolvi poſſe, vel omnes mulierculæ ſciunt, quæ laneos pannos, ceteraque domorum ſuppellectilia quovis contagio infecta, per multos dies Soli, ut ab his contagii omnem ſuſpicionem abigant, exponunt, neque longa experientia, ut cognitum eſt, ſua ſpe unquam fruſtantur, reddentes hæc omnia ab omni contagio munda, ac libera. Atque hinc mirum utique non eſt, ſi hi populi infecti peſtifero contagio, aëri ſumme calido, æquali, corpora multum difflanti, aperienti, tum per inſenſibilem tranſpirationem, tum per copioſum, aſſiduumque ſudorem evacuanti, & exſiccanti expoſiti, ab eo liberi fiant. Certum enim eſt, ac apud omnes ibi obſervatiſſimum, omnia corpora per id temporis ſumme difflari, ſudoribuſque aſſiduis copioſiſque, ac inſenſibili tranſpiratione exſiccari. Quæ quantum conducant ad abigendam è corporibus omnem putredinem, neminem medicorum ignorare certò ſcio, qui tamen in Gal. ſcriptis ſit verſatus. Namque is in 1. lib. de diff. feb. hos duos eſſe præcipuos ſcopos ad præſervanda corpora à peſtilentia dixerat, his verbis: *Erat autem eorum ſumma, ut oſtendit idem Hippocr. ipſa putrefactio. quod cum nos prævidiſſemus ſtatim ab initio, quæcunque corpora humida videbamus, omni via exſiccare conabamur. quæ vero ſicciora, in iis antiquum habitum conſervabamus. at in quibus ſuperfluitates redundabant, hæc purgationibus ſanabamus: Obſtructiones autem foraminum aperire, atque abſtergere ſtudebamus.* Pauloque poſt dixit: *una ſiquidem ac prima eſt in omnibus communis intentio, quod corpus quàm maxime ſuperffluitatibus vacet, atque optime ſpiret.* Quam obrem, quod ea aëris temperies admodum corpora exſiccet, atque difflet, exiſtimo non immeritò fore putandum, inde abſumi eam peſtilentiam, ejuſque omne contagium, exſiccato ſcilicet vel diſſoluto ab eo calore aëris humido in pannis, & omni ſuppellectili veſte, qua putredo, ejuſque contagium fovebatur, atque iis corporibus evacuatis, exſiccatiſve, atque difflatis. ALPIN. Hæc veritas videtur non parum obſcura, ac dubia, cum in prima æſtate,

Cap. 4.

vel æſtatis parte, in qua ſummam vigere peſtilentiam diximus, oporteret etiam eandem corporum vigere ſalubritatem, quando aëris tunc ſumma caliditas queat & ipſa omnem contagii humiditatem à pannis, ceteriſque aliis ſuppellectilibus conſumere ac reſolvere, non minuſque illorum corpora, tum per ſudorem copioſum, tum per inſenſibilem evacuationem exſiccare, atque difflare. Guiland. Intelligere arbitror ex his, unde tibi orta ſit hæc difficultas, reſpondeoque, aërem primæ æſtatis partis etſi calidiſſimus ſit, ea utique efficere non poſſe, tum præ immoderata caliditate ferè animalia ſuffocante, tum præ ejus inæqualitate: namque ut dixi, poſtquam æſtuantiſſimi Campſini flârint, ſubito oppoſiti validiſſime ſpirare ſolent, frigidi, quibus neque contagii humiditas conſumi poteſt, cum calor diu non perſeveret, neque corpora exſiccentur, neque difflentur ob eandem cauſam. Calor etenim ejus prioris ſtatus non eſt aptus, ut putredinem deleat, ſed potius ipſam concitet, quando ab eo nativus calor ſumme labefactetur, ac exolvatur. Nam corpora ſuperfluitatibus ſcatentia, ad hoc, ut à putredine ipſa vindicari poſſint, non ſolum exſiccatione, quæ fieri poteſt ibi præ intenſo calore molita evacuatione vel per ſudorem, vel per halitus, opus habent, verum non minus difflatione atque naturalis ſpiritus, caloriſve reſtauratione, aliter calor nativus diſſipabitur: in aëre vero immoderatè calido corpora evacuationibus exſiccari poſſunt, & difflari, ſed non reſtaurari vitales ſpiritus, qui ſola refrigeratione, quæ fit frigidi aëris inſpiratione, nutriuntur, foventur, atque reſtaurantur. Hincque ſecundæ æſtatis aſſiduus calor calidus, continuus, æqualis ac uniformis poterit corpora exſiccare, ipſorumque meatus aperire, atque Eteſiis ſimul frigidum temperatum ſpirantibus toto illo tempore, corporum etiam vitalis ſpiritus poterunt reſtaurari, ac foveri. Nili vero augmentum eodem tempore inceptum poſſe huic aëris ſalubritati conducere, planè ignoro. quod tunc & obſcuriſſimum ſit, atque etiam, quia potius humiditate, quàm ſiccitate aërem refert, atque alterat; quæ aëris qualitas omnino inutilis ad tollendam putredinem cognoſcitur, quando potius omnem putrefactionem pro cauſa in qua fit, humiditatem ha-

habere omnes noverint. Hæc idonea judicavi, quæ propositam dubitationem probè ſolvere potuerint, quippe Junio menſe omnem peſtilentiam, ejuſque omne contagium aboleri ex aëris temperie calida, æquali, uniformi, atque continua, Eteſiarumque ſpiratione, quibus corpora, tum per ſudorem, tum per inſenſibilem tranſpirationem exſiccantur, difflantur, atque refrigerantur. & hæc de peſte loca Ægypti invadente ſufficiant. tuque perge alia enarrare. ALPIN. Omnia jam una die, quæ in ipſa dicenda propoſueramus, peracta vides, eſſetque ad alia tranſeundum. Sed quia nos Solem ſub horizontem deſcendere perſpicimus, in aliam diem aliis de rebus ſermonem differamus; ad ipſorum autem medicinam mane accedemus. Domum itaque eo, atque huc mane Deo annuente revertar. Quidque tunc præciſe ſit dicendum, ſimul terminabimus. Vale. GUILAND. Vale & tu, dum huc etiam veneris. Diluculoque in viridario me conferam, atque te, uſque dum redeas, expectabo.

FINIS PRIMI LIBRI.

PROS-

PROSPERI ALPINI
DE MEDICINA ÆGYPTIORUM.
LIBER SECUNDUS.

Cap. I.

De uſu mittendi ſanguinem, apud Ægyptios Medicos frequentato, & cur apud ipſos ſanguinis vacuatio ſit familiariſſimum remedium.

GUILANDINUS, ALPINUS.

Um te nondum ad me rediiſſe Sole jamdudum diem aperiente admirarer, demum in via te conſpicio, externis ferè ſopitis ſenſibus, greſſus cum profunda quadam animi cogitatione movere, quaſi ſemiſtupidum, atque comatoſum, viridarium verſus deambulantem; à qua tamen non auſus ſum te revocare, ne tuam aliquam voluptatem perturbarem, ſed quid iſtud eſt, quod tu ambulando ita profundè cogitas, atque ita altius comtemplaris? Alpin. Ne fruſtra tempus conterem, eundo, atque more Peripateticorum deambulando, varia præſidia, quibus Ægyptii medendo utuntur, in memoriam revocabam, ma-

materiamque ita paratam mecum ipſe reputabam futuram de ipſa hodierno die tractationem, ne ego, ubi te in viridario conveniſſem, in mora interim eſſem noſtris jam cœptis ſermonibus. GUILAND. Recte ſanè feceſti, eam te nunc ubi in hujuſce amœniſſimi viridarii ſecretiori ſolito receſſu ambo convenimus, referre æquum eſt. ALPIN. Tres eſſe medicinæ curatricis partes, (quas fontes auxiliorum, vel præſidiorum vulgus medicorum appellat.) omnibus manifeſtum eſt, ea ſcilicet, quæ victu, quæ medicamentis, & quæ manu exercetur. Has vocant noſtri diæteticam, pharmaceuticam, & chirurgicam. Prima omnem victus rationem continet, quæ ægrotis conducit; ſecunda medicamentorum uſum complectitur; tertia ea præſidia pertractat, quæ manus operâ adhibentur. Cum itaque omnes hæ medicinæ partes juxta illorum populorum uſum percurrendæ nobis ſint, ne quippiam ad medendum utile omittamus, in primis à poſtrema parte exordiri, ab hiſtoria quippè auxiliorum, quæ manu exercentur, optimum fore judicavi, præſertimque à mittendi ſanguinis ratione, quam illi ſequuntur, quòd hæc medicinæ pars apud ipſos in curandis morbis ſit ceteris partibus uſitatior, atque familiarior. Præcipua vero hujuſce partis capita, de quibus nunc inſtituenda eſt oratio, eundo & cogitando, priuſquam huc perveniſſem, planè firmavi. Quæ omnia nihil aliud decernunt, quàm mittendi ſanguinis rationem, atque uſum apud Ægyptios frequentatum, tum nonnullas etiam uſus partes variis morbis addictas, inurendi, cauterizandive, atque quaſdam etiam præcipuas alias chirurgicas operationes, tum ad ſuppuratos, tum ad hydropicos, tum ad illos, qui ex lapidibus in veſica dolent, atque ægrotant, ad aliaſque etiam multas affectiones. Sed quid in his ampliùs moror? melius eſt, ut de his nunc loqui incipiam, ne inceptum hunc diem ſine longa linea abire ſinamus. GUIL. Jam his præmiſſis, tempus eſt, ut ad uſum mittendi ſanguinem apud ipſos frequentatum, te conferas. Ideo, ſi lubet incipere poteris. ALPIN. Communiſſimum eſt, admodumque familiare in tota Ægypto medicum præſidium, quod ſanguinis miſſione tractatur. Ita, ut omnes cujuſque ſexus, ætatis, com-

plexionis, quocumque anni tempore, in quovis morbo libentiſſime largius, ſæpiuſque variis modis mittere ſanguinem conſueſcant. Omneſque ſanguinis evacuationem libentius, quàm alia medica preſidia admittunt. Quiſque etenim huic remedio nimium confidens, ipſum quocumque morbo correptus magna ſpe arripit; idque triplicem ob cauſam, in primiſque, quòd omnibus plane perſuaſum ſit, ut ſuperius dictum eſt, quoſlibet ferè morbos ibi vel à caliditate omnimoda oriri, vel cum aliis cauſis caliditatem etiam adeſſe. Ex quo quælibet ſanguinis evacuatio multum refrigerat, ſanguinis miſſione ita facile utuntur. Secundo, ibi quiſque arbitratur, corpora illa multo ſanguine abundare, ob largum aquæ Nili fluminis uſitatum potum, quæ ut illorum eſt opinio, tota in ſanguinem vertitur, vimque gignendi ſanguinem ipſam ex eo tempore putant adeptam, ex quo Moſes Dei præcepto aquas in ſanguinem mutavit. Demum addunt etiam, ea corpora non eſſe mali ſucci, quæ cachochyma Græci vocant, ſed boni multique ſanguinis, quæ plethorica plenitudine correpta, dicunt. Guiland. Omnium morborum cauſam præcipuam habere, caliditatem, quod iſti autumant, planè falſum, atque à varietate alienum eſt; neque hoc ulla egere demonſtratione, exiſtimo, cum nulla ex parte id verum eſſe poſſit: nam ſi ex uno homo conſtaret elemento, utique, ut dicebat Hippocr. non doleret. Corpora enim variis pro varietate præcipuorum membrorum, naturis conſtant, variiſque humoribus redundant, adeo, ut interim à caliditate, unoque humorum exſuperante laborent, & interim à frigiditate, ac alio humore, vel aliquando à multis ſimul junctis. Et ſi corpus aliquod calidis præciſe morbis, ob ejus temperiem, obnoxium erit, non tamen omnino. Redundare vero plurima ipſorum multo ſanguine utique verum eſt; quoniam omnia eorum viſcera quo ad calorem, ut dictum eſt, temperamento, omnes cibos in bonum ſanguinem mutant; veluti contra, cachochyma corpora mali temperamenti cauſâ, quoſcunque etiam optimos cibos in malum ſanguinem vertunt. Atque hinc uſus mittendi ſanguinem ita apud eos invaluiſſe dici poteſt, quando ex omnibus medicis præſidiis, omnia fere corpora,

ra, quia ſanguine potius, quàm aliis humoribus plerumque offendi ſoleant, ſanguinis evacuatione promptius juventur. ALPIN. Verum dicis, ſed de ſanguinis evacuatione, idem, quod ex uſu alterantium medicamentorum illis alias eveniſſe dictum eſt, contingit. Etenim quia illorum locorum populi, ob cœli, ſub quo degunt, multam caliditatem, putant omnia illorum corpora eſſe ſumme calida, atque à calore fere ſemper affici, minimeque à frigore, quæ corporum credita temperies omnem calidorum medicamentorum uſum eos abhorrere coegit; frigidaque complecti, atque frequentare: non ſecus quàm etiam frigidorum locorum accolæ immodice calidis operam dare, à frigidis timere conſueverunt, ita Ægyptii in miſſione ſanguinis ſe gerunt, putantes corpora omnia, tum à calore ob cœli ſtatum pati, tum à copia ſanguinis, quòd aſſidue ipſa multum ſanguinem congerere arbitrentur; & quia ſanguinis evacuatio utrique incommodo prompte, ac tutò ſecurrit, quoniam tum refrigerat, tum plenitudinem demit, libentiſſime eam amplectuntur; ſanguinemque largius, tum frequentius quàm deceret, atque neceſſitas expoſcere videretur, in omnibus pueris, juvenibus, viris, ſenibus, mulieribus, eunuchis, atque in quocumque cœli ſtatu, & tempore anni, atque morborum differentia ſæpiſſime vacuant. Demum eò redacta res eſt, ut tantum evacuationis ſanguinis viribus ſiſi incumberent, ut alia auxilia ſpernentes, hoc immoderatè utantur; valdeque in uſu hujus præſidii errare mihi videntur: quando tum largius, tum crebrius quàm deceret, audacter mittant ſanguinem, atque adeò in multis, in quibus pluribus de cauſis hoc remedii genus non conveniret. Dictum ſiquidem eſt, multa ex illis corporibus ad frigidam temperiem inclinare, hincque & pinguiſſima ibi multa, & pleraque mollia, rarique habitus, & facile diſſolubilis eſſe; his nulla ſanguinis evacuatio familiaris eſſe poteſt. ut Gal. in lib. de curat. per ſang. miſſ. teſtatum reliquit. Quamobrem hoc remedium multis opportunum, in omnibus ab ea gente uſurpari non eſt laudandum. GUILAND. Non rectè hoc intelligo, ſed accuratiorem, atque abſolutiorem illorum corporum temperamentorum cognitionem ex te li-

benter audirem, ſine qua fieri non poſſe videtur, ut mittendi ſanguinis ratio apud illos nobis innoteſcat; proinde itera mihi rurſum Ægyptiorum corporum temperamenta. Alpin. Sed ut rectè ea cognoſcere poſſimus, primo ineuendam eſſe puto rationem illius, quæ in variis corporibus eſt temperies, atque habitus. Quæ recte explicata, facilius illorum hominum naturas, atque habitus varios demonſtrabunt. Guiland. Verum dicis, atque ut commodius videtur, ſatagito.

Cap. II.

De ratione variorum corporum temperamenti, atque habitus, deque Ægyptiorum vario temperamento, & habitu.

ALPINUS.

Cum corporum, eorum qui Ægyptum habitant, temperies atque habitus rurſum accuratius à nobis ſit cognoſcendus, ut apud ipſos mittendi ſanguinis uſus rationem vere conſequamur, prius univerſali quadam via ratio varietatis temperamentorum, atque habitus a nobis eſt cognoſcenda. Siquidem illorum corpora omnia eſſe ſanguinea, ſanguineque multo abundare, neque dici poteſt, neque utique verum eſt. Nuſquam enim corpora omnia unico prædita temperamento obſervantur. Neceſſarium etenim eſt, ubique multa ex variis conflata temperamentis reperiri, ſcilicet quæ ſanguinis, quæ pituitæ, quæ bilis, quæ melancholiæ naturam ſint adepta. quæ temperamenta ſequuntur cordis, hepatiſque temperaturam: ab his ſiquidem duobus membris univerſum corpus propriam nanciſci temperiem Gal. in lib. artis medic. teſtatum reliquit, vel etiam ab alterius illorum dominantis temperamento. Qua quidem ratione quale utriuſque membri, vel prævalentis temperamentum, atque habitus erit, tale obſervabitur in univerſo corpore. Quo fit, ut ſi alicujus cor heparque ſimul calidum humidumque tem-

temperamentum à nativitate obtinuerint, idem in universo corpore intueri sit necessarium, idemque erit totius corporis temperamentum, quod in hepate cordis temperamento prævalente, vel in corde hepatis temperiem vincente, observabitur. Ex quibus dici non immeritò potest, Socrates constat calido humidoque temperamento, igitur vel utrumque ejus membrum, cor & hepar, erunt calida & humida, vel ipsorum alterum alteri prævalens. Corporis itaque totius hoc temperamentum prædictorum duorum membrorum, vel alterius altero prævalentis naturam sequi est necessarium, veluti calidum & siccum, biliosum cordis & hepatis simul, vel alterius alteri dominantis caliditatem & siccitatem. Et frigidum siccumque melancholicum, frigiditatem & siccitatem, frigidumque & humidum, pituitosum, frigiditatem, atque humiditatem eorumdem viscerum, vel unius tantum, quod alteri prævalet, naturam sequitur. Hæcque sunt omnia composita corporum temperamenta, quæ à temperamento cordis atque hepatis simul, vel alterius horum alteri prævalentis, proficiscuntur. Cum igitur universum aliquod corpus caliditate & humiditate constat, quod temperamentum sanguineum dicimus, illius corporis utrumque simul cor, atque hepar calidum & humidum temperate esse, vel alterum illorum non temperate, sed intense, ita, ut si cor sit calidum & humidum distemperate, hepatis temperatam frigiditatem ac siccitatem superare necessarium sit, & eodem modo hepar, si hanc ipsum obtinuerit temperiem, ac cor ei obstiterit. Si vero cor & hepar æque oppositæ fuerint naturæ, ita, ut cor tantum sit calidum & humidum, quantum hepar est calidum ac siccum, atque è contra, temperiem corporis totius temperatam efficient; quod si cor caliditate hepar superaverit, totum corpus tantum in caliditate excedet, quantus erit caloris cordis excessus supra hepatis frigiditatem; quemadmodum si excesserit hepar frigiditate cordis caliditatem, tantum fieret corpus frigidum, quantus erit excessus frigiditatis supra caliditatem cordis. Hæcque sunt corporum temperamenta, modo nuper dicto à temperie cordis & hepatis prodeuntia, ac genita, quæ omnia non in uno, veluti neque illorum unum tantum tem-

peramentum, in omnibus hominibus reperitur. Quod quamobrem ſit, id eſt cur omnia corpora non uno eodemque temperamento conſtent, ſed multis ac inter ſe variis, ex te nunc libenter diſcerem. Guiland. Miror cur cum tu ſis adeo aſtronomis addictus, hujus rei cauſam ab ipſorum obſervationibus addiſcere nolueris, quando omnes aſtronomi corporum naturas à cœleſtis ſchematis in hora nativitatis ſupputati obſervatione ſpeculentur. Conſiderant enim quæ cœli facies, in ea hora, qua quis natus eſt, terris incumbebat; cœlum ſiquidem in duodecim partes dividunt, & in qualibet illarum (quas ipſi domus appellant.) conſiderant ſignum, quod ex duodecim cœleſtibus imaginibus ea hora reperiatur, atque ex erraticis ſtellam ibi ſimul inventam; ex horumque omnium, ſcilicet ex domo, ſigno, & ſtellis ibi ortus tempore obſervatis judicium excipiunt, naturaſque hominum venantur à prima domo, quæ eſt orientalis cœli pars, & ex ſigno ac ſtellis, quæ in ea domo inventa fuerunt, vel eam domum reſpiciunt. Tuam itaque naturam calidam humidamque illi affirmarent, quoniam in tuæ generationis ſchemate libra aſcendens obſervatur, quam naturam ab eo libræ ſigno manifeſtari ajunt calidam humidamque temperatam, hincque etiam hilarem ac muſicæ non minuſque veneri deditum hominem ſignificari, à venere libræ domina; literarumque ſtudiis præſertimque aſtronomiæ, philoſophiæ, medicinæque operam te maxima delectatione deditum, Mercurius in nona domo in ſigno Geminorum clare judicabant; eodemque etiam in nona invento, nuper dictarum ſcientiarum cauſa te longiſſimas peregrinationes, faſtidioſiſſimaque itinera proſecuturum. Sed cur ego de te tanta ex aſtronomorum mente loquor, de quo exempli cauſa dicendum ſuſcepi, ut oſtenderem cum aſtronomis, hominum temperamenta, ac naturas ex ſigni natura, atque ſtellarum, orientis in prima cœli domo inventarum cognoſci. Sed iſtis cauſis omiſſis, aliæ ad hanc rem firmiores ac veriores ſunt indagandæ. Alpin. Gratiſſimum mihi fuit ea ex te audiviſſe, quibus meam ad aſtronomorum obſervationem naturam retuliſti: quæ cum haud planè verum attingant, perge modo phyſice magis me docere, cur varii homines

nes inter ſe variis conſtent temperamentis, vel naturis. GUILAND. Qui de natura ſcripſerunt, in multis hominibus diverſorum temperamentorum, vel naturarum cauſas, verius, ac manifeſtius nobis demonſtrarunt. Namque Ariſtoteles omnium philoſophorum facile primus in lib. 2: de phyſico auditu affirmavit, Solem atque hominem, hominem ſanè generare, ut Text. 26. ipſe doceret, ad animalis generationem duo agentia eſſe neceſſaria, quippè agens proximum, atque remotum: proximum eſt homo, qui ut animal ad ſui ſimilis generationem, agit. Sol vero eſt una ex cauſis efficientibus remotis; quæ etiam concurrit ad eandem animalis generationem adjuvandam, & efficiendam. Agunt vero utraque in materiam bene diſpoſitam ad agentis formam introducendam. Tria itaque ad noſtrorum corporum generationem prima concurrunt principia, quarum primum eſt cœlum, utpotè cauſa efficiens, ſub qua omnia cœleſtia corpora comprehenduntur. Secundum eſt homo, mas ſcilicet & femina. Tertium materia ex qua homo generatur; id vero eſt ſemen humanum. Qualis igitur temperamenti erunt hæc generationis principia in homine gignendo, talis itidem homo genitus erit, quando perpetuo verum ſit, generatum generanti eſſe ſimile. Siquidem omne agens vel animatum, vel inanimatum, agit, ut ſibi ſimile generet, hincque quodlibet generatum erit ſimile generanti, & generans generato. ALPIN. Mihi non omnino hæc veritas manifeſta videtur, cum multi homines iis, à quibus geniti ſunt, haud planè ſimiles exiſtant. Plures etenim filii patribus ac matribus diſſimiles apparent; quod quidem non eſſet, ſi generata omnia, iis, quæ generant eſſent ſimilia, & generantia generatis. GUILAND. Aliam ſuſcepiſti nunc quæſtionem ſolutu non ita facilem, quam nunc ut diſſolvam, neque locus, neque occaſio de qua loquimur, expoſtulat. Multa tamen ſunt, quibus efficitur, ut generati hominis patris, ac matris fruſtretur ſimilitudo. Sæpe enim accidit fœtus ſimiles produci cuipiam vel viro, vel feminæ in hora coitus imaginatis. Legitur mulierem ſæpe coeundo, Æthiopis nigri pictam figuram intuendo, atque imaginando tandem nigrum filium peperiſſe. Hincque affirmant

mul-

multi, adulteras mulieres præ timore ne à maritis in adulterio comprehendantur, assidua de illis dum coeunt, cogitatione filios maritis similes parere. Ægroti itidem semen vitiatum habentes, similes ipsis natos efficiunt. Semina etiam avorum vel aliorum consanguineorum aliquando vim retinuerunt, à quibus ipsorum similitudo in conceptis non rarò efformatur, atque exprimitur. Ceterum tametsi aliqua occasione generatorum à generantibus figura deformetur, tamen natura generatorum (quam philosophi intelligunt) nihil ab iis, quæ generant unquam mutatur. Quales enim erunt causarum ad generationem concurrentium naturæ, tales quoque erunt eorum constitutiones, quæ ab iis generabuntur. atque in hunc sensum non errat philosophorum sententia, quæ semper generantis & generati similitudinem docet, ideo generans simile est generato, & generatum generanti naturâ, atque specie. Præcipuum igitur agens est cœlum, sub quo comprehenduntur omnia corpora cœlestia, quod agit (ut Aristotelici ajunt) in hæc inferiora sublunaria motu & lumine. In qua igitur orbis parte Sol, qui ex omnibus illis causis in hæc inferiora efficacius agit, majorem inducet calorem, generata omnia naturâ, vel temperamento calido referentur, atque ubi parum calefacit, minus etiam calida animantium corpora observabuntur. In qua re in primis occurrunt terrarum regiones considerandæ, locorum situs, annique tempora. Quicquid igitur temperatis in regionibus, & locis, ob situs rationem temperatis, atque ex anni temporibus in vere producetur, temperato procul dubio temperamento constabit, maximeque, si natura animalis utriusque generantis, scilicet maris & feminæ, temperata & ipsa simul fuerit. Semper enim in temperata regione, & loco, & in vere ex anni temporibus, homo à temperato homine proximo generante, genitus erit temperamenti temperati, idcirco ei ex quo ipse genitus est, temperamento temperato erit similis. Homo enim locum habitans temperatum, si temperati sit unà temperamenti, & ex anni temporibus in vere hominem generaverit, ei naturâ, vel temperamento omnino similem efficiet. Si vero isthæc omnia agentia inter se simul unico non constabunt

bunt temperamento, ſed potius invicem diſcrepabunt, non omnino generati generantibus cauſis ſimilitudo reſpondebit. Similitudo ſiquidem naturæ id quod aliis præſtabit abſque dubio ſequetur. Ut ſi exempli gratiâ, quiſpiam ex patre naſcitur temperato, ſed in cœlo minus temperato, naturâ ſimilis magis patri quàm cœlo, erit. Siquidem in generatione magis poteſt agens proximum, & particulare, quàm remotum & univerſale: quam ob cauſam quando agens proximum, & agens remotum inter ſe differunt, proximum ferè ſemper ſuperabit remotum, ubi præſertim vis agentis remoti non ita ſit præpotens, ut poſſit vim proximi agentis ſuperare, veluti exempli gratia, ſi daretur aliquis qui temperamento natus temperato, in Æthiopiæ maximis caloribus hominem generaret, abſque dubio hominis illiuſce generantis natura vinceretur à vehementiſſimo illius regionis calore, ibique natus ob id homo magis cauſæ efficienti, videlicet cœlo, quàm proximo agenti quippe patri, temperamento ſimilis conſtituetur. Quando igitur omnia generationis principia ſimul in una natura inter ſe conveniunt, efficiunt partus eis omnino ſimiles: ac illis inter ſe diſſidentibus geniti ſimilitudo illud ſequetur, quod aliorum vires ſuperabit. Hinc colligo homines multis variiſque conſtare temperamentis, ob variam principiorum vel cauſarum ad generationem concurrentium vim, atque potentiam: etenim ex patre calidi temperamenti homines orientur, eodem itidem temperamento præditi, niſi cœli prævalida frigiditas patris temperamento calido obſtiterit. Nam ea immoderata ob regionem, vel locorum ſitum, vel anni tempus hybernum exiſtente, homines temperamenti potius calidi, quàm frigidi producentur. Atque ſi pater & cœlum calidi fuerint temperamenti vel frigidi, ſoboles calidam vel frigidam itidem naturam præ ſe feret. Si vero paterno ſanguine calidi exiſtente temperamenti, cœli obſtiterit frigiditas non multa, homines geniti potius calidi, quàm frigidi erunt temperamenti. Et è contra, ſi homo generans frigidi temperamenti ſit, in cœloque moderate calido, generabit hominem quoad temperamentum frigidum. in cœloque immoderate calido, calidum efficiet.

Hæcque erit naturarum temperamentorumve diverſorum in hominibus ratio. Alpin. Næ tu omnia, quæ ad temperamentorum varietatem explicandam rationem attinet, doctiſſime atque accuratiſſime comprehendiſti. Et niſi materia medica Ægyptiorum nos breviores eſſe cogeret, cuperem ex te etiam hac eadem de re uberiorem ſermonem haberi. De quibus ego in libris de prævidendis morbis Cayri conſcriptis multa literis tradidi. Unum tamen hic non eſſe prætermittendum cogito, quippè corpora in lucem cum prodeunt, vel ſtatim enixa, uterumque egreſſa, ex ambientis qualitate vel temperamento multum alterari, ita, ut corpora infantium habitus rariſſimi, ab aëre alterata facile accedant ad aëris temperamentum. Cum per poros cutis facile ambientis qualitas ad viſcera permeet, ipſaque ad ſuum temperamentum alteret. Hoc utique verum eſſe, id nobis perſuadere poteſt, quòd varia anni tempora, cujuſlibet ætatis corpora uſque adeo alterant, & mutant, ut ſuſcepti ab ipſis temporibus anni temperamenti, varia humorum redundantia clariſſimum ſit argumentum, hyeme corpora, quòd ab aëre frigido alterentur, & mutentur, frigidos humores gignere, ac coacervare, & vero ob aërem temperatum, ſanguinem, Æſtateque bilem, ob caliditatem, & Autumno melancholiam, ob frigiditatem & ſiccitatem. Itaque ſi perfecta adultorum corpora, denſiſſimæ cutis, uſque adeo ab aëris mutationibns alterentur ac mutentur, quid in tenellis corporibus infantium continuò ex utero egreſſis fieri judicabimus? Ipſa videlicet quamplurimum ab ambientis qualitate alterari, & mutari. Quod non videtur uſque mulierculis eſſe ignotum, aliquando dicentibus, homine in hyeme nato à frigoreque facile patiente, mirum non eſt, ſi hic homo ita à frigore multum ac facile patiatur, quando in lucem proditus hyeme fuerit. Quamobrem exiſtimo, corpora ſtatim enixa à cœlo maxime alterari ac mutari, præſertimque ſub calidiſſimo cœlo nata. Vehementiſſimus etenim aëris calor, quocumque modo fiat, remediis, quibus moderetur atque contemperetur, omnino vacat. Cujus quidem rei ego in æſtivis Ægypti caloribus certum periculum feci. Frigido vero aëri multa ubique ſunt, quæ opponuntur, ab ipſo-

ipſoque corpora defendunt. Ob quam rationem in calidiſſimo aëre orti, quin à calore multum alterentur, & mutentur, defendi nequeunt. Quod multò facilius fiet, ſi ex homine calidi temperamenti etiam geniti ſint. Si vero à frigido mare, atque femina gignantur, ambiens calidus aër eos reddet ad temperiem minus frigidam. Et qui ex calido ſemine, ſive patre matreque geniti in lucem eduntur ſub cœlo frigido, quum ex calido proximi agentis hominis, & frigido agentis remoti cœli medium quoad temperiem exurgere ſit neceſſarium, temperatiori natura obſervabuntur. In calido vero cœlo, iidem fient calidiſſimi. In aëre vero frigido inopes tantum alterantur ac mutantur, cum divites igne, pellibuſque à frigore liberos defendant. A caliditate vero omnes patiuntur, contra quam nullum hactenus validum remedium inventum eſt. Ceterum his auditis, de illorum corporum, qui Ægyptum habitant, temperaturis, atque habitus jam loquamur. GUILAND. Ex cœli Ægyptii ratione, atque ex incremento Nili fluminis, unà cum Septentrionalium ventorum flatu, qui per æſtatis calores percipitur, aërem calidum ſiccum, inæqualem, tenuiſſimumque eſſe ex te audivi, neque in omnibus locis uniformem: quando aër locorum propè mare poſitorum longe minus ſit, valdeque craſſus, qui quoad humiditatem & ſiccitatem temperatus eſt. In locis verò longe à mari poſitis aër calidior & ſiccior exiſtit, ſubſtantiæque tenuioris. Ex quibus ratione cœli illorum quidem corpora, ob temperatum calorem, atque humidum, temperata, ſanguinea, habituſque moderate carnoſi & pinguis, horum verò calidiora, ſicciora, bilioſa, graciliorique habitus eſſe colligimus. Quod tamen agentis tantum remoti ratione judicatum, niſi proximum quoque concurrat, non erit credendum; proinde de illorum hominum proximo agente, de homine ſcilicet mare atque femina, ibi ad generationem proxime coeuntibus, tempeſtivum eſt te nunc loqui: ALPIN. Audita locorum Ægypti, quoad temperamentum, diverſitate, atque probè habitantium illorum loci ratione perſpecta, unaque illarum naturarum diverſitate, quæ in illos, aëris temperamenti ratione obſervari deberet, quæ tamen à proximo, tum agente, tum à

potus, ciborum, dulciumque balneorum & veneris uſu mutata non obſervatur, de Cayrinæ civitatis hominibus agam, (idemque de aliis loca longè à mari poſita, habitantibus, erit intelligendum, quod de ipſis nunc à nobis dicetur.) de ipſorumque temperamento, atque habitu loquar, quando à cognita ipſorum temperie, atque habitu, haud difficile aliorum locorum mari adjacentium hominum, & temperamenta & habitus intelligemus. Sunt vero ii populi triplicis differentiæ, ut etiam aliàs dictum eſt, ſcilicet urbanorum, qui in urbe degunt, Arabum extra urbem ſub tentoriis habitantium, atque demum ruſticorum, terræ cultui incumbentium. Primi corpora in caliditate, atque humiditate temperata obtinent, multi ſanguinis, hubituſque bene carnoſi & pinguis. Secundi, ſcilicet Arabes, corpora bilioſa, gracilia; Demum ruſtici ſqualidis corporibus prædidti ſunt, quæ melancholica exiſtunt, quòd à Solis caloribus exurantur. Quamobrem ſingulos hos homines inter ſe ſeminis differentiam habere diverſitati temperamentorum reſpondentem, hinc colligi debet. Civium enim ſemen, quoad caliditatem & humiditatem, temperatum erit: Et Arabum calidius, ſicciuſque ac bilioſius, atque Ruſticorum frigidius, ſiccius & melancholicum. Hæcque eſt illorum ſanguinis diverſitas, quæ tamen nunc ob aliorum populorum permiſtionem haudquaquam perſpicitur. Guiland. Ab advenis fortaſſe, qui illuc ex aliis regionibus commigrarunt, illorum ſanguis permutatus eſt, apud eos facta multiplici Imperii permutatione. Extant advenæ multi, qui illuc ex quamplurimis locis, tum Ethiopiæ, tum Abiſſiæ acceſſerunt; præſertimque mulieres mancipiæ, quarum utriuſque regionis numerus fermè ibi infinitus exiſtit. maximeque ex Abiſſiæ locis advecta. Hæ ſiquidem eam habent pulchritudinem & gratiam, ut longè cariori pretio venundentur, quàm omnes aliarum omnium regionum. Neque Ægyptii eas ad domorum obeunda opera emunt, ſed pro veneris uſu. Quam Ægyptii ſanguinis mutationis cauſam minime ſpernendam exiſtimo, quod ex te an ſit verum melius audire expecto. Alpin. Veris Ægyptiis, (Chriſtianis exceptis) nunc tota ea regio ferè penitus caret. Quorum pleri-

rique ſanguinis temperamento dignoſcuntut. Fuere autem, ut à multis audio, antiquitus temperiei calidioris, atque ſiccioris, quippè billioſæ, ſed tum aquæ fluminis Nili, tum frigidorum ciborum aſſiduo uſu corporibus ad frigidum mutatis, tale temperamentum illos accepiſſe à multis proditum eſt. In aliis vero ſanguinis major varietas videtur, quando & urbani omnes Ægyptii ſanguinem permiſcuerint mulieribus, Arabibus, Turcis, Syris, Dameſcenis, Græcis, Italis, Slavonicis, Ungaricis, Pruſſis, Tartaris, Abiſſinis, Ethiopibus, & in omnibus Africæ locis Ægypto proximis ortis, in venere uſi. Sunt præterea ibi, ut aliàs dictum eſt, homines etiam plurimarum nationum, qui cum omnium locorum mulieribus coeuntes, ſanguinem illum evariant. quem neceſſariò varium quoque ſequitur temperamentum. Sanguis etenim Ægyptiorum ſanguini Turcarum, Armeniorum, Ungarorum, Tartarorum, Sclavorum, Aſſyriorum, Græcorum, Italorum, aliarum ſimilium nationum cœlo minus frigido utentium permiſtus, temperamentum conſtituit temperate calidum atque humidum, ſanguineum, & cum Ægyptii, Arabibus, Barbaris, Abiſſinis, Ethiopibus, atque iis, qui Ægypti partem ſuperiorem habitant, quam Sahit illi appellant, miſcentur, calidum, ſiccumque bilioſum, atque aduſtum ſanguinem reddunt. Duo itaque videntur eſſe illorum corporum temperamenta, quæ omnibus illis dominantur, ſanguineum ſcilicet vocatum, atque bilioſum. Quæ illorum temperamenta maxime permutat ipſorum frequentata victus ratio, ut ſæpiſſime hactenus à nobis traditum eſt. Uſu etenim potus illiuſce optimæ aquæ, ciborumque vim refrigeratoriam habentium, dulciumque balneorum, corpora ſumme bilioſa contemperantur, ſanguineaque evadunt, & ſanguinea ab his, pituitoſa fiunt, calore quippè hepatis refrigerato. Pituitoſis vero ea vivendi ratione utentibus, majori facta caloris refrigeratione, valde humidum, atque frigidum temperamentum ſuccedit; hincque Mulieres, Eunuchi, & provectioris ætatis multi, pinguiſſimi ibi hac ratione facti conſpiciuntur. Quamplures ibi reperiuntur naturæ temperatæ, ac multi ſanguinis, prætera intempera-

ratæ ad frigidum, ex multa pituita. Non paucique ad calidum, ex multa bile, ac ad frigidum, per adustionem sanguinis, in melancholiam vergentes, ut in quamplurimis Ethiopum, Arabum, Rusticorumque visitur. Atque hæc de universa illorum corporum temperie à nobis dicta sint. Addo, stomachum ferè omnes imbecillum, frigidum ex nuper dicto vivendi modo obtinere, atque ex cœlo summè calido, quo utuntur, calore aëris calidiore nativum dissolvente, ad extimasque partes evocante: ut æstate in nostris fieri corporibus observamus; atque ab immodico usu veneris, qui quantùm stomachum refrigeret, debilitetque, non est alicui nostrum immanifestum. Ad has causas illorum ventriculum labefactantes, accessit adhuc larga, ac crebra apud eos frequentata sanguinis missio. Quæ quidem quomodo illis conducat, & quomodo etiam officiat, posterius considerabimus.

Cap. III.

In quibus morbis Ægyptii sanguinis missione utantur, atque in quibus corporibus.

GUILANDINUS.

Posteaquam tu illorum corporum temperamenta, atque habitus ita accurate complexus es, nunc opportunum est, ut ad evacuationem sanguinis apud ipsos consuetam redeas, deque hoc medico præsidio nunc loquaris: quandoquidem ita familiarissimum omnibus auxilium esse dixisti. In primis verò sedulo à te narrari cupio, quibus morbis eo auxilii genere ipsi occurrant; cum enim magnum sit remedium, atque in magnis tantum morbis, ut Hippocr. atque Gal. docuerunt, expetitum, eos in iis tantum curandis illo uti debere arbitror. Alpin. Usque adeò familiaris apud ipsos facta est sanguinis missio, ut non modo in omnibus acutis magnisque morbis, verum in parvis quoque non minus eam adhibeant. Cujus instituti causa videtur esse, ut nuper etiam dictum est, ea, quæ ab illis omnibus corporum omnium fere illorum putatur esse plethora, sive sangui-

guinis redundantia, atque etiam, quoniam ipſi hoc auxilii genus multum refrigerare experiuntur, idcirco omnibus ferè morbis opportuniſſimum id remedium arbitrantur, quando certiſſimum ipſis ſit, ibi omnes morbos, ac ſyptomata, cœli calidioris, corporumque illorum ratione, à calida cauſa præcipue pendere. Sed ut particulatim rem colligam ac perſtringam, dico eos confugere ad miſſionem ſanguinis in omnibus putridis febribus, peſtilentibus, & non minus in variolis, puncticuliſque peſtilentibus, atque in omnibus internis inflammationibus, ſcilicet, phrenitide, atque in ea phrenitidis ſpecie, quam Del el muja illos vocare diximus. ſæpiſſimeque in lethargo, in Angina, pleuritide, peripneumonia, hepatis, lienis, ventriculi ſepti tranſverſi, inteſtinorum, tenuium, uterique inflammationibus. In externis non minus copioſâ utuntur ſanguinis vacuatione, præſertimque in eryſipelate quamcumque corporis partem occupante, ſed præcipue caput. Oculorumque in lippitudinibus, opthalmiiſve, gingivarum, colli glandularum, faucium, linguæ, in omnibus inflammationibus, parotidibus, bubonibus, carbunculis, cancris, aliiſque omnibus tumoribus ortum à calidis humoribus, ducentibus, atque non minus in omnibus ab iiſdem ſuccis obortis ulceribus. Idemque etiam præſtant in maximis doloribus capitis, oculorum, gulæ, aurium, dentium, pectoris, inteſtinorum, renum, crurum, articulorumque omnium, ſi modo non à flatulento ſpiritu, vel à frigido humore illi oriantur. Sæpe etiam in ſanguinis profluvis, alvique dyſentericis fluxionibus. Pariterque in convulſis, epilepticis, vertiginoſis, reſolutis apoplecticiſque, ac in immoderatis vigiliis, & in omnibus amentiis, in obſtructis, hydropiciſque in principio multis. Cardiacis, hypochondriacis, leproſis, elephanticiſque, atque ferè in omnibus aliis morbis, vel ſymptomatis, quæ humana corpora invadere ſolent, copioſam, frequentemque exercent ſanguinis miſſionem. In quam plurimis etiam corporibus ſanitatis tempore, ad alios morbos præcavendos id audent. Quam ſanè evacuationem in omnibus corporum temperamentis, habitibus, ætatibus exercent, nullaque præcautione, quam obſervandam in hac evacuatione om-

nes

nes docti medici docuerunt. Atque nihil minus ab assumpto cibo sanguinem vacuare moliuntur. GUILAND. Nunquid missionem sanguinis etiam frequentant in gracillimis illis squalidissimisque corporibus, quæ semi-tabida videntur, ac in pinguibus, mollibus, maximeque in mulieribus, atque Eunuchis: & non minus in pueris & senibus, absque debita providentia omnium, quæ observanda sunt, ut istud præsidium conferat? Sed qua tandem illi provisione pro missione isthac sanguinis utuntur? ALPIN. Cavent multi illorum, cum mittere sanguinem cogitant, ne corpora jejuna sint, atque hic ab assumpto cibo mittere sanguinem plerique solent. Minimeque, ut nostri medici in praxi, qui non immeritò animadvertendum censent, sanguinem educturi, ne crudi humores in ventriculo, cibusque sit inconcoctus; itaque prius lenienti aliquo pharmaco, vel clystere purgatorio, alvum lenire fæcesque educere nituntur, vel diætam tenuiorem imponunt, ut rectè cruditates concoquantur & expellantur, ne ab emisso sanguine è stomacho in venas

Cap. 5. rapiantur. GUILAND. Galen. in lib. 9. meth. med. ait: *Si præcedat ciborum cruditas, tantopere differre venæ sectionem jubebis, quantum satisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum, ut excrementa descendant, videbitur.* Atque in multis locis præcepit, ante missionem clysterem purgantem præmitti oportere, ut ne evacuato sanguine cruditates in stomacho, atque in primis venis contentæ à venis rapiantur, atque in universum corpus excipiantur. Nunquam enim crudo cibo existente in ventriculo

Cap. 5. mittendum esse sanguinem voluit, quod in lib. 6. de sanit. tuend. docuit. Quid? illine hæc in molienda sanguinis vacuatione observant? ALPIN. Paucissimi sunt, qui priusquàm mittere sanguinem instituant, velint differre venæ sectionem vel scarificationem, quousque stomachi, primarumque venarum cruditates vel concoctæ, vel aliquo clystere, vel medicamento eductæ sint. quinimò (quod posterius audies) à cibo multi sanguinem detrahunt, ut etiam nunc dictum est. GUILAND. Illos in isthac sanguinis evacuatione minime rectè se gerere, sed potius multum in ipsa exercenda errare, cogito. Ea isti spe in omnibus ferè morbis ad missionem sanguinis confugiunt, ut quampri-

primum ad eam ruant, utentes illa tum copiosius, tum crebrius, tum inordinatius quàm deceret pro morborum curandorum ratione, atque etiam corporum temperamentorum, habituum, atque ætatum ulla habita consideratione. ALPIN. Quo pacto existimas ipsos in hujusce præsidii usu multum errare, quando pro certo habeant, non modo verum non esse; quinimo magis omnes, qui in mittendo sanguine non eo modo se gerunt, errorem committere asserant. Si itaque, vir doctissime, quomodo hac in re errent demonstraveris, ego illorum partem defendendam, tum disputandi, tum aliquid ex te discendi causa recipiam. Mihi non minus utile, quàm summe gratum erit ex te illorum errores, quos in usu missionis sanguinis committunt, nunc audire. GUILAND. Operam dabo, ut tibi hac in re omnino satisfaciam, & illos quantum potero reprehendendo, ipsorum errores tibi manifestos ac planè notos reddam.

CAP. IV.

Ægyptios errare, nimium frequenti, & copiosæ sanguinis evacuationi indulgentes, & in pueris mittentes sanguinem.

GUILANDINUS.

MEDICOS Ægyptios multifariàm in frequenti sanguinis largioris evacuatione, plurimum errare, atque à veris medicinæ fundamentis descisccre facile demonstrabitur: quando sæpe mittere sanguinem, atque copiosius non nisi eos juvet, qui immoderata sanguinis copia gravati, magnum futurum morbum expectant. Alia vero corpora omnia, quæ neque immodica sanguinis copia redundant, neque ab ejus plenitudine magni alicujus futuri morbi occasionem subeunt, non modo eâ non juvantur, quinimò valde læduntur, quoniam inde immodice nativus calor dissolvitur, quo resoluto quis ignorat, omnes totius corporis functiones lædi? Quod apud Galenum in lib. de Cucurb. & scarif. his profectò verbis legitur: *Eodem nam-* Cap. 4.

 que

quo anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi consentaneum arbitramur: quandoquidem cum larga ſanguinis copia vitalis quoque ſpiritus emittitur, quo ſanè abſumpto, crebrius quidem moles univerſa frigeſcit, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Omnia verò illorum populorum corpora non ita multo ſanguine abundare (etſi Ægyptii id arbitrantur) ut ſæpe in morboſam plenitudinem incidant, manifeſtum eſſe arbitror. Quod cum ſit, neceſſe eſt à crebra copioſaque ſanguinis miſſione illa offendi. Nec illi accolæ omnes temperamento apto ſanguinis evacuationi cernuntur; etſi multi, in quibus amplæ venæ cernuntur, quique ſunt modice graciles, neque candidi, neque tenera carne præditi, ibi exiſtant, quos copioſæ ſanguinis evacuationi ceteris aptiores eſſe Gal. in lib. de curan. rat. per ſang. miſſ. memoriæ prodidit. Quibus non ita damnanda ſanguinis miſſio videtur, tamen plurima corpora etiam ibi exiſtunt, ut tu nuper enarraſti, maxime craſſa, & pinguia, qualia omnium Eunuchorum exiſtunt. Præter eunuchos plurimos ibi, tum mares, tum feminas reperiri habitu quàm craſſiſſimo & pinguiſſimo aliàs dictum eſt. Sunt etiam nihilominus multa corpora gracillima, nigra, ſicca, & ſqualida pauciſſimi ſanguinis, quibus quamcumque ſanguinis miſſionem nocuam eſſe quiſque noſtrum affirmabit. Præterea illud accedit, quod in omnibus fere iis corporibus, quorum temperamentum in multo ſanguine ſitum eſt, caro mollis eſt, rariſſimæque cutis, ob frequentiam dulcium balneorum, quibus ſæpiſſime eos uti diximus. Itaque non poſſum uſum mittendi ſanguinis apud illos, ita frequentatum planè laudare: ſiquidem, ut dixi, in cœlo calido, ſub quo degunt, multa ex illis corporibus, præſertim Eunuchorum, aliorumque plurimorum, qui pinguiſſimo habitu, molli ac raro præditi ſunt, minime commode talem evacuationem ſuſtinere poſſe judico; Quare non niſi in magnis morbis illi medici neceſſitate coacti, deberent ad ſanguinis miſſionem accedere, atque etiam ea in pauciori quantitate uti. Idemque in gracillimis nigris, ſqualidioribus multis Æthiopum, Arabum, Ruſticorumque corporibus faciendum cenſeo. ALPIN. In pleriſque illorum corporum, quæ tem-

temperamento ſunt, vel pituitoſo vel melancholico exuſto, (quorum numerus Cayri extat non parvus,) aut habitu pingui, teneraque carne, vel etiam arido & gracillimo, errare illos medicos, ita copioſe ſæpius ſanguinem mittentes, mihi planè obſcurum non eſt, quando hæc corpora ſanguinis miſſioni inepta ſint; at non modo hæc ea ſanguinis miſſione juvari non poſſe cogito, ſed neque alia etiam, quæ multo ſanguine redundant. Huncque mittendi ſanguinis uſum apud illos frequentatum, abuſum voco. Sed quid tu cenſes de uſu mittendi ſanguinis vel in pueris, atque non minus in infantibus apud omnes ita frequenti? Hanc etenim evacuationem, quamquam Arabes multi præclariſſimi medici non omnino abhorruerint, tamen à Galeno aliiſque in Græca ſchola medicis omnino prohibitum eſt, ne in pueris ante annum decimum quartum ullo pacto ſanguis mittatur. GUILAND. Certiſſima, atque omnium non modo antiquorum Græcorum, ſed noſtrorum etiam recentium communiſſima ſententia, in pueris ante illud tempus non eſſe ſanguinem educendum, quocumque etiam magno, atque acuto morbo correptis. Majorem etenim noxam ab emiſſo in pueris ſanguine eſſe, quàm ſit utilitas, quæ eam evacuationem conſequitur: eo quod corpora illorum ſubſtantificæ humiditatis; naturaliſque caloris reſolutioni valde ſunt obnoxia, cum humidiſſima, molliſſimaque carne conſtent. Quod in lib. 9. meth. med. Gal. his Cap. 7. verbis ſcriptum reliquit, dicens: *Puerorum ergo ſubſtantia omnium facillime digeritur, ac diſſipatur, propterea quod eſt omnium humidiſſima: nulla vero frigidior. Quo minus vacuantis præſidii eget, cum habeat ex ſeipſa, unde naturaliter evacuetur.* Tanta itaque ab emiſſo ſanguine in pueris pertimetur futura exolutio virium, ut quàm facillimo negotio à morbo ipſi vincantur. Quam ob cauſam Gal. ſanguinis miſſionem iis, in lib, de cu- Cap. 13. randi rat. per ſang. miſſ. interdixit, ita dicens: *Hac ratione nec pueris venas tundes uſque ad decimum quartum ætatis annum, poſt quem ſi multus congeſtus ſanguis appareat, tempuſque anni vernum fuerit, regioque naturâ temperata, & pueri naturâ bene ſanguineâ, ſanguinem minues; multoque magis, ſi aut peripneumoniæ, aut anginæ, aut pleuritidis, aut alterius acuti graviſque morbi pe-*

riculum incumbat. Idem fere ſcripſit in lib. 4. comm. de vict.
text. com. 9. rat. in morb. acut. ita inquiens: *At certè pueri quamquam vitali facultate valeant, tamen neque hi ſanguinis ſuſtinent miſſionem.* Promptè enim eorum ſubſtantia, tum propter humiditatem, tum propter temperamenti caliditatem evaporatur. Atque in lib. 11. meth. med. præcepit in juvene annum ſuæ ætatis decimum quartum non excecedente, etiamſi ſynocho invaſus ſit,
Cap. 14. non eſſe ſanguinem mittendum. Quamobrem ex Galeno colligitur, eos medicos in pueris mittentes ſanguinem ſatis aperte errare, à veraque medendi ratione deflectere. ALPIN. Neque tamen ita ſtatim eos accuſatos hac de re vellem, quando neque Ægyptii carent rationibus ab experientia, atque ratione deſumptis, quibus contraria defenditur illorum ſententia. GUILAND. Forſitan illorum aſſidua, quam cum ipſis habuiſti Cayri, conſuetudo, atque familiaritas, ita eos tibi in gratiam reduxit, ut ſummos ipſorum errores non videris, neque cognoveris. Sed te commoneo, & hortor, ne tantam medicorum turbam, ita manifeſtos illorum errores deffendendo, in te concites: vereor enim ne male contra illos hunc errorem poſſis defendere. Siquidem ſi nobis ceteræ deeſſent rationes, nonne ſat eſſet authoritatem tanti medici Galeni, quæ illis omnino adverſatur, tibi ante oculos ponere, qui expreſſè miſſionem ſanguinis in pueris damnaverit? ALPIN. Profecto magis adduci debeo, ut Galenum ſequar, quàm illius regionis medicos, quibus cum, ſi dum in ea regione morarer, familiarem conſuetudinem habui, nihilominus à Galeno artem medicam didici, tamen non amicos in ſcientiis ſector, ſed veritatem, cui ſemper adhæreo. At ſi potes me pauca dicentem audire, auſculta, quæ Terentius in Adelpho comœdia his verbis nos docuerit, dicens: *Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, uſus ſemper aliquid adportet novi, aliquid moneat, ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias, & quæ tibi putâris prima, in experiundo repudies.* Ita nobis fortaſſè accidere potuerit, ut multa artis medicæ dogmata vera eſſe putaverimus, quæ mox falſa, atque ab artis ratione aliena agnita fuerint. Hoc auxilium in pueris totius Arabiæ, Æthiopiæ, Abiſſiæ, Ægyptique

ptique est familiarissimum. Quod verum esse constat ex hominum illorum relatione. Qui usus in iis mittendi sanguinis si error à nostris judicetur, errare procul dubio sit affirmandum totius Ægypti, Arabiæ, Abissiæ, Æthiopiæ, quibus hoc remedii genus est familiarissimum, omnes medicos. Ni enim ii aliquid utilitatis ex illo præsidio in pueris tanto tempore cognovissent; vel clarius, si ex ea sanguinis in pueris adhibita missione damnum aliquod accidere longa & antiqua illa experientia ipsi didicissent, tot sæculis, atque lustris in omnibus illarum regionum locis, usque in hanc diem illam non frequentassent. Cayri dum eram, & postea Bassani, postquam ex Ægypto in patriam me contuli, multos vidi, quibus meo jussu sanguis missus fuerat, à quamplurimis acutis morbis curatos. Tandem colligo, atque confirmo, in universa Ægypto medicos uti in pueris sanguinis missione, idque non parva semper cum utilitate. GUILAND. Cuperem nunc te nuper dictorum esse memorem, quando nuperrime utrique in id convenimus, ut medicos illos valde culpandos censeremus, qui in isto mittendi sanguinis usu ita facile ac frequenter labantur, non in pueris modo, in quibus omnis sanguinis missio, ob ipsorum humidissimam substantiam, atque habitum facile evaporabilem, magis detestabilis videtur, sed in adultis etiam. Cur igitur nunc studes mihi suadere illorum antiqua etiam experientia in pueris, in quibus major erroris, ac manifestior creditur esse occasio, non errare, si mittant sanguinem, cum eosdem in adultis nuperrime errare dixeris? Cessa igitur id amplius asserere, ne ita levi occasione tentes contra te tantam nostrorum medicorum turbam concitare, quam profecto recte nosti non modo non probare hoc auxilium in pueris, sed maxime abhorrere. Quando ad mittendum sanguinem etiam in juvenibus sint difficillimi. Quamobrem longè melius consulo, ut de sanguinis in pueris missione, juxta illiusce populi placita, opinionem, & consilium, susceptumque ea de re sermonem dimittas, atque ad alia narranda accedas. Siquidem ego misereor tui, qui tantos medicos facias inimicos tibi. ALPIN. Quinimò susceptum sermonem, ego prosequi cupio, quòd non arbitror illos medicos tam grandem erro-

rorem, ut tu atque alii putant, committere, in aliquibus pueris acute ægrotantibus, si sanguinem aliquando demant. Quam in his missionem etsi Gal. non laudaverit, aliis etiam præclarissimis viris in arte medica, ut Rasi, Haly, Avenzoar, Avicennæ, Celso, secus persuasum est. GUILAND. Gaudeo te in hanc esse sententiam, quoniam, ut hoc mihi rectè persuadeas, spero te omnes in medium rationes laturum, quibus missionem sanguinis in pueris esse faciendam, Ægyptii statuerint; proinde illas ex te audire nunc desidero. Permagnum erit, quamplurimis Erasistrateis medicis illud te posse persuadere, mihi vero, qui cum Ægyptiis etiam sentio, quàm facile persuadebitur.

CAP. V.

Ægyptios medicos non errare, si in pueris, qui morbis acutis corripiuntur, aliquando sanguinem mittant.

ALPINUS.

NEMO est, qui neget, medicum esse naturæ imitatorem, atque ipsam ob id medendo semper quantum fieri potest sequi, atque imitari debere. Quod satis erit pro præsenti re, in nostrorum corporum evacuationibus, atque purgationibus ostendere. Siquidem cum observassent medici naturam sæpissime, nullo medico auxilio adhibito, multos homines febre vexatos, excernendo humorem, à quo febris illa orta fuerat, per alvum, vel vomitu, vel per urinam, vel per sudorem, vel sanguinis eruptionem ex naribus, aut ab hæmorrhoidibus, aut ab utero, aut ex alvo factam, sanavisse; ideo & ipsi à naturæ expulsionibus exinde perdocti arte usi sunt, ad educendos humores, à quibus ortæ fuerunt febres. Alii verè, sectis venis, aut cute scarificata cum observassent sæpius naturam, ea ratione ægrotos, vacuata multa copia sanguinis, in pristinam sanitatem restituisse, sanguinem & ipsi mittere tentarunt, atque etiam eadem copia, qua sæpe observarunt sanguinem criti-

ce à natura excretum fuiſſe. Aliique purgatoriis pharmacis alvum ſubducentibus humores, à quibus morbi originem duxerant, purgare ſtuduerunt. Atque alii medicamento, urinam atque ſudorem exſiccare. Nonnulli etiam per inſenſibilem evacuationem, idem præſtant. Exemplum habetur apud Hippocratem in quo ſcripſit: *Lippientem alvi profluvio corripi bonum*, Aphor. 17. & Gal. in comm. ait; *Eſt autem & hoc apud ipſum exemplum unum eorum, quæ ſponte & utiliter evacuantur, quod medicum imitari oportet*, & proculdubio ſic etiam omnes faciunt, in lippitudinibus alvum & clyſteribus, & purgationibus ſubducentes; omnes verò evacuationes, quas natura critice, ut medici appellant, operatur, bonas eſſe in dubio non eſt revocandum, hincque non minus eaſdem arte medica paratas, idem facere dicendum eſt. Nam dicebat Hippoc. in 1. lib. aphor. *In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontaneis, ſi talia purgentur qualia purgari oportet: confert, & leviter ferunt, ſin minus contra.* Aphor. 2. Omnes enim excretiones à natura non coacta factas optimas eſſe, ægrotiſque ſalutares, veriſſimum eſt, eodemque etiam modo arte factas, modo eas, quas natura recte operatur, hæ rectè, & ex arte imitentur. Quibus poſitis, quis quæſo neget, à natura factas criticas evacuationes & purgationes, eandem vim habere in ægrotis pueris, juvenibus, adultis, ſenibus, mulieribus, virginibus, nuptis, viduis, atque in qualibet regione, loco, anni tempore atque conſtitutione aëris; neque ob ætatis, temperamenti, ſexus, cœlique diverſitatem ab ipſis evacuationibus, purgationibuſque differentem eſſe utilitatem dici poterit; quod ſi diceretur, à veritate eſſet alienum. Nam alvi profluvium in omnibus cujuſvis ætatis, temperamenti, ſexus, cœli, lippientibus bonum erit, quoniam in illis omnibus oculorum inflammationem, opthalmiam vocatam, ſolvet illa purgatio. Ita Hippocrates in 2. lib. prognoſt. docente, *in omnibus acutis, periculoſiſque pulmoniis correptis, omnes abſceſſus in cruribus facti boni erunt judicandi.* Atque omnibus etiam acutis febribus afflictis omnes ſudores critici utiles exiſtunt, qui omnes profectè, tum pueros, tum viros, tum ſenes; tum feminas ubique rectè judicant, atque ab his febribus liberant,

qua-

quales ab Hippocrate (veluti apud ipſum legitur in libris epidemicis) in Cleonactide Methone, Muliere trimeſtri fœtu gravidâ, Melidia in Dealciſque horto decumbente, Chærione, Pericle, Virgineque Abderæ, Anaxione, Muliere Moroſa, Virgineque Lariſſæ fuere obſervati. De ſanguinis vero evacuatione, vel eruptione in morbis, Hippoc. in 4. de vict. rat. in morb. acu. ait: *Et ſi ex naribus fluxerit ſanguis, ſolvitur ægritudo.* Galenus etiam de Methone loquens dixit: *Large de naribus eruptiones ſanguinis liberant ferè, ſanè enim videtur à ſola ſanguinis eruptione, & judicatus, & ſervatus, quamquam non omnino tuta ſigna haberet.* Et Hippoc. in 1. epidem. ſcripſit. *Febribus autem ardentibus hæc accidebant, quibus rite & largiter ſanguis per nares erupit, eadem cauſa maxime ſervabantur. Nec ullum novi, ſi recte ei erupiſſet ſanguis in hoc ſtatu, quemquam mortuum.* & in 6. etiam lib. aphoriſmorum: *In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſupervenerint, inſaniæ fit ſolutio.* Eodem quoque modo uteri inflammatio ex ſanguinis è naribus eruptione liberatur. Quare omnes ſanguinis excretiones critice apparentes in omnibus, tum pueris, tum juvenibus, tum viris, tum ſenibus, bonæ erunt judicandæ, ægrotiſque ſalutares. Cur itaque aliquis contendat, has quoque arte confectas ſanguinis evacuationes, quæ naturam idem rectè molientem imitantur, bonas non eſſe, ægrotiſque tum pueris, tum juvenibus, tum aliis omnibus alterius ætatis corporibus non conferre? Certè non video quo pacto veritati addictus aliquis negare queat. & ſi dicet, in pueris ſanguinis eductiones non eſſe utiles, quia maxime ipſorum vires reſolvunt, reſpondebunt Ægyptii medici, neque igitur natura poterit unquam pueros febre correptos, larga ſanguinis per nares ab ipſa præſtita evacuatione ſanare. Quod falſum tamen eſt, cum infinitus prope ſit puerorum numerus, quos largo ſanguinis ſponte facta eruptione ſanatos quiſque verſatus ſenex medicus certò comperit, atque cognovit. Neque profecto menſis adhuc eſt, cum Baſſani puellulam annum ſuæ ætatis octavum non excedentem, filiam Bonazontæ calceorum ſutoris maligna febre afflictam, ſanguinis ſponte facta larga eruptione, planè à febre liberam, atque judicatam, obſer-

Text. 10.

In 3. lib. epidem.

Comm. 2. text.

ſervavi. Nos igitur, ut Ægyptii, ſanguinis miſſione vel etiam in ægrotis pueris uti debemus, cum natura ipſa noſtrorum corporum affectus edocta, non timeat emiſſo in iis ſanguine, à virium reſolutione, ſed potius eos eo auxilio ſanet. Nec putandum huic ſententiæ ſolos illius regionis medicos eſſe addictos, ſed alios quoque multos clariſſimos, atque graviſſimos, ut de Avenzoare legitur, qui cum ſuo filio trimo venam ſecuiſſet, per eam multo educto ſanguine, ipſum à morbi periculo vindicavit. Avicenna etiam poſſe medicos, vel in ſecundo anno affixis cucurbitulis, ſanguinem vacuare, teſtatur. Et Haly Abbas ait: *Quod ſi ad flebotomum puer pellitur, & virtus ejus ſurrexit, ac poſſibile eſt paſſionis alicujus ſanguineæ cauſa difficilis, qualis eſt ſuffocatio, phrenitis, pleureſis, & ſimile iis, non tamen præter parentum minuas voluntatem.* Sed quid? nonne alii etiam multi reperti ſunt, qui mittere ſanguinem in pueris, ſumpta à magnitudine morborum occaſione non ita abhorruerunt? Ac dum hæc ſcriberem, pro confirmanda, in pueris ſanguinis evacuatione, mihi in memoriam venerunt, quæ aliàs Raſim in li. de flebotomia, ut iiſdem interpretis verbis utar, de ventoſis & ſanguiſugis hæc memoriæ tradita legeram; quæ hæc ſunt? *Dico conſiderare debere in negotio infantium, quoniam forte videmus in iis infantibus eſſe febrem: deinde erit ex caliditate ejus fluvius ſanguinis de naribus fortis: quare ſi minutio eſſet nociva ejus & diſſolutio de eis fieret competens, jam expelleretur hujuſmodi febris & natura.* Hac itaque graviſſimi medici ratione ductus, hoc idem à me videtur poſſe decerni, ſcilicet quia nos ſæpe vidimus in pueris naturam ſanguinem evacuare; eaque evacuatione illos recte ſanare, non perdere, etſi multum ipſorum ſubſtantia diſſolvatur, ideo eodem modo in iis arte facta ſanguinis miſſio non erit abhorrenda. Idem Raſis paulò pòſt ex mente Conſtantini dixit: *Quidam ſuſtinent minutionem, & quidam non ſuſtinent, quidam indigent ea vehementer, quidam pereunt per eandem in ipſa ætate: Unde non eſt conſiderandum in numero annorum, ſed in cute corporis & neceſſitate.* GUILAND. Arbitror ex præcipuis maximiſque auxiliis, ad ſanandos pueros à febribus putridis eſſe ſanguinis miſſionem, quod nobis facile ſuaſum eſt, quia

In 1. lib. fen. 5. c. 22.
lib. 9. c. 2.

nos sæpissimè vidimus pueros larga sanguinis eruptione confertim à natura facta, à putridis febribus continuò judicatos, ex indeque sanatos. Hinc non immeritò Cornelius Celsus in libro 2. de iis, quæ indicant sanguinis missionem, ait: *Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si juvenis imbecillus est, aut si mulier, quæ gravida non est, parum valet, malè sanguis mittitur: emoritur enim vis, quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens tuto curatur.* At quid miremur, eos populos nunc in pueris ægrotantibus sanguinis missionem frequentare, cum Amatus quoque Lusitanus medicus Hebræus, non spernendus, in quamplurimis puerulis sanguinis
Curat. 10. missione felici cum successu semper usus fuerit? In prima enim suarum centuriarum ait, puellam annos semptem natam, à febre liberasse sanguine ex secta dextri cubiti vena interna, ad
Curat. 96. sex usque uncias educto. Ibique hanc missionem sanguinis ex Arabum medicorum mente contra Græcos in pueris faciendam
Curat. 62. consulit. Amplius in secunda Centuria, itidem à febre continua puerulum octo annorum misso sanguine per venam sectam sanitati restitutum narrat: & in quarta, alium puerum eodem morbo vexatum, eodem auxilio sanatum meminit, atque in
Curat. 49. quinta, quinque annorum puerulum pleuriticum; atque in septima puellam maligna febre correptam sanitati missione sanguinis restitutam fuisse, testatur. de qua ipse ita scripsit: *Puella pulchra, & filia formosa à Saqua nata annos octo, biduo continuo febriebat, & caput dolebat, huic secta communi in brachio vena, sanguis ad uncias quatuor, fuit extractus, tunc exanthemata veluti culicum morsus erupere, sed postea perextensa universam ferè cutem occuparunt, & per nares illi multus sanguis fluebat, & fluxus ventris quoque illi supervenit, sed rectè gubernata, & per intervalla cochleari ebibito syrupo violaceo recenti, libera & immunis evasit.* In scholiis vero hæc quoque auditu digna memoriæ, ab eo prodita leguntur: *Advertant, qui Galeni præceptis adstricti ante quartum decimum annum sanguinem per venæ sectionem extrahere timent, quum ex se natura in hac puella sanguinem copiosum per nares deposuerit, ut sæpe aliàs in aliis pueris observatum est.* Quam

sanè

ſanè ſanguinis evacuationem Hiſpani omnes in pueris frequentant, præſertimque ut Ægypti faciunt, cruribus ſcarificatis. Neque deſunt alii multi præclariſſimi medici noſtrorum temporum in pueris etiam laudantes miſſionem ſanguinis, inter quos eſt doctiſſimus Fernelius, qui Galenum, cum pueros ineptos ſanguinis miſſioni dixerit, intellexiſſe de pleniori, ſive copioſiori eductione, qua uſque ferè ad deliquium antiqui utebantur. affirmavit. ALPIN. Sed quænam illorum ſunt rationes, qui negant, in iis hanc ſanguinis miſſionem eſſe faciendam, quibus rationibus non decere in pueris evacuari ſanguinem affirment; & quid illis reſponderi poteſt? GUILAND. Negant eam pueris conferre poſſe evacuationem, quoniam ipſi ſponte nimis exolvuntur, cum corpora humidiſſima, molliſſima apertiſſimaque obtineant, admodumque propenſa vaporationibus, quæ quam citò, detracto ſanguine, vel, ſupra addita alia evacuatione deficiunt, quando ipſi corpora habeant, quæ continue evacuantur. Quibus evacuatione ſanguinis etiam addita vires valde collabuntur, quibus diminutis non poterunt puerorum corpora morbum ſuperare. Quam ob cauſam Galenum iis miſſionem ſanguinis prohibuiſſe affirmant. Quæ res non videtur omnino veritati conſentire, quoniam, etſi corpora puerorum habeant ſubſtantiam humidiſſimam, molliſſimam, apertiſſimamque, qua continue multum per inſenſibilem evaporationem difflantur, ac evacuantur, nihilominus poſſunt etiam aliam ſanguinis moderatam evacuationem perferre, abſque detrimento. Puerorum ſiquidem ætas multo ſubſtantifico humido abundat, naturalique calore feraciſſimo; atque hinc non minus viribus multis, ac validioribus puerilis ætas eſt referta. Namque quia plurimum habent, ut Hippoc. in aphoriſmis ait, caloris innati, egent plurimo alimento, eaque cauſa omnes pueri ſunt voraciſſimi, plurimumque, comedunt: quo fit, ut ſemper plurimum ſanguinem coacervent: eoque abundare puerilem ætatem Gal. docuit in brevi denotatione dogmatum Hippocratis. atque hinc eſt, quod in pueris ſæpiſſime ſanguis multus per nares profluere obſervatur. etſi copia caloris etiam ad idem concurrat; cujus evacuatonem ferunt citra aliquam noxam, tum ob ejus copiam,

 qua

qua ipſi abundant, tum ob vires, quibus ſunt prædíti. Præterea quis ignorat, inter omnia, quæ miſſionem ſanguinis indicant, virium robur præcipuam habere partem in admittendo illo auxilio, quandoquidem corporibus, quæ viribus planè careant, nullus, ni ipſa interimere velit, audebit elicere ſanguinem: datis etiam duobus corporibus ejuſdem ætatis; temperamenti, eodem morbo correptis, ſi alteri tamen languidiores extent, jure nulli dubium, quin in robuſtiori ſatis audacter ſanguinem evacuabimus, in altero vero parum, & non abſque aliquo timore. Quamobrem cum pueri habeant corpora validioribus viribus munita, multoque ſanguine referta, cur aliquo acuto morbo illis infeſtis ſanguinem in moderata copia non mittemus? quoniam etſi vacuantur continuè per inſenſibilem evaporationem, tamen moderatam quoque ferre poterunt evacuationem, quod nobis certo ſuadere debet, pueros obſervari ſæpiſſime ac familiariſſime per nares multo ſanguine profluxo, abſque noxia vacuatos. Pueritiæ profluvium ſanguinis per nares eſt familiariſſimum, quod ceſſat ubi adultiorem attigerunt ætatem. Quid? An non in pueris etiam lactentibus acuto aliquo morbo correptis obſervatur, eos aliquando inediam multis diebus ſine noxa perferre, & mox quaſi mortuos reviviſcere? quod illis contingit, quia præterquàm quod viribus conſtant robuſtioribus, etiam plurimum pituitoſi humoris inconcocti habent, quo calor in optimum ſanguinem mutato, facile nutritur, atque fovetur. & proinde quamquam mittatur in iis modicus ſanguis, non fit tanta virium jactura. Multa ſunt præterea quæ non ita valde diſſolvi puerorum corpora denotant, in primiſque multos illorum febricitantes, eodem tempore poſſe ſanguinis copioſum fluxum, ſudores, alvique copioſas dejectiones ſæpe abſque ullo ipſorum detrimento etiam perferre, atque potius ab iis ſanari, non admodum extenuati vel graciles facti. quinimò ſi rectè, tum puerorum, tum aliarum ætatum cadavera inſpiciantur, procul dubio puerorum ſemper, ſi tum morbi ſpecies, tum tempora, quibus ægrotarunt inter ſe comparentur, minus diſſoluta, atque attenuata aliis inſpicientur, quod utique haud tantæ ipſorum corporum reſolutio-

nis

nis argumentum etiam esse potest. Quamobrem probe satisfacere medicos illos, dicendum est, qui missione sanguinis vel in pueris utuntur, neque ut mittant sanguinem, quartus decimus expectandus est peractus annus. Ridiculum sanè videtur, annorum numero missionem sanguinis præfiniri oportere, quando ipse quoque Gal. dixerit: *Itaque non numero solummodo animum advertes, quod quidam faciunt, sed corporis habitui; nam sunt, qui sexagesimo ætatis anno venæ sectionem non ferant, cum quidam, qui septuaginta nati sunt annos, perferant* Minusque ætates certis annorum numeris possint à medicis definiri. Galenus idem in lib. de sectis, dixit, non mittendum esse sanguinem in puero admodum parvo. Atque hæc obiter de sanguinis missione in pueris à me dicta sint. ALPIN. Admodum hoc tuo doctissimo sermone sum delectatus, præsertim cum ex te multa didicerim, quæ in pueris faciendam esse vacuationem sanguinis demonstrant. Ægyptii itaque in pueris hanc evacuationem non secus, quàm in aliarum ætatum hominibus frequentant, tum venæ, arteriæque sectionem, tum etiam per scarificationem malleolorum, crurumve, atque aurium. Magis vero per scarificationem quàm per venæ sectionem in ipsis consueverunt id agere. Eodem quoque modo non minus sanguinis evacuatione in senibus utentur, in iis tamen, qui non ad ultimum senium perducti sint, sed optimi temperamenti & habitus, quique satis validis viribus constent. GUILAND. Cum hactenus dixeris missionem, vel evacuationem sanguinis illorum locorum, medicos in omnibus iis corporibus exercere, non minusque in Eunuchis, mulieribus, pueris, senibus, & pinguioribus hominibus, quibus satis Ægyptus abundat, Cupio etiam ex te audire, an per venæ, vel arteriæ sectionem, vel per scarificationem alicujus partis corporis, vel per hirudines, vel cucurbitulas, talem vacuationem familiarius præstant, quando his tantum viis quælibet sanguinis missio peragatur. Hæcque nunc ex te audire expecto.

Cap. 2[?]

Cap. VI.

In pinguioribus corporibus, Eunuchis, mulieribus, pueris, senibusque quomodo Ægyptii sanguinem mittant.

GUILANDINUS.

Cum corpora pinguia, mollia, alba, atque valde humida sibi in omnibus ferè mulieribus, vel saltem in plerisque observentur, quibus sanguinis missionem non omnino convenire his verbis Gal. in lib. de curat. per sang. miss. docuit; dicens: *Deinde considerandum. quæ sit naturalis hominis temperies. Nam quibus amplæ sunt venæ, quique modice graciles sunt, nec candidi, neque tenera carne præditi, copiosius evacuabis: contrarios autem parcius: quippe qui exiguum habent sanguinis, carnemque facile transspirabilem.* Sicque in libro 11. methodi, loquitur: *Quod si corpus decimum quartum annum excesserit, existimandum est, qualisnam ejus natura sit, num gracilis & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contra: atque ita in priori missionem sanguinis adhibebis: in secunda nequaquam.* Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex iisdem indicantibus sumetur. Si enim cui sanguis mittitur triginta annos natus sit, sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilibus venis, huic planè sanguinem non mittes, aut parum detrahes. Hæc cum in multis hominibus, pueris Eunuchis, senibusque spectentur, Ægyptios non parum in usitanda sanguinis evacuatione errare dicemus. Namque crebra ac copiosa sanguinis eductio, quæ apud eos omnes est, etiam ex levissima causa familiaris, iis omnibus valde incommoda ac noxia erit, quando quælibet nuper dictorum corporum, ex paucissima etiam evacuatione multum resolvantur, atque ipsorum moles universa inde non parum perfrigescat. Sed quoniam nostrorum medicorum quamplurimi existimant, cucurbitulis præstitam sanguinis evacuationem in his corporibus minorem facere spirituum resolutionem vel consumptionem, ideò per has

Cap. 13.

Cap. 14.

has potius, quàm per ſectam venam ipſis ſanguinem mitti ſuadent, cum per ſectam venam ſanguis evacuatus multum caloris naturalis abſumat, ut Gal. in lib. de cucurb. hirudinibus ſcriptum reliquit, itaque nunc quonam illorum modorum mittendi ſanguinem illi populi utantur, narres velim, num per venarum, arteriarumque ſectionem, an potius per cucurbitulas, vel ſimplicem ſcarificationem, vel hirudines appoſitas venis. ALPIN. In omnibus iis nuper dictis corporibus, ſcilicet pinguioribus, albidioribus, molliſſima ac teneriſſima carne præditis, habituque raro, qualia plurimorum, tum virorum, tum mulierum, ſenum, omniumque Eunuchorum, (quorum ibi adeſt haud parvus numerus,) ac puerorum multa cernuntur, quamquam etiam ſectis venis ſæpe ab his ſanguinem evacuent, nihilominus familiarius cruribus antiquorum more ſcarificatis mittere ſanguinem conſueverunt, omnium maxime in valde pueris, ſcilicet infantibus, quibus ibi detrahunt etiam ſanguinem? cruribus, vel auribus ſcarificatis, ne peracto quidem primo anno. Proviſionis quidem cauſa in prima æſtatis parte æſtuoſa, inæquali, in qua multi peſſimi morbi, vel etiam puerulos ac infantes invadunt, in pluribus eorum ſcarificatis auribus mittunt ſanguinem; itaque vix inter centenos, tercenos aliquando reperies, quibus aures ſcarificatæ non ſint. Quamobrem in infantibus, atque pueris omnibus ſanguinem ſcarificatis auribus, atque cruribus mittunt. In Eunuchis verò, & mulieribus, pingui, raroque habitu præditis, atque demum in ceteris hominibus, eodem ferme habitu, tum molli, tum raro refertis, per ſcarificationem moliuntur ſanguinis evacuationem. GUILAND. Rectè ſane illi in iſtis corporibus per cutis ſcarificationem ſanguinem vacuantes, ſe gerunt, quando hæc corpora facile tranſpirabilia, ex ſanguinis evacuatione per ſectas venas confecta valde reſolvantur. Quod ex Galeno didicimus, qui de ſcarificatione ita ſcripſit: *Eodem namque anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi conſentaneum arbitramur: quandoquidem cum larga ſanguinis copia vitalis quoque ſpiritus emittitur: Quo ſane abſumpto, crebrius quidem moles univerſa frigeſcit, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Quamobrem ab* Cap. 4.

ignobilioribus membris, utpotè cruribus, educendus est, scilicet scarificatione. Sed talem usum mittendi sanguinem per scarificationem optimum esse, atque artis ratione comprobatum, in lib. Cap. 11. de curat. per sang. miss. docuit his verbis: *Porrò quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem acervare tenuem solent: quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxime juvantur. At quæ nigriores sunt, secta vena curato: crassiorem enim sanguinem, ac magis melancholicum colligunt, magis vero etiam si magnas habere venas appareant, quod illis accidit, quæ graciliores sunt, ac nigriores: Carnosis verò & candidis parvæ insunt venæ, quibus malleolos scarificare, quam venam secare præstiterit, quippe cum hæ parvas in cruribus venas habeant: itaque etiam si probè secentur, quod justum tamen sit, non profluat.* Commodior hæc per scarificatos malleolos sanguinis evacuatio in iis corporibus est, utiliorque non immerito judicanda; commodior, inquam, quoniam corpora pinguia, candida, mollia, exiles parvasque venas, & sanguinem tenuiorem habent, quarum aliquæ rectè etiam sectæ, justam sanguinis copiam non dabunt: faciliorque sanguinis hæc quantitas scarificata cute crurum sive surarum, multis, neque minimis referta venis. Utilior, quòd ex ea scarificatione celebrata sanguinis missione, non tanta spirituum copia resolvitur. Sed quid? isti hac scarificatione nonne cucurbitulis affixis sanguinem extrahunt? vel non appositis, venis aliquibus, ut nostri faciunt, hirudinibus sanguinem mittunt? ALPIN. Neque usum cucurbitularum pro sanguinis evacuatione facienda, neque per hirudines evacuationem nobis cognitam, illi norunt. Missionem sanguinis per cucurbitulas, ad tollendam plenitudinem, maxime damnant, neque iis unquam sanguinem evacuationis causa mittunt, sed tantum revulsionis vel diversionis gratia, priori loco per sectam venam evacuata copia sanguinis. veluti in ophtalmiis occipiti affixis cucurbitulis uti solent. Neque dorso, neque lumbis, neque cruribus eas unquam affigunt. Collo tantum, occipiti, ac ejus proximis partibus cucurbitulas apponere consueverunt. Hirudinum usum prorsus ignorant, dicunt enim veneficam eas habere naturam, illarumque morsum non minus noxium experiri.

CAP.

CAP. VII.

An Ægyptii Medici rectè ſe gerant in uſu miſſionis ſanguinis in dyſenteria, diarrhæa bilioſa, exanthematibus, puncticulis appellatis, peſtiferiſque bubonibus, & parotidibus.

ALPINUS.

DIXI illos medicos, cruribus ſcarificatis exercere miſſionem ſanguinis in omnibus pinguioribus, albidioribuſque corporibus, Eunuchis, mulieribus, puerulis, in quibus rectè illos ex Galeni ſententia facere dices, ſed in dyſenteria, bilioſa diarrhæa, exanthematibuſque, à noſtris periculis, vel puncticulis vocatis, inque peſtiferis tumoribus eos ſanguinem mittentes, neſcio an laudabis, quando multi medici etiam doctiſſimi exclament in iis ferè omnibus morbis ſummoperè noxiam, ac exitioſam ferè eſſe illiuſce humoris evacuationem. Neque fortaſſe citra rationem ipſis id perſuaſum eſt, quando tum vires admodum ab ea vacuatione collabantur, tum etiam ea plures optimi medici in iis, uſi non fuerint. GUILAND. Cupio audire ex te rationes, quibus illis perſuaſum ſit, in illis affectibus inutilem eſſe ſanguinis miſſionem. Quibus auditis, meam quoque ſententiam in medium poſtea proferam. ALPIN. Sigillatim tamen de quolibet affectu hæ dicendæ ſunt. In primiſque recenſebo, quæ in dyſenteria à ſanguinis miſſione arceant, & mox de aliis loquar. Sed quæ illi pro ipſorum ſententia dicunt, hæc ſanè ſunt. In primis Galeni auctoritate ſe muniunt, cui omnes medicos addictos eſſe debere affirmant, atque quòd ipſe dum de dyſenteria loqueretur, miſſionis ſanguinis nuſquam meminiſſe legerint, affirmant idcirco errare omnes pro illo affectu mittentes ſanguinem: Multoque magis, qui obſervaverint, tantum medicum manifeſtiſſime in his ſanguinis evacuationem damnaſſe. ut in lib. 4. de vict. rat. in morb. acut. legitur, his profecto Com. 115. verbis: *Fluente alvo ſanguinem non detrahes. Nam ſi poſt detra-*

ctionem perseverat fluor, virtutem prosternit. Cujus sententiam constat repetitam fuisse in libro I. ad Glauc. quando scripsit: *Sed neque si fuerit febris cum alvi profluvio, alia est opus evacuatione. Quicumque his plus adimere fore necessarium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem movere tentarunt, in graviora pericula duxerunt.* An in dysenteria, ac diarrhæa sanguis sit mittendus, utique his verbis explicavit; Quid dubii igitur est amplius, quin ex ejus sententia in eo affectu sanguinis aliqua evacuatio non sit facienda? Quod remedium cum tantus medicus dysentericis, atque diarrhæâ correptis interdixerit, cur quisque nostrum tanto à præceptore perdoctus, idem faciendum non suadebit? Quam sententiam multi confirmant dicentes, in dysenteria admodum vires resolvi, quando tum sanguinis crebra fiat dejectio, interdumque etiam copiosa, & dolores vehementes ferè assidui, quos etiam vigiliæ sequi solent immodicæ, quæ omnia multum vires labefactare, ac resolvere omnibus est plane cognitum. Quapropter si in iis medici sanguinis evacuatione utantur, procul dubio erunt in causa, ut in majores virium lapsus, ac resolutiones incidant ægroti, quibus collapsis natura necessariò morbo succumbet. Itaque hac ratione confirmari posse Galeni sententiam statuunt. Cui libenter ego etiam subscriberem, cum dysenteria (dico illum affectum, in quo ulcerata intestina apparent) fiat ex cachochymia, sive ex malis humoribus, qui non evacuatione, quo auxilio plethora curatur, sed purgatione, tolluntur. Intestina etenim abraduntur, & exulcerantur vel à biliosis acrioribus succis, vel à salsa pituita; quæ sanè non sanguinis vacuatione tolluntur, sed ut nunc dixi, purgatione. Maximè itaque hîc errare medici Ægyptii dicendi sunt, utentes sanguinis missione vel etiam in dysenteria. GUILAND. Erras (mea quidem sententia) si id credis, quando in iis affectibus sanguinem evacuare ab artis vera methodo alienum esse, non judicaverim; quinimo in ea re illi multa sunt laude digni, atque Hippocratice dysentericis mederi mihi videntur. Namque sanguinis in iis evacuatio dolorem vehementem, quo dysenterici cruciantur, mitigare potest, ut ex Galeno colligitur, qui nullum majus remedium in maximis doloribus

bus evacuatione, atque purgatione se invenisse scriptum reliquit. Non minusque intestinorum partium ulceratarum inflammationem, atque febrem imminuit, fluxumque humoris ab intestinis revellit, somnumque inducit; itaque in dysenteria, viribus, ætate ac aliis consentientibus, circa initia revulsionis gratiâ, præsertim ubi magna affuerit humorum copia, aut sanguinis impetus valde urgeat, vel maxima inflammatio, aut dolor vehemens observetur, vel jecur male affectum sit, à quo acres succi ad intestina confluant, adprime utilem sanguinis evacuationem esse existimo. Atque illi qui exordiuntur à sanguinis missione curationem, eandem rationem sequi videntur, quam medici omnes febres putridas curantes, ab ablatione causarum curationem incipientes: quis enim ignorat, tria in iis curationem indicare, scilicet morbum, causam, atque symptoma? ut in 9. meth. med. Gal. docuit. veramque ac optimam curationem illam esse, quæ à causa exorditur? nunquam enim morbus tolletur, non ablata prius ejus causa. Dysenteria vero ex Galeno in 4. lib. aphorism. & in 3. de sympt. caus. atque in Aph. 24.
6. de loc. affect. alibique in sexcentis aliis locis, ulcus est intestinorum ex flavabile, vel atra, Galeno in 4. lib. aphorism. docente, aut à salsa pituita, ut in 3. lib. aphoris. apud ipsum legitur, abradentibus, ortum. Quo pacto igitur quis dysenteriam, quæ est ulcus intestinorum, rectè unquam curabit, nisi Aph. 12.
causam prius, à qua ortum ducit, adimere studebit? Causa vero, ut dictum est, cum sit biliosus sanguis acris, & mordax ab universo corpore vel à jecore ad intestina demandatus, is proculdubio evacuatione tollitur: nam per sanguinis evacuationem nonne hujus redundantis humoris copia diminuitur? quæ diminuta vel nihil, vel minus ad intestina confluit. Amplius cum biliosus ille sanguis ex calore multo jecoris gignatur, ejusque multa copia subministretur, quis est, qui ex missione sanguinis jecore refrigerato, minus illius humoris gigni posse, ignoret? Medici enim omnes, calidorum humorum redundantiam factam, sanguinis missione prohibere student. Demum cui obscurum, atque ignotum est, eorum humorum acrimoniam, qua intestina mordentur, atque abraduntur, immodico

jecoris calore fieri? intenſus etenim ac immodicus calor ejuſce membri, ſanguinem efficit calidiorem, ac acutiorem: quis, inquam, ille erit ita artis medicæ ignarus, qui neſciat, jecore præ multo calore gignente ſangninem bilioſum, acremque, eo evacuatione ſanguinis refrigerato, minus acutum atque acrem producturum eſſe ſanguinem? Cum igitur ſanguinis miſſio copiam billioſi ſanguinis diminuat, ejuſque acrimoniam obtundat, talemque ſanguinis curſum ab inteſtinis avertat, id nihil aliud erit, quàm cauſam, qua ulcera fiunt in inteſtinis, planè adimere, qua ſublata facile facta ulcera ſanabuntur. Quæſo, quis ille eſt (ſanguiſugariis enim uſque eſt manifeſtiſſimum) cui homo aliquis ob ulcus in quacumque extrinſeca corporis parte, ex bilioſo humore confluente ortum, ſanandus occurrerit, qui ut illum hominem rectè curet, priuſquam medicamentis exſiccantibus utatur, non in id incumbat, ut corpus prius, tum evacuetur per ſanguinis miſſionem, tum aliquo medicamento purgetur? ſanguinis enim evacuationes prohibent, quin minus illiuſce calidi humoris amplius gignatur, purgationes vero genitam ejuſce humoris copiam diminuunt; hæc enim magnorum ulcerum, localibus remediis non cedentium rationalis, ac vera curatio exiſtit, quam cur non eandem fieri oportere in iiſdem ulceribus internam quampiam partem occupantibus, præſertimque inteſtina, omnes velint aut nolint facere cogentur? ſi dicerent hanc evacuationem, quamquam ipſa opportuna ſit, non conducere dyſentericis, quia eſt in cauſa, ut vires multum reſolvantur, atque collabantur, qua poſtea imbecillitate non poſſent alvi profluvium firmare, reſpondebitur naturam non ita pati ex modica ſanguinis evacuatione, ut ea valde viribus deſtituatur, ad morbum pervincendum: quod ſi æque à miſſione ſanguinis in omnibus læſis ulceratiſque partibus corporis natura debilitari exiſtimanda ſit, cur inteſtinis læſis tantum patietur, ſi mittetur ſanguis? ex aliis vero corporis partibus nequaquam? ſi dicent, quia ulcerata inteſtina ex ſanguinis evacuatione diminutis viribus, minus poterunt firmari & ſiſti, & ita profluvium ægrotos perdet; nos dicemus, ſi non mittatur ſanguis, atque eo modo ſtatim in principio divertatur

fluxus

fluxus ab inteſtinis, multo ſanè majorem ſanguinis copiam per alvum, perſeverante illo affectu, emanaturam, quæ longè plus, quàm arte facta, vires reſolvet. Optimum itaque eſſe remedium dyſentericis, modicam ſanguinis evacuationem exiſtimo. Cujus ſententiæ fuere Alexander Trallianus, Aëtius, atque alii multi graviſſimi medici: ex recentioribus verò Donatus Antonius ab Altomari paucis his verbis optimum eſſe auxilium miſſionem ſanguinis in veris dyſentericis ſcriptum reliquit, dicens: *At ſi male admodum affecto jecinore flavæ bili admixtus ſanguis ab eo ad inteſtina deferatur, ita, ut ſtrigmenta quoque inteſtinorum dejiciantur, ſumma inteſtinorum tunica humoris acrimonia deraſa, quiſnam verebitur internam in dextro cubito venam ſecare? nedum revulſionis gratia, verum etiam ipſiuſmet jecinoris alterationis. Cur plerique medici in hoc caſu, qui ſolam inteſtinorum exulcerationem, neglecto jecinore curare conſueverunt, in cauſa ſunt, ut ægri moriantur* ex Galeni ſententia lib. 4. de articulis com. 4. *Rurſus ubi vehementiſſimus infeſtaverit dolor propter rodentium humorum acrimoniam, ad inteſtina à toto, ſeu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda ſit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui abſonum videbitur venam ſecari debere?* Cum & idem Gal. *in maximis doloribus nullum majus invenerit remedium, quàm uſque ad deliquium animi ſanguinem mittere, aut purgare,* ut patet aphor. 23. lib. 1. *Quamquam venam ſecandam dicimus, ubi cuncta ea admiſerint, nec uſque ad animi deliquium, ſed paulatim, ac ſenſim, ne vires imbecilliores reddant, ipſam probamus,* prout Aëtius & Alexander probarunt. Atque hæc Altimarus medicus ſua tempeſtate clariſſimus, qui omnibus dyſentericis feliciori ſemper eventu ſanguinem ſecta vena mittebat; cujus rei excellens Aſcanius Curacciolus à dyſenteria ſola ſanguinis miſſione abſque aliis auxiliis ſanatus, atque alter filiorum Joan. Ferdinandi Rocchi dyſentericus eo auxilio ſervatus; teſtes fuere. Cum eodem etiam tempore eodem morbo alter frater correptus, cui ſanguis non fuerat miſſus, mortem objerit. Amatus Luſitanus medicus non ſpernendus Chiam mulierem dyſentericam miſſo ſanguine, atque alios multos curavit, ut in ejus centuriis memoriæ traditum eſt. Multi alii medici doctiſſimi uſi ſunt hoc

auxilio in curandis dysentericis, quos omnes hic recensere nimis molestum foret. ALPIN. Conspicuam hanc veritatem mihi nunc planè ita reddidisti, ut deinceps maxime mihi constitutum sit, missionem sanguinis pro curanda dysenteria opportunissimum fore auxilium, atque absque eo maxima cum difficultate homines à dysenteria sanari posse. At optimum etiam erit, ut adversariorum nuper allatis rationibus, quibus hoc auxilium in hoc affectu damnant, nunc etiam satisfacias. GUILAND. Ad ea, quæ apud Galenum scripta leguntur, præsertimque in lib. 1. ad Glauc. quæ illorum opinioni magis favere creduntur, respondendum est, ibi Gal. locutum fuisse de alvi profluvio, qui febris symptoma existit, febremque sequitur, ut accidens, quòd ejus morem significare videtur. Nos vero cum de dysenteria loquimur, prout morbus est, cui sit febris conjuncta, ejus est symptoma; itaque verba Galeni nihil nobis obsunt, dum loquimur de dysenteria, quæ morbus est à febre distinctus. Quòd si alibi, ut dictum est, in 4. lib. de vict. rat. in morb. acut. dixit, *Fluente alvo sanguinem non detrahes. Nam si fluor post detractionem perseveret, vires prosternit*, ego, ut recte hanc rem intelligam, ita rursus distinguo, alvi profluvium fieri læsis intestinis primario affectu, aut stomacho; vel illis communicata læsione ab universo corpore, aut ab aliqua parte, præsertimque à jecinore, quo sane modo pleræque diarrhææ biliosæ, & dysenteriæ gigni solent. Ubi igitur profluvium fit læsis intestinis, vel ventriculo, primario affectu, tunc sanguinis missio, atque purgatio videtur damnanda, quandoquidem ex illa evacuatione partes illæ pauco calore nativo refertæ plus aliis debilitentur, & idcirco hoc auxilii genere non juvantur, sed potius læduntur. Orta vero fluxione biliosa, quæ abraserit intestina, idque vel universi corporis, vel hepatis vitio, quo viscere læso pleræque fieri solent; proculdubio sanguinis evacuatio utilis erit, quæ non intestina labefactabit, etenim ab ipsis divertendo biliosum sanguinem intestina ulcerantem, ipsis potius non parum roboris adjiciet. Hinc vero fit, ut omnes ulcera tantummodo intestinorum curantes, & non hepar, tanquam causam, ex qua id mali creatur intestinis, pessime curent, ut dicebat

Text. com. 116.

cebat Gal. in lib. 4. de artic. his verbis: *Interdum enim quum* Com. 40. *propter dejectiones acres, principio quidem pinguedo, processu temporis quædam strigmenta, quæ ab intestinis deradantur, unà excernantur, plerique medici neglecto jecinore, ulceri duntaxat intestinorum medentur, atque idcirco ægrotantes præcipitant*; hoc igitur modo responsum sit ad eorum adductas rationes. Superest ut Ægyptios in biliosis dysenteriis, atque diarrhæis, quæ non intestinorum, sed vel totius corporis, vel hepatis vitio obortæ sunt, sanguinem mittentes laudemus. ALPIN. Idem faciunt in omnibus pestilentibus morbis, maximeque in omnibus exanthematibus, non minusque periculis vocatis, atque parotidibus, carbunculis, atque bubonibus. In iis enim in principio, viribus consistentibus, largè sanguinem mittere solent; in omnibusque corporibus cujusvis ætatis, vel temperamenti. Multis vero, puerisque maxime scarificatis cruribus, atque multis secta vena sanguinem evacuant: & hæc de missione sanguinis à me dicta sint. Quibus ita cognitis, antequam mihi è memoria effluat, aliud tibi narrare cupio, id vero est, illorum multos à cibo mittere sauguinem. Quod fortassè tibi doctissimo medico, non parum rationi adversari videbitur, hoc unum scio multos usum hunc in mittendo sanguine sectari; sed an optimus sit is usus, & à nobis recipiendus, ex te libenter audirem.

CAP. VIII.

Ægyptios medicos à cibo sanguinem mittere, atque an rectè faciant etiam, illis, quibus sanguinem mittere debent, potum aliquem propinare.

ALPINUS.

VUlgus Ægyptiorum medicorum à cibo consuescere mittere sanguinem nuper dictum est. Nuncque idem confirmo. Sæpissime etenim, qui jejuno stomacho fieri missionem sanguinis alicui ægroto præceperim, ab Ægyptiis accusabar, me corpora ægrota alimento vacua tum evacuare velle, atque ipso-

ipſorum tum vires, tum functiones labefactare. Sæpius rogabam, ut mihi clarius hanc rem explicarent, vel docerent, qui in ipſorum ſententiam ducere conabantur, dicebant, omnibus optimis medicis notum eſſe, ſanguinis evacuatione corpora valde labefactari, facta plurima innati caloris ab emiſſo ſanguine reſultione. Ideo ſi id fiat ante cibum jejuno ſtomacho pertimeſcendum fore abſque dubio à multa virium reſolutione. Addunt non minus corporum amaram bilem ab evacuato ſanguine fieri acutiorem, multoſque in ſyncopen ſtomachi iam vocatam inducere. Guiland. Sed quæſo, num tu rationibus illos falſos eſſe demonſtrabas, an potius ab illis gratiam inire cupiebas, ipſos verè aut fictè laudando magis, ut cum iis lites detrectares? Alpin. Non ego unquam fui tam vili animo, ut eos mihi contradicentes pertimuerim, quinimo magis ſæpe medicas difficultates coram nonnullis Turcis dominis perſequi ſtudebam, ut illi cognoſcerent quantò plus Ægyptiis noſtri ſaperent medici. Negabamque illis ab omni ſanguinis miſſione ægrotantium corpora dibilitari, ac reſolvi; veluti iis, qui ex multa plenitudine vel ſanguinis, vel aliorum humorum gravati, ab emiſſo multo ſanguine, vel pharmaco quopiam in humoris copia exhibito exonerati, vires acquirant, ſæpe fieri obſervatur, idque exemplo alicujus humeris multum pondus geſtantis, qui vel omnino ab onere, vel aliqua in parte ſubtractus, collapſas ferè à labore vires recipit, illis perſuadere conabar. Quos etiam redarguebam, qui in mittendo ſanguine poſt aſſumptum cibum, eum uſum non modo ipſorum multi ſectarentur, verum etiam artis medicæ rationi illum conſentire affirmarent. Hunc igitur vacuandi ſanguinis peſſimum eſſe uſum mordicùs affirmabam, veluti neque alterum illum eorum uſum laudabam, qui apud omnes eſt frequentiſſimus in miſſione ſanguinis, ut ægrotis priuſquàm ſecent venam, potum aliquem frigidum propinent. Guiland. Fortaſſè cibum aſſumendi ante ſanguinis evacuationem uſum ex Arabum clariſſimorum medicorum mente illi
Cap. 22. defendere poterant, quando Avicenna lib. 1. fen. 4. hæc ad unguem ſcripta reliquerit, dicens. *Subtilitatem vero ſenſus habenti, & debilitatem, buccellæ mundi panis in rob acetoſo bonum ha-*

habenti odorem infuſæ ſunt dandæ. Et ſi fuerit debilitas complexionis frigidæ, ſint intinctæ in aliquo, quod ſit ſicut aqua cum zuccharo cum Alefniati, aut in ſyrupo mentæ muſcato, aut in myva muſcata, poſtea minuatur ſanguis. Optimum igitur eſſe, priuſquàm ſanguis evacuetur, eos aliquid cibi capere, qui ſtomachum debilem, vel ſenſus acutioris obtinent, cum Avicenna dici poterit. Cujus ſententiæ Raſim non minus graviſſimum medicum eſſe, legitur in libro de phlebotomia, Vent. & Sang. ex mente Conſtantini, cum dixit: *Cholerici debent primo comedere, & poſtea minui: tamen de cibo tenui ad modum gallicelli, aut carnis hædinæ, aut de pane infuſo in vino, aut ſucco granatorum. Sed ipſi, quorum corpora ſunt rara, condenſentur, & poſtea minuatur.* Cum itaque hi præclariſſimi medici in bilioſis ſtomachis, in ventriculo debilioris oris, vel acutioris ſenſus laudaverint priùs aliquid cibi fore ab ægrotis capiendum, quàm ſanguis mitteretur, mirum non fuit, ſi & Ægyptii, cum obſervaſſent pleraque illorum corpora habere ſtomachum debilem, ac bilioſum, idem fore ab ipſis obſervandum, ne animo linquerentur, ſibi ipſis perſuaſum ſit. Quod tamen minime aliquem Græcorum medicorum præcepiſſe legitur; quin potius contra in miſſione ſanguinis eos memoriæ prodidiſſe compertum eſt. Gal. in lib. meth. med. dixit. *Nam ſi præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ ſectionem jubebis, quantum ſatisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum ut excrementa deſcendant, videbitur*; hoc idem in pluribus aliis locis docuit, præſertimque in lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. atque in tertio epidem. Cui non modo omnes Græci planè aſſentiunt; verum etiam Arabes præcipui. Quod ex Raſe in nuper citato libro his verbis legitur: *Quoties in ſtomacho cibarium fuerit, nulla fiat minuto, dum non fuerit digeſtum, & egredietur ſubſtantia de inteſtinis, qui niſi emitti poterit, emittatur cum clyſtere, deinde minutio fiat*: & paulo poſt idem iis verbis clarius patuit, quæ ſunt. *Horribilis eſt minutio ante digeſtionem cibi, qui eſt in ſtomacho, & meſeraïca, quoniam facta minutione attrahitur aliquid de eo, quod in venis & ſtomacho eſt ad hepar, & meatus ejus, reſpectu vacuitatis ſunt ſtricti, & incougruum eſt, quod attrahat crudum, ne fiat in*

 venis

venis humor crudus nocivus, & eis non digeretur, sed putrescet & augebit febrem, aut infert ei aliquid pejus; ideo expectanda est minutio si opportuna fuerit, donec integre fiat digestio. Cujus signum habebitur per urinam croceam, & alleviationem corporis, suscitato pauco appetitu cibi. Quid igitur dicemus, quando ita periculum sit (his gravissimis medicis docentibus) post cibum mittere sanguinem, ut multos Ægyptiorum facere, dictum est? reprehendemusne illos hac in re, an potius eos recte facere affirmabimus? Hactenus tu quid sit pro utraque parte sentiendum, respondendumque, rectè intellexisti. ALPIN. At ego ex te hoc dubii explicari velim. GUILAND. Hæc in responsione sunt prænoscenda. In primisque in sanguinis missione primam operationem esse, ejusdem evacuationem, quam duo alii effectus sequuntur, scilicet venarum inanitio, & spiritus calorisve diminutio, quam sequitur universi corporis refrigeratio, veluti inanitionem venarum omnium successiva partium attractio. Atque à modica sanguinis facta in venis inanitione, pauca, & ab immodica multa fiet sanguinis attractio, quemadmodum etiam immodicam sanguinis vacuationem sequitur immodica caloris naturalis resolutio, vel diminutio, atque hanc omnium corporis partium refrigeratio, qua omnes functiones in deterius abeunt. Ab hac postrema spirituum immodica resolutione, syncope, vel animi deliquium, fit, quæ plerumque fit resolutis viribus à plurima sanguinis evacuatione. Excitatur etiam sæpissime is affectus, stomacho valde imbecillo effecto, cujus vires facile à modica etiam sanguinis vacuatione resolvuntur, vel ejus ore valde sensibili existente, vel biliosis humoribus acrioribusque oppleto. In iis itaque ventriculo aliquo trium nunc dictorum modorum læso, atque ægroto, non esset mittendus sanguis. Quando Gal. lib. 9. meth. med. os ventriculi nimium sensibile, aut imbecillum, vel amara bile redundans, dixerit, prohibere sanguinis missionem, quam dum moliri cogimur, acutorum morborum urgente aliqua occasione, Arabes multi volunt os ventriculi pauxillo cibi muniendum esse, ac roborandum, ne in syncopen ægroti labantur, malumque augescat bile amariore facta, à ventriculoque intra venas rapta. Qua mem-

Cap. 5.

membri roboratione ac defenſione à ſyncope, ut jam dixi, multi ægrotis evacuandis pauxillum cibi offerunt, atque multi vice cibi exhibent aliquem frigidum potum, cum aliquo ſyrupo robur ventriculi reſpiciente: atque hic uſus potandi ante miſſionem ſanguinis, vel ſtatim ab emiſſo, vel dum educitur, eſt ferè apud omnes ſatis frequens, qui etiam ut alter cibandi in malum eſt apud ipſos deductus uſum; ſed de potu paulo poſt dicemus. De cibo vero ante miſſionem ſanguinis, ægrotis concedendo, ſum hujuſce ſententiæ, illud inſtitutum inutile eſſe, neque citra periculum exerceri. In corporibus enim ſtomachum, neque imbecillum, neque nimium ſenſile ejus os, neque cum multa amara bile obtinentibus, cui dubium, ſummum errorem eſſe, à cibo mitti ſanguinem? Nihil enim ipſa ab emiſſo ſanguine patientur, neque vires admodum reſolventur. Cibus vero multi mali cauſa fieri poterit, namque incoctus intra venas attraheretur, quo venæ obſtruerentur, quibus obſtructis putredo & febris neceſſaria augeretur. Quare in iis non erit exercenda ſanguinis miſſio ſtatim à cibo. In aliis vero ægrotis, habentibus, ut ſupra dictum eſt, ventriculum vel imbecillum, vel acutioris ſenſus, vel amara bile redundantem, nunquam, ſi fieri poteſt, ad miſſionem ſanguinis eſt veniendum: quod ſi a magno morbo cogamur id facere, poſſumus præcepto Ægyptiorum uti, ut detur aliquid cibi vel potus. Mihi tamen magis potus, quàm cibus arridet; proinde illos magis laudo, qui aliquo potu utuntur, quo acutum oris ventriculi ſenſum, vel bilis calorem, atque acrimoniam obtundant, atque attemperent. ALPIN. Quibus ſanguinem mittere volunt, ne in ſyncopen incidant, aquam ſimplicem crudam ſaccharo commixtam cum modico ſucci limonum, exhibent: quam potionem, ut poſtea dicemus, ipſi per excellentiam, ſarbet, appellant, atque ipſam vel ſtillatitiam calaf, vel de nenuphare, vel de ſoncho, vel endivia cum aliquo ſyrupo refrigerante, veluti eſt violatus, nenupharinus, roſatus, de ſucco limonum, vel de acetoſitate citri. Alii eandem cum vino granatorum, atque ſaccharo, atque alii exhibent aquam infuſionis, florum calaf, vel berberorum, vel tamarindorum cum ſaccharo. Atque alii

etiam offerunt potionem, de quibus poſtea loquemur. Quæ omnia videntur idonea auxilia ex calida temperie imbecillo ventriculo, vel acutioris ſenſus, atque bilioſo ſive picrocolo, ab eo enim potu, exeunte ſanguine, non facile in deliquium animi ægroti concidunt. Quid mirum enim eſt, frigidæ aquæ potu à ſyncope ægrotos defendi poſſe, cum ea tantum in facie projecta, jam ortum deliquium animi miteſcere compertum ſit? Guiland. Aquæ illiuſce potus uſum iis, quibus ſanguis ſtatim mittitur, noxium potius, quàm utilem apud eos judico, quando ut ex te audivi, non modicè, ſed large frigidam aquam illis propinent, qua etſi videantur tunc juvari, qui rectè perferant ſanguinis miſſionem, tamen paulo poſt nimium refrigerato ventriculo, aliquam noxam ſentient; maximeque etiam, quia ab ipſa intra venas rapta ægrotos in hydropem incidere poſſe Avicenna teſtatum reliquit. Quod ejus verba ita explicant: *In eo, qui phlebotomatur, ſuper potum aquæ plurimæ timetur hydropiſis, propter expulſionem aquæ attractæ cum ſanguine ad profunda membrorum: Quare oportet, ut ſit occupatus in provocanda urina, & ea, quæ ſequuntur.* Neque rectè utilitatem aquæ in facie projectæ calorem intus protrudentis, qui tunc vividior in ventriculo, aliiſque internis membris fit, ei utilitati eſſe comparandam judico, quæ per os potu aquæ in ſtomachum aſſumitur, quando hæc non modo calorem non vivificet, ſed potius imminuat, atque extinguat, & illa foveat, atque roboret, ab extrinſecis partibus ad interna viſcera eo recurſo. hæc ſufficiant, de iis quæ manduntur, & potantur, in miſſione ſanguinis: utilius nunc erit, ut ad modos, pro quibus illi ſanguinem mittunt exponendos, accedas. Ne tempus in his amplius conteramus.

Cap.

CAP. IX.

Quot modis Ægyptii ſanguinem mittere ſoleant.

GUILANDINUS.

QUOT modis medici illi ſanguinem mittere nunc conſueverint, ex te audire deſidero, ex quo ſermone non parum ego voluptatis acipiam, quando apud illos medicos cogitem, præter eam rationem, qua noſtri medici in mittendo ſanguine utuntur, aliquos alios in uſu eſſe mittendi ſanguinis modos, quos noſtris non minus pro varietate præſidiorum, quàm utilitate multa, maxime gratos fore exiſtimo. Igitur ſi placet, de his ſermonem inſtituas. ALPIN. Tribus modis eos mittere ſanguinem ibi obſervavi, ac cognovi, quippe per venarum, & per arteriarum ſectionem, atque tertio per ſcarificationem cutis. Venarum enim ſectione non ſecus quàm noſtri, nacti ab acutis, atque magnis morbis occaſionem, ſanguinem mittunt. ſed à plurimis venis, quæ apud noſtros medicos non ſunt in uſu, miſſionem ſanguinis exercent, veluti ſunt venæ temporum, frontis, aurium, angulorum oculorum, naſi, labiorum, gulæ, atque aliarum partium aliæ, quas paulò poſt recenſebimus. Arteriarum pro miſſione ſanguinis etiam ſectionem, apud ipſos eſſe non minus in uſu, quàm venarum ad multos chronicos morbos profligandos, omnes, qui ea loca habitarunt, teſtes exiſtunt. Et ego hiſce oculis ſæpe vidi frontis, aurium, manuſque arterias ſectas, quæ non ſecus quàm vena brevi tempore coaluerunt. Harum uſum pro mittendo ſanguine, Ægyptiorum, Arabumque proprium eſſe exiſtimo, quando alibi nuſquam gentium, neque viderim, neque audierim obſervari talem miſſionem ſanguinis, quæ etſi multis ad multos morbos idonea, ac multum utilis eſſe videretur, non tamen arteriarum ſectionem tutam, atque ſine magno periculo exerceri poſſe quiſquam affirmabit magna ſiquidem cum difficultate, & non ſine multo vitæ diſcrimine ſectæ arteriæ coaleſcere poſſunt, ut &

apud Galenum & alios præclarissimos medicos planè constitutum est. Sed de his suis locis loquemur accuratius, atque uberius. Cute etiam scarificata, frequentissime, atque familiarissime, mittunt sanguinem, in pueris, mulieribus, atque Eunuchis. Scarificant autem ad mittendum sanguinem, crura, aures, nares, labia, & ab his partibus scarificatis absque ulla cucurbitula sanguinem evacuant. Advertant medici nostri temporis, illos nunquam ab illis scarificatis partibus pro eductione sanguinis ullo cucurbitularum genere uti, sed earum vice dulcis aquæ calido balneo, nec unquam pro universali corporis evacuatione cucurbitulis sanguinem educunt, sed solum pro partis alicujus evacuatione molienda, præsertimque capitis, neque præterea partibus corporis cucurbitulas affigere solent pro mittendo sanguine, occipite atque collo exceptis, à quibus in oculorum morbis, multisque aliis calidis morbis capitis, semper facta universali corporis evacuatione, scarificatione cucurbitulis appositis sanguinem mittunt. Cucurbitulæ etiam, quibus illi medici utuntur ab iis, quæ apud nostros in usu existunt planè diversæ spectantur, illique diverso modo iis utuntur. Quando eas non igne, vel aqua, ut nostri faciunt, sed spiritus attractione cuti affigunt. Sanguinis missionem per hirudines prorsus negligunt, quòd ibi hæ fortasse non nascantur, neque reperiantur. Hique modi existunt, quibus illi medici sanguinem mittunt. Nunc vero de omnibus venis, quarum sectionem pro sanguinis missione frequentant, loquendum est.

CAP. X.

De venis, quæ in usu sunt apud Ægyptios pro molienda sanguinis missione.

ALPINUS.

APUD Medicos Ægyptios pro missione sanguinis facienda omnes utique venæ in usu existunt, sed quæ magis familia-

liares apud ipſos habentur, ſæpiuſque frequentantur, ſunt temporum, frontis, magnorum angulorum oculorum, aurium, naſi, narium, labiorum, præſertimque inferioris labii, linguæ, occipitis, colli, atque jugulares, cubiti, manus, poplitis, ſurarum, atque tali. Uſus vero venarum capitis apud illos frequentiſſimus, atque familiariſſimus eſt, quòd ſæpe ingens ipſorum caterva oculorum lippitudinibus corripiantur, atque afflictentur. Quibus occurrunt, ſanguinis in primis facta evacuatione, ex cephalica, cubiti directè parti affectæ, vel magis læſæ reſpicientis, & mox ſecta vena frontis, deincepſque non deſinente morbo, magnorum angulorum oculorum. Multi priuſquàm ad venam frontis accedant, miſſionem ſanguinis ex occipite, atque partibus proximis poſt aures poſitis, cum ſcarificatione appoſitis cucurbitulis procurant, atque mox non ſublata oculi imflammatione, ad alias nuper dictas ſecandas deſcendunt. GUILAND. Rectè in iis ſecandis ſe gerere videntur, quando, Gal. in lib. de conſtit. art. med. docuit, ſanguinis evacuationem affectæ parti per vicinarum partium venas fieri oportere, veluti his verbis apud ipſum legitur: *His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decubuere, per poplitum ac malleolorum evacuabimus venas, uti ſanè, & quæ in uteris hæreſcunt: quæ in thorace ac pulmone habentur, per venam cubiti internam: Quæ in capite & in collo ex humeraria. Proximarum enim, omniumque affectæ particulæ venarum evacuatio optima eſt ac facillima.* Providere itaque oculorum inflammationibus per has ſectas venas rectè videntur. Sed quonam modo ipſi parvas, vixque apparentes multarum partium venas ſecare queunt? ALPIN. Certè Chirurgi Ægyptii, ſive operarii in ſcindendis venis, longè noſtris accommodatiores, ac peritiores obſervantur; tenuiſſimas ſiquidem ac multum obſcuras venas commodè ac tutò ſecant. Quod etſi tutò faciant, nihilominus in multis partibus, ubi hæ minimæ venæ vixque conſpicuæ cernuntur, ſcarificatione utuntur, pro evacuando ſanguine, veluti faciunt ab auribus ſanguinem mittere volentes; venis intra extraque ipſas ſcarificatis. (Quamquam Gal. in 6. epidem. Hippocratem reprehenderit, dicentem. *Cedemata curantur ſcarificatis venis quæ*

Cap. 17.

quæ intra aures sunt.) Idemque in labiis, gingivis, naribus, collo, cruribusque facere observantur; à quibus partibus scarificatis non æquè copiam sanguinis evacuant; namque ab auribus, labiis, gingivis, collo, paucus emanat sanguis, cujus pauca quantitate ex auribus infantium detracta; (hæc enim aurium scarificatio propria ferè puerorum ibi existit.) atque etiam à labiis, gingivisque eductum sanguinem etiam in adultis præcedente universali evacuatione, mederi posse malis illarum partium arbitrantur. GUILAND. Expecto etiam ut dicas, quibus malis occurrant ex sectis iis singulis nuper dictis venis, pro sanguinis evacuatione facienda. De cujusque igitur sectionis, qua hi utuntur pro missione sanguinis, utilitate, nunc te verba facere cupio. ALPIN. Dico igitur à vena frontis facto principio, eam Ægyptios secare, atque ab ea sanguinem mittere, in maximis capitis doloribus, ac inflammationibus: quibus malis sanguinis evacuationem ex ista vena celebratam verè conducere Hippocr. lib. 5. Aphor. & Gal. tum in lib. de curandi rat. per sang. miss. tum in 13. meth. nos docuerunt. Itidemque venas temporum, magnorumque angulorum oculorum ipsi in iisdem affectibus secant, quibus ab iis sectis venis missionem sanguinis convenire, Gal in lib. de Anatomia vivorum, scriptum reliquit; quippè in capitis doloribus, præsertimque hemicraneis, atque in antiquis opthalmiis, & lacrymis, panno, scabie, palpebrarum, nyctalope. Venas vero post aures, atque intra aures secant in pueris aliquo acuto morbo vexatis, præsertimque in calidioribus capitis morbis. Nariumque & nasi venas incidunt in antiquis doloribus capitis, atque in oculorum etiam passionibus, facieique ruboribus, & inflammationibus, proximas naso particulas lædentibus, ut est gutta rosacea. GUILAND. Hunc venarum usum, atque utilitatem fortasse eos à Galeno accepisse, dicendum erit, qui in lib. 1. de comp. med. secundum loc. hæc eadem à te narrata ad unguem his verbis scripserit, dicens: *Quod si affectio (ut potè dolor capitis) perseveret, venæ sectione à naso, aut fronte, aut cucurbitis affixis utitor*, sanguinis à locis affectis detractiones in affectionibus inveteratis convenire omnes medici fatentur. ALPIN. Et labiorum, gingiva-

Aphor. 68.
Cap. 19.
Cap. 11.

givarumque venas ſecant, vel potius ſcarificant, in faucium, gutturis, oris, gingivarumque inflammationibus, atque in dentium doloribus, à dentium gingivarumque morbis, atque labiorum fiſſuris ſcarificatione gingivarum, ad dentium radices ter quaterque in menſe facta, ſe longo tempore præſervant, eas vero ſcarificant acutiſſimo ſtilo argenteo, vel aureo. Mittunt etiam ſanguinem ſectis ſub lingua venis in gutturis, aſperæ arteriæ, faucium, & tonſillarum inflammatione, non ſecus quàm noſtri faciunt. Collum vero atque mentum ſcarrificant, in gutturis maximis inflammationibus, ab iiſque ſanguinem mittunt, appoſitis cucurbitulis. Quod ex Galeno faciendum, in iis morbis in 6. de compon. med. ſecundum locos, his verbis docemur. *Si vero nihil tale apparuerit, augeſcat tamen malum, ita, ut ægrè transglutire poſſint ægri, ut ſuffocationis principium ſit nobis ſuſpectum, alvus forti clyſtere, aut glande ſubducenda eſt, & vena cubiti ſecanda cucurbitæque cum ſcarificatione collo ac mento affigendæ.* Cap. 3. GUILAND. Quaſi iſthæc omnia Gal. confirmat de miſſione ſanguinis à venis capitis, quæ tu nunc dixiſti, in lib. de curat. per ſanguinis miſſ. itá dicens: *Quo circa quæ in gutture & arteria gravi torquentur inflammatione, in principio quidem ſecta in cubito vena, poſt principium autem in ipſa lingua magnifice prodeſt, inciſis videlicet venis quæ in ea ſunt, ambabus. Sic induratæ phlegmonis in oculis reliquiæ, ſecta, quæ ad magnum decurrit angulum vena, mirifice juvantur: Sicut capitis gravitas, & inveteratos in eo ex plenitudine dolores levare, manifeſte ſolet tuſa in fronte vena: ac incipientes, aut etiam vigentes per cucurbitam in cervice procurata retractio, interim quidem ſolam, interim cum ſcarificatione.* Cap. 19. Sed tu perge reliqua enarrare. ALPIN. Jugulares venas non minus ſecant in maximis, tum gutturis, tum ceterarum partium reſpirationi ſubſervientium inflammationibus, atque tumoribus, maximeque in angina ſuffocante. Multo etenim ſanguine ex altera jugularium ſecta vena, evacuato, multos ferè planè ſuffocatos ad vitam rediiſſe, à multis illorum, atque à me obſervatum eſt. Neque mirum, quando & Auctor lib. de Anat. vivorum hæc ſcripta reliquerit: *Et ex iſtis ſunt duæ jugulares, & minuuntur in principio lepræ, & fortis anginæ,*

& angustia anhelitus, & in asthmate acuto, & in raucedine vocis, & in apostemata pulmonis, & in spirandi difficultate, quæ ex multo sanguine fit calido, & ægritudinibus splenis, & laterum. De aliarum vero venarum utilitate nihil amplius dicam, quando satis omnia, quoad illorum ritum hactenus dixerimus. De crurum vero auriumque scarrificatione, à quibus partibus per scarrificationem absque cucurbitulis mittunt sanguinem, aliàs suis locis loquemur. Atque hic est illarum omnium venarum apud Ægyptios frequentatus usus, & utilitas. Quæ omnia non dissentire videntur à Galeni doctrina. In lib. enim nuper dicto, si tamen ejus est, de venarum temporum, jugularium, magnorumque angulorum oculorum, atque omnium aliarum usu atque utilitate eadem planè leguntur, & illarum quæ in naribus existunt, fronte, lingua, in lib. 2. & 6. de comp. med. secundum loc. non minusque usus cucurbitularum in collo & mento, atque post aures in lib. de oculis, atque in 6. epidem. GUILAND. Priusquàm ulterius progrediaris, lubet aliqua adversus ea, quæ de usu venarum, quæ sunt in magnis oculorum angulis atque post aures positæ, ex Ægyptiorum instituto dixisti, nunc in medium afferre. Nam author lib. de Anat. vivorum dixit: *Et duæ venæ temporum, quæ flexuose incedunt: & duæ venæ quæ sunt in angulis oculorum lacrimalibus, non apparent multum, nisi propter constrictionem suffocantem, & in ipsis non est profundandus phlebotomus, quoniam fortè fierent fistulæ, & non egreditur sanguis nisi paucus.* Ex his igitur apparet usum venarum, magnorum angulorum oculorum neque tutum, neque multum utilem esse, quando ab iis sectis venis, & fistularum impendeat periculum, ex parte subjacente ad suscipiendas fistulas facillima; atque cum parum etiam sanguinis per earum venarum sectionem evacuetur, parum utilitatis esse possunt. Eas vero quæ intra, extraque aures cernuntur, quas tu secare illos affirmasti, certum est Galenum, Hippocratem in 6. epid. reprehendisse, qui dixerit, Cedemata curari scarrificatis quæ intra aures sunt. De venis autem post aures positis Hippoc. hæc in lib. de aëre, loc. & aquis memoriæ prodidit: *A principio morbi utramque venam retro aures incidunt, quo facto san-*

Marginal notes: Cap. 2. Cap. 3. (beside "naribus existunt … med. secundum loc."); Comm. 5. Text. 22. (beside "dem. GUILAND."); Cap. 11. (beside "tis quæ intra aures sunt").

ſanguine multo promanante ſomnus eos corripit præ imbecillitate, ſicque obdormiſcunt, quorum quidem aliqui depulſo ſomno ſani exurgunt, aliqui vero minime. Atque mihi ſanè videntur ea medicatione ſeipſos perdere: venæ enim retrò aures ſunt, quas ſi quis ſecet, ſterilitatem inferet his, quibus ſecantur: Quamobrem ex iis apparet, primo magnorum angulorum venas parvæ eſſe utilitatis, quòd per ipſarum ſectionem paucus ſanguis educatur, & ſecundo, aurium nuper dictas ſectas venas ſterilitatis, atque exitioſi ſomni aliquando eſſe cauſam; ideo illarum uſum haud à noſtris medicis arripiendum puto. ALPIN. De venis magnorum angulorum in oculis Galenum dixiſſe, paucum ſanguinem vacuari, atque impendere periculum ex ipſarum ſectione futuræ fiſtulæ, veriſſimum eſt, ſi tamen is ejus eſt liber, quando in alio libro de curat. per ſang. miſſ. de iis venis, hæc etiam ſcripſerit: *Sic induratæ phlegmonum in oculis reliquiæ ſecta, quæ ad magnum decurrit angulum vena, mirifice juvatur.* Ego vero ſemper quantam volui ſanguinis copiam, ab his ſectis venis in multis corporibus detraxi. Franciſco enim Rigono, Georgii Hemi; eo tempore ibi pro Sereniſſima, ſimulque feliciſſima Veneta Republica, Conſulis clariſſimi, Oeconomo, difficili oculorum lippitudine afflicto, vena, quæ dextri oculi magnum perreptat angulum, diſſecta, ſanguis ad librarum pondus ſæpe detractus eſt. Nulliſque, etſi in pluribus iſtius venæ ſectionem obſervaverim, exinde fiſtulam obortam fuiſſe obſervavi. De venis verò, quæ tum intra tum extra aures exiſtunt, quas omnes ſcarrificatione ſecant, quamquam in illarum ſectione Gal. Hippocratem reprehenderit, nos poſterius, ubi de ſcarrificatione aurium ſermonem habuerimus, quid ſentiendum ſit dicemus. Quod verò apud Hippocratem legitur in lib. de aëre, loc. & aquis de venarum poſt aures poſitarum ſectione, atque ab illa evacuato copioſo ſanguine, cum ſterilitatem induci, tum immoderatos ſomnos, partim verum, partim falſum eſt. Etenim ex larga ſanguinis per illas venas diſſectas evacuatione hominis in profundiſſimos, longiſſimoſque ſomnos, prolabi, non eſt mirum: multa exinde cerebri facta refrigeratione, ab imminuto calore nativo, ob multam cum ſanguine ſimul ſpiri-

Cap. 9.

 tuum

tuum factam diſſolutionem. Menime tamen obſervatum eſt, aliquam ab ea ſterilem evaſiſſe. Memini juvenem Chriſtianum natione Cophtum, annos natum ſupra viginti, Aois appellatum, Cayri ab appoſitis cum ſcarificatione cucurbitulis poſt aures, ob oculorum difficilem opthalmiam, illiſque venis profunda, more illorum, ſcarrificatione facta inciſis, ac plurimo vacuato ſangnine, in profundiſſimum ſomnum incidiſſe, ex quo multi mortuum ipſum ſunt arbitrati, qui tamen poſt très dies expergefactus, convaluit, paucoſque poſt menſes puellam pro uxore duxit, cum qua filium habuit; hæcque à me obiter de his dicta ſint. GUILAND. Venas capitis multas quippè temporum, angulorum oculorum, naſi, frontis, & alias non niſi propter conſtrictionem ſuffocantem apparere, ut commodo ſecari poſſint, Author libri de anatom. vivorum docuit. Propterea neſcio an Ægyptii illas ita parent, ut intumeſcant, more noſtrorum, linteo quàm fortirer collo devincto, vel alio utantur, ut idem præſtent, artificio. Amplius duo etiam alia ſcire ex te cupio, quorum alterum eſt, quo pacto jugularem venam apparere faciant, quaque in parte rectè appareat: non minuſque quomodo ab iis ſecetur. Demum idem de ea, quæ in poplite ſcinditur à te dicendum puto. ALPIN. Eodem modo, quo noſtri facere obſervantur, Ægyptii utuntur in ſecandis omnibus capitis venis, ligantes collum linteo quàm fortiter, vel etiam frontem pro ſcindenda vena frontis: In ſecanda vero altera jugularium, in primis collo eodem modo fortiter linteo devincto, ægrotum caput flectere; atque inclinare ad oppoſitam partem jubent, venamque per rectitudinem tundunt, ac vacuato ſanguine, caput præter quod ad oppoſitum inclinantes diſtendunt, obliquè flectunt, ut venæ ſectio obtegatur, faciliuſque coaleſcat. Secant itidem ſub poplite venam, facta ligatura ſub genu, interimque etiam ſupra genu. Sed ſæpe non apparet, maximèque in iis quorum corpora venis exiguis referta ſunt. Sed tempus eſt, ut ad arteriarum ſectionem, qua Ægyptii non ſecus quàm in venis utuntur, tranſeamus.

CAP. XI.

Ægyptios arterias pro sanguinis missione non secus quàm venas secare.

ALPINUS.

ÆGYPTIIS sanguinis vacuatio per sectas arterias non minus quàm per venas, familiarissima est, & absque ullo timore eas secant ad quamplurimos curandos morbos. Usumque sanguinis vacuationis per ipsas sectas frequentissimum habent, ac pro tutissimo auxilio, divinoque secreto, ad diuturnas oculorum ophtalmias, aque inveteratas, nec-non ad capitis, viscerumque multorum antiquos, diuturnosque dolores. In hisque malis audacissime illi non secus quàm venas, arterias secant, atque ab ipsis sanguinem mittunt. GUILAND. Mirabile nunc ex te de arteriis audio, quòd ipsas pro mittendo sanguine illi medici secare audeant, atque ita familiariter & tutò, perinde ac in venis facerent: hoc certè non possum non multum admirari, maximeque cum nemo nostrum hanc provinciam aggredi hactenus ausus fuerit. Harum siquidem sectarum arteriarum usum pro missione sanguinis, non modo omnibus medicis recentioribus, verum etiam antiquis maxime suspectum fuisse, multorum testimoniis planè constat. Neque immeritò Gal. in lib. de cur. Cap. 23. rat. per sang. miss. hæc loquente; *Quin & interiisse quosdam novi ab arteria interiori in cubito, venæ subjecta, nonnullos quidem protinus ob vinculum circumpositum, volentibus medicis sistere sanguinis eruptionem, in gangrenam incidentes: alios postea in aneurismate manu curando defunctos.* Quo timore non injuria in animos, tum antiquorum, tum recentiorum medicorum injecto, exinde omnes abhorruere sanguinis missionem per arteriarum sectionem faciendam, tantique remedii usum hinc parvi fecerunt, atque neglexerunt. Quid itaque ais, tantùm illis medicis Ægyptiis nunc inesse audaciæ, ut omni abjecto timore, magnisque neglectis periculis, arterias, usque ad mittendum sanguinem se-

cent? ALPIN. An non tibi videntur medici tutò posse arterias secare, quia fortasse sectæ arteriæ nequeant coalescere, atque hinc aneurismatis periculum impendere, tandemque exitii? Cap. 6. Fortasse nunc eorum tibi non venit in mentem, quæ Gal. hac de re scripserit in libro 5. methodi, quæ sunt hujusmodi. *De arteria autem vulnerata jam dictum est, nonnullis medicorum videri non posse fieri, ut coeat. Atque asserunt aliqui quidem sola experientia se contentos professi: Alii vero etiam ratione usi ejusmodi, siquidem duram esse ac cartilagineam ajunt alteram arteriæ tunicam, talium vero nihil posse in unum coire, cum sit mollium tantum corporum in unum coeundi habilitas: ut tum in externis, videlicet nullo nec lapide cum lapide, nec testa cum testa unquam coeunte: tum vero in nobis ipsis, quando nec cartilago cum cartilagine, nec os cum osse coalescat. Non enim fracta ossa per unionem cohærent, sed per callum eum, quem Græci poron vocant, ceu glutino junguntur: siquidem arteriæ natura difficultatem quidem durioris tunicæ suæ glutinandæ, prorsus indicat, non tamen ejusmodi, quæ evinci omnino nequeat, neque ita est sicca & dura, ut os vel cartilago, immo longe his mollior, ac magis carnosa. Quo utique minus de unienda sectione ejus est desperandum, ubi tum ipsa sit parva, tum hominis corpus natura molle. Videtur autem experientia quoque ipsa rationi subscribere: cum & in pueris & in mulieribus propter corporum humiditatem, & mollitiem, eam viderim glutinari, & in uno juvene, cui (ut dictum est,) exigue erat incisa. Cum vero sanatu difficilior sit arteria, quàm vena, non tamen est medicamentorum admodum diversus in utraque usus, immo specie planè idem majoris, minorisque ratione evarians. Quippè tanto siccioribus mediccamentis eget arteria, quàm vena, quod si carnem circa gigni est opus, eadem ambæ requirunt*: atque hæc Gal. Ex quibus cum constet arterias sectas posse coalescere, quamquam non ita facile id sit, cur & nos non fatebimur, tutò posse earum aliquas pro mittendo sanguine secari? nec ab ipsarum sectione, semper aneurismatis pendere periculum? Mihi quidem hoc videtur, verum ratione in primis, quod arteriæ sectæ possint coalescere, atque mox experientia Ægyptiorum omnium, quos sæpissime viderim multas in multis ægrotis secuisse, absque ullo discrimine

ne vel timore, nullumque à secta aliqua arteria obiisse vidi; quinimo multos exinde sanatos fuisse. Galenus etiam visus est hoc non modo non rejecisse remedium, verum tutò medicos utique arterias secare posse confirmasse, atque easdem coalescere posse. Etenim ipse in lib. de curat. per sang. miss. circa finem dixit: *postquam per insommia monitus arteriam secui, quæ est inter pollicem & indicem, & sanguinem ea secta misi, beneque successit, atque vidi etiam magistrum quendam Pergami arteria cubiti secta, à lateris dolore liberatum absque ullo aneurismate*; atque hæc etiam subjungens, ait: *Hæc itaque mihi persuaserunt, ut subinde in summis artubus, immo & in capite arterias secarem in omnibus doloribus, qui à calida, spirituosaque substantia nasci videbantur, & maxime in membranis: quorum dolor punctioni similis est, ac sensim expanditur, pungente quidem sensu una in parte, tanquam in affecti loci centro infixo.* GUILAND. Non differt mea hac in re à tua sententia, quinimo eidem addictus sum, existimoque non esse desperatam arteriarum sectarum unionem, atque coalescentiam; duo tamen existunt, quæ mihi hujus rei veritatem non parum ancipitem reddunt, quorum alterum est, pulsus in arteriis motus, qui videtur valde efficax ad vitandam arteriæ unionem, ulcerisque sanationem. Gal. enim pulmonum ulcera sanari non posse ob continuam pulmonum motionem, non immeritò docuit, cum ex motu vulnera, quæ coaluerunt, facile denuo rumpantur, atque aperiantur. Cogito itaque motum continuum arteriarum ipsis, quominus coalescant, atque sanentur esse multo impedimento, quæ difficultas augetur à duriori substantia arteriarum, quæ sectæ arteriæ multo difficilius venis sanari possunt. ALPIN. Galenus ait, arterias dura sanè substantia præditas esse, non tamen ea, quæ nullam recipiat coalescentiam, atque unionem. Illi vero arteriarum prævalido motui facillimo ac tutissimo remedio occurrunt. Sectioni enim arteriæ, probè in primis unitæ digitis frustum æris planum, rotundum, & crassum superponunt, ipsumque valide, ei annectunt, & fortiter ligant, ut valide arteriam comprimat, atque ejus pulsui valide obsistat, ne rursum vulnus aperiatur. GUILAND. Hæc sufficere mihi videntur, ad de-

demonstrandum rectum in arteriarum sectione usum, & hac ratione tutò illos medicos operari posse existimo. Nunc te quas illi secant arterias narrare decet, atque quonam modo, tum illas secent, tum sectas sanent, ab aneurismateque defendant, & in quibus malis earum sectione pro mittendo sanguine, illi utantur.

Cap. XII.

De arteriis, quas Ægyptii secare solent, atque quomodo illas secent, & curent, & in quibus etiam morbis ipsarum sectione utantur.

ALPINUS.

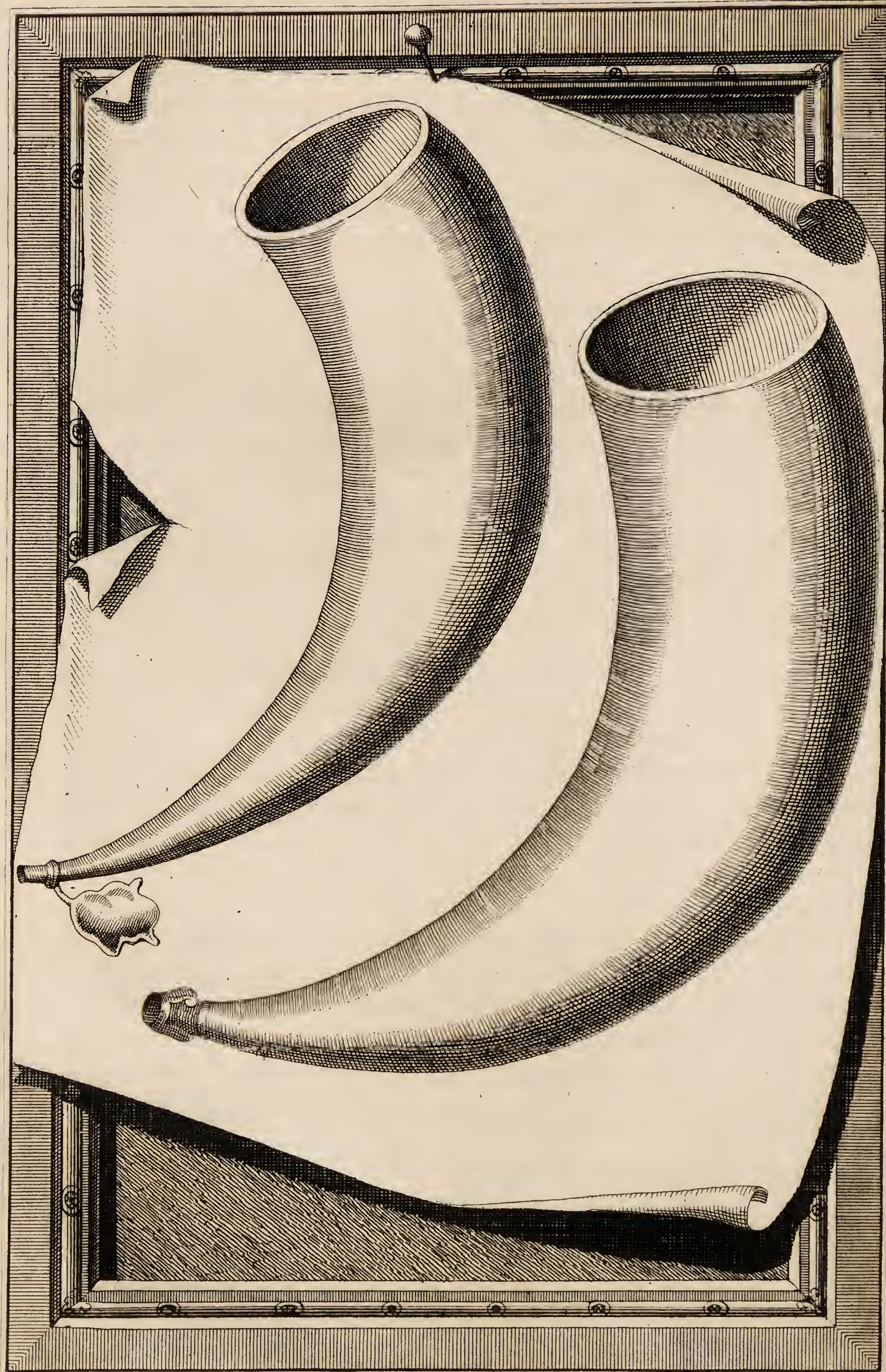
Ejus regionis medici omnium arteriarum, quæ in capite cernuntur, sectionem pro sanguinis vacuatione aggredi solent. In antiquis enim capitis doloribus, maximeque cum pulsu affligentibus, in omnibusque etiam capitis inflammationibus, arteriam frontis, temporum, atque eam quæ post aures est posita, secare solent; idque feliciter ipsis accidit, ex his vero omnibus eam, quæ in fronte existit, frequentius ad illius affectus scindere solent, præsertimque in antiquatis ophtalmiis. Multos, qui vel antiquum capitis dolorem pertulerunt, vel oculos longo tempore habuerunt lippientes, per sectam frontis arteriam sanguine evacuato subito, quasi præstigio quodam sanatos fuisse Cayri vidi. Harum itidem earundem arteriarum usum Galeno fuisse plane cognitum, verba ab eo in lib. 14. meth. tradita probè manifestant, quæ hæc existunt: *Oportet autem deraso capite curiose tangere, tum quæ retro, tum quæ secundum utramque aurem sunt arterias: præterea, quæ in fronte, & quæ in temporibus sunt. Quarum quæ calidiores aliis apparebunt, ac majorem exhibentes pulsum, hæ sunt incidendæ. Quæcumque vero & parvæ & propè cutem resident, harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in crurum varicibus solemus, aptius erit.* Quod & apud illos frequens est; neque immeritò, quando arteriæ,

teriæ, quæ calidiores atque grandiores apparent, multum ſanguinem excalfactum, vel aliquo flatu permiſtum contineant, eoque repletæ diſtendantur: qui per eas ſectas, tum evacuatur, unà cum halitu, tum refrigeratur. GUILAND. Quæſo ne te narrare pigeat, an apud illos medicos videris nuper dictarum arteriarum aliquam ſectam, ut venæ à noſtris ſecari ſolent, ſimulque extractam, vel exuſtam fuiſſe. Quando in lib. de Anat. vivorum hæc de his legantur: *Ex arteriis verò, quæ ſunt in capite, eſt arteria temporis, quæ quandoque aduritur, & hoc fit, ut rheumatiſmi ſubtiles conſtringantur, qui ad oculos deſcendunt; & duæ arteriæ, quæ ſunt poſt aures, quæ phlebotomantur propter ſpecies ophtalmiæ, & principium aquæ, nyctalopes, & antiquum dolorem hepatis, in earum tamen phlebotomia ſemper exiſtit timor, & tardatur conſolidatio.* ALPIN. Nunquam illos medicos vidi arteriam aliquam totam ſecuiſſe, vel extraxiſſe, ſæpiſſime tamen phlebotomatam non ſecus quàm venam fuiſſe in multis oculatim vidi. Sæpiſſime ad prohibendos catharrhales fluxus in oculos, temporum arterias exurunt. In omnibus ſanè Ægypti locis quamplurimos exuſtis temporibus, ob eam cauſam cernes: is vero arterias illas, atque alias exurendi uſus ab Æthiopia illuc delatus eſt. Nam Æthiopum, Abiſſionorumque plurimi eum modum exurendi affectant. Nunquam vidi aliquem uſum fuiſſe ſectione arteriarum, poſt aures poſitarum, pro lippientibus, atque iis, qui hepatis dolorem patiuntur; hepate enim affecto illam ſecare ſolent arteriam, quæ inter pollicem digitum, & indicem manus pulſat. Quod à Galeno quoque comprobatum fuiſſe legitur in lib. de curat. per ſang. miſſ. Audivi ab illis medicis etiam jugulares arterias in ſuffocantibus affectibus ſecari, quod ego nuſquam in illis locis vidi. Secant in manu, ut dictum eſt, poſitam inter pollicem & indicem digitum, ab eaque mittere ſanguinem ſolent ad omnes internorum viſcerum dolores, atque inflammationes. Hæque ſunt arteriæ, quas eos ad ſanguinem detrahendum, ſecare per id temporis obſervare potui. GUILAND. Illos mihi in multam gratiam reduxiſti, qui non modo omnes Græcos, Arabeſque antiquos medicos longè in hoc ſuperarint, cum nun-

Cap. 23.

quam ipſorum aliquem fuiſſe legatur, qui ſectione arteriarum ita familiariter, & tutò uſus ferit, ſed fortaſſè multis ſecretis auxiliis vel medicamentis ſectas illas arterias, magis tutò conglutinant, & ipſarum vulnus ſanant. Alpin. Duo nunc tibi narro, quorum primum eſt, quomodo illi ſecent arterias, ſecundum, ſectas quo pacto facile ſanent. Operarius in primis partem in qua arteria ſcindenda exiſtit, faſcia linea, non ſecus quàm in venarum ſectione fieri ſolet, ligat, arteriamque ſanguine impleri, atque tumidam fieri, ſinit, quam tunc acutiſſimo phlebotomo, ſive ſcalpro oblique ſecat (phlebotomis Ægyptii ad ſectionem arteriarum longè noſtris acutiores utuntur,) in ſectioneque etiam illarum ſemper minimam efficiunt ſectionem, quia ſanguis tenuiſſimus eſt, atque etiam quòd magnum vulnus difficilius coaleſcit. Secta itaque arteria ſinit ſanguinis tantum effluere, quanto opus habet: cujus quantitatis regula à multis obſervatur, quando ex ſemetipſo ſanguis deſinit effluere. Sanguineque vacuato, non ſecus quàm noſtri in ſectis venis ad unionem digitis labia deducunt, ita ſectam arteriam unit, ejuſque vulneri modicum goſſypii ſuperponit, ſupra quem æneum magnum denarium ibi uſitatum, (quem illi Follara appellant, eſtque ipſe latitudinis communis veneti aurei, & craſſitie argentei aurei) fortiter alligat, permittitque hoc modo arteriam ligatam, & adſtrictam tribus diebus manere, quibus finitis, ligaturm detrahit, nullo alio ad ipſius curam auxilio ab iis uſitato; nullumque ex plurimis, vidi, cui ſectæ arteriæ fuerunt, qui detracto æneo denario, ligatura poſt très exactos dies, aliquo alio auxilio opus habuerit, ſed integrè ſanatos omnes obſervavi. Sunt vero aliqui, qui priuſquàm ligent arteriam, goſſypiumque ei ſuperponant, parum thuris accenſæ candelæ flammâ calfacti apponunt, eoque arteriæ vulnus rectè digitis uniunt, & mox goſſypium, & tandem follara ſuperponunt, atque alii lentium nigrarum pulverem arteriæ vulnus aſpergunt, & mox goſſypium & follaram apponunt; atque hæc de ſectione arteriarum apud illos uſita ſufficiunt, ex quibus colligitur duo in ſectione illa obſervari, ſcilicet in iis affectum minimum vulnus, peroblique acutiſſimoque phlebotomo

tomo adactum, & applicationem ænei denarii ſupra arteriæ vulnus. Quo & frigiditate, & duritie pulſus arteriæ motus cohibetur, atque ne valide arteria pulſu vulnus percutiat, atque ne vehemens ille motus fiat, quo poſſit arteriæ vulnus rurſum dilatari, atque obſtare, quin arteria ſecta rectè coaleſcat, prohibetur. GUILAND. Hactenus uſum ſectionis arteriarum probè narraſti, atque modum, præterea tuto eas, tum ſecandi, tum ſectionem ſanandi, quare omnes facile noſtri medici audacter ipſum uſum aggredi, atque experiri poſſunt. Quum poſſe multis ægrotis prodeſſe, ubi tutò adminiſtrari queat, nemo noſtrum contendat. Sed de his ſatis. Nunc opere-pretium eſſe exiſtimo, ut etiam de cucurbitulis, quibus illi medici utuntur, aliquid diſſeras.

CAP. XIII.

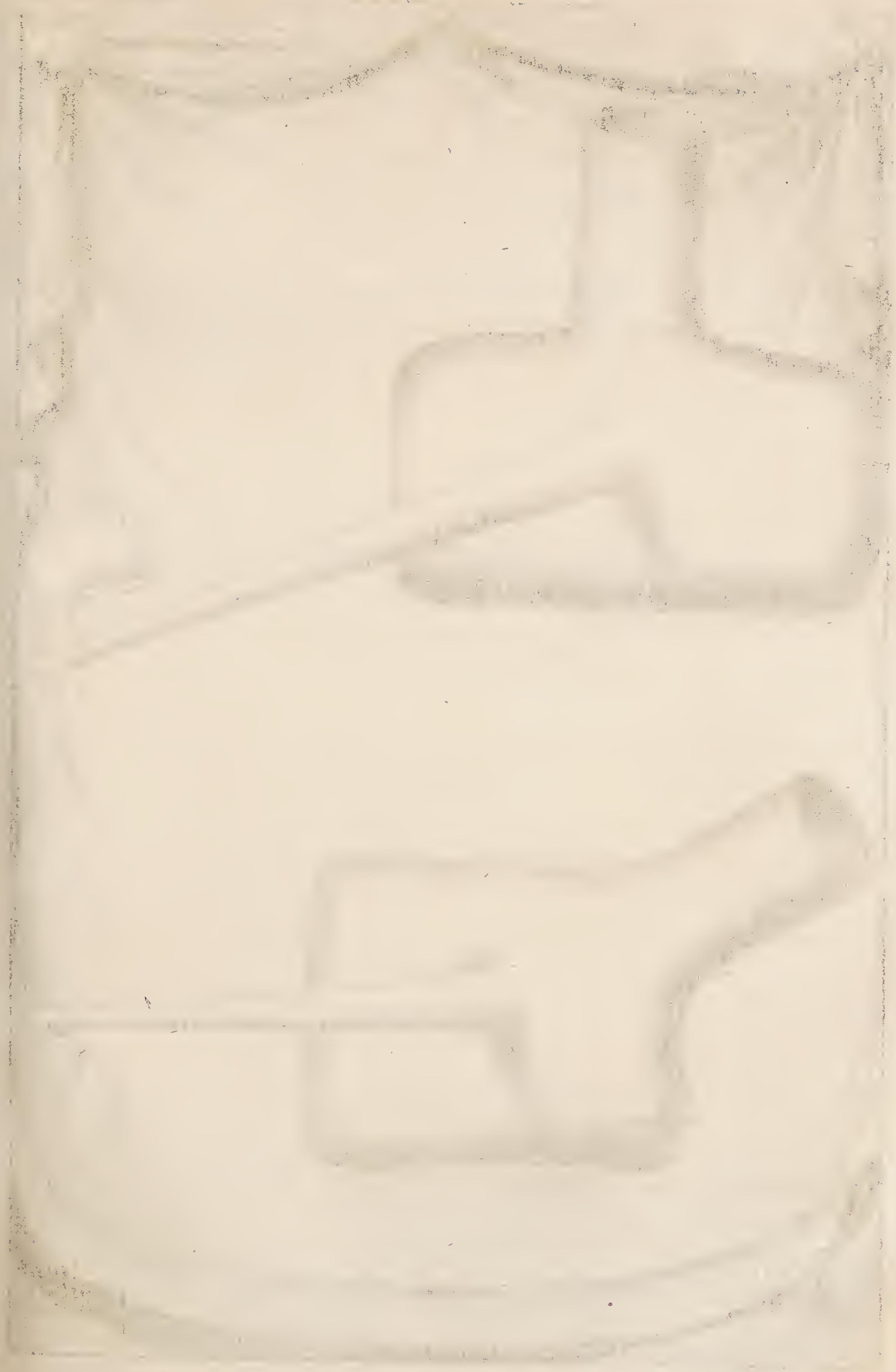
De cucurbitulis, quibus in Ægypto medici utuntur.

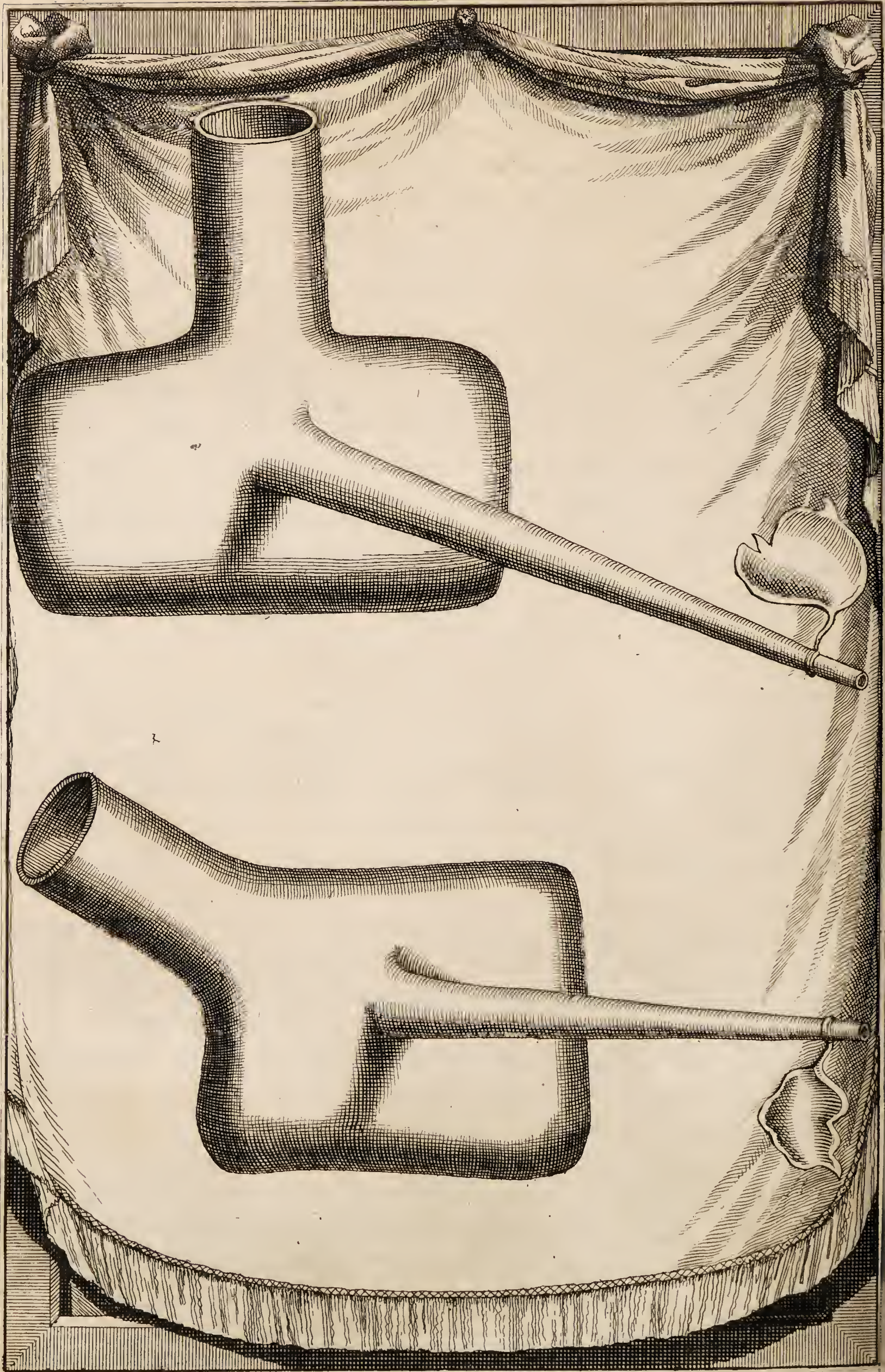
ALPINUS.

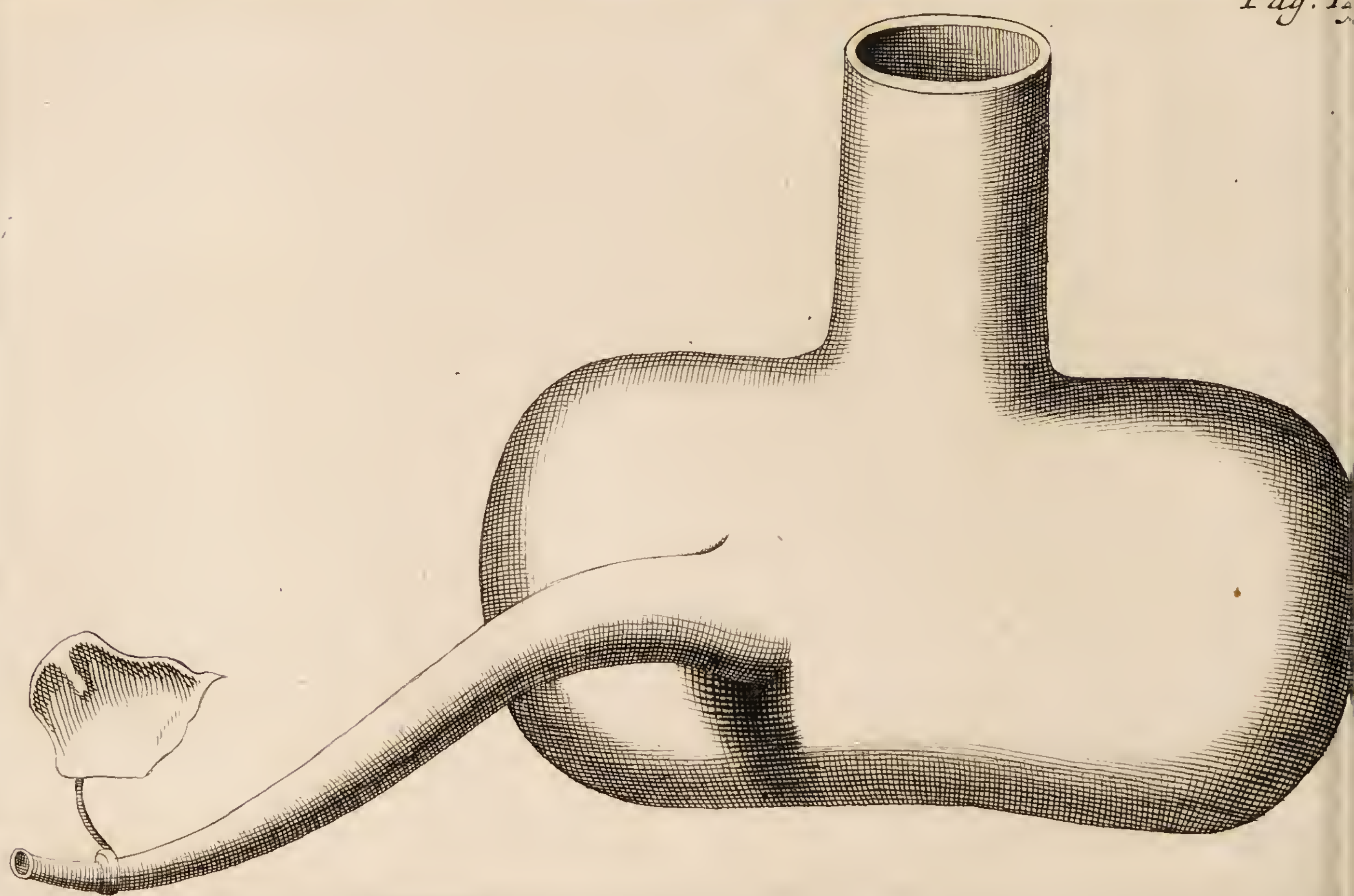
DUO cucurbitularum genera illorum locorum medici uſurpant, unum quippè vitreum, corneum alterum. Utrumque tamen genus ſimul convenit, quòd ſpiritus ſive oris attractione, ſive ore attracta, vel retracta reſpiratione apponuntur. Omnes ii medici hoc ſcilicet modo illas pertractant. Igne enim, vel calenti aquâ ipſas cuti affigere nemo illorum novit. Sed ore tantum attracta reſpiratione, moliuntur opus, & ſic cuti affigunt. Qui modus admovendi cucurbitulas planè ei ſimilis videtur, quem Hero Alexandrinus in lib. ſpiritualium nobis prodidit. Corneæ, taurorum parvæ, perpolitæ & perforatæ exiſtunt, quibus utraque extremitas, latiſſima quippe & anguſtiſſima, ſive acutiſſima, meatu pervio conſtat. Earum formam ſubjectæ figuræ demonſtrant. Cornu anguſtior extremitas eſt perforata, ut operator ore eam excipiendo, per ipſum ſpirationem intro attractam, cucurbitulam altero ore expanſo latiori, affigere cuti poſſit: ea vero cuti eo modo affixa, anguſtioris

extremi acuti meatus, vel foramen continuò ex ore detractum frustulo pellis ovilis saliva medefacta, & emollita clauditur, cuteque exinde in aliquem tumorem ducta, cucurbitulæ parvum foramen pelle obductum, & clausum detegitur, atque aperitur, quo aperto continuò cucurbitula à cute excidit, atque Chirurgo rursum eam cuti apponere volente, rursum os latum magnum cuti applicitum, extremi cornu parvum foramen ore excipit, rursumque spiritum intro trahit, quousque probè affixam illam cuti adhærere viderit, quo viso continuo extremum pellicula nuper dicta lingua revoluta claudit, ne flatus exinde respirare queat. Hoc idem illi faciunt, volentes unà sanguinem mittere eadem cute scarificata. namque eodem modo cucurbitulam cuti annectunt, vel affigunt. atque extremi cornu parvum foramen ore excipiunt, spiritumque in se trahentes sanguinem foras trahunt. quem etiam valenter trahit sola cucurbitula cuti, eo modo affixa: quam non trahere, ut volunt sanguinem, cum viderint, opem ferunt spiritum ore valenter per parvum extremi cornu foramen trahentes. Hincque iis cucurbitulis eo modo usi, quàm nostris copiosior sanguis evacuatur. Talium cucurbitularum igitur apud illos medicos est usus. Ceterum hæ sæpius chirurgis ore sanguinem, ut dictum est, trahentibus in cucurbitulam affixam, illud incommoditatis afferunt, ut sanguis sæpius in trahentium chirurgorum ore trahatur, quando ipsæ rostrum vel cornu acutum extremum, cujus per foramen fit attractio, non altius multum emineat à corpore cucurbitulæ; neque corpus est ita magnum, ut multum sanguinem contineat, quod sanguinem eductum suscipit, atque retinet. Hincque usum instituerunt vitrearum, quæ majori corpore rotundiore ventre constarent, & in medium ventris ab eminentiori parte rostrum longissimum pervium sive cavum, haberent. cujus munus foret, ut per ipsius foramen sive rostri extremi os in ore chirurgi exceptum, cucurbitulæ cuti applicarentur, atque sanguinis missionem commodiorem molirentur, qua sanguis eductus per rostrum ad os trahentis non duceretur, sed totus intra corpus cucurbitulæ retineretur, minimeque ad attrahentis os efflueret, cum rostri extremitas à corpo-

re

Pag. 1

re eminentissima, ac remotissima sit, rostrum enim longissimum existit. Usus vero omnium nuper dictarum cucurbitularum unus, atque idem est, tum cornearum, tum vitrearum, singulæque eodem modo ab iis adhibentur. Visus est etiam Cornelius Celsus hæc novisse, cum lib. 2. hæc scripsit: *Cucurbitularum æneam & corneam. Ænea altera patet, altera clausa est. Cornea altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In Æneam linamentum ardens conjicitur, ac sic os ejus corpori aptatur: imprimiturque donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur; deinde ubi ea parte, qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cera cavum id clausum est, æque inhærescit.* Verum in Ægypto cavum facilius, atque non minus tutò pelle, sive membrana saliva emollita, linguæ opera claudunt. & non cera, qua foramini ita citò aptare, atque abigere, ut opus est, non possumus. Æneæ apud illos in usu non sunt: sed illarum loco vitreis utuntur, quæ hac figura, sive effigie efformantur, & cernuntur. Nullæ aliæ ab his, quas diximus, atque delineavimus, cucurbitulæ apud ipsos in usu existunt, sed jam de usu & ope illarum loquamur.

Cap. 10.

CAP. XIV.

Qualis cucurbitularum apud Ægyptios sit usus, in quibusque morbis iis ipsi utantur.

GUILANDINUS.

CUPIO modo illarum cucurbitularum usum audire, quando apud nostros medicos cucurbitularum ad plures morbos sanandos celeberrimum sit remedium: neque id immeritò, cum hoc præsidii genus tantopere à multis præclarissimis medicis, ferè ad omnes morbos laudatum sit: quandoquidem ex antiquioribus medicis, Herodotus celeberrimus iis seculis medicus hæc de iis (Oribasio referente:) scripserit: *Cucurbitula materiam, quæ in capite est, evacuare potest, itemque dolorem solvere, inflammationem minuere, inflationes discutere, appetitum revoca-*

Lib. 7. Cap. 17.

re: imbecillum exolutumque ſtomachum roborare, animi defectiones amovere: quæ in profundo ſunt, ad ſuperficiem traducere: fluxiones ſiccare, ſanguinis eruptiones cohibere, menſtruas purgationes provocare, facultates corruptionis effectrices attrahere, rigores ſedare, circuitus ſolvere, à propenſione in ſomnum excitare, ſomnum conciliare, gravitates levare, atque hæc quidem, quæque his ſimilia ſunt, præſtare cucurbitularum uſus poteſt: Quæ eadem apud Galenum in lib. de Hirudin. revulſ. cucurb. & ſcarrif. ſcripta leguntur: & Cornelius Celſus uſum illarum in febribus quovis tempore utiliſſimum, atque tutiſſimum prædicavit. idcirco hunc ipſarum uſum apud eam gentem, ex te nunc audire cupio. ALPIN. Dixi illos cucurbitulis abſque miſſione ſanguinis rariſſime uti, ſed in corporum evacuationibus eas frequentare. GUILAND. Pro univerſaline ſive totius corporis evacuatione, an pro alicujus tantum partis, ipſas adhibere conſueverunt? ALPIN. Neminem illorum vidi, qui cucurbitulis aliquando pro univerſali facienda vacuatione ex toto corpore uſus fuerit, ſed alicujus tantum partis gratiâ, præcedente tamen univerſali. Hincque illarum frequentiſſimus eſt uſus, priùs facta univerſali ſanguinis vacuatione ex ſectis in cubito venis, in capitis doloribus, & inflammationibus: præſertimque in phrenitide, amentiis, morbo Dem el muja vocato, oculorum, auriumque doloribus, ac inflammationibus applicant unam occipiti, atque duas partibus circumpoſitis, vel in collo. Cuti verò pro qualibet cucurbitula tres, vel ad plus quinque ſcarrificationes infligunt, longas tamen atque profundas: roſtrumque cucurbitulæ cavum ore excipientes, ac ſpiritum fortiter trahentes quantum ſanguinis volunt evacuant. Frequentiſſimus cucurbitularum eſt uſus, cum ſcarrificatione occipitis, atque partium circum ipſum poſt aures poſitarum, atque colli: emiſſo ex iis partibus ſanguine: qui multis officit, ipſiſque maxime, qui non admodum calido conſtant capite, quemadmodum in calidiſſimis capitis morbis ſanguinis multa evacuatio, eo modo ab iis ſcarrificatis partibus ope cucurbitularum, ſummopere ſemper prodeſt. Nihil eſt præſtantius ad excitandum ſomnum, quàm copioſa ab iis partibus ſcarrificatis ſanguinis evacuatio. Sed hæc admodum

cau-

cautè eſt adminiſtranda etiam in calidiſſimis capitis affectionibus, quando multos acutè febrientes ob continuas vigilias iſthac uſos immoderata ſanguinis vacuatione, in veternoſos, lethaleſque ſomnos incidiſſe, obſervaverim. Hinc fortaſſe non immerito ab Hippoc. in lib. de aër. loc. & aq. proditum eſt, Scythas uſos hac immoderata vacuatione, vel in ſomnos lethales incidiſſe, vel inde viros impotentes factos, quippè immodice univerſo corpore exinde refrigetato. In capitis verò doloribus, gravitatibus inflammationibus, oculorumque lippitudinibus, & aliis calidis omnium capitis partium affectibus ex plenitudine obortis, ſummo ſemper adjumento erit iſta moderata cucurbitulis procurata vacuatio: quod Gal. lib. de Hirud. revulſ. cucurb. his verbis planè etiam confirmatum reliquit, dicens: *Incipientes, aut vigentes capitis gravitates dolores à plenitudine per cucurbitulam in occipite poſitam, vel ſolam, vel cum ſcarrificationibus juvat: verùm totum corpus antea vacuatum eſſe oportet*: idemque in lib. de cur. per ſang. miſſ. apud ipſum, legitur. Cap. 15.
Ægyptii medici in nuper dictis affectibus primo ſecta cubiti vena cephalica vel communi, occipiti applicant cucurbitulas, mox cum morbus illis vacuationibus non ceſſerit, vel ad frontis, vel angulorum magnorum, vel narium, vel temporum venam ſecandam confugiunt: eaſdem etiam pro iiſdem malis ad vacuandum ſanguinem ſupra occiput, in averſa capitis parte applicantes. Certumque eſt, ab his partibus, ita ſcarrificatis, quantam ſanguinis volunt copiam vacuare. Cavent tamen hac uti vacuatione in iis, qui caput frigidum, humidum molle, rarique habitus obtinent, quod eorum ab hoc auxilio immodice cerebrum refrigeretur. Quo ita refrigerato, neceſſarium ſit, mox ægerrime ſuas functiones obire poſſe. Siquidem hoc membrum ſuapte natura frigidum, haud facile ſanguinis miſſione refrigeratum, recaleſcere poteſt. In occipite etiam & collo cum ſcarrificatione cucurbitulas adminiſtrant ad gutturis inflammationes, felici cum ſucceſſu: nam præter quod à parte affecta evacuant, etiam naturam excitant, ut per eam viam noxium humorem expellat. Quaſi conentur cucurbitularum ad eam partem facta attractione, naturæ motum ad exteras illas

par-

partes imitari. Siquidem ad eas partes humorum decubitum
Aph. 24. sæpissime naturam critice facere, ex Hippoc. lib. 6. aphorism. colligi potest; Quum ipse dixerit: *Ei, qui ab angina corripitur, si tumor factus fuerit in collo, bonum est*; atque etiam in
Aph. 12. lib. 7. aphorism. *Ei, qui ab angina corripitur, si tumor & rubor in pectore supervenerint, bonum, extra enim vertitur ægritudo.* A dorso, lumbis, scapulis, pectore, auribus, atque cruribus nusquam in Ægypto aliquem vidi, qui sanguinem per cucurbitulas, eduxerit. GUILAND. Nonne evacuant plenitudinem totius, aliquando cucurbitulis? An non, ut nostri, præter occiput posterioresque capitis partes, scapulis etiam dorso, lumbis cruribus, atque aliis corporis partibus eas applicant, atque sanguinis per eas vacuationem procurant? nonne etiam utuntur in pestiferis febribus ad juvandam exanthematum eruptionem, iisdem scarrificatis, atque etiam sine scarrificatione, quas nostri appellant leves cucurbitulas, vel siccas? Quales verò facere illi scarrificationes consuescant, libenter ex te audirem. ALPIN. Illi raró, vel nunquam utuntur cucurbitulis sine scarrificatione, neque præter nuper dictas capitis partes, occiput, scilicet, omnemque aversam partem, atque post aures inter occiput, & collum, alias ab his pro vacuando sanguine usquam scarrificatas, potui observare: idcirco neque dorso, lumbis, natibus, coxendicibus, cruribusque applicant cucurbitulas, pro adjuvandaque exanthematum apparitione multò minus iis utuntur: quinimò potius adversus nostros omnes, qui pro adjuvandis variolis, morbillis, vel puncticulis malignis, usum illarum in nuper dictis partibus consectantur, multa (me audiente) dixerunt, quibus earum usum in pestiferis iis febribus cum exanthematibus ab animis nostris penitus eruerent. Demum nullis cucurbitulis tollere posse plenitudinem vel universalem etiam, vel particularem affirmant, atque hinc nemo ipsorum usum cucurbitularum aggreditur, nisi postquàm universum corpus probè fuerit vacuatum. Pro qualibet cucurbitula applicanda quatuor, aut ad summum quinque infligit scarrificationes ea longitudine, qua est indicis latitudo profundè adacto scalpello, non epidermidem tantum, ut pessime nostrorum medicorum multos par-

vas,

vas, ac tantum in ſuperficie cuti ſcarrificationes infligentes, facere dicunt, ſed multo profundius ſecundam cutem, atque adeò carnem vulnerantes, atque ſcindentes. GUILAND. Mihi haud mirum eſt, uſum cucurbitularum in occipite, ejuſque proximis partibus apud Ægyptios ita eſſe frequentiſſimum, & familiariſſimum, quando etiam veterum clariſſimorum medicorum non pauci eundem morem ſecuti ſint, præſertimque Hippoc. atque Galenus; ab occipite enim ejuſque proximis partibus ad capitis dolores, gravitates, atque longe magis ad lippitudines oculorum, ſanguinis miſſione cucurbitulis, nuper dictis partibus applicatis uſos fuiſſe, hæc in libr. aphoriſm. à Galeno memoriæ mandata explicant: *In doloribus itaque partis capitis poſterioris, cum averſione evacuatio ex fronte fiet: ſicut anterioris ex occipite. Sic itaque diuturnæ oculorum fluxiones ſæpius ſanatæ ſunt, ex partibus ſecundum occiput ſanguine miſſo unà cum cucurbitulæ uſu*; atque in lib. 13. meth. med. hæc habentur: *Præterea cucurbita in occipite defixa efficax eſt remedium ad oculorum fluxiones*: Cap. 19. & in lib. de curat. per ſang. miſſ. ipſe eadem, quæ ſuperius in ejuſdem de Hirud. libro ſcripſiſſe, annotavimus, ſcripta reliquit, ita dicens: *Sicuti capitis gravitates & inveteratos in eo ex* Cap. 19. *plenitudine dolores levare manifeſte ſolet tuſa in fronte vena. At incipientes, aut etiam vigentes per cucurbitam in cervice procurata retractio; interim quidem ſolam; interim cum ſcarrificatione. Ceterum prævacuatum eſſe corpus univerſum oportet*: & Hippoc. in lib. de paſſionibus, ubi agit de faucium inflammationis auxiliis, dixit: *Si vero ex his gracilis non fiat, retro raſo capiti cucurbitæ duæ adhibentur, & ſanguinis plurimum detrahatur, & pituitæ fluxus retrò revellatur*. & Gal. in lib. de medicamentis facile parabilibus de oculorum vitiis ſermonem habens, ſcripſit: *Quod ſi vehemens fuerit capitis gravitas, auferenda erit, ac occipitio cucurbitula affigenda, conciſa prius cute ſcalpello, copioſuſque inde ſanguis detrahendus*. Quare cum apud Hippocratem & Galenum medicos præclariſſimos uſus cucurbitularum in occipite, & circum ipſum fuerit frequentiſſimus, non eſt mirum eodem modo Ægyptios eandem retinere conſuetudinem; ita neque in his ſolum, ſed in aliis partibus Græcos illos imitantur. Hip-

pocrates enim in libro de loc. in homine (ſi tamen ejus eſt liber.) prope aurem ad alterius auris dolorem apponendam eſſe cucurbitulam memoriæ prodidit, non minuſque etiam in coxendico dolore coxendici, ad foras trahendum humorem. Ejuſdemque coxendici applicatæ uſum ad procidentiam vulvæ in lib. de
Aph. 50. natura humana laudavit. & in lib. 5. aphoriſ. de iiſdem ad mammas adminiſtrandis, & utendis ait: *Mulieri, ſi velis menſtrua cohibere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.* & Gal. idem in lib. 13. meth. med. ſcriptum reliquit, atque de
Cap. 19. earundem ad precordia etiam uſu. *Sic namque ad mammillas cucurbitam imponimus, cum ſanguis ex utero profluit, defixo maxime in ipſis communibus pectoris, & uteri vaſis ejus ore: ſic ſi ex naribus ſanguis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus.*
Cap. ult. & Gal. in 1. lib. ad Glauc. docuit: ad firmandum ſanguinis fluxum ex liene prodeuntem, hypochondrio ſiniſtro, & ex hepate dextro cucurbitam eſſe affigendam: idemque omnino in
Cap. 14. lib. de curandi rat. per ſang. miſſ. affirmavit: eademque umbilico poſitam cum multa flamma incantamenti modo dolorem ventris à flatulento ſpiritu ortum ſanare, in lib. 12. meth. med. ſcriptum reliquit. Meminitque etiam cucurbitæ uſum ad lapidem renum, in lib. de ren. aff. digno & med. Cordi, thoracique etiam ad derivandam humorum ad pulmones fluxionem,
Cap. 4. adhibendam cucurbitulam eſſe in lib. 11. meth. med. docuit. Ceterum non ſolum Hippoc. & Gal. uſi fuere cucurbitulis in occipite, ejuſque partibus & collo, verum, ut ex jam in medium allatis patet, quamplurimis etiam in aliis corporis partibus, non ſine Ægyptiorum medicorum reprehenſione, quos cucurbitulis in illis omnibus partibus, raro uti nuper dixiſti. Maxime vero, ipſi videntur etiam damnandi, quòd rariſſime ſiccis, ſive abſque ſcarrificatione illis utantur: neque dorſo, ſcapulis, lumbis, cruribuſque affigere, in febribus peſtiferis eas conſueſcant, in quibus ſanè partibus, tum corporum evacuationis gratiâ, tum in malignis febribus, ad foras trahendam improbitatem veneni noſtri ferè omnes eas apponunt. ALPIN. Neſcio an noſtri illis de uſu cucurbitularum plus errent. Ægyptii enim planè contendunt, nunquam affigendas fore cu-

cur-

curbitulas, ni prius univerſalis vacuatio præceſſerit. Proindeque negant ſolis cucurbitulis plena corpora poſſe vacuari. Demum ſummopere adverſus noſtros damnant uſum illarum in febribus, ſcapulis, dorſo, lumbiſque, maximeque in peſtiferis, ad extrahendum veneno imbutum humorem. GUILAND. Quibus rationibus corporum plenitudinem non poſſe ſolis cucurbitulis vacuari, contendunt, in principiiſque morborum haud facta prius univerſali vacuatione per venæſectionem, cucurbitulas uſum non habere, atque non minus cur eaſdem in peſtiferis febribus ad humorem extrahendum damnent, ex te nunc libenter ſcire cupio; nam polliceor tibi, me deinceps in medium laturum etiam meam ſententiam.

CAP. XV.

An ſolis cucurbitulis corpora rectè, ac tutò vacuari poſſint, & num in principiis morborum pro vacuatione ſint adhibendæ.

ALPINUS.

IN primis de uſu cucurbitularum pro ſanguinis vacuatione loquemur, atque poſtea de earundem uſu pro attractione humoris venefici ex alto, ſive ex penitioribus partibus corporis ad cutim. Veriſſimum itaque eſt, Ægyptios damnare uſum ſcarrificatarum cucurbitularum, pro tollenda corporum plenitudine, quam ajunt non cucurbitulis illis recte ac tuto tolli poſſe, ſed ſolum vel ſecta vena, vel ſcarrificatione crurum, malleolorumve præſtita. Quam ſane ſcarrificationem ſolam vicariam venæ ſectionis, affirmant, nequaquam vero cucurbitulas, de qua re poſterius nos deliberatius agemus, ubi de ea ſcarrificatione ſermonem habebimus. Non debere igitur, neque rectè ac tutò plethorica corpora ſolis cucurbitulis vacuari poſſe affirmant, iiſque rationibus ipſis hoc perſuaſum eſt, quoniam arbitrantur, ſola ſectione magnæ alicujus venæ, communem

corporis plenitudinem vacuari posse, vel etiam cruribus (ut jam dictum est) scarrificatis, atque ab appositis cum scarrificatione cucurbitulis scapulis, dorso, atque lumbis, solam fieri particularem evacuationem, quando secta magna vena, à qua plurimæ venæ ramificatæ, per plures partes corporis expanduntur, absque dubio in universo corpore fiat inanitio, & sectis cutaneis venis nuper dictarum dorsi partium, non possint, nisi eæ partes vacuari, quæ iis venis refertæ sunt. Quare ab iis scarrificatis non posse à toto corpore fieri vacuationem asserunt. Guiland. Cur magis à scarrificata cute crurium volunt universum corpus posse vacuari, minimeque scapularum dorsique cute eodem modo scarrificata? quod tamen adversari veritati judico, quoniam dorsi cutis venæ sunt sanguinis fonti propinquiores, quàm crurum, qua vicinitate cui dubium, quod à cava magna vena illis proxima citius attrahent, atque in majori etiam quantitate sanguinem? Alpin. Respondent, quod etsi venæ dorsi, ac lumborum venæ cavæ propiores, quàm crurum venæ sint, nihilominus, quia ad dorsi partes non ita rectè à vena cava venæ illæ accedunt, vel admodum etiam exiles existunt, ineptiores esse ad evacuandum sanguinem, quàm crurum venæ, quæ iis longe grandiores, cum maximis venis, à vena cava rectius ad crura procedentes in suras sparguntur.
Cap. 8. Quod docuit Gal. in lib. de dissectione venarum & arteriarum, dicens: *Hinc reliqua magna vena in crus ipsum dividitur, primam juxta inguinem emittentes propaginem, quæ cum parva arteria in anteriores musculos spargitur, secundum utrimque unam, quæ ex internis partibus ad genu usque subter cutem dissipatur, ac alias non paucas ad profundiores femorum partes. Ceterum paulo altius quàm femur, cum tibia articulo jungitur, in tres partes dividitur: quarum media, quæ maxima est per ipsam deorsum ad poplitem fertur, atque inde per profundum posterioris tibiæ partis, quam suram dicunt, procedens, non modicam in musculos ejus ramorum sobolem spargit.* Sed his dictis jam redeo ad ea, quæ adversus cucurbitularum nuper dictum usum afferunt. Ajunt siquidem non solum, quia cucurbitulæ dorsi partibus cum scarrificatione applicatæ particularem, & minime totius vacuationem præstare possunt,

ſunt, idcirco illis tantum poſt univerſalem factam ſanguinis vacuationem, pro particulari capitis facienda evacuatione, in occipite, atque nuper dictis capitis partibus uti non immeritò conſueverunt, ſed quod etiam cucurbitulæ ſanguinem tenuiorem tantum evacuant, craſſumque relinquunt, qui obſtructa fovet, atque exinde putredinem concitat, atque ortam adauget. Tenuiorem verò ſanguinem cucurbitulas evacuare cum Avicennæ, multorumque aliorum Arabum graviſſimorum medicorum auctoritate, tum non minus ratione verum eſſe arbitrantur. Avicenna etenim, quem præcipue in arte medica obſervant, hæc in lib. 4. ſuæ medicinæ ſcripta reliquit, dicens: *Ventoſæ cutis partem magis mundificant, quàm phlebotomia, & plus extrahunt ſanguinem ſubtilem, quàm groſſum. Et ipſarum quidem juvamentum in corporibus groſſis & craſſis, habentibus groſſum ſanguinem, eſt parvum; quoniam ex iſtis non extrahunt ſanguinem, neque extrahunt ſicut oportet, immo qui ex eo vehementer eſt ſubtilis, & cum difficultate, & in membro ventoſato debilitatem efficiunt.* Et hoc, ut dixi, ratione confirmare conantur, dicentes venas, quas pro cucurbitularum uſu operarii ſcarrificant, eſſe tenuiſſimas, atque ferè capillares, per quas craſſus ſanguis exire non poteſt: proindeque ab iis ſcarrificatis non niſi tenuiorem ſanguinem educi poſſe. Tertio ſubcutaneum etiam ſolum earum ſcarrificatione educi affirmant, quando tantum contentus in capillaribus iis venis per ſcarrificationem ſectis evacuetur, minimeque ille, quem aliæ penitiores, grandioreſque venæ continent, cum præ ipſius craſſiori ſubſtantia, exiles illas cutaneas venas ingredi nequeat: quem violenta ſua attractione ipſæ moventes, trahenteſque & non vacuantes, multas in iis venis obſtructiones, ſanguine craſſiore in ipſis multo attracto, atque inculcato, efficiunt. Quamobrem ipſas ſanguinem multum violenta ſua attractione commovere, parumque vacuare, eumque ſolum, qui tenuior exiſtit, quique commode cutaneas illas venas ſectas tranſire poteſt, affirmant; hincque multas in corporibus concitari obſtructiones, maximeque in iis corporibus, quæ à nativitate venis, atque arteriis parvis effecta ſunt. Demum addunt, partes ſcarrificatas debilitari, quod & Avicen.

Fen. 4. Cap. 21.

cen. in loco nuper audito memoriæ prodiderat. Ceterum quia bifariàm ſolent cucurbitulæ à noſtris cuti applicari, quando ipſorum alii applicent eas, ſcarrificatis ſolis venis minimis epidermidis, cuticulam enim hi quàm leviſſime ſcarrificant. Aliique profundiùs non epidermidem tantum, verum cutem etiam, atque carnem ſcidentes utuntur ſcarrificatis cucurbitulis. Priores in omnia nuper recitata incommoda, ex cucurbitularum applicatione incurrunt: & iſti etſi non ſolum cutaneum ſanguinem evacuent, ſed etiam ex profundo internarum magnarum venarum, & multum, tamen & ipſæ tenuiorem educunt, & obſtructiones pariunt, ſcarrificataſque partes labefactantes refrigerant, denſant, atque obſtruunt. GUILAND. Sed quo pacto has cucurbitulas profundioribus ſcarrificationibus cuti defixis, quæ copioſiorem, quantus deſideratur, ſanguinem evacuant, iſta omnia incommoda corporibus facere perſuadebunt, cum proxime accedat ſanguinis per ipſas facta vacuatio ad eam, quæ per ſectam venam molimur? ALPIN. Obſtructiones in venis ſæpius eas cucurbitulas facere, non eo quòd multum ſanguinis ſolum ab ultimis venis evacuant, ſed quòd id valde violenter trahunt ad ipſas, ut vacuent. GUILAND. Multum quoque ſanguinem vena secta evacuat, non tamen obſtructionem parit, licet aliquando fiat, ubi in ſtomacho & hypochondriis plurimæ cruditates exiſtunt. Gal. in lib. de ſanit. tuenda ait, quod ſi illis qui cruditatibus in ſtomacho, & hypochondriis exuberant, ſanguis dematur, vel frictiones, ac balnea moliantur, procul dubio omnes cruditates illæ in univerſo corpore à venis rapientur, atque iis obſtructiones, putredines, febreſque contingere. ALPIN. Cucubitulas, cum magnis profundioribuſque ſcarrificationibus adjectas, plurimum ſanguinem exhaurientes, obſtructionum multarum ſæpe eſſe cauſam, eorum locorum medici ex hoc demonſtrant, quòd neceſſariò ex copioſa per ipſas facta ſanguinis vacuatione, tota maſſa ſanguinis in venis contenta per corpus ad cutaneas capillareſque venas cutis trahatur, cujus caſſior pars, vel ſanguis craſſior tranſiens per anguſtiores venas, eas ſæpe obſtruit. hincque in corporibus craſſiori ſanguine exuberantibus, ſimulque ve-

venis à natura minoribus, refertis, qualia ſunt melancholicorum multorum corpora, valde ſuſpecta iſtæc per cucurbitulas ſanguinis vacuatio non immerito eſſe ſolet. Cur vero itidem venæ ſectione facta, ſanguinis copioſa evacuatio non ita, ut cucurbitulis operata facile obſtruet, dictu (ajunt) non eſt valde difficile, quoniam vena ſecta, multoque ſanguine inanita, non ſolum à radicibus venarum, in quibus pars ſanguinis crudior craſſiorque reſidet, ſed multo plus à venis omnibus ab ea procedentibus, uſque ad cutem, quæ multò minores ipſa exiſtunt, quæque ſanguinem continent puriorem, atque tenuiorem trahit; hincque probè à medicorum vulgo creditur, venæ ſectionem trahere à circumferentia ad centrum, quoniam is ſanguine in amplioribus prioribus venis contento, longè purior & tenuior exiſtit, ut in ſubſtantia illarum nutriendarum ab ipſo corporis partium quàm facile mutari poſſit, à quo ſanè ſanguine non ita facile, veluti à primis venis prodeunte, venæ illæ obſtrui poſſunt. GUILAND. Vulgaris tamen medicorum opinio eſt, quod cucurbitulæ à centro venarum ad circumferentiam trahant, quod tamen ſi verum Ægyptii dicerent, contrarium verum eſſe nos fateri oporteret, ſcilicet non ſolum cucurbitulas à centro ad circumferentiam, ſed contra potius à circumferentia ad centrum ſanguinem trahere, quod nulli hactenus ex noſtris animadverterunt: tamen veriſſimum etiam hoc eſſe judico, quando verum ſit, atque planè expertum, venas ſanguine inanitas, vacui ratione, ut repleantur, trahere à venis proximis, & proximas à proximis uſque ad ultimas venas, quæ venarum radices, chylum à ventriculo inteſtiniſque exugentes vocantur. Venarumque itaque centrum æque in medio radicum venarum, quæ in meſenterio ortum habent, meſeraïcæque dicuntur, atque capillarium, cutanearumve poſitum eſt atque meſeraïcæ & cutaneæ extrema, per quæ fiet circumferentia: ſit enim venæ meſeraïcæ, vel venarum principium A, & ipſarum centrum B, atque cutanearum venarum finis ſit C, Quantum igitur venæ C, cucurbitulis trahent à B, tantundem B, trahet ab A. Quamobrem veriſſimum erit quod cucurbitulæ multum ſanguinem vacuantes, trahent ſanguinem contentum

in venarum centro, & venæ centri à primordiis uſque ipſarum venarum. Qua ratione apparet manifeſtiſſimum, cucurbitulas à centro trahentes puriorem ſanguinem, atque tenuiorem in iis venis contentum ac cutem trahere, & evacuare, & ad centrum inanitum trahi impuriorem, crudioremque & craſſiorem, qui à primis venis chylum à ſtomacho exugentibus, ad magnas venas trahitur, atque aliis in alias. Alpin. Ad unguem illorum mentem conſpicuam effeciſti, qua via, purum tenuemque ſanguinem, venas cutis per cucurbitulas ad ſe ab internis, & crudum craſſumque internas iecoris venas à meſeraïcis trahere planè cognoſcitur, atque ab hac ultima venarum attractione obſtructiones fiere poſſe. Quod eaſdem facere cucurbitulas trahentes per venas ſanguinem, violentia, & non ſenſim ac ſenſim, ac in venæ ſectionis, & crurum ſcarrificationis vacuatione fit, etiam ſtatuunt, quando earum violentâ attractione, craſſi crudîque humores indiſcriminatim per venas trahantur, à quibus multa facile obſtruuntur. Hiſque de cauſis Ægyptii nunquam plenitudinem corporum cucurbitulis tollere audent, iiſque tantum utuntur pro partis alterius vacuatione, poſt univerſalem vacuationem molienda. Guil. Rectè ſanè mihi videntur illi uſum cucurbitularum pro evacuatione complecti, atque affectare, ſecuriuſque corpora vacuare, quàm noſtri medici ferè omnes faciant, qui ferè in omnibus corporibus ſtatim nulla effecta totius vacuatione, ad affigendas ſine deſcrimine cucurbitulas ſe conferunt ſæpeque non citra ægrotantium noxam, & ipſorum non parvo cum dedecore: purgatis etenim corporibus eas tantum uſum habere Gal. multis in locis docuit: in libro enim de curat. per ſang. miſſ. de his ita ſcripſit: *Cucurbitulæ purgatis prius corporibus, utiles quidèm, ſed in repletis (quæ plethorica Græci vocant.) prætermittendæ ſunt*: in lib. 11. meth, cap. 17. ait: *Quippe foras trahere potius, quàm reprimere in eo debemus: itaque etiam cucurbitula utiliter iis, qui ſic laborant, ſi prius ſint vacuati, applicabitur: ſi vero abundantia ſuccorum, quam vocant plethoram, in his ſit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transfert, quàm ex toto corpore attrahet in utrumque*: & cap. 18. dixit: *In phlegmonis cerebri, membranarumque initio cucurbitulis uti*

uti medici non debent, sed finita fluxione, & priùs toto corpore vacuato: & in lib. 13. cap. 19. dixit: *Verum utendum cucurbita in ipsa parte, quæ phlegmone urgetur, inter initia non est, immo posteaquàm totum corpus vacuaveris, ac necessarium sit eorum, quæ in inflammata parte continentur, aliquod educas, atque eruas, aut etiam foras versùs attrahas.* ALPIN. Multi respondent Galenum locutum ibi fuisse de cucurbitulis citra scarrificationem affixis, quas vulgus medicorum siccas appellat: quarum usum præcedere debere ajunt totius corporis universalem vacuationem, quod in scarrificatis non est necessarium, quum hæ possint abunde corpus vacuare. GUILAND. Gal. in lib. de cucurbitulis explicat, utrisque vacuationem præire debere, his profectò verbis: *Incipientes autem & vigentes capitis gravitates, ac dolores à plenitudine revulsio per cucurbitulam in occipite positam, vel sola, vel cum scarrificationibus juvat, verum totum corpus antea vacuatum esse oportet*: idemque iisdem omnino verbis in lib. de curat. per sang. miss. planè confirmavit, ibi enim jubet omnino totum corpus vacuari priusquàm cucurbitulæ applicentur, vel id fiat cum scarrificatione vel sine scarrificatione. Non desunt medici gravissimi, qui Ægyptiorum usum laudare nituntur, præsertimque in febribus pestilentibus, in quibus solent exanthemata, vel maculæ in cute apparere, quibus plerique his cucurbitulis vacuantes sanguinem, medentur, cum videant naturam per cutim excernere: atque Hippo. in apho. præceperit medicos sequi debere motus naturæ, atque per viam qua ducere natura humores tentat, ipsos vacuare humores debere: Dicebat olim quidam medicus Clarissimus; *aliqui ajunt, evacuare nolumus nisi per cutim, quia quò natura vergit, si per convenientia loca, eò ducere oportet, & cum cutis sit conveniens regio, quoniam inter membra, quæ naturaliter suscipiunt excrementa, cutis est talis, ideo per eam evacuare poteritis. Cum scarrificationibus etiam? respondebitis quod si materia erit pauca, nec multa in venis, nec multum crassa, ita quod repletio pauca sit, potest tunc natura adjuvari: Sed in febre pestilenti, ubi materia est multa, si cum illis maledictis cucurbitulis exterius trahere velletis, nihil esset deterius, quia subtile traheretis, & remaneret crassum: Calorem minueretis,*

Cap. 15.

tis,

tis, & putredinem augeretis: ideo vel cum phlebotomia, vel cum medicinis evacuantibus. Addunt Ægyptii, quod usus cucurbitularum in feb. pestilentibus pro vacuatione molienda non est utilis judicandus, tum ob ea multa, quæ ab iis eveniunt incommoda, tum præsertim, quia hæ corpora non vacuant, ut facit natura rectè operans; vel, ut docuit Gal. in lib de diff. feb. qui dixit, febrium pestilentium curationem duobus comprehendi, atque administrari, scilicet siccatione, atque meatuum transpiratione; corpora etenim ipsa ita febrientia, ut curentur, debent exsiccari à copia humorum, tum obstructa fovente, atque transpirabilia fieri: secus autem facere cucurbitulas in ipsis corporibus statuunt, cum ipsæ evacuando exsiccandòque, obstructiones multas pariant, modo nuperrime juxta ipsorum sententiam explicato. Non desunt multi medici etiam illustrissimi contrariam sententiam veram affirmantes, qui usum cucurbitularum in vacuandis corporibus idoneum, ac utilissimum esse statuunt, præstantissimumque auxilium, venæ sectionis verè vicarium, & in corporibus virium causâ non ferentibus vacuationem sanguinis per venam sectam, adprimè tutum, ut ex Avicenna (à quo fortassè aliquis cucurbitularum usus originem duxit.) lib. 1. legitur, qui dixit, cucurbitulas in multis corporis partibus sanguinis vacuationem rectè præstare, sed præsertim cruribus applicatas, proximas esse ei, quæ venæ sectione fit: ipse enim ibi scripsit de his in hunc modum: *Et ventosæ quidem, quæ cruribus superponuntur sunt minutioni propinquæ, & mundificant sanguinem, & provocant menstrua.*
Cap. 10. Hoc vero clarius à Cornelio Celso, iis utique verbis nobis etiam persuasum est: in secundo enim libro hæc scripta reliquit: *In acutis quoque quibusdam si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur, idque auxilium, ut minus vehemens, ita magis tutum. Neque unquam periculum est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est: si incisa vena præceps periculum est, aut si in parte corporis etiam vitium est, huc potius confugiendum est.* Non minus apud Antyllum fuisse in usu scarrificatas cucurbitulas pro oppletis partibus, ex Oribasii libro septimo, mani-

nifeste constat. Nec minus pauci ex recentioribus medicis existunt, qui ipsarum usum pro corporibus vacuandis summopere commendant, neque difficile est, medicorum nostratium ferè omnibus id persuaderi, quando hic evacuandi per cucurbitulas modus sit familiarissimus, plebique admodum receptus. Patroni cucurbitularum, nuper ab Ægyptiis allatis rationibus aliis medicis, adversus cucurbitarum asseclas excogitatis, atque objectis, respondent, cucurbitulas copiosissimam sanguinis vacuationem, magnis factis scarrificationibus, nec-non eas, etiam quæ superficiariis moliuntur epidermidis incisionibus in multo numero applicatas variis corporis partibus efficere posse, qua detracta per partem post partem, cui dubium, partibus multis ab ipsa vacuatione inanitis à toto corpore trahentibus, fieri totius corporis vacuationem? Nequeunt tamen iis sanguinem tenuiorem tantum vacuari, atque crassiorem ægerrime, non fateri, cum Avicen. hoc idem admodum aperte confirmaverit, literisque tradiderit, in corporibus crassiori sanguine constantibus per cucurbitulas sanguinis vacuationem parvæ esse utilitatis, quoniam in ipsis hæ non extrahunt, ut par esset, sanguinem, & id ipsum cum difficultate. Neque recta ratione negare possunt, per tenuissimas cutis venas crassum sanguinem non facile transire posse. Sed aliqui in medicina etiam viri gravissimi non omnino abeunt sine ratione, dicentes, ut huic dubio satisfaciant, antiquos ob id medicos doctissimos monuisse, ut applicationes cucurbitularum, frictiones fotusque calidi præcedere debeant, ut sanguis sic attenuetur, pareturque ad excretionem. Quod tamen non videtur omnino credendum, quando, priusquam applicentur cucurbitulæ, cute vel fricata, vel fotu aliquo vel balneo laxata, sanguinem in universo corpore contentum posse attenuari non sit dicendum: is siquidem tantum attenuabitur, qui sub cute erit, ad quem facultas frictionum vel fotuum pervenerit. Cucurbitulæ vero juxta ipsos vacuant non à partibus subcutaneis, verum etiam ab omnibus venis corporis, ad hoc ut per ipsas facta evacuatio, totius & non alicujus partis, vel particularis, sed universalis sit dicenda. Oporteret verò, ut æquè

li 4. sen. 4. Cap. 11.

rectè omnium corporis venarum crassus sanguis attenuaretur, universum vel corpus fricari, vel in balneo per multum spatium temporis morari, ut Avicenna in lib. 1. his verbis testatus est. *Et oportet quidem, ut à ventosis sibi quilibet caveat post balneum, nisi cujus sanguis fuerit grossus, quoniam ipse se prius balneari debet, & una hora morari, & postea ventosas apponere.* Sed quàm tutum sit in plethoricis corporibus, non præcedente vacuatione totius, præsertimque in principio febrium putridarum, balneum vel frictiones, quæ omnia sequi debent corporis probam evacuationem, administrare, illis relinquo judicandum: etenim notissimum est omnibus in Galeni doctrina versatis, nunquam febricitantes balneis uti posse ante humorum concoctionem, qua morborum principia omnino carent. Negant etiam isti cucurbitulas scarrificatas à primordiis usque venarum incoctum sanguinem trahere, multoque minus obstruere venas, quod tamen, si hæ copiosam vacuationem præstiterint, necesse est fieri debere, cum nequeat educi copisus sanguis à cutaneis venis, nisi eædem à proximis attrahentes, & proxime à proximis usque ad ipsarum radices pervenientes repleantur. Quod non eveniet, si paucus sanguis his extrahatur, quoniam priusquam attractio ad primas venas perveniat, sanguinis in venis cutaneis inanitis repletio, sive reditio fiet. Neque etiam necessariò, etsi fiat usque à prioribus venis ad ultimas attractio, venas obstrui erit affirmandum, cum corpora ita latioribus venis prædita sint; ut sanguis etiam crassissimus, non ita difficile ipsas permeare ac transire queat: veluti tenuioribus venis referta corpora ad obstructionem ea via non erunt inepta. Paucum etiam sanguinem ducentes, vel nullum, multumque attrahentes & modicum vacuantes; cui dubium quod, quàm facile ex multo in illis venis vi attracto, & conculcato, obstruendi occasionem dabunt? Ajunt vero utroque modo applicatis, cutem, cui sunt applicatæ, debilitari, ex contentique in ipsa sanguinis vacuatione primo refrigerari, & mox ejus omnes meatus constipari, atque obstrui. Quod febricitantibus inutile & noxium erit; cum una indicationum curativarum sit corporum obstructa liberare, ipsaque corpora tran-

transſpirabilia reddere. Quibus ſi reſponderent, cutis eundem calorem amiſſum ex vacuatione ſanguinis, ex novo attracto ſanguine reſtaurari, verum haud planè erit, cum tunc temporis nequaquam pars queat reſtitui in priſtinum ſtatum, ob ſuſcepta vulnuſcula, minuſque ſolita copia ſanguinis repleri, quantâ cutis per cucurbitulas fuerat privata. Negant non minus dorſo appoſitas cucurbitulas probam ſanguinis vacuationem facientes, poſſe ad cordis regionem, multum ſanguinem trahere; & ſi etiam intra aliquod viſcus aliqua fuerit inflammatio, eam poſſe magis augeri. Cum tamen Gal. contra illos apertiſſime ſentiat, qui in lib. 11. meth. ita ſcripſit: *Quippe foras trahere potius, quam reprimere in eo debemus: Itaque etiam cucurbitula utiliter iis, qui ſic laborant, ſi prius ſint vacuati, applicabitur. Si vero abundantia ſuccorum, quam vocant plethoram, in his ſit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi, transferet, quam ex toto corpore attrahet in utrumque.* Sed ex me hæc obiter dicta de his ſint. ALPIN. Verum cum tu, GUILANDINE doctiſſime, utrorumque de uſu cucurbitularum pro vacuatione corporum rationes animadverteris, eaſque fueris contemplatus, quæſo, tuam profer ſententiam hac de re ita ancipiti, qua ego vere poſſim de illarum uſu atque utilitate ſtatuere, quando hactenus pro iſto negotio hujuſmodi uſum non parum pertimuerim, ac fere abhorruerim. GUILAND. Non parvam occaſionem fuiſſe arbitror, ut medici non modo doctiſſimi, verum etiam graviſſimi exiſtimaverint, cucurbitulis poſſe corpora etiam plethorica recte vacuari, quod ipſi tum apud Gal. tum apud alios celebres medicos legerint, crurum ſcarrificationem poſſe idem præſtare, quod venæ ſectio, unúmque atque idem putantes eſſe hanc ſcarrificationem, & cucurbitulas ſcarrificatas. Quam ob cauſam non eſt mirum, ſi uſum cucurbitularum tantum pro vacuandis corporibus, ubi vel vires non prævalidæ, vel ætas, vel aliquod aliud non ferat miſſionem ſanguinis per venam ſectam, laudaverint: ſed quanto in errore iſti verſentur, poſterius, ubi de nuper dicta ſcarrificatione ſermonem habebimus, ex te recte audire ſpero. Diverſiſſimam vero rem eſſe nuper dictam ſcarrificationem à cucurbitulis, ex

Cap. 17.

Galeni, Oribasiique testimonio planè constare videtur; ipsi enim Apollonius & Antyllus separatim de utroque auxilio scripsere. Quam veritatem medici aliqui etiam hujus temporis præclarissimi rectè noverunt. Cum itaque plerique idem auxilium cucurbitulas atque scarrificationem illam afferre pro certo haberent, mirum non est, si legentes apud Galenum in 2. lib.
Aph. 17. Aphor. eam esse proximam venæ sectioni, atque in lib. de sa-
Cap. 4. nit. tuend. tantundem valere, quod venæ sectio valet, & in
Cap. 5. lib. 13. meth. corpus plethoricum vacuari aut venæ sectione, aut scarrificatis malleolis, usum cucurbitularum vicarium esse statuerint. Sed an nos tuto uti possimus in plethoricis corporibus tali vacuatione, vel in febribus putridis etiam vacuationis gratiâ, nunc dicam, quid de hac re sentiam: in primisque censeo nullo pacto medicos moliri debere sanguinis vacuationem in plethoricis corporibus per cucurbitulas, ubi nihil sit, quod venæ sectionem vel crurum scarrificationem prohibuerit: nam sum hujus firmissimæ sententiæ, quod cucurbitulæ sint auxilia partis, quæ sequi debeant totius corporis vacuationem: quod
In lib. de curat. per sang. miss. ex Galeno superius cognitum est, qui dixit cucurbitulas occipiti applicandas vel cum scarrificatione, vel sine, sequi debere totius corporis vacuationem, atque in hoc non possum non nisi multum Ægyptios hoc modo illis utentes post universalem vacuationem, summopere laudare, minimeque tutum auxilium in corporibus plethoricis cucurbitulas esse existimo: multoque magis, si ea corpora crassioribus succis abundarint, in quo casu eas omnino abhorrerem, ne ab ipsarum tractione, sanguine illo multo in venas attracto multæ obstructiones fierent. Hincque Galenum in lib. de curat. per sang. miss. in corporibus gracillioribus, nigrioribus, scarrificationi crurum prætulisse venæ sectionem non immerito judicavi, quia ea corpora constant sanguine crassiori, qui neutiquam per venas cutis parvas facile vacuari potest. Quare si iis ait eam non convenire scarrificationem, quæ fit, majoribus illis crurum venis profundius scarrificatis, quanto magis putandum erit cucurbitulas scarrificatas non convenire, tum ob periculum obstruendi ex crasso illo sanguine violentâ attractione per venas moto, tum ob parvas cutis

tis venas, non etiam profundius ſcarrificatas, quas ob craſſitiem commode tranſire nequit? Itaque neque in iiſdem corporibus putrida febre correptis per ea molienda erit evacuatio, præſertimque in quibus copiam crudorum craſſorumque humorum adeſſe ſignificatur, in iis enim ſumme exitioſus creditur uſus cucurbitularum, quoniam purior, tenuiorque ſanguis vacuatur, craſſior & crudus remanet, atque nativus calor diminuitur. Talium vero craſſorum humorum crudorumque copiam atteſtantur, urinæ craſſæ, vel cum craſſis contentis albis pituitoſis obſervatæ, quales ego Cayri, Genuæ, Baſſani in epidemica peſtiferarum febrium conſtitutione, fere in ſingulis obſervavi. Sudoreſque frigidi, vel multi noctu apparentes non ex multo cibo orti, atque alia hujuſcemodi generis multa, quæ brevitatis cauſa hic taceo. In interna etiam viſceris alicujus inflammatione dorſi partibus applicatæ cucurbitæ ſumme erunt pernicioſæ, quoniam in partem affectam ſanguinem multum trahentes, augebunt neceſſario putredinem. Non convenient etiam in febribus putridis iiſdem partibus appoſitæ, quia cutem, ſanguine multo ab ipſa vacuato, refrigerant, atque conſtipant. Ubi vero ſanguine neque multo neque craſſo abundarint, pro moderata ſanguinis vacuatione facienda, neceſſitate coactus aliquando mitti ſanguinem etiam tuto poſſe iis affirmarim, multoque magis cruribus applicatis: ſed conſulo tamen omnes medicos, ut vice harum, libentius utantur ſurarum ſcarrificatione more Ægyptiorum abſoluta; atque hæc eſt mea ſententia circa uſum cucurbitularum pro vacuatione corporum, cum ſcarrificatione applicandarum. ALPIN. Rectiſſimam atque veriſſimam eſſe tuam iſtam ſententiam judico, meque ei libenter totus ſubſcribam: quare lubet mihi nunc nonnulla exempla, huic veritati plane conducentia, narrare. Cayri enim dum morarer, duoſque juvenes Gallos maligna febre correptos in æde Pauli Mariani Veneti pro Galliarum Rege Conſulis clariſſimi, præ manibus haberem, non tamen eodem utrumque tempore, obſervavi ab applicatis dorſo cucurbitulis, paulo poſt in lethalem pulſus intermiſſionem deveniſſe. Idemque Baſſani in Minerva Forcatura matrona honeſtiſſima eadem febre laborante à

me

me obſervatum eſt. Quo in loco binos etiam homines evacuationis gratiâ Vaſtaniam villam profectos, atque in æſtuariis, à multis applicatis univerſo corpori cucurbitulis in acutas febres incidiſſe, quorum alter, qui Baſſanum habitabat, qui meæ curæ commendatus fuit, vix ſervatus fuit: alter ruri degens inopia medicorum non recte curatus, obiit. Venetiis etiam filius Bartholomæi Falgherii juvenis eodem modo à cucurbitulis in æſtuario in acutam febrem incidit, qua tamen liber evaſit. Ex his ergo videre poſſumus atque plane etiam cognoſcere, cucurbitulas & obſtruere, & ad intimas partes corporis trahere, nam quis non fatebitur, binos illos viros Baſſanenſes, atque nunc Falgherium à cucurbitulis in venarum magnarum obſtructionem craſſis, crudiſque vi cucurbitularum intus deductis primo, atque non minus in meatuum cutis conſtipationem, & inde accenſa putredine in febrem putridam incidiſſe? ut & Gallos illos & Forcaturam, pariter in pulſus intermiſſionem, ex multo ſanguine crudo in regione cordis vi ipſarum attracto, quo ſuffocati perire, ut ex Gal. in 3. lib. de præſag. ex pul. proditum eſt. Sed his auditis, melius erit, ad alterum propoſitorum diſſolvendum pertranſire.

Cap. XVI.

An errent Ægyptii medici nunquam utentes cucurbitulis pro adjuvanda exanthematum eruptione.

ALPINUS.

Alterum caput reliquum erat explicandum de uſu cucurbitularum propſitum, quippe Ægyptios in febribus malignis ad apparitionem exanthematum, nullis uti cucurbitulis, quod multis ex noſtratibus medicis auxilium ſelectiſſimum eſſe ſolet. Nam hi in iſtis febribus applicant ad decem uſque & plures cucurbitulas univerſo corpori, interdum ſcarrificatas, atque interdum citra ſcarrificationem, ut ex alto à partibus nobilibus ad cutim venenum avellant. Quem uſum omnino illiuſce re-

regionis medici omnes formidant, atque abhorrent, præſertimque ſi eæ dorſo applicentur, eumque multis de cauſis damnare ſolent, præcipueque quod omnibus ferè corporibus à peſtilenti febre vexatis communiſſima res ſit, copia multa craſſorum crudorumque humorum, quod arguere ſudores frigidos, vel multos in ipſarum febrium principiis, viſos, vomituſque craſſos, ac viſcidos, & urinas craſſas, vel ipſarum craſſa, multa, pituitoſaque contenta, atque alia hujuſce generis multa, affirmant. Neque abſque ratione in his febribus adeſſe multi in venis humores craſſi, & viſcidi dici poſſe videntur, quando in illis corporibus non deſit copia caloris febrilis, humorum ichorem conſumentis, qua via illi tum craſſeſcunt, tum lentorem accipiunt. Qua humorum iſtorum copia in iis corporibus exiſtente, applicare cucurbitulas valde timent, ne ex a tractis craſſis iis, viſcidiſque per venas ſuccis, multas concitent obſtructiones. Non ſcarrificatas, inquiunt, plurimum trahere, & parum vacuare; ex quo multo attracto facile partes hæ obſtruuntur. Scarrificatas etiamſi aliquid educant ſanguinis, puriorem tamen, & tenuiorem vacuare, craſſioremque relinquere, & violenta attractione inæqualiter omnium humorum copiam attrahere. Præterea nullo pacto ajunt, ut ſupra dictum eſt, dorſi partibus applicatas poſſe iis febribus eſſe alicujus utilitatis, cum hæ primo in venas proximas cordi trahant noxios ſuccos, atque vacuato etiam ſanguine, cutem refrigerent, denſent, atque ejus meatus obſtruant, & calorem naturalem imminuant, vacuato multo iis ſanguine puriori, & tenuiori. Præterea addunt, eruptiones exanthematum eſſe adjuvandas trahentibus ex alto ad cutem veneficos humores, ſenſim ac ſenſim ſine violentia, ut natura facere ſæpe ſolet, quæ ſæpe incipit expellere puncticulas ad cutem quarta die, & paulatim ſingulis diebus paululum expellendo, uſque ad ſeptem, & plures etiam dies quandoque expellere deſinit, quoniam per tenuiſſimas venas non eſt ita facile noxios totos humores poſſe ſemel deducere, atque expellere: & ob id paulatim, & non ſine magno judicio pluribus diebus expulſionem perficit, ſcilicet modicum coquendo, & illud modicum vacuando: nam cum ſuccos veneficos habeat inæqualiter con-

coctos, quod illorum paratum est ad expulsionem, statim expellit, mox crudum atque ineptum digerit, & parat, cujus cum modicum percoxerit, atque devicerit: statim (nequit enim ipsum ob ejus improbam, & venenosam naturam intra venas continere, ne alios corrumpat, vel ad nobile viscus deferatur.) expellit, atque ita totam expulsionem perficit, paulatim, ut dixi coquendo, & paulatim etiam expellendo. Sed cucurbitulæ statim ad partem cui affixæ sunt attrahunt multum tum concocti, tum crudi humoris intra venas existentis, neque solum expulsioni per concoctionem paratum humorem trahunt, sed incoctum etiam, qui cum nequeat per parvas illas venas egredi, proculdubio obstruit, putredinemque auget, & febrem, & malignitatem. Proinde medicus attrahens per cucurbitulas, naturæ motum non imitatur, quia natura tantum præparatum humorem expellit, at cucurbitulæ simul etiam crudum, hæcque adversus cucurbitulas in febribus pestilentibus applicandas illi objiciunt. GUILAND. Hæc eadem multi alii ex nostris medicis dixere, sed multi tamen sunt Clarissimi medici oppositæ Ægyptiorum sententiæ addicti, qui summum esse auxilium cucurbitulas in pestilentibus febribus persuadent, ajuntque quocumque modo à nobilibus partibus longius venenum detrudatur, sive cucurbitulis id fiat, sive alia ratione, summum semper inde sequuturum auxilium, naturæque plurimum adjumenti, quoniam ubi à membris nobilibus longe aberit venenum, natura erit fortior, agetque in reliquum humoris commodius, & robustius. Quod si humor venenosus, naturæ ex toto genere inimicus prope præcipua membra in venis magnis relinquatur, naturam necessario labefactabit, sive, ut ita loquar, coarctabit, vel in angustum rediget, quæ nihil aut parum roboris præstare poterit ad concoquendos, & expellendos noxios succos, qui facile in præcipua viscera recurrentes exitium inferent. Quare tutissimus erit usus cucurbitularum, quæ ex alto ad cutim venenum pertrahant, neque cutis partes, quibus applicitæ fuere cucurbitulæ, etsi vacuato sanguine modicum refrigerentur, & constipentur, debemus ullo pacto ab iis prohibere, corpore tamen toto prius, tum vacuato, tum purgato; quoniam

niam quam levi negotio nuper dictis partibus proprius calor restituetur, atque meatus etiam cutis aperientur, vel aliqua frictione levi, vel calida illinitione, qualis est, quæ ex Ruffi mente paratur oleo aliquo laxativo, & nitro; & si dicant, ab iis fieri obstructiones, à quibus augetur putredo, ejusque gradus, alii respondent, neutiquam posse fieri obstructiones, quando præcesserit illis totius exquisita vacuatio: quoniam cum iis vel nullus, vel paucissimus sanguis vacuatur, tollitur occasio trahendi à radicibus venarum sanguinem crudiorem, quod illucusque attractionis motus nequeat pervenire; & si obstructiones aliquæ in parvis, sub cute existentibus venis accident, cum totus sanguis attractus illuc remaneat, eæ & minoris sunt momenti, atque etiam non difficili negotio tollentur, aliqua leni frictione, vel illinitione illo attenuato sanguine, atque resoluto: parum etiam naturalis caloris dissipari potest, cum vel nullus (ut jam dictum est,) vel paucissimus sanguis in iis vacuetur. Quod etiam non sit timenda attractio in cordis regionem, apparet ex Galeno, qui, ut jam superius visum est, in lib. 11. Cap. 11. meth. in pulmonum inflammatione cucurbitulam pectori tuto esse applicandam statuit: verba ejus hæc existunt: *Ac longe quidem magis in pulmonis phlegmone abstinendum ab adstringentibus est: quando in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium quodammodo, & evidenter calfacientium est: quippe foras trahere potius quam reprimere, in eo debemus. Itaque etiam cucurbitula utiliter iis, qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur.* Ad id vero quod de inæquali cucurbitularum attractione objiciunt, eas scilicet, inæqualiter coctum crudumque humorem absque discrimine attrahere, neque naturæ excretionem criticam imitari paulatim coquendo, & paulatim expellendo, fatentur verum esse, sed hoc nihil tamen esse detrimenti, quod utilius sit venenum à corde longius distrahi, quam crudum humorem in parvis iis venis vi attrahi, atque ipso sic attracto aliquas fieri obstructiones, quas mox possumus attenuato humore rursum aperire, sed non ita facile venenum intra venas contentum, & in viscera recurrens prohibere possumus, quo in venis magnis retento, natura ita læditur, labefactaturque, ut nihil, vel parum contra, tum ipsum humorem jam vehementer pu-

trefactum, tum illum, qui in via ad putredinem est, agere possit: quare satius erit ipsum cucurbitulis à magnis venis amoliri. ALPIN. Itaque ex his errare Ægyptios videris affirmare, cum à cucurbitulis illis omnino abstineant, neque immeritò usus illarum laudabitur, cum foras ad trahendum venenum cucurbitula ceteris præsidiis præstet. GUIL. Neque dicam ipsos omnino errare, neque recte se gerere, cucurbitularum usum non sequentes in febribus illis, earum loco quibusdam illinitionibus, ac frictionibus idem potius præstantes. In corporibus siquidem crassis multis succis scatentibus, eas eo modo applicatas haudquaquam laudare possum, cum eæ certo certius obstructiones multas pariant, à quibus putrefactus humor majorem putredinis gradum necessario adipiscitur, neque etiam in aliis corporibus, ubi nondum apparet ad viscera noxios humores venenosos inclinare, quod facile ostendunt, ægrotos non omnino esse inquietos, recteque respirare, nulloque dolore, vel angore ipsorum cor angi, recteque dormire, beneque mente valere: veluti contraria accidentia si extent, contra arguent, proindeque urgente occasione tantum applicationem cucurbitularum laudarem, quibus venenum longe à principalibus membris avelleretur. Quibus vero partibus tutius utiliusque sit eas affigere, ego dorso magis, quam cruribus affigendas fore censeo, nisi vacuationis gratia iis applicarentur: quo casu vacuatio multo sanguine procuratur: post universalem vero factam vacuationem, venenosos humores divertendi à visceribus gratia, non videtur idonea larga sanguinis missio, qua necessario vires collaberentur, sed ipsis cucurbitulis diversionis gratia applicatis, paucum sanguinis mittitur, qui si à cruribus iis mitteretur, vim non haberet à corde venenum attrahendi ad ignobiles partes, quoniam sanguinis illa modica vacuatio, attrectionem in venas concitabit, quæ vel non perveniet ad cor, vel si pervenerit, admodum, debilis atque inefficax erit ad trahendum venenum ad partes quibus applicitæ sunt. Quod inutiles non sint cucurbitulæ in febribus pestilentibus, præsertimque in apparitione exanthematum, experientia quotidiana confirmat. In elapsa enim pestilentia sæpissime expertum est vel ad tumores, bubonesque maxime, & parotides promovendas vel ortas, quin retro-

trocedant, retinendas, vel quæ evanuerint vel retrocesserint rursum evocandas, nihil cucurbitulis præstantius. Multis enim scio eo tempore cucurbitulas summe contulisse ad magnificandos tumores, atque ad intus absconditos revocandos. Exemplum dignissimum habeo, quod maxime faciet ad illustrandam hanc veritatem. Georgius Selaccus Chirurgiam Venetiis exercens, in ea pestilentia uxore ejus peste correpta cum tumore in inguine, narrat, se cum vidisset tumorem illum insignem (quam facile sæpissime imminutum, & evanescentem) vel imminui, atque intus recurrere, quod continuo mulier delira evadebat, quo statim cucurbitula sæpe inguini cum igne apposita, iterum ad solitam magnitudinem tumore illo revocato, atque perauċto, statim sana mente reddebatur, sæpissimeque dum ipsa ægrotaret hoc observavit, coactusque idcirco fuit sæpissime cucurbitulis diminutum ac fere evanescentem tumorem foras trahere, quod sane semper succedebat. Quo facto semper ejus uxor ad sanam mentem redibat, atque ubi rursum aliquo pacto bubo minueretur, delirium ipsam rursum invadebat. Testaturque mulierem, quo tempore ab apposita tumori cucurbitula affligebatur, semper mente sanam extitisse, qua subito excidebat, tumore intus recurrente, sanaque rursum eo cucurbitula foras attracto. Quod sane exemplum conspicue satis ostendit, quantæ utilitatis sit judicanda cucurbitula ad avellendos venenosos humores à membris præcipuis, atque adjuvandas omnes naturæ excretiones, vel symptomaticas vel criticas illas vocemus, atque hæc arbitror sufficere nobis posse in hac die, quando sermonem nostrum longius nos prosequi nunc nox, quæ jam nostris oculis tenebras obducere incœpit, prohibeat; proinde finem hodierno sermoni demus. ALPIN. Recte suades, nam totum quod de missione sanguinis apud Ægyptios usitata, nos loqui proposueramus, vix toto sequenti die absolvere poterimus, nam de variis pro sanguinis evacuatione scarrificationibus, quibus illi utuntur, etiam superest loquendum, quibus peractis, si aliquid temporis eo die supererit, nos multa alia ad partem chirurgicam pertinentia, valde & ipsa scitu digna prosequemur.

FINIS LIBRI SECUNDI.

PROS-

PROSPERI ALPINI
DE MEDICINA ÆGYPTIORUM.
LIBER TERTIUS.

Cap. I.

De variarum ſcarrificationum frequenti apud Medicos Ægyptios uſu.

GUILANDINUS, ALPINUS.

Uilandine, adſum nunc tibi, ſed tu multo tardius quàm heri in viridiarium deſcendiſti, Salve. Guiland. Et tu quoque, neſcio qua de cauſa tardius huc te contuliſti. Sol enim ſupra horizontem ita ſe extulit, & aërem ita inflammavit, ut nos ſub hujus latiſſimæ Platani umbra conſedere, nunc optimum ſit. Alpin. Rectè ſuades, ſed ubi hîc conſedimus, preſtiterit de medicina Ægyptiorum inchoatum ſermonem recipere, & abſolvere. Guiland. Cur te igitur ad rem ipſam accingere cunctaris? Nihil mihi jucundius eſſe poteſt, quàm te hîc de Ægyptiorum medicina loquentem audire, ac multa ad medendi artem ſpectantia ex te cognoſcere. Supererat, opinor, de variis

variis ſcarrificationibus, quibus illi medici ad vacuandum ſanguinem familiariſſime utuntur, agendum. Ideo tuum nunc erit eas narrare, atque docere, teque ut id facias etiam atque etiam rogo; ſpero ſiquidem hunc ſermonem mihi non minori fore utilitati, quàm cetera de variis mittendi ſanguinem modis ſuperius explicata. ALPIN. Omnibus in Ægypto verſantibus variarum cutis ſcarificationum pro mittendo, vacuandoque ſanguine vice ſectarum venarum, uſus eſt notiſſimus. Quis etenim certis anni temporibus, atque in primis in æſtatis prima parte, innumeris infantibus aures ſcarrificatas ibi non vidit? eo ſiquidem tempore è centenis quibuſque pueris quadraginta vix ibi reperias, quorum aures ob ſcarrificationem goſſipia non geſtent: nec minus frequens eſt crurium ſcarrificationis pro ſanguinis vacuatione uſus in omnibus Ægypti locis, præſertimque in pueris, Eunuchis, mulieribus, atque omnibus corporibus molli carne præditis. Hoc etenim vacuandi præſidium ab illis uno aſſenſu venæ ſectionis, ut paulo poſt dicam, vicarium creditur; proque tali auxilio, in iis, qui præ virium imbecillitate ſanguinis vacuationem per venam ſectam non ferunt, hoc ſcarrificationis genus apud eos medicos præſto eſſe ſolet. In pluribus etiam ſæpe naſum, vel potius nares ab iis ſcarrificari, atque labia ac gingivas non minus obſervatur. Ex his igitur colligo, partes quas illi pro ſanguinis vacuatione ſcarrificare ſolent, eſſe aures, nares, labia, gingivas, loquor de iis, à quibus citra applicatas cucurbitulas ſanguis educitur, nam adhibitis cucurbitulis plures alias partes ſcarrificant. Amplius quaſcumque partes etiam corporis extrinſecas, aut aliqua inflammatione antiqua, admodumque difficili, vexatas, vel gangrena ob malignitatem, vel ob copiam humoris naturali illarum partium ſuffocato vel extincto calore, vel aliqua puſtula, vel tumore, vel quacumque re præter naturam detentas, ſcarrificatione ſanant: in hydrope, atque ſuppuratis hoc præſidio ad vacuandum utuntur, ut de his ſuis locis nos loquemur. Sed ad eas ſcarrificationes, quibus ad vacuandum ſanguinem Ægyptii uti conſueverunt redeamus, quarum duæ præcipuæ vel primariæ in puerorum vacuandis corporibus ab ipſis adhibentur

au-

aurium quippè una, atque crurium altera. Reliquarum verò usitatior, atque utilior est, quæ intra nares administratur. Præsentaneum etenim remedium apud eos habetur in omnibus acutis febribus, in capitis cum doloribus, tum inflammationibus venas intra nares scarrificari, atque ab iis tepido dulcis aquæ balneo sanguinem educi. GUILAND. Dignæ sunt hæ apud illos populos usitatæ scarrificationes, ob ipsarum multam utilitatem; ut locupletiori sermone, atque pleniore stilo à te rursum considerentur, præsertimque cum harum pleræque nostris medicis ignotæ sint; is enim, qui hactenus de ipsis à te sermo est habitus me admodum delectavit, sed quæso eadem clarius mihi atque accuratius exprime: ab illis si lubet quas auribus infligunt, deducto principio.

CAP. II.

De aurium, narium, labiorum, gingivarum scarrificationibus, quas medici Ægyptii pro evacuatione frequentant.

ALPINUS.

PRIMA ejus regionis ineunte æstate, Campsinis ibi spirantibus ventis calidissimis, plerumque adversus infantes tonsillarum epidemicæ inflammationes vagantur, febresque acutæ, atque circa pudendorum partes inflammationes, & ulcera. Quibus malis, atque aliis etiam omnibus ex calore ortum ducentibus, succurrunt aurium scarrificatione intus vel extra præstita, sanguinis vacuationem molientes: ut vero hanc scarrificationem operentur, in primis collo infantium lineo panniculo vincto, atque paululum ea ligatura angustiori reddito, tumidiores aures fieri student, quas eodem tempore simul itidem manibus multum contrectant, atque perfricant, aqua calenti dulci easdem sæpius irrigantes, & abluentes, vel spongiam calenti aqua plenam auribus scarrificandis applicant. Quarum

rum exinde magnitudine aucta, atque ruborem insignem adepta, tribus, vel quinque incisionibus oblongis recte per latitudinem, cutem ante vel retro cultro scarrificant, à quibus scarrificationibus parum sanguinis calido aquæ balneo sæpe illas abluentes, educunt, atque fere nullam infantulis tamen lamentationem ploratu aliquo edentibus, ita sine molestia hæc sanguinis vacuatio conficitur: effluxo deinceps sanguine, scarrificationibus probe lineo panno detersis, atque siccatis, gossypium adaptant, quod tribus ad summum diebus in auribus scarrificatis gestant, atque mox ab ipsis recte conglutinatis, illud abigunt. In omnibus vero acutis febribus, atque omnibus inflammationibus oculorum, aurium atque ceterarum capitis partium, cutim ante vel intra aures positam scarrificant, atque in iisdem malis partes infernas occupantibus, retro vel extra aures positam. GUILAND. Hoc remedii genus non omnino fore spernendum ac negligendum videtur, nec penitus antiquis medicis ignotum fuisse, quando apud Hippocratem in 6. epidem. hæc Comm. 5. ad unguem legantur. *Cum adsunt cedemata, venæ in auribus po-* text. 21. *steriores scindendæ sunt.* Sed Galenum aurium istam scarrificationem minime novisse hinc suspicari potest, ex quo ipse in commentario Hippocratem reprehendendo hæc dixerit: *In his quidem verbis locutio impropria, & vitiosa est, ipso scribente, venas in auribus: neque enim venas in auribus, sed circum aures dicere oportebat: siquidem venæ quædam post aures grandiores sunt, in ipsis vero auribus perexiguæ, vixque aspectabiles, & plerumque neque perspicuæ.* Non noverat Gal. usum scarificandarum aurium eo modo, quo Hippocrates senex sapientissimus cognovisse legitur. Sed tamen hunc usum aures scarrificandi audio multis Saracenorum admodum familiarem extitisse. Quod & Doctissimus Franc. Valesius probe confirmare videtur, qui in comm. sexti lib. epidem. Hippoc. hæc scripsit: *Id quod didici à Saracenorum filiis, quos nuper Philippus dominus meus devicta rebellione, à Granatæ finibus in interiorem Hispaniam secedere imperavit: illi utebantur aurium scarrificatione, quam possit quispiam in hunc Hippoc. locum referre.* Non est itaque difficile credere nunc Ægyptios etiam hac aurium scarrificatione uti. Neque hinc

Hippoc. orationem impropriam, ut Gal. voluerat, esse certo cognoscitur, sed potius hanc Galeno fuisse ignotam putaverim. ALPIN. Veruntamen id aut nullius, aut parvi adjumenti (cum aurium hæ partes, quæ scarrificantur excarnes ac exangues sint, venisque vix apectabilibus refertæ) esse quis existimabit, quod ab harum sectione paucissimus sanguis educatur, qui aut nullum, aut obscurissimum auxilium iis præstare potest. Valesius ut Hippocratem à calumnia servaret, qui aurium scarrificationes ad coxendicum affectum (ut dictum est) laudavit, ait iis, quibus ex capite fluente humore ad femora, in eos affectus inciderunt, cauterio aurium partibus, vel ante vel retro positis inustis vel disectis, posse conferre. Sed quia negare non poterat, hanc scarrificationem apud multos Saracenos in usum esse, idcirco subjunxit, etiam Saracenos hac uti scarrificatione, quia sunt timidissimi à missione sanguinis, neutrum jure videtur credendum, quando Hippoc. manifestissime non de aurium cauterizatione vel inustione, sed de scarrificatione locutus sit. Neque Saracenos ita sanguinis vacuationem formidare, hominum relatione certo constat. Ægyptii vero atque Arabes, quibus copiosa sanguinis eductio est familiarissima, aurium (ut nuper dixi) utuntur etiam scarrificationibus ad evacuandum sanguinem. GUILAND. Puto timorem missionis sanguinis in pueris non aliunde venire, quam ex ipsorum summe calido atque humido temperamento, habituque maxime aperto ac molli, facillimeque dissolubili: ex qua copiosa sanguinis vacuatione corpora illorum nimium exolverentur: quare Ægyptii pueris quam parcissimam imperant vacuationem, cum sua corpora habeant ex temperamento, atque habitu, unde evacuentur promptissima. Hincque in pueris aurium scarrificatione sanguinis vacuationem moliuntur, quod ipsa paucissima, tum iis sufficere, tum minime multum vires dissolvere, queat. ALPIN. Non solum aures, sed & nares ad multa mala non in pueris modo, verum in omnium ætatum hominibus, Ægyptii scarrificare solent: venas enim intra nares maxima dexteritate scarrificant, & ut ipsis lubet sanguinem interim copiosissimum exinde evacuant. Idque naturam imitati in febribus acutis, in quibus præsertim

ca-

caput, vel doloribus vel aliqua inflammatione læsum obſervatur, atque in phreneticis, aliiſque ex calidis ſuccis delirantibus, præcipueque ex ſanguine. Arcanum etenim quoddam apud illos copioſa ſanguinis à naribus intus ſcarrificatis miſſio creditur. In omnibus doloribus, ac inflammationibus capitis partes occupantibus, non minuſque in iiſdem affectibus oculos infeſtantibus, in continuis putridis febribus, ubi ruborem in facie, vel aſſiduas vigilias, vel deliria ægros vexare conſpexerint, ſtatim ad hanc ſanguinis vacuationem confugiunt, maximeque in diebus criticis, in quibus criſis aliqua per ſanguinis eruptionem ſperatur. In phreneticis, atque acute febrientibus, quibus in aliquo criticorum dierum ſtillæ ex naribus illabentes obſervatæ fuerint, minimeque exinde ſperantes ſanguinem poſtea large fluxurum, intus nares phlebotomo ſcarrificantes, eruptionem per ſtillas inceptam adjuvant, atque perficiunt. Nova hæc apud noſtros medicos, pro molienda ſanguinis miſſione ſcarrificatio erit, neque puto quempiam ipſius rationem, atque uſum habuiſſe. Multi enim intra nares appoſitis hirudinibus ſanguinis vacuationem pertentarunt. Amatus Luſitanus Medicus Hebræus non ſpernendus, ſe rectum uſum à naribus educendi ſanguinem reperiſſe in tertia ſuarum centuriarum memoriæ prodidit, qui tamen ſolis hirudinibus illam vacuationem moliri oportere, putabat. GUILAND. Gal. viſus eſt his verbis hunc vacuationis modum noviſſe ac docuiſſe in 2. lib. de compoſ. medicam. ſecundum loc. qui dixit: *Quod ſi amplius ſanguis redundare videatur, etiam ex naribus aperta vena, & quantum ſufficere videtur ſanguinis vacuetur.* Hinc intelligi poteſt Galeni temporibus uſum mittendi ſanguinem à naribus fuiſſe probe cognitum, atque frequentatum. Sunt aliqui, qui exiſtimant fieri hanc vacuationem, ſecto naſi mediaſtino, quam multi laudant in faciei, naſique ruboribus, atque in aliqua inflammatione. ALPIN. Errant illi certiſſime id credentes, quoniam apud Ægyptios omnes, narium ſcarrificatio, atque mediaſtini, una, eademque non eſt, neque ad eadem mala utriſque his utuntur. Narium enim ſcarrificatione multum ſanguinem evacuant, qua vacuatione omnibus capitis inflammationibus cum internis, tum ex-

Cap. 6.

ternis, & in febribus ſæpe utuntur: à Mediaſtino vero ſcarrificato pauciſſimus ſanguis exit, qui tantum faciei naſique ruboribus adjumento eſſe ſolet. GUILAND. Sed quomodo nares ſcarrificant, atque naſi mediaſtinum? ALPIN. Naſo in primis, poſtquam collum faſcia devinctum eſt, ut venæ craſſeſcant, tum multum perfricato, tum aqua calida multa dulci aſperſo, atque tumefacto cutem narium ambarum, vel unius, per longum tribus, vel ad ſummum quinque ſcarrificationibus ſecant, à quibus ſanguinem calido aquæ dulcis balneo educunt. Mediaſtinus vero & ipſe eodem modo unica ſcarrificatione ſecatur, guttæque tantum ſanguinis ex ejus ſectione promanant. Utuntur etiam illi populi labiorum, præſertimque inferioris ſcarrificatione pro oris, gulæ, inflammationibus, ſed longe maxime ubi fiſſuris labia fuerint obnoxia, gingivaſque ſcarrificant, ex confluxo ſanguine dolentes, vel aliqua inflammatione vexatas. Sed his omiſſis, utilius erit, nos tandem accedere ad celeberrimam crurum, malleolorumve ſcarrificationem: qui enim habebitur ſermo de tanto præſidio, non poterit non niſi multum medicis adjumenti afferre, quando hæc ſcarrificatio venæ ſectionis vicaria, mea quidem ſententia ſit, de qua nunc prolixius tecum loqui cupio; ſperoque hujus ſermonem majori, quam ceteros nobis voluptati fore, nec minori utilitati, quem totum in hac die vix credo à nobis poſſe abſolvi. GUILAND. Quæſo, quæ in ſermone hujus ſcarrificationis, quæ à noſtris etiam iis partibus applicatis cucurbitulis communiter in quibuſdam malis ita facile molitur, tam copioſam orationem accerſunt? Vellem igitur hac de cauſa, ut quamprimum ad illam te converteres. ALPIN. Faciam ut lubet, ſed vereor ne tu in communi multorum errore verſeris, qui celebrem hanc malleolorum ſcarrificationem, ab antiquiſque medicis præclariſſimis pro venæ ſectionis vicario auxilio receptam, atque uſitatam, in cucurbitularum cum ſcarrificatione applicatarum uſum commutarunt. Verum ſi quid de illa Gal. & Oribaſius in multis locis, ex quamplurium celebratorum medicorum ſententia, nobis prodiderint, nunc meminiſſes, fortaſſe ita hic ſermo te delectaſſet, ut longiorem hac de re explicationem à me peteres. GUILAND. Nihilominus ego for-

fortasse, avidius quam tu sermonem, qui de hujusmodi præsidio accurate habeatur, expecto. Sed antea scire ex te volo, an eodem modo Ægyptii mentum scarrificare soleant, & brachia, quando horum scarrificationem apud Hispanos confici aliqui prodiderint: atque & menti scarrificationis Gal. in 6. lib. de composit. med. secundum loc. ad multa mala meminerit. ALPIN. Etsi utrumque fieri meo quidem judicio posset, tum brachiis, cruribus, quoad venarum ordinem fere omnino respondentibus; tum etiam quia menti scarrificatio, & commode administrari posset, & multis affectionibus esset utilis. Cujus utilitatem antiquitas medicorum nos recte perdocuit. Sed tempus est, ut ad propositam scarrificationem redeamus.

CAP. III.

Malleolorum, sive crurum scarrificationem ad moliendam evacuationem auxilium esse antiquissimum, à Græcisque clarissimis medicis valde frequentatum.

ALPINUS.

OMNIUM maxime crurum, surarum, vel malleolorum scarrificationem pro sanguinis molienda evacuatione in pueris, Eunuchis, mulieribus, atque carnosis vel pinguibus omnibus hominibus usurpant, tutissimumque apud eos creditur vacuatorium remedium: quo quisque multorum morborum occasione ingenti salutis spe utitur ad vacuandum sanguinem, præsertimque viribus vacuationem per venam sectam præ imbecillitate non ferentibus. Scarrificant enim, ut inferius propriis locis dicam, in utroque crure suram, sive partem cruris crassam, quæ malleolo contermina est, multis adactis profundis, ac longis scarrificationibus, à quibus sæpe tepida aqua dulci ablutis, quantum volunt sanguinis sine multa corporis commotione, educunt. Ad hoc auxilium illi in omnibus morbis, ab humoribus calidioribus ortum habentibus, veluti ad sacram

ancoram confugiunt, neque id immeritò, cum tot, & tantas habere ad ſanitatem vires ſæpiſſime ſint ſcarrificationem experti. Mirorque id circo, GUILANDINE doctiſſime, noſtrates medicos nolle tam utile, atque a multis doctiſſimis Græcis medicis antiquis, ad morbos profligandos, homineſque ab his præcavendos, adeò laudatum auxilium agnoſcere, atque in uſum revocare. Et quamquam eos medicos non omnino laudem, qui ita promptè in quovis ferè morbo ſanguinem per venam ſectam mittant, rectiùs tamen eos agere putamus, quàm qui eandem vacuationem ſanguinis per cucurbitulas dorſi partibus cum ſcarrificatione applicatas moliri conſueverunt. GUILAND. Priores illos medicos eo auxilii genere, quippe venæ ſectione poſſe morbos eos profligare tutius ac certius judico, quàm alios cucurbitularum uſu. Quòd miſſio ſanguinis per venæ ſectionem procurata, magnum utique ſit remedium, atque ob id magnis meritò occurrat morbis. Ab uſu verò cucurbitularum tantum abeſt, ut magnos morbos à plenitudine humorum ortum ducentes, profligari poſſe credam, ut potius iis applicatis, eos in deterius ſuccedere poſſe autumen. Quod à nobis heri diligentiùs diſputatum, atque conſtitutum fuit. Sed cur ego te tandiu interpello, teque ab incepto tuo ſermone his verbis amplius diſtraho; perge igitur reliquum hac de re ſermonem abſolvere. ALPIN. Pro tollenda corporum plenitudine Gal. nullum cucurbitularum verbum fecit, ut noſtrorum multi cogitant, ſed ſolum venæ ſectionis, atque crurum ſcarri-
Aph. 17. ficationis meminit. Quod ab ipſiuſmet verbis in 2. Aph. Hippocr. commentario proditis colligitur, quæ hæc exiſtunt: *Evacuatio omnium humorum æqualiter, quæ quidem exquiſitiſſima eſt, fit per venæ ſectionem; proxima autem huic illa eſt, quæ fit*
Cap. 3. *per malleolorum ſcarrificationem.* In libro etiam de hirud. cucurb. ſcarrif. dixit: Cucurbitulas in plethoricis corporibus non modo eſſe inutiles, ſed etiam noxias. Atque in lib. de curat. per ſang. miſſ. docuit, ante cucurbitularum adminiſtrationem totum corpus evacuatum eſſe oportere, illiſque vel cum ſcarrificatione vel ſine ea applicatis. Ex quibus noſtri medici perdocti neſcio cur in magnis morbis, viribus ſanguinis eductionem

nem per venæ sectionem non ferentibus, ad hanc, relictis illis cucurbitulis, saltem crurum scarrificationem non accedant vel confugiant, cum hæc tutissimum sit auxilium, vacuationeque (ut ait Gal.) venæ sectioni proximum. Hocque etiam venæ sectioni utilitate præferendum Gal. in eodem lib. de hirud. cucurb. aliis verbis meminit: *Eodem namque anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi consentaneum arbitramur: Quandoquidem cum larga sanguinis copia, vitalis quoque spiritus emittitur, quo sanè absumpto, crebrius quidem moles universa frigescet, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Quamobrem ab ignobilioribus membris, ut potè à cruribus sanguis educendus est.* Atque in libro de curat. per sang. missio. in quibusdam corporibus crurum præfert scarrificationem venæ sectioni, ut ipse hunc in modum prodidit, dicens: *Porro quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem acervare tenuem solent. Quocirca adhibitis malleolorum scarrificationibus maxime juvantur.* Et paulo post ait: *Carnosis vero & candidis parvæ insunt venæ, quibus malleolos scarrificare, quam venam secare præstiterit: quippe cum hæ parvas in cruribus venas habeant.* Est & Appollonius ille atque Antyllus, medici olim gravissimi, ut apud Oribasium legitur, qui hujus scarrificationis clarissima monumenta posteritati reliquerunt. Oribasius vero hæc de ipsa crurum scarificatione scripsit: *Et sane dum pestilentia vehemens Asiam deprehendisset, multosque perdidisset, meque etiam morbus attigisset, secunda morbi die remissione febris facta, crus sacrificavi, duasque fere sanguinis libras detraxi, hacque de causa periculum vitavi. Plerique igitur etiam alii hoc præsidio usi superstites evaserunt: erant enim plenitudinis signa.* Crurum itaque scarrificationis usum Galeno, Apollonio, Antyllo, Oribasio, pleribusque etiam aliis ex antiquis clarissimis medicis & cognitum, & valde apud eos frequentatum exinde plane constat. GUIL. Vera sane prædicas: sed quid mireris multos etiam doctissimos hoc ita ab optimis medicis laudatum auxilium minime velle agnoscere, ac in pristinum usum revocare, quando multorum insanabilem in defendendis erroribus pervicaciam tu rectè noveris? Quid mireris, inquam, cum ipsi aliquid habeant, quo culpa carere ali-

Cap. 11.

Cap. 11.

Lib. 7. Cap. 20.

aliquo pacto videntur? Namquis unquam ab Ægypto huc profectus est, qui ejus scarrificationis verum modum nobis manifestarit? Certe nemo nos eam edocuit: ego magis mirandum esse puto, hactenus multis in Italiæ urbibus, presertimque Venetiis perinde ac Erasistratei faciebant, medicorum multos sanguinis missionem per venam sectam ita abhorruisse, ut maximum timorem id genus auxilii plerisque incuteret. Qua in re non parva gratia Alexandro Massariæ medico clarissimo est habenda, qui cum urbem illam olim ingressus ita à sanguinis missione abhorrentem, ac timentem invenerit, medicæ artis Hippocraticis principiis veritatem illis sæpe suadendo ac demonstrando, errorem in medicina summum, è mentibus doctissimorum multorum medicornm eripuit. Tamen caterva medicorum (ita morbus invaluit) superfuit, adhuc antiquis erroribus plane addicta: qui affirmant, non esse conficiendam sanguinis vacuationem per venæ sectionem, ob plurimi caloris resolutionem, sed tantum cuti dorsi aliisque partibus applicitis cum scarrificatione cucurbitulis. Hincque earum usus eo gratiæ devenit, ut nunc frequentissimus apud multos, ac familiarissimus factus sit. Hacque de causa multi audent affirmare cucurbitulas scarrificatas venæ sectionis vicarium esse auxilium. Quorum opinio quàm erronea, & à veritate aliena sit, præter ea quæ
Cap. 5. dicta sunt, patet etiam ex Galeno, qui & in 2. lib. Aphorism. & in 4. de sanit. tuenda, atque in lib. meth. med. aliisque multis in locis dixit apertissimeque, secundum locum, à sectione venæ, crurum scarrificationem obtinere: nam in 2. lib. Aphorism. ait: hanc scarrificationem venæ sectioni esse proximam: atque in lib. 4. de sanit. tuend. asserit, tantundem ac venæ sectio valere maleolorum scarrificationem; & in lib. 13. meth. med. scripsit: *Si corpus fuerit plethoricum, sanguinem mittendum esse, aut vena incisa, aut cruribus scarrificatis.* ALPIN. Recte sane dixisti, sed hactenus excusari poterant nostri hi medici, quod nemo ipsorum hanc scarrificationem, quo pacto administraretur ab aliquo didicerit. Nunc vero quisque summe redarguendus erit, nisi voluerit hoc genus præsidii utilissimum à nobis saltem accipere, & in antiquum usum revocare. Maxime-

meque cum audierit, hujus ſcarrificationis uſum cum in tota Ægypto, tum in tota etiam Hiſpania apud omnes familiariſſime frequentari in omnibus pueris, Eunuchis, mulieribus, pinguibuſque corporibus, felici ſemper cum ſucceſſu. GUILAND. Amatus Luſitanus medicus non ſpernendus hoc remedium maximi ſemper fecit, atque ſæpiſſime eo pro vacuatione ſanguinis uſus eſt: ut paulò pòſt fuſius etiam narrabitur. Eademque quæ tu, Joan. Jacob. Manni poſteritati tradidit. Quamobrem crurum ſcarrificationem multis & antiquis, & recentioribus medicis fuiſſe cognitam, & ab eis adhibitam manifeſtiſſimum eſt. Quod ut apertius omnes cognoſcant, ac ne ab hoc vacuationis uſu, ideo ſe abſtinere dicant, quod ignari ſint, an eodem modo hæc ſcarrificatio, tum in Ægypto, tum in Italia hominibus conducat; ideo ſi poſtquam tu in patriam redieris, in aliquibus ipſa fueris uſus, ac quali etiam ſalutis ſucceſſu vel felici, vel infelici, intelligere ex te nunc cupio.

CAP. IV.

Quibus in Italiæ locis hominibus ſanguis crurum ſcarrificatione fuerit detractus.

ALPINUS.

AB Ægypto ego in patriam reverſus, Baſſanum oppidum loci amœnitate pulcherrimum, meorum ſtudiorum gratiâ, me contuli, ibique medicinam publice faciendo multos ſcio ægrotos crurum ſcarrificatione, ſanguinis ſæpe evacuatione more Ægyptiorum procurata, ſanitati reſtitutos. Scis etenim poſtquam in Italiam ex illis locis pervenerim, me perpetuo optima Ægyptiorum veſtigia in medendo ſequi voluiſſe, præſertimque in ſanguinis vacuatione molienda, maximeque in uſu crurum ſcarrificationis, pro qua exercenda diligenti, atque experto invento hujus operis miniſtro, in multis ſanguinem mittere more Ægyptiorum pertentavi. Quod mihi feliciori cum ſucceſſu ſemper evenit. Primuſque, cui eo modo ſanguis fuerit

vacuatus, puer fuit annos decem natus, quem in humanarum literarum cultu Franciſcus Lanzarinus Baſſanenſis in ejus ſchola à Caſtro franco exercendum ſuſceperat. Qui duplici tertiana correptus, cruribus ambobus ſcarrificatis, & educto ſanguine convaluit. Huic enim propinato prius pharmaco, quo ejus corpus noxiis pauliſper expurgaretur humoribus, iiſque maxime, qui in ſtomacho & venis meſeraicis continebantur, quarta die ambobus cruribus vel ſuris more Ægyptiorum ſcarrificatis, ſanguinis fere libram commodiſſime eduximus, à qua præſtita vacuatione febris imminuta, alia tantum acceſſione deſiit. Paucos ab hinc menſes ab hujus pueri morbo mulier fere ſexagenaria, Bona vocata, quæ apud Baſſanos famoſiſſimos pictores habitabat, hepatis peſſima inflammatione correpta continue cum dolore, & tenſione dextri hypochondrii, aſſiduis vigiliis atque difficillima reſpiratione, ingentique ſiti, lingua nigra admodumque ſqualida febricitabat. In qua urinæ tenues, coloratiores, cum contentis crudis ſpectabantur, dieſque duodecimus ab ægritudinis principio agebatur, quando accerſitus illam inveni eo modo ægrotantem, cujus morbo, cauſis, ac ſymptomatis recte perſpectis ac cognitis, atque chirurgo accerſito, internam dextri cubiti venam ſecari juſſi, à qua nullo ſanguine, muliere in ſyncopim collapſa, vacuato, ne miſera ceteris neglectis remediis moreretur, ex ejus corporis habitu bene carnoſo, pingui atque albo, Galeno in libro de curand. rat. per ſang. miſſ. docente, malleolorum ſive crurum ſcarrificationem magis quam venæ ſectionem, præſtare ei poſſe: probe cruribus ſcarrificatis, ſanguis ad libræ pondus commode eductus eſt, à quo ſtatim melius ſe habuit, nocteque ſubſecuta ſomnum cœpit, melius reſpiravit, atque adeo febris minui exinde cœpit; die quarta-decima fere libera fuit, at decima-ſeptima in univerſo corpore critica exorta ſcabie, prorſus convaluit. Poſt hanc aliam eoſdem annos natam, habitu admodum pingui, ac valde carnoſo præditam, villam Angaranum habitantem, febre continua, acuta, correptam cum intenſiſſimo capitis dolore, aſſiduiſque vigiliis, delirio, atque multa inquietudine curandam præ manibus habui, cui die tertia præmiſſo clyſtere, ambobus

iti-

itidem profundis incisionibus cruribus scarrificatis, sanguinis libra & plus fuit educta, à qua mulier melius statim se habuit: dieque septima omnino à febre libera evasit. Puer etiam duodecim annorum Citadellensis in domo Joseph Caratelli pharmacopolæ, cum febre surdus omnino factus, ejus à scarrificatis cruribus, plurimo sanguine evacuato, statim audivit, atque paucis diebus etiam à febre covaluit. Duæ itidem eodem tempore puellæ virgines in Valle Stagna decumbentes, in pestilentem febrem collapsæ à suppressis menstruis, ea scarrificatione adjuvatæ sanitatem cito receperunt. Cito enim ambabus iis copiosi menses denuo fluxerunt septima die cum judicio. Criticeque ambæ judicatæ in eadem die fuerunt. Audisti ex me igitur, quos vacuatione sanguinis, surarum scarrificatione præstita, Deo annuente, Bassani sex fere mensium spatio sanitati restituerim. In principio dum ea uti cœperim, propter multas magnasque ac profundas scarrificationes fere omnes hoc auxilium formidabant. Deinceps vero multi fuere, tum viri, tum mulieres, quæ ab utilitate persuasi hoc genus remedii facile complexi sunt. GUILAND. Gaudeo te tantum de hujusce scarrificationis utilitate periculum fecisse, cui facile omnes acquiescere possent. Ego vero, ut idem confirmem, puto non inutile fore, si tuis experientiis alias ab Amato Lusitano memoriæ traditas subjungam. ALPIN. Gratam rem facies, si eas mihi etiam indicaveris. GUILAND. Is in prima suarum centuriarum Curat. 18. hæc litteris tradidit: *Paucis interpositis diebus hujus dicti frater, duos annos natus in easdem oris ulcerationes incidit, qui surarum sive tibiarum ventrium scarrificatione, & topicis adhibitis enumeratis medicamentis sanitati illico fuit restitutus.* Et in scholia, postquam tum omnes medicos præter Hispanos, quod hos solum crederet, hujusce scarrificationis peritiam obtinere, reprehenderat, subjunxit alterius pueri historiam, his verbis; *Dominicus Maria à Bala mercator Bononiensis cum filiolum graviter ægrotantem haberet, ut illum inviserem me rogat, ad quem accersitus jubeo protinus crura scarrificari, prius ea per spongiam fovens aqua calida, & ad poplites ligatura ac ad suras evocato sanguine, eas sæpe harundine fissa percutiendo, sed invita matre pueruli natio-*

tione Græca, patria Bizantina, quæ quum intra duos dies puerum sanum conspexerit, ad me postea, tanquam ad sacram anchoram, quum pueri sui vel amicorum ægrotarent, confluebat, ut illam illis juberem evacuationem facere, tantum videlicet huic evacuationi tribuens: nec sane immerito, quia præter multa, quæ secum adfert commoda crurum scarrificatio, materiam in corpore exundantem minuit, & caput à dolore & malis affectionibus liberat. In secunda
Curat. 58. centuriarum pueri hanc subtexit historiam dicens: *Filius Barbosii natus annos novem cum febri continua corriperetur, & inter medicos consultum esset pro ejus salute de sanguinis missione, primo à surarum scarrificatione cœptum fuit; qua vel tantum illico sanus est factus.* Hæc extant monumenta illiusce doctissimi medici de missione sanguinis per crurum scarrificationem posterorum memoriis prodita.

Cap. V.

Crurum scarrificationem non eam esse, quam nostri applicatis cucurbitulis frequentant.

GUILANDINUS.

Non video hoc auxilium Arabibus medicis notum fuisse. Quamquam nunc ipsorum ferè proprium illud esse dixeris, quando nemo illorum de eo aliquid scriptum reliquerit. Avi-
Lib. 1. fen. 4. C. 21. cenna enim hanc scarrificationem à cucurbitulis separatam minime cognovit, quod ex ejus his verbis facile perspicitur: *Et ventosæ quidem, quæ cruribus superponuntur sunt minutioni propinquæ, & mundificant sanguinem, & provocant menstrua.* Quod apud alios quoque Arabes medicos multos usitatum, ac creditum est. Nam neque Averroes, neque Rhasis, neque Haly Abb. neque alii multi de scarrificatione crurum, ut quid distinctum à cucurbitulis scripsere. Itaque apud hos vacuatio per crurum scarrificationem procurata nihil aliud erit, quàm communiter nostris cucurbitulis, cum scarrificatione applicatis sanguinis facta eductio. Cui opinioni id favere videtur, quòd alios

alios multos præclarissimos medicos, ne verbum quidem de hac distincta à cucurbitulis scarrificatione fecisse videam. Nulla siquidem apud Hippocratem ipsius extat memoria, neque apud Celsum secundum, ut multi ajunt, Hippocratem, neque apud alios multos. Hincque multi etiam doctissimi medici nullam differentiam inter hanc & cucurbitulas scarrificatas fecerunt, ut Hieronymus Cardanus in lib. 2. controv. med. qui hæc Galeni verba de scarrificatione ita interpretatus est: *Sunt autem quæ æquivalent sectioni venæ retentarum hæmorrhoidum apertio, vel mensium suppressorum, vel in quibus nihil est tale, malleolorum cum cucurbitula scarrificatio.* Quæ tamen interpretatio (pace tanti medici dixerim) longè à veritate est aliena, cum Gal. per malleolorum scarrificationem distinctissime eam absque cucurbitulis intellexerit. Nam in libro de hirudinibus distinctè duo capita scripsit, alterum de scarrificatione, atque alterum de cucurbitulis. Qui si idem intellexerit scarrificationem, & scarrificatas cucurbitulas esse, proculdubio cucurbitularum usum nusquam meminisset. Nam in libro nuper citato dixit: *At incipientes aut etiam vigentes* (supple capitis dolores) *per cucurbitam in cervice procurata retractio interim quidem solam, interim cum scarrificatione.* Quod prorsus confirmavit in Aphoris. lib. atque in lib. de curat. per sang. miss. Cur igitur ibi Gal. meminit cucurbitularum cum scarrificatione, si nomine scarrificationis semper cucurbitulam subintelligat? Certe ex Galeni sententia, utrumque esse unum & idem, falsissimum est. ALPIN. Cui dubium id est, variis utramque operationem moliendi modis perspectis, atque utriusque auxilii facultatibus? Nam modus vacuandi applicatis cucurbitulis plane est diversus ab eo, qui in usu scarrificationis adhibetur. Cucurbitulam siquidem linamento ardescente, vel igne vel aquæ calidæ halitu, cuti primo applicant, quæ valide intra se cutim attrahit, à qua cutem in ruborem atque tumorem elatam scarrificant, eique statim rursum cucurbitulam affigentes ea sanguinem à scarrificationibus extrahunt. Secus vero in molienda scarrificatione observatur, nam qui volunt crura scarrificare pro vacuando sanguine, primo arctè crus sub proplite ligant, & mox totum

crus in primis multum perfricatum, in dulcis aquæ calidum balneum immergunt, sæpeque abluunt suram, ac arundine ipsam percutiunt, ut totum crus intumescat, multumque erubescat, atque obtorpescat, ne incissionum acutum dolorem ægroti sentire queant. Quibus omnibus peractis crus ordinatis longis, ac profundis incisionibus scarificant, à quibus quantum volunt sanguinis, aqua calida vulnera sæpe irrorantes, vel totum crus in aquam obruentes, evacuant. Quis igitur scarrificationem à cucurbitulis diversum quippiam esse non fateatur, ex modorum omnino variorum, quibus administrantur, observatione? Quæ etiam inter se ex utriusque facultatum dignotione diversa utique esse, facile suadebitur. Differunt quidem hæc in ea quam præstant, evacuatione, quantitate sanguinis qui evacuatur, nec minus attrahendi modo. Etenim cruribus scarrificatis libræ sanguinis facile non secus quàm per venæ sectionem educi possunt. Quod sæpissime experientia verum esse didicimus. Oribasiusque in libro de cucur. scarif. hirud. sibi cum peste ipse vexaretur, altero crure scarrificato binas ferè sanguinis libras extraxisse testatus est. Addo, per crurum scarificationem tantum sanguinis vacuari, quantum per venæ sectionem evacuari potest. Quæ sanguinis copia non ita facile cucurbitulis ex hauriri poterit. GUILAND. Neque citra rationem aliquam hoc fieri arbitror, namque sanguis à scarrificatis cruribus absque cucurbitulis calidæ dulcis aquæ balnea continue educitur, ex qua caliditate sanguinem attenuante, movente, atque attrahente, humiditateque inciosiones venasque plurimum laxante, facile sanguis effluit. In ejus vero eductione, quæ cucurbitularum attractione fit, aliæ causæ existunt, & tales quidem, ex quibus potius sanguinis fluxio cohiberi, quàm adjuvari possit: namque non adest caliditas, quæ fluxurum sanguinem attenuet, neque adest quod relaxet cutem sed magis cutis ex vacuato sanguine frigescens, densatur, & sanguis extra venas egressus in trombos concrescens, fluxionem potius coercere possunt. Hinc mirum non est cucurbitulis non posse tantam sanguinis copiam vacuari, quanta per nuper dictam scarrificationem educi potest. ALPIN. Differunt etiam sanguinis

nis vacuationes cucurbitulis facta ab iis, quas hac ſcarrificatione molimur, quod illæ violenta attractione, atque hæ ſine ulla violentia procurantur, ſed ſenſim ac ſenſim ſine multa agitatione. Galen. enim in lib. 13. dixit: Cucurbitulam ad hoc eſſe inventam, ſtrenuumque plane ad id eſſe auxilium ut foras evocentur, quæ ſunt in alto, atque ut eximantur & eruantur, quæ jam in ſcirrhum abeunt: neque cucurbitæ attractionem violentam eſſe noſtrum cuipiam ignotum eſſe cogito. Scarrificatione vero ſanguinem dulcis aquæ calido balneo ſenſim ac ſenſim citra commotionem multam corporis educi, ſenſui patet: ut Apollonius non minus antiquus quam gravis medicus his verbis ſcriptum reliquit. Quæ apud Oribaſium leguntur ex illiuſce medici graviſſimi mente de hac ſcarrificatione, hæc exiſtunt: *plethoram autem commoderatam, quæ aliquid mali factura ſit, ac jam everſionem in morboſum ſtatum attingat, tibia quæ ſcarrificationibus vexata fuerit, innoxiamque totam quam volumus ſanguinis illigationem reddiderit, citra validam totius molis commotionem ſolvit.* Amplius Gal. atque alii Græci medici multi dixere, ſcarrificationem hanc tollere plenitudinem, quod in pleriſque locis legitur: præſertimque in lib. nuper citato de Hirud. revulſ. cucurb. cum dixit: *Si qua exuperans materia in corpore minuenda eſt, atque ob potiſſimum exuperantia ea oriatur, quod materia ipſa, quæ emitti ſolet, ſupprimatur, ſcarrificatione utimur.* Cucurbitulis vero ſcarrificatis vel ſine ſcarrificatione antequam corpus totum vacuatum ſit, nunquam medicos uti debere, Gal. pluribus in locis, quos ſupra adnotavimus, memoriæ prodidit. GUILAND. Differentia evacuationis, hac ſcarrificatione facta, atque ejus quæ cucurbitulis celebratur, in alio conſiſtere non videtur, quàm in attractione, quæ in his calido balneo, in illis vero cucurbitulis perficitur. Una eademque ſcarrificatio cutis utraque erit, ſed ab una ſanguis calida aqua evocatur, & ab altera cucurbitula ex alto ad cutem trahente. ALPIN. Neque hæc duo exiſtunt vacuationis inſtrumenta, tametſi utraque in ſcarrificationem cutis fundentur, etenim in utriſque non eadem fit ſcarrificatio. Nam ad uſum cucurbitularum cutem multis inciſionibus, longis, neque pro-

Orib. lib. de cuc. ſcarif. cap. 9.

Cap. 4.

fun-

fundis, neque ordinatis ſcarrificant. Quæ omnia in hac ſcarrificatione Ægyptii ad unguem obſervant. Quod etiam Oribaſius ex Antyllo in lib. de cucurb. ſcarrif. faciendum præcepit. Quare multis differentiis crurum ſcarrificatio, & cucurbitulæ ſcarrificatæ diſtinguuntur, unumque & idem non præſtatur ab utriſque auxilium, nec iiſdem utraque viribus eſt referta, diverſamque inter ſe ambo promunt operationem. GUILAND. Non poſſum idcirco non multum Avicennam ceteroſque alios Arabes medicos præclariſſimos admirari, qui de ſanguinis vacuatione agentes hanc ſcarrificationem minime à cucurbitulis diſtinctam cognoverint. ALPIN. Quid igitur de his diceres? tantos medicos tantum auxilium ignoraſſe? multi nobis non credent. GUILAND. Hoc auxilii genus proprium fere fuit Ægyptiorum, atque Arabum: quæ loca cum neque Avicenna, neque Raſis, Averroes, Haly, atque alii habitarint, noſci ab his eam ſcarrificationem non potuiſſe putandum eſt. Quod an verum ſit, nemo noſtrum certus eſt: hoc unum tamen ſcio, quod cum hoc remedium apud Galeni ſcripta, Apolloniique, Antylli, Oribaſii inveniatur, & apud alios Græcos medicos nulla extet de eo memoria, iſtorum ſcripta male verſa in Arabicam linguam habuiſſe certo certius judicari poteſt, atque hinc eos nos potuiſſe hoc auxilii genus probe didiciſſe. Quod quidem apud Avicennam manifeſtiſſime comprehenditur ita fuiſſe. Cum quæ Gal. loquebatur de ſcarrificatione citra cucurbitularum applicationem, ipſe in cucurbitulas ſcarrificatas tranſcripſerit. Galen. ſiquidem in lib. de curat.
Cap. 11. per ſang. miſſ. de ſcarrificatione hac, ita ſcripſit: *Porro quæ ex mulieribus albidiores ſunt, ſanguinem tenuem acervare ſolent, quo circa adhibitis malleolorum ſcarrificationibus maxime vacuantur, atque quæ nigriores ſunt, ſecta vena curato. Craſſiorem enim ſanguinem, ac magis melancholicum colligunt, magis vero etiamſi magnas habere venas appareant, quod illis accidit, quæ graciliores ſunt, ac nigriores. Carnoſis vero ac candidis parvæ inſunt venæ, quibus malleolos ſcarrificare, quam venam ſecare præſtiterit, quippe cum hæ parvas in cruribus venas habeant: itaque etiamſi recte ſecentur, quod juſtum tamen ſit non profluat*: à quibus ſane verbis

bis de ſcarrificatione, & non de cucurbitulis à Galeno proditis, male in aliam linguam verſis Avicenna eadem hæc ad unguem tranſcribens, de cucurbitulis ſcarrificatis, & non de ſcarrificatione intelligens, dixit: *Et ei quidem quæ ex mulieribus alba exiſtit, ac laxa, ſanguinem habens ſubtilem, ventoſæ in cruribus poſitæ ſunt meliores quam phlebotomia, quæ fit in ſaphena.* Sed hæc ſatis fuiſſe exiſtimo, ad demonſtrandam differentiam, quæ eſt inter ſcarrificationem, & cucurbitulas ſcarrificatas. Quibus ita explicatis non inutile foret, ſi quæ inter malleolorum hanc ſcarrificationem, & venæ ſectionem ſit convenientia ac ſimilitudo, nos aperiemus. ALPIN. Jure quidem hoc dixti, neque puto facile nos hujus ſcarrificationis utilitates perſequi poſſe, niſi harum ſimilitudinem ſedulo prius cognoverimus.

CAP. VI.

Inter crurum ſcarrificationem, atque venæ ſectionem maximam eſſe convenientiam, ac ſimilitudinem.

ALPINUS.

SANGUINIS vacuationem per crurum ſcarrificationem factam, ei, quæ venæ ſectione fit, admodum ſimilem eſſe cognoſcitur. Quantitas enim ſanguinis per hujuſmodi ſcarrificationem educta vel eadem omnino eſt cum ea, quæ vena aliqua ſecta educitur, vel ſaltem ei proxima: libras ſanguinis iſta ſcarrificatione vacuari à nobis nuper dictum eſt, non minuſque Oribaſium in ſeipſum ex ſeipſo eam ſanguinis copiam crure ſcarrificato eduxiſſe: Galenumque exinde in comm. 2. Aphoriſm. dixiſſe Aph. 14. vacuationem per malleolorum ſive crurum ſcarrificationem præſtitam, proximam ei eſſe, quæ fit per venæ ſectionem. Simili etiam modo & ſanguinis quantitas per eam ſcarrificationem, non ſecus quam ex vena ſecta ſenſim ac ſenſim ſanguis effluit, lente & abſque ulla violentia benigne balnei ex dulci aqua

calefacta parati adjumento educitur. Quomodo naturam sæpissime critice, ut verbis utar medicorum, sanguinem excernere cernimus: atque hinc sanguinis vacuationem, tum quæ per venam sectam fit, tum quæ nuper dicta hac scarrificatione perhibetur, proficuam ægrotis esse, quod prorsus à natura factam imitetur, existimo. Quemadmodum etiam ex purgationibus eas ægrotis esse valde proficuas dicimus, quæ naturæ optimas excretiones imitantes nulla violentia vel corporis molesta commotione lædentis humoris redundantiam ejiciunt. Cujus rei signum esse ægrotos purgationes leviter perferre, Hippocrates in I. lib. aphoris. nobis prodiderat. GUILAND. Dubia hæc veritas haud parum multis visa est, neque immerito de ea quantitate sanguinis, quæ educitur crurum scarrificatione: etenim quæ ratio est, quamobrem à cute crurum scarrificata plus quam ex aliarum partium scarrificatione sanguinis copia major educi ac vacuari debeat? Certe nulla, quando dorsi cutis multis venis referta eandem copiam scarrificata exhibere queat, ut hinc scapularum venas scarrificatas iecorariæ venæ vicarias Arabes dixerint: ex quibus non videtur crurum scarrificatio quantitate sanguinis venæ sectioni proxima, vel saltem aliæ etiam partes corporis scarrificatæ eandem copiam sanguinis exhibentes venæ sectioni itidem proximæ erunt. ALPIN. Memini alias de hac eadem quæstione nos verba fecisse, remque plane sic absolvisse quia suræ ceteris aliis cutaneis partibus, tum numerosiores venarum ramos, tum grandiores obtinent: ex quibus scarrificationibus multis venis dissectis copiosior, quam ab aliis corporis partibus scarrificatis sanguis exit. GUILAND. Verum dicis, neque immerito; cum Gal. crurum hanc scarrificationem semper venæ sectioni facultate vel utilitate proximam tradiderit; ait enim plenitudinem corporum ipsam fere, ut venæ sectio, tollere. Cujus loca nunc, in quibus hoc nos docuit, audire non erit inutile: ex quibus clare cognoscemus quanta apud Galenum fuerit inter scarrificationem hanc & venæ sectionem similitudo ac in juvando affinitas. ALPIN. Exopto illorum locorum auctoritate, veritatem hanc ex te confirmari. GUILAND. In lib. 2. Aphoris. Hippoc. ut alias etiam est, hæc ad un- Aph. 17.

unguem verba scripta reliquit, dicens: *Evacuatio omnium humorum æqualiter, quæ quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem, proxima autem huic illa est, quæ fit per malleolorum scarificationem.* Quod non minus clare etiam in libro 4. de sanit. tuenda confirmavit iis profecto verbis ita posterorum memoriæ traditis: *Nam virium robore constante si lassitudo adhuc infestat, existimandum est, cum sanguinisne copia, an cum crudis ac minime coctis humoribus, an per se solus consistat vitiosus humor, qui lassitudinem creet: Nam si cum sanguinis copia, ant vena incidenda, aut aliquid, quod tantundem valet, agendum. Sane tantundem possunt hæc, quibus hæmorrhoides sunt retentæ si has aperueris, si mulieri menstrua consuetudo cessavit, hanc si provoces: si horum nihil est, malleolos scalpello indicas.* Et in lib. 13. meth. med. *Cogimur ergo alias sanguinem mittere, idque aut vena incisa aut menbris iis quæ læsa non sunt scarrificatis, manu enim laborante scarrificabis crura: altero crurum male habente, reliquum. Has namque evacuationes indicat ipsa copia, sicuti etiam succorum vitium redundantis succi purgationem.* Idemque etiam in lib. de Hirud. revulf. si tamen is Galeni liber existit, proditum est, atque hisce verbis. *Si qua exuperans materia in corpore minuenda est, atque ob id exuperantia illa oriatur, quod materia ipsa, quæ emitti solet, supprimatur, scarrificatione utimur.* Hæc eadem fere apud Oribasium ex Apollonio, Antyllo, & à semetipso leguntur: quæ cum alias, tum relata sint, tum quia quisque apud Oribasium ea legere poterit, repetere nolumus, exceptis iis, quæ Oribasius de seipso memoriæ prodidit, quæ ita instituto nostro quadrare videntur, ut nos ea audire fas esset. Quæ sunt hujusmodi: *Et sane dum pestilentia vehemens Asiam deprehendisset, multosque perdidisset, meque etiam morbus attigisset, secunda morbi die remissione febris facta, crus scarrificavi, duasque fere sanguinis libras detraxi, hacque de causa periculum vitavi. Plerique igitur etiam alii hoc præsidio usi superstites evasere: erant enim plenitudinis signa, illique præcipue salvabantur, qui sanguinem copiosum exhauriebant.* ALPIN. Hæc sufficiunt ex Galeno, Apollonio, Antyllo, Oribasio, pro demonstranda hujusce scarrificationis malleolorum cum venæ sectione con-

Cap. 4.

Cap. 4.

In lib. de cucurb. Cap. 19.

venientia, hactenus demonstrata. Ex quibus omnibus conspicuum fit, hanc scarrificationem vicariam esse venæ sectionis, quando si quod est, quod ex præsidiis vacuatoriis, ad venæ sectionem prope accedat, hoc unum scarrificatio malleolorum est, cum nullum aliud ex vacuatoriis præsidiis ad sit, quod ea proximius ad venæ sectionem accedere queat. GUILAND. Res conspicua videtur ex Galeni aliorumque Græcorum medicorum monumentis, sed difficillimum est, multis pro vicario auxilio cucurbitulas, cum scarrificatione applicatas substituentibus, istud posse suaderi: quæ res nobis non levem ansam præbuit altius eorum sententiam spectandi ac judicandi, ne tam grandis error, tam alte in multorum medullas defixus, non sine aliqua ægrotantium jactura ulterius progrediatur.

CAP. VII.

An crurum scarrificatio vicaria sit venæ sectionis.

ALPINUS.

MALLEOLORUM scarrificatio an non venæ sectionis vicaria erit affirmanda? cum nullum evacuans præsidium & proximius ex Galeni aliorumque priscorum medicorum monumentis, esse hactenus cognitum sit: equidem non video cur in hac assertione nos jure quis reprehendat, etsi plures etiam gravissimi medici fuerint, quibus alia præsidia pro sectione venæ substituenda magis placitum est: Quorum alii scarrificatas cucurbitulas pro tali vacuanti auxilio substituere, atque alii hirudines non modo hæmorrhoidibus, verum etiam aliarum partium venis appositas, quemadmodum sæpe in pueris, quibus ex eorum sententia cum merito, ut superius à nobis dictum est, missio sanguinis alia via prohibita sit, sanguinem hirudinibus alicui venæ appositis mittere non displicet. Scarrificatas cucurbitulas pro sectione venæ substituentes: quibus rationibus, atque auctoritatibus moveantur alias à nobis proditum est. Quas etiam præsentis occasionis causa itidem repetere non gravabor, ex

ex quibus hujus propositi ratio clarius innotescet. Ajunt siquidem cucurbitulas, mediis scarrificationibus administratas, non secus quam venæ sectio, vel saltem proxime, ad venæ sectionem accedere, ut sanguinis optatam copiam evacuent, præsertimque scapulis applicatas: quas venas ab Avicenna edocti, jecorariæ venæ vicem gerere affirmant: sanguinis multam copiam evacuari nobis dubium non est, atque ab ea etiam totum corpus inaniri, ex quo dubium cui erit, ipsas vicem gerere venarum sectionis posse? certe nemini latet omnes Arabes clarissimos medicos huic opinioni fuisse addictos, præsertimque Avicennam, qui dixit, cucurbitas cruribus appositas minutioni esse proximas; & ex Latinis Celsus magni nominis medicus manifestissime post venam sectam usum cucurbitularum celebravit; ex Græcis vero Paulus Simia Galeni appellatus, nusquam scarrificationis crurum meminit, vacuationem vero laudare videtur, quæ applicatis cucurbitulis cum scarrificatione procuratur. Quid igitur? à prædictis rationibus, atque à gravissimis illis medicis dissentiemus? GUILAND. Præterea ex Galeno etiam crurum huic scarrificationi objicientes, per eam fieri posse totius corporis perfectam evacuationem, negant: quando non quamlibet humorum redundantiam ea tollat, neque cujuslibet humoris: neque in quolibet habitu fieri debeat, & ut paucis dicam, tantummodo ubi cum vacuatione ad partes inferas trahendum sit, utilem istam crurum scarrificationem censent. Gal. enim in lib. de hirud. revul. cucurb. de ea agens, inquit: *Corporis partes scarrificandæ sunt, quæ phlegmone vel duritie urgentur, quæ vel tensæ fuerint, vel dolore aliquo affliguntur: quæque fluxionibus vexantur, ubi eæ ipsæ fluxiones desierint: aut cum acrem materiam subesse viderimus, seu vis aliqua venenosa extrinsecus illata fuerit: præterea si ab altera ad alteram partem deducere materiam volumus, sicuti scarrificatis cruribus, affecto capiti medemur: Sique exsuperans materia in corpore minuenda est, atque ob id potissimum exsuperantia illa oriatur, quod materia ipsa, quæ emitti solet, supprimatur, scarificatione utimur.* Atque in lib. de curan. rat. per sang. miss. Gal. dixit crurum scarrificationem solis albidioribus corporibus, exilioribus venis, atque tenuiori

Cap. 4.

Cap. 11.

ſanguine præditis conducere, minimeque nigriores latiores venas ac ſanguinem craſſiorem præ ſe ferentibus. Ibidemque non omnem ſanguinem ſcarrificationem hanc vacuare, ſed ſolummodo tenuiorem. Hæcque ei ſcarrificationi iſti objiciunt. ALPIN. Ab Ægyptiis igitur nos diſſentire, atque abſcedere hæc hortantur: Quod tamen faciendum non puto, quando ipſorum veriorem ſententiam putaverim. Neque ipſi carent rationibus, quibus ſcarrificationem hanc probe tueantur, atque ab illorum machinis variis oppugnatam defendant. Superius à nobis demonſtratum eſt ſcarrificationem hanc majorem ſanguinis copiam vacuare, quam cucurbitulas, neque immerito, cum illa ſanguis calenti aqua dulci educatur, quæ cutem laxat, ſanguinem attenuat, atque attrahit: & cucurbitulæ neque ſanguinem attenuent, neque cutim ac venas relaxent, quinimo magis ex ſanguine educto, in ipſiſque contento ac paulo poſt coagulato, cutim ſtipandi, ſanguiniſque fluxum ſiſtendi non parva occaſio datur. Falſumque etiam hoc eſſe experientia à quoque in utriuſque remedii uſu exercitato, comperitur: quando plurimæ ſanguinis libræ iſthac præſtita ſcarrificatione facile, ut volumus, educantur, quod non ita certo de cucurbitulis affirmari poteſt. Divineque hinc Galenum docuiſſe in 2. lib. aphoriſm. pro vacuanda corporum plenitudine, crurum ſcarrificationem proximam eſſe venæ ſectioni, vel melius ſanguinis vacuationem illa effectam ſcarrificatione proximam ei eſſe, quæ fit per venæ ſectionem, quippe copia, vel quantitate ſanguinis, quæ vacuatur, ſunt admodum ſimiles, ut paulo ſuperius dictum eſt. Qua cauſa Gal. cum Apollonio, Antyllo, Oribaſio, ſcarrificationem hanc humorum exuperantiam tollere nobis prodidit, cucurbitulaſque non niſi prius toto corpore vacuato; minimeque ante totius vacuationem medicos his uti debere: in lib.
Cap. 5. enim 13. meth. med. de illa ita ſcripſit: *Cogimur ergo alias ſanguinem mittere, idque aut vena inciſa: aut membris iis, quæ læſa non ſunt, ſcarrificatis: manu enim laborante, ſcarrificabis crura: altero crurum male habente, reliquum. Has namque vacuationes indicat ipſa copia, ſicuti etiam ſuccorum vitium, redundantis ſucci purgationem.* Atque in 4. de ſanit. tuenda, idem docuiſſe viſus eſt,

eſt, tantundem valere ſcarrificationem hanc, ut venæ ſectio. Atque Orib. in lib. 7. hoc identidem meminit. Cucurbitulis vero Gal. ſcarrificatis aliter ſentit; in lib. enim de curan. rat. per ſang. miſſ. tradidit eas non eſſe accerſendas, niſi prius totum corpus probe vacuatum ſit. Quamobrem vero iſtud? niſi quia hæ debitam ac exoptatam ſanguinis copiam, ut ea facit ſcarrificatio, non evacuant? Præterea violentia etiam ipſæ ſanguinem attrahunt ab univerſo corpore, ut ſuperius dictum eſt. Quo motu non videntur ſectionem venæ in molienda evacuatione recte imitari, quæ non violentia, ſed paulatim, ſenſimque ac ſenſim fit. Quo ſane modo eam crurum ſcarrificationem vacuare ſanguinem dulcis aquæ calentis balnei adjumento, paulo ante à nobis proditum eſt. Sed ad ea, quæ huic illi objiciunt reſpondere conſentaneum eſt, atque ad id, quod in primis afferunt, quippe illam non cujuſcumque humoris, vel ſanguinis exuperantiam tollere poſſe, ſed tantum ſanguinis tenuioris, idque ex Galeno in lib. de curan. rat. ubi dixit, in corporibus craſſiori ſanguine exuperantibus magis præſtare venæ ſectionem, quam crurum ſcarrificationem. At hi, qui ex hoc loco oppugnationem aggreſſi ſunt, non recte videntur Galeni mentem aſſecuti, quando ipſe non negarit, per hanc ſcarrificationem non poſſe in mulieribus, quibus menſtruæ purgationes ſuppreſſæ ſint, etiam craſſum ſanguinem vacuari, quod fieri utique poſſe non videtur à ratione remotum, quando calido balneo ſanguis craſſus utique attenuari queat, quod ab Avicenna etiam in lib. 1. proditum eſt. Sed affirmarit in hujuſce ſanguinis redundantia, vacuationem commodius fieri per venæ ſectionem poſſe, quam per ſcarrificationem, atque idcirco illam ſcarrificationi præſtare; veluti neque negat ibidem venæ ſectione poſſe utique tenuiorem ſanguinem vacuari, ſed commodius quam per venæ ſectionem ſcarrificatione vacuari poſſe; dixit enim: *Porro quæ ex mulieribus albidiores ſunt, ſanguinem acervare tenuem ſolent: quocirca adhibitis malleolorum ſcarrificationibus maxime juvantur. At quæ nigriores ſunt, ſecta vena curato:* & paulo poſt: *Carnoſis vero & candidis parvæ inſunt venæ, quibus malleolos ſcarrificare quam venam ſecare præſtiterit, quippe cum hæ parvas in cruribus*

Cap. 19.

Cap. 11.

fen. 4. Cap. 21.

ribus venas habeant: itaque etiamsi probe secentur, quod justum tamen sit, non profluat. Hic enim Gal. sibi proposuerat tollendam esse sanguinis plenitudinem, ex suppressis mensibus in mulieribus ortam, pro qua missionem sanguinis copiosam utilem supponens, atque ideo fore moliendam à venis crurum solummodo, ut simul & semel plenitudinem vacuando, mensibus naturalem etiam motum reddat: considerabat an scarrificatis à cruribus, vel à crurum persectis venis melius esset eam moliri, ita ut ea vacuanda sanguinis copia commodius vel uno, vel altero modo educeretur; proinde in cruribus amplioribus venis refertis, atque in crassiori sanguine redundantibus etiam tuto per aliquam crurum sectam venam, facileque educi posse, & in iis, quibus venæ crurum sunt parvæ, sanguisque est tenuior, non nisi scarrificatis cruribus, quoniam & difficillime hæ cum parvæ sint, secari possunt, atque ab una etiam exsecta, minime postulata sanguinis copia vacuatur. Idcirco plurimas in cruribus scarificandas jure censuit. Qua in re interim venam sectam præfert scarrificationi, atque interim hanc venæ sectioni. Neque ex his colligi potest, scarrificationem hanc non posse sanguinem crassiorem vacuare, quoniam surarum venæ non ita parvæ existunt, ut in aliis partibus corporis cernuntur, sed ea scarrificatione profundius facta, venarum crassiores rami secantur, calidique aquæ dulcis balnei crassities sanguinis absque dubio attenuatur, ipsaque fluxilis redditur: & asserentibus scarrificationem hanc non esse idoneum instrumentum ad vacuandum crassiorem sanguinem, è contra dicemus, nos quoque eodem modo se habere venam sectam ad tenuiorem sanguinem, in exilibus venis contentum ducendum; nam ut dicebat Gal. etiam ab ea recte secta ejus justa copia non diffluet: mirumque hinc non est, si Galenus in albidioribus corporibus sectioni venæ scarrificationem præferat, atque in nigrioribus, amplioribusque venis à natura donatis venæ sectionem. Ex suppressione vero mensium exortæ plenitudini hanc scarrificationem maxime conducere certum est, ut à viro excellentissimo ex multorum sententia proditum est; atque etiam non minus id Galenum in lib. de Hirud. revulf. scarif. nos docuisse; sed quod ob id plenitudinem tan-

tantum, à nuper dicta ſuppreſſione menſtruarum purgationum ipſa tollat, minimeque aliam ab aliis cauſis ortam, falſum plane ex Galeni mente exiſtit: etenim ipſe non abſolute in ſupradicto ejus libro tradidit, hac tolli plenitudinem ex ſuppreſſis purgationibus uteri ortam, ſed plenitudini præcipue conducere, quod ex ejus verbis plane manifeſtum videtur. Neque id injuria, cum hæc ſcarrificatio præterquam quod evacuat, etiam revocare interceptos menſes ſoleat: quinimo in lib. de curand. rat. per ſang. miſſ. ad revocandos menſes præſentaneam eſſe ſcarrificationem illam ſtatuit. Verum ſiquidem eſt, hanc præter vacuationem ſanguinis, quam præſtat, etiam ad inferas partes ſanguinem trahere: quod ex Galeni ſupra recitatis verbis plane conſtat; quæ hæc exiſtunt: *Neque enim profecto proroganda in his vacuatio eſt, non tamen neceſſe eſt illis venam ſcindere. Quippe cum malleolorum ſcarrificationes ſuperfluitati, quandoque evacuandæ ſatis eſſe queant, quæ & alioqui hoc etiam habent, quod menſium vacuationem ciere poſſunt, ſicuti etiam in malleolis ac poplitibus inciſæ venæ.* Quamobrem ex Galeni ſententia poteſt iſthæc malleolorum ſcarrificatio non modo nuper dictam humoris redundantiam tollere, ſed quaſcumque alias, quas venæ ſectionem abigere ſcimus. Quod quidem ex verbis ejuſdem Galeni in 4. lib. de tuenda ſanitate alias etiam recitatis Cap. 4. cognoſcitur; Nam ipſe ſcripſit: *Nam ſi cum ſanguinis copia, aut vena incidenda, aut aliquid, quod tantundem valet, agendum. Sane tantundem poſſunt hæc, quibus hæmorrhoides ſunt retentæ ſi has aperueris, ſi mulieri menſtrua conſuetudo ceſſavit: hanc ſi provoces: ſi horum nihil eſt, malleolos ſcalpello incidas.* Quam ſcarrificationem plenitudinem quocumque modo obortam tollere poſſe Gal. ut nuper dictum eſt, multis prodidit in locis, quæ jam à nobis antea commonſtrata ſunt, in quibus ait, hanc ad minuendam ſanguinis exuperantiam proxime accedere ad venæ ſectionem; neque ut de cucurbitulis ſæpe ab ipſo dictum eſt, ipſam egere alia vacuatione, vel poſt totius corporis factam evacuationem eſſe adminiſtrandam voluit: ex quibus quanto in errore verſentur cucurbitulas ſcarrificatas venæ ſectionis vicarias facientes, ſatis cuique manifeſtum erit,

 cum

cum has ſemper poſt vacuationem totius locum habere ipſe in lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. aperte prodiderit. GUILAND. Ita probe adverſus ſcarrificationis calumniatores rationibus te erexiſti, ut non difficile ſit, me in tuam veniſſe ſententiam. Hoc tamen verum eſt, perpetuo hujus ſcarrificationis proprium eſſe, ſimul vacuando ad crura etiam attrahere, quod certe ab ea ſeperari non poteſt; nequit enim hæc ſcarrificatio ſanguinem vacuare, & ad inferas partes è ſupernis exinde evocatum etiam non attrahere: non ſemper vero illa attractione eſt opus, atque, ut paucis rem nunc colligam, malleolorum hanc appellatam ſcarrificationem evacuans eſt, revulſorium, atque etiam ſimplex revulſorium, ubi ſcilicet non multus eâ ſanguis vacuatur; vacuatorium atque revulſorium ſimul, ubi plurimus. ALPIN. Verum prædicas, ſed quid, quæſo, mali eſt, ſcarrificatione hac evacuando, etiam à nobilioribus partibus ad ignobiliores humorem avellere, præſertimque in febribus putridis, malignis, peſtilentibus, in quibus plerumque ſuperiora membra noxiis ſuccis infeſtantur, caputque potiſſimum, vigiliis aſſiduis, diuturnis ſomnis, deliriis, & doloribus, quibus quanti adjumenti auxilium futurum ſit, quod pleditudinem vacuando ſimul ad crura partes ignobiles etiam attrahat veneficos ſuccos, aliis judicandum libenter relinquo? Quinimo tantæ eſſe in his morbis tollendis, utilitatis judico, ut omnium ad præſtandum celeberrimum ſit remedium, quando ipſum cum evacuet exuperantium humorum, tum à ſupernis nobilibuſque partibus ad infernas ignobileſque noxios humores attrahat. Hinc admirari Oribaſium tantum medicum non debemus, qui ex ſeipſo ea adhibita ſcarrificatione, ut à peſte, qua vexabatur, periculum evitaret, ſanguinis vacuationem pertentaſſe, hocque auxilio multos alios à peſte vexatos liberaſſe, cum illo plenitudinem dempſiſſet atque ad crura veneficum humorem attrahendo ſine corporis multa commotione, viſcera ab infeſtatione humoris liberaret. Rectiſſimeque hac ratione arbitror tunc Ægyptios ſe gerere, qui ad eorum, qui peſte infecti ſunt curationem, à ſcarrificatis cruribus plurimum ſanguinem mittere conſueverint. Sed tempus eſt, ut priuſquam ad alia tranſeamus, in hac ſcarri-

rificatione constituenda, modum prius observemus, quo crura Ægyptii scarrificant, atque quomodo sanguinem demunt. Quod nihil aliud erit, quam modum ab iis crura scarrificandi discere. GUILAND. Probe; idque ut facias, tempus ipsum suadet.

CAP. VIII.

Quomodo Ægyptii crurum scarrificationem exerceant, atque administrent.

ALPINUS.

ÆGyptii à curibus scarrificatis sanguinem mittere volentes, in primis suras multum perfricant, paululumque retractant, & mox in vas aqua dulci calida plenum collocant, easque multum ac sæpius calenti ea aqua irrorantes, manibus, atque arundine modice percutiunt, quas perfricatas pertractatasque, ac ita verberatas, calidaque aqua incalefactas sub poplite arcte zonula coriacea ligant, atque à ligatura etiam calida aqua sæpe eas calefacientes, manibusque ac arundinis frusto rursum sæpe ac valide totam suram verberantes, eam tandem summo rubore afficiunt, quo valde adaucto, partem non parum exinde obstupefaciunt, ne ex scarrificationibus ægroti prævalidum dolorem tunc sentiant. Alterius cruris itaque primo suram rubore multo suffusam ac affectam, non minusque cum magnitudinem adeptam, tum fere obstupefactam usque ad medietatem à malleolo incipendo summam usque eminentiam, vel crassitiem multis longis ac profundis incisionibus, æqualibus interstitiis ordinatim per musculorum longitudinem non κατὰ πληγὴν, id est, per percussiones, sed κατὰ συρμὸν, id est, per tractum cultro factis, scarrificant, ab illisque scarrificationibus sinunt sanguinem exire aquæ calentis, qua creberrime suræ irrorantur, & asperguntur, adjumento; cum vero voluerint scarrificare suram, inferne trahentes, valide distendunt, ut cutis commodius scarrificari queat, aliquando etiam difficulter ac in modica quantitate manantem sanguinem adjuvant manibus, arun-

dineque sæpe eas verberantes, sanguinisque copiam metiuntur expenduntve, observata scilicet aquæ cruentatæ copia, ut nostri etiam in sectionibus venarum pedis facere solent, vel accuratius æqualibus temporis intervallis dorso cultri egressum, atque concretum sanguinem abstergentes à sura scarrificata: itaque singulis vicibus abstergere unciam sanguinis observant. Qua quidem ratione copiam educti sanguinis rectissime ipsi conjiciunt. Interea alii ambas suras scarrificant, atque ab iis sanguinem mittunt, & alii ex uno tantum crure, ubi partem quampiam particularem respiciunt, ubi vero simpliciter pro facienda sanguinis vacuatione, absque alicujus visceris læsi, revellendi causa, respectu, semper ex utroque crure scarrificato sanguinis vacuationem comparant, ubi vero vel ex jecore, vel ex alia parte inflammata, aut quopiam dolore cruciata, vacuando simul revellere volunt, ab uno crure solum sanguinem ducere student. Numerus vero scarrificationum, atque magnitudo apud varios medicos varia etiam constituitur: siquidem alii usque quadragenas faciunt, alii viginti, alii plures, aliique pauciores. Plerique vero in viris ætatem perfectam agentibus cerciter triginta infligunt, atque in pueris circiter viginti. Qui plures faciunt, eas minores, & qui paucas, majores infligere solent: sunt vero qui in peste infligunt tres, aut ad summum quinque in suris non dicam scarrificationes, sed magna vulnera, quæ saltem quatuor digitorum latitudine per suram extenduntur, eamque ab evacuata sanguinis desiderata copia, apertam, usque dum à febribus immunes evaserint, adservant, illisque quotidie medicamentis attrahentibus medentes, succos veneficos exinde vacuare conantur. Auxilium in iis morbis summæ efficaciæ, sed admodum barbarum exceptum est. Incipiunt vero scarrificationem ab inferiori parte, ubi tendones musculorum desierint, quippe in principio malleoli se extendentes, usque ad cruris majorem crassitiem, quæ paulo supra surarum medietatem terminat. Incisionesque, ut etiam dixi, ordinatas, æqualibus spatiis interstinctas, atque cultri tractu, suræ infligunt. Hicque est modus, quo crurum surarum scarrificationem Ægyptii moliuntur. Gui-

LAND. Habeo tibi multam gratiam, qui ita clare me modum, quo crura Ægyptii ad missionem sanguinis scarrificant, edocueris: is autem non videtur diversus ab eo, quo prisci medici olim utebantur. Quod ex Antyllo facile conjici potest (qui ita referente Oribasio, de hac scarificatione olim scribebat;) *Et sane pars, quæ scarrificari debet, prius, si fieri potest, lavanda est: sin minus aqua tepida, quousque rubefiat est perfundenda, aut spongiis fovenda, aut soli ignive exponenda, ac postea scarrificanda:* & paulo post: *Magnitudine porro inter sese sint æquales incisiones, & quæ inter eas sunt intervalla, inter sese æqualia sint: Scarrificationisque initium ab infernis partibus sumatur: ita enim sanguis ad superficiarias partes decurrens, eam, quæ scarrificari deinceps debebit, non obscurabit. Incisionum situ per æquales inter se ordines fiat. Scarrificatio autem non* κατὰ πληγὴν, *id est, per percussiones, sed* κατὰ συρμὸν, *id est, per tractum est facienda: hoc enim pacto citra dolorem fiet.* Numerum, magnitudinem, scarrificationum, atque ligaturam, ut quod cuique suis temporibus fit notissimum, omiserunt: de vapulatione vero vel percussione suræ scarrificandæ, quæ apud illos populos arundine fit, quod & apud Hispanos pro hac facienda scarrificatione ad unguem observari Amatus Lusitanus in suis Centuriis tradidit, nihil meminerunt, quam cum ad trahendum sanguinem, tum ad stuporem parti scarrificandæ obducendum, inventam Ægyptios fateri audio: de magnitudine vero illarum scarificationum quod ex te relatum est verissimum judico: quippe eas esse longas, ac profundas, longas quidem digiti crassitie, & profundas usque quo etiam carnem attingant, ac feriant: parvæ enim, quæ communiter apud plerosque medicorum in epidermidem vel ad summam cutem, quam nec perforant, quidem, perveniunt, paucissimam evacuationem præstant. Quod ex Galeno confirmari videtur, in lib. 2. ad Glauc. ita scribente: Cap. 7.
Tentavi autem sæpius plurimas, & valde tenues in superficie scarrificationes: contrario autem his modo alias profundiores magnas: & tertias, quæ medium tenebant in longitudine, ac profunditate. Quæ igitur in superficie fiebant debile auxilium afferebant; quæ vero longæ erant, ac profundæ, plurimum quidem sanguinis exhauriebant,

bant, adeo, ut fere animi defectum afferrent: Rurſus vero ipſæ propriam curationem veluti vulnera exigebant. Hincque mirari non debemus, ſi illi medici cruribus eo modo ſcarrificatis quantum volunt ſanguinis detrahunt, cum ipſi longis, ac profundis utantur ſcarrificationibus. ALPIN. Longas ac profundas crurum eſſe ſcarrificationes, quas ipſis pro vacuatione infligere ſolent, veriſſimum eſt. Vacuato ſanguine, atque recte cruribus abſterſis, manuum volis oleo ſeſamino, vel ſebo inunctis per longum, valide ſupra ſcarrificationes inferne manum trahendo comprimunt, ut vulnerum labra probe uniantur, mox goſſypio undique aptato, arcte linea faſcia totum ſcarrificatum crus ligant, indeque poſt tres dies ligaturam ſolvunt, omniaque abigunt. GUILAND. Inſigni dolore dum ſcarrificantur homines affligi debent, cum hæc ſcarrificatio non niſi multis ac profundis inciſionibus conficiatur. Durum atque perdifficillimum erit, hic ob doloris timorem iſtud auxilium in uſum revocari. ALPIN. Suras, dum eæ ſcarrificantur, dolere dubium non eſt, ſed prævalido dolore, ut putas, atrociter vexari nequaquam verum eſt. Nam dolor multus eſſe non poteſt, tum, ut dixerat Antyllus, quia ſcarrificatio tractu fit; tum maxime quod priuſquam crura ſcarrificentur, & aquæ calidæ perfuſionibus, & crebris factis in illam vapulationibus, ac arundine percuſſionibus, ſtupeſcit, ſenſuque illo inſigni deſtituitur. Teſtes multi mihi eſſe poterunt multos pueros, quibus ſanguinem eo modo vacuare curavimus, dum ſcarrificarentur, ullos vel parvos ploratus edidiſſe. Hoc unum priuſquam hinc abeam, monere volui, quippe crura ſcarrificata arctiſſime, ac omni ſedulitate devincienda eſſe, ut inciſiones ſtatim rectè coaleſcant, & ſanentur. Aliter enim ni ſumma diligentia ſimul unirentur factæ ſcarrificationes, periculum eſſet, ne ægrotus, cui per hunc modum miſſus fuerit ſanguis, citius à morbo ſanetur, quam eæ ſcarrificationes coaleſcant, atque priſtinæ unioni reſtituantur.

CAP. IX.

In quibus morbis usus crurum scarrificationis, apud Ægyptios frequentetur, atque in quibus corporibus.

GUILANDINUS.

Ægyptios ad hanc scarrificationem pro tollenda sanguinis plenitudine, veluti ad sacrum quoddam auxilium recurrere ex te audio, præsertimque in ægrotis pueris, eunuchis, atque in aliis pinguioribus hominibus. Præcipuos vero morbos, qui illa vacuatione juvantur, te mihi referre cupio, expectoque nunc ut de his loquaris. ALPIN. In omnibus febribus putridis in principiis uberiorem sanguinem hac via demunt. In puerisque nullum remedium apud eos est, eo usitatius, atque magis expertum, ut paulo post dicam. Hujus itaque præsidii usus frequentissimus est, ad omnes putridas febres, quibus sanguinis per venam sectam convenisset evacuatio, quandoquidem vires præ debilitate minime patiuntur, potissimumque in continuis, acutis, malignis, atque pestiferis. Hoc enim auxilium parum vires labefactando maximam ægrotis adfert utilitatem, quoniam simul evacuando, plenitudinem à nobilibus partibus, ad ignobiles noxios humores avellit, caputque ex hac scarrificatione maxime juvatur, ita, ut non facile sit vel in vehementes, assiduosque dolores, vel diuturnas vigilias, vel deliria, vel phrenitides, vel in alia symptomata ab hujusmodi vacuatione ipsum incidere, neque eo modo vacuatis, ita facile hypochondria tenduntur ac inflammantur, neque ita sunt obnoxii inquietudinibus, cordisque angoribus, respirandi difficultatibus, aliisque viscerum læsionibus, quæ in febribus acutis, malignis, pestiferisque. Mirifice igitur in his febribus id auxilii prodest, quando liberet internas partes, noxios succos ad crura trahendo. Quid quæris? noxium humorem à nobilibus partibus, ad ignobiles protrudere, motus est similis ei, quem sæpe naturam critice

tice facere obſervamus, dum à viſceribus detrudit humores ad partes ignobiles; perpetuo etenim ipſa non poteſt humores vel conſumere reſolvendo per halitus, vel foras rejicere: interim ſat ei eſt, humorem à viſceribus ad quaſdam ignobiles partes detrudere, veluti iis contingit, quibus poſt longas febres tumores in cute fiunt. In omnibus verò internis inflammationibus frequentiſſima ac tutiſſima iſthæc ſcarrificatio eſt. Certis anni temporibus puerorum multitudo epidemice glandularum fauciumque inflammationibus vexatur: pro quo expellendo malo in omnibus pueris, infantibuſque etiam iſtud auxilii genus exercent: etſi infantibus multi hujus vice aures, ut ſuperius dictum eſt, ſcarrificent. In peſte ad hanc ſanguinis vacuationem tanquam ad ſacrum, & divinum auxilium confugiunt: neque immerito, cum, ut nuperrime dictum eſt, hac ſcarrificatione tum plenitudo minuatur, tum ad ignobiles partes à nobilibus noxii humores attrahantur. Quare quid dicam, de frequentiſſimo uſu hujus ſcarrificationis, quæ tribus vel ad ſummum quinque ſcarrificationibus, longis tamen ac profundis, ſpeciem vulnerum præ ſe ferentibus in peſte adminiſtratur, quæque non ſolum in principio copiam ſanguinis tollit, ſed toto morbi tempore, cum hæ apertæ reſerventur, perpetuo noxios ſuccos ad eam partem accerſit, atque vacuat, quod in curanda peſte nihil utilius, deſiderabiliuſque eſſe putarim? GUILAND. Remedium præ dolore barbarum, atque fortaſſe hinc abhorrendum; neque injuriâ, tamen in peſte ipſum laudandum cenſeo, quando ipſo venenum à viſceribus evocetur ad ignobiles partes, atque per eas perpetuo evacuetur. Quemadmodum illi, qui in peſte, peſtiferiſque febribus, veſicantibus uti conſueſcunt, ut excrementa per eas partes ulceratas effluant, ita non eſſet improbanda illarum ſcarrificationum vel melius vulnerum evacuatio. Sed perge dicere in quibus corporibus utantur hac crurum ſcarrificatione. ALPIN. Uſum hujuſce ſcarrificationis evariant corporum ætas, ſexus, habitus, atque temperies. Ætas enim huic auxilio accommodata eſt infantia, pueritia, juventus, atque ætas ſenilis. Infantes vix annum nati ad hoc auxilium ab iis admittuntur: uſque adeo pueris familiaris eſt, crurum ſcarrifica-

ca-

catio, ut mulieres, pueros à ploratu firmare volentes, eos deterreant, dicentes ſe velle acceríire ſcarrificatorem, quem illi Mezaim appellant. Quo audito pueri ſubito ſilent. Eo autem auxilio medici non niſi in pueris magno morbo correptis uti deberent, quia eorum præmollia, humida, ac ſumme calida corpora non ſunt ita temere vacuanda, quando ipſa ſuapte natura ſive ex ſe continuè vacuentur. Quæ noxam etſi non cito, tamen poſt longum tempus ſentiunt. Hinc pleroſque illiuſce gentis crura ac pedes habere imbecillos exiſtimo, in pleriſque enim crura edematoſa, ac male affecta ſpectantur: non immerito, cum Ægyptii ex quacumque cauſa, minimeque ſemper ex magnorum morborum occaſione, in pueris per hanc conſuetam ſcarrificationem largius ſanguinem mittere conſueſcant. In juvenibus etiam atque ſenibus ſcarrificationem hanc exercere cernuntur: jure id quidem, cum in illis corporibus ob redundantiam ſanguinis tenuioris, atque ob virium debilitatem ex Gal. hic modus evacuationis ſit opportuniſſimus: in lib. Cap. 11. enim de cur. rat. per ſang. miſſ. ait corporibus tenuiori ſanguine redundantibus magis præſtare hanc ſcarrificationem, quam ſectionem venæ, quæ tenuioris ſanguinis redundantia, tum in pueris juvenibus, tum ſenibus obſervatur, etſi horum ſanguis frigidior ſit, atque illorum calidior. In his etiam ſingulis ætatibus virium lapſus pertimeſcitur, in pueris, & juvenibus ex multa quæ in iis ſponte fit, vacuatione, cum Gal. in lib. 9. Cap. 7. meth. med. docente, eorum corporum ſubſtantia omnium facillime digeratur, atque reſolvatur, quæ eſt omnium humidiſſima. In ſenibus vero vires per ſe imbecillas eſſe nemo ignorat. Quamobrem in ipſis merito ſcarrificatione hac potius quam venæ ſectione utuntur, qua corpora admodum reſolvi, & debilitari Gal. in lib. de hirud. revulſ. teſtatum reliquit. Promptam etiam habent hanc ſcarrificationem in variis temperamentis, in calidis ſcilicet, atque humidis, in frigidis & humidis. In ſiccis vero eam abhorrent. Eodem modo pro ea ſeligunt corpora pinguia, mollia, & laxa, mulieresque atque eunuchos exinde ea ſcarrificatione vacuare ſolent. GUILAND. Recte ſane, cum omnia hæc corpora ſanguine tenuiori ſcateant,

teant, qui facillime, ut docebat Galen. paulo supra citato loco, hujusmodi scarrificatione vacuatur quoniam ea corpora minimas venas habent, quas etiamsi quis recte secet, Galeno docente, justa sanguinis copia non profluit. Itaque calidi & humidi, & frigidi ac humidi recte ea via vacuantur, atque quam per venæ sectionem magis tuto, quando utraque corpora sanguine tenuiori exuperent, qui facile per scarrificationem vacuatur: iis adduntur pingues ac molles, ut eunuchi, atque mulieres multæ, quæ omnia sanguine tenuiori prædita sunt. Calida vero & humida, molliaque corpora facile ex quacunque vacuatione resolvuntur, eaque causa non tolerant per venæ sectionem præstitam evacuationem, quoniam nimium ab ea debilitantur, ob idque recte Ægyptios se gerere arbitror in his corporibus, dum usum scarrificationis venæ sectioni præponunt: frigida vero & humida, qualia sunt mulierum multarum, eunuchorum, & senum si vacuando sunt, non nisi hac via, ne immodice refrigerentur docuit Gal. in lib. de hirud. venæ sectione corpora multum refrigerari. In siccis vero vel calidis vel frigidis, quando utraque crassiori sanguine abundare solent, idcirco per scarrificationem non recte vacuabuntur, ut dicebat Gal. his verbis: *Porro quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem acervare tenuem solent, quocirca adhibitis malleolorum scarrificationibus maxime juvantur, at quæ nigriores sunt, secta vena curato. Crassiorem enim sanguinem ac magis melancholicum colligunt, magis vero etiam si magnas habere venas appareant, quod illis accidit, quæ graciliores sunt ac nigriores. Carnosis vero & candidis parvæ insunt venæ, quibus malleolos scarrificare, quam venam secare præstiterit.* Sed his finem nunc imponamus, cum de ipsis satis superque dictum à nobis fuerit. Verum unum habeo in hac scarrificatione apud me valde dubium, de parte scilicet ex Galeni mente scarrificanda, deque ea quam hujusce temporis medici Ægyptii pro missione sanguinis scarrificant.

In lib. de cur. rat. per sang. c. 11.

Alpin. Nescio quid in ipsa amplius dubii habere possis, cum in ea, tum juxta Ægyptiorum usum, tum Galeni sententiam literis proditam manifestissimum videatur, suras esse scarrificandas. Sed ne tibi grave sit, hoc dubium clarius proferre, ut solutionem meditari possimus, cui nobis sit acquiescendum.

Cap.

CAP. X.

An crurum ſcarrificatio in ſura, ut Ægyptii faciunt, vel potius in malleolo, ut Gal. docuit, ſit facienda.

GUILANDINUS.

QUINIMO ex Galeno hæc dubii occaſio ortum habere videtur, quando ipſe crurum ſcarrificationem particulatim dicat, malleolorum, eſſe, ſive in malleolis fieri. Et Ægyptii in ſura parte cruris carnoſiori, Gaſtrocnœmia Græcis, ut Ruffus Epheſius tradidit, appellata, eam moliantur. Ex quibus illam crurum à Galeno celebratam ſcarrificationem, ab ea, quam medici illi frequentant, plane diverſam eſſe non immerito à multis videri poteſt. Quando ſura atque malleolus pars eadem cruris non ſit: ſura etenim, quamquam etiam de oſſe dicatur, cruris, poſteriore, eſt venter cruris ſive carnoſa pars, inter poplitem atque malleolum media: malleolus vero, ut Gal. habet in lib. de ſect. venarum, eſt imus proceſſus tibiarum, à talo incipiens in ſuramque deſinens. Cruriſque hæ partes exiſtunt, quarum ex ſitu, atque diviſione facile ſuræ atque malleoli differentia manifeſta eſt. Ex Galeno cruris ſcarrificationem in malleolo faciendam eſſe probe ex ipſius verbis, variis multiſque in locis manifeſtum fit. In lib. etenim 2. Aphoriſm. dixit venæ ſectionem præſtitæ vacuationi proximam eſſe, quæ fit per malleolorum ſcarrificationem: idemque in lib. de curandi rat. per ſang. miſſ. & in 4. de ſanit. tuenda teſtatum reliquit. Quære hinc jure dubitari poſſumus crurum ab Ægyptiis frequentatam ſcarrificaiionem, non eſſe illam, qua antiqui præclariſſimi illi medici utebantur. Neque aliquis in malam Galeni verborum verſionem cauſam referre poterit, cum ipſe partem cruris ſcarrificandam nomine hoc quippe σφύρα ſignificaverit. Quod ex Græca lectione commentarii lib. 2. Aph. qui omnium locorum præcipuus eſt, patebit; ibi etenim hunc

Cap. 8.

Aph. 17.

Cap. 18.
Cap. 11.
Cap. 4.

in modum ſcripſit: *κένωσις δ' ὁμοτίμως ἁπάντων τῶν χυμῶν ἡ μὲν ἀκριβεστάτη διὰ φλεβοτομίας ἐστὶν, ἐγγὺς δ' αὐτῆς ἥτε ἀπὸ σχαζομένων τῶν σφυρῶν ὥσπερ ἡμῖν εἴθισται.* Per *σφύρα* autem omnem intelligunt imum tibiarum proceſſum : quam partem Latini malleolum vocavere. ALPIN. Docta ſane ac diligens dubitatio videtur, non tamen quæ poſſit, aut debeat aliquo pacto uſum ſcarrificationis apud Ægyptios uſitatæ derimere, vel damnare. Quod ſane ſi etiam eſſet, ego potius cum Galeno errare vellem quam cum Ægyptiis ſi alia cruris in parte à ſura diverſa, ſcarrificationem faciendam intelligerem. Ille enim in comm. 2. lib. Aphoriſ. ait vacuationem malleolorum ſcarrificatione factam proximam ei eſſe, quæ fit per venæ ſectionem: & in 4. de ſanit. tuen. hanc in vacuanda plenitudine tantundem valere, ut venæ ſectio: Atque in libro de curat. per ſang. miſſ. eandem pro venæ ſectione ad minuendam plenitudinem in mulierum corporibus adbidioribus laudat. Quæ res quo pacto vera erit, ſi malleoli ſcarrificabuntur? cum ab iis ſanguinis pauciſſima quantitas educi poſſit, etiamſi profundius inciſiones infligerentur, cum ea pars excarnis, atque exanguis ſit, nervis ac tendonibus tantum referta, ex quo illiuſce partis ſcarrificatio cum ſumme doloroſa erit, tum periculo ſcarrificata minime carebit. Quamobrem hujuſce partis ſcarrificatio ad revellendum præſtans erit remedium; ad evacuationem vero nequaquam, cum ex ea pauciſſimus ſanguis mitti, vel educi poſſit. Quo pacto igitur vacuationi per venæ ſectionem abſolutæ, qua copioſus ſanguis promanere poteſt, proxima erit? Dixit evacuationum omnium eam eſſe exquiſitiſſimam, quæ fit per venæ ſectionem, huicque proximam eſſe, quæ per malleolorum operatur, ſcarrificationem, quomodo autem erit proxima, ſi illâ ſanguis pauciſſimus promanat, & vacuatio omnis quantitatem ſanguinis reſpicit, veluti purgatio qualitatem? Nullo profecto pacto eſſe poterit proxima, cum non habeat, quod in vacuatione obſervatur, ſcilicet copiam ſanguinis, quæ vacuatur cum vena ſecta copioſiſſima, atque malleolo ſcarrificato pauciſſima. Certe nullo pacto verum eſſe poteſt, Galenum per malleolum intellexiſſe extremam cruris partem oſſibus, tendoni-

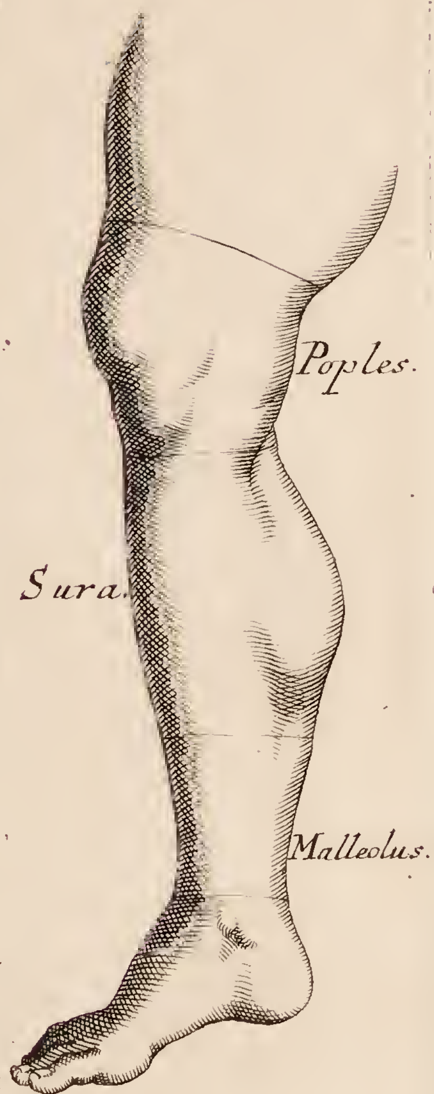
Aph. 17.
Cap. 4.
Cap. 11.
Cap. 19.

nibus, nervisque tantum refertam, omninoque excarnem. Namque ejus mentem fuisse arbitror, vacuationem ex cruribus faciendam, postquam meminit, ipsum velle medicos debere partem cruris ad vacuationem aptam seligere, ex qua queant desideratam copiam sanguinis educere, quæ utique neque poples, neque malleolus erit, cum hæ partes tendinosæ ac fere exangues sint, & ad scarrificandum ridiculosæ: necessario igitur erit assere ipsum suram, sive ventrem cruris, carnosam, ac multis venis repletam, intellexisse. Quod verisimile videtur, cum plerisque in locis à cruribus scarrificatis fore moliendam sanguinis vacuationem docuerit: neque immerito, cum crus ex triplici parte constet, scilicet, poplite, sura, & malleolo, non extremis, sed potius medio significetur: nam si cuipiam crus ostendere voluerimus, non poplitem, vel malleolum, quæ sunt ejus extrema ei detegemus, sed magis suram. Crura vero fore scarrificanda pro molienda universi corporis vacuatione, ex Galeni locis plerisque constare facile hinc cognoscemus. Is siquidem in lib. 13. meth. ait: *Manu enim laborante scarrificabis crura.* Et in lib. de Hirudinibus: *Quemadmodum sanguinis perfusionibus suppressis (quas hæmorrhoidas Græci vocant) crura ipsa lota quidem prius, vel spongia calido fomento adhibito scarrificantur*: & paulo post: *à cruribus utpote sanguis ducendus*: in pluribus etiam aliis locis licet legere apud ipsum crurum scarrificationem. Cui sententiæ addicti quoque visi sunt, Antyllus, Oribasius, qui omnes crurum scarrificationem nominarunt. Apollonius vero rem apertius significasse videtur, cum hæc scripserit: *Plethoram autem commoderatam, quæ aliquid malefactura sit, ac jam eversionem in morbosum statum attingat, tibia, scarrificationibus vexata, innoxiamque totam quam volumus sanguinis illigationem reddiderit, citra validam totius molis commotionem, solvit.* GUILAND. Tuæ sententiæ me quoque addictum habes: sed cur aliquando Gal. partem scarrificandam particulatim edocens, dixerit, esse malleolum? ut ex Græco etiam nomine σφυρὰ plane cognitum est. ALPIN. Aliqui ex Ægyptiis respondent, Galenum scarrificandam partem vocasse malleolum, quoniam ea pars, quam nostri suram appellant, proprio no-

cap. 5. capit. de scarrificatione.

Cap. 19.

nomine usitato carebat, licet aliqui eam appellarint γαςροκνημίαν, apud omnes tamen illud nomen non erat usitatum vel cognitum; ob idque nomine malleoli, quæ est scarrificandæ parti pars proximior, partem scarrificationibus, vexandam indicavit. Suræ vero nomen ei non proprie convenire ajunt, cum proprie illo nomine os cruris posterius, & non musculum illum, ventrem etiam à quibusdam cruris nuncupatum. Alii vero melius respondere putantes, scindunt, vel dividunt crus in tres partes, scilicet in malleolum, suram, & poplitem. Malleolumque cruris partem esse ajunt à pede incipientem, quæ ad cruris partem crassiorem, carnosioremque, elevatioremve desinit. Suramque esse crassiorem partem cruris, atque ab ipsa declinare incipiente poplitem accedere, qui ad genu usque terminatur. Ex qua devisione clarissime apparet, Ægyptios malleolum, & non suram scarrificare, non crassiorem, atque elevatiorem, sed quam eâ minus esse crassam, & carnosam superius dictum sit. Incipiunt enim scarrificationem parum supra claviculam, fere ad cruris elevatiorem crassioremque partem eam continuantes. Quare juxta istorum sententiam vere malleolum scarrificant, minimeque suram, vel partem malleoli, & suræ. Qui vero hanc cruris divisionem minime laudant, saltem fateri debent, Galenum vocasse malleolum, quoniam vult suræ tantum medietatem malleolo contiguam scarrificari, ad differentiam illius, quæ ad poplitem pervenit; vel demum vocavit malleolum, quoniam scarrificationem deorsum incipientes, ab ipso malleolo omnes illam exordiuntur. GUILAND. Rem hanc perdocte, atque diligenter hactenus es persecutus, atque ita, ut hinc dubitare amplius de cruris parte scarrificanda non liceat. Sed tempus est, ut ad alios usus scarrificationis narrandos te transferas, ut quæ supersunt de hac materia dicenda, hac die absolvere possimus.

Poples.
Sura.
Malleolus.

CAP. XI.

De ſcarrificatione partium, inflammatione, tumore, puſtula, colore non naturali, inſigni dolore, vexatarum apud Ægyptios frequentata.

GUILANDINUS.

An non illi alias partes pro aliis uſibus ſcarrificant, quando priſci medici eam ad multa alia ſcarrificationem commendarint? ALPIN. Itidem & ipſi pluribus aliis affectibus cutem vexatam ſcarrificare ſolent. In vehementiſſimis enim doloribus potiſſimum vel ex copia, vel venefica qualitate ſenſibiles partes lædente in fluxione paululum firmata, præmiſſa univerſali, tum purgatione, tum vacuatione, partes dolore afflictas, vel proximas illis alte ſcarrificant, multumque ſanguinis emanare ſinunt. In ſingulis enim inflammationibus diu perſeverantibus ſolent, partem inflammatam alte ſcarrificare, veluti in pleuritide latus dolens, atque in peripneumonia pectus, dextrumque hypochondrium jecore inflammationem patiente, atque liene ſiniſtrum, atque ſic de aliis inflammatis partibus facere ſolent, præſertimque in magnis eryſipelatis, vel aliqua alia inflammata parte, ubi pertimetur ne in gangrenam degeneret, vel in ſcirrhum abeat. In uſu frequentiſſimo habent in podagricis doloribus ex ſanguinis defluxu obortis poſt univerſalem vacuationem, tumefactos digtos dolentes ſcarrificare: ea enim ſcarrificatione modico defluxi ſanguinis vacuato, mirifice eis conducit. Eodem itidem modo, tum in tumoribus, tum in ulceribus ad cicatricem non venientibus, ſcarrificatione utuntur. Ad omnes etiam cutis defœdationes, maculas, puſtulaſque, idem præſtare ſolent. Non minuſque etiam partem à ſcorpione ſauciatam, vel ab aliqua alia fera demorſam alte ſcarrificant, multumque eo modo ſanguinis ab ea parte detrahunt. Ad hæc igitur Ægyptios etiam partis ſcarrificatione uti obſervavi; quem uſum plane à noſtris laudatum etiam intelligo. Sed te

de

de ipſo aliquid loqui decet, ut ſciamus, an ille ſcarrificandi afflictas partes uſus ex artis ratione laudari queat. GUILAND. Cur non hic uſus etiam ſcarrificationis laudandus erit, quando reſpiciat partis moliendam vacuationem? Cui etenim dubium eſt, in omnibus vel inflammationibus, vel fluxionibus humorum ex plenitudine obortis, binas indicari vacuationes, alteram totius, univerſalem appellatam, atque alteram partis, in quam humor decubuit? Qua vacuationis diſtinctione in his affectionibus, quemadmodum in primis neceſſaria eſt totius corporis univerſalis vacuatio, ſic poſtea inflammatæ partis particularis: illa enim cauſam reſpicit abigendam, atque hæc affectum ipſum. Noſtri vero medici multi hunc uſum, partis ſcilicet inflammatæ ſcarrificandi tuto frequentari poſſe negant, eo majorem defluxi ſanguinis copiam in partem affectam ferri aſſerentes, ex quo non poſſe juvari ægrotos autumant. Quod tamen vanum eſſe exiſtimo, corpore prius probe vacuato. Quinimo in iis etiam cucurbitularum uſum Galenum laudaſſe certum eſt, quibus facilius ex prævalida, quam præſtant, attractione, ad læſam partem humorem copioſiorem deduci poſſe, atque exinde inflammationem, vel fluxionem peraugeri ſuſpicandum eſſet. Sed de ſcarrificationibus ſatis. Ad uſumque variarum partium inuſtionis, quam maxime eam gentem affectare audio, tranſeundum eſt. Quam te ſedulo apud illos obſervaſſe, certo ſcio: de ipſo igitur cupio modo te ſermonem facere, vel ipſum uſum probe, ut reliqua feciſti narrare, quem mihi non minus utilem, quam reliqua ex te audita fore ſpero.

Lib. 13. meth. Cap. 17.

CAP. XII.

De variis partium inuſtionibus, quæ ſelectiſſima ſecreta ad varios curandos morbos apud Ægyptios habentur.

GUILANDINUS.

AUDIO igitur apud eos populos variarum partium inuſtionem, non ſecus quam olim apud antiquos medicos in uſu fuerat, adhiberi tanquam præſtantiſſimum auxilium ad multos morbos ſanandos: quod remedii genus, veluti priſcis ſeculis notiſſimum ac uſitatiſſimum ſemper fuit, ita nunc apud noſtros fere omnino obſolevit, atque non ſine aliquo artis medicæ dedecore, ac etiam non levi ægrotantium jactura, cum hoc præſidio multis ægrotis deſperata ſanitas miraculo quaſi reſtituta fuerit. De hoc igitur præſidio aliqua ex uſu Ægyptiorum nunc ex te ſcire deſidero. ALPIN. Homines ibi quaſi infinitos licet ſpectare, quibus ex cicatricibus multas partes inuſtas fuiſſe certo conjicitur. Siquidem permultis capitis partes, præſertimque ſinciput, occiput, aliaſque pericranei, non minus tempora, poſt aures, collum, pectus, latera, hypochondria ſub umbilicum, ſpinam dorſi, articuloſque brachiorum, vel manuum, vel crurum, vel pedum inuſtos fuiſſe, ignis relictæ cicatrices facile, ac certo ſignificant. Et, ut uno verbo dicam, omnes ejus regionis incolæ, inuſtionem ad multos morbos aliis remediis non cedentes pro ſecreto habent auxilio. GUILAND. In primis inurendi modum mihi narrato, atque an ipſi inurant ferro, vel auro, vel medicamento igneam facultatem obtinente, & ad quos morbos inuſtionis ille uſus apud illos ita familiaris evaſerit. ALPIN. Non ferro, non auro, neque alio metallo ignito ad inurendas partes illi utuntur, neque ut aliqui utebantur, buxeis lignis, ſed goſſypio, & lineo panno ignito inuſtionem moliri conſueverunt. Volenteſque inurere aliquam partem corporis, ſumunt lineam petiam, cubiti longitudine,

latitudineque trium digitorum, atque goſſypii juſtam quantitatem, quod totum linea prædicta petia involunt, ac filo ſerico ligant ad formam pyramidis, ipſiuſque latiorem extremitatem urendæ parti applicant, probeque cuti adhærere ſtudent, alterumque caput vel extremum ſuccendunt, comburique permittunt, quouſque faſciculus ille ex linea petia, atque goſſypio omnino crematus ſit, continue dum cutis uritur, carnem circum circa ferro tangentes, ne ex eo calore oboriatur interea aliqua inflammatio: obſervant etiam dum involucrum illud parant, ut in ejus medium ſit foramen, vel meatus, per quem fiat aliqua reſpiratio, atque eventatio. Poſt inuſtionem in parte exuſta utuntur oſſium medulla, quoad eſchara cadat. Hicque eſt inurendi modus apud eam gentem obſervatus, ac frequentatus. Eſtque non modo Ægyptiis familiares, ſed multo magis Arabibus equitibus ſub tentoriis degentibus, atque aliis omnibus loca diſerta habitantibus, qui cum aliis careant loci inopia auxiliis, inuſtione multos morbos ſanant. Pauciſſima etenim ipſorum corpora invenies ab igneis cicatricibus non defœdata. Uſus hujus remedii ibi eſt frequentiſſimus, ob multos genuum, aliorumque articulorum atque partium aliarum dolores antiquos, ex frigidorumque humorum defluxu obortos, aut à ſimplici frigida intemperie, vel à flatulento ſpiritu aliunde elato, vel in ipſa parte genito. Doloribus igitur, iiſque antiquis hac inuſtione occurrunt, qua partium omnem imbecillitatem corrigunt, contentos humores, vel flatus reſolvunt, articuloſque calfaciunt, & valide ſiccando roborant. Hincque mirum non eſt, ſi proſpere hoc remedium in omnibus articulorum doloribus curatu difficilioribus, experiuntur, potiſſimumque in coxendico dolore multas uſtiones non modo ſupra articulum, ſed etiam ſupra femur facientes. Et non minus in podagra & chiragra, priuſquam pedes vel manus tophi invaſerint, vel geniti ſint. Exurunt enim articulos, atque illis ſuperpoſitas venas in podagra, ex qua dolor occupat nodum pollicis. exurunt ſupra ipſum, inquam, nodum inter pollicem, & indicem. Qua facta ipſarum partium uſtione, per quas humor ad debiles articulos fluit, viæ anguſtio-

ſtio-

ſtiores redduntur, neque ita facile poſt humor ad articulos fluet; ex quo, neque ita facile in podagram incidunt. Gal. ſiquidem in 6. lib. Aphoriſm. dicebat, duplicem eſſe cauſam podagricorum dolorum, alteram humoris redundantis fluxionem ad articulum, atque alteram articuli imbecillitatem, qua articulus defluxioni ſuccumbit. Altera vero harum deficiente non poſſe homines ſimili malo corripi, à Galeno ibi proditum eſt. Itaque Ægyptii inuſtione, articulorum laxitatem vel debilitatem corrigunt, roburque ipſis conciliant, quo ab humoribus illuc decurrentibus defendantur, minimeque ipſis ſuccumbant. Probatiſſimum igitur eſt remedium ad quaſcumque partes ab humorum defluxione vexatas. Verum non tantum partes fluxione vexatas inurunt, ſed illas quoque, quæ ipſis humores demandant. Atque ea ratione caput multis uſtionibus afficere ſolent. Ad omnem etenim fluxionem vel diſtillationem à capite ad pectus, aut pulmones, urunt ſynciput, virticem, occiput, ac quod eſt poſt utramque aurem, quod etiam faciunt in antiquis lippitudinibus, atque aliis diuturnis oculorum malis. In epilepticis non minus, paralyticis, apoplecticis, vertiginoſis, amentibus, patientibuſque in capite gravitatem, ſtuporem, ſtoliditatem, atque ſomnos immoderatos. In vehementibus doloribus ex capitis diſtillatione effectis, oculorum, aurium, atque dentium, tempora inurunt. Periodicos dentium dolores, commotiones atque putrefactiones gingivarum, ipſorumque dentium, peruſtione ſanant. Quamobrem inuſtione partibus, tum humores mandantibus, tum iis, quæ ipſos præ imbecillitate recipiunt, obſiſtunt. Qua de cauſa utiliter inurunt ſuſpirioſis à frigidis craſſiſque, ac lentis humoribus pulmones ac aſperam arteriam invadentibus, vel obſidentibus, pectus: & vexatis malignis ex capite ad thoracem diſtillationibus, ſanguinemque etiam expuentibus, ab iiſdem humoribus aliqua vena eroſa, caput & pectus. Phtyſicis, & ſuppuratis, empyis vocatis, pectoris tantum partes exurunt. Dominicus à Rege quadraginta annorum Cayri multos annos ab aſthmate difficillimo vexatus, à nullo ex innumeris ab ipſo expertis auxiliis juvatus,

demum ad pectoris ustionem Ægyptiorum modo præstandam, ad ultimam salutis spem, quasi totus consumptus ac fere tabidus, sibi pectus triplici ustione inussit, ulceraque diu aperta servavit: quo auxilio sanatus est. Habentibus quoque stomachum frigidum humidumque, & ab humorum defluxu, à flatibusque multis vexatum, eo auxilio succurrunt. Hepar etiam ac lienem induratum, refrigeratumque multa cum utilitate inurunt. Et in hydrope sub umbilico, sub hypochondrio sinistro. In doloribus dorsi, lumborum, colli, articulorumque omnium hoc auxilium frequant, in spina dorsi, lumbis, collo, & aliis partibus dolore cruciatis ustionem adhibentes. In tumoribus à crudis pituitosisque humoribus obortis inustione utuntur pro secreto. Demumque hoc auxilium, quod cito multa mala sanet, inopum proprium esse affirmant. Hoc igitur est illorum propositum auxilium, quod multis aliis utilitate in morbis antiquis præferunt, de ipsoque illi populi non parum iactantur. GUILAND. Gloriam hanc aliis concedant, satisque eis sit tanti remedii commodo, ac beneficio uti posse. Ubi ex te nunc modum audivi, quo id genus remedii factitant, fere præ tanta illorum doctrina obstupui. Etenim quod fortasse alii parvi faciendum fore putarint, quippe ipsos involucrum ex linea petia cum gossypio pyramidali forma paratum, acutiore altero ejus extremo ignito, alteroque latiore parti urendæ applicato, ac aptato, sinentes cutim inuri, non sine multa ratione ab iis fieri existimo. Nam eos non uti ferro ignito, vel aliquo alio metallo, sed involucro ex gossypio, & linea petia parato, accenso, quod ignis, cum sit in materia rariori, clementius agat, alteret, ac resolvat, mitiusque dolorem ac inflammationem cuti, dum uritur, inferat; ex quo hic inurendi usus non est apud ipsos ita horribilis, qualis est nostras. Ignito enim quovis metallo, intensissimus, ac intolerabilis dolor excitatur, qui ægrotos misere dilacerat, ob quem dolorem hoc genus remedii nostri non immerito abhorrent. Materiam hanc ustionis creditur novisse Polybus in lib. de affectionibus, quando in coxendico dolore, ac podagra scripserit, ustionem esse faciendam

lino

lino crudo. Censeo igitur illos rectius agere, quam nostros, qui ferro ignito utuntur, dum gossypio, atque lino ignito utentes, ut mitius in resolutione se gerant, neque ita partem urendo inflamment, præsertimque ubi nervi, tendinesque reperiuntur, periculum siquidem est ex prævalido igne ne multum lædantur. Sed majus artificium ex urendi modo detego, aptantes cuti urendæ alterum involucri extremum non ignitum vel succensum, atque alterum, quod semicubiti longitudine à cute distat, in primis succendentes igniunt: quo sane modo primo illos urendam partem, non ignire apparet, ut nostri ferro cauterizantes facere solent, pessimeque mea quidem sententia, quando subitaneas mutationes natura recte non ferat, vel etiam ab iis non modice lædatur. Atque sensim ac sensim partem à succenso involucro extremo ad calorem disponi, atque ita calefieri ut toto involucro cremato, igneque ad cutem deducto cutis prius calfacta, fereque stuporem ex eo adepta, ignis incendium non omnino totum sentiat, neque ab eo admodum doleat, quod etiam ignis incendium rarioris involucri substantiæ ratione, neque immodicum sit. Duo igitur ex hujus præsidii operatione scitu digna animadvertuntur, quippe partem ab igne clementius inuri, atque ab ea haud immoderatum, qualis ex igniti ferri ustione sentitur, percipi dolorem, primum ab accensæ atque ignitæ raræ substantiæ, scilicet gossypii, & lini ratione fit, atque secundum, præaccepto calore ex totius involucri combustione, quæ sensim ac sensim procedit, cute calorem stuporemque adepta, non ita acute sentiente. Ex his hoc auxilii genus facilius ægroti admittent, neque præ intensissimo dolore, qualem ferro factæ inustiones inducere solent, ipsum abhorrebunt. ALPIN. Hac ratione ægroti facilius admittent ustionem non ferro, vel aliquo alio metallo, vel supradicto involucro, sed medicamento ignea vi prædito, clam ustionem faciente præstitam, quando hoc nullo, vel saltem levissimo dolore ustionem præstet, quo etiam remedio multi fonticulos apud nostros usitatos factitare solent. GUILAND. Nostri appellant hæc medicamenta caustica potestate, veluti inustiones actu dicuntur causticæ, quæ tamen auxilia inter se non parum

 dif-

differre, medici omnes cognoſcunt, quando ea minime urendo, roborent partes ob ipſorum veneficam naturam, calorem naturalem partis exolventia: & hæc ipſum vivificantia, humidumque excrementitium reſolventia, multum uſtas partes roborent. ALPIN. Poſſunt itaque Ægyptii medici merito tanti auxilii cognitione non parum gloriari, lætarique ſe his ſeculis ſolos auxilii hujus uſum, atque utilitatem præſtare poſſe. GUILAND. Neque hoc verum erit, quando neutiquam hujus remedii inventores fuerint, vel ipſo ſoli uſi ſint. Antiquis etenim ipſum probe fuiſſe cognitum multorum teſtimoniis conſtat. Namque Hippoc. de capitis uſtionibus in lib. 2. de morbis, in capite humoribus repleto poſt totius præſtitam purgationem, ait: *Cruſtas octo capiti inurito, duas circa aures, duas in occipitio hinc atque ad cervicis nervum duas, in naſo circa angulos oculorum. Venæ autem circa aures urendæ ſunt, donec pulſare deſinant. Ferramentis vero cuneoli forma paratis, obliquas venas perurito*: & in lib. de loc. in homine eaſdem capitis uſtiones laudat, pro capitis dolore tollendo. Et Gal. in iis, qui morbo laterali ægrotant, de hoc auxilio in 7. comm. Aphor. ita dixit: Quos vrere conſuetos eſſe veteres diſcere licet ex his, quæ dixit Plato Comicus de Cineſia, hiſce verbis: *Poſt hæc Evagoræ filius Cineſias è morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerens crura, tabis nuncius, pluribus eſcharis corpus inuſtus, in concionem prodiit*: Hippoc. etiam in præcipitato libro de morb. laudat, iis, quibus pulmones ſunt inflammati, ut pectus, & dorſum inurant. Ibidemque non minus in ſputo ſanguinis, priuſquam ad puris ſputum deventum ſit, urendum eſſe pectus, atque dorſum ex utroque latere memoriæ prodidit. In ſuppuratis vero utilem quoque eſſe uſtionem in 7. lib. Aph. docuit. necnon in lib. de internis affectibus idem confirmavit, quod etiam in 3. lib. de morb. apud ipſum legitur: præſertimque uſtiones ad eos morbos curandos prope ſeptum tranſverſum fieri oportere meminit. In hepate vero indurato, vel inflammato, ita in lib. de inter. affect. ſcriptum reliquit, dicens: *Si vero neque ſic deſinat, urere oportet, quum maximum factum fuerit, & maxime eminuerit. Urito autem per buxeos fuſos in oleum fervens tinctos. Apponito au-*

Aph. 44.

autem donec tibi bene habere, & ustionem factam esse visum fuerit, aut per fungos octo crustas inurito. Ibidemque in liene tumefacto faciendum esse docuit, his verbis: *Si vero ab his non melius habeat, splenem fungis urito decem magnis crustis inustis, cum maximus fuerit splen, & maxime elevatus.* Idemque in eodem libro pluries confirmat, atque docet. Ad articulos vero, qui ob multam humiditatem vel dolent, vel luxantur, ustionem summopere conducere scribit. Quod manifestissime apparet ex his, quæ apud ipsum leguntur in lib. de aëre loc. & aq. in hunc modum: *Magnum autem argumentum humiditatis corporum Scytharum hoc exhibeo. Multos enim ipsorum, præcipue qui Nomades sunt, reperias exustos humeros ac brachia habentes, manuumque juncturas, pectora, coxas, & lumbos, nullam sane aliam ob causam, nisi ob humoris, & mollitiei naturæ detractionem. Nam neque arcus intendere, neque telum torquere possunt, præ impotentia humiditatis humorum. Quum autem uruntur, humor ipse à juncturis exolvitur, fiuntque corpora ipsorum validiora, melius nutriuntur, & magis redduntur articulorum usu potentia.* Particulatim vero in coxendico dolore in lib. 7. Aphor. ait: *Quibuscumque à coxendico dolore molestatis diuturno excidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non urantur.* In hisque malis utilitatem ex ustione Gal. in comm. hisce verbis comprehendit, dicens: *Cum ipse suadeat aduri coxam, sicut in lib. de artic. docebat, ut & id, quod mucosum est absumatur, & laxitas cutis, ad quam articulus lubricat, magis ex adustione contracta, arctet, ac prohibeat articulum transponi.* Et in lib. de internis affect. Hippoc. ait, *in coxendico dolore esse crus urendum multis, atque profundis inustionibus.* Atque in lib. de affect. quem Polybi Gal. esse autumat, legitur *crus esse inurendum lino crudo.* Hoc idem ex Græcis Paulus in lib. 3. confirmat his utique verbis: *Quare cum vitium longius se prorogat, articulum tribus, quatuorve locis urere oportet, ut in chirurgia dicetur, ac complusculis diebus ulcera adaperta, sine cicatrice servare;* quod clarius docet etiam in sexto libro. Gornelius Celsus ex Latinis in lib. 4. suæ medicinæ scribens de coxendico dolore ait: *Ultimum est, & in veteribus quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam cutem*

Aph. 60.

Cap. 77.

tem candentibus ferramentis exulcerare, & genuum inveteratos dolores vix citra ustionem finiri. In podagra vero venas paulo supra pollicis digiti articulum, vel nodum inuri oportere lino crudo Auctor lib. de affect. nobis prodidit. Quod Aetius in lib.
Cap. 25. 12. ubi scribit de articulorum morbis, plane confirmat. Quem locum hic non inutiliter referendum esse duxi, quia ad omnium articolorum dolentium curationem mirifice faciat. Ibi itaque ab ipso literis tradita, hæc existunt. *Crustas igitur inurere oportet, aliquas quidem paulo altius loco fluore infestato, aliquas vero propius, atque id cauteriis facere præstat, aut si id æger ferre recuset, cum medicamentis, longe autem præstantior est cauteriorum usus, nam & citius, & siccius perurunt. In universum vero pedibus ex fluxu infestatis, loci circa utrumque talum forinsecus, & intrinsecus inurendi sunt, cauteriis juxta magnas ibidem sitas venas admotis, paulo altius supra talorum locum. Inurendus item locus inter magnum pedis digitum, & eum, qui ei proximus est, medius, ubi sane venæ magis tumefactæ conspiciuntur, præsertim ex eis maximæ. Quibusdam autem & articulos ipsos exurere expedit, quum submucidi valde conspiciuntur, priusquam durities ad modum toforum in eis generetur.* Sciendum tamen, inquit Ruffus, *quod in articulorum submucidorum perustione ulcera ægre curabilia oboriuntur, verum ubi cicatrices coaluerint, maximum robur ipsis articulis præbent, ut non amplius ad suscipiendum influentia excrementa sint apti.* Hæcque ac multa alia multi antiqui medici de ustionum utilitate, & usu scripsere: omitto multos alios ex Arabum schola, velut Haly Abb. atque alios, quos hæc eadem cognovisse ex ipsorum scriptis constat. Non tamen modum inurendi, qualem Ægyptii frequentant, ullum antiquorum, vel juniorum medicorum cognovisse comperi. Nisi dixeris Auctorem lib. de affectio. tali experientia aliquando usum fuisse, cum ad coxendicum dolorem, & ad podagram, inustionem lino crudo faciendam tradiderit. At isti non lino crudo, sed cocto, atque gossypio id præsidii genus exercent. Audio etiam Barbaros multos urere solis petiis lineis coctis simul glomeratis, & inustis. ALPIN. Fortasse hoc auxilium non videtur omnino tutum, quando apud Hippoc. lib. 5. epidemiorum

rum legatur, Eupolemum coxendico morbo afflictum, ex multis magnis inustionibus supra coxam factis interiisse. GUILAND. Respondet ejus libri Auctor, & recte sane, Eupolemum mortuum fuisse, à magnitudine, & multitudine ulcerum, atque ex virium imbecillitate: quæ morbo admodum imbecillæ redditæ, tam grande remedium ferre non potuerunt. Sed his nunc finem imponamus. ALPIN. Quin huic de ustione sermoni paulisper adhuc immoremur, siquidem ea gens hoc præsidio familiarissime ad empyos, hydropicos, herniosos, atque ad omnes frigidos tumores utitur. GUILAND. Age igitur aliquid hac de re, si quid habes, afferas. ALPIN. Ustione utuntur in suppuratis, quos Empyos Græci vocant, hydropicis, herniosis, atque in frigidis omnibus tumoribus. Qui pectus, ac dorsum inurere solent, tribus vel quinque ustionibus inflictis, modo antea narrato, eo auxilio multi suppurati sanitati fuere restituti, nam per factas inustiones pus continue resudabat, quousque totum vacuatum fuerat. Hic modus non admodum periculosus est, quoniam modicum sic puris sensim, ac sensim transmittitur, & vacuatur. Recteque Hippocratem hi sequuntur in copia puris educenda qui in lib. 6. Aphor. scripsit. *Quicumque suppurati aut, aquam inter cutem patientes uruntur, aut secantur: si pus aut, aqua universim effluxerit, omnes moriuntur.* In pectoris, pulmonumque inflammationibus, atque in tumoribus frigidis, & non minus in anhelosis ex frigida temperie, frigidoque humore, ustione utuntur, quem usum in iis morbis Hippoc. in libro de morbis, & de internis affec. docuit. Urunt hydropicos aqua affectos, multis in locis, quorum alli sub umbilico in tribus locis, aperta ulcera servantes, ut per ea aqua exsudare queat, alii in stomacho, liene, hepate, atque sub umbilico inustiones infligentes, utuntur in plerisque ustione prænarrata, atque in multis etiam medicamento potestate urendi prædito, alii sub claviculis pedum, atque alii supra genu intus extraque inurentes, ulcera aliquandiu aperta servantes. Alii etiam tibias eo modo inurunt, vel vesicant, vesicisque ex istis ulcera eodem modo faciunt, per quæ paulatim aquam universam vacuant. His omnibus inustionibus hydropem ascitem sanant: itidemque

hernias aquoſas, atque etiam carnoſas, de aquoſis mirum non eſt, ſi inuſtione ea, quæ cum actu eſt, tum potentia exſiccans, ſanentur, quando aqua eo auxilio abſumatur, ſed carnoſas etiam eo auxilio curatas in multis fuiſſe hernias vidi, quemadmodum & tumores omnes frigidos Oedematoſos, atque ſcirrhoſos. GUILAND. Quid de cancroſis obſervaſti? ALPIN. Paucos eo auxilio curari, niſi in principio, ubi neque occulti, neque magni tumores ſint. Scirrhos vero ex phlegmate craſſo obortos eo auxilio tolli, certum eſt. Sed de uſtionibus jam ſatis, etenim de iis multa locuti ſumus, eaque attulimus, quæ etiam apud Hippocratem, Galenum, Avicennam, atque alios graviſſimos medicos paſſim leguntur. Ad nonnullas alias adminiſtrationes chirurgicas jam tranſeamus, in primiſque ne hydropicorum, empyorum, hernioſorumque aliis remediis deſperata ſalus, ſectione aliquando multis inſtituta in oblivionem abeat, de ea ſectione aliquid prodam, ac interea de nobiliſſimo modo, quo illi lapides è veſica ſine ulla inciſione educunt, deque ridiculo experimento, quo dyſentericos fluxus ſanare, autumant. GUILAND. Multam tibi gratiam habeo, qui hæc etiam proferre in medium velis, non inutilem fore mihi hunc tuum ſermonem ſpero, quamobrem expecto, quid loquaris.

CAP. XIII.

De ſectione, qua in hydropicis, & ſuppuratis Ægyptii utuntur.

ALPINUS.

CURANT etiam non raro hydropicos, ſectione aquam educentes, quorum varii varias ſectiones ad id celebrant: alii ſiquidem ſub umbilico per tres digitos verſus partem, à qua hydropis ortum duxit, terna vulnera infligunt. Atque alii parvis ſcarrificationibus ventrem tumidum ſcarrificant, per quas aqua paulatim exit. Alii vero tutius ſupra, vel infra pedum claviculam intus extraque binas adigunt ſectiones, per quas com-

commode, ſenſimque ac ſenſim aqua educitur. Quo ſane modo ſectionis aliquos ab hydrope effatu digna ſanatos obſervavi. Sed periculum tamen eſt, ne à longo aquæ ad eas ſectiones defluxu illiuſce partis, tum ulcera aperta, tum ceteræ aliæ partes mortuo fere calore in gangrenas mutentur. Mulierem etenim Venetiis vidi, iis ſectionibus omnino ab hydrope ſanatam, & paulo poſt ulcera illa in gangrenas degeneraſſe, à quibus gracillima mortua eſt. GUILAND. Novum illud remedium non eſt, quando omnibus antiquis medicis, junioribuſque non minus probe notum fuiſſe, multorum ſcriptis plane conſtet. Hippocrati enim id notum, Aphoriſmus vigeſimus ſexti libri certe explicat, Cujus verba hæc ſunt: *Quicumque ſuppurati, aut aquam inter cutem patientes uruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua univerſim affluxerit, omnes moriuntur.* Et in lib. de loc. in homine hæc leguntur. *Ceterum in puero hydropem ſic curare oportet. Partes tumidæ, & aqua plenæ aperiendæ ſunt ſcalpello & frequenter, ac parum educendum eſt. Educendum autem eſt à ſingulis corporis partibus, & fomentis utendum, & ſemper locum apertum, unde eduxeris calfactorio medicamento illines.* In lib. vero de affect. ubi curationem hydropis recenſet, idem confirmavit, dicens: *Si igitur à pharmacis, & alia victus ratione æger utilitatem percipiat & venter ipſius evacuetur, bene eſt: ſin minus, ſectione facta aquam emittat: ſecatur autem vel juxta umbilicum vel retro juxta lumbos.* Gal. etiam de hoc auxilio multis in locis meminit, ſed clare ſatis in comm. 6. Aphoriſm. cum dixit: *In* Aph. 27.
iis autem, qui aquam inter cutem patiuntur, illæ, quæ à Græcis paracenteſes, id eſt, punctiones nominantur: magis quam uſtiones, medicis ſunt conſuetæ. In lib. vero de compoſ. medicam. ſecun- Cap. 30.
dum loc. 9. hæc ita etiam ſcripta de hydropicorum curatione, ex Archigene reliquit: *Scarrificatis item ipſorum talis, & vulnuſculis impactis ipſos in ferculo, aut lectica geſtato, ac circumvehito: multus enim humor hoc modo ipſis profluere ſolet.* Quam cu- Cap. 21.
rationem ad unguem fere meminit Celſus in lib. 3. ubi ſcripſit: *incidendum quoque ſuper talum quatuor fere digitis ex parte interiore, qua per aliquot dies frequens humor feratur.* Et Paulus, & Lib. 6. Cap. 50.
Aetius prolixe ſatis hujuſce remedii uſum ac adminiſtrationem Lib. 10. Cap. 20.

 pro-

patiuntur, omnique pure educto, vulnus exſiccantibus ſanant. Qui inter ſecundam & tertiam coſtam perforant, rectius ac tutius rem tranſigere putant, ut totum pus, quod ad ſeptum tranſverſum gravitate reſidet, commode vacuetur. Ceterum alii ipſorum ſeptum tranſverſum lædi phlebotomo formidantes partem ab eo magis diſtantem, ſeligunt, quare ex ipſis omnes ſecant inter tertiam & quartam coſtam. Atque hic eſt uſus ſecandi empyos, vel ſuppuratos, quo Ægyptii multos ſanatos fuiſſe prædicant. GUILAND. Uſus hic, ex ſententia etiam priſcorum, medicorum, qui ſumme hunc modum empyos perforandi commendarunt, non eſt ſpernendus. Hippocrates enim in lib. 2. de morbo ipſum clariſſimis verbis hunc in modum docuit: *Hunc ubi decimus quintus ab eruptione dies adeſt, multa calida lotum in ſella firma collocato, & alius quidem manus ipſius teneat: tu vero humerum concutito, ut audias in utrum latus affectio ſtrepitum edat. Optandum autem in ſiniſtrum. Hunc ipſum igitur locum ſeces, minus enim lethalis eſt. Si vero craſſitudine, ac copia ſtrepitum non edat, quo ipſum cognoſcere poſſis (nam hoc aliquando contingit) utrum latus tumuerit, ac magis doluerit, hoc infimo ſecato retro tumorem magis, quam ante ipſum, quo puris exitus facilem fluxionem habeat. Secato autem inter coſtas per novaculam primum cutem, deinde ſcalpello acuto, quod panniculo ſit obligatam, ita, ut ſumma ipſius pars ad unguis magni digiti menſuram expedite reſtet, quam intromittas, poſtea emiſſo pure quantum viſum fuerit, vulnus linamento ex lino crudo alligato, foras propendente filo, concludito, & quotidie ſemel pus educito: poſtquam autem decimus affuerit dies omni pure emiſſo linamentum ex linteo indito.* Apud multos etiam alios graviſſimos medicos tale præſidium ad ſuppuratos, quibus nulla ſpes ſalutis reliqua erat, laudatum atque celebratum reperias. Veruntamen empyos tutius magis uſtione curari poſſe Gal. tradidit, hiſque proprius uſtionem convenire, veluti hydropicis ſectionem. Raro etenim in curandis ſuppuratis ſectionis meminit, ſed magis uſtionis. Quod etiam ex traditis in comm. 6. Aphoriſ. Hippoc. facile confirmatur, ibi enim ſcripſit: *Uſtione igitur indigent, qui plurimum habent pus, adeo, ut deſperent per ſpuitiones poſſe expurgari.*

Aph. 77.

gari. Nos vero ipsos si difficultas anhelitus vehementer infestat ex loci angustia, quæ etiam nos cogit, ut eos uramus: in comm. etiam 7. Aph. veteres urere suppuratos consuevisse, prodidit. Hippocratesque in 6. epid. dixit: tabescentes statim urere oportere. Quare in iis tutiorem esse ustionis, quam sectionis usum putaverim, quamquam me non lateat apud Hippoc. præsertim, utraque auxilia pro illo affectu usitata fuisse: ut ex 6. lib. Aph. atque ex 7. apparet, atque adeo, in pluribus aliis locis. Arabibus quoque multis hoc remedii genus cognitum sane fuit. ALPIN. Ubi puris multum non est, ustio accommodatior videtur, quæ revera, ut illi affirmant, eos tuto magis quam sectio sanat. Sed puris immoderata copia thoracem obsidente, ustionem recte sanare raro observatum est, quos si curare velint, sectione uti debent, qua totum pus vacuatur. Utrumque tamen remedium pro eodem affectu apud eos familiare est, sectioneque ustio familiarior. Nam formidant & ipsorum multi sectionem, de qua satis locuti sumus, proinde ad alia orationem nostram traducamus.

CAP. XIV.

De lapidis è visica extractione absque ulla incisione apud Ægyptios frequentata, & de dysenteriæ curatione empirica.

GUILANDINUS.

OPTAREM priusquam de aliis sermonem haberes, ut modum, quo audio, Ægyptios lapides è vesica absque ulla incisione extrahere, nunc mihi explicares: summæ enim utilitati hujus actionis cognitionem nostratibus medicis fore existimo: avide igitur id, quonam modo se habeat, audire expecto. ALPIN. Certe hic modus extrahendi lapides è vesica valde utilis est, eo quod nulla incisione operetur. Extrahunt lapides è vesica colem in primis vento replentes, atque cum eo os etiam vesicæ dilatantes, atque laxantes, ut per os vesicæ lapis fa-

facile meare poſſit, coliſque dilatatum & ampliatum meatum, ex quo ipſos lapides vento ſubreptos foras extrahunt, ipſo continuo toto violenter evocato. Guiland. Haud probe intellexi quid dixeris, uſque adeo obſcura oratione uſus es. Duo tamen mihi videris dixiſſe, quorum alterum eſt, illiuſce regionis medicos, lapides è veſica extrahere volentes, in primis colis veſicæque meatum vento laxare ac dilatare, per quem commode lapides exire poſſunt, atque eoſdem lapides vento eodem foras educi, an non hæc dixti? Alpin. Plane eadem, ſed quid te dubii cæpit? Guiland. Quoniam vix credere poſſum os veſicæ, coliſque meatum tantum dilatari ac ampliari poſſe, ut magni lapides in veſica contenti, qui magnæ nucis inſtar ſæpe cernuntur, commode exire queant: ex quo dubia fit apud me ea lapidum eductio, quonam pacto ita poſſit adminiſtrari, maxime, cum tu etiam affirmaveris, eos vento ſubrepi, foraſque educi, quod mihi haud fieri poſſe videtur. Alpin. Utrumque verum eſſe cognoſces, neque omnino à veritate id alienum putavis, os veſicæ, colemque eo modo dilatari poſſe, quando nervoſa, ac pelliculoſa ſubſtantia illi meatus conſtent. Admirandum magis exiſtimare debemus. Uteri os in mulieribus nervoſum durum, atque ita anguſtum, tempore partus tantum ampliari augeri, ut fœtus per ipſum exeat, atque foras propellatur. Unum hoc ſcio, me colis meatum ita dilatatum inſpexiſſe, ut per eum facile magna avellana tranſiiſſet. At utilius erit, ut nunc modum oſtendam, quo ad extrahendum lapidem ii uti ſoleant. Guiland. Hac eadem de cauſa apertis auribus tuum hunc ſermonem expecto. Alpin. Eo tempore, quo ego in Ægypto moram faciebam, Arabs quidam Haly vocatus ad extrahendos lapides ſine inciſione celeberrimus erat, quem ego ſane cuidam duci Turcarum, Horam Bei vocato, multos lapides extraxiſſe vidi. Quo in opere abſolvendo ille ligneam cannulam accipiebat, longitudine octo digitorum, & latitudine digiti pollicis. Quam colis canali admovebat, fortiterque inſufflabat, atque ne flatus ad interiora perveniret, altera manu extremum pudendi perſtringebat, foramen deinde cannulæ claudebat, ut virgæ canalis intumeſceret, & latior fie-

fieret, ac appareret. Quo facto minister digito in ano posito, lapidem paulatim ad canalem virgæ, atque in ejus extremum deducebat. Qui ubi præputio lapidem appropinquasse sentiebat, cannulam à virgæ canali fortiter impetuque amovebat, ut magna dexteritate lapis ad nuclei olivæ magnitudinem fuerit extractus; & ego interfui huic duci Turcarum, & postea duobus item Judæis, quorum alter puer erat, cui octo lapillos extraxit, & alter adultus, cui extraxit lapidem ad magnæ olivæ magnitudinem. Hicque est extrahendi lapidem è vesica modus, quo utebatur ille medicus Arabs. Audivi tamen alios etiam ibi esse, qui alio etiam modo lapidem extrahebant, quem modum nunquam ab aliquo, quamdiu Cayrum habitaverim, potui cognoscere. Cum vero GENUÆ pro Illustriss. ac Excellentiss. Joan. Andrea Auria Melphorum Principe, atque Philippi Hispaniarum Regis, maritimæ Classis præfecto medicinam facerem, atque hæc mea scripta reviderem, Octavius Roveretus Medicus doctissimus, mecum multo amore conjunctus, quique post me in Ægypto pro natione Veneta, medicinam multa cum laude faciebat, extrahendi lapidem hunc modum à priori satis diversum mihi litteris significavit, his verbis. *Aliud etiam satis scitu dignum, tua Excell. narrare non omittam, estque modus aliquis è vesica lapidem extrahendi sine incisione, hic à quodam Arabe viro Christiano Sajetico ad quendam Christianum Cophtum vocatum, ab hinc nonnullos menses operatus. Atque is est hujusmodi. Hic habet quasdam cannulas, unam majorem altera, in modum musici instrumenti Syringæ appellati, è substantia Cartilaginea, quæ facile dilatatur. Harumque graciliorem in virgæ canalem intromittit, figitque quousque ad vesicam pervenerit, moxque ore insufflando ipsam inflat quantum plus potest, posteaque hac majorem, vel crassiorem introducit, insufflandoque inflat eodem modo, & post tertiam, vel etiam quartam omnium maximam. Et cum sic iis virgam dilataverit, ut putet viam canalis fuisse sufficienter dilatatam, per eamque lapidem exire posse, Ægroto in primis commode collocato, digitoque in ano posito, lapidem ad collum vesicæ ubi majoris cannulæ extremitas pervenit, deducit, in cannulam lapidem conducere conatur. Quo facto altero cannulæ meatu ore ex-*

cepto conatur ſpiritum ad ſe trahendo, lapidem ſimul trahere, qui ſi nimis craſſus ſit, ſæpe rumpitur, atque in fruſta attrahitur, veluti contigit ſupra dicto viro Cophto. Cui fruſtum, & reliquum lapidis admodum craſſum, & durum, intus remanſit, non eductum. Hic modus ſcitu eſt facilis; atque ab alio fortaſſis medico exercitatiori, & acutiori multo plus facilitari poterit, ac in meliorem atque utiliorem uſum reduci, quod multorum ab eo malo hominum infortunatorum auxilio ſummæ efflagitandum ac expectandum eſſet. Hactenus Roveretus. Ex his igitur cogito te recte audiviſſe binos hos modos, quibus Ægyptii ad extrahendos lapides è veſica utuntur. Addo aliam operationem, quam pro ſecreto in dyſentericis conficiunt; quæ res cum ratione, ut arbitror, demonſtrari non poſſit, tibi, qui omnia ex ſuis cauſis ſpectare ſoles, haud facile ſuadebitur: ſed cum ego una cum aliis ſæpe viderim ex illa operatione empirica fluxus dyſentericos interdum curatos fuiſſe, non ſinam te hinc aures ad alia retrahere, priuſquam hanc quoque audieris. Illi ſiquidem empirici hoc pacto fluxus dyſentericos ſanant, illoſque præſertim, qui diuturniores facti ſunt, minimeque aliis remediis ceſſerunt. Quod ut efficiant, primo hypochondria manibus molliter fricant, atque mox ſeſamino oleo, vel amygdalino dulci ea inungunt, digitoque poſtea intra umbilicum poſito, ipſum pluries circumvertunt, terque mane jejunis ea re repetita, aliquos dyſentericos ſanitati fuiſſe reſtitutos memini; hocque genus remedii familiariſſimum apud multos exiſtit, qui variis remediis ad dyſenteriam inutiliter tentatis, ad hoc veluti ad ſacrum confugiunt. Pauci tamen exiſtunt, qui recte hanc moliri circumvolutionem umbilici ſciant. GUILAND. Secretum, teque una ridendum cenſeo, qui ipſum non modo verum credideris, verumetiam aliis confirmes. Caſu ſiquidem arbitror (ſi aliquis tamen unquam eo modo ſit ſanatus) accidiſſe, ut inde aliquis à dyſenteria ſanatus fuerit; veluti accidit, ut Socrate ambulante tonaret; hocque experimentum ex iis eſt, quæ cum nullam in ſe rationem habeant, nullo pacto ſunt credenda. Ni dixeris, eos defendendo, frictione hypochondriorum, atque inunctione juvari hepar, vel aliquod aliud membrum ſub ipſo locatum, quod bilioſum

ſum humorem tenuiſſimum atque acrem, acrimonia, vel ſalſedine inteſtina abradentem, vel exedentem, fluxum gigneret, ad inteſtinaque ipſa demandaret, vel humorem illum tenuiſſimum ea frictione, & inunctione digeſtum reſolvi, vel ejus fluxionem ad inteſtina diverti, vel umbilici illa præſtita digito circumvolutione motioneve, inteſtina mota in meliorem ſitum mutari, ex quo non ſint fluxioni ita obnoxia. Sed de aliis loquamur. ALPIN. Melicerides, Stheatomata, Atheromataque vocatos tumores, atque etiam ſtrumas optime ſecant, radicem avellentes. Carnem etiam, quæ palpebris adnaſcitur, maxima elegantia abigunt, palpebras in primis ſecando, & poſtea ſectionem conſuentes, & conglutinantes. Sed poſtquam de his à nobis ſatis dictum eſt, de dulcium balneorum uſu, quo non ſecus quam priſcis ſeculis, utuntur, atque de frictionibus, & vomitibus, qui in balneis fiunt, dicendum eſt. GUILAND. De his quoque libentiſſime nunc te audiam, horumque ſermo mihi erit gratiſſimus, neque minorem nobis afferre poſſe utilitatem arbitror, quod hoc genus remedii apud nos minime nunc ſit in uſu, atque etiam quia ipſo pluribus morbis mederi ab antiquis proditum ſit: proinde ut de eo loquaris nunc à te vehementer peto.

CAP. XVI.

De uſu dulcium apud Ægyptios balneorum.

ALPINUS GUILANDINUS.

QUEMADMODUM populi frigidarum regionum multa habent, quibus ad calorem conciliandum familiariſſime, uti ſolent, ita calidarum, ad refrigeranda corpora multis itidem utuntur. Ex quibus Ægyptii inter multa ad id excogitata, qualia ſunt fontes multi, domorum tubæ ſuperius recitatæ, ad ipſarum refrigerationem inventæ, terrenæque habitationes, balnea quoque ex dulci aqua parata, in uſu habent frequentiſſimo, tum ad refrigeranda corpora, tum ad varium illorum orna-

natum. GUILAND. Arte illa ibi parari exiſtimo, quando Ægyptus (ut audio) ſponte natis balneis nunc plane careat. Proinde ſi ita eſt, ea mihi ſedulo narrato. Atque an ex aqua ſimplici, qualia priſcis antiquis medicis in uſu fuerant, an potius medicata illa parentur. ALPIN. Arte ſane ab illis parantur, ex dulcique aqua Nili fluminis clarefacta, eaque ſimplici, minimeque medicamentis alterata. Sed in primis balneorum loca tibi in memoriam revocanda cenſeo, ſiquidem te olim Cayri, ac Alexandriæ, cum tu ea loca inviſiſſes, multas, fereque innumeras ædes magnifice pro balneorum uſu conſtructas, inſpexiſſe intellexerim. Dicam præterea quot, ac qualibus cameris ſive cellis eæ conſtent, atque aërem in ſingulis quomodo illi calefaciant, qualiſque calor eo in aëre ſentiatur. GUILAND. Domus eæ balneorum, ſi recte memini, multis cellis inter ſe diſtinctis conſtructæ erant, in quibus homines ſudabant, fricabantur, atque lavabantur. Permagnaque in ipſarum medio tanquam in domus centro cella extabat, in qua homines lavandi nudabantur, veſteſque omnes reponebant: quam ſpoliarium vel Apodyterium noſtri appellant. Aliæ vero cellæ omnes ea cauſa conſtructæ erant, ut in iis lavarentur: ſpoliariique aër temperate calidus eſt, atque humidus, ipſeque aliarum cellarum calidior ita, ut variæ cameræ varium aërem quoad calorem haberent. ALPIN. Recte meminiſti, innumeras permagnas ædes ibi pro balneis paratas ſpectari, multis variiſque cameris inter ſe diſtinctis, præditas, eodemque modo, ut tu dixiſti, conſtructas atque ordinatas, ut in qualibet camera idoneus, quoad caliditatem, aër eſſet pro variorum corporum uſu vario paratus. Namque varia hypocauſta, ſive cameræ varium, quoad caliditatem, aërem habent, ut variis corporum temperamentis auxilio ſint. Nam factæ ſunt pavimentis marmoreis, emblemate conſtructis; duoque labra marmorea, quilibet illorum locorum obtinet, in quæ aqua ex alto decidit. Tectum ſive culmen illa habent orbiculari forma, ex vitreis laminibus perbelle laboratum, undique concluſum, ne aër aliquis ingrediatur. Hypocauſta illa calfaciunt calentis aquæ vapore in ſingularum labra elabentis. Non enim, ut noſtri, igne illorum balneorum

aërem

aërem calfaciunt, ſed humidis calidiſque aquæ calidæ vaporibus loca illa complentibus. GUILAND. Cum varia corpora variis indigeant balneis, quippe ipſorum alia multum calidis, & alia moderate, aliaque tepidis, atque demum alia etiam frigidis, qualia hecticorum eſſe Gal. in lib. 7. meth. med. ſcriptum reliquit, quæſo an non illa omnes has partes obtinent, quippe ut corpora variis illis modis alterare queant? ALPIN. Balnea illa calida, tepida, frigidaque quolibet tempore, quando quis velit ibi reperiet. Sed plerumque ea balnea ſunt temperate calida, quandoquidem præcipuus uſus ſit, apud pleroſque ad refrigeranda, humectanda, evacuanda atque mundanda corpora. GUILAND. Recta ſane ratione calidarum regionum incolas tepida balnea ex dulci aqua parata cupere dicendum eſt, quando ob aëris ambientis inſignem caliditatem corpora inflammentur, areſcantque, quæ utique dulci aqua irrigata, ac humectata refrigerantur, & humectantur, cutiſque eorundem corporum meatus relaxantur, denſatique aperiuntur, exindeque naturalis calor per eos difflatur, refrigeriumque capit. Sed his obiter dictis, cupio ex te audire omnes illorum balneorum uſus apud eos populos frequentatos. ALPIN. Balneis illis ea gens utitur ad corporis ornatum, atque ad multos morbos ex plenitudine humorum prohibendos, demumque ad multos varioſque obortos etiam morbos abigendos. Hos vero omnes uſus tibi ordine libenter narrabo, ab eorundem uſu ornatus gratia comparato, exordiens. GUILAND. Atque ego libentiſſime hac de re te dicentem audiam.

CAP. XV.

De uſu balneorum dulcium pro ornatu corporum, atque quid mulieres, ad pinguefacienda corpora in ipſis moliantur.

ALPINUS.

A PULVERIBUS, qui Ægyptiis fere toto anno, ventorum, terræque ſiccitatis occaſione perpetuo familiares

existunt, atque ab assiduis sudoribus, quibus cœli calore omnia corpora continue abundant, illuvieque quadam immunda redduntur, atque fœtentia, ex quo pleraque ipsorum, & fœtere & pediculis abundare solent, Balneis omnes hi populi utuntur familiarissime, pro corporum absterfione, maximeque mulieres, quibus curæ magis est corpora ipsarum, pulchriora facere ipsorum illuviem, & fœtorem corrigentes, ut cariores sint suis viris. Eæ etenim sæpissime corpora in iis lavant, & mundant ab illuvie, perlotaque variis ornant odoribus, ut recte unguentis oleant. Ac veluti Italæ mulieres, atque aliarum multarum etiam nationum ad capillorum, facieique cultum omne adhibent studium; ita Ægyptiæ capillorum cultum negligunt, ex consuetudine omnes capillos in bursam serico panno paratam concludentes, ac ad pudendorum, abditarumque corporis partium ornatum omnem diligentiam adhibent. Pudendis igitur tota cura in balneis ab iis adhibetur. Ea siquidem in primis lavant, pilisque nudant, locaque pudendorum perpetuo glabra gestant, turpeque ibi est mulierem pilis obsitam vulvam habere. Demum lotas eas partes, glabrasque effectas variis unguentis etiam exornant, Musco, scilicet, Ambra, Aloë, Zebet, sumptum ferre potentes; aliæque aliis unguentis recte olentibus, quæ ibi viliori pretio ubique venduntur. Copia unguentorum fere incredibilis in vulvæ ornatu, ejusque corrigendo fœtore, ac ad coëuntibus voluptatem conciliandam, ibi continue dissipatur. GUILAND. Quæque regio suos mores habet, ibique omnes nimis libere Venere utuntur. Sed quid? nonne aliud in balneis iis præter ornatum moliuntur? ALPIN. Multæ etiam pinguedinem in iis procurant: gracilesque præsertim, ita ibi carnis vitium hominum medullas invasit, quando mulieres, quo carnosiores, & pinguiores sint, eo libentius à viris expeti putent. Ex quo ibi plurimas pinguissimas reperies: quid turpius corporum obesitate ob scelestissimum carnis vitium, effrenemque libidinem desiderari potest? Quod vitium ita ibi frequentatur, ut illarum plurimæ perinde ac sues cernantur pinguissimæ humi recumbentes, maximeque Hebreæ, quibus istud vitii aliis familiarius observatur. Quod ut obtineant, mul-

multis diebus, dulcibus, tepidis balneis indulgent, in iisque diu morantes, comedunt, potant, clysteribusque ibi ex variis pinguedinibus ac adipibus paratis utuntur, multaque etiam medicamenta per os assumunt. GUILAND. Recte sane videntur pro pinguefaciendis corporibus, usum illorum balneorum, à cibo, asservare. Quod Gal. in lib. 14. meth. med. his verbis docuit. *Ceterum quibus totum corpus extenuatum; iis lavari quoque post cibum est idoneum.* Quod sane etiam nobis ratio persuadet, quando dulci illo balneo à cibo adhibito, ad cutim plurimum alimenti trahatur, atque deducatur, ut Hippoc. & Gal. in lib. de Salub. diæta prodidere. ALPIN. Verum istud esse sæpe experientia didici: plures etenim mulieres illorum balneorum multis diebus à cibo usu frequentato, pingues evasisse vidi. Atque in hæc balnea præcipuam ego causam confero, qua illiusce calidioris cœli corpora pleraque habitum pinguem obtineant. Cum tamen cœli ratione gracilia potius, quam pinguia esse debuissent. Hincque Galen. in libro 7. de Compend. med. secundum loc. dixisse, dulcium balneorum usu corpora reddi effœminata. At dubium est, quomodo gracilia corpora eorum usu balneorum possint pinguefieri, cum potius contrarium arbitrari quispiam merito posset, quippe ab illis balneis plurimis largioribusque vacuatis sudoribus potius corpora vacuata gracilescere, quam crassescere deberent. Pinguia enim à plurima aliqua vacuatione contabescere, certum est. GUILAND. Balnea, quibus mulieres eæ pro impinguefaciendis corporibus, utuntur, tepida existunt: quando calida in triplici sint caloris differentia, etenim illorum quædam multum, & quædam parum calida sunt, hæc tepida, atque illa calida medici appellant. Tertio sunt alia medio modo se habentia, quæ scilicet temperate calida existunt. Quorum omnium balneorum Galen. in libro 3. de sanitate tuend. facultates ac vires his profecto verbis prodidit: *Dulcium calfactarum aquarum si media temperie sint, vis calida, & humida est: Sin tepidiores sint, humida & frigida; quod si justo calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida.* Ex quibus dixerim, eos, qui pinguefieri volunt, balneo dulci tepido uti oportere, quali ex te audio mulieres illas uti.

Cap. 14.

Text. com. 14.

Cap. 4.

Ce-

Cetera enim ſua caliditate vim habente reſolutoriam, vel vacuatoriam, potius ad gracilitatem, quam craſſitiem comparandam corporibus conducunt. ALPIN. An non præcipua cauſa eſt, quam naturales proximam appellant, & materialem, ex qua corpora craſſefiunt ac pinguefiunt, copia multa humiditatis? GUILAND. Facile cognoſcitur, cum mulieres viris ſine dubio humidiores, etiam ipſis corpora pinguiora obtineant, & crapulis, ocioque indulgentes aliis ſint pinguiores. Qui enim multum comedunt, atque potant, quod multum pinguedinis alimentum aſſidue ſuppetat, ceteris pinguiores merito fiunt. Sed qualis ſit hæc humiditas, ex qua corpora pingueſcunt, atque quomodo ipſa in corpore concreſcat, Gal. in 2. lib. de temp. hiſce verbis prodidit, dicens: *Quicquid in ſanguine pingue, leve & tenue eſt, id in calidioribus corporibus alimentum quodam calido fit, in frigidioribus ſervatur, cumque id venæ extra ſe tranſmiſerint, ubi in frigidas particulas incidit, quod genus membranæ ſunt, circum eas concreſcit; in partibus vero natura calidioribus, cujuſmodi carnoſæ ſunt, à calore ipſo abſumitur, ac digeritur, niſi ſic ubi frigiditati temperamenti etiam vita indulgentior accedens ipſis carnoſis particulis aliquid adipis allinat.* Cauſas, quibus corpora pinguia fiunt, probe Gal. attuliſſe, cenſeo: etenim ad gignendam pinguedinem, ac adipem, concurrere debent alimentum pingue, leve, & tenue, atque calor remiſſus, vel frigiditas partium, in quibus adeps ac pinguedo concreſcunt. Hæc, inquam, duo, alimentum, atque partium frigiditas, ad impingueſcenda corpora ſunt neceſſaria. Citra pingue alimentum nulla pinguedo fieri poteſt, ideo ipſum ad id efficiendum neceſſario, ut materia concurrit. A diminuto vero calore, quod frigus vocare poſſumus, id alimentum in adipem ac pinguedinem concreſcere docent corpora frigidiora, quæ facilius calidis impingueſcere ſolent. Ex quo Gal. dixit, corpora latioribus majoribuſque venis prædita difficilius pinguefieri, quod ea valde calida ſint, frigida ſiquidem parvis venis gaudent, atque ab eo calore, pinguedinis, adipiſque alimentum abſumitur. Et parvarum, anguſtarumque venarum corpora ob oppoſitum temperamentum, quippe frigidum, impingueſcere quam facillime,

quo-

quoniam in his multum ejuſce ad eſt alimenti (quando parum ex eo conſumatur) quod ob frigus non diſſolvitur, faciliuſque conſcreſcit. ALPIN. Cui mirum, mulierum Ægytiarum corpora alimento craſſo ac pingui referta, balneorum tepidorum uſu refrigerata, in balneis ad cutim deducto, & coagulato alimento, carnem ac adipem acquirere? GUILAND. Quæſo, omnia, quæ illæ in balneis, ut pinguefiant, moliuntur, mihi nunc paucis narrare non te pigeat. Ea ſiquidem etiam audiviſſe ſumme jucundum erit.

CAP. XVI.

Quæ Ægyptiæ mulieres in balneis factitent, ut ipſarum corpora pingueſcant.

ALPINUS.

Mulieres Ægyptiæ multa factitant in balneis, ut pingues evadant, quæ omnia utramque nuper dictam pinguedinis cauſam reſpiciunt, eamque præſertim, quæ pinguedinis alimentum ſuppetit: Multa ſiquidem agunt, è quibus multum humorem pinguem generent, ex quo multa fiat pinguedo, balneique calida vi ad cutim deducere ipſum ſtudent, in qua tepido balneo refrigerata concreſcat. Potant itaque ob eam cauſam jura multa variis ex adipibus, & pinguedinibus parata. Bammia melochia, & Culcaſſia alterata; nam his viſcoſiora redduntur, ex quo facile partibus adhærent. In uſu familiariſſimo apud multas eſt jus gallinarum pinguium, Maluph ab iis appellatarum, vel nigrarum arte pinguefactarum. Ipſum etenim totum ex unica gallina confectum unaquæque mulier potat, totamque gallinam in balneo comedit. Multæ ex pauperculis fæcem olei ſeſamini, quam thaine vocant, vel oleum ex Indicis nucibus expreſſum, vel chinæ radicis decoctum, carne nuper dictarum gallinarum ſimul cum Indica nuce percoctam epotant, vel oleum ſeſaminum, in quo ſit diſſoluta nux Indica, vel expreſſum ex piſis, fructibuſque terebinthi, & amygdalis

dulcibus, nucibus avellanis, & piſtachiis. Comedunt etiam adhuc multa, gallinas quippe arte pingues factas: nucemque Indicam in jure diſſolutam, ac in maſſam redactam. Sed ex omnibus pro ſecreto habent ſingulo die, dum eunt dormitum, ad decem vulgares bulbos, pro hermodactilis à noſtris pharmacopæis receptos, quos aliqui potius Colchicum eſſe autumant, contoſtos mandere, eoſque pluribus diebus, quindecim ſcilicet & viginti ad uſque, frequentant. Ex quorum uſu, quod noſtris mirum videbitur, nihil vel per alvum, vel vomitum evacuantes, minuſque aliqua moleſtia mulieres vexantur. Guiland. Hinc noſtros falſis uti hermodactilis cognoſcitur, dubiumque etiam fit, eos eſſe Dioſcoridis Colchicum, cum per os ſumpti nullam noxam inferant, minimeque ſtrangulent. Niſi loci diverſitate illi collecti aliam à noſtris facultatem obtineant, minimeque venenoſam. Sed hæc omittamus, atque tu reliqua dicito. Alpin. Nulla alia ſunt à te hac de re audienda, quam quæ à doctiſſima medica Ægyptia, publice per urbem Cayri mulieres olim artem pinguefaciendi profitente, audivi. Ex quibus omnibus aliqua fortaſſe ex artis medicæ principiis ad hoc negotium deſumpta cognoſces. Guiland. Gratum erit hæc ex te etiam audire. Alpin. Aliquæ in balneo hoc oleum epotant. Accipiunt ſarcocollæ, olei ſeſamini an. libram mediam, Mirabolanorum chebul. xiii. Citrinorum xii. omniaque probe contuſa cum oleo miſcent, ſinuntque ſic permanere, quouſque in ea maſſa niger color cernitur, moxque colant, & reliqua ſiccari ſinunt, oleum hoc totum in balneo unica vice calidum bibunt, reliquaque in pulverem tenuiſſimum redacta cum vino dum eunt dormitum, aſſumenda pluribus diebus exhibent. Aliud, quod eodem modo factitant. Accipiunt piſa, amygdalarum dulcium, pulpæ nucum avellanarum, piſtachiorum an. dra. 6. fructuum terebinthi, pulpæ nucis Indicæ an. dra. 3. omnia ſimul contundunt, ab ipſiſque oleum exprimunt. Quod quatuor vicibus in balneo bibunt, & quæ remanent ab expreſſione, quatuor iiſdem diebus euntes dormitum devorant. Aliud. Accipiunt gallinam nigram probe pinguem ac carnoſam, in cujus ventrem injiciunt avellanarum contuſarum,

rum, amygdal. dulc. piſtachiorum pineollorum, piſorum an. dra. 3. quam hoc pacto paratam in aqua concoquunt, ipſamque percoctam unica die in balneo mulier una totam comedit, ejuſque jus, in quo etiam ſarcocolla ebullivit, abſorbet, pluribuſque diebus hoc mulier pinguefienda factitat. Eodem fere modo aliam concoctam gallinam eandem comedunt, & ejus jus bibunt. Sed prius tritici mundi in aqua cum driaſmagarb uncia una decocti libram unam comedendam, exhibent. Quod cum ipſa comederit, ab ipſis decapitatur, & coquitur, totaque in balneo comeditur, & jus totum bibitur. Idem factitant aliæ, ſed alio modo gallinam coquendam præparant, nam piſa, & triticum ad libram ſemis in aqua decoctum gallinæ comedendum exhibent, quod ubi totum comederit, decapitatam decoquunt, ſolamque comedunt, ejuſque jus bibunt in illa die, quinquieſque, hoc illæ factitare ſolent. Aliæ iis non contentæ, addunt uſum variorum clyſteriorum, quibus in balneo non bis unica die, ſed ter quaterque utuntur: quos aliæ ſola pinguetudine urſi præparant, aliæ hoc clyſtere uti ſolent. Accipientes pinguedinis urſi dra. 3. olei ſiris. id eſt, ſeſamini dra. 3. furfurum triticearum man. 11. quas furfures in aqua calida per aliquod tempus infundunt, à quibus mucilago exprimitur, qua adipi oleoque permiſta clyſterem faciunt. Ex his, quibus extra balneum utuntur, hæc à multis factitari ſolent. Siquidem ante prandium exhibent quaſdam pilullas ita paratas. Accipe mirabol. Indorum pulverizatorum dra. 1. jujubarum ab oſſibus mundatarum, dra. 3. ex quibus una commiſtis fiunt pilullæ. Aliæ conſueſcunt ſingulis diebus per plures dies, ubi eunt dormitum, devorare quinque mirabolanos Indos, ad uſque etiam ſeptem. Vel aliæ eorundem prius intra pulpam unius batech, per noctem *maceratorum*, unciam ſingulis diebus ante prandium devorant. Aliæ etiam dum eunt dormitum ſingula die ſumunt mirabol. citrinorum pulverizatorum unciam, miſtam cum fæce olei ſeſamini atque ſaccharo candido. Aliæ ſumunt gummi draganthi unciam ſemis, quod infundunt in modico aquæ per horas duodecim, cui admiſcent ſacch. candidi tantundem, atque ubi dormitum eunt, devorant, pluribuſque diebus factitant. Aliquæ

armonicaco utuntur pluribus diebus, ejus drag. ſemis aſſumentes. Demum aliquæ in balneo novem diebus ſumunt fellis vaccini chirat in aqua calaf diſſoluti. Nonnullæ ex nobilibus utuntur in balneo, decocto radicis chinæ, nucæ Indicæ, atque colocaſſiæ radice alterato, viginti diebus, & plus; ex quo auxilii genere plures vidi emaciatas mulieres pingues evaſiſſe, præſertimque parato in pingui gallinarum jure. Pauperculæ multis diebus ſimplicem aquam, in qua per noctem infuſa fuerit ſeminum fœnu Græci, atque zizib Cretici ſemuncia, cum eunt dormitum potant, prius fænu Græcum, & zizib comedentes. Hæc ex Ægyptia medica illa muliere, quæ pinguefaciendi artem publice per urbem profitebatur olim audieram.

Cap. XVII.

De dulcium balneorum pro ſanitate corporum apud Ægyptios uſu.

GUILANDINUS.

Habeo tibi gratiam, qui ad pinguefacienda mulierum corpora ſecreta mihi etiam communicare volueris, quæ neque prorſus nobis fore inutilia ſpero; nam multa materiam ex qua pinguedo fit, reſpiciunt, & dulcium balneorum tepidorum uſus adjuvat attractionem illiuſce alimenti pinguis ad cutim, in qua refrigerata facile toto illo pingui alimento concreſcente, pinguedo fit. At tempus eſt, ut tu eorundem balneorum uſum non ad corporum ornatum, ſed magis ad ſanitatem apud eas gentes utilem etiam narres. Scio etenim illos populos plurimum illorum balneorum habere uſum, tum ad ipſorum tuendam, tum ad vitiatam corrigendam, atque denuo reſtituendam ſanitatem: proinde de uſu illo te in primis loqui, quo ſe à morbis præſervant, deſidero. Alpin. Uſus illorum balneorum maximus ibi ſervatur ad eos, qui ex itinere inflammantur, ipſorumque cutis areſcit, ac conſtipantur meatus: his ſiquidem utentes, refrigerantur, atque humectantur. Quando talis ſit illo-

illorum temperies, Galeno in tertio, de ſanit. tuend. docente, ut refrigerent ac humectent, corporaque illorum difflantur; iis etenim ita affectis mirum in modum ea balnea conducunt. Quod in multis ſæpiſſime cernitur, qui ab itineribus calidorum locorum, arenoſorumque, in quibus nihil eſt, quo ab urente Sole illi deffendantur, inflammati atque exuſti illis tepidis balneis utuntur. At non ſolum ab externa cauſa inflammatis exuſtiſque corporibus uſus illorum balneorum magnopere conducit, ſed omnibus quoque ex jecore immodice calido ita affectis. Qua de cauſa ſæpiſſime corpora immodice calida, ac exuſta ea ingrediuntur, atque ipſis lavantur. Omnes etiam, qui ex quacumque cauſa in meatuum cutis obſtructionem inciderunt, libere iis utuntur, calidis; qui ex frigiditate; tepidis, qui ex uſtione, & ſiccitate id paſſi ſunt. Multi vero iis balneis utuntur vacuationis gratia, quando ipſorum corpora plurimo ſanguine redundant, ita ut ab ea plenitudine morbus aliquis oriri poſſit. Trifariam itaque illi plenitudini ipſorum corporum providere balneorum uſu aſſolent, ſiquidem alii in iis ſudando, alii vomendo, aliique perfrictionibus ad univerſas corporis partes adhibitis plenitudinem tollere conantur, & alii etiam omnibus iis tribus modis vacuantur. Horum plerique ſemel in menſe iis vacuationibus utuntur, aliique non pauci bis ſaltem. Sunt qui ſingula hebdomada id facere ſtudeant. GUILAND. Quam tuto illi has omnes vacuationes in balneo exercere queant, non intelligo: quamquam recte noverim, quam utilis ſit vomitio multis facile vomentibus, maximeque bilioſis atque per æſtatem, quando hac vacuatione ſtomachus ab excrementis multis mundetur. Multos etenim novi à podagra, renumque calculis vexatos, vomituum crebro uſu magnopere juvatos, eodemque modo, & exudatione atque frictione vario tempore uſitatis idem multis contigiſſe. Sed quam, inquam, tuto eodem tempore ſimul halitus reſolutionem, exudationemque, atque vomitum quiſpiam poſſit perferre, non recte intelligo. Etenim naturam à multiplici illi vacuatione haud levem jacturam ſubire, ſtomachique præſertim calorem nativum, ejuſque omnes functiones in deterius abire poſſe dubitarim. Stomachi naturalis calor in

ambiente calidiore multum exolvi ex Hipp. colligitur, qui dixit in Aphorismis: Hyeme ventres esse calidissimos, & æstate frigidissimos. Neque immerito, cum multus ambientis calor naturalem calorem dissipet ac resolvat. Corporaque in summe calido cœlo degentia continuis vacuationibus subjiciuntur, ex quo mirum haud est, si multis, atque magnis non egeant vacuationibus, vel potius eas non recte perferant. Hincque doctissimus senex Hippocrat. sub canem, & ante canem fugiendas à medicis vacuationes insignes prodidit, hac eademque ratione, quod puerorum corpora præ multo calore habeant unde vacuentur; magnis vacuationibus inepta esse Gal. pluribus in locis statuit. Cui igitur dubium erit, stomachum in balneo ab illis multis vacuationibus lædi oportere, atque exinde admodum imbecillum ad concoquendum evadere, ejusque calorem tum à calore balnei ipsum foras evocante, tum ab halitus resolutione, exudatione, vomitione, admodum pati? ex qua illiusce membri labefactatione quamplurimos Ægyptiorum iis vacuationibus sæpe indulgentibus, ad concoquendum ventriculum ineptum habuisse, atque crebrius, familiariusque ejusce membri cruditatibus acidis vexari minime miror, etsi non hanc solam causam illiusce membri susceptæ imbecillitatis esse certo sciam, siquidem à venere immoderata, ciborumque refrigerantium atque aquæ crudæ in potu usu, etiam stomachum multis lædi ex te ipso audierim. Alpin. Vomere nihilominus in balneo humido homines facilius posse, cum id stomachum relaxet, ad motumque accommodatiorem reddat, nemo sane contendet. Hacque vomitione homines à multis morbis defendi, vel præcaveri posse itidem sæpius à multis comprobatum est. Illo vero crebrius frequentato homines ventriculo imbecillitatem aliquam comparare verissimum est, quando hujuscemodi membrum ex validioribus crebrioribusque his motionibus, fieri non potest, ne modo aliquo laxetur debiliteturque. Posse vero aliquando eodem tempore simul hominem in balneo multiplices illas innoxie ferre vacuationes, experientiæ repugnare non videtur. Quando, & naturam id sæpe in multis ægrotis fecisse observatum sit, ex quo non videtur omnino à ratione alienum, medicum,

cum, qui omnimodo naturam semper imitari debet, quique hinc ejus imitator à Galeno in Aphorismorum Hipp. Comm. vocatus est, itidem in homine aliquando multiplici simul eodem tempore uti posse vacuatione. GUILAND. Verum dicis, nam & Hipp. in multis ægrotis id plane se observasse in libris epidemicis memoriæ prodidit. Etenim in primo lib. de Metone, scripsit, ipsum quarta die sanguine è naribus atque sudore decretorie vacuatum fuisse. Et mulierem trimestri fœtu ægrotam decumbentem & qui in Deulcis horto, exudatione, alvique pituitosa excretione. Virginesque Abderæ, & Larissæ sanguinis sudorisque eruptione. Si itaque ægroti possunt innoxie multas aliquando ferre eodem tempore vacutiones, cur non multo tutius recte valentes, præcavendi à morbis causa? Quinimo hoc necessarium videtur pro molienda alicujus corporis universali vacuatione, medicis esse, quando varii purgandi humores varios vacuationis modos exposcant, tenues etenim ichorosi humores per urinam, insensibilem transpirationem, exudationemque facilius, præsertimque in universo venarum ambitu contenti, vacuabuntur, quemadmodum pituitosi ac melancholici per alvum, & per vomitum biliosi. ALPIN. Dico itaque non ita male Ægyptios aliquos aliquando tollenda universali plethora simul uti vomitione, sudatione, atque frictione. Non omnes vero iis omnibus simul utuntur, aliquibus sola vomitione ac exudatione contentis, & aliquibus sola exudatione, & frictione totius corporis. Plerique vero, quibus non est difficile vomere priusquam sudent, & fricentur, copiosa excitata vomitione, in primis stomachum à cruditatibus multis, atque etiam aliis humoribus vexatum exonerant. Ut vero quisque vomat, ad decem usque libras aquæ, in qua glycirizæ radix, seminaque fœniculi sint percocta, epotat, cum qua evomit multa, & quam facile. Sed illi tamen ea multum juvantur, quique, & facile vomunt, atque stomachum multis excrementis repletum habent. Difficulter vero vomentibus, quibusque stomachus minime copia excrementorum redundat, neque tutus est, neque utilis, siquidem qui difficulter vomunt, non mediocre periculum subeunt, ne vena aliqua pectoris rumpa-

Com. 3.

Com. 5. text. 3.

pa-

patur, & viſus oblædatur, non minuſque fauces, columella, & gula inflammentur. Qui etiam duro ſtomacho conſtant, minimeque excrementis multis redundante, vomitus ipſum laxiorem facit, labefactat, aptumque facit ad recipiendam excrementorum quancumque redundantiam. Neminem ſiquidem latet, partes imbecilliores factas facilius ſibi ipſis mandata excrementa à robuſtioribus partibus ſuſcipere, neque fluxionibus obſiſtere poſſunt. Quamobrem iis neque tutum; neque utilem eſſe vomitum puto. GUILAND. Omnia veris medicinæ principiis plane reſpondere videntur, at de exudatione, & frictione, qua ipſi ita familiariter in balneis iis vacuationis, atque partium roborationis cauſa utuntur, velim aliquantulum agas. ALPIN. De exudatione haud multa ſunt dicenda, cum nullis ii medicamentis ſudores provocare ſoleant, ſed ſolo calido balnei aëre. Quo quiſque utens, large, & facile ſudat. De frictionum autem uſu prolixior ſermo futurus eſt, tum quoniam illi in iis peragendis magno ſtudio utuntur, tum quod ſunt omnibus admodum familiares; proinde de iis nunc prolixius loquar, quando de exudatione apud eos frequentata illud tantum dixiſſe ſat erit, quod illi poſtquam vomuerint, exudant: tempus autem exudationis, apud varios varie obſervatur, etenim aliqui horæ ſpatio, & alii binis atque ternis etiam horis ſudare ſolent; nunc vero de frictionibus ſermonem facere incipio. GUILAND. Recte facies.

CAP. XVIII.

De frictionibus, quibus Ægyptii in balneis utuntur.

ALPINUS.

Uſus frictionum in balneïs apud Ægyptios ita eſt familiaris, ut nemo ex balneo non fricatus abeat. Eas vero exercentes, hominem in primis per horam fere in calido balneo commoratum, qui vomuerit, vel ſaltem exudaverit, in ſolio ſedere jubent, ac ſedentis omnes partes corporis manibus variis modis

dis pertractant, atque exercent. In primisque à pedibus incipientes, eos antrorsum, retrorsum, sinistrorsumque movent, & mox crura, & coxendices undequaque ter quaterque: postea ad manus exercendas petranseunt, quas itidem eodem modo moventes, ac manibus flectentes exercent, sigillatim vero singulos manuum digitos, & mox cubitos, atque ab his humeros, & scapulas, ab hisque collum primo, caput secundo, tertioque pectus atque dorsum, ut undequaque flectatur student. Qua singularum partium motione finita, qua singulis ter, & quater fieri, contendunt, hominem supinum humi decumbere, atque hic distendi supra pavimentum (quod omnes cameræ habent ex lapillis marmoreis perbelle paratum) jubent, corpusque universum molliter fricare deorsum versus a pedibus incipiunt, inprimis anteriorem universi corporis faciem, molliter per singulas partes perfricantes. In hac vero universali frictione tribus frictionum generibus utuntur. Prima etenim, quam moliuntur est mollis, & mediocris. Secunda mediocris ac multa. Tertia est dura, & mediocris. In perfricanda vero tota anteriori corporis facie, à pedibus, ut dictum est, exordiuntur, ipsorumque omnes musculos per rectum, sive per ipsorum longitudinem, manibus superne deorsum dimotis, ab articulo ad articulum pertractant, quod illi tanta concinnitate, & peritia perficiunt, ut non fricatum nullum articulum relinquant. In primis itaque anterioris faciei pedum omnes musculos mediocriter, ac molliter volis manuum fricant, simulque etiam omnes articulos, & postea musculos, malleolorum, tibiarum, poplitum, ac coxendicum, molliter, ac mediocriter fricant, & mox manuum, cubitorum, humerorum, & scapularum, & post hos, vultus, colli, pectoris, ventrisque interioris idem per omnes musculos præstant. Finita hac in postica corporis parte frictione, corpus in oppositum, vel contrarium mutant, ut posterior pars recte fricetur, quam non secus, quam anteriorem perfricant. Atque hæc prima est frictionum differentia, quam primo in toto corpore exercent, quæ ut dictum est, est mollis, & mediocris, quam volis manuum plerique operantur, & nonnullis inunctis oleo sesamino. Post hanc, paulo

post secundam factitant, quæ inter mollem, & duram media, atque multa existit, nam fit in nuper dictis omnibus corporis partibus prolixius, & durius, quam panno lineo crudo omnes exercere solent. Tertia, quæ postremo fit, aspera, prædura-que est, atque mediocris, hancque panno aspero ex caprina lana parato præstant. His tribus frictionum differentiis absolutis, corpus universum à planta pedis usque ad verticem capitis communi sapone illi emplastrant, & deinde calido dulci balneo cutim lavant, atque ab ea immunditias abstergunt. A lotioneque pudenda pilis nudant, emplastro casum illorum subitaneum præstante. Demum pedes per horam emplastrant massa quadam ex pulvere archenda, & aqua communi parata. Pulvis hic fit ex foliis ligustri Ægyptii, Alcanna, & Elhanna ab iis vocati. Hæc pasta mire humidis, & fœtentibus pedibus juvat, nam valenter siccat, adstringit, ac roborat, ita ut multo adjumento sit iis, qui pedes imbecillos habent. Colore etiam aureo eos exornat. Populares etenim mulieres consuetudine sibi manuum, pedumque ungues eo colore tingunt. Guiland. Usus harum frictionum in illis balneis optimis medicinæ conservatricis principiis recte respondere cognoscitur, quando & Gal. in 2. lib. de sanitate tuenda dixerit: *Frictio vim habet solvendi, ligandi, carnem augendi, minuendi. Nempe dura ligandi, mollis solvendi, multa minuendi, mediocris carnem augendi.* Atque ut audio pleraque Ægyptiorum corpora, multo sanguine exuperant, quibus tum balnea, tum frictiones illas posse conducere arbitror, quod iis ipsorum plenitudo tollatur, exindeque corporis oborta gravitas, lassitudinesque non minus, ipsisque interim deperdita appetentia, roburque quam facile comparetur. Etenim in balneo primo calido, & humido corpora per insensibilem transpirationem, atque sudorem tenuioribus succis vacuantur, moxque contentos in musculis, articulisque motione, & frictionibus mollibus humores resolvunt. Prima vero, quam in balneo tentant, frictio, quæ mollis est, cutem aperit, atque laxat, in qua multus sanguis ex universo corpore trahitur, ex qua frictione mediocriter usa is parum resolvitur, caroque ab eo gignitur. Usus que ob id hujus frictionis apud mulieres, ut

ut impinguescant, ibi est affectatissimus, ea siquidem de causa à cibo molli frictione hæ utuntur; ut ex ea attractum alimentum non dissolvatur, sed in carnem, vel adipem vertatur. Secunda frictio, quæ mollis est mediocriter, atque multa, multum attracti sanguinis resolvit, & evacuat, cutaneosque multo plus meatus aperit, & laxat, ex qua corpore multum tum vacuato, tum laxato, tertiam frictionem, duram, mediocriter ad sistendam resolutionem ac vacuationem, atque ad cutim densandam atque firmandam. Duro etenim asperoque panno ex caprina lana contexto, cutem parum vel mediocriter omnium corporis partium fricant. Apparet itaque illarum frictionum usum non esse pro vacuandis corporibus omnino spernendum. Ceterum hinc non levis oriri difficultas videbitur, quando non æque illas frictiones omnibus corporibus, pro qualibet tollenda humorum plenitudine, conducere posse non immerito sit suspicandum: Siquidem humores calidi atque tenues, suapte natura, & quam facile per cutim vacuari queunt, frigidi vero ac crassi nequaquam: quod Gal. in lib. 3. epid. his verbis docuit, dicens: *Sæpe enim dictum jam est, ut humores corporis calidiores tenuioresque paratissimi sint ad excretionem: Crudis vero & crassis, aut per abscessum aut per sympepsim, id est, concoctionem natura medeatur.* Ex quibus frigidis humoribus atque crassis corporibus exuperantibus pessime has frictiones posse conducere arbitror, quando ob crassitiem per tenues corporis meatus illis permeatio non sit commoda, veluti iis quæ tenuioribus calidioribusque abundant multi fore adjumenti has affirmare possumus. ALPIN. Quamquam eam ob causam multi crassis, frigidisque humoribus exuperantes mirum in modum ab iis frictionibus lædantur, multosque ego hac causa in difficiles viscerum obstructiones incidisse observaverim, & alios in putridas febres, nihilominus vomitibus copiosioribus, ut Ægyptii priusquam fricentur, facere consuescunt, stomacho à cruditatibus probe purgato, illos innoxie ac tuto fricari eo modo posse dicerem. GUILAND. Cum, te affirmante, pleraque illorum corpora, stomachum ex superius à nobis cognitis causis imbecillum atque infirmum obtineant, crebrioribusque, cru-

ditatibus vexentur, non minusque exinde continue ea corpora hypochondria habent aliquibus cruditatibus, ac flatibus repleta, non video, eos tuto fricari posse, etiamsi copiosius in balneo prius vomant: unica etenim die in multis multa redundantia excrementa, posse vomitu expelli non cogito, quamobrem cogito illas multarum obstructionum occasionum esse posse, ut ex Gal. lib. 4. de sanit. tuend. & 8. meth. med. proditum est. Averrhoesque acriter Galenum, in lib. de sanit. tuend. docentem febres ex cruditatibus ortas frictionibus curari debere, damnat, quod corpora illa perfricata, quin in obstructiones incidant, minime effugere possint. Caute itaque usus ille vacuandi corpora per frictiones tractandus erit. Sed nunc tempus est, ut ad quos morbos tollendos iis utantur balneis, narres, quando jam satis superque de his frictionibus à nobis dictum sit: non desunt rationes multæ utrique parti faventes, quibus earum usus suaderi, & dissuaderi poterit, quod nostrum non est in præsentia contemplari. Sequere itaque reliqua de usu balneorum in curatione multorum morborum enarrare.

Cap. XIX.

De balneorum apud Ægyptios usu ad varios morbos persanandos.

ALPINUS.

Balneis illis ex aqua dulci paratis, non secus quam antiqui utebantur, Ægyptii nostri temporis ad varios tollendos morbos uti solent: nam iis interim humorum minuentes eo modo, quo dictum est, plenitudinem, corpora à multis morbis ex plenitudine ortis sublevant: interim, cutis meatus adstrictos, atque ex calore, vel frigore, vel siccitate conniventes aperientes, multas febres exinde genitas sanant. Multis etiam morbis ex sola sicca & calida temperie, vel ex sanguine, vel bili acutiori, vel ab exusto humore obortis, opem præstant. Multasque

tasque tum internas, tum externas inflammationes persolvunt. Etenim balnea illa, ubi volunt, vacuant humorum exuperantiam, cutis meatus laxant, aperiuntque, & inflammatas partes aliquando refrigerant, ac siccatas humectant, carnemque non minus à cibo utentes generant, atque ob id gracilioribus utiles existunt. GUILAND. Pro quibus autem particularibus morbis, iis Ægyptii uti soleant, scire cupio. ALPIN. Usum illorum exercent ad febres ephemeras omnes ex caliditate, frigoreque, nec minus ex siccitate obortas, atque etiam ad putridas quæ ex copia sanguinis, bilis amaræ, atque exustæ oriuntur, ad hecticas quoque, & ad omnes inflammationes, melancholicas, variasque cutis defœdationes, & ad luem veneream, ad suppressasque menstruas purgationes, atque etiam ad earundem immoderatos fluxus, ad opthalmias, hemorrhoidum dolores, & urinæ suppressionem. GUILAND. Mirum non est, si balneorum ille usus, vel illorum morborum causis, vel ipsis morbis, dum recte omnia comparentur, eos prodere possit effectus; in frebribus fere omnibus balnea ex dulci aqua parata usum usque in antiquis temporibus apud omnes præcipuos medicos, habuere, neque immerito, cum ea tali sint temperie ac facultate prædita, qua calfaciunt, humectant, refrigerant, siccant, evacuantes per poros cutis, Gal. enim in 3. lib. de sanit. tuend. de iis dixit: *Dulcium calfactarum aquarum, si media temperie sint, vis calida, & humida est: sin tepidiores sint, humida & frigida: quod si justo calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida.* Ex quibus dignoscitur illorum balneorum usum febribus, atque inflammationibus etiam esse utilissimum. Siquidem omnes febres in hoc conveniunt, quod in calore & siccitate consistunt, sive ipsarum essentia ignea existit, quam corrigere ac delere possunt tepida dulcia balnea, quippe quæ refrigerant atque humectant, ex quo omnibus febribus causis conjunctis carentibus ipsa valde conducere videntur, atque etiam aliis simul causas habentibus quales putridæ existunt, quæ pro causis, exuperantiam variorum humorum putridorum, atque vasorum obstructiones habent. In iis etenim etsi febrium ratione balnea conveniant, non tamen in principiis ipsarum,

quando prius febrium causæ sint auferendæ, quæ fere contrariis medicamentis auferuntur. In Ephemeris vero febribus caussis carentibus statim in principiis homines in balnea tepida ducunt, veluti eos quibus una cum febre quæpiam etiam caussa adest, qualis obstructio cutis meatuum existit, vel meatus iidem ex siccitate constipati, in eadem balnea moderate calida in primis ducunt, & mox in tepida, illis etenim conveniunt calida, quia aperiunt obstructiones, quibus sublatis, mox tepida conveniunt, & iis quibus cutis ex siccitate constipata remansit tepida maxime conveniunt, quæ refrigerando atque humectando tum caussam, tum morbum respiciant. Quod Gal. in lib. 8. meth. cap. 3. docuit, iis verbis: Quippe in prima accessione inclinante ducendi in balneo omnes sunt: tum pinguiter simul ac molliter fricandi, ii quidem qui ex aliquo, quod cutim adstrinxit, laborant, sicut dictum est. Qui vero ex siccitate, fricandi quidem & ipsi, sed parcius, lavandi autem uberius. Qualia vero illa sint, quæ ad hecticas febres atque ad putridas, ex te nunc scire cupio. ALPIN. Usus eorum balneorum apud eos non unus observatur, sed multiplex, quando alii balneo utantur tepido, & alii frigido; eo profecto modo, quo Gal. hecticos lavandos docere in lib. 10. meth. med. videtur, attamen illis non valde frigidis utuntur. Tepidum balneum, quo utuntur, alterant lactuca, violis, loto Ægyptio scilicet nenuphare, endivia, sunco, hordeo, coriandro, solatro, malva, foliis vitium, papavere, aliisque refrigerandi, & humectandi facultate præditis. Hi vero observantes ex his frebrilem calorem hecticorum nihil diminui, ad frigidum balneum accedunt, sensim ac sensim ad frigiditatem per tepiditatis gradus ascendentes; à tepido siquidem ad minus tepidum, & ab eo ad frigidum, & postea ad magis frigidum ascendentes, corporaque tandem tota subito in aquam frigidam injiciunt, ut æque simul omnes partes corporis alterentur. In putridis etiam febribus, apud illos usus balneorum est frequentissimus; eo etenim in omnibus tum continuis, exceptis pestilentibus, tum intermittentibus familiarissime utuntur, non tamen in principiis, sed quando febres statum adeptæ sunt, vel declinare cœperint.

In

In his etenim calidis balneis singulis diebus ante cibum ægrotos immergunt, eosque ibi per horam morari jubent. GUILAND. Corpora cruditatibus scatentia balneis uti non debere, Gal. pluribus in locis docuit, præsertimque in lib. 10. meth. med. quando ex balneo cruditates funduntur, ac liquantur, atque facile in viscera fluere possunt, præsertimque si aliqua sint imbecilla. Gal. etenim in balneis tria fore observanda præcepit, nempe ne qui balneantur aliquo pacto horreant, secundo, ne ullum viscus imbecillum habeant; demumque, ne multitudo crudorum humorum in primis venis adsit: Quæ ab ipso in lib. 2. meth. med. hisce verbis docentur: *Tribus enim his in balneo, quod in quacunque febre adhibebis, intentus sis oportet: uni quod citra horrorem sit administratum: Secundo, quod nullum primæ notæ viscus sit imbecillum: Tertio, quod multitudo crudorum humorum in primis venis non contineatur. Horror namque (ut prius dictum est) non solum intendere eam præsentem febrem potest, sed cum non fuit, eam interim excitare: Partes vero imbecillæ, liquatos jam humores magis recipiunt, quam antequam liquarentur: Crudorum vero humorum copia in totum corpus digeritur. Horum si nihil obstet, ex balneis duo hæc ægro commpendia accedant, & quod redundantiæ humorum aliquid vacuabitur, & quod multum febrilis calor transpirabit.* Quamobrem ex his colligitur, quomodo febricantes balneis uti debeant, ut ipsis utilitatem afferant; ex quibus non video, quamobrem Ægyptiis corporibus, tantopere balneo conducere queant, quando alias ex te audierim illorum corpora fere continuo in primis venis multas cruditates habere. ALPIN. Verum est, at quis est putrida febre correptus, cujus nunquam ad vigorem vel decrementum etiam febris, venæ mesenterii cruditatibus minime repletæ sint? idcirco illo tempore balnea neutiquam tuta esse, assero: sed ubi illæ cruditates consumptæ sunt; qua ratione neque in principio accessionis, neque in incremento, quando neque cutis meatus pervii facti sunt, neque excrementa digesta, Gal. ægrotantes balneis uti debere memit in lib. 2. meth. ita dicens: *Quo rationabilius nec in febrilis significationis principio, nec incremento quisquam ægrotantem lavit: quippe densata est hoc tempore, coarctataque*

que & cutis ipsa, & quæ sub hac habetur, carnea substantia. At in febris inclinatione incipiente, aut jam progressa, & nos sæpe, & alii medici nonnulli multos sæpenumero ægrotos lavantes, non parum his contulimus. Quare cum Ægyptiis quoque ægrotantibus in primis duobus morbi temporibus, quippe in principio, & augmento, primarum venarum cruditates, quibus & ipsi exuperant, plane digerantur, meatusque cutis, & carnis substantiæ aperiantur, balnea importuna, & noxia esse videntur; in aliis vero temporibus ipsa utilissima existunt, præsertimque corporibus calidioribus, calidioribusque febribus correptis, quibus usus illorum balneorum familiarior, ac magis peculiaris ibi observatur. Etenim quamquam his balneis omnes indiscriminatim febricitantes utantur, tamen corpora biliosa, atque adusta, quæ acrioribus excrementis abundant, igneis febribus correpta magis infamiliari usu illa habent. Neque id injuriâ, cum si ea temperata adhibeantur, non modo fuliginosorum excrementorum acrimoniam, verum etiam totius massæ sanguinis, hepatisque præsertim fervorem ac acutiem compescant, evacuent, & humectent, cutimque laxant. Quare in biliosis febribus, atque adustis illorum balneorum ibi jure merito est frequentissimus usus. Corporaque illa in primis in aërem temperate calidum paululum versari sinunt, in quo exudant, atque cutanei meatus laxantur, mox oleo violaceo vel nenupharino ab eis inunguntur: & tertio in aquam tepefactam merguntur sinuntque ibi tantisper morari, quousque aqua balnei omnem calorem amiserit, frigidamque redditam ægri amplius innoxie ferre non possunt: qui e balneo educti linteis absterguntur, atque exsiccantur, in lectuloque positi aliquantisper dormiunt, mox cibo reficiuntur: in intermittentibus febribus, diebus tantum, quibus ægri febre non tentantur, in balneum ducuntur, speciatimque in febribus amphimerinis, duplicibusque spuriis tertianis; quartanis; in iis etenim tempore accessionum à balneis abstinent, in tertianis vero exquisitis, vel multum ad ipsarum naturam accedentibus, quotidie balneo utuntur, atque aliquando bis & ter, in corporibus graciliori ac squalidiori habitu, temperamentoque exusto præditis, quotidie

fre-

frequentant: neque mirum, cum Gal. de his in primo libro ad Glauc. tertianarum febrium curationem docens, dixerit: *Balnea vero calida ex aqua potabili prosunt, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam, quia sua qualitate plurimum juvant: nam hujusmodi omnia balnea humectant, ac potentia refrigerant*: atque hæc obiter de usu balneorum in putridis febribus diximus, quibus illi nil minus familiariter utuntur ad plures alios morbos, nempe ad oculorum inflammationes: nec ad oculos modo ipsos, sed ad universum corpus, ut corpora exsiccent, atque contemperent. Sunt aliqui, qui pluribus diebus in balneis illis exudantes, atque hepatis flammeam qualitatem iis contemperantes, à Gallica lue sanari arbitrantur, qui quanto in errore sint, postea cognoscunt, qui intermissa victus sobrietate, & usu balneorum, quibus ipsorum corpora inaniebantur, ac siccabantur, rursum eodem morbo ægrotant, iisdemque symptomatis Gallicis conflictantur. Sed quid dicemus de melancholicis, qui his tepidis balneis tum in universum corpus, tum præcipue supra capitis suturam coronalem stillantibus perfecte sanantur? de his satis. Ac si placet hoc tandem sermone diem claudamus. Crastina die polliceor me tibi viro doctissimo omnia tum simplicia, tum composita medicamenta, quæ apud eos in frequenti usu existunt, narraturum. Quorum historiam non minus, quam cetera hucusque à nobis tradita, utilitati, & voluptati fore judico: finem igitur hodierno sermoni imponamus. GUILANDINUS. Satis loquendo ambo defessi sumus, ut nunc consultius sit, paululum quiescere. Libentissime te cras mane expectabo, ut medicamenta, ab ea gente usitata ex te etiam audire queam. Vale. Cap. 7.

FINIS LIBRI TERTII.

PROSPERI ALPINI
DE MEDICINA ÆGYPTIORUM.
LIBER QUARTUS.

Cap. I.

De medicamentis alterantibus, quorum est apud Ægyptios usus.

GUILANDINUS.

RTO Sole, quando jam in locum nostris sermonibus constitutum oportune venimus, ne tempus frustra conteramus, cum multa hodie de medicamentis ab Ægyptiis usitatis nobis dicenda supersint, jam de his ipsis sermonem aggrediare. In primis vero illa medicamenta, quæ pro alterandis corporibus, & mox purgandis ea gens sequitur, mihi prius narrato: spero enim illos medicos aliqua ex illis in usum habere, quorum notitiam, & novitate rei, & eximia utilitate, mirum in modum nobis profuturam, voluptatique futuram arbitror. Expecto itaque de his nunc, ut loquaris. Alpin. Quamquam nihil fere habeam, ex his, quod tuis auribus dignum esse judicem, nihilominus,

minus, ne laborem ſubterfugere videar, quæ per hos annos ibi medendo obſervavi, tibi dicere non recuſabo: Quæ qualiave ſint, tu quoque facilius conjectura aſſequi potes. Situs enim locorum, hominumque loca habitantium perſpectæ ac cognitæ naturæ, uſum familiarium medicamentorum communi quadam ratione medicis ſignificare videntur. Siquidem cœli frigidiores plagas habitantes, quod corpora exinde habeant frigidiora, calida medicamenta frequentare obſervamus. Contra, qui ſub calidiori cœlo degunt, quia calidioribus corporibus præditi ſunt, frigida appetunt, ac pro tuenda ipſorum valetudine refrigerantium medicamentorum uſus apud illos eſt frequentiſſimus. GUILAND. Vera loqueris: Hincque Germani, Boemi, Poloni, Angli, Flandri, atque alii frigidarum regionum populi, uſque adeo aromatum uſu delectantur, ut maxima piperis, zinziberis, Gariophyllorum, nucum, aliorumque omnium aromatum apud illas nationes copia abſumatur, itidem arbitror, ut hi calefacientia medicamenta ſequuntur, ita calidarum regionum incolas frigidis oblectari ac gaudere, atque exinde uſum refrigerantium medicamentorum ipſis eſſe familiariſſimum, præſertim vero Ægyptios, ut ex te alias audivi, ea de cauſa plus æquo refrigerantibus indulgere. Ex quo etiam malos ibi cum vivendi, tum medendi uſus, vel potius abuſus originem duxiſſe recte arbitrari poſſumus. Quandoquidem incolæ frigidorum locorum ab uſu refrigerantium pluſquam opus eſſet, timentes, uſque adeo à refrigerantibus tum cibis, tum medicamentis cavere, & abſtinere ſolent, uſque adeoque uſum calidorum amplecti, ut refrigerantia plane negligant, non tantumque inutilia, verum etiam ſibi valde noxia eſſe autument: exindeque refrigerantia omnia medicamenta abhorreant, ac fugiant, adeoque vulgo ob eam cauſam calfacientium uſus receptus eſt, ut illum immodice ſequentes, in cauſa ſit, ut plurimi populares morbi, per ea loca fere aſſidue graſſentur. Plures enim Germani, Poloni, atque alii frigidarum regionum populi ob eam cauſam à frigidis caventes, vinis generoſis, aromatibuſque nimium indulgentes, hepar immodice calfaciunt, atque exurunt, ex qua temperie qualia oriri ſoleant mala, nobis

bis obſcurum non eſt; & cum ab his tamen abſtinere nolint, eos breviorem vitam vivere, mirum non eſt. Eodem quoque modo alias me dixiſſe memini, ex frigidorum frequenti, & continuo uſu, Ægyptios in multos morbos incurrere: atque hanc eſſe ex præcipuis cauſis unam exiſtimo, qua terra Ægypti calidiori cœlo utens, corpora pleraque ſanguinea, ac pituitoſa gignat, & quod magis admirandum nobis videatur, ea loca populares morbos frigidos pleroſque pati, ab hiſque pluſquam à calidis incolas vexari. Sed cur mihi cupienti ex te cibos, atque medicamenta, quibus illi utuntur, audire, egomet impedimento ſum? ALPIN. Ne ab incepto ſermone diſcedamus, dico in primis Ægyptios ob multum ambientes calorem, victum, medicamentaque vi refrigerandi atque humectandi prædita præcipue conſectari. Plerique enim pro victu omnia eduliorum genera, quæ ex lacte parantur, uſurpant, maximeque lac acetoſum, quo omnes ibi libentiſſime, atque familiariſſime veſcuntur. Plebsque paupercula lac comedit, cucurbitæ, cucumeri, lactucæ, endiviæ, portulacæ, vel aliis oleribus refrigerandi vi præditis minutiſſime inciſis, miſtum. Oleraque, quibus eos veſci conſuetudo eſt, ſunt Melochia, bammiæ, fructus, lactuca, endivia, ſoncus, coriandrum, portulaca, culcaſſiæque radices, quas quiſque ibi familiariſſime variis modis paratas comedit. Atque ex fructibus, cucurbitæ, cucumeres, mala inſana, Melones, anguriæ, Muſæ fructus, ficus noſtrates, & ſicomori, qui ſunt noſtris latiores, breviores, atque longe inſipidiores, limonia, atque aurantia, dactili, fabæ, ciceres, atque piſa viridia. Ex radicibus, ut nuper dictum eſt, culcaſſiæ eſt frequentiſſimus uſus. Arundinum quoque viridium, ex quibus ſaccharum ibi exprimitur, in cibo apud eos uſus eſt familiariſſimus. Pro potu plerique fluminis Nili aqua perpetuo utuntur; ſiquidem illis vinum lege interdictum eſt. De medicamentis itidem dicendum eſt: illa etenim ſequuntur, quæ refrigerandi, atque humectandi facultate ſunt prædita, qualia exiſtunt Nymphea, papavera, ipſorum ſuccus, ab ipſis affion, à Græcis meconium, & à latinis opium vocatus. Pſyllium, coriandrum viride, quod etiam in fercu-

lis

lis in frequentiſſimo eſt uſu. Endivia, ſoncus, cichoreum, lactuca, plantago, Melochia, malva, roſa, ſandala, limonia, cytria, atque acacia. Interim etiam ex calidis utuntur, meliloto, fœnu-græco, amaraco, menta, camomelo, anetho, liquiritia, fœniculo, aniſo, atque aliis multis. Berberis fructus in medicinæ uſu valde frequentant, quos putant cor multum roborare, vireſque reficere, ac perfrigerare, ſitimque extinguere, in febribuſque ardentibus, atque peſtilentibus iis paratis uti ſolent. Horum ſiquidem libram in vaſe magno aqua pleno, vel duodecim etiam aquæ libras continente, mittunt cum nonnullis ſeminibus fœniculi, vel fruſto panis, atque per noctem, vel diem ſic manere volunt, deincepſque de frigida hac expreſſione, per colum transfuſa, cum ſaccharo multo roſaceo, vel ſimplici, vel ſyrupo ex acido citri large ægrotis propinant, qua potione calorem febrilem ſitimque extinguunt, vireſque reficiunt, atque etiam putredini prævalide obſiſtunt. Præſtantiſſimum auxilium ad alvi fluxiones apud eam gentem ſua adſtrictione, habetur, eoque potu ego olim ibi peſtifera febre correptus, cum immoderata diarrhæa bilioſa, libentiſſime felici cum ſucceſſu, Ægyptiorum medicorum conſilio ſum uſus. Cum autem volunt, hos fructus non modo roborare, ſed etiam alvum ſolvere, tamarindos ipſis miſcent, aut mannam, aut terrengibil. Chinæ radices ex proximis Indiis delatæ uſus apud eos eſt famaliariſſimus, non tantum ad Gallicam luem, ſed ad multos alios innumeros morbos curandos, præſertimque pro emaciatis, atque gracilioribus corporibus. Hujuſce radicis recentis ex jure gallinarum nigrarum pinguium decoctum per multos dies propinantes, corpora carne replent, pinguiaque reddunt. Id etenim, præterquam, quod corpora pinguia reddit, cutem etiam faciei ſic pulchram efficit, ut ſi illiuſce vires noſtræ mulieres recte aliquando experientia didiciſſent, hujuſmodi chinæ radix apud nos cariori pretio, ſine dubio venderetur. Raro ligno Indo, vel ſalſaperilla ii utuntur, ejus regionis merito calorem timentes. Mulieres pauperculæ ſumptum pro aliis ferre nequeuntes, vulgares hermodactilos, quibus communiter noſtri pharmacopolæ utuntur, modice contoſtos,

æque atque nos caſtaneas edimus; multos unica vice, ad impinguefcendum, devorant, ex quibus neque alvus aliquo pacto turbatur, neque aliud quippiam mali accidit. Hinc noſtri pharmacopolæ ſcire poſſunt, quantum illis, pro vero hermodactilo utentes, hactenus erraverint. Egoque hos non parum admiratus ſum, quando Ægyptiæ mulieres earum radicum (quas ſine dubio, ſi modo Dioſcoridi credendum ſit, Cholchici eſſe quiſque herbarum materiæ peritus fatebitur) per multos dies ad decem, & plures etiam euntes dormitum ſumpſiſſe, inſtarque caſtanearum comediſſe, ſine ulla noxa ibi ſæpius compererim. Eſt etiam illis in uſu frequentiſſimo ſemen illud bon ab ipſis appellatum, ex quo illud decoctum parant, de quo poſterius loquemur. Huic omnes non ſecus quam noſtri in publicis tabernis, vinorum potationibus, operam dant. De eoque ſingulis diebus ſæpe admodum calenti interdiu, ſed maxime mane jejuno ſtomacho large bibere conſueverunt. Siquidem ipſo ventriculum calefieri, roborarique apud eos compertum ſit, non minuſque etiam viſcerum obſtructiones tolli, quotidie experiantur: Mulieribus ad evocandos menſes præſentaneum eſt remedium, apud eaſque in uſu eſt frequentiſſimo, quibus diminute fluentibus, ejus decocti probe calentis multum epotant, paulatim modicum ſorbitantes. Sic enim in uſu eſt apud omnes, ut paulatim ipſum deglutiant. In uſu etiam ſatis frequenti ſunt ſemina lactucæ, Altheæ, malvæ, cucumeris, melonis, abdellavi vocati, papaveriſque utriuſque. Albi quidem ſemina ſanitatis tempore libentiſſime, largiſſimeque comedunt. Utuntur etiam fruticis cujuſpiam floribus, ſalicem æmulantis, quem alii ban, alii calaf appellant, ad multos morbos, præſertimque ubi cor patitur; nam ajunt, cor iis maxime roborari expertum eſſe, ſatiſque valenter excellentiori putredini obſiſtere, febreſque delere. Hincque eis ad peſtiferas febres utuntur frequentiſſime. Flores etiam alterius fruticis elhanne dicti, qui eſt Alcanna Avicennæ, maxime frequentant, ad dolores, caput ex frigida cauſa infeſtantes. Et quos præterea ex caſſiæ arbore colligunt, pro omnibus leniendis doloribus, maximeque in podagra habent itidem in uſu. Utuntur frequentiſſime & ſeminibus pſyl-

psyllii, maximeque in febribus ardentibus, quorum infusum, seu mucilaginem, in his febribus tutissime propinant ægrotis. Ex quo prospicitur errare cum Dioscoride omnes, qui psyllium venenum esse scribunt; quando ibi tutissime nemine ab eo unquam læso, psyllium assumatur. Opobalsami quoque, quod illuc ex felici Arabia legitimum, ac sincerum defertur, ad multa mala usus apud eos est familiarissimus, præcipuusque ad mulieres ex uteri frigiditate, atque humiditate steriles, per clysterem intra uterum injecti. Expertum est sæpissime, ipsum ad id magnum auxilium esse, quibus imbecillus, laxus quippe, ac frigidus est ventriculus, id per os sumptum maximi esse adjumenti. Ejus siquidem calorem valde fovet, auget, ac roborat: ex quo ad juvandam concoctionem ceteris omnibus sine dubio præstat. Opii, quod ii affion nuncupant, utuntur hi frequentissime, cui longo tempore sic illi assuescunt, ut mox, vel trium etiam drachmarum pondus aliqui tuto per os assumere audeant, eo homines duarum horarum intervallo hilares fieri arbitrantur, promptioresque in obeundis ipsorum muneribus, maximeque ad bellum, atque venerem. Ibique vulgus fabulatur, milites in bello, qui eum succum sumpserunt, omnes belli timorem deponere, sicque ferociores ad subeundam pugnam fieri, ut quælibet belli incommoda fortissime ac strenuissime deinde ferant. Non pauci etiam sunt, qui eum assumentes, opinantur, se per somnum varia pulcherrima, amœnissimaque viridaria, atque amatas puellas visuros, seque cum iis oblectaturos. GUILAND. Nescio unde affirmes, eam gentem opio, Græcis meconio, atque ab ipsis affion dicto, tuto vel innoxie uti, quando tu ipse in libris de prævidendis morbis, à te olim conscriptis, plurima sævissimaque symptomata ex usu hujus succi concitari scriptum reliqueris: atque ab omnibus tum Græcis, tum Arabibus medicis meconium, seu opium, seu affion in numero frigidorum medicamentorum recenseatur. ALPIN. Haud esse absurdum, ut homines aliquorum venenorum usui assuescant, tibi plane notum est, præsertim, si quispiam eo uti à minima quantitate incipiens, paulatim ac gradatim ad majorem quotidie ascendat. *Quod Anus Atheniensis, Galeno his*

ver-

verbis in lib. 3. de alimen. facul. docente, cujus percelebris memoria est; fecisse dicitur, etenim ea à minima cicutæ portione auspicata, nullo detrimento ad permagnam progressa est copiam: principio enim paucum exiguitate ipsa devictum est, at consuetudo naturale addidit. Multi Ægyptiorum in ista erronea opinione adeo permanent, ut ab assumpto opio multa se per somnium spectare imaginentur, atque pro certo habeant omnes opium per os sumentes multa optata viridaria, puellas, & alia id genus esse spectaturos. Quot deliramenta læsa imaginatio aliquando in homine pariat, neminem medicorum latere arbitror. Mirumque idcirco haud erit, illos ea imaginatione, quod omnes usu opii multa videant, deductos, eo devorato, somno graviori captos, quippiam rerum desideratarum ipsorum imaginationi objectarum, somniare. An vero vere quicquam eis opii usus conducere possit, non est, quod tibi persuadeam, quando te non lateat, ipsum prævalidum venenum esse, ac nullo pacto juvare, & omnino homini nocere. Negandum tamen non est, quamplures Ægyptios opium quotidie sumentes, nullam noxam sentire, eo longa scilicet consuetudine à natura superato, & in alimentum quoquo modo verso. Hincque fieri puto, eos qui ipsum quotidie devorare consueverint, aliqua die intermittentes, hora, in qua assumebant, in gravissima symptomata incurrere. Animi siquidem deliquio fastidiosissimo ipsi tentantur, nulloque auxilio sic tuto liberantur, quam rursus opium devorantes. Multos ab hac servitute liberatos vidi, si in hora, qua soliti sunt ipsum capere, largius ex vino cretico, pipere, atque aliis aromatibus alterato potent. Verum etsi ii affirment eo usu recte se valere, minimeque lædi, tamen eorum corpora valde frigida redduntur, functionesque deteriores fiunt, ebriique, atque torpidi fere perpetuo apparent. Singula, quæ sunt à me visa, ex opii usu symptomata, in libris de prævidendis morbis in Ægypto memoriæ proditis, extant, ad quos, qui hac de re plura scire volunt, nos remittimus. Sed ad rem modo redeo, reliquaque medicamenta ab illis usitata persequor. Habent siquidem alia multa composita medicamenta, quibus animi gratia utuntur, veluti de opio nunc dictum est. A quibus

bus per os ſumptis inquiunt ſe multa per ſomnium videre, de quibus, niſi nunc multa decocta, quæ medicinæ cauſa uſurpant, expoſiturus eſſem, longiorem ſane ſermonem tibi feciſſem, cui tamen finis jam eſt imponendus. GUILAND. Haud inutile, neque injucundum fore exiſtimo, ſi antequam ad illorum decus te conferas, illa eadem medicamenta, quæ animi gratia ab ea gente aſſumuntur, ediſſeras. In memoria ſane habeo, dum per Ægypti loca olim diverſarer, multos ejuſmodi medicamentis veluti ebrios, ac amentes factos, multa capite, oculiſque præſertim deliramenta facientes inſpexiſſe, de quibus aliqui ex Turcis, qui mihi tum ad ſecuritatem aſtabant interrogati, reſponderunt, illos eſſe, qui herbam animi gratia comedere aſſolent, quique etiam confirmabant illos tunc in ſomniis multa lætiſſima viridaria, amataſque puellas videre. Multaque alia de iis dixere, quæ mihi riſu valde digna videbantur. Itaque de his etiam aliquid aliud te loqui, deſidero.

CAP. II.

De medicamentis ab Ægyptiis animi gratia uſitatis, quibus ſperant his devoratis, varia exoptata in ſomniis ſe viſuros.

ALPINUS.

Priuſquam tibi ea medicamenta recenſeam, quibus devoratis multi Ægyptiorum ſopore capti, varia optata objecta ſe videre opinantur, atque iis admodum delectantur: præſtiterit, an iſtud verum eſſe queat, nunc ex te in primis addiſcere, quando ipſorum alii affirment, ſi per os affion vel aſſis, vel boſa, vel bernavi, vel denique bers acceperint, ſe plurima pulcherrima viridaria, atque formoſiſſimas laſcivienteſque puellas, quaſi ſomniantes videre: Atque alii ſe illa tantum ſomniare ac videre, quæ ipſos valde delectant ita, ut viridariorum viſione gaudentes, eadem in ſomniis videant, & amantes, deſideratas puellas, & milites bella. Hæcque opinio ſic ipſos invaſit, atque

que ibi tandiu invaluit, ut nunc quamplurimos ſemper ibi ſpectare poſſis illis medicamentis indulgentes. Nec tantum hic uſus in plebe, verum etiam in primatibus, nobilibuſque Ægyptiis retinetur, ibique antiqua conſuetudine fit, ut aliquis ad rem aliquam vocatus, volens ejus laborem ſubterfugere, neget ſe id poſſe, quod ea die, atque hora herbam comedere conſueverit. GUILAND. Cur tu de his loquens, qui ad movendas illas viſiones iis medicamentis utuntur, dixti herbam eos comedere, proverbio dici, quando ex te quædam electuaria potius, quam herbam illos devorare, nuper audierim? ALPIN. Non me latet Ægyptios ad illas concitandas viſiones, pluribus medicamentis compoſitis uti, ut eſt electuarium bernavi vocatum ex proximis Indiis delatum, Bers, Boſa: ſed ad id ſimplex herba cannabis ceteris apud illos eſt familiarior, quam ea gens aſſis appellat; quo nomine nihil aliud quam herba ſignificatur, quaſi cannabem hinc herbam per excellentiam vocent. Quia vero (ut audivi) prima experientia eas movendi viſiones ex hujus herbæ uſu prodita eſt, atque originem traxit, vel quod ipſa promovendis his viſionibus ceteris aliis medicamentis præſtet, adagium illud herbam ſumendi venit. Sed hæc miſſa faciamus, quando ex te nunc audire cupiam, an id verum eſſe queat, Ægyptios quippe iis devoratis medicamentis poſſe in inſomniis eas viſiones cernere; an potius hæc ipſis falſa, læſaque ferat imaginatio. Quamobrem tuum nunc erit, quæſita diluere. GUILAND. Quid? an non hanc eſſe ſatis jucundam ſpeculationem, ipſamque etiam uberiorem ſermonem deſiderare quam præſens hoc tempus nobis concedat? verumtamen non ſinam te omni reſponſione carentem abire, qui mihi tantopere confidens, facillime poſſe me hanc veritatem cognoſcere, arbitraris; ſed quicquid eſt, quod ego in hac re ſentiam, nunc paucis ex me audies. Quod igitur ibi famoſiſſimum ſit, omnes qui ea medicamenta aſſumunt, multa, ac varia, quibus delectantur, objecta ſopore captos videre, certiſſimamque dictorum viſionem quiſque ſperet, facile erit, ut ſibiipſis omnia ſe viſuros ſuadeant, quæ famoſe illo modo ab omnibus ſpectari affirmantur. Neque immerito, cum à devoratis medicamentis va-

vapores multi concitati, & in caput delati, ipſum variis modis feriant, ejuſque ſenſus valde perturbent, ex quibus, iis præſertim, qui viſui audituique deſerviunt, ſic turbatis, varia, ac multa objecta ex conſuetis rebus, communi ſenſui, cujus munus eſt ſibi oblata objecta contemplari, diſtinguere, ac judicare, offeruntur. Quæ non modo dormientibus, ſed etiam vigilantibus apparere poſſunt. Hominibus itaque ab hujuſmodi uſu medicamentorum variis modis capite læſo, atque ejus ſenſibus exinde turbatis, illis certo multa objecta offerri videntur, quæ vulgus illorum medicamentorum uſu per inſomnia ſe videre arbitratur, qui tametſi nihil vere videant, tamen ea cernere imaginantur. Vel dicendum erit (quod facilius fortaſſe nobis ſuadebitur) uſu illorum medicamentorum vitiatam eſſe ipſorum imaginationem, non ſecus quam accidit in melancholicis. Homines ſiquidem eo morbi genere correptos, melancholico humore, vel halitu cerebrum invadente læſa imaginatione, varia deliramenta opinari medicis notiſſimum eſt. Duo in melancholicis obſervantur, quippe primo humor, vel halitus, qui cerebri partem, in qua reſidet imaginatio, obſidet, atque lædit, qua parte læſa, functiones imaginatricis facultatis continuo vitiantur, atque exinde homines haud recte imaginantur. Secundo eſt illiuſce, vel humoris, vel vaporis ater color, quo, ut Gal. docet (quanquam Averrhoes aliter ſentiat) ſingula illa deliramenta cum timore, & mœrore omnia fiunt. Quæ duo melancholicæ amentiæ, Hippocrate affirmante, verum characterem explicant, quo ab aliis amentiis vere diſtinguitur. Hinc igitur à ratione non erit alienum, vapores, vel halitus ex devoratis illis medicamentis in caput delatos, cerebri membranas ferientes ac lædentes, varia per id temporis objecta, ac phantaſmata ad imaginationem deferre poſſe, ex qua vitiata imaginatione homines plura variaque deliramenta, veluti melancholici faciunt, videre opinantur. In dormientibus iſtud haud obſcure licebit obſervari: etenim quis ille erit medicus, qui plura variaque ſomnia ſeu viſiones fere ſingulis noctibus à variis eſitatis cibis, in quam pluribus hominibus fieri, non audiverit? Braſſicam percoctam in cibo ſumptam, paſtinacam, præſertim ca-

rote, vocatam, porra, erucam, phaseolos, multaque alia fere infinita, varia turbulentaque somnia facere nostrum latet neminem. Dioscoridesque de hortensi smilaci hæc secundo libro memoriæ prodidit, dicens: *Siliqua cocta cum semine in oleribus asparagi modo estur, urinam ciet, & tumultuosa somnia facit.* Unum vero superest intelligendum, scilicet quod Ægyptii fabulantur, an fieri possit, ut ab iis devoratis medicamentis ea utique dormientes, quæ ipsis valde accepta existunt, quæque valde amant, & desiderant, videre queant; quando omnia vel folia, vel semina, vel radices, somnia moventia, illa tumultuosa ac melancholica plerumque faciant, quod singula hæc succum halitumque gignant melancholicum. Quomodo itaque prædictorum usus amata, atque desiderata objecta illis offerre poterit? Alpin. Hinc proficisci putaverim, quia halituum commotione, vel agitatione in cerebrum facta, ea frequentius objecta facultati imaginatrici repræsentantur, quæ aptiora sunt, ut ad ipsam facilius moveantur, ac ferantur, qualia sunt hominibus plus accepta, & cara, quæque ab ipsis plus coluntur atque desiderantur. Hæc siquidem frequentius memoriam ac imaginationem occupant, ex quo amantes frequenti somno amatas, ac desideratas puellas videre, bellaque milites videntur somniare, atque nautæ naves, maria ac ventos; amata siquidem & multum desiderata objecta fere continuo à memoria ad imaginationem moventur, atque ab hac, ad illam, & rationem. Ad imaginationem ea citius moventur ex motu, quem amor, desiderium, delectatio, ac appetitus hos sequens concitant, hæcque ceteris aliis objectis citius, frequentius, & facilius internos sensus movent ac exercent, ex quo aliis objectis familiarius ac frequentius non tantum dormientium verum quoque vigilantibus ipsa imaginationi offeruntur; hinc à quibusvis sumptis medicamentis somnia excitandi vim habentibus amata plusque desiderata objecta ceteris aliis facilius ad imaginationem moventur. Quam ob causam ii illis devoratis medicamentis plus amata ac desiderata objecta frequentius in somniis, atque etiam levissimo, perinde ac ipsi vigilarent, sopore capti videre certo affirmant. Guiland. Satis nos rationem illarum visionum, iis medicamentis movendo ea medicamen-

mentis movendarum, nunc consideravimus, videmurque de ignotis loqui quando ea medicamenta haud hactenus agnoverimus; proinde præstat, ut nunc de his loquaris. ALPIN. Diximus tamen illa his nominibus apud eam gentem appellari, scilicet affion, assis, bosa, bernavi ac bers. De affion, quod est Græcorum meconium, atque nostrorum opium, seu succus è nigri papaveris capitibus expressus, referunt homines, eo devorato, paulo post hilares admodum evadere, multaque ac varia loqui, fortioresque ad quæque obeunda munera sibi videri, præterea subdormientes, hortos etiam & viridaria multa arboribus, herbis, ac floribus variis perbelle ornata spectare. Horum visiones omnibus Mahometis asseclis sunt acceptissimæ. Fiunt nihilominus, opium sumentes comatosi, veternosi, fereque stupidi, atque apud omnes inconstantes habentur; modo etenim ajunt, modo negant, cum ipsisque tractare omnes cavent. Joann. Jacob. Manne medicus sane in Ægypto multum versatus, quique ante me medicinam pro Illustr. Veneta Natione, magna cum laude ibi fecerat, tres casus de iis, qui opio uti consuevere, mihi narravit; dixitque cuidam viro, opii usui assueto, per Nilum flumen Alexandriam versus naviganti, cum opium deesset, ille statim egressus navi, adeo celerem cursum Cayrum versus tenuisse, ut nunquam quisquam nostrum ipsum consequi potuisset, idque ne in hora solita sumendi opium præterita, in fastidiosa symptomata laberetur. Secundus fuit Nauta, qui dum sua navi multos Alexandriam veheret, in medio itineris, opio carens in sævissima incidit symptomota, præsertim in syncopim molestissimam, quibus à viatoribus opio oblato illico sanatus est. Iterque illud incoluminis prosecutus est. Demum alius fuit, qui eodem modo opio deficiente, in exitiosissima symptomata lapsus, fere mortuus est, vixque revixit, atque non nisi longissimo tempore sanus evasit. Hunc succum, quo omnes utuntur, ex locis Sajeth, ubi olim Thebarum urbs erat præclarissima, deferunt; ibi etenim nigra papavera copiosissime proveniunt, ceterisque omnibus facultate præstant, ex quorum capitibus succum exprimunt, quem sole siccant, atque ad usum servant. Assis nihil quidem aliud est, ut superius quoque di-

dictum est, quam pulvis ex cannabis foliis paratus, quem cum aqua dulci mistum in massam redigunt, cujus bolos quinque castaneæ magnitudinis, vel plures devorant, à quibus per horam post homines, qui eos sumpsere, quasi ebrii facti, suas amentias produnt, atque in ecstasi diu manentes, suis desideratis visionibus oblectantur: hocque medicanti genus plebs frequentat, quia violiori pretio ibi venditur. Tibi mirum haud erit, ex cannabis usu hoc fieri, quando is caput vaporibus replere, atque ferire multum valeat, Galeno in primo libro de alim. facult. docente. Qua mira ejus facultate ista herba apud ipsos nomen, ut jam dictum est, assis assecuta est; quod per excellentiam herbam dicit. Bosa idem, & plus quam assis præstare, dicunt, quam ex farina loliacea, & seminibus cannabis, & aqua componunt, nihilque aliud quam massa ex his confecta existit. Alii ex his cremorem parant, ut in potu absorbeant. Bernavi electuarium in proximæ Indiæ locis paratur, in Ægyptumque copiosa defertur, cujus Ægyptii compositionem plane ignorant; ejus tamen operationes videntur admirabiles, tuisque auribus non indignæ; siquidem ab assumpta uncia hujus electuarii, homines primo hilares fieri incipiunt, multaque loquuntur, & canunt amatoria, multumque rident, aliaque deliramenta læta produnt, quæ amentia fere per horæ spatium, in his perdurat; à qua statim iracundi fiunt, in iramque præcipitantur, effrenesque redduntur, in qua parum persistunt; demum iidem sic tristari incipiunt, tantoque mœrore atque tristitia, & timore angi, ut continue plorent, & lamententur, quæ paulo post, ab his deliramentis multum fessi somno correpti, digerunt, ac finiunt redeuntes ad pristinam sanitatem. Hæc in conviviis ab Histrionibus, ut convivantibus solatio sint, sæpissime fieri consueverunt. At mihi hæc narranti, mulier quædam Ægyptia in memoriam venit, quæ à potu largiori vini cretici ebria, omnia fere prænarrata varia deliramenta faciebat. Primo enim immodice hilaris fiebat, atque sic tunc amore lasciviebat, ut quemcumque virum sibi obvium continuo complecteretur, ac oscularetur, mox è risu cantuque ad iram, & furias sic transiliebat, ut cum omnibus rixam habere vellet; sicque lites, & contentiones sequebatur, ut omnes

nes qui in eadem cum ipsa domo erant, ab ipsa non parum timentes præcaverent. Demum ab his tota in mæstitiam ferebatur, multumque lamentabatur, ac omnes suos defunctos cantu illo mœstissimo, ut consuetudo est, assidue deplorabat, quousque somno caperetur, quo ebrietatem plane digerebat. GUILAND. Neque immerito illa symptomata in illa muliere ex largiore vini generosi potione fiebant. Sanguine siquidem primo ex vino calfacto, & multum humectato, qui fortasse biliosus, vel exustus esse debebat, nec non adaucto vividioreque reddito, hilaris summopere mulier ostendebatur, ex quo etiam ubi vini caliditas eximia immodice in illiusce sanguinem egit, multumque ipsum calfaciens, biliosum, atque acutum, fecit, vapores illico acuti mordentes membranas cerebri biliosos illos effectus concitabant, rixas scilicet, contentiones, atque furias. Sanguine vero eodem à vini calore fere exusto, admodumque exsiccato non ab re in mœstitiam mulier, facta exinde melancholica labebatur. Quam hepar valde calidum ac exustum habuisse cogito, cujus quidem sanguis exustus, quamprimum à vino copioso humidior fieret, statim ea perinde ac sanguinea evasisset, hilaris reddebatur, quo postea à vini calore potente calidiori reddito, ut biliosa, bilis accidentia sentiebat, & denique intensiori in sanguinem facta adustione, melancholica fiebat. Sed cur hæc amplius repeto, teque moror, quominus reliqua jam absolvas? ALPIN. Bers quoque est electuarium, quo Ægyptii ad illa deliramenta utuntur, cujus compositio hæc est. Accipiunt piperis albi, seminum hyosciami albi, an. dra. xx. opii, dra. x. spicæ Indæ euphorbii, piretri, an. mitchal. croci. scr. xv. Contundunt omnia in mortario marmoreo, & mox cum mellis partibus tribus miscent, quo utuntur tantum post sex menses. Bers vero nomenclatura sanitatem una hora tantum durantem sonat. Utuntur illi etiam aliis compositionibus, veluti est diamuscus, philosopha, Theriaca Andromachi Senioris, & aliis. Nunc vero iis auditis utilius erit, ut ego ad decocta accedam, quæ parantur, tum ad corporum tuendam, tum perditam recuperandam sanitatem, ab illis populis usitata, à quibus deinceps de syrupis sermo à nobis etiam erit.

erit habendus, ut demum de ipſorum Theriaca quoque loqui poſſimus aliqua; quam illi ita egregie ſe componere arbitrantur, ut ipſorum compoſitionem aliis omnibus præferendam putent. GUILAND. Recte dicis, & ſpero etiam Solem non occiſurum priuſquam omnia, quæ ſuperſunt dicenda, plane abſolveris; proinde ne fruſtra tempus conteramus, nunc perge de propoſitis decoctis ſermonem habere.

CAP. III.

De decoctis, quibus Ægyptii tum in ſanis, tum ægrotis corporibus utuntur.

ALPINUS.

Pauca ſunt decocta, quæ frequentare illos medicos novi; attamen qualiacunque ea ſint tibi etiam exponere minime gravabor. In frequentiſſimo uſu ibi eſt decoctum, chaova appellatum, quod ex quibuſdam ſeminibus nigris, fabas imitantibus parare conſueverunt. Duobuſque modis ab ipſis parari ſolet; eorum enim alii decoctum faciunt ex ſeminum nuper dictorum tunicis, ſeu folliculis, & alii ex eorundem ſeminum ſubſtantia, quod ex folliculis paratur, efficacius quam ex ſeminum ſubſtantia elaboratum prædicant. Semen hoc bon vocant, arboremque ipſum ferentem vidi in quodam Turcæ Bei viridario ex Arabia delatum, quæ evonomo maxime ſimilis erat. Illiuſce decocti facultas eſt frigida & ſicca, quoad primas qualitates temperata, cui etiam miſta eſt caliditas, quando illa ſemina ex duplici ſubſtantia conſtent, altera craſſa, & terrea, qua cogunt, & roborant; altera calida in tenui ſubſtantia fundata, frigidaque modice prævalenti, qua calfaciunt, abſtergunt, obſtructaque aperiunt. Horum decoctum cichorei decocto guſtu proximum eſt, quod tamen ipſo valentius obſtructa liberat. Cum ego animadvertiſſem mulieres, quibus cœperint fluere menſes, ad eos adjuvandos de eo calidiori ſemper paulatim multum ſorbillare, apud illaſque omnes adjuvandam eam vacuationem in uſu eſſe frequentiſſimo, cœpi, illa

illa perdoctus experientia, in omnibus, illo uti, quibus aliquam ob causam eorum purgatio menstrua destitisset; quod quidem felicissime multis evenisse vidi, exindeque didici hoc genus remedii pro evocandis menstruis ab uteri obstructis venis, esse præstantissimum: Post universalem tamen corporis vacuationem, mane jejuno stomacho istud decoctum assumptum efficacissime menses provocat, temporeque quo multis cum vehementibus doloribus minutæ difficulter exeunt, eis præsentaneo est auxilio. Parant autem illi hoc decoctum, sumentes nucleorum illorum seminum, à folliculis mundatorum libram unam & mediam, eaque parum igne torrefaciunt, contostaque bulliunt in aquæ lib. viginti; aliis sinentibus nucleos prædictos torrefactos, ac minutim confractos per diem infusos in aquam manere; atque alii nulla præcedente infusione eos bulliunt ad consumptionem medietatis; percolatumque decoctum ad usum servant in fictilibus vasis undique clausis. Eodem itidem modo parant decoctum ex seminum folliculis, in minori tamen quantitate sumptis: Pro quo parando accipiunt alii prædictorum folliculorum sex uncias, atque alii novem, in librisque viginti aquæ fontis ad consumptionem medietatis ipsum coquentes. Hoc decoctum stomacho summopere conducit; id ii valde calidum, & effervescens, jejuno stomacho paulatim sorbentes, potant ad ciathi mensuram, & eo amplius. Ut autem vino in œnopoliis sive tabernis nostrorum multi ebrietatibus dediti indulgere observantur, sic illi chaova decocto delectantur, eique indulgent. Aliud decoctum apud illos usitatum observatur, maglub, appellatum. Multæ ibi medicæ officinæ existunt, quæ in ea urbe nihil quidem aliud, quam ipsum vendunt, ejus quotidie mane jejuno stomacho semilibram propinant, quod stomachum maxime juvare ajunt, ipsum calefaciendo, concoctionem adjuvando, flatus dissipando, atque obstructa aperiendo. Ipsum parare volentes, accipiunt seminum fœniculorum, radicum glycirrhizæ contusarum, an. unc. ij. s. cucumerum. s. Altheæ, an. dra. 1. jujubas nu. quatuor, aquæ fontis lib. 3. bulliuntque omnia simul ad consumptionem medietatis, & colatum cum saccharo exhibent. Habent quoque

ii nonnullas ſorbitiones, quæ refrigerant, nutriunt, obſtructiones tollunt, ac roborant. Harumque omnium hæc eſt illis familiariſſima, quam maſtahaleb vocant, quæ quidem in febribus omnibus præſtantiſſimum eſt remedium, maxime vero ad ſitim extinguendam, caloremque febrilem minuendum, atque non minus ad urinam provocandam. Hanc potionem in lateris inflammatoriis doloribus maxime frequentant, quam ſic parant, ſumentes ſeminum melonis, abdellavi vocati, unc. 4. hæc etenim ceteris omnibus plus refrigerare creduntur, ſemin. anguriarum, cucurbitarum, cathe cucumeris, an. unc. 1. liquiritiæ mundatæ radicis, ſacchari candidi, an. unc. 1. ſ. ſemin. fœniculorum, vel aniſorum, dra. 3. contundunt in mortario minutiſſime omnia, quæ petia linea ligant, ex qua aqua roſacea irrorata lac exprimunt, quod ægrotis propinant. Hoc genus potionis ſic communiter omnes parant, cujus facultatem variant, variis additis medicamentis, prout variorum morborum, & cauſarum uſus poſcere videtur. Siquidem in ardentibus febribus, in quibus major refrigeratio deſideratur, prædictis addunt ſemina endiviæ, lactucæ, pſyllii, portulacæ, alborumque papaverum; atque ubi etiam ſimul flatus diſſolvere cupiunt, addunt, coriandri, dauci, fœniculi, & aniſi ſemina, atque alia etiam, quibus flatus diſſolvere datum eſt. Itidemque dolores mitigare volentes, maſtahaleb cum ſeminibus etiam altheæ, malvarum meliloti, fœnu-græci, lini, ſeſami, melochiæ, bammiæ, parant. Ad eoſdem quoque dolores mitigandos decocto ex camomeli, meliloti, ban, caſſiæ fiſtulæ, atque aliorum floribus parato utuntur. Maſtahaleb etiam faciunt ſæpiſſime, priori addentes micam panis, vel lac amygdalarum dulcium ex Gaza advectarum, quia eas quam aliorum locorum amygdalas minus calfacere opinantur, vocantque ipſa laux Gazavi; quam potionem in acutis morbis pro cibo multi frequentant. Aliam parant, quæ nutrit, ac refrigerat, ſumentes furfuris tritici pug. 3. quam ter aqua abluunt, eamque abjicunt, rurſum in nova aqua ipſa eodem modo lota, aquam cum modico ſacchari candidi, ac aqua roſacea parum bulliunt, quam ſic paratam calidam febricitantibus bis in die pro prandio,
&

& cœna exhibent: alii addunt lac variorum ſeminum refrigerantium, prout uſus expoſtulat. Alii eam in aurora modo ſerapiorum ſumunt; hæc alit, refrigerat, abſtergit, aperit, ſitimque extinguit. Eſt alia Taluina ab iis vocata, quam parant capientes fermenti optimi ex farina triticea ſemunciam, atque aquæ roſaceæ libram, quam addito ſaccharo candido, aut lacte amygdal. vel ſeminum frigidorum, parum ebullientes, parant. Eſt etiam ſavich. apud omnes familiariſſima potio pro alendis febricitantibus; quam etiam hoc modo parant, accipientes modicam farinam hordei torrefacti, quam cum aqua roſacea diſſolutam multum bulliunt, cui poſtea ſaccharum candidum permiſcent. Non pauci in victu utuntur farina, amygdalarum dulcium cum aqua roſacea bullita. Superius quoque dictum eſt illos in febribus ſequi berberorum decoctum, vel infuſum, cui interim addunt pulpam tamarindorum, aliaque ſemina, prout varius in iis medendi uſus expoſtulare videtur. Non minus etiam in ardentibus febribus ſeminum pſyllii, atque citoniorum mucilagine uti ſolent. Pro potu vero non in ægrotis modo, verum multo magis in ſanis corporibus hanc potionem frequentant, quæ ſitientibus eſt jucundiſſima, quam ſarbet quaſi potum per excellentiam vocant: illud etenim nomen, potum, ſimpliciter explicat: ipſam parant, in aqua multa ſaccharum diſſolventes, eique admiſcentes tantum limonum ſucci recentis, quantum modice aquam acidam reddere queat. Hanc aquam in æſtivis caloribus omnes libentiſſime potant, tum ad ſitim extinguendam, tum ad refrigerandum. Nobiles Ægyptii; & Turcæ addunt modicum moſchi, vel ambræ. Pro ægrotis febricitantibus, in aqua interim roſacea, ubi febres non carent malignitate, interimque in aqua endiviæ febribus ardentibus obſervatis hunc potum parant. Antiqua conſuetudine ibi nobiles Ægyptii, ac Turcæ ſuis in domibus advenas honorare volentes, perinde ac noſtri Lombardi vina optima, ſic ipſi jam dictum potum propinant. Ibi etiam in uſu frequentiſſimo ſunt anguriæ vel navi, vel batech elmuja vocatæ, quæ nihil præter aquam, & ſemina continent. Domini, vel primates magnam, ac optimam anguriam accipunt, in ip-

ſaque foramen faciunt, per quod muſchum, ambram, cum modico roſaceæ aquæ diſſolutam intus injiciunt, aquæque anguriæ permiſcent. Hæc aqua miræ voluptatis eſt omnibus ſitientibus, febricitantibuſque incundiſſima, atque utiliſſima, quia refrigerat, humectat, aperit, urinamque valenter movet. Hac in renum, jecinoriſque caloribus omnes utuntur. Hoc tamen mali iis, qui eam frequentant, facere obſervatur, quippe aquoſas maximas hernias parit. Decoctum quo ex chinæ radicibus paratum Ægyptios ſequi dictum eſt, tum ad luem gallicam, cujus non minus quàm Itali ac alii, Ægyptii divites ſunt, pellendam, tum ad hepatis ſanguinique calores corrigendos, tum maxime in longis tertianis, atque in corrigenda corporum gracilitate. Eſt etiam in uſu non minus ad firmandos quoſcumque fluxus ex utero; alterata tamen acacia, licio, dactilis immaturis. Atque hæc fuere decocta à me ibi apud eam gentem obſervata. Tranſeo jam ad ſyruporum uſum, atque ad medicamenta quibus purgandi gratia utuntur.

Cap. IV.

De ſyrupis apud Ægyptios uſitatis.

ALPINUS.

Syrupis non ſecus quam noſtri, Ægyptii ſani, atque ægroti utuntur; divites omnes varios ſyrupos domi paratos habent, quos aqua diſſolutos in æſtivis caloribus devorant. Uſitatiores vero apud eos ſunt violatus, acetoſus, oxymel, roſatus ex ſimplici infuſione, vel ex decocto paratus, nenupharinus, de pomis, de citro, de limonibus, de omach, quod eſt medium inter citrum, & limonem, de moris acidis, de mirtho, de ſandalo, de ligno aloe, atque de dactilis immaturis. Quos omnes tum in ſolida forma, tum liquida parare ii ſolent. Guiland. Memini alias ex te intellexiſſe, illos medicos ſyrupos ægrotis exhibere, non ut noſtri faciunt in aurora, ſed ad ægrotantium, aſſidentiumque libitum, omnibus, ſi libeat, ho-

horis, parum ſyrupi miſtum aquæ exhibentes. Qui quidem uſus quantum ſit laudandus, vel non, alias aperuimus. Omnes fere hos ſyrupos ſcio noſtros etiam medicos ſequi, præter ſyrupum, de ſandalis, de ligno aloe, atque de dactilis, quibus nos plane caremus, proinde hos mihi tantum narrato. ALPIN. Parant ſyrupum ex ſandalis hoc modo, capientes ſandalorum alborum modice flavorum drach. 10. contundunt craſſo modo, & duobus diebus, in unc. vj. aquæ roſaceæ infundunt, poſteaque colant, & colatam aquam ſervant. Deinceps idipſum ſandalum in tantundem aquæ roſaceæ bulliunt ad medietatis conſumptionem, miſtaque ſimul aqua infuſionis cum aqua decoctionis in ipſa diſſolvunt ſacchari optimi libram, atque coquunt, dum conſiſtentiam ſyrupi adipiſcatur. Parant vero ex ligno aloe, accipientes illiuſce ligni optimi, ſeminum balſami à folliculis mundatorum, an. dra. 2. ſpicæ Indæ, gariophyllorum, nucis muſchatæ, maſtiches, an. dra. 1. omnia craſſiori modo contundunt, in tenuiſſimoque lineo panno albo obvolvunt, ligant, atque infundunt in libram aquæ roſaceæ, mox decoquunt uſque ad tertiæ partis conſumptionem, atque in colatura diſſolvunt ſacchari optimi libram, rurſumque quod ſatis eſt coquentes, ſyrupum conficiunt, cui poſtea addunt muſchi orientalis chirat. Hic ſyrupus facit ad omnia membra, præſertimque ſtomachum, & cerebrum, eaque, & cor valde roborat; ſtomachus ad concoquendum eo robuſtior fit: ex quo etiam haud immerito experiuntur, laxiori facto ſummopere conducere, atque non minus cordis palpitationi, reſolutis, convulſis, aſthmaticis, atque aliis morbis itidem maxime ſubvenit. Ex dactilis vero faciunt ſumentes ſucci dactilorum immaturorum lib. ij. s. ſucci granatorum acidorum lib. 1. ſacchari optimi, lib. quinque, ex quibus ſecundum artem faciunt ſyrupum, quo frequentius utuntur ad ventriculi inteſtinorumque relaxationem, atque ad ſanguinis fluxum, maximeque ad cruentas expuitiones. Hæcque de Ægyptiorum ſyrupis erant dicenda, tempuſque eſt, ut de purgantibus medicamentis, quibus ii uti conſueſcunt, nunc etiam loquamur.

CAP. V.

De purgantibus medicamentis à medicis Ægyptiis usitatis.

GUILANDINUS.

Libentissime purgantium medicamentorum, quibus ibi ii medici utuntur, usum ex te audiam. Etenim illos plura ex his familiaria habere, nobis fortasse incognita, ac nova, quæ nostris quoque medicis valde accepta erunt, tuque, atque alii multi in Occidentalibus Indiis noverunt plura medicamenta, ex Ægyto quoque quodpiam novum purgans medicamentum ex te cognitum nobis asportatum erit. ALPIN. Neque multa ibi purgantia medicamenta novi, quæ ob aliquam singularem facultatem, atque præstantiam digna tuis auribus putem. Ægyptii siquidem medici, ut alias etiam à nobis dictum est, medicinæ haud perfecte incumbunt, quod ea apud illam gentem in viliori pretio est, proinde in iis locis plerique medici empirici existunt, qui si quid boni in medendo habent, hereditate potius à priscis medicis ipsis relictum, quam scientia acquisitum possident; ex quo non miraberis in iis locis medicamenta plura nova non fuisse inventa. Dicam tamen, quæ ibi hisce annis eam gentem pro moliendis corporum purgationibus exercere ac affectare cognoverim. Medici vero ii, quoad purgantium usum, Cayri duplici secta interstincti sunt, siquidem plerique illorum, quique medicinam in nobiles exercent, sic in purgando se gerunt, ut ab omnibus solventibus fortibus abstineant, timentes in regione summe calida, corpora à valide solventibus nimis calfieri, vacuari, resolvi, atque labefactari: quare abstinent ab usu scamonii, turbith, ellebori utriusque, cataputiæ, mezerei, esulæ, cucumeris asinini, brioniæ, cyclaminis, colocynthidis, atque aliorum hujusmodi. GUILAND. Horum usu certe ea corpora valde incalescerent, purgarentur, & resolverentur, præsertimque quod ex te audivi, ibi pleraque cor-

corpora esse temperata, habitusque moderate carnosi, pinguis, & mollis, quæ quam facile, & multum resolvi Gal. in lib. 10. atque etiam 11. meth. med. memoriæ prodidit, quod facile humidum per latiores poros cutis diffluat, ac resolvatur. Addo plerosque illorum stomacho languidiori constare, tum ab usu frigidorum ciborum, tum à potu aquæ, venerisque ab usu immoderato. Itaque recte faciunt medici illi abstinentes ab usu valide solventium, quia omnia valide solventia calidissima sunt, multumque caloris nativi resolventia, ut Gal. in lib. de purg. med. facul. testatum reliquit. Sed quid clarius Hippocrate? qui scripsit: *Sub cane, & ante canem molesta sunt purgantia medicamenta.* Æstatis vero ambientis caliditatem idem atque calidæ regionis calidam temperiem pollere, nemo ignorat. ALPIN. Non confirmaverim tamen utique id verum esse, cum magis crediderim illos haud parum errare, in nobiles omnes usum lenientium potius quam purgantium medicamentorum exercentes. GUILAND. Quid, inquies, illos in regione summe calida abstinentes in purgandis corporibus à valide solventibus medicamentis errare? vide ne tu quoque hac de re sis accusandus, atque in majorem errorem labaris. ALPIN. Si potes parumper pati, ut quod sentio loquar, id forsitan haud ita certe affirmabis, atque nos ejusdem sententiæ esse cognosces. Itaque dico non in hoc stare medicorum Ægyptiorum errorem, quod ibi abstineant ab his fortibus solventibus; hoc enim nunquam ausus essem affirmare, sed quod ii non modo à fortibus abstineant, sed ab omnibus solventibus. GUILAND. Quid rursum affirmabis, an nonne solent illi ibi corpora aliquando purgare? qui si id faciunt an non medicamentis solventibus id præstant? ALPIN. Purgantur quidem in Ægypto pleraque corpora medicamentis sic debilibus tum qualitate, tum quantitate, ut humores noxii à stomacho, vel primis venis debiliter moveri queant, quæ profecto lenientia magis quam purgantia vocanda sunt. Ea vero hujusmodi esse solent, quippe cassia Ægyptia, quæ ibi copiosa provenit, manna, Tamarindi, syrupus ex granatis dulcibus solvens; de manna, hæc sunt iis in purgando maxime familiaria, atque in usu frequentissimo. Rarissime solventibus utun-

utuntur, atque in modica, ſi iis utantur, quantitate, qualia ſunt rhabarbarum, mirabolani, ſenna Mechina, Agaricus, & alia. His aliquando utuntur, ſed in exigua adeo quantitate, ut potius humores movere, quam educere queant. Nemo, quidem rhabarbari drachmam unam cum dimidia tranſcendit, vel drachm. agarici, quibus tamen rariſſime utuntur, quia tormina concitant, interim, quod rariſſime contingit prædictorum, aut ſennæ, aut mirabolanorum drachmam cum uncia mannæ, miſcent; vel cum tantundem ſyrupi ex manna parati, vel ſyrupi ex granatis dulcibus ſolutivi. His medicamentis loco valide purgantium utuntur, putantque ſic ſe purgare poſſe humoris exuperantis copiam, quod tamen non aſſequuntur, quia plerique utuntur nuper dictis lenientibus abſque ullo ſolvente, rariſſimique ſunt, qui utriſque commiſtis, uti velint. Quibus quidem exuperantes humores plurimum movent, parumque vacuant, qui non vacuati tum in venas exiles in motione inculcati, ipſas obſtruere poſſunt, tum, quod pejus eſt, ad nobilia viſcera decurrere poſſunt. Sed hic quoque plures medicos Ægyptios reperiri certo ſcio, qui hoc modo purgantes humores interim prævalido pharmaco purgandos, lenitorio moventes, modicumque ex his ducentes ſæpius in cauſa fuere, ut multi putridis febribus correpti obſtructionibus ex humore vi medicamenti per venas attracto, & non vacuato, adauctis, aut aliis è novo exinde concitatis, perierint. Ægyptii itaque, ut ad rem noſtram nunc redeamus, quamquam corpus ipſis ſit purgandum, quod vel articulorum doloribus vexetur, vel aſthmate, vel vertigine, vel alio morbo, validiori purgatione indigente, unciam mannæ, vel caſſiæ cum ſaccharo, vel ſyrupi è manna, aut ex granatis dulcibus, binas vel tres uncias exhibent, qui tamen pluribus vicibus purgant, quotidie, alii, & alii alternis ſaltem diebus, alii vero horum vice, quod tamen rariſſime faciunt, & multo cum timore, vel rhabarbari, vel agarici, vel ſennæ, vel mirabol. drachm. offerunt. Multos ego ibi novi febricitantes in eodem morbo pluribus vicibus mannæ, aut caſſiæ, vel libras ſumpſiſſe, minime tamen ſanatos, qui mox ſemel tantum prævalide purganti medicamento plurimum

pur-

purgati statim sani evaserere. Sed his omissis, tempus est, ut sigillatim de prædictis medicamentis, quibus ad purgandum eo modo illi utuntur, sermonem habeamus, eaque primum narremus; quia multa ab his supersunt disputanda de illorum purgandi usu. GUILAND. Recte putas, atque à Cassiæ Ægyptiæ narratione exordire. ALPIN. Cassia fructus est omnibus notissimus, de quo copiosius in alio libro dicemus: ipsius duæ observantur differentiæ, quarum altera ex loco, in quo nascitur, colligitur, quando cassiæ aliæ Cayri, aliæ Damiatæ, & aliæ Alexandriæ proveniant, ex quibus locis variis aliquam etiam bonitatis differentiam præ se ferunt. Quæ Cayri proveniunt atque Alexandriæ, omnium sunt optimæ, duplicique differentia observantur, siquidem aliæ colore nigro rubescente, qualis in Abissinis visitur, atque aliæ nigræ cernuntur: illæ his meliores existunt, abissinæque ex colore gentis, vocantur. Utræque sunt in frequenti usu, corticeque constant tenuiore. Quæ vero Pelusii, nunc Damiatæ, colliguntur, omnium minime utiles creduntur, quia sunt corticis crassioris, modicumque pulpæ habent, atque etiam minus ad solvendum efficaces reperiuntur. Quare ex cassiis Abissina ceteris omnibus merito magnitudine, tenuiori cortice, multaque substantia, atque efficaciori solvendi vi præfertur; hac nigra Cayrina inferior est bonitate, & omnium minime Damiatina, quæ parva, crassiori cortice, nigriorique colore cernitur. E siliquis extracta pulpa ibi omnes libentissime utuntur in omnibus morbis, ac symptomatis à flava, atque exusta bile obortis. Etenim ipsam per os sumptam sanguinem, calidosque, ac exustos humores educendo atque obtundendo, refrigerare, purioremque sanguinem facere opinantur; stomachum etiam à quibusvis excrementis ipsa exonerari multiplici experientia apud eos compertum est. In calidis distillationibus ad pulmones, vel thoracem prolabentibus summa cum utilitate eam frequentant, interim solam, interim mannæ, ac saccharo candido, vel oleo amygdalarum dulcium mistam, quam sic paratam, atque simplicem renes, & vesicam summopere juvare experiuntur. Mannæ vero, qua illi utuntur, quatuor ibi observantur differentiæ,

quarum prima eſt ſimilis grano maſtiches, quam noſtri maſtichinam appellant: Secunda eſt adulterata ex amido, ſaccharo, & modico mannæ maſtichinæ, eaque exiſtit, quam noſtri vocant bambacinam. Has duas mannæ ſpecies Ægyptii, atque Arabes Siracoſt nuncupant. Tertia (terreniabim ab iis dicta) eſt rubra, granelloſa ex Armenia aſportata. Quarta eſt quidam liquor, ut mel, qui interdum condenſatur, colligiturque ſupra arbores montis Synai in Arabia deſerta à Reverendis monachis Calojeribus, eum montem habitantibus eamque conſulibus, Cayri degentibus illi offerunt, quid magnum ipſis donare opinantes. Hanc vocant terrengibil. Uſus cujuſvis dictarum ſpecierum non differt à noſtrorum medicorum uſu. Apud illos maxime commendatur maſtichina, quæ ad purgandos omnes humores in uſu frequentiori habetur, præſertimque in affectibus pectoris à calida cauſa concitatis, & in ſiticuloſis. Namque ipſam inflammationes mitigare, febriumque calorem, atque ſitim extinguere, atque alvum mediocriter ſubducere teſtantur: Ejus vero quantitatem idoneam ſic metiuntur, ut pro ſingulo anno drachmam exhibeant, aſcendunt vero in totum uſque ad binas, vel ad plus ad tres uncias in adultis. Tamarindi non minus apud ipſos in uſu exiſtunt, quam ſit caſſia, & manna. Quorum duplex genus ibi obſervatur, alterum, quod ex regione Sahit defertur, atque alterum ex India; hoc alteri bonitate præfertur. Indoſque tamarindos bazzi appellant. His Ægyptii utuntur frequentſſime in morbis calidis, ſiccisque à flava bile ortum ducentibus. Siquidem hunc humorem commode ac jucunde vacuant, ſitimque omnium maxime extinguunt. Ipſis vero utuntur infuſis; infundunt enim ipſos in aqua ſimplici fluminis Nili, vel ſtillatia cichorei, vel endiviæ, vel ſonci, vel alterius hujuſmodi qualitatis per ſeptem horarum ſpatium, aquamque percolatam cum ſaccharo, febricitantibus ſiticuloſis propinant. Non deſunt, qui ſubito infuſis tamarindis exemptis, aquam cum ſaccharo epotant. Pauciſſimi ſunt, qui eos bulliunt, verum non niſi binis, vel tribus ebullitionibus: ibi quoque tamarindi non ſecus quam nuces muſchatæ, aliaque aromata, condiuntur, ſaccharo conditos aſſumere conſueverunt,

runt, qui ſunt etiam guſtui jucundiſſimi, commodeque bilioſos humores purgant. Sic conditos plures ſecum in longis itineribus deferre ſolent, præſertimque per deſertæ Arabiæ loca iter facturi, quando iter facientium corpora ex longo itinere, ſolis calore inflammata, uſu tamerindorum juventur, quoniam ipſis non modo ſuſceptum calorem contemperant, verum etiam, quod non ſic facile eſt iter facientes per ea loca arenoſa, ac à Sole inflammata homines à ſiti non cruriari, ſitim extinguunt. Sæpe etiam tamarindis fructus berberis addunt, ubi præſertim roborare, ac adſtringere volunt, quæ duo ſejunctim in aqua infundunt, moxque utriuſque ſimul miſtum infuſum propinant, ei ſæpe addentes mannam maſtichinam, vel terrengibil, in petia ligatam, hæcque potio jucunde alvum ſubducit, à bilioſiſque humoribus exonerat. Frequentant non minus ſyrupum ſolutivum ex granatis dulcibus paratum, quorum ſuccum ibi habent dulciſſimum. Parant vero ſyrupum iſtum, capientes ejus ſucci dulciſſimi libram unam ac mediam, quem bulliunt ad comſumptionem tertiæ partis, cui alii mannam, alii amidum, alii penidia, aliique julep addentes, ſyrupum conficiunt. Utplurimum vero parant, accipientes ſucci illiuſce ebulliti libram, mannæ maſtichinæ libram ſemiſſem, julep violati, unc. 4. Quæ miſcentes ſyrupum conficiunt. Hunc dicunt alvum lenire, bilioſos humores vacuare, atque ſanguinem refrigerare. Utuntur etiam ſyrupo ſolvente ex manna parato, quem parant ex mannæ drachmis centum, aquæ drachmis quinquaginta, mellis deſpumati drachmis decem, parumque ſimul bullientes, ſyrupum conficiunt. Prædictorum ſyruporum exhibent adultis uſque ad tres uncias. Hæc igitur ſunt medicamenta, quæ ad purganda nobilium corpora in uſu frequentiſſimo apud eos, qui ſe primates medici profitentur, atque vera purgandi methodo uti opinantur, exiſtunt. Dicunt enim iis ſe corpora blandiſſime purgare, adprimeque hunc purgandi modum iis corporibus conducere, nihilque noxæ inferre. Ubi volunt inſignem aliquam moliri purgationem, unciæ mannæ addunt binos ſcrupulos, vel ad plus drachmam rhabarbari, vel agarici, vel ſennæ, vel mirabolanorum. Interim vero prædictorum pur-

gantium medicamentorum drachmam cum saccharo rosaceo mistam exhibent. Hos medicos iis blandioribus medicamentis corpora nobilium purgantes, veram medendi artem callere cives omnes, ac nobiles existimant, hosque prædicant, atque usque ad sydera ipsorum præstantiam tollunt. GUILAND. In memoria habeo, jejuno, ut ita loquar, purgandi modo, priscos illos, doctissimosque medicos cœpisse uti, non ut illum ex arte optimum crederent, sed ut multas contumelias vitarent, quibus recte medentes sæpe, ut usus requirebat, illorum corpora purgantes validioribus medicamentis, ab illa barbara gente afficiebantur. Nam insignes purgationes illi damnabant, quæ si aliquando quibusdam torminibus iis medicamentis operantur, veh miseris illis medicis, quorum aliqui verbera etiam in merdem accipiebant. Hincque blandis illis uti medicamentis ipsi cœperunt. Hocque non ex te tantum, sed ex pluribus aliis, dum Cayri olim moram facerem, audieram. ALPIN. Hic jejunus purgandi corpora usus, apud primates medicos, ut jam dictum etiam est, qui nobilibus tantum medentur, in usu est frequentissimo, quem ii omnes libenter sequuntur. Alii vero, & non pauci in urbe Cayri existunt, qui opposito modo corpora purgant: hi etenim corpora non nisi prævalidissimis purgantibus vacuant, qualia sunt scammonium, colocynthis, multaque semina validissime purgantia, quæ apud eos in maximo sunt usu. Quæ medicamenta in magna etiam dosi audacissime plebeis, rusticisque concedunt. In usu apud aliquos similes empiricos, & audaces medicos quædam semina existunt, quæ immodice per vomitum, & per secessum purgant, suntque his omnibus usitatoria, quædam minutissima caulium seminibus proxima; ex his enim unciam, quæ est communis adultorum dosis, crasso modo contundunt, ex quibus cum aqua mistis massam conficiunt, quam ægrotis devorandam offerunt hoc enim inopum remedium est, quod non secus quam antimonium valide purgat. Cuidam mulieri Turcæ publice per eam urbem pro mulieribus hystericis medicinam facienti, hæc sunt familiarissima, quibus dicitur multas divitias sibi ipsam paravisse, apud omnesque creditur doctissima. Faceturque se morbos mulie-

lie-

lierum omnes recte ſanare poſſe, viroſque minus illorum morborum cognitionem habere poſſe, quod non liceat ipſos oculatim pudendorum partes omnes mulierum ſedulo obſervare, ex quo ignorant ſæpiſſime multorum uterinorum affectuum cauſas. Hanc mulierem, medicam ipſe novi, mihique fuit valde familiaris, pulchraque atque perliberalis viſa eſt, noſtriſque ſatis perbenigna ac faceta. Aliqui ſemine utuntur abdelmeluch vocato, quod præſtantius quam catapotia purgat, & aliqui ſeminibus abdeleherua appellatis, quæ ſunt ricini Arabici ſemina, alii ſcammonium exhibent uſque ad drachmam, alii utroque helleboro præſertimque nigro, colocynthide, turbith, & aliis hujuſmodi generis, quæ validiſſime purgant. Sed jam hoc empiricorum uſu, prævalide purgantium, ſermonem claudamus. Ex quo animus cupidus effectus eſt, dignoſcendi ex te, an in curandis morbis longis, contumacibuſque laudabilior ſit uſus leniter ac benigne purgantium, quam eorum, quæ prævalide purgant. Quando ſapientiores medici leniter purgantium, quæ medicamenta benedicta appellant, uſum libentius ſequantur, quam valide purgantium, dicantque corpora nunc non ſic, ut olim eſſe robuſta, quæ valida medicamenta ferre queant: atque è contra antiquiores ac eruditiores, ut Hippoc. Gal. Avicenna, atque alii validorum medicamentorum uſum ſemper ſecutos fuiſſe, ipſorum monumentis plane conſtet, non minuſque hoc tempore ſæpe ignara muliercula, quem nunquam plures doctiſſimi medici medicamentis benedictis ſanare quiverunt, unico nuper dictorum prævalidorum medicamentorum medicamento, curarit. Qua in re valde ancipiti tuæ opinioni acquieſcere volo, quam nunc audire, & cognoſcere ex te ſummopere expecto.

CAP. VI.

Uter nobilium, vel plebejorum Ægyptiorum purgandi usus sit laudatior, sive an purgando medicamenta leniter vacuantia præ validioribus præstent.

GUILANDINUS.

Utrumque purgandi usum Ægyptiorum inutilem judicandum censeo, quando neque lenientibus, benedictisque appellatis illis medicamentis corpora omnia recte purgari possint, neque minus imbecillium, mollium, pinguium, rarique habitus corpora valide purgantibus tuto vacuentur; facile siquidem ipsa ab his nimium resolvuntur. Exindeque neuter illorum purgandi usus mihi laudandus plane videtur. ALPIN. Hinc nobis data occasione, libenter ex te intelligerem, cum tu apud antiquos celeberrimos medicos medicamenta in usu fuisse ad morbos curandos validissime purgantia, cognoveris, qualis fuit uterque helleborus, scamonium, colocynthis, peplium, atque alia hujusmodi, nunc vero non modo in Ægypto, sed in toto terrarum orbe plerique medici usum leniter purgantium libenter frequentant, utrum valide purgantium medicamentorum usus, leniter purgantium usui in morborum curatione præstet. GUILAND. Mirabar ni mihi tam arduam inter medicos litem resolvendam nunc indicasses, quasi meos humeros, quidvis ponderis gestare posse arbitreris. Nolo tamen hunc laborem subterfugere, quo te tantopere meo judicio delectari nunc sciam. Itaque mea hac de re hæc erit sententia, quam non audies, nisi prius aliqua clarioris cognitionis gratia tibi prædixero. ALPIN. Recte sane, nam sine aliqua distinctione non posse resolvi quæsitum puto. GUILAND. Id ipsum arbitror prænoscendum: etenim jam novimus prævalida medicamenta robustis corporibus convenire, minimeque imbecillioribus, quanquam eos ipsa morbi quoque magnitudo postularit, eodem itidem modo leniter purgantia robusta corpora parum juvare affirmandum erit: vidi enim multos ab assumptis leniter purgantibus, nihil aut parum pur-

purgatos fuiſſe, & aliquos etiam ex purganti pharmaco non invalido parum dejeciſſe. Quamobrem non omnibus corporibus eadem purgantia convenient, ſed variis utique varia, ut Gal. in 4. de rat. vict. in morb. acut. teſtatum reliquit, quandoquidem corporum habitus, temperamentum, ſexus, ætas, victus, cœlum, anni, tempus, varia purgantia admittunt. Cui etenim dubium, corpora habitu pingui, ac carnoſo, difficilius purgari, quam gracilia: & frigidi temperamenti exiſtentia, quam calidi, & denſi habitus, quam rari, & duri quam mollis, & rarioris molliorisque qualia ſunt puerorum, valde à medicamentis reſolvi, & quæ frigido conſtant temperamento, quam calido facilius ferre ea medicamenta? proinde validiora pharmaca requirere, & calida corpora præterquam, quod citius reſolvuntur, magis etiam ab his reſolvuntur. Zarotus medicus doctiſſimus, mihi olim affirmavit, cum in Tranſylvaniæ locis aliquot annis diverſaretur, quamplurimos non niſi à prævalidiſſimis medicamentis vacuatos obſervaviſſe, ex quo ipſe non niſi prævalida purgantia ibi in omnibus eorum locorum accolis medendo exercuiſſe dixit. Eodem quoque modo mulieres molles, ac rari habitus, pluſquam viri à purgantibus medicamentis labefactantur. Atque ex ætatibus pueritia, & ſenectus difficilius purgationes ferunt. Itidemque crapulis indulgentes, difficulter purgantur. In cœlo itidem calidiori omnibus corpotibus purgationes difficillimæ exiſtunt. Hippocrateſque hinc dixit, ſub cane, & ante canem moleſtas eſſe purgationes. His itaque præauditis, rem propoſitam facilius reſolvemus. Omnibus igitur corporibus, ex quacunque cauſa facile reſolubilibus, præſertim in calido cœlo degentibus, medicamenta leniter, & non valide purgantia conducent, ex quo, illos Ægyptios, qui purgando nuper dictorum ſeminum, & aliorum validorum purgantium uſum frequentant, errare cognoſcimus. ALPIN. Igitur uſus purgandi olim priſcis medicis familiaris (utebantur enim ii ad purgandum ſcammonio, colocynthide, helleboro, peplio, atque aliis validiſſimis purgantibus) illo, quem noſtri nunc medicamentis benedictis appellatis exercent, minus utilis cenſendus erit; GUILAND. Apud Hippocratem hellebo-
rum

rum album fuiſſe purgans familiariſſimum cuilibet noſtrum no-
Text. 27. Aph. 13. 14. 15. 16. tum eſt, quod in 2. lib. de fracturis, & quarto Aphoriſm. maniſeſtiſſime legitur. In lib. etiam 2. de rat. vict. in morb. acut.
Text. 2. comm. 3. in pleuritide, ubi dolor aliquando ad hypochondria deſcenderit, uſum nigri hellebori, ac peplii commendavit; & Gal. in
Text. 29. quartana febre album helleborum in lib. 1. ad Glauc. utilem eſſe docuit, etſi ipſe in 6. lib. epidem. affirmaverit, ipſum eſſe violentiſſimum purgans. Familiaria Galeno medicamenta purgantia, utpote quæ apud ipſum in uſu fuerant, ſunt catapocia ex aloë, colocynthide, ſcammonio, ab ipſo olim parata, quæ de-
Cap. 8. voranda dedit homini habenti linguam prætumidam, ut in lib. 14. meth. med. legitur: atque etiam confecta ex aloë, colocynthide, ſcammonio, agarico, bedellio, & gummi Arabico. Quorum uſum in tuſſientibus à ſalſuginoſi humoris diſtillatione ex capite ad pulmones, lib. 5. meth. ſummopere commenda-
Cap. 14. vit. Quæ quidem Catapocia, in libro de remediis facile parabilibus, ad pſydracia, atque alopeciam laudavit: hæcque compoſuit, ut in 3. lib. de remed. facile parabil. colligitur, ex aloës unciis ſex, maſtiches, unciis duabus, totidemque abſynthii ſucci: colocynthidis unciis quatuor, hocque medicamentum appellat catapocia ex aloë, & paratum ex aloë, colocynthide, ſcammonio, agarico, atque aliis; vocat hyeram διὰ κολοκυνθίδως. Hæc enim medicamenta validiſſime purgantia in uſu fuerant apud Hippocratem, & Galenum medicorum omnium facile principes. Hinc à nobis ſciri poteſt, apud ipſos non medicamenta leniter purgantia, ſed valide purgantia ad vacuanda corpora in uſu fuiſſe. ALPIN. Vera loqueris, ſed ii benedictis appellatis medicamentis à nobis cognitis carentes, cogebantur illis uti, quæ validiſſime purgant. GUILAND. Hoc verum nunc concedatur, nihilominus in temperatis corporibus, quæ non ex multa copia, neque admodum ex tenacibus ac craſſis humoribus ægrotant, validiſſime purgantia, ſimul cum humoribus carnem liquantia, bonæ humiditatis non parum educent, veluti in Cachochymis, malorumve ſuccorum, ubi multi impacti, infarctique ſint, tenaces ac craſſi ſucci in viſcerum meatibus, leniter purgantia nunquam poterunt radicitus univerſam purga-

re:

re humorum copiam. Fruſtraque volentes multos in viſceribus infarctos ſuccos tenaces ac craſſos educere, tentant illos leniter purgantibus vacuare, vel aliis à noſtris medicis uſitatis, quibus raro, vel nunquam morbum à multis, & tenacibus illis ſuccis ortum, perfecte ſanant: Quod videre poſſumus in multis diuturnis febribus, quotidianis, tertianis, & quartanis. In iſtis ſæpius obſervavi humores noxios ab aſſumpto leniter purganti, potius moveri, quam vacuari, pluresque ſic ægrotantes his leniter purgantibus ſæpe in eodem morbo devoratis, potius faſtiditos, quam curatos vidi, quos ſæpe quæpiam indocta muliercula unico pharmaco validiſſimo, non ſine doctiſſimorum medicorum dedecore, perfecte ſanavit. ALPIN. Non omittam hoc loco hiſtoriam plane tua dicta confirmantem. Cayri erat Helena Chriſtiana Cophta, annos nata triginta, cui à ſuppreſſis menſtruis purgationibus caput ſæviſſimis doloribus lædebatur, eoque ipſa moleſtiſſime cruciabatur, vigiliiſque aſſiduis cum aſſidua tuſſi, atque orthopnæa miſera etiam detenta, quæ vix recta cervice reſpirare poterat, perdoctaque ab amica muliercula, ac plane ſuaſa, antimonii præparati grana quinque devoravit, à quo medicamento in primis vomitu multa cruda, pituitoſa, craſſa, ac viſcida excrementa rejecit, & mox bilioſa, viridia, & tandem æruginoſa, atque atra multa, eadem per alvum dejecit, ex qua vacuatione ſtatim ſic bene ſe habuit, ut nocte tota inſecuta dormierit, atque quieverit, à tuſſi, orthopnæa, capitiſque dolore plane ſanata. Pluresque alios vidi ibi hujuſmodi valentibus purgationibus à morbis fere incurabilibus fuiſſe ſanatos. GUILAND. Atque his malis nos non ſic ex arte medemur, ut antiqui faciebant, utentes prævalidiſſimis purgantibus: volentes potius noxiorum humorum copiam vacuare, etſi non ſine ægrotorum moleſtia, inſignes hæ vacuationes operarentur, quam ab ea naturam devinci, & non tentata valida purgatione, ſinere exitium ſequi. Multi ex medicis reperiuntur, qui ægrota corpora præ manibus habentes, à craſſis, tenacibuſque multis ſuccis in viſcerum meatus, cavitateſve infarctis, curanda, dubitantes poſſe omnes illos humores vacuari, naturamque ægrotantium, vel vires non recte præva-

lidum purgans perferre, prius ſinunt naturam copia humorum vinci, quam purgationem tentare, vel experiri velint, quod tamen poſtea ſæpe viribus morbo imparibus factis, non ſine maximo ægrotantium detrimento facere coguntur. ALPIN. Fortaſſe hinc non ſemper abhorrendas prævalidas purgationes, colligitur; quinimo magis illas quandoque ægrotis multum conferre; Quod Hippoc. in primo lib. Aphoriſm. docuiſſe viſus
Aphor. 13. eſt, cum dixerit: *Dejectiones non multitudine ſunt exiſtimandæ, ſed ſi talia dejiciuntur, qualia conveniunt, & ægri facile tolerant, atque ubi uſque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerare, & multo magis*; cum ejuſdem omnino ſententiæ Gal. in Commento fuerit, cum dixerit; *in maximis etiam inflammationibus, & vehementiſſimis doloribus nullum majus novi remedium, quam uſque ad animi defectionem evacuare, adhibita diſtinctione an mittere ſanguinem, an purgare oporteat uſque ad animi defectionem.* GUILAND. Multos juvaſſe inſignes, ac etiam immoderatas validiſſimis purgantibus præſtitas vacuationes, non raro multis obſervatum eſt. Plures inveniuntur, qui vel ſtibium præparatum, vel æris infuſum ſumpſere, ut ab antiquis hepatis, lieniſque obſtructionibus ſanarentur, quibus per vomitum, & alvum copioſiori facta vacuatione, priſtina ſanitas reſtituta fuit, qui nunquam potuere aliis uſi medicamentis leviter purgantibus ſanari. Ex quo forſitan ſuſpicandum eſt, apud Hippocratem, alioſque ejus temporis medicos doctiſſimos, veratrum album fuiſſe in uſu familiariſſimo, quod morbos brevi tempore, ac perfecte humorum noxiorum multitudinem, viſceribus, atque aliis internis partibus tenaciter adhærentium, prævalida vi abſtergendo, evellendo, atque purgando ſanaret.
Aphor. 13. At tu Hippocratis Galenique præceptum in primo lib. Aphoriſm. memoriæ proditum in medium quoque attuliſti, qui ambo docuerunt, corpora aliqua interdum etiam ad animi uſque defectionem purgari poſſe. Quorum ſententia ſic omnes fere noſtros medicos diſtorſit, ac turbavit, ut plerique ipſorum nunc contendant, illiuſce Aphoriſmi præceptum Hippocrate dignum non eſſe, quoniam in ea non ſunt ſententia, ut innoxie poſſint corpora unquam ad animi defectionem purgari, neque id

id ex arte medicos facere ullo pacto debere affirmant, neque si fiat, tutum esse: Qui tamen, ut tantorum medicorum sententiam servarent, plurima commenti sunt, alii siquidem dicentes, communi quadam ratione, & non proprie ab his dictum fuisse, vacuationem aliquando ad animi usque defectionem moliri posse, & alii verborum seriem pervertentes, negant hæc verba, ad animi defectionem, in antiquis Codicibus reperiri, atque alii Hippocratis Aphorismum corruptum fuisse affirmant. Quem sic quoque Galenum interpretatum fuisse, cujus mos est, sic ut jacent, Hippoc. textus ac verba commentari. Nonnulli etiam opinantur licere aliquando corpora purgari ad animi defectionem, at per defectionem, non exquisitam syncopim, quæ resolutis spiritibus fit, sed levem quidem animi defectionem, quæ sæpissime assumptorum purgantium qualitate, vel ab humore acri, ore stomachi læso, vel etiam in intestinis, dum mucosi acresque humores ab ipsis evelluntur, atque transeunt, torminibus quibusdam concitatis, vel etiam à quapiam levi resolutione vacuationem insignem secuta, excitatur; qualem quisque nostrum in praxi in multis purgationibus aliquantulum majoribus, quam par foret, vel à medicamenti, vel ab humorum qualitate infesta, in stomacho, vel intestinis angorem, vel tormina concitante, sæpissime observavit. Plures siquidem ab his causis etiam à non prævalido purgante in syncopim sæpe labuntur. Hincque fit, quod omne prævalidum purgans aliquam defectionem pariat, aliqua spirituum resolutione facta, aut ab ejus infesta qualitate; uti in helleboro, scammonio, stibio præparato, aliisque similibus medicamentis observatur. Usum prævalidi purgantis, ubi ajunt, ad animi usque defectionem purgandum esse, Hippocratem atque Galenum intellexisse, quale veratrum erat Hippocratis tempore, quo omnes semper cum vacuarentur, lipothymia aliqua corripiebantur. Omnesque medici stibium, æris infusum, sambucum, camelæam, scammonium, aut aliquod ejusmodi validissimum purgans exhibentes, præmonent ægrotos purgandos, fore à medicamenti vi prævalida, atque ab ejus infesta qualitate stomachi angoribus, torminibus, atque aliquando animi defectionibus medicamento coo-

perante, tentandos. Itaque per purgationem ad animi defectionem faciendam insignem, ac copiosam, quæ fit prævalidissimo purganti, Hippoc. Galenumque intellexisse multis hinc persuasum est. Quæ dum fit, multi levi lipothimia corripiuntur. Neque alienum à ratione, & experientia esse puto, quosdam copiosis ac insignioribus his purgationibus juvari posse, præsertim robustos, eas tolerantes, maximeque à vehementissimis inflammationibus, vel doloribus ex copia humorum exortis cruciatos, quippe copia molestantis humoris prorsus vacuata, dolores tolluntur, atque inflammationes sanantur. Et quamquam non æque facile, perinde ac sanguinis missio, purgatio sisti firmarive possit, nihilominus, non est ex his, quæ fieri nequeunt, etsi quandoque valde difficile, fluentem alvum firmare, ac sistere. Quapropter, ut tandem quæsitum dubium resolvam, in omnibus antiquis morbis, qui à tenacibus multis succis, obstructionibusque viscerum pertinacibus, oriuntur, in tumoribus, suspiriosis, asthmaticis, in antiquis doloribus, præsertimque articulorum, in chronicisque febribus, atque in aliis similibus morbis contumacibus, dummodo robur corporum admittat, prævalidorum purgantium usus, leniter purgantium usui præferendus videtur. In debilioribus vero corporibus prævalidas vacuationes ferre nequeuntibus res ex opposito creditur: siquidem his leniter purgantia magis conferent, etiamsi morbi caussæ validum purgans exposcerent; non secus quam in mittendo sanguine nos sæpe observamus, in iis, quibus morbi ratione plurimum sanguinis esset vacuandum, viribus, vel ætate, vel alio renuente, sanguinem mittimus in pauciori tamen quantitate, qui tantum commodi illis affert, quantum nuper dictis debilibus corporibus leniter purgantia; si enim maximam ferre potuissent vacuationem, majus quoque eis commodum accederet, proinde juvant, quæ non inopportuna quantitate fiunt vacuationes, quantum juvare possunt. ALPIN. Verum dicis, namque, ut alias tu quoque narrasti, ego etiam multos vidi à diuturnis ex capite in pulmones distillationibus languidos, ac pene tabidos effectos, ac redditos, ut vix eorum salus amplius sperari potuerit, nihil per longum tempus à benedictis illis vocatis pur-

purgantibus juvatos, ſemel à devorato ſcammonio, vel ſtibio, vel colocynthide largiſſime purgatos, continuo ſanos evaſiſſe. Ceterum hæc medicamenta requirunt medicum non minus doctum, quam prudentem, ut quid opus ſit, ſcite, ac prudenter videat: ſed nunc ſatis de his locuti ſumus, tempuſque eſt, ut ad alia tranſeamus: ſed quid de aquæ potu poſt devoratum purgans, à quibuſdam recepto, judicabis? GUILAND. De eo nunc etiam quæpiam à nobis dicenda erunt, ſed clarius antea hunc mihi uſum manifeſtes, ut rem apertius tractemus.

CAP. VII.

Apud nonnullos Ægyptios in uſu eſſe ab aſſumpto purganti medicamento, frigidam multam propinari.

ALPINUS.

Ridiculus ſane hic uſus ac valde barbarus tibi videbitur: quippe medicos illos non paucos ab aſſumpto ſtatim purganti medicamento, ægrotis multam frigidam aquam bibendam propinare. Ego unum hoc ex ea ſæpius obſervavi, leviſſimo medicamento, inſignem per alvum vacuationem fieri. Multi illorum couſueſcunt ex omnibus medicamentis purgantibus, caſſiam, mannam, terrengibil, ſyrupum de granatis ſolutivum, atque ex manna paratum cum aqua exhibere: in primis quidem caſſiam, vel mannam, vel aliud nuper dictorum medicamentorum ægrotis offerunt, paulo poſt aquam propinantes frigidam, alii ejus binas, vel tres libras, atque alii quantum ægroti bibere queunt, concedentes: ex qua ſæpe ego, etſi ab ea alvus turbata multa dejecerit, tamen multos pene mortuos, toto corpore ea cauſa immodice tumefacto, vehementiſſimiſque doloribus lacerato, conſpexi. Multis quoque rurſus poſt aſſumptam mannam ad binas libras perhauſta, alvum abſque multa moleſtia ſubductam dejeciſſe, atque contuliſſe vidi. Quod fortaſſe accidebat, quia aqua Nili ſub dulcis, & tenuiſſima, perinde ac ſerum lactis, alvi dejectionem

adjuvabat. Guiland. Barbarus, ac summe periculosus usus mihi videtur, à nulloque imitandus, quinimo ab omnibus abhorrendus, neque etsi aliquos commode, ac utiliter eo purgatos fuisse dixeris, aliquid boni habere putaverim, quod casu eos sic purgatos fuisse certus sim, aqua siquidem omnis quamquam optima sit, omnique culpa vacet, ut Gal. in 3. de vict. rat. in morb. acut. docebat, tarde meat, difficile concoquitur atque ægre descendit: quonam itaque modo aqua poterit vim purgantem medicamenti fovere, atque augere? atque si ex ipsa aliquando commode quospiam purgatos compertum sit, in causa fuisse, vel ab ea cruditas concitata, vel natura ex multitudine aquæ excitata intempestive ad expellendum. Alpin. Nihilominus ego sum hujus sententiæ, quod ipsa, quæ est omnium aquarum, ut alias demonstratum est, & tenuissima, & maxime concocta, modice sumpta possit commodam alvi dejectionem adjuvare, multoque magis, quod omnes aquæ Ægypti aliquid nitri sapiant: tota etenim Ægypti terra nitrosa, ac salsuginosa est, proinde aqua quoque illiusce fluminis supra terram, nitrosam transiens, aliquantulum in se nitri naturæ retinere potuit, quamobrem aqua illa subducendi, vel abstergendi quapiam facultate prædita sit, cujus rei fortasse non spernendum hoc erit argumentum, quod omnes advenæ, cum primum Cayrum accesserint, eaque aqua in potu usi sint, per multos dies diarrhæam copiosam patiuntur; hincque etiam ipsam fortasse, præterquam quod probe in tam longo itinere à Solis calore concocta est, etiam aliquantulum nitri habens, ventriculi calorem non sic labefactet, neque sit ita ipsi stomacho molesta, ut alibi, percipitur. Averrhoes etiam in lib. 7. collig. dixit: *Et quantitas quam dare debes ex rheubarbaro, est à duabus drachmis usque ad tres, miscendo ei syrupum juleb, & squinzibim an. uncia una, cum quinque partibus aquæ frigidæ.* Atque hoc fortasse idem invenictur apud Avicennam, Haly, atque Rhasim, & alios, qui interim aquam post purgans medicamentum frigidam dare præcipiunt. Guiland. Posset quidem aquæ Nili fluminis inesse talis vis, sed tu hac non contentus, usum aquæ etiam assumptis pharmacis ex Averrhois & alio-

aliorum Arabum præclarissimorum medicorum testimonio probare videris: quod si ita est, animadvertas velim, Averrhoem, atque alios Arabes medicos, aquam frigidam dandam illis tantum consuevisse, quibus præ caliditate stomachi periculum est, ne vel vomant medicamentum, vel in syncopim ferantur, ut manifestissime cuique sedulo prædictorum scripta animadvertenti, & ipsorum mentem percipienti, notum erit, sed de hoc usu hæc dixisse nobis sufficiat, atque ad varia composita medicamenta, quibus ea gens utitur, accedamus.

CAP. VIII.

De theriaca, atque aliis compositis, medicamentis, quæ in usu sunt apud Ægyptios.

GUILANDINUS.

Nonne etiam Ægyptii medici compositis aliquibus medicamentis utuntur? quæso, quæ sunt, ea mihi narres. ALPIN. Paucissima composita illos in medendo exercere observavi, nullaque ad purgandum, neque catapotia, neque electuaria scitu digna. GUILAND. Ea tamen qualia sint narrare quoque non te pigeat. ALPIN. Quæ ex medicamentis compositis apud eos in usu fuisse tunc temporis ab iis didiceram, hæc plane existunt, quippe theriaca, bernavi, bers, phenonie, philosopha, atque Diamesch. Hæc enim scitu digna eos in medendo frequentare animadverti, sed omnium maxime theriacam Andromachi Senioris, quam jussu Turcarum Regis ipsi summa cum diligentia componunt; in aliis vero, quæ dixi, medicamentis non eandem adhibent illi diligentiam, cum pro arbitrio omnes domi componere possint: quisque enim medicinæ etiam plane ignarus, ut lubet, ea pro usu sibi parat, ac componit. De theriaca vero res aliter se hebet, siquidem non licet alicui ipsam privatim componere, sed publice coram omnibus medicis, in publico loco, quod pro ipsorum rege componatur, cujus jussu omnis cura ac diligentia ab illis adhibetur, ut perfectissima ac ab-

absolutissima perficiatur. Atque hinc Ægyptii, apud quos nunc optima medicina obsolevit, theriacam ceteris aliis medicamentis accuratius componunt, ejusque compositioni maxime incumbunt, qui sciant hac ratione se suo regi obsequi, cui tale medicamentum gratissimum esse intelligant. Accedit etiam, quod id medicamentum apud omnes Ægyptios in frequentissimo est usu, quando fere ad omnes morbos ea gens theriaca utatur. Locus, in quo eam componunt, est templum, urbis Cayri præclarissimum, Morestan vocatum. In eo omnes medici jussu præfecti, cum archiatro medicorum, sive principe, quem Achim-Bassi appellant, simul conveniunt, mense Majo fere semper, ut de hac præclarissima compositione paranda consilium apud ipsos habeatur: ibi tum is qui compositioni faciendæ designatur, qui est pharmacopola exercitatissimus in ea compositione, solamque theriacam componit; coram omnibus pastillos omnes conficit, cum quibus postea totam compositionem accuratissime absolvit. Is, autem qui eo tempore, quo Cayri ego medicinam faciebam, compositionem hanc moliebatur, fuit Mahemet ebne Haly, vir quidem quamvis Mahemetis assecla, morum tamen integritate non spernendus, quique advenas plurimi facere præ se fert; fingit tamen ingenti spe lucri, ex multa theriaca, quam advenis continue vendit. Nunquam tamen ego, etsi mihi admodum domesticus, ac familiaris esset, theriacæ compositionem, quam illi servant, ex eo discere potui, nunquam voluit me ipso etiam præsente legere. Timent enim, si nos ipsorum compositionem, quam ceteris absolutiorem ac præstantiorem esse opinantur, ab ipsis didicissemus, multi lucri, quod cum advenis plurimis Italis, Germanis, Polonis, Anglis, Gallis, Flandris, aliarumque multarum nationum hominibus sæpissime in Ægyptum navigantibus continue faciunt, se non parum jacturam ac damnum passuros. Vel etiam quia illis lege interdictum est, Christianos homines eam compositionem posse docere. Hincque nemo advena potest ullo pretio ab illis eam compositionem intelligere. Guiland. Hoc jam diu sciveram, sed tu quanam arte usus fuisti, ut eam ab illis intelligeres? auro fortasse pharma-

macopolæ illius timorem, atque legis interdictum te expugnasse puto. ALPIN. Nullo meo consilio id accidit, sed casu atque ab alio Mahomete mihi valde familiari, rei herbariæ longe omnium Ægyptiorum doctissimo, cui quotidie ex Arabiæ, atque Æthiopiæ, Indiæque locis aliqua nova medicamenta ab amicis mittebantur, theriacæ, quam Ægyptii componunt, integram ac veram habui descriptionem: paucis enim diebus antequam ab Ægypto discederem, Deo volente, mihi contigit, ne citra sic desideratam illorum theriacæ compositionis cognitionem, exinde malo animo abirem, idque nec aurum, nec aliud munus, nisi multa ejus viri erga me humanitas confecit. Apud ipsum enim cum discederem, vidi librum permagnum, & mirabilem, qui à doctissimo Ægyptio, olim Sultani cujuspiam Ægypto Imperantis mandato, qui omnes Ægypti, Arabiæ, Æthiopiæque locorum plantas diligentissime observaverat, de omnium illorum locorum plantis conscriptus fuerat. Quem si recte latinitate donatum nostri haberent, de multis medicamentis peregrinis lites omnes absolverentur. Forte fortuna igitur, ut ad rem nunc redeam, diebus pauculis, antequam illinc discederem, cum quorundam simplicium medicamentorum occasione, dictum Mahemetem herbariæ professorem convenissem in ejus apotheca seligentem, parantemque simplicia pro theriaca Ægyptiorum, ab omnibus medicis illo tempore indicta, ut illa in Morestan mitteret Mahemeti theriacæ compositori. Nam Mahemet ille, qui jam multos annos theriacam componebat, solitus erat omnia medicamenta, quibus theriaca paratur, ab eo accipere: is rogatus à me, quid tunc negotii haberet? cum respondisset herbas, succos, gummata, radices, semina, atque alia medicamenta simplicia pro componenda theriaca seligere, quæ in Morestan ad Mahemetem compositorem missurus erat, schedulam, in qua theriacæ compositio Archiatri medici Ægyptii litteris descripta legebatur, ejusdem medici, quoque sigillo submunitam, rogatus, mihi se præsente legendam paululum concessit, atque postea etiam permisit, ut totam eam diem illam commodius perlegere possem, ac contemplari. Cujus scripturæ principium cum Ægyptio medico

Hebræo Italicam æque ac Arabicam linguam callente, cum legissem, theriacæ esse compositionem, quam per eum annum medici Ægyptii componere pro Turcarum Rege constituerant, quamprimum agnovi. In qua, ut jam dictum est, aderat Achim bassi subscriptio. Illam continuo domi cum dicto Hebræo medico, præsente etiam Octavio Rovereto Tridentino medico excellenti, qui cum Franc. Delphino, ibi pro Serenis. Dominio Veneto Consule Clarissimo, in Ægyptum, medicinam exercendi causa venerat, ex Arabico idiomate in latinam linguam verti, quam quidem ne amplius tuum desiderium remorer, hoc modo scriptis traditam nunc ex me audies. Verum nomina medicamentorum scribere primo Arabice, & mox Latine clarioris cognitionis gratia volui.

Cap. IX.

Theriacæ compositio, quam singulis annis Ægyptii pro Turcarum Rege componunt, quam Tharachsaruc appellant.

ALPINUS.

Ut Theriacam igitur componant, accipiunt.

Acras hausel, id est, pastillorum Scyllinorum, dra. 864.

Acras Affa, id est, pastillorum ex serpentum Thayr vocatorum carnibus paratorum, dra. 432.

Acras Alindaracoron, id est, pastil. Hedicroorum, dra. 432.

Darfelfel, id est, piperis longi, dra. 432.

Affium Rumi, id est, opii Thebaïci, dra. 432.

Zaraverd, id est, florum rosarum, dra. 216.

Hasselesussan, id est, radicis iridis, dra. 216.

Scordium, id est, scordii, dra. 216.

Garicum, id est, agarici, dra. 216.

Dehenbalassan, id est, opobalsami, dra. 116.

Darsini, id est, cinnamomi, dra. 216.

Rohobsus, id est, succi Glycirizæ, dra. 216.

Be-

Bezer Saglian, id eſt, ſeminum bunii, dra. 216.
Mur amar, id eſt, Myrrhæ coloratæ, dra. 108.
Zaffaran, id eſt, croci, dra. 108.
Cheſt mur, id eſt, coſti amari, dra. 108.
Archer, id eſt, floris ſquinanthi, dra. 108.
Selica ſeuda, id eſt, caſſiæ nigræ, dra. 108.
Sombulendi, id eſt, nardi Indici, dra. 108.
Condor Abiat, id eſt, Thuris albi, dra. 108.
Felfel abiat, id eſt, piperis albi, dra. 108.
Felfel aſſuet, id eſt, piperis nigri, dra. 108.
Zenzibil, id eſt, zimziberis, dra. 108.
Stecadus, id eſt, ſticados, dra. 108.
Elchelimbat, id eſt, therebenti, dra. 108.
Faudeneg, id eſt, calamenti montani, dra. 108.
Rhavend ſeni, id eſt, rhabarbari, dra. 108.
Maſchatramaſſie, id eſt, Dictami, dra. 108.
Fraſſium, id eſt, praſſii, dra. 108.
Pentaphilum, id eſt, pentaphyli, dra. 108.
Petroſelium, id eſt, petroſelini, dra. 108.
Chamefitos, id eſt, chamepytheos, dra. 72.
Giahade, id eſt, polii, dra. 72.
Phu, id eſt, Valerianæ, dra. 72.
Amama, id eſt, amomi, dra. 72.
Tinmactum, id eſt, terræ ſigillatæ, dra. 72.
Sombul Rumi, id eſt, ſpicæ Græcæ, dra. 72.
Colochtar, id eſt, vitrioli, dra. 72.
Mea ſeile, id eſt, ſtyracis liquidæ, dra. 72.
Ab balaſſan, id eſt, carpobalſami, dra. 72.
Henud, id eſt, acori, dra. 72.
Raſianeg ſamar, id eſt, ſeminum fœniculorum, dra. 72.
Gentiana, id eſt, gentiana, dra. 72.
Sang Arabi, id eſt, gummi Arabici, dra. 72.
Gardemani, id eſt, cardamomi, dra. 72.
Rohob Chachia, id eſt, ſucci Acatiæ, dra. 72.
Nanachue Endi, id eſt, ameos Indi, dra. 72.
Bezer carafs, id eſt, ſeminum apii, dra. 72.

Anisum helb, id est, anisorum dulcium, dra. 72.
Chemadrios, id est, chamedrios, dra. 72.
Seselios, id est, seselios, dra. 72.
Mu, id est, mei, dra. 72.
Horf, id est, nasturtii, dra. 72.
Hasart leget, teteis, id est, succi hypocistidis, dra. 72.
Secbines, id est, serapini, dra. 72.
Hyusaricum, id est, Hyperici, dra. 72.
Gindubalestar, id est, castorei, dra. 72.
Zaravend tavil, id est, Aristolochiæ longæ, dra. 72.
Daucum, id est, Dauci, dra. 72.

Vini granatorum, aut vini antiqui quantum sufficit. Mellis optimi partes tres. GUILAND. Theriacæ huic descriptioni addenda quoque à te est pastillorum in primis, qui ex scylla conficiuntur, mox etiam aliorum, compositio. ALPIN. Pastillos Scyllinos parantes, accipiunt scyllam albam mediocris magnitudinis, quam triticea pasta contectam, ac conclusam in ignem ponunt, urique sinunt, quousque pasta circa Scyllam posita, perfecte assata videatur, ac crustam contostam contraxerit, quam continuo eximunt, atque extrahunt, quodque intus cœpæ scyllæ est molle accipientes, ei farina orobi permista, in ea portione, ut respondeat duabus scyllæ partibus una farinæ, & plus etiam farinæ admiscent, si scylla multam habuerit acredinem: sicque in miscenda farina scyllæ se gerunt, ut ex multo, vel pauco scyllæ acri sapore farinæ quantitatem expendant: scyllis acriori sapore præditis farinæ plus, & minus his, qui obscuriorem habent acrimoniam permiscentes. Utrumque quippe percoctam scyllam, atque orobi farinam manibus conterunt, atque postea simul mista in mortario contundentes, massam efficiunt, ex qua orbiculos parvos faciunt, digitis prius oleo rosaceo inunctis: hosque permittunt per multos dies sub umbra siccari. Viperinos vero eodem certe modo, ut Gal. in lib. primo, de antidotis docet, ipsi parant; uno hoc excepto, quod ex viperarum carne, ex quibus nostri suos faciunt pastillos, eos non parant, sed ex quibusdam serpentibus, viperis tamen omnino corporis colore, magnitudine, figura, atque habitu pro-

ximis, capite excepto, quod in viperis noſtris depreſſius eſt, cornibuſque caret; ſiquidem ſerpentum illorum capita, uno, vel duobus cornibus prædita ſunt, duo fœminæ, unum mares habent, quæ cornua ſunt veluti acutiſſimæ acus, quibus mulieres ad ſuendum utuntur, atque in hoc noſtræ viperæ ab Ægyptiis differre cernuntur. Sed de his poſterius copioſius loquemur. Paſtillos vero alindaracorum, quos noſtri hedicroos vocant, parant, accipientes.

Darſiſchan, id eſt, corticis rad. aſpalathi, dra. 108.
Caſſabelderira, id eſt, calami aromatici, dra. 108.
Idam balaſſan, id eſt, xilobalſami, dra. 108.
Cheſt mur, id eſt, coſti amari, dra. 108.
Aſſarum, id eſt, aſari, dra. 108.
Mu, vel Meu, id eſt, mei, dra. 108.
Achaovan, id eſt, mari, dra. 108.
Maſtiche, id eſt, maſtiches, dra. 108.
Fecahatcher, id eſt, floris ſquinanthi, dra. 360.
Ravends, id eſt, rhabarbari, dra. 360.
Selica, id eſt, caſſiæ, dra. 360.
Darſini, id eſt, Cinamomi, dra. 360.
Sambul endi, id eſt, ſpicæ Indæ, dra. 288.
Sadegendi, id eſt, folii Indi, dra. 288.
Mur, id eſt, myrrhæ, dra. 432.
Zaffaran, id eſt, croci, dra. 216.

Omnia hæc terunt tenuiſſime, atque cum vino granatorum miſcentes, digitis opobalſamo inunctis ex ea maſſa orbes faciunt, quos in umbra ſiccant.

Cap. X.

In quo Ægyptiorum theriacæ descriptio differat ab ea, quæ ab Andromacho Seniore olim memoriæ fuit prodita.

GUILANDINUS.

Hanc theriacæ descriptionem, quam Ægyptii sequuntur, longe ab ea, quam Andromachus Senior docuit, differre patet: Primum quidem numero ingredientium medicamentorum ab ea differens est; quando in hac ingredientia medicamenta sint novem, & quinquaginta, in Andromachi vero unum, & sexaginta: Deest Ægyptiæ asphaltus, sive bitumen Judaïcum, Centaurea, galbana, malabatrum, opponax, neque in ea perfectus ingredientium simplicium numerus observatur. Andromachi etenim theriacam simplicia omnia ingredientia sex numeris comprehenduntur, quorum primus est quadraginta octo, secundus viginti quatuor, tertius duodecim, quartus sex, quintus, quatuor, atque ultimus duorum. Ægyptiorum theriacæ descriptioni deest sextus numerus, quæ tamen ceteris aliis numeris similis est, suosque habet Andromachi descriptionis numeris plane respondentes, quanquam in majori quantitate illi ipsam una vice componant. Primum enim ingredientium ordinem faciunt octingentorum cum sexaginta quatuor, qui sane magnus numerus ingredientium, descriptionis Andromachi primum numerum decies, & octo plus comprehendit, cum Ægyptii decies, & octo plus theriacæ una vice componant, quam sit Andromachi descriptio. Primus igitur ordo ingredientium simplicium, & secundus, & tertius, & quartus, primo, & secundo, & tertio, & quarto Andromachi ordinibus recte convenit. In quinto vero partim convenit, & partim differt; convenit, quod ex quatuor cum viginti simplicibus medicamentis, omnia, exceptis duobus, habet, quando solum malabatrum, atque thlaspi ei deest. Differt etiam, quia alia habet, quæ in Andromachi descriptione non

non leguntur, qualia ſunt, acorus, apium, & naſturtium, habetque reliqua, quibus ab Andromacho ſextus ordo datur, qualia ſunt, caſtoreum, ariſtolochia longa, atque daucus. Alia deſunt, non enim Ægyptii in ſua compoſitione ponunt, aſphaltum, opopanacem, & centaureum: ex his itaque nobis perſuaſum eſt, illorum deſcriptionem ſcatere multis erroribus. Sed cupio, ut de omnibus rurſum ingredientibus commodius loquamur, eaque altius ſpeculemur, à paſtillorum præparatione facto principio. ALPIN. An non omnium paſtillorum in theriacam ingredientium compoſitionem ex dictis didicimus? GUILAND. Quæpiam de ingredientibus in paſtillorum compoſitionem, fore à nobis clarius cognoſcenda exiſtimo; atque in primis quia tu dixiſti, paſtilllos ex viperarum carnibus parandos, ibi ex ſerpentibus thayr vocatis parari, velim, ut ſerpentem illum, ex quorum carnibus paſtillos, vel trochiſcos illos conficiunt, mihi ſedulo deſcriberes, ut clarius ipſum cognoſcere poſſim. ALPIN. Tahyr ſerpens eſt longitudine duorum ad ſummum cubitorum, corporis magnitudine, colore, figura, ut nuper etiam dictum eſt, viperis à noſtris vocatis, proximis, hoc excepto, quod caput habent magis latum ac depreſſum, atque in eo cornua alba geſtant, mas unum, & fœmina duo, in ſincipite, non ſecus quam acus acutiſſimas; ex quibus aliqui judicarunt, illum ſerpentem veram eſſe ceraſtem: quod ſi Arabum ceraſtis deſcriptione acquieſcendum eſſet, ſine dubio ceraſtis ille ſerpens non erit putandus, quando in hac fera ſive ſerpente, non reperiantur cartilagines ſpinarum loco, ſed eadem ſpina, quibus viperarum corpora prædita ſunt, neque, ut ajunt, plura quam duo cornua geſtant, quæ recta, minimeque obliqua cernuntur; Neque dignoſcitur in his feris, quod Aetius in lib. 13. ſcriptum reliquit, his profecto verbis dicens: *Ceraſtes magnitudine cubitalis eſt, longiſſimus cubitorum eſt duorum, corpore vero arenoſus eſt, & juxta caudam deſquammatus: eminentias habet in capite duas, cornuum ſimilitudine.* Audivi in commorſis ab his ſerpentibus thayr vocatis eadem plane ſymptomata obſervari, quæ à viperarum noſtrarum morſibus prodeunt, hocque unum certo ſcio, non eſſe illorum mor-

morſum uſque adeo exitioſum, ut de ceraſtis morſu à multis proditum eſt. Teſtis erit Antonius Palmerius presbyter admodum reverendus, qui multos annos Cayri, multis Venetis Conſulibus ſacra miniſtravit, fuitque Cancellarius; is mecum una vidit, Mahemetum theriacæ compoſitorem, duos thayr vocatos ſerpentes, dum ut nobis aliquando oſtendere vellet, manibus contrectaret, ab altero ipſorum commorſum, ſola theriaca foris intuſque adhibita ſanatum fuiſſe, in quo cum omnia ſymptomata viperarum apparuerint, ſine dubio affirmare poterimus, thayr viperam cornutam eſſe, cum ſolis cornibus à vipera noſtrorum differat. Ex horum carnibus paſtillos illi, ut jam etiam dictum eſt, non diſſimili, quo noſtri parant modo. Hedicroos vero, quos alindaracorum appellant diverſiſſime ab iis, qui tum à magno, quos Galeno in lib. de theriaca ad Piſo. docuit, tum ex Andromacho ab eodem Galeno, in lib. primo de antid. litteris proditi fuere, componunt. Quod tibi ex ipſorum narrata deſcriptione manifeſtiſſimum eſſe puto. GUILAND. Admodum certe diſſimilis eſt hedicroorum hæc paſtillorum deſcriptio, ab ea, qua in illis componendis, uſus fuit Galenus ex Andromachi mente; attamen illos veris, ac legitimis pleriſque ingredientibus uti exiſtimo, quod in his locis non ſit difficile multa medicamenta ſimplicia haberi, cum Ægypto Arabia, Æthiopia, India, Græcia, ſint conterminæ, in quibus præclara multa ſimplicia, quæ à nobis deſiderantur, ſponte naſcantur, atque facillime illuc convehantur. ALPIN. De his omnibus, dicam libere, quid ab his didicerim, atque quid ſentiam. Et ut à Darſiſahan, qui eſt aſpalathus Dioſcoridis, principium faciamus, dico, illos in hanc hedicroorum compoſitionem veram radicem aſpalathi conjicere, quam ex Creta, vel Rhodo ipſi ſe habere ajunt, quæ eſt valde craſſa, longa, dura, coloreque flavo rubeſcente, admodum odorata. Eam Dominicus à Rege, qui pharmacopolam Cayri agebat pro Georgio Hemo Conſulatum tunc gerente, in Cretæ loco prope portum Fraſchia dictum meo juſſu plures radices excerpſit, & Cayrum pro uſu ſecum tulit. Arbuſtus eſt aſpalathus ramulis denſis, ſpinis albis, duriſque horridus, foliis rutæ proximis,

mis, atque floribus aureis, raris, ſparthii florum æmulis, ſumme odoratis; ego eam plantam jucunditate eximia odoris, ex ejus floribus, ubi Cretæ loca aliquando diverſarer, ad nares elata cognovi. Alii ſunt, qui eo carentes, quandam herbam ſubſtituunt, quam falſo aliqui darfiſahan vocant: hanc ego hyperici ſpeciem ex ejus figura, & ſeminibus nigris ſubrubeſcentibus, in parvis folliculis, qui picis redolent odorem, judico. De Caſſab, elderica rectius, quam noſtri, cum vero ac legitimo mea ſententia utantur calamo aromatico, & non acori radicibus, quæ nunc apud multos herbarum materiæ ignaros medicos, pro calamo aromatico in uſu familiariſſimo exiſtunt, qui quam bene hoc intelligant, tu melius in herbarum materia exercitatior explicabis. GUILAND. Quid? non omnibus manifeſtiſſimum eſt, calamum aromaticum eſſe non radicem, ſed cannam, vel calamum? quod ex Dioſcoridis verbis plane verum eſſe conſtat, dixit enim: *Calamus odoratus in India naſcitur, melior eſt fulvus denſe geniculatus, & qui aſſuloſe frangitur, plena araneorum fiſtula, albicans, lentus in mandendo, & adſtringens, ac cum aliquanta acrimonia amarus.* Et Plinius quoque cannam eſſe calamum aromaticum affirmare videtur; cum dixit: *Ineſt fiſtulæ araneum, quod vocant florem.* Ac Serapio, *& Canna ejus eſt plena cujuſdam rei ſimilis texturæ araneæ, cujus color eſt albus, & eſt viſcoſa.* Ex quo aperte cognoſcitur, falſam eſſe eorum ſententiam, qui acori radices verum calamum aromaticum eſſe affirmant, quando neque calamus acori radices exiſtant, neque concavitatem habeant plenam ejus medullari ſubſtantia, quam florem ipſi appellant, neque aſſuloſe frangantur. Atque tu illum ſæpe mihi oſtendiſti verum, ac legitimum, quem ex Ægypto tecum aſporaſti, qui quidem certiſſimus calamus aromaticus antiquorum eſt, calamus enim in primis eſt, coloreque ſub fulvo ſpectatur, eſt fiſtuloſus, concavus, odoratus, amarus cum aliqua acrimonia, aſſuloſeque frangitur, id eſt, in fruſtula multa inæqualia, inque fiſtularem meatum araneum florem vocatum habet. Hoc ſi Ægyptii in componenda non modo theriaca, ſed in omnibus aliis medicamentis, utantur, rectius certe quam noſtri agunt. Caſſab el-

derira Arabum verus proculdubio eſt calamus aromaticus. Hinc rogatos vellem omnes tum medicos, tum pharmacopæos, ut illum aſpernari nolint tanta cum componendorum medicamentorum jactura. Cujus copia, modo ipſum in uſu recipere voluerint, ex Ægypto, atque Syria eis non deerit. Alpin. Gratulor te hanc veritatem cognoviſſe. Sed nunc age de xilobalſamo; de quo non minus etiam multi ex noſtris hæſitant, quanquam nonnullos ramulos, tenues, rectos, ſubrubeſcentes, odorem ac ſaporem non obſcure veri opobalſami redolentes, in ſuis officinis habeant, quos eo nomine etiam appellant, qui certiſſime veri ramuli plantæ balſami exiſtunt, id quod ego ſenſibus verum eſſe cognovi: nam non modo Cayri aſportatas ex Arabia recentes virgas vidi, verum etiam Venetiis in Arbuſculo veri balſami, quem domi meæ viventem plures viderunt, atque quod magis mirum multis videbitur, etiam ex illius parvuli balſami arbuſti ſtipite, ubi alia quæpiam foliorum ab eo abſcindebantur, verum opobalſamum ſtillaſſe multi ſpectarunt, quod e guſtu, atque odoratu omnes qui alias aſportatum ex Ægypto verum opobalſamum viderunt, verum eſſe faſſi ſunt. Hoc vidit Jacobus Contarenus, Senator Clariſſimus, plantarumque materiæ doctiſſimus, atque ſtudioſiſſimus, Nobiliſſimuſque Joannes Vuthus Anglus, ſimul cum nobiliſſimo Fererio Gallo, quampluresque alii tum Angli, tum Germani, atque Marcus Phenarius Venetus pharmacopola præclarus ſimpliciumque medicamentorum cognitionis non ignarus, ac alii multi, quos, ne te virum doctiſſimum majori tædio, quam liceat afficiam, omitto. Hanc vero balſami, carpobalſami, & xilobalſami veritatem in dialogo de balſamo olim Cayri conſcripto fuſius manifeſtavi, de qua etiam inferius non pauca erunt ſuis locis rurſum memoriæ mandanda. Multas recentes virgas balſami ex Arabia Cayrum valde cito convectas inſpexi, quæ eximium odorem opobalſami ſpirabant, qui tamen adeo cito exolvebatur, ut paucos poſt dies obſcuriſſime ſentiretur. Guiland. Atque hinc eſt, quod hæ virgæ, huc aſportatæ, in tam longo itinere odore multum reſoluto, obſcuriſſimum tum ſaporem, tum odorem referunt. Quamobrem laudarem

ego,

ego, ut pro illis interim carpobalſamum odoratum ſubſtituerent. Sed per Achaovam, quid intelligunt? ALPIN. Per Achaovam herbam aliqui accipiunt camomello valde ſimilem, quam achaoen, vel uchoven, vel alachuan etiam appellant. Creſcit hæc herba copioſiſſima in Ægypto, præſertimque Cayri, in loco Sbechie vocato, altitudine paulo minore ipſius camomelli, floribuſque ei maxime proxima, ac foliis matricariæ ſive parthenio, ſimilis; ipſamque ego ſæpiſſime virentem decerpſi, quæ obſcuriſſimum tum ſaporem, tum odorem, atque etiam ingratum edebat. Aliqui vero ſequentes fortaſſe Avicennam, dicentem achaovam eſſe acuti ſaporis, atque odoris, aliam herbam albam odoratam, atque cum acri ſapore origani fere æmulam intelligunt: ex quo non adeo erraſſe Avicennam conſtat, qui dixit, achaovam habere flores odore atque ſapore maro proximos, jam dictam herbam acuti odoris, ſaporiſque intelligens, an vero ipſa verum marum ſit, adhuc ignoro. Per darſini optimam cannellam intelligunt, ſive cinnamomum, quod nulla in re à cannella differt, quam gracilitate, odoriſque, ac ſaporis præſtantia; Faſces multos conſpexi veri, ut arbitror, cinnamomi, qui cortices erant cannellæ colore, contorti, vel obvoluti, cannellis multo tenuiores, graciliores, & breviores, craſſitiem veri calami odorati, habentes: quo etiam tenuiores exiſtunt, qui vetuſtate omni fere, tum ſapore, tum odore carebant. Et ſi aliquibus odor aliquis, vel ſapor aderat, ſatis obſcurus, atque non niſi cannellæ proximus ſentiebatur. Quam ſpeciem cannellæ tenuem, brevem, obtortam, darſini Arabes appellant. Quæ maxime cum difficultate in Ægypto invenitur. Quam noſtri cannellam communiter dicunt, Arabes cherfe nuncupant, & caſſiam ligneam ſelica. In qua multi etiam Cayri decipiuntur, non tamen in theriacæ compoſitione ipſam ponunt, quando veram caſſiam illi ſemper in ipſa adpoſuerint, opinantes ſelica non eſſe caſſiam ligneam, ſed corticem ex Barbariæ locis aſportatum, craſſum, ac ſubrubrum, qui cortex, me judice, eſt verus ac legitimus macer Dioſcoridis: hunc corticem ſelica ſeuda vocant. Ibi vero multæ ſelicæ circumferuntur, quarum in una aureus eſt cortex, amarus, cum

quadam adstrictione, cujus decoctum, & infusum in aqua simplici frequentant instar fomenti, ad oculorum lippitudines, quibus mirifice prodest, quem corticem vocant selica umra. Alter est cortex subflavus, vel subruber, vel subniger, sapore subdulci, stipticoque, ac omnis odoris expers, quem aliqui veræ cassiæ ignari, cassiam esse opinantur; hincque aliqui ipsum appellant, quod cassia nigra sit, selica seuda, quod idem est, ac si dixerint, corticem nigrum. Hunc corticem verum esse Dioscoridis macerem ego sine dubio ex notis à Dioscoride proditis, affirmarim. Est & tertius cortex, quem selica per excellentiam appellant, quasi dixeris, cortex, omnium præstantissimus, qui sane cassia est vera, quam nostri ad differentiam fistulæ solutivæ, quam etiam cassiam vocant, ligneam cassiam dicunt. Per rhavend sevi, rhabarbarum accipiunt, & per sadeg endi cinnamomi folia, lauri foliis proxima, sed multo majora, quibus nostri pro vero folio utuntur. Per chest, utuntur quadam radice alba odorata, sapore modice amaro, cum multa acrimonia linguam feriente, quam ex Syria convehunt; quæ radix si acutissimum odorem, quo caput feriretur, haberet, sine dubio verus costus Arabicus esset. Neque opinor multum falli illos, qui pro vero Arabico costo ea utuntur. GUILAND. Id ego quoque verum esse costum Arabicum puto, recteque idcirco facere Ægyptios medicos eo utentes. Neque obstat, quod caput odore acutiori non feriat, cum Dioscorides dixerit, Syriacum tantum caput odore ferire, non tamen Arabicum, quem potius suavioris, ac jucundi esse odoris scriptum reliquit; unum est in eo præcipuum, scilicet sapor valde mordens, cum pauco amarore. Sed, quæso, quid per amomum ipsi intelligunt, de quo inter nostros hactenus maxima lis fuit: quoque pro eo in medicinæ usu illi utantur, audire cupio, atque num semina, an ligum ab iis credatur. ALPIN. Ipsi non seminibus, sed ligno quodam odorato pro amomo utuntur, quod amama appellant. Est itaque ipsorum amama ramulus brevis, gracilis, multis obliquitatibus, atque parvis densis obtortis ramis præditus, vereque racemo uvarum figura similis. Est tamen lignosus, durus, frangibilis, colore

cor-

corticis quidem nigro, subrubescente, ligni vero, vel albo, vel flavo, præditus, valde jucundum atque aromaticum odorem respirans: nullius tamen est saporis: hocque ligno pro amomo merito utuntur, cum, mea quidem sententia, Dioscorides, qui verius de eo scripsit, potius de ligno intellexerit, quam de seminibus, non ab reque dixeris amomum racemosum, quasi lignum uvarum racemis figura similem. GUILAND. Multi ajunt lignum hoc, pro quo amomo Ægypti utuntur, esse plantæ rosæ Hierici vocatæ, quod tamen falsum esse comprehenditur, ex hoc præsertim, quod hujus stirpis caules, vel ramuli lignosi non existunt, neque frangibiles, neque odorati, quales sunt, quibus pro amomo ii utuntur, qui duram lignosam substantiam habent, facillimeque digitis franguntur, odoremque suavissimum respirant, & quia flores parvos albos violarum floribus primos proximos habent, fortasse non immerito eos pro vero amomo habent: Nam & ipse Dioscorides dixit: *Amomum est arbustum, quod e ligno racemi modo in seipsum convolvitur, florem habens parvum, album, violis proximum, atque folia brioniæ. Melius ex Armenia portatur, aureo colore, cujus lignum subrubrum, atque odoratum existit.* Ex quibus Ægyptios magis, quam nostros probarem, qui ligno utantur pro amomo, & non seminibus, ut nostri faciunt, prorsus sapore atque odore carentibus. Res tamen est perdifficilis, quippe ut hæc veritas antiquorum monumentis demonstretur, cum apud varios scriptores, amomi historia plane varia inveniatur, ex qua nihil, vel parum certi elici potest. Sed de myrrha etiam loquamur, quam illi vocant Mur. ALPIN. Per mur myrrham omnes intelligunt, sed tamen optima Trogloditica carent, cujus loco illa utuntur, quam Dioscorides ergasimam appellat, qua & Venetos pharmacopæos uti quoque scio. Hæc enim colore, atque aspectu gummi est proxima, odore gravi, gustu modice amaro. Alia simplicia medicamenta, quibus utuntur ad dictorum pastillorum compositionem, eadem existunt, quæ apud nostros quoque in usu existunt. Hæcque de hujusce compositionis ratione à nobis dicta sint. Nunc per opportunum erit, ut ex medicamentis in theriacæ compositionem ingredien-

tibus, quæ cum apud noſtros uſitatis conveniant, & quæ differant, loquamur. GUILAND. Ut lubet; ſed non de omnibus, ſed tantum de neceſſariis brevitatis cauſa ſermo habeatur, ac tantum de his, quorum uſus non omnibus adeo patet, & in quibus multi dubitare videntur.

CAP. IX.

De aliquibus ſimplicibus medicamentis in theriacæ compoſitionem ingredientibus, conſideratio.

GUILANDINUS.

QUID itaque intelligunt per denbelaſſam, velim in primis mihi narres: atque mox de ſingulis aliis, quorum uſus noſtris haud omnino clarus eſt, erit dicendum. ALPIN. Per denbalaſſam ſuccum balſami arboris, per idanbalaſſam, lignum, & abbalaſſan fructus, illi intelligunt, quæ omnia vera habent, atque recentiſſima, quibus ad componendam theriacam atque alia medicamenta, utuntur. Noſtri hæc ex Græcis appellavere, opobalſamum, xilobalſamum, atque carpobalſamum. Omnia hæc apud me vera ex Ægypto comportata vidiſti, faſſuſque tunc fuiſti ſine dubio legitima ac vera eſſe. Quoniam autem de his poſterius, ubi de balſami planta loquemur, copioſius agemus, propterea alia de his in præſentia dicenda non ſunt. De cinnamomoque & caſſia nihil aliud, quam quod de ipſis jam dictum eſt nos dicere oportet. GUILAND. Quoniam autem ubi de cinnamomo, & caſſia ſermonem habuiſti, non recte percepi, ideo rurſum exploratius à te eadem audierim, tu enim dixiſti, Ægyptios pro cinnamomo, & caſſia, iis tribus nominibus uti, quippe darſini, cherfe, & ſelica, quibus ſane nominibus intelligunt cinnamomum, cannellam, atque caſſiam, ſcilicet per darſini corticem cannellæ ſimilem, ſed eo tenuiorem, longe breviorem ac graciliorem, in ſeipſum inverſum, convolutum. Per cherfe noſtram uſitatam cannellam, & per Selica, Caſſiam, quam ligneam noſtri appellant. ALPIN. Cayri vidi non-

nonnullos fasces veri cinnamomi, præ antiquitate toto fere odore ac sapore resoluto, idque apud Joannem de Leonardis, Venetum, mercatorem integerrimum. Erat enim illud cinnamomum; cortices tenuissimi in seipsos cannellæ modo involuti, crassitie tamen communium arcuum cordas non excedebant, vel calamis aromaticis proximi, longeque erant cannellæ breviores, quæ palmi longitudinem non excedebant. Ipsorumque odor, ac sapor, quamquam obscurissime ex vetustate sentiretur, nihil differebat, ab eo, quem communis cannella spirat, atque sapit. Cannella igitur, quam, ut jam dictum est, cherfe appellant, neque odore, neque sapore, neque colore à vero cinnamomo differens est, & solum corticis crassitie, & longitudine interstinguitur. Verum cinnamomum, ut ex multis audivi, cannellæ sapore atque odore præfertur, quia cinnamomi odor suavior, atque validior, saporque dulcior, atque mordacior sentitur. Hincque puto Theophrastum scripsisse, cortices tenuiores è surculis, vel sarmentis tenuioribus eximi, cinnamomumque, quod ex tenuibus fit præstantius, atque cassiam ex crassioribus, minus efficacem; ex quo dicendum est, cinnamomum nihil aliud esse, quam surculorum, vel ramulorum tenuissimorum cortices, & cannella, majorum, atque crassiorum, atque adhuc crassiorum juxta Theophrastum, cassia. Qui an verum attigerit, valde dubius sum, quem tu, qui isthæc omnia accuratius cognoris, facile illustrare poteris, atque hujus veritatem mihi aperire. GUILAND. Quid? cassiam à cinnamomo, & cannella differt crassitie, ac odoris, saporisque præstantia? hoc plane falsum esse scio, siquidem has observari differentias in variis cannellis, atque cinnamomis puto, ex quo differunt cinnamoma atque cannellæ inter se corticum magnitudine, ac odoris saporisque præstantia. Namque cinnamomorum alia sunt tenuioris corticis, odorisque ac saporis validioris, & alia crassioris, & odoris, saporisque obscurioris, veluti etiam ex cannellis aliquæ sunt crassiores, majores præstantioresque, quoad odorem saporemque atque aliæ minores, atque odoris saporisque humilioris. Ex his colligo cinnamomum, quod dasirni Arabes vocant, nihil aliud esse, quam corticem tenuissimo-

ſimorum ſurculorum, qui ſunt odoratiores, ac validioris ſaporis, & cannellam, quam cherfe appellant, eſſe corticem craſſiorem, omniumque craſſiſſimum, qui à craſſioribus ramis ac truncis aufertur, eamque cannellam quoque eſſe, minimeque caſſiam, ut voluit Theophraſtus, cum eundem odorem ſpiret, atque eundem plane ſervet ſaporem, qui in cannellis obſervatur, etſi longe obſcuriorem. Caſſiam vero, quam ſelica Ægyptii dicunt, alterius eſſe arboris corticem cenſeo, cum diverſiſſima tum odore, tum ſapore à cannella clariſſime cognoſcatur: odores ſiquidem ſaporeſque cannellæ, ab odore, ſaporeque caſſiæ ſpecie ſane differunt; ſapor cannellæ eſt ſubdulcis, cum multa mordacitate; at caſſiæ aliquantulum amarus. Igitur cum caſſia differentiſſimum à cinnamomo, cannellaque, qui ſunt unius ejuſdemque arboris cortices, odorem ſaporemque edat, quid diverſum à cinnamomo, & cannella neceſſario erit judicandum; ex caſſiæ etenim corticis gracilitatis, tenuitatiſque, & craſſitiei differentia, variæ ejuſdem profecto caſſiæ præſtantioris, & minus præſtantis differentiæ exurgunt. Cayri plurimos cortices caſſiæ craſſiſſimos vidi, uſui prorſus fere inutiles, cum vix aliquid odoris, atque ſaporis haberent. Non immerito igitur Ægyptios ego laudaverim, qui illis tribus nominibus cinnamomum, cannellam, atque caſſiam comprehendunt. Quod autem cinnamomum nunc reperiatur, apud plures medicos eruditos dubium non eſt, nihilque à cannella differre, niſi, quod ipſa præſtantius ſit: ſi enim cannellæ cortices tenuiſſimi, & gracillimi, ex ſurculis extracti recentes haberentur, veluti paulo craſſiores, quos cannellas, & cinnamoma confuſim noſtri appellant, habentur, ſine dubio eſſent ad uſum præſtantiores, veraque cinnamoma dicerentur. Verum quia odor, ſaporque corticum tenuiſſimorum ſurculorum in humido facile reſolubili fundantur, facile priuſquam in Ægyptum, vel Syriam convehantur, in tam longo itinere odor, ſaporque evaneſcit, ac minuitur, ea ratione fit, ut mercatores, quod ſic cito cinnamoma ſua præſtantia deficiant, atque inutiliora reddantur, non convehant ea, tum quia difficilius à ſurculis eximi poſſunt, tum quia odore ſaporeque in tam longo itinere

itinere destituta, viliori pretio & difficilius à mercatoribus venduntur. Cannellam vero, quod certe crassior est, non sic facile à quacumque causa patitur, odore saporeque, namque non deficit: ob id ex Arabia mercatores convehunt, quia diutius odorem, atque saporem conservat, facileque ab omnibus coëmitur. Sed hæc de his dicta sufficiant. Per Elchenlimbat, ut nuper etiam dictum est, in usum habent resinam terebinthinam, siccam, duram, lucidam, foris albam, & intus flavam, odoratam, quæ linguam aspero subdulci sapore ferit, dentibusque commansa in ore, ac cera mollescit, sicque in ore, substantia, mollitie, saporeque ceræ videtur proxima. Per tinmactum vero bolum orientalem ex terra, in Chia insula certa quadam die mandato Turcæ maris præfecti singulo anno effossa, paratum. Jussu enim hujusce præfecti Bassa vocati, cui Turcarum Rex eam terram dono dedit, singulo anno certa ac statuta die ista terra effossa Byzantium sub sigillo mittitur, ibique recte purgata in varios orbes formatur, quæ his coloribus spectatur, quippe cineritio, vel subrubro, vel subflavo, saporeque subdulci, adstringenti, lenta, viscosave, atque pingui substantia observatur. Hanc terram pro compositione theriacæ habent præstantissimam, è Byzantio sub sigillo Cayrum conductam. Per sang Arabi gummam in compositione recipiunt, quam nostri Arabicam appellant, ex arboribus acatiæ in Arabia petrea nascentibus collectam. Magnam quidem hujus gummi copiam eas arbores in Ægypto gignere te scire certo scio: ex quo illos plane errare cognoscitur, qui communem gummam ex Ægypto advectam veram esse Arabicam negant, sed illam tantum Arabicam fatentur, falso à Dioscoride perdocti, quæ vermicularis cernitur atque alba; Quod sane falsissimum est, quando omnia gummata, non tantum alba, lucida, vermicularia, sed etiam gummis nostratibus colore, & figura proxima, exinde asportata, vere Arabica sint, atque ex spinæ Ægyptiæ, vel acatiæ arboribus colligantur. Nullæ siquidem in Ægypto, vel Arabia deserta arbores, excepta acatia inveniuntur, vel ibi vivunt, quæ gummata gignant: omnia quæcumque illinc asportantur in arboribus prædictis, & non in aliis colliguntur; ea enim lo-

ca omnia, cerasis, prunis, pomis, pyris, atque aliis arboribus gummatorum feracibus carent: sola acatia ibi est, quæ gummata gignat: sed de his etiam, ubi de Acatia arbore loquemur. Per Rhob. cachiæ, succum ab immaturis siliquis illiusce arboris expressum intelligunt, eoque in hac compositione utuntur. Miror quidem aliquos excellentissimos medicos, lacrymam ex Acatia arbore collectam, & non ejus succum fore ad componendam theriacam in usum recipiendum, quando in Ægypto nemo viderit ab hac arbore stillantem lacrymam, colligi, vel illiusce aliquem unquam fuisse usum, cum nulla ab ea stillet lacryma. Neque mirari nos debemus Galenum, atque post ipsum Aetium dixisse, liquidum succum, qui talis semper est, ubi non multum coquitur, ex quo etiam perassatur, nam remanet liquidus modo ab his (ut nunc omnes nescio qua negligentia faciunt) à nimio calore non perassetur, atque siccetur. Ibi enim liquidus, mollis, acatiæ succus, reperitur, atque siccus, & durus; sicci vero major est usus apud Coriarios, pro tingendis coriis, siccus optimus est recens, nigro colore subrubescente, atque sapore subdulci atque adstringenti observatus. Ameo, quem Nanachue endi vocant, utuntur optimo, ac sincerissimo ex India delato. Pro Gardemani utuntur iisdem seminibus aromaticis, à nostris pro cardamomo receptis. Daucum ex Creta perquirunt optimum, quo utuntur: pro Hehud, id est, acoro vero utuntur, scilicet illis radicibus, quibus nostri pro calamo aromatico utuntur, quæ vere radices acori existunt. In usu aliorum ingredientium à nostris Ægyptii non differunt, iisdem ac nostri simplicibus medicamentis recipientes in usum ad componendam theriacam. GUILAND. Video etiam Ægyptios multos errores committere in componenda theriaca, proinde merito suspicandum à nobis videtur, tot laudes, ei à multis datas fortasse non convenire, vel neque iis morbis, atque venenis, quibus sic præstantissime succurrere dictum est, ita præsentaneum, atque tutum esse auxilium; eos ego tibi errores distinctius explicabo, tu vero quid sentias expectabo.

CAP.

CAP. XII.

Errores, quos Ægyptii committunt in componenda theriaca, atque de ipſorum theriacæ præſtantia.

GUILANDINUS.

Nulli dubium, quin Ægyptii in componenda theriaca multos errores committant: in primis ipſorum compoſitio ab ea, quam Andromachus docuit, multum differt numero ingredientium: cum ex Andromachi Senioris deſcriptione conſtet, ingredientia theriacam eſſe numero unum ac ſexaginta, & Ægyptiorum deſcriptio ſit tantum quinquaginta novem, eique etiam deerit aſphaltum, ſive bitumen, centaurea, Galbana, malabatrum, opopanax, & thlaſpi, quæ omnia habet Andromachi deſcriptio. Ægyptia vero quædam habet, quibus illa caret, acorum, apium, atque naſturtium. Præterea Andromachi deſcriptio ingredientia medicamenta ſex numerorum ordines complexa eſt, quorum primus conſtat, quadraginta-octo, ſecundus, viginti-quatuor, tertius duodecim, quartus ſex, quintus, quatuor, ſextuſque & ultimus duobus. In Ægyptiorum vero deſcriptione, quinque tantum ingredientium numerorum ordines leguntur. Melliſque etiam in compoſitione triplam addunt proportionem, cujus Andromachus nullam præſcripſit quantitatem: præterea trochiſchorum, vel paſtillorum alindaracorum deſcriptio apud ipſos diverſa plane ab ea, quam Gal. laudavit. Paſtillos quoque ex carnibus cornutorum ſerpentium parant, quos omnes noſtri medici damnant, multo magis, quod in arenoſis locis illi capiuntur, quos Gal. ſummopere in lib. de theriaca, ad Piſon. damnavit. Quid itaque dicemus de præſtantia theriacæ Ægyptiæ tot ſummis laudibus à multis celebratæ? ALPIN. Diverſam ſane eſſe compoſitionem ab ea, quam Andromachus ſcriptam reliquit, eaque cauſa etiam non nihil à ſua antiqua præſtantia ipſam defeciſſe, credendum profecto eſt. Quod peccatum commune etiam eſt noſtris theriacis, quæ à noſtris pharmacopolis ita parantur, ut multa deſiderentur in-

gredientia, multaque male ſubſtituantur, non ſine artis dedecore, veluti eſt acorus verus, calamus aromaticus, amomum, terra lemnia, opobalſamum, xilobalſamum, & carpobalſamum, atque alia, quibus noſtra theriaca caret, quamquam illa ſimplicia leviſſimo negotio haberi poſſent, ſi modo illi ipſa agnoſcere vellent. Ægyptiorum vero theriaca hæc omnia cum habeat, etſi aliis erroribus in compoſitione commiſſis, theriaca Andromachi Senioris non ſit dicenda, eſt tamen affirmandum, antidotum eſſe inſignem, multis viribus præditum. Aliquos ab aſpidibus, cornutiſque Ægyptiis viperis, atque à ſcorpionibus, qui ibi ſunt pernicioſiſſimi, quales Dioſcorides deſcripſit, demorſos, vel ſauciatos, illiuſce tantum theriacæ uſu probe, ac fere continuo ſanatos vidi: omnes affirmant theriacam illam vim efficaciſſimam habere adverſus omnia venena, atque ferarum virus, plurimos vero morbos hoc antidotum juvare poſſe, non eſt longa oratione perſuadendum, cum ex ingredientium ſimplicium viribus facile pateat, ego mulierem viduam, multis annis ab uteri gravioribus doloribus vexatam, nec non ab aſſidua cruditate, ventriculum languidius adeptam, eam crudorum humorum gignere copiam, ut quotidie ingentem aquoſæ pituitæ molem vomere cogeretur; hæc, inquam, mulier uſu theriacæ Ægyptiæ probe ſanata fuit: ſileo brevitatis cauſa, alia commoda in paralyticis, vertiginoſis, ſuſpirioſis, ac conſumptis, atque in aliis fere innumeris malis ex theriacæ uſu obſervata. Neque id injuria, cum ea valde perficiatur vero calamo, acoro, amomo, opobalſamo, carpobalſamo, xilobalſamo, & multis aliis præclariſſimis medicamentis, quæ humani generis ſaluti magnopere conducunt, quæ quidem in noſtra theriaca deſiderantur. Sunt qui affirment, illius theriacæ præſtantiam, ex cornutorum ſerpentium carne augeri, ſiquidem ajunt, carnes tyrorum, quas aliqui ceraſtes dixere, eſſe noſtrarum viperarum carnibus calidiores, venenoſioreſque. Quod non parum efficaciæ ipſorum theriacæ addere colligunt; quando antidotum promptius ad cor deducatur ex ſerpentis facultate, cujus venenoſam qualitatem cum homine inimicitiæ cauſa, ſubito ad cor præcipuum hominis propugnaculum ſuapte natu-

ra duci ac invadere omnes ſciant. Ex quo, ut dicunt, caro illorum ſerpentium longe multo noſtrarum viperarum carne eſt venenoſior. Igitur antidotum reddet promptius, ut cor ſubeat, illique opem ferat. Præterea, ob animalis ſpeciem, & ob calidum ſub quo naſcitur, & alitur cœlum, & quod in locis aſperis arenoſis vivat, ratio ſuadet, ex ipſorum carne confectos paſtillos eſſe calidioris facultatis, idque antidoti motum ac operationem ſine dubio juvare. Quamobrem has non indignas laudes de Ægyptiorum theriaca prædicere videntur. GUILAND. Hoc antidotum, etſi Andromachi theriaca non dici queat, cum adeo diverſo modo componatur, tamen quod ex multis nobiliſſimis venenis atque medicamentis ſit compoſitum, quæ multis aliis morbis valide occurrere poſſunt, non indignum ac inutile anditotum dicetur; affirmoque & ego, ipſum poſſe multis malis præſentaneum eſſe auxilium; verum illius ſumma facultas, ab illius forma reſultans, & tum experientia ab Andromacho, ut puto inventa, tum ab ingredientium medicamentorum natura, & ab ipſorum ſic ordinato pondere probata vitiato poſtea ingredientium pondere, atque multis deſideratis ingredientibus, aliiſque peſſime admiſſis, interiit. Sed ne plus temporis in hoc antidoto conteramus, cum aliqua præterea fuerint à te de illius uſu dicta, finem faciemus. ALPIN. Uſus theriacæ apud Ægyptios eſt frequentiſſimus, præſertim in venenatis, atque ab omnibus ſerpentibus demorſis, à ſcorpionibuſque ictis, qui ibi, ut dixi, exitioſiſſimi, quales Dioſcorides prodidit, habentur; noſtris etenim ſcorpionibus longe majores exiſtunt, colore viridi, claro, nullique nigri ibi exiſtunt. Multi igitur thericam diu frequentant ita, ut aliqui per totum annum, & aliqui per plures ea utantur, putantes illum naturalem calorem fovere atque augere, juventutemque diu conſervare, & vitam longiorem reddere. Ejus vero utilitatem in iis, qui ſtomachi languores patiuntur, & à diminuto calore conquoquere nequeunt, nemo eſt, qui ibi ignoret, ita familiaris eſt pro ſtomachi calore augendo, vel conſervando; neque immerito, cum plerique debilem ſtomachum, ac languidum obtineant, quod omnes veſcantur cibis refrigerantibus,

aquamque ebibant, & dulcibus balneis immoderate ac inordinate, utantur: venerique maxime indulgeant. Quisque etenim ibi uxores multas ducere poteſt, atque non minus mancipia, quot alere ſuis ſumptibus poteſt, pro veneris delectatione, nec tamen his ipſorum turpiſſima libido vincitur; ex his itaque cauſis multi ventriculi debilitate laborantes, uſum theriacæ feliciſſime frequentant. Multos vidi fere tabe conſumptos non concoquente ventriculo, uſu illiuſce antidoti vitam redemiſſe. In antiquis opthalmiis, ſurditatibus, vertiginoſis, reſolutis, epilepticis, convulſis, atque aliis omnibus tum morbis, tum ſymptomatis à frigiditate naſcentibus, omnes theriaca utuntur, non minuſque in omnibus peſtiferis febribus, & in peſte nihil habent, in quo magis confidant, quam theriaca. In puerulis etiam ejus uſum exercentes, quid verbis longius rem produco, ipſi fere ad omnes morbos, ac ſymptomata theriaca utuntur: atque hæc de ipſa dicta ſufficiant. GUILAND. Compoſita alia, quibus illos uti nuper narraſti, te quoque ſubjungere æquum eſt, proinde expecto ea quoque ex te audire.

CAP. XIII.

De quibuſdam aliis compoſitis medicamentis, quibus etiam Ægyptii utuntur.

ALPINUS.

Habent illi aliam theriacam ad ſcorpionum ictus, qua frequentiſſime utantur, quam tarach elacrap appellant, quam componunt accipientes, piperis nigri, dra. x. piperis longi, dra. v. cyperi, dra. ij. ariſtolochiæ longæ, radicum paſtinacæ, quam cariotam noſtri appellant, ex quibus pulverizatis, & melli dulcium ſiliquarum commiſtis electuarium parant. Hujus ſemunciam exhibent ictis à ſcorpionibus, quibus validiſſime etiam adverſari cenſent, pulveris ariſtolochiæ rotundæ, & corticum radicum capparorum ſemidrachmam cum vino aromatico datam. Aliud antidotum, quod el philoſopha appellant, in

uſu

usu apud ipsos est etiam frequentissimo, ad firmandum catarrhum, quod spiritus corporis roborat, appetentiam concitat, concoctionem juvat, memoriam, bonosque mores augere quoque ajunt, à frigore defendit, stillicidio urinæ confert, & doloribus vesicæ ex flatu concitatis, semen genitale auget, dolorem itidem à dorso levat, membraque principalia roborat, dentes in gingivis firmat; hæque dotes atque aliæ leguntur in libro ebnag el ducan vocato, in quo omnia composita, quibus illi utuntur, scripta sunt. Parant vero hoc electuarium, accipientes, piperis nigri, piperis longi, zinziberis, cinnamomi, mirabolanorum emblicorum, fumi terræ, aristolochiæ rotundæ, florum calaminthæ, granorum pinearum, nucis Indæ, curcumæ, & alii etiam addunt, nasturtii, testium lupi, an. uciam, passularum à seminibus mundatarum, id est; pulpæ drachmas triginta, mellis partes tres: omniaque simul miscent, pulverizatisque pulverizandis electuarium faciunt. Alii hoc sic componunt, sumentes piperis nigri, piperis longi, zinziberis recentissimi, cinnamomi, mirabol. emblicorum, bellericorum, fumi terræ, aristoloch. rotundæ, cucurmæ, florum calaminthæ, granorum pinearum magnarum, nucis Indæ partem unam, mellis despumati partes tres, singula separatim pulverizant, per cribrumque densum deducunt, miscent, & faciunt electuarium secundum artem. Aliud etiam parant, estque philonium persicum Avicennæ quo utuntur; componunt vero ipsum accipientes piperis albi, seminum hyosciami albi, an. dra. xx. opii, terræ sigillatæ, an dra. x. croci, dra v. euphorbii, spicæ nardi, peretri, an. dra. ij. castorii, camphoræ, an. sc. xv. contundantur omnia, quoad pulverizentur, per setaceumque trajiciantur, quæ simul misce, & rursum fac, ut per setaceum exeant, ex quibus cum mellis despumati idonea quantitate mistis, fiat electuarium, quod per mensem in clauso vitreato vase ad usum servetur. Cujus apud illos usus est familiarissimus ad immoderatum sanguinis, vel alterius humoris fluxum, præsertimque ad menstrua profluvia firmanda, atque ad gonorrhæam. Aliud etiam quod bers nominant, penes omnes est usitatissimum, ipsumque parant ex piperis albi semi-

num

num hyoſciami albi, an. dra. xx. opii, dra. x. croci, dra. v. (Alii crocum ad quinque tantum chirat in hac compoſitione ponunt) ſpicæ Indæ, euphorbii, piretri, an. dra. j. Omniaque in tenuiſſimum pulverem redigunt, ex quo cum melle deſpumato electuarium conficiunt. Videturque hæc compoſitio parum diſſimilis, vel differens à Philonio Romano, ex Avicenna litteris prodito: iiſdem enim viribus eſſe Ægyptii experiuntur. Demum ii non minus Dirmuſch, electuarium, quod Diameſch vocant, in uſu habent frequentiſſimo, ad hilaritatem animi conciliandam, & ad augendam venerem, cujus gratia dictum eſt, medicamentorum, phenoniæ, bers, atque Diamuſch uſum eos maxime exercere. Hæcque illa exiſtunt medicamenta, quæ penes illas gentes tum componi, tum frequentari obſervavi. Supereſt modo, ut nonnullos clyſteres etiam narremus, quibus ad varios morbos atque ſymptomata ii quoque familiariſſime utuntur. GUILAND. Neque id nobis inutile erit. Quo auxilii genere eos populos maxime delectari olim intellexi. Itaque ne te hos quoque mihi narrare pigeat.

CAP. XIV.

De nonnullis clyſteribus apud Ægyptios uſitatis.

ALPINUS.

In febribus, inflammationibuſque internis, & in aliis omnibus morbis à calida cauſa concitatis, clyſteres ii frequentare ſolent paratos ex decocto ſeminum endiviæ, lactucæ, malvæ, altheæ, bammiæ, melochiæ, ſonci, oxylapathi, abdellavi, melonis, chate cucumeris, cucurbitæ, ac oleo ſeſamino (dehenſiris apud ipſos appellato) melleque carnubus ex ſiliquis quippe dulcibus expreſſo, quo ii familiariſſime in clyſteribus ad ſubducendam alvum, utuntur. Sunt aliqui, qui ad ſupra dictum conficiendum decoctum pro clyſtere parando, addunt etiam pruna damaſcena, ſebeſtena, atque fructus paliuri, quos

nabca

nabca nuncupant, caſſiam ſolutivam, vel tamarindos. In iis vero, quibus ex calore febrili atque ſiccitate, vel à calidis, mordentibuſque halitibus vigiliæ, deliriaque contingunt, clyſteres conficiunt, decocto ex ſeminibus pſyllii, papaveris albi, interdum etiam nigri, hyoſciami albi, aliquando etiam rubri, nenupharis, portulacæ, malvarum, betæ, parato; atque oleo nenupharino; in quibus ubi etiam ab iiſdem cauſis ſitim concitatam lenire volunt, addunt ſubſtantiam tamarindorum, & acidorum ceraſorum, necnon berberis fructus, quando etiam adſtrictione aliqua alvus opus habet. Et in ſiccitatibus ventris, cum ipſum laxare ſolummodo ſtudent, clyſtere utuntur, ex ſeminibus malvarum, melochiæ, bammiæ, betæ, pſyllii, hordei, fœnugræci, meliloti, lini, altheæ, cytoniorum, papaverum alborum, paſſulis à ſeminibus mundatis, prunis damaſcenis, ſebeſtinis, dactilis maturis, ficubus ſycomori, muſarum fructibus, atque jujubis parato, cum melleque carnub, vel caſſia ſolutiva, & oleo ſeſamino, quibus ubi etiam purgare alvum deſiderant, addunt aliquando ſcammonium uſque ad binos ſcrupulos, vel agarici binas drachmas, vel tantundem pulpæ colocynthidis, vel ſeminum minimorum, validiſſime purgantium, contuſorum (quæ daocci el maratum vocant) drachmam, aut alterius medicamenti purgantis, ac nitri, vel ſalis modicum. Sic paratis his clyſteribus illi utuntur ad dolores dorſi, renum, uteri, coxarum, inteſtinorum, atque capitis, ad vertiginem, apoplexiam, paralyſim, ſurditatem à frigida cauſa concitatam. Prædicta vero decocta, quibus hos clyſteres parari diximus, parant etiam cum ſeminibus fæniculorum, aniſorum, ammeos, viſnagæ, fænugræci, meliloti, daocci, ac aliis, facultate ventres calfaciendi, ac flatus reſolvendi præditis. Ad firmandos ventres immodice dejicientes, præcipue à cauſa calida, hunc clyſterem parare ſolent, accipientes, ſeminum coriandri, ſumachi, berberis, an. dra. v. ſucci acatiæ, lycii, hypociſtidos, an. dra. iij. aquæ chalibeatæ libras tres; bulliunt omnia ad conſumptionem tertiæ partis, ex quo decocto cum oleo myrthino clyſterem conficiunt. Plerique ad diarrhæam, ac dyſenteriam corpore prius probe purgato

clysteres adhibent, ex decocto siliquarum immaturarum foliorum atque florum acatiæ, in quo aliqui quoque duos vel tres, ovorum assatorum vitellos dissolvunt, vel eosdem in oleo rosaceo, vel myrthino dissolutos, cum decocto prædicto miscent. Verum quomodocumque clyster ex acatiæ siliquis recentibus immaturis, vel foliis, vel floribus paretur, semper quascunque sanguinis, vel aliorum humorum non naturales fluxiones cito ac valenter sistit. In uteri profluviis firmandis nihil ibi mulieres habent præstantius, quo utantur. Joannes Mancinus nobilis Florentinus Cayri olim mercaturam feliciter exercens, à febre continua, putrida cum diarrhæa biliosa, assidua, contabescere inceperat, ex qua, cum clystere ex acatiæ decocto parato bis tantum usus esset, sanatus est. Cum quidem alvi dejectio longo tempore copiosa, ac crebra perseverasset, eumque fere ad exitium duxisset, febre minime (quamquam satis mitis esset) neglecta, probe illius corpore purgato, haud levata alvi diarrhæa, multis frusta tentatis remediis, consului, ut clystere ex decocto immaturarum acatiæ siliquarum, foliorum, ac florum recentium parato, uteretur; ex quo bis adhibito, sic illius alvus cohibita, atque adstricta fuit, ut nedum flatus posthac per anum exire potuerint. Qui quidem nocte sequenti intus retenti, in dextroque hypochondrio collecti, septum transversum valide comprimentes, hominem fere suffocarunt. Quo symptomate nonnullis admotis cum igne cucurbitulis, statim levatus est. Quamplures etiam clysteres habent hystericæ mulieres, ex decocto seminum fœniculorum, anisorum, coriandrorum, ammeos, cumini, lauri, balsamique, & nucis myricæ fructuum, absinthii, camomelli, anethi, rutæ, atque aliorum multorum vim resolutoriam ac excalfactoriam habentium, cum modico, vel agarici, vel turbit, vel colocynthidis, atque oleis calidis paratos, quibus familiarissime ad eos affectus uti solent: In quibus medicamentis purgantis loco libenter melle utuntur ex dulcibus siliquis expresso, carnub appellato, vel Cassiam Ægyptiam, aut hyeræ ex melle paratum electuarium, quod & ipsi etiam componunt. Ad easdem uteri frigidas affectiones clysteriorum quoque auxilio utuntur, ex ammoniaco, serapino,

no, opopanaco, in urina pueri diſſolutis, decoctoque ex ſeminibus apii, feniculi, aniſi, ac aliorum dictorum medicamentorum, vim calfactoriam, ac reſolutoriam habentium. Sed de his nunc ſatis. GUILAND. Verum dicis, ſed olim ex multis audivi, quam plura apud eas gentes ſelecta, vel ſecreta frequentari. Ea igitur ſi quæ habes, tuis ſermonibus digna, ad ea quæ hic conſequi dicta ſunt, addas velim. ALPIN. Quibus illi ad curandas febres frequentius utantur, tibi jam potero explanare, quando pleraque alia, quæ plurima exiſtunt, mihi ex memoria maxime exciderint, vixque ea jam recordari amplius poſſem.

CAP. XV.

De ſecretis auxiliis, quibus Ægyptii ad febrium curationem uti ſolent.

ALPINUS.

Aliqui pro ſecreto habent, ſynochas, & ardentes febres, multam aquam anguriæ el navi vocatæ ægrotis propinantes, ſanare, ſi modo febricitantes ea multis diebus in cibo, ac potu ſola utantur. Alii aquam ſtillatitiam ex anguria, chateque cucumere, atque melone abdellavi, tempore vehementioris æſtus largius, frigidamque potandam concedunt, qua epota ægrotos multis pannis contegentes ſudorem procurant, quo non paucos audio ibi ſanatos fuiſſe. Alii pro ſecreto habent, multam itidem aquam ægrotis potandam offerre, in qua tamarindi, berberis prunique damaſceni fructus per diem cum paucis ſeminibus fœniculi infuſi manſerint. Quam tunc recte percolatam cum mannæ maſtichinæ unciis duabus exhibent. Multi etiam curant has febres, ſingulis diebus, vel ſaltem alternis diebus unciam ſolutivæ caſſiæ cum ſaccharo candido, vel cum aqua ſtillatitia melonis abdellavi, vel anguriæ el navi diſſolutam exhibentes, & alii libentius manna, vel ſyrupo de granatis ſolutivo in iis utuntur. Quæ ſolventia medicamenta nonnullis tantum

tum diebus decretoriis ægrotis danda censent; quocirca singulis iis diebus illi talium medicamentorum usum exercent, quippe die tertio, quarto, quinto, septimo, nono, undecimo, decimo-quarto, & aliis singulis, morbo minime curato. In quibus febricitantibus epithematis ex aquis multis stillatitis refrigerantibus cum aceto supra thoracem, atque præcordia, plerique pro tutissimo auxilio utuntur. Vigiliis vero correptis, ac ipsis admodum vexatis, succurrunt, emulsione albi papaveris, ac psyllii in multa aqua lactucæ dissoluta, vel hac haud plane satisfaciente, cum syrupo de papavere febricitantibus sæpe propinata, vel sanguinis vacuatione in pueris, mulieribusque à scarrificatis cruribus præstita, aut appositis cum incisione cucurbitulis in partibus post aures, prope nucham positis, aut in adultis secta vena frontis, vel temporum, arteriarum altera, vel quæ post aures pulsat. Utuntur etiam non ad has modo, sed ad quascunque ex calidorum humorum putridine ortas, clysteribus paratis, ut nuper etiam dictum à nobis fuit, ex decoctis seminum malvarum, altheæ, hordei, lactucæ, endiviæ, sonci, cucumeris, melonis, ac aliorum hujuscemodi refrigerandi, & humectandi facultate præditorum, cum oleis refrigerantibus, qualia sunt quæ ex floribus nenupharis, violisque parantur, atque melle carnub mirum in modum interna viscera hos clysteres refrigerare putant, tenuesque, ac calidos humores evacuare. Plures curant febres intermittentes à biliosis, ac pituitosis permistis succis concitatas, in potu dantes singulis diebus succum betæ calidum cum sacchardo candido, ad uncias octo in aurora; atque nonnulli drachmam agarici, cum calido decocto chamedrios; & alii absinthii decoctum, aliique chamedrios in tenuissimum pulverem redacti drachmam in potu per horam ante accessionem cum aqua calaf: multis vero magis probatur infusio tamarindōrum pulpæ cum saccharo, in aqua buglosæ, vel binas uncias terengibil in aqua multa endiviæ, scilicet in duabus ac etiam tribus libris dissoluti aliqui exhibendas laudant. In puerisque (quorum terrengibil proprium solvens medicamentum esse ii omnes existimant) uni tantum libræ aquæ dissolutum propinant. Et quibusdam magis probatur his

his febricitantibus drachmam rhabarbari singulis diebus ante accessionem exhiberi. Alii ante accessionem per horam præbent devorandum bolum infra scripti electuarii, quod parant, accipientes rosarum communium, dra. ʃ. radicis glyzirrizæ, cinnamomi, spicæ Indæ, rhabarbari, mastiches chiæ, sandalorum alborum, flavorum, fructuum berberis, croci, an scr. 1ʃ. facchari candidi, dra. 10. singula conterunt, ex quibus cum syrupo violato permistis electuarium formant. Pro singulari valde secreto apud quosdam celebratur potio quædam ante accessionem per binas horas ægrotis oblata. Quam parant, ex mannæ terrengibil vocatæ, pulpæ cassiæ solutivæ, tamarindorum, an. dra. 4. quæ in endiviæ stillatitiæ, vel communis aqua libra usque ad consumptionem duarum partium ebulliunt, colaturæque miscent olei sesamini binas uncias; nonnulli eodem tempore dant illis potionem ex aquæ betonicæ, & endiviæ, dra. 2. facchari candidi semuncia paratam, & aliqui tribus diebus exhibent in aurora decoctum pentaphylli, agrimonii, ac altheæ, cum syrupo violato, aut sex uncias decocti pulegii cum sacchtaro per horam ante accessionem. Non pauci etiam eodem modo potionem sequuntur, quam parant decoquentes in tribus libris aquæ, seminum melochiæ, sunci, apii, endiviæ, melonis abdellavi, cucumeris chate, fænugræci, meliloti, an. dra. 3. ad consumptionem duarum partium. In cujus decocti unciis quatuor, veri opobalsami drachmam dissolvunt. Cujus opobalsami usus est apud multos ad has febres frequentissimus; sumunt enim drachmam, & plus etiam veri opobalsami in decocto chinæ radicis, & spicæ Indæ, vel in jure pulli, cum radice petroselini vulgaris ebullito: quo assumpto statim pannis multis cooperti plurimum exudare conantur, terque hoc remedio ii uti solent. Multi curant has febres epithematis lineis pannis exceptis, hypochondriis, atque universo thoraci admotis, siquidem ajunt noxios humores febres foventes vi epithematis resolvi. Non minus vero quam alia epithemata hoc ipsi exercent, quod parant sumentes, rosarum communium, florum camomillæ, calaf, el hanne sive ligustri Ægyptii, cassiæ solutivæ, violarum, boraginis, an. m. 1. seminum sunci, endi-

viæ, malvarum, melochiæ, bammiæ, meliloti, fæniculorum, fœnugræci, ſeſami, altheæ, hordei, pſyllii, papaveris albi, abdellavi, chate, an. dra. 4. Quæ omnia modice contuſa bulliunt in tribus libris aquæ ad conſumptionem medietatis, atque colaturæ addunt ligni aloës, roſarum communium, ſandal. rub. pulverizatorum, an. dra. 1. croci, gr. ſ. aceti albi, unc. 1. s. ſimulque miſcent. Utuntur hoc epithemate tepefacto, à cujus uſu ſe cavent priuſquam univerſum corpus aliquo medicamento, vel ſanguine multo per venam ſectam, aut per crurum ſcarrificationem, vacuatum ſit. Aliqui hæc epithemata ſolummodo ex aqua hordei, calaf, endiviæ, aceto, & croco parant. Quamplures more antiquorum pro ſecreto utuntur ad omnes corporis partes, quibuſdam linitionibus cum levibus perfrictionibus adminiſtratis: quas aliqui præſtant cum oleo rutæ, aut amygdal. amararum, aut camomelino, aut juniperino, & nitro rubeo. Qua frictione cum linitione hac in multis ad ſudorem aptis largum ſudorem concitant, atque ſic morbum finiunt. Hoc auxilium in peſtilentibus febribus, in quibus exhanthemata apparere incipiunt, vel exituras ſperant, plurima cum utilitate exercent ſemel ad minus in die probe calidam molientes linitionem, à qua ſtatim febricitantes multis pannis cooperientes ſudorem promovere, venenoſumque humorem à viſceribus ad cutim trahere ſtudent. In pueris vero, atque infantibus variolis ſuſpectis, vel malignis exanthematibus, nullum præſtantius, neque ipſis familiarius habent auxilium. Sunt qui inungunt per horam ante acceſſionem totam ſpinam dorſi à nucha ad lumbos uſque oleo antiquo, ſampſuco, ruta, artemiſia, abſinthio, ſpica Inda, maſtiche, ac thure ebullito, ipſoque calido inungentes, præmiſſa parva ac levi frictione. Nonnullis ex multis linitionibus hæc magis probatur, qua ad eandem ſpinam libentius utuntur: quam parant ex olei antiqui, ſucci rutæ, vini aromatici albi, an. dra. vj. theriacæ Androm. Senioris, dra. iiij. bullientes in phiala vitrea ad conſumpt. medietatis. Sunt etiam alii multi, qui ad has febres tertianas varia medicamenta pulſibus brachiorum, ac crurum admota frequentant, ex quibus unum præſtant, multis ex araneis, una cum ſuis telis contuſis ad

mo-

modum linimenti cum oleo rosaceo mistis, vel araneas ipsas in oleo prædicto incoquunt, quo calido carpum ambarum manuum inungunt. Alii urticam cum sale, vel nitro tritam eodem modo admovent per horam ante accessionem. Hæc atque plura alia in curatione febrium tertianarum curatu difficilium illi prosequuntur. Ad eas vero, quæ ad pituitosarum magis naturam accedunt, quas nostri spurias ac notas tertianas nuncupant, longeque magis ad quotidianas, vel amphimerinas, multi pro secreto habent ante accessionem, chamedrios pulverizati drachmam in jure pulli exhibere, vel ex ea herba paratum decoctum cum saccharo multis diebus. Alii ad easdem calidum decoctum eodem modo propinant, quod parant, in aqua bullientes florum violarum, buglossi, boraginis, cassiæ calaf, rosarum communium, an. dra. ij. seminum malvæ, fœnu-græci, fœniculi, mei, endiviæ, abdellavi, chate, an. dra. iiij. liquiritiæ rasæ, passullarum, pulpæ tamarindorum, an. dra. j. zinziberis, spicæ, carpobalsami, cannellæ, chamedrios, turbit, mirabol. chebul. an. dra. ij. foliorum sennæ, drach. xv. agarici optimi, dra. iij. rhabarbari electi, dra. ij. hæc omnia minutim incisa infundunt in aquæ endiviæ libra, quam postea parum bulliunt, valideque exprimunt, & expressioni addunt oxymellis simp. dra. iij. dividunt vero hanc potionem in tres partes, quam tribus diebus in aurora summe calidam exhibent. Sunt aliqui, qui prædicta omnia infundunt in tres aquæ libras, & postea percoquunt ad duarum partium consumptionem; cujus singulo mane exhibent uncias quatuor cum saccharo. Quibus vero per hoc medicamentum febris non tollitur, ii exhibent etiam singula die ante accessionem semidrachmam theriacæ Androm. Sen. cum modico sacchari rosati. GUILAND. Videntur hæc ex te narrata medicamenta ex eorum esse numero, quæ rationi non omnino adversantur, propterea ipsorum usum minime spernendum à nostris medicis, existimo. Sed perge, quod superest ipsorum narrationi, dicere. ALPIN. Ex secretis experimentis, quæ ad quartanas febres Ægyptiis familiaria existunt, hæc quoque in memoriam servo; quamplures enim ad id morbi genus pro selectissimo remedio habent, ægrotis decoctum ex menta

pa-

paratum ad semi-libram calidum, cum spolii serpentis pulverizati binis drachmis, ante accessionem per horam propinare: Aliique majorem efficaciam tribuunt, vomitioni à decocto asari per os sumpto tempore accessionis concitatæ. Nonnullis etiam probatur drachma catapociorum ante accessionem, exhibita; quæ parant ex agarici, gentianæ, castorei, myrrhæ, rutæ, an. dra. ij. piperis longi, calami aromatici, croci, an. scr. iiij. theriacæ antiquæ, dra. iij. cum syrupo de granatis dulcibus, & aliqui aliud genus catapociorum parant, quo eodem quoque modo utuntur, ex diagridii, salis gemmæ, an. dra. s. aloes epatici, dra. iij. cum melle: Aliis usitatius est, quartana correptis exhibere drachmam agarici, cum myrrhæ scrupulo dissolutam in decocto pulegii. Non paucos etiam sanatos audivi clystere ex decocto amaraci, oleo laurino, cum duobus ovorum vitellis parato, sæpius adhibito. Nonnulli ad hanc febrem extollunt pulverem quendam ex masticbes, dra. iiij. spicæ nardi, dra. i. s. euphorbii, dra. ii paratum; cujus drachmam in jure calido per horam ante accessionem assumunt. Sed quæ febribus pestilentibus præsentanea esse auxilia ii putant, nunc etiam subjungam, priusquam è memoria mihi excidant. Qui tuto magis has curare opinantur, præmisso clystere leniente eadem die, modo ægroti jejuni sint, sanguinem surarum scarrificatione copiose vacuant: secunda die alii tamarindorum acidam pulpam, alii syrupi de succo granatorum dulcium solutivi, ac alii terrengibil uncias tres in aqua calaf, vel sonci dissolutas in aurora concedunt. Hos ægrotos à principio ad finem usque perpetuo hunc potum sequi præcipientes, qui paratur exempli gratia, ex aquæ endiviæ, rosarum, buglossi, calaf, ex acido citri, vel limonis, stillatæ, an. libra media, in qua per noctem, vel diem infundunt fructus Paliuri Athenei, nabca vocatos, berberorum, pulpæ tamarindorum, an. unc. ij. sem. citri ʒ. i. factaque diligenti expressione addunt vini granatorum acidorum, succi citri, vel limonum, lactis seminum abdellavi aqua rosacea extracti, an. unc. ij. lactis sem. citri, unc. i. miscentque omnia simul pro potu. Pauperes, qui multum sumptum ferre nequeunt, tamarindorum pulpam atque berberorum fru-

ctus,

ctus, cum seminibus fæniculorum, vel citri in plurima aqua communi eodem modo infundunt, quam ægrotis pro poto toto morbi tempore concedunt: plurimumque in hujus potus usu sperant; neque immerito, cum tum tamarindos, tum berberos illarum febrium putredini maxime obsistere penes illos pluries expertum, ac cognitum sit. Primis harum febrium ita peractis diebus ad inunctionem totius corporis accedunt, cute quippe leniter perfricata, atque postea calida inunctione inuncta, naturæ ad cutim expulsionem eo auxilio maxime adjuvantes, inunctionem vero ex oleo amygdalarum amararum cum nitro rubro, quod natron appellant, parant. In pueris, ut etiam nuper dictum est, variolis, vel puncticulis infectis hac linitione nullum remedium securius, vel præstantius habent. Aliqui hujus loco sudorem provocare student, calidis medicamentis in potu sumptis. Quorum hoc ipsis familiarius observatur, quod parant ex theriacæ Androm. Senioris, scr. ii. pulverisque infra dicendi drachma in aqua calaf, vel citri. Pulverem vero conficiunt ex scordii, chamedrios, seminum citri, an. dra. i. aristolochiæ longæ, Zedoariæ, dictami cretensis, cornu cervi usti, boli armeni, terræ sigillatæ, rosarum, calaf, spicæ, Margaritarum præparatarum, an. scr. ii. camphoræ, scr. i. s. corallorum amborum, scr. i. sacchari candidi, dra. ii. omniaque tenuissimum in pulverem redigunt. Quam potionem mane ante cibum, & à cibo spatio ad minus sex horarum calidam bibunt, à qua statim ægroti in lectulo pannis multis cooperiuntur, ut sudent, & postea toto corpore lineis calfactis pannis molliter fricantur, & à frictione rursum continuo pannis conteguntur, atque sudorem omni conatu procurant, repetuntque hoc ter ad minus in die. Aliis ad idem magis probatur potus ex aquæ rosatæ, calaf, florum citri, succi limonum, an. dra. i. theriacæ supradictæ, scr. ii. croci, scr. s. paratus. Nonnulli usque adeo audaces existunt, ut quatuor cantaridarum capita, & alas in pulverem redactas cum tribus unciis aquæ endiviæ ægrotis propinare audeant, quo medicamento, vel per sudorem copiosissimum, vel per urinam pestiferum venenum vacuari, affirmant. Multi singulo mane libram decocti calidi

assumunt, ex chinæ radice, seminibus citri vel limonis, abdellavi in aqua boraginis, vel calaf, vel etiam rosacea, atque modico succi citri, parati: alii hunc potum parant, chinam, tantum radicem, atque modicum pulpæ tamarindorum in aquam ex limonibus distillatam, bullientes ad consumptionem medietatis, cujus decocti calidi libram bibunt, & statim sudare plurimum student. Alii alium pulverem eodem hoc modo utendum cum aqua rosacea, vel calaf, pro secreto ad has febres habent, quem parant, accipientes dictami Cretensis, albi, rutæ, mari Cretensis, an dra. ii. bacarum juniperi, lauri, seminum peoniæ, an. dra. i. s. calami aromatici, carpobalsami, cinnamomi, aristolochiæ rotundæ, zedoariæ, gentianæ, an. scr. j. florum calaf, rosarum rub., citri, an. scr. i. gariophyllorum, camphoræ, boli armeni, terræ sigillatæ, lapidis bezaar, Margaritarum, an. scr. s. In peste quoque habent in usu nonnulla electuaria frequentissimo ad præcavenda corpora, ne inficiantur. Quorum unum, cui omnes maxime confidunt, componunt, sumentes terræ sigillatæ, dra. ii, sem. citri, acetosæ, an. dra. i. s. boli armeni, aristolochiæ rotundæ, scordii, zedoariæ, dictami albi Cretensis, an. dra. i. theriacæ antiquæ, cornu cervi usti, dra. i. s. Margaritarum, smaragdi, Hyacinthi, camphoræ, croci, an. scr. ii. sandalorum omnium, corallorum rubeorum, alborum, serici combusti, an. scr. i. s. Quæ omnia in pulverem redacta, cum syrupo de acido citri miscent. Cujus dosis est à semuncia ad unciam. Ad idem hoc aliud sic componunt, sumentes zedoariæ, galangæ, scordii, chamedrios, calaf, florum, corticum, atque seminum citri, acetosæ, terræ sigillatæ, boli armeni, calami aromatici, cinnamomi, carpobalsami, xilobalsami, coraliorum rub. an. dra. i. dictami Cretensis, sandal. rub. an. scr. i. cornu cervi usti, camphoræ, an. scr. ii. croci, piperis nigri, ligni aloes, moschi, fragmentorum smaragdi, an. scr. i. s. Margaritarum, drach. i. s. aloes succotrinæ, myrrhæ, an. dr. iiii. theriacæ antiquæ, dra. ii. misce pulverizata cum syrupo de acido citri, & fiat electuarium, dosis est semuncia. Aliud ad idem, quod parant ex seminum citri, abdellavi, chate, acetosæ, ocymi Ægyptii, quem rihan.

han appellant, carpobalſami, an. dra. iii. dictami, bedeguar, ſcordii, zedoariæ, an. dra. ii. cornu cervi uſti, terræ ſigillatæ, coriandriorum præparatorum, lapidis bezaar, an. dra. i. margaritarum, hyacinthi, ſmaragdi, topacii, an. dra. i. s. ſandalorum omnium, camphoræ, an. ſcr. ii. boli armeni, dra. i. ſacchari roſati antiqui, dra. viii. theriacæ antiquæ, dra. iiii. mitridatii, dra ii. cum ſucco de acido citri pulverizatis pulverizandis miſcent, & faciunt electuarium: cujus doſis eſt à drachma una ad duas. Apud omnes Turcas atque alios nobiles Ægyptios, opobalſami uſus eſt frequentiſſimus; neque immerito, cum ille ſuccus tantopere adverſus omnem humorum putredinem præſtet: eo enim inuncta cadaverum corpora diu imputria ſervari multorum teſtimonio conſtat. Temperamento hominis naturalem calorem valde fovet, & auget, plurimumque nobilia membra roborat, atque citiſſime corporis partes permeat. Multos illius uſu à pluribus peſtilentiis ſuperſtitiſſe incolæ teſtantur. Omnes fere, ut ſeipſos à peſtis contagio deffendant, hujus liquoris uſui plus fidunt, quam ceteris aliis auxiliis; id in aqua ex acido citri, ſtillatitia, vel ex flor. citri, vel in vino albo, aut jure pulli liquatum bibunt, aut (quod ſane valde celebre ſecretum ad peſtem habetur) cum binis ipſius ſucci unciis, miſcentes myrrhæ, carpobalſami, ligni aloes, terræ ſigillatæ, boli armeni, margaritarum, lapidis bezaar, croci, an. ſcr. i. ſumuntque hujus compoſiti ſingulo mane drachmam. Aliqui peſte infectis ſic medentur, continuo cruribus, brachiis, & inguinibus ea medicamenta, quæ noſtri veſicantia vocant, applicant, ex quibus ulcera multa in iis partibus, per quæ humores ſumme putridi à natura extramittuntur, expurgentur. Cruribuſque non unum, vel duo, at decem, & plura etiam ulcera infligunt, atque non minus brachiis: atque hoc auxilium penes omnes Arabes, qui cum per deſerta loca continue equitantes, ſecum multa medicamenta habere nequeant, quibus utantur, hoc remedio utuntur, raroque ejus opera fruſtrantur. Repeto aliud, cujus quidem ſuperius quoque meminimus, ad curandos ſane peſte infectos non minus apud Arabes celebre, & uſitatum, quam nuper dictum ſit. Quod illi mo-

 liun-

liuntur, tres ſcarrificationes longas, & profundas, quæ non ſcarrificationes, ſed permagna vulnera apparent, utrique cruris furæ per longum infligentes, quæ non ſanant, priuſquam ægroti perfecte à peſte ſani evaſerint. GUILAND. Hoc genus auxilii, quamvis barbarum præ multo dolore videatur, tamen adprime utile peſte infectis judicandum puto, quod corpora non ſolum evacuentur, ſed noxii humores non minus à nobilibus partibus ad ignobiles revellantur, continuaque putridorum humorum in toto morbi tempore per illa ulcera fiat evacuatio, ex qua ægrotos maxime juvari non eſt hæſitandum. Hunc ego hac perdoctus experientia in omnibus peſtiferis febribus in remotis partibus corporis, ulcera omnia, profunda, & lata, vel à natura protrudente venenoſos humores, vel igne, vel exulcerante quopiam medicamento facta, plane laudanda cenſeo; præcipueque læſo jecore in inguine, corde in brachiis, atque cerebro in occipite, vel in collo. His quidem ulceribus illa viſcera facile utuntur ad extramittendos ſive vacuandos veneficos ſuccos à quibus ipſa in peſtilentibus iis febribus, læduntur. Sed jamjam ceſſo adloqui, ne amplius tuum cœptum ſermonem aliquo modo interturbem: ſequere itaque reliqua. ALPIN. Quid amplius dicam? nulla videntur mihi ſuperfuiſſe dicenda, niſi de hecticarum febrium curatione hæc quoque pauca tibi ſubjungam. Curant enim ii hecticas febres, nullis putridis conjunctas, quæ exquiſitæ hecticæ vocantnr, victu præcipue frigido atque humido ex cucurbita, hordeo, lactuca, endivia, beta, ac aliis hujuſmodi in jure coctis: aliis magis probatur in victu uſus anguriæ el navi, nam maxime refrigerat, & humectat. Aliiſque juſcula cum iiſdem alterata. Omnibus vero ſorbitiones maglub atque maſtahaleb vocatæ ſunt familiariſſimæ, quæ ex variorum ſeminum vim refrigeratoriam, & humectatoriam habentium, parantur, quale à pleriſque ſic paratur, ex ſeminum lactucæ, endiviæ, ſonci, malvarum, pſyllii, papaveris albi, melonis abdellavi, chate, cucurbitæ, anguriæ, hordei, piſtachiorum, amygdalarum dulcium ex Gaza advectarum (quas minus aliis calfacere ii putant) ſingulorum æqualibus partibus, quibus aliqui miſcent ſemina fœniculornm, aut

citri

citri correctionis causa, quæ omnia in marmoreo vase contundunt, ac postea lac cum aqua endiviæ, vel hordei exprimunt atque colligunt, cui addentes modicum aquæ rosaceæ, & sacchari candidi violati, sorbitionem parant, quam hecticis aliorum ciborum loco offerunt. Sunt qui hoc tantum victu pluribus diebus uso à febre illa evaserint. Alii hecticos curant lacte camelino, vel asinino, vel humano, maximeque consumptos. Utuntur etiam balneis ex lacte tepido paratis, corpora etiam illorum præter quod lacte irrorant, oleis quoque nenupharino, violaceo frigidis, vel tepidis inungunt. Non minusque illis in usu familiarissimo dulcia balnea tepida, atque frigida existunt. Multi enim post balneum calidum frigidam in aquam, quæ tamen non multum sit frigida; se immergunt plerique libentius tepida, quam frigida ad hecticos curandos utuntur. Divites, ut jam dixi, familiaria habent balnea, ex lacte camelino, vel asinino, vel caprino parata. Hæcque obiter memini, me, partim apud Ægyptios medicos ad usum febrium curandarum praxim cum ipsis exercendo, observavisse, partimque à quodam medico Ægyptio doctissimo accepisse, quæ qualiacunque sint, tibi libentissime nunc communicare volui. GUILAND. Perpulchra sane videntur, minimeque inutilia, quæ dixisti modo, pro quibus non parvas gratias tibi habeo. Sed tempus nunc nobis suadet, ut paululum quietis nunc capiamus, reliqua in altera die dicenda remittentes, quando parum diei nunc supererit; nam video, Solem pene ad occasum jam accessisse, ex quo etiam in hac die illa absolvi à nobis non potuissent.

FINIS.

INDEX

EORUM OMNIUM, QUÆ IN MEDICINA ÆGYPTIORUM CONTINENTUR.

— in-

Ægyp-

Æftas

Ar-

B.

pe-

Cu-

G.

I.

Me-

N.

P.

Pul-

Q.

Scar-

Si-

T.

V.

X.

Z.

FINIS.

PROSPERI ALPINI

DE

BALSAMO

DIALOGUS.

In quo verissima Balsami Plantæ, Opobalsami, Carpobalsami, & Xylobalsami cognitio, plerisque antiquorum atque juniorum Medicorum occulta, nunc elucescit.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud Vid. & Fil. CORN. BOUTESTEYN.
MDCCXVIII.

PROSPER ALPINVS
AD
LECTOREM.

MUltos ab hinc annos in Ægypto Medicinæ cauſæ moratus, nonnullos libros de illiuſce gentis tùm uſitata medicina, tùm plantis conſcripſeram; præſertimque de Balſamo Dialogum, ex quo arboris, ſucci, fructuum virgarumque veritas hactenus pleriſque Medicis, & Pharmacopolis obſcura, cognoſceretur, claraque eluceſceret. Quos omnes ſanè libros ſimul in lucem prodere cogitabam. At hortatu quorundam amicorum, qui me aliorum librorum editionem non ita brevi tempore publicaturum putarent, ſententiam mutavi, maximeque nonnullis doctiſſimis Pharmacopolis obnixè ſuadentibus, qui Theriacam, Mithridatiumque nunc paraturi, ab Excellentiſſimo hujus inclytæ urbis Medicorum Collegio veri Opobalſami, Carpobalſami, & Xylobalſami veritatem, & hiſtoriam agnoſci exoptant, ut his ad prædicta paranda medicamenta, atque ad alia liberè uti poſſent. Non immeritò Theriacam Mithridatiumque his ablatis ad antiqua ſua excellen-

tia, non parum deficere dubitantes. Ne itaque istorum desiderio me obsequi nolle videar, libellum hunc prius emittere non sum veritus. Hancque hujus celeris editionis causam Candide lector veram esse putato. Interim libros alios de Medicina Ægyptiorum vocatos (si modo hunc meum libellum Medicinæ studiosis aliquo pacto arrisisse intellexero) propediem in lucem venturos expectabis. Tuque etiam quo animo ego Balsami disputationem hanc, veritatis tantum agnoscendæ studio, atque juvandi desiderio sum prosecutus, eodem legendam accipies. Vale.

PROSPE-

PROSPERI ALPINI
DE BALSAMO DIALOGVS.

CAP. I.

De Balſami Planta, Succo, Fructibus, & Virgis eſſe loquendum.

ABDELLA Medicus Ægyptius, ABDACHIM Hebræus, & ALPINVS Italus.

VEM ego nunc hominem conſpicio per hoc viridarium ex Mattharia greſſus moventem? is certè meis oculis Abdachim Medicus videtur, vir honeſtiſſimis moribus (quamvis Hebræus) præditus, mihique multum familiaris: eum igitur conveniam, & ſalutabo. Salve Abdachim, Quàm diluculò hoc viridarium es ingreſſus; Quid tibi verò negotii eſt, ut tàm ſummo mane hùc te recipias. ABDACH. Te nunc huc conveniſſe, valdè lætor, quando jam diù te exoptaverim videre, ac tecum colloqui, Tibi optata hæc ſit dies, Ego ut viridarii hujus amœnitate, ſuaviſſimoque florum caſſiarum odore, auraque matutina frigidiuſcula me aliquantulum recrearem, huc acceſſeram. ABDEL. Cur verò viridarii iſtius plantas undique obſervas, neque te humi ſtratum ſub ficus hujus Ægyptiæ latiſſimis ramis conſpicio, ut quietiùs ita tùm animum, tùm etiam corpus recreares. ABDACH. Oculos hic inde, dimovebam, ſi aliquam Balſami plantam viventem potuiſſem inſpicere, cujus odore eximio olfactu animales ſpiritus delectaſſem, quas cuſtodum negligentia exaruiſſe comperi, quod ſatis ægrè patior, plurimumque me tædet hoc viridarium illis nunc carere plantis, mul-

tumque ornamenti hac de causa hic deesse videtur. ABDEL. Ne te ob id excrucies, quandoquidem sæpè aliàs aliundè asportatæ, atque hic insertæ plantæ perierint, quæ nunc fortasse, aliis adhùc jussu præfecti advectis, citò renovabuntur, ut sæpè aliàs factum est. Sed quem video ad nos venientem? An Alpinus Veneti Consulis Medicus? ABDACH. Ipse est, cui nos obviam ire honestum est, quòd humanus hic sanè vir est, atque affabilis. ABDEL. Quid istud est Alpine, quod nos te hic nunc offendimus? tuus adventus pluribus de causis est nobis jucundissimus. ALPIN. Viridarium hoc spectandi gratia huc me contuli, vobisque pro vestra erga me humanitate, plurimum debeo, neque parum gaudeo, quod ambos vos hic offenderim, jam diu enim vos videre desiderabam, nec immeritò, cùm vos pluribus nominibus tantopere observem, Neque est quod vestram ego nunc in arte medica doctrinam coram extollam, neque quantum à vobis in ea profecerim, vel didicerim. ABDEL. Bonus es cùm hæc existimas, utcumque res se habeat, à te amari nos summoperè expetimus. ALPIN. Gratias habeo, sed timeo ne importuno meo adventu jam cæptos vestros sermones inter turbem: eorum tamen, & vestræ jucundissimæ consuetudinis si fieri particeps mihi liceret, mirum in modum meus hic adventus mihi voluptati foret. ABDEL. Gratissimum nobis erit, nunc tecum vir doctissimè colloqui, à quo pro tua doctrina plurimum nostros sermones claritatis recepturos sperabimus. ALPIN. Vobis gratiam habeo. Quid istud autem est, de quo sermonem instituteratis. ABDACH. De Balsami planta, quam in hoc viridario aruisse comperi, inter nos commentabamur, Cujus jacturam mihi ægrè ferenti Abdella noster in plantarum materia exercitatissimus, animum restituit, multas è Mecha olim etiam pluries delatas huc, insitasque fuisse, & planè revixisse narrans, atque etiam hoc modo sæpè Balsami plantas renovatas fuisse, ut sperandum sit, nunc etiam præfecti Ægypti jussu, ubi ad illius aures harum jactura aliquandò pervenerit, denuò instaurari posse. ALPIN. Quid audio? illas plantas huc aliunde fuisse asportatas, eoque modo perpetuò instauratas? quasi Ægyptus illis proprium solum non fuerit.

rit. non in sermonem inanem spero me nunc incidisse, de Balsamo incæptum: de quo non pauca vobiscum loqui jam diù desideravi, quæ si vobis nunc grata fore putarcs, libenter proponerem. ABDEL. Gratam nobis rem facies si hac de re disputationem aliquam promoveris: ex qua plurimum æmolumenti pro tua doctrina, atque humanitate nos esse consecuturos speramus, proinde quicquid est, quod à nobis scire, velis, nunc in medium profer. ALP. Multum vobis pro hac re debeo, veterumque Ægyptiorum sapientiam & humanitatem agnosco. Verum ne longiùs verbis rem producam, de Balsami planta, succo, fructibus, lignis nunc vobiscum disputare desidero, quando ego hactenus Scriptorum varietate anceps, ac dubius fuerim. ABDACH. Neminem Ægyptiorum, vel Arabum esse nunc arbitror nostro Abdella in re plantaria magis versatum: pluribus iisdem plantis ab eo cùm hic, tùm alibi inspectis, ac omni studiò observatis, sed ut de hac re clariùs disseramus, in capita redigere te oportet, de quibus sit sigillatim disserendum. Quare istæc omnia nunc in medium profer. ALPIN. Dicendum à vobis primò censeo, an Balsami planta hoc tempore alicubi vivat, quando in hoc viridario, in quò hactenus à priscis illis temporibus usque adhuc vixit, planè exaruerit; atque non minus, an ab ea collectus succus, fructus, lignaque ad nos perferantur, vel potiùs unà cum arbore cuncta perierint. Hæc in primis à vobis enarrari mihi cupio, quibus cognitis, sigillatim de singulis agemus.

CAP. II.

An Balsami planta, ejusque succus, fructus ac virgæ nunc reperiantur, & in quibus locis proveniant.

ABDELLA.

QVamplures Balsami arbores in multis Arabiæ locis nunc vivere, quarum succus, fructus, ac virgæ hùc ad nos

à multis asportantur, certissimum est. Neque id Ægyptios, Syros, Turcas, & aliarum nationum homines multos, Arabiæ loca peragrantes latet, quinimmò omnes annis singulis Mecham, & Medinam primarias Arabiæ fœlicis urbes, peregrinationis gratia adeuntes, quantus in illis locis sit ex arbore Balsami proventus, planè fateri possunt. Nam Mecham hinc euntibus, & ad villam quandam Bedrunia ab his vocatam, quæ distat ab urbe Cayri spacio dierum quindecim, accedentibus, mons pergrandis, arenosus propè eam villam positus continuò conspicitur, Balsami innumeris arbusculis refertus, quas ibi Mahometis miraculo ortas nostrorum multis suasum est; Sed utcumque ibi natæ fuerint, nobis id sufficiet, omnes ea loca quotannis peragrantes, innumeras ibi vivere comperisse; idque à quamplurimis hujusce urbis incolis, qui olim, & proximo etiam elapso anno ea loca peragrarunt, audire, atque verum esse scire poteris. Multis quoque rationibus hæc veritas tibi à me persuaderi posset, sed si hujus viridarii Balsamis olim multis refertissimi terram aliquandò olfeceris, Balsami etiam nunc suavissimum odorem redolere senties, bisque, vel ter tantum, Sol suum peragravit orbem, postquam hæ plantæ custodum negligentia periere. At quid taces Abdachim, quem millies hic te illas inspexisse certo scio? vel cur me Italo Medico incredulo veritatem hanc suadentem minimè adjuvas? ABDACH. Quid? An hunc nostrum sodalem medicum, multos annos hic moratum, plantarumque omnium studiosum, hanc veritatem ignorasse dubitas? Ego certè Balsami plantas innumeras diversis temporibus ex Arabia advectas, hicque insitas vixisse, certo scio, quas multi etiam alii Cayri incolæ inspexerunt. ALPIN. Nefas esse, ac inurbanum putarim, tantorum medicorum testimonio non moveri, qui præter herbarum peritiam, in qua illustres apud plerosque Ægyptios habiti sunt, una cum Balsamo in eadem terra nati, vixerunt. Sed ut ingenuè fatear, quamquam ego cum viris in medicina clarissimis planè sentiam, hujusque rei veritatem omninò cognoscam, tamen hæc veritas non adeò usquequaque mihi satisfacit, ut possim aliis permultis Italiæ, aliorumque Europæ locorum medicis, atque Pharmacopolis

incre-

incredulis hoc, ut cuperem, perſuadere, qui abſolutè affirmant, Balſami plantam nullibi hoc tempore reperiri, eamque planè periiſſe, ex quo ſuccum, fructus, & virgas hinc in Italiam aſportatas falſas etiam eſſe ſtatuunt. Atque priſcis ſæculis, cum Balſamum tantum in Ægypto & Judæa vixiſſe, Dioſcorides ac alii prodiderint, quibus in locis nunc eam plantam cum amplius vivere nemo referat, planè omnibus in locis periiſſe colligunt. Quam ſententiam ipſi pervicaciſſimè defendunt, neque omninò carere videntur argumentis, quibus proprium errorem tueantur. ABDEL. Quomodo quæſo iſtud eſſe poteſt? tantosne medicos, doctiſſimoſque herbarum profeſſores ita obcæcatos eſſe, qui non viderint, neque cognoverint, Balſami plantas neutiquam in ſuo nativo ſolo periiſſe? Quod autem Ægyptium, ac Judaicum falsò Dioſcorides, atque alii crediderint, ex me paulo poſt cognoſces. Neque optimi illi ſunt Philoſophi, qui ita facilè vegetabilium ſpecies, quæ juxta Philoſophorum placita perpetuæ exiſtunt, tolli omninò poſſe, putent: Cœlo etenim nullis cauſis ad generationem facientibus nunc deſtituto, terraque ac cæteris aliis elementis eodem modo nunc, ut olim, ſe habentibus, cur terram eaſdem nunc ferre plantas, ut olim faciebat, non poſſe dicemus? Grave tibi non ſit, quæſo, illos, qui Balſamum periiſſe affirmant, mihi referre, & quibus etiam rationibus in tàm falſam opinionem venerint, explicare. ALPIN. Parum intereſſe arbitror, te hoſce homines nominatim cognoſcere, ſed ipſorum potiùs rationes audire, quibus negant hoc tempore Balſami arbores, atque ipſarum ſuccum, fructus, & virgas apud nos inveniri; id verò incæptæ diſputationi ſat erit. Horum ſiquidem non pauci exiſtunt, qui non modo ad nos in Italiam prædicta vera comportari negent, ſed arbores quoque, è quibus illa colliguntur, prorſus periiſſe prædicent. Quam ſententiam valdè auxere Amatus Luſitanus Medicus in aliis non ſpernendus, & Nicolaus Monardus Hiſpanus, qui Syriacum atque Ægyptiacum Balſamum periiſſe affirmantes, aliud genus Balſami in Occidentalibus Indiis naſci, prodiderunt: Balſamumque à Dioſcoride, Theophraſto, Plinio, ac a multis aliis herbarum antiquis ſcriptoribus celebra-

bra-

bratum, ac descriptum, eò affirmant periisse, quod prædictorum antiquorum Scriptorum testimonio constet, olim duobus tantum Judææ viridariis concessum fuisse, ut inter cæteros Plin. & Theoph. testantur, postea verò quàm Judæa à Ptolomæo primo Rege Ægypti, ac à Vespasiano devastata est, Balsamum in vallem Hiericum appellatam transplantatum fuisse, ibique vixisse Justino, Strabone, Solinoque, Polysthore id affirmantibus, statuunt. Et ab Artaxerse Persarum rege primo, ac mox à Romanis Adriano Cæsare rursum tota ea regione bello eversa, prorsus Balsami plantam periisse. Tandemque in Ægypto paucas hoc in viridario adservatas vixisse. Quo in loco non tantum priscis sœculis Balsamum vixit, sed multo etiam postea, quasi ad hæc usque tempora plantam hanc hic conservatam fuisse asserunt. Nunc verò, à multis, qui hoc tempore Ægyptum peragrarunt, hic quoque demùm eam aruisse, confirmatur. Qua hic extincta, cum Dioscorides, aliique in Judæa tantum, & Ægypto Balsamum vixisse prodiderint, cui dubium erit, nusquam gentium eam amplius inveniri posse? Ex quo succum, fructus, virgas, pro vero Opobalsamo, Carpobalsamo, & Xylobalsamo, ab Ægypto, vel Syria in Italiam asportata, vera esse quo pacto affirmabimus. Meritò igitur hæc omnia falsa nos affirmasse videmur. Hincque tanta incredulitas, ac pertinacia invasit eorum animos, ut potius in erroribus perseverare, veraque sibi ipsis oblata rejicere, quàm opinionem mutare velint. ABDEL. Vix me continere potui, quin susceptum tuum sermonem interrumperem, usque adeò animum adversus illos concitasti meum, nullis rationibus, sed meris nugis Balsami omnes plantas periisse, Opobalsamumque etiam, Carpobalsamum, & Xylobalsamum apud nos inventum falsum esse asserentes, ut tanta illorum impudentia excitus, quasi quid loquar nesciam ac ne differam illis respondere, dico, ac edico tibi, Balsami frutices neque etiam in Ægypto planè periisse, dici posse, quando sæpè jussu præfecti Cayri, quem Bassa appellant, plantæ multæ ex felici Arabia delatæ in isto viridario inserantur. Et nunc vix tertius agitur annus, cum Messinoris per id temporis Ægypti præfecti jussu,

qua-

quadraginta è Mecha advectæ, hic insertæ fuerunt, quæ tamen cum per annum vixerint, rursum custodum negligentia periere; quæ facilè etiam denuò renovari possunt. In Arabiæ verò multis locis innumeræ propemodum magno cum illiusce gentis lucro, aluntur: neque satis diù est, quod apud Arabes utilitas, & lucrum hoc cognoscitur; etenim Opobalsami quantitas multa in Orientis loca comportatur, quibus in locis eum succum in summo pretio esse, multi ex Arabibus, nunc Cayrum habitantibus, narrant. Cujus succi lucro ab iis cognito omnes certatim multos Balsami frutices ex arenosis, montuosisque locis in morbida viridaria transferre conantur. Quamobrem ibi innumera pulcherrima balsameta cernuntur Lege tamen iis populis interdictum est, ne præter fiscum quis eam plantam serere queat; neque succum, vel flores, vel ramulos, vel fructus sine publico mandato quis capiat. Idemque ibi de Balsami arboribus, atque hic de cassiis solutivis accidit. Solet etenim hic alicui cassiarum negotium locari, & ideò non licet quemquam cassiam ex arbore capere, vendere, emere, aut emptam aliquo deferre. Quod itidem de Balsamo in Arabiæ locis observari, ex Arabum relatione planè constat. At quid illi Ægyptiarum ac Arabicarum plantarum ignari herbarii dicent, duobus ne tantum locis, quippè Ægypto ac Syriæ Balsamum olim (Dioscoride, Theophrasto, Plinio, Justinoque id docentibus) concessum fuisse? quasi aliorum antiquorum scriptorum testimonio non constet, in pluribus aliis etiam locis olim hujusmodi plantam vixisse: nonne Diodorus Siculus 2. historiarum libro, in quadam Valle Arabiæ Balsamum nasci, & non alibi memoriæ prodidit? Constantinus verò in lib. de gradib. ait, nasci in India; & Joseph. etiam in lib. 8. de antiq. Judaicis, Sabam Reginam Balsami plantam ex Arabia in Judæam tulisse, Salomonique eam dono dedisse, ex qua ibi aliæ posteà plantæ propagatæ fuere: & Strabo in lib. suæ Geograph. 16. hæc scripsit: His proxima est felicissima Sabeorum terra, quæ maxima natio est. Apud hos Thus, & Myrrha, & Cinnamomum nascitur, in ora etiam Balsamum, & alia quædam herbula valde odorata: Necnon & Pausanias idem in

lib. 9. his verbis confirmavit, dicens: De viperis vero iis, quæ in Arabia inter Balſami arbores verſantur, diverſum quidem accepi. Id hujusmodi eſt. Sunt Balſami arbores eæ, quæ mirthi ſtirpis magnitudine. Folia illis, qualia herbæ amaraco. Theophraſtus verò in Aſia etiam naſci prodidit. Incolæ quoque Baſiliani montis Libani, olim Alexi Græcis imperante, in quodam loco illius montis Solis ortui expoſito Balſami plantas non paucas, è quibus tantum Opobalſami ſuſcipiebatur, quantum in Ægypto hic colligi conſuetum fuerat, diù vixiſſe narrant. Ex quibus certe ſciri poteſt, olim non ſolùm Ægyptum ac Judæam, ſed etiam felicem Arabiam, & alia loca Balſamum aluiſſe atque habuiſſe. Quæ veritas etiam ex ipſomet Dioſcoride confirmari videtur, ſcribente, Carpobalſamum, id eſt Balſami fructus ſuo tempore adulterari ſeminibus hyperici ſimilibus, ex Petra oppido delatis. ex quo certo colligitur Balſami plantam alibi quàm in Ægypto vivere, atque ſemina producere. Præterea verum quoque hoc eſſe ex me audies, non in Ægyptum ex Judæa, ut aliqui ſomniarunt, ipſum veniſſe, ſed ex Felici Arabia ſemper fuiſſe delatum: Ægyptiumque ſolum veluti neque Judaicum, nunquam proprium, ac nativum ei fuiſſe, in his locis Balſamum perpetuò peregrinam plantam extitiſſe haud leve inditium eſt, eam ubique viridaria tantum aluiſſe, in ipſisque tantum vixiſſe, ut Theophraſtus, Plinius, Strabo, ac Solinus meminerunt. Plinius enim hoc hiſce verbis ſignificavit, dicens: Sed omnibus odoribus præfertur Balſamum uni terræ Judeæ conceſſum quondam duobus tantum in hortis, utroque regio, altero jugerum viginti non ampliùs, altero pauciorum. Theophraſtus verò hæc dixit: Balſamum in Valle Syriæ provenit. Ejus arbuſta duo tantum affirmant, alterum viginti jugerum, alterum multo minus: & Strabo de Balſamo vallis Hierici, hæc etiam memoriæ tradidit: Ubi & regia eſt, & Balſami viridarium, quæ arbor aromatica eſt, & fruticoſa, Cytiſo & Terebintho perſimilis. Quid? nonne omnes obſervant plantas peregrinas in viridariis tantum ali, ac cuſtodiri, quædam verò ex patriis tametſi etiam in viridariis aliquando ſerventur, nihilominus multa alia loca inculta,

ſyl-

ſylveſtriaque iiſdem ſpontè natis non carere obſervantur? At peregrinæ in viridariis tantum magno ſtudio, ac diligentia aluntur & conſervantur; quod in incultis, ſylveſtribuſque locis ſponte naſci, neutiquam conſpici ſolent. Hic verò Balſami plantam perpetuò advenam, vel peregrinam fuiſſe, & perpetuò ex Felicis Arabiæ locis advectam, plures unà nobiscum Cayrum nunc habitantes certa fide confirmare poterunt, qui omnes, plantas Balſami, quas hactenus hoc habuit viridarium, exinde comportatas fuiſſe variis temporibus obſervarunt. Multoque labore, ac cuſtodum diligentia vixiſſe, facileque ex leviſſima etiam cauſa aruiſſe, quibus arefactis aliàs rurſum ab illis locis extractas, hic inſertas renovataſque; & hoc modo alternatis vicibus Balſamum in hoc viridario hactenus conſervatum fuiſſe. Nemo plantas tanto labore ac diligentia in viridariis adſervatas patrias dicet, quandò patriæ ubique ſpontè naſcantur, creſcant, ac nullo labore in propriis locis vivant. Ex quibus nos planè certi eſſe debemus, Balſamum nunquam Ægyptiis ac Syris patrium fuiſſe, cum in viridariis ibi multa diligentia, ac cura ſemper fuerit cuſtoditum: quod tamen de Arabia Felici, cum Balſamum ibi perpetuò vivat, minimè videtur dicendum, nullibi etenim nunc, quòd ſciam, hujuſmodi planta, niſi Felici tantum Arabiæ conceſſa, reperitur. Quam regionem Diodori Siculi, Strabonis, Pauſaniæque teſtimonio, ut nuper dictum eſt, conſtat Balſami olim feracem fuiſſe, quæ eodem modo etiam nunc innumeras ejus plantas ſpontè natas alit. Quam Balſami fertilitatem omnes Ægyptii, atque aliarum nationum homines annis ſingulis Mecham Felicis Arabiæ urbem adeuntes, veram planè eſſe confirmant. Copiamque ibi Opobalſami inſignem annis ſingulis colligi, fructuumque non minus, & virgarum (cum Balſami frutices ſæpe quotannis putent) quæ ad varias orbis partes vendenda ab his demandatur. ABDACH. At iſtæc vera eſſe concedentes, dicent, quam pro Balſamo tu, atque noſtri Felicem Arabiam nunc alere inquiunt, non eſſe Balſamum, ſed aliam plantam. ALPIN. Notæ hujus plantæ ab antiquis Scriptoribus deſcriptæ ac memoriæ traditæ, iſtud rectè docere poterunt. Nam omnes

convenisse videntur, (ut ex te spero me magis distinctè cogniturum) Balsami plantam fruticem esse, non admodum magnum, foliis rutæ proximis, perpetuò virentibus, atque ex stipitis cortice scarificato liquorem in primis album oleo similem, eximio, acutoque odore præditum, manare. ABDACH. Millies tecum Abdella fruticem hunc ex Alpino descriptum me inspexisse in hoc viridario scio. Verum qui hujusce plantæ notas quærit, quibus nam hominibus magis credere debebit, Italis ne, an nobis Ægyptiis, qui unà cum Balsamo in hac civitate hactenus viximus, eamque arborem sæpius in hoc viridario inspeximus? Nemo certe ita fatuus erit, qui hac de re vobis, quàm nobis libentius credere, ac fidere maluerit. Hanc verò plantam pro vera arbore, quæ ab antiquis Balsamus appellata est, & in posterum memoriæ prodita, nostri omnes Arabes hucusque constantissimè habuerunt, Aliamque pro Balsamo ab aliis monstratam nemo nostrum uspiam offendit, vel vidit, vel aliquem vidisse unquam audivit. His addo nomen hujusce plantæ, quod est Balessan à nostris ei fuisse impositum, à quo & Græci b littera carentes, in u, mutata, βαλσαμὸν dixere, atque ab ipsis Latini Balsamum. Cur igitur Italis magis quàm nostratibus de hac planta credendum erit quando à nostris & Itali, & Græci, vel nomen ipsius plantæ acceptum, didicerint. Quapropter Balsami cognitionem à Dioscoride, Theophrasto, atque ab aliis antiquis scriptoribus minimè petendam judico, sed ab Ægyptiis & Arabibus, qui loca, in quibus Balsami plantæ omnium consensu olim vixerunt, habitarunt. Si Ægyptii Arabes, Syri, atque alii omnes Arabica lingua utentes medici citra ullam difficultatem talem fruticem nunc in Felicis Arabiæ locis cultis, atque incultis, domesticis, atque sylvestribus nascentem, tanquam verum Balsamum recipiunt, eodemque tùm succo, tùm fructibus, tùm virgis, pro vero Opobalsamo, Carpobalsamo, & Xylobalsamo, nemine ipsorum hæsitante, ad componenda medicamenta, utuntur: Cur Itali etiam, atque alii aliarum nationum medici ab illis, qui magis quam nostri sunt in ea cognitione, eoque usu, exercitati, ac docti, idem facere recusant? Certè indignum facinus est, vos hanc verita-
tem

tem non fateri, ſed potiùs, quo minus à multis ea dignoſcatur, operam dare. ALPIN. Hæc doctiſſimè à vobis prodita fuiſſe arbitror, veruntamen quoniam cum medicis, Pharmacopoliſque incredulis diſputatio agitur, quæſo ſi quid aliud apud vos utique ſit, quod hanc veritatem ad huc etiam illuſtrare poſſit, ne vos me iſtud quoque docere pigeat, ut poſteà quam ego in patriam, Deo concedente, rediero, faciliùs id incredulis illis hominibus poſſim ſuadere. ABDEL. Cum anno à Beatiſſimæ Virginis partu M. D. LXXV. Petro Michaele viro Clariſſimo, pro Sereniſſima Veneta Republica conſulatum hic agente, Eunuchus Meſſir dictus, Ægypti Præfectus, Cayri civitatis hujus quæpiam loca inviſeret, huncque præſertim locum el Mattharia nuncupatum devotionis gratia (quando hanc in proximam domunculam olim Beatiſſimam Virginem cum puero filio Herodis iram fugiendo ſe recepiſſe, multoſque annos in ea manſiſſe omnes Ægyptii opinentur, atque ob id hunc locum in ſumma habeant veneratione) ſingulis hebdomadis die Veneris, ſacrum, venerandumque hunc locum viſitans, viridarium hoc proximè poſitum aliquando animi gratia ingreſſus, vidit omnes Balſami plantas cuſtodum negligentia aruiſſe; qua re commotus, ut è Mecha quadraginta plantæ afferrentur curavit, eamque operam cuidam militum, ac peregrinorum duci, Mecham ſingulis annis devotionis gratia proficiſcentium, Haly Bei nomine locavit; qui mihi admodum domeſticus; atque familiaris fuerat, eumque ſæpè ex renum calculo peſſimè ægrotantem inviſeram, ac curaveram; plantaſque illas quadraginta præciſis ramis detulit, quæ in conſueto hujus viridarii loco inſertæ fuerunt, dumque ſererentur, ego unà cum Paulo Mariano eo tempore pro Gallorum Rege Conſule medicinæ quoque cauſa mihi familiari, atque cum multis etiam Cayrinis medicis in re plantaria valdè exercitatis interfui. Ex ipſo autem Haly Bei Cayrum reverſo veri Opobalſami binas uncias dono habui, atque ab alio, qui poſt hunc illud iter confecerat uncias tres. Horrem Bei alius Caravanæ peregrinorum dux meus amiciſſimus, cujus in domo ſæpè tum ipſius, tùm aliorùm cauſa medicinam feceram, peregre anno M. D. LXXX.

Mecham profectus, atque ſic à me rogatus, attulit multa ſemina, & ramulos eximium odorem ſpirantes, atque multum Opobalſami à Seriph Mechæ partim acceptum, cujus modicam portionem dono dedit Franciſco Priolo, tunc temporis Cayro pro Veneta Natione Conſule Clariſſimo, & partim ab iis, quibus Balſami negotium locatum eſt, emptum. Poſtmodum Scander quidam & ipſe dux militum, Medinam Felicis Arabiæ urbem pro prætore à Baſſa miſſus, mihi non minùs quàm alii, medicinæ cauſa familiaris, atque etiam quia ex Inſula Zacintho à Segurorum familia ortum duxerat, Balſami recentes ramos, fructus, ac ſuccum miſit, ac per literas ſua manu ſcriptas, ſignificavit propriis manibus ibi ea collegiſſe, quæ omnia apud me adhùc aſſervantur. Omnes prædicti nobiles Turcæ uno ore affirmant, propè Mecham & Medinam, in montibus, planis, cultis, atque incultis locis innumeras Balſami plantas ſponte natas ſpectari, plurimaſque etiam in arenoſis, ſterilibuſque locis, quæ tamen vel nihil, vel minimum ſucci producebant. Multa tamen ſemina ferunt, quorum multa copia ad nos quoque vendenda mittitur. Quales ſunt in monte arenoſo apud Bedruniam Villam poſito. Nihil hæ, atque aliæ in arenoſis, ſterilibuſque locis viventes Opobalſami ferunt, ideo incolæ eas excerpunt, atque pingui in ſolo inferunt, fœcundiſſimaſque reddere ſtudent. Addunt, apud omnes Arabes veterum memoriis conſtare, paſſim in pluribus Felicis Arabiæ locis innumeras ſponte naſcentes, atque creſcentes Balſami plantas perpetuò vixiſſe, nunquamque illa loca iis caruiſſe. Non multum temporis tamen eſſe, ex quo plurimi eas colere lucri cauſa cæperunt; cum ſcilicet Opobalſami facultas ac vires ad quam plurimas Orientis regiones conceſſerint. Narrant adhuc iidem omnes Arabes, uti Balſami ſucco, fructibus, ac virgis ad componenda ipſorum omnia medicamenta, atque ad alios medicinæ uſus, quæ eadem planè exiſtunt, quibus Ægyptii Syri ad uſum nunc recipiunt, quæque à vobis varia in Europæ loca hinc advecta, negliguntur, atque rejiciuntur, falſaque eorum multi (te auctore) pertinaciter, ac inutiliter eſſe diſputant. ALPIN. Ex his, quæ te vera dixiſſe arbitror, me non pa-

rum

rum pudet, quod cum illis tot annos in tanto errore permanſerim. quem ex te nunc probè cognoviſſe fateor. Cupio igitur plantam hanc ſuis notis à te quoque deſcribi, in quam attollatur magnitudinem, qualibuſque floribus, & fructibus obſervata à vobis ſit, quo pactoque etiam ab ea planta Opobalſamum diſtillet, ſponte ne, an, ut multi dixere, arte potius elicitum. ABDACH. Hic nullas, quas ego viderim creſcere, flores, vel ſemina tuliſſe unquam ſpectare potui, etſi ſuccus interim paucus à cortice ſtipitis ſcarrificato aliquando deſtillaverit. Verum hac de re Abdellam audiamus, qui hæc exploratiùs, & reliqua docebit. Interimque dum loquimur, mandes velim mancipio tuo, ut nobis hic è domo hujuſce plantæ iconem, quæ apud te eſt, deferat, ut Alpinus noſter veram Balſami Iconem videat. ABDELL. Recte mones, libenterque faciam. ALPIN. Ego vero utrique veſtrum multas hac de cauſa gratias referam. Mihique iſtuc acceptiſſimum ſemper erit.

CAP. III.

Plantà, quæ ab antiquis Arabiæ medicis Baleſſan, à Græcis βαλσαμον, & à Latinis Balſamum vocabatur, fructuum, ſuccique deſcriptio.

ABDELLA.

BAlſamum arbuſculum eſt, quod creſcit ad altitudinem Hanne; vel liguſtri, vel cytiſi, folia pauciſſima gerens rutæ proxima, non tamen iis candidiora, ut Dioſcorides docuerat, ſed potiùs colore viridi ſubalbido, perpetuòque virentia. Ejus lignum gummoſum leneque apparet, colore exterius ſubrubro, cujus ramuli eodem colore conſpicui ſunt longi, recti, graciles, paucis foliis inordinatim referti, foliaque ſimul terna, aut quina, aut ſeptena alæ adnata, aliquo

pacto

pacto etiam lenthiſci foliorum æmula. ſunt ramuli odorati gummoſi, digitiſque contrectati eis tenaciter adhærentes. Flores fert parvos, albos, Acaciæ, proximos, ternos ſingulis alis appenſos, quaſi in umbellæ forma, ſummè odoratos, à quibus ſemina promanant, flava, folliculis nigris ſubrubeſcentibus contenta, valdè odorata, intuſque humorem flavum melli perſimilem habentia, ſapore ſubamaro, parumque acri linguam ferientia, Opobalſamumque redolentia, Terebinthi fructuum figuræ, & magnitudinis æmula, extrema aculeata, & medium craſſum obtinentia. Cui deſcriptioni maximè quadrare videtur illa, quæ fuit à Conſtantino Africano tradita, quæ his verbis apud ipſum in libro de grad. legitur. „Balſamus eſt arbor in India creſcens, ſaliens ſuper terram menſura unius brachii, vel parum plus. Cujus rami rubeo viridique colore perfuſi quaſi rami thitymali tenues ſunt, & colorem viridem habentes faciuntque in capite quaſi gemmas, parvaque grana in modum piperis producentis. Ex fiſſuris ramorum hujus arboris, egreditur quidam liquor in canicularibus diebus, ſicut lac ex Titymalo. Opobalſamum menſibus, Junio, Julio, Auguſto, partim ſpontè, & partim ſtipite ferro ſcarrificato, deſtillat, in vitreaque vaſcula recipitur; quod ſtatim eductum, ut audio, colore eſt albo, qui paulò poſt in viridem, tertiò in aureum, & demùm in melleum mutatur. Ejus ſucci etiam ſubſtantia in primis, turbida craſſaque, ut oleum ſtatim ab olivis expreſſum cernitur, poſteà tenuiſſima atque clariſſima, demum terebinthi modo craſſeſcit, odore eximio in primis atque acutiſſimo terebinthum redolens, cum ſuaviori odoris fragrantia obſervatur, ſaporeque amaro, acri, & adſtringenti. Leviſſimum eſt in primis diebus, atque uſque adeò validi, & acuti odoris, ut aliquibus inter odorandum, ſanguis è naribus eruperit, & præ multa ejus levitate in aquam ſtillatam non deſidet, ſed ex alto in ea projectum parumper in ipſa mergitur, fereque continuò aſſurgens, ſupra totam aquæ ſuperficiem totum expanditur, eique miſcetur, & citiſſime ita in ea diſſolvitur, ut ab aqua maxima cum difficultate ſeparatum ſecernatur. in qua paulò poſt concreſcit, atque coagulatur, coagulatumque ſtilo

to-

totum ab aqua eximitur, quod tunc colore lactescit, sive album quale lac visitur. Quanto hic succus annosior, eò fit inodoratior, atque ad motum segnior. In primis itaque statim albo colore conspicitur, qui color paucissimis diebus in viridem, ut nuper etiam dixi, mutatur, oleique crassitie cernitur, qui postea longo temporis intervallo depuratur, nonnullisque annis tenuissimus evadit, atque clarissimus, ex viridique colore in aureum splendidissimum transit. Senior vero confectus, crassus qualis terebinthina fit, qui si in aqua, vel lacte stilletur, statim considet, multaque cum difficultate, & non nisi longo tempore denuò supra aquam fertur, tardissimeque in ea dissolvitur. Quare non secus quam in animalibus omnibus quatuor constituuntur ætates, quæ in ipsis maximam differentiam faciunt, & Balsami succo, quod Opobalsamum dicitur, proculdubio à nostris quatuor tempora tribuuntur. Quandoquidem ille succus ab arboris stipite continuò elicitùs usque ac quintum circiter annum acutissimi, validissimique odoris percipitur, levissimusque usque adeò observatur, ut in aquam stillatus, nihil, vel parum considat, facillimeque diluatur, quod ejus calor in annis infantiæ plurimus existens, ei acutiem atque vehementiam præstet. Crassiori quoque substantia tunc cernitur, & turbida, quod cum multus in eo exuberet crudus humor, eo ob calorem in ipso agentem valdè agitato, instar urinæ turbidæ, quæ in pestilentibus febribus fieri solent apparet, & quemadmodum puerorum corpora multa humiditate, atque multo calore prædita crassa, ac ferè tumentia videntur, ita Opobolsamum in pueritiæ annis constitutum à multa humiditate excrementitia, cum validissimo calore in ipsa agente, crassum, ac turbidum apparet, quod in grandiori ætate ab ea purgatur, tenuissimumque fit, & aureo colore clarissimo spectatur; in quo statu, consistentiæ ipsius ætate continuante, conservatur, posteaque calore ejus nativo aliquatenus resoluto, ac imminuto, senescens crassum instar terebinthinæ evadit, solitoque tùm odore eximio tùm levitate deficit. Proinde neque supra aquam enatat, neque multum, & suaviter olet. Hæcque de Balsami planta, fructibus, lignis, succo tibi dicta sufficiant. ALPIN.

Quæso ne te pigeat, ad nonnulla adhuc, quæ à nostris, Balsami descriptioni repugnantia proferuntur, respondere, ac satisfacere, quando ea non parum hujusce plantæ cognitam veritatem obscurare, ancipitesque nos reddere videantur. Antiqui etenim omnes Balsami scriptores inter se in illiusce plantæ, succi, fructuum, virgarumque descriptione discrepare videntur, ex quibus non videtur, tutum satis esse illorum cognitionem perquiri debere. Qui fuere in causa, ut nostri ipsorum traditionibus imbuti, verum sibi oblatum Opobalsamum, fructus, virgas, veras esse non crediderint. ABDEL. Summum semper errorem esse putavi, homines plantæ hujus, succi, fructuum, virgarumque cognitionem à Dioscoride, Theophrasto, vel aliis antiquis scriptoribus velle exposcere, quando ista inter eos in scribendo fructice, succo, fructibus, & virgis, diversitas certissimum ignorantiæ argumentum nobis fuerit. Ego sum hujus sententiæ, neminem illorum fortassè accurate arborem hanc vidisse, ex audituque omnia de eis ab ipsis litteris prodita fuisse. Olim enim non erat ita facile hominibus loca, in quibus Balsamum nascebatur, ex longioribus difficilioribusque navigationibus, quibus eo tempore antiqui utebantur, adire, proinde multa Dioscorides, Theophrastus, atque alii multi ex hominum potius relatione, quam ex inspectione de Balsamo scripsere. Hincque mirum non est, si in pluribus nostri ipsorum sententiæ inhærentes decepti sint, quando & ipsos à falsis aliorum relationibus deceptos fuisse putandum est. An non Dioscoridem, Theophrastum, atque alios affirmantes Balsami plantæ Ægyptum, vel Judæam patriam fuisse, cum dixerint eam solum in Ægypto & valle Judæa vivere, maximè errasse superius demonstratum est, cum illam plantam ex Ægyptiorum relatione perpetuò ex Arabia felici in Ægyptum venisse certissimè constet? Ex quibus mirum quoque non esset, in aliis eosdem deceptos fuisse, præsertimque in succi, fructuumque cognitione. Hincque his herbarum scriptoribus omnes medicos Pharmacopolasque planè fidentes, errasse mirari non debemus, quando non ab illis, ut etiam dixi, sed ab Ægyptiis, & Arabibus, qui tum primi Balsamum

mum cognoverunt, atque obſervarunt, tùm etiam cum hujuſmodi planta in eodem ſolo nati ſint, atque eadem loca, in quibus vivit, & vixit Balſamum, habitarunt, iſtorum cognitio eſſet petenda. Sed quæ ea exiſtunt, quæ nobis repugnent, fac ut ex te jam audiamus. ALPIN. Quæ de Balſami arbore à multis olim litteris tradita fuere, nunc in medium afferam; Reliqua verò de ſucco, fructibus, virgis, ad uſum medicinæ memoriæ proditis, poſterius à me recenſenda arbitror. Multa igitur, variaque de hujuſce ſtirpis magnitudine, figura, ſitu, foliiſque à multis prodita ſunt, quæ non parum veritatem obſcurant, hominesque ancipites, ac rem hanc totam incertam efficiunt. Aliqui ſiquidem plantæ iſtius magnitudinem Lycii, Pyracanthæ, vel Cytiſi, vel therebinthi magnitudini compararunt, ut Dioſcorides, Straboque dixere. Theophraſtus vero dixit ea magnitudine Balſamum ſpectari, qua magna mali punici arbor obſervatur. Juſtinus ſimilem piceis arboribus affirmavit, & Pauſanias mirtho; Plinius, Solinus, atque Africæ deſcriptionis auctor, viti, hanc plantam compararunt. De ejus foliis non minor eſt apud illos diverſitas, deque arboris figura. Quando Dioſcorides, Theophraſtus, Plinius, Avicennas, Simeon Sethus Balſami folia rutæ, proxima eſſe ſtatuerint, & Pauſanias amaraco, Juſtinus piceis, Solinuſque & auctor Africæ vitium foliis. De forma etiam vel figura arboris, alii arbuſtum, alii fruticem faciunt. Plinius enim de eo dixit: In totum alia eſt natura, quam noſtri, externique prodiderunt, quippè viti ſimilior eſt, quam myrtho, quod etiam Solinum dixiſſe ab illiuſce verbis conſtat, quæ hæc exiſtunt: Similes vitibus ſtirpes habent: ac Juſtinus; Siquidem palmeto & Opobalſamo diſtinguitur, arborem Opobalſami formam ſimilem piceis arboribus babent: & Strabo: Quæ arbor eſt fruticoſa Cytiſo & Terebintho perſimilis. Nonnulli etiam affirmant, plantam hanc ali aqua, illaque tantum, quæ in proxima fonte illiuſce proximæ domunculæ ſcaturire cernitur, ajuntque miraculo id fieri; quando ipſa ſit pluribus virtutibus prædita, quòd Virgo Beatiſſima olim ibi multos annos morata, ea aqua, tùm ad potum, tùm ad cibum, tùm ad mundandos

panniculos Jesu Christi pueruli usa fuerit: ex quo tanta in veneratione omnes viri mulieresque Ægyptiæ, Arabes etiam Mahometis asseclæ eam habuerunt, ut ipsa ad multorum etiam morborum curationem confidenter utantur. Multique ex longinquis, remotissimisque locis hùc veniunt, ut ex hujusmodi aqua accipiant: quare nonnulli Balsamum hujus aquæ beneficio hactenus hic vixisse ajunt. Hæcque sunt, quæ de arbore isti dicunt. ABDEL. De Balsami fruticis altitudine, figura, ac foliis, ea quæ ex te nunc proposita sunt nihil veritatem hanc obscurare possunt. Namque Dioscorides, atque alii, qui hanc plantam magnitudine similem esse lycio, Cytiso, Terebintho, & Pyracanthæ, affirmarunt, minimè errarunt, cum hæc omnia arbusta magnitudine non multum interse differant, eisque planta Balsami major non sit, sed hic nullæ cernuntur arbores Balsami, quæ ita magnæ spectentur, siquidem grandiores, quas hic aliàs viderim, non assurgunt ad majorem trium cubitorum altitudinem. Audio tamen in Arabiæ solo eas plantas ad prædictorum arbusculorum altitudinem, & majorem etiam excrescere. In Ægypto, & Arabia mali punici arbores parvæ existunt, ita, ut inter arbusculorum fruticumque numero ibi connumerentur, neque ad tantam assurgunt altitudinem, quales in Italiæ locis observantur, Quare neque Theophrastus reprehendendus erit, quòd scripserit, esse magnæ punicæ arbori Balsamum simile, quando hæ nostræ Italicis longè sint humiliores. Justinum verò, quod picei arbori plantam Balsami similem asserat, deceptum omninò fuisse, credendum est. Ex ipsiusque verbis error apparet conspicuus; nam piceis arboribus Balsamum similem esse dicens, subdit, & in vinearum more excoluntur: quis tamen uspiam vidit piceam arborem viti similem, & in vinearum more excoli? Inter quas quanta sit differentia, non est, quod nunc demonstretur. Fuisse verò Balsami plantam ramulis fruticosis, ac sarmentosis viti similem dubium quidem non est, ut neque etiam, quemadmodum vites, annis singulis putari, quod sit admodum fruticosa, & sarmentosa. Non tamen quod ad folia attinet, viti ea planta est similis, cum foliis referta sit rutæ aliquatenus proximis,

ximis, præſertim verò extrema tria foliola, quæ in ſingulis virgæ Balſami alis cernuntur, quandò ipſa ſimillima ſint tribus iis foliolis in extremo virgæ alæ rutæ poſitis; colore excepto: Neque abſurdum eſt, Pauſaniam dixiſſe Balſamum folia habere amaraci æmula, quoniam ſuſpicor ego ipſum plantam Balſami non adultam, ſed tantum recenter ex ejus ſeminibus natam inſpexiſſe, quæ folio magnitudine, ac figura amaraci foliis omninò ſunt ſimilia, excepta earum craſſitie, ac colore, quibus ea folia invicem differunt, nam in amaraco ſunt graciliora, & albidiora. Balſamum, quod ex ſeminibus naſcitur, bina folia in primis habet, biſoliis naſcentis vitis maximà ſimilia, & quæ poſt hæc, quæ ſunt tria, quatuor, vel quinque, produntur, amaraci foliis ſunt proxima; Quæ verò tertio naſcuntur ſingula trina exiſtunt, rutæque proxima cernuntur. Repeto, prima naſcentia folia bina ſunt, ſecundo nata, his multum diverſa produntur, inordinatimque in virga. Tertio producta trina cuilibet alæ appenſa, cernuntur, quæ rutæ ſunt proxima, tribus inquam foliolis in extremo alæ virgæ rutæ conſpicuis. Quarto, quæ naſcuntur in virga Balſami, ſunt quina, & poſtea ſeptena. Hæcque ſunt Balſami folia, aliter quam Scriptores antiqui deſcripſerint in hoc viridario in fruticibus Balſami ſæpiſſimæ viſa, ex quibus atque aliis fortaſſe Dioſcoridem, atque alios multos antiquos Scriptores viventem Balſami plantam non inſpexiſſe, jure ſuſpicamur. Hanc etiam arborem in hoc viridario vixiſſe certum eſt, aqua ex hoc proximo fonte, in quo Beatiſſimam Virginem panniculos Salvatoris noſtri pueri olim perpetuo laviſſe noſtri omnes autumant, irrigatam; tamen in arenoſis, ſquadiliſque locis non paucæ reperiuntur, quæ tamen quo ad Opobalſamum ſteriles exiſtunt. Atque hæe obiter de Balſami planta dicta à nobis ſint. Nunc ad Opobalſamum deveniendum. Sed Balſami plantæ ramos, quos mihi domo mancipium detulit, abſoluto de ipſo ſermone ſpectabimus.

CAP. IV.

Veri Opobalſami cognitio undè ſumatur, & qui ex antiquis verè hunc ſuccum litteris prodiderint.

ABDELLA.

QVid inquies Alpine de Balſami planta? nonne à nobis probè, ut veritas exigebat deſcripta eſt, deque ejus foliis, floribus, fructibus, ac virgis, quæ dicta a me ſunt, vera tibi eſſe videntur? ALPIN. Omnia ſanè rectiſſimè, ac veriſſime es proſecutus, ſed ſuperſunt tamen quæpiam de ſucco quoque, fructibus, ac virgis dicenda, cum antiqui Scriptores, qui de Balſamo ſcripſere, ſimul in horum deſcriptione inter ſe nihil ferè conveniſſe viſi ſint: quorum diverſitas, ut de arbore etiam nuper dictum eſt, fuit cauſa, ut multi negarint, quæ pro Opobalſamo, Carpobalſamo, & Xylobalſamo monſtrantur, vera utique eſſe, nullumque ob id ipſos credere, ſyncerum ac legitimum Opobalſamum ad nos aſportari: de quo primo ſermonem à nobis haberi cupio, mox de ceteris. De Opobalſamo igitur multi hujus ſunt opinionis, ut arbitrentur, ſyncerum ad nos non advehi, neque injuria, quando ex te deſcriptum Opobalſamum, à nobiſque ſæpiùs inſpectum, diverſum ſanè videatur ab eo, quod omnes priſci rei herbariæ Scriptores memoriæ mandarunt. „In primis enim album, multi ipſorum, eſſe prodi„dere, Strabo ſiquidem dicebat: ejus corticem ſcindentes „ſuccum in vaſis ſuſcipiunt tenaci lacti perſimilem: & Pli„nius, ſuccus è plaga manat, quem Opobalſamum vocant „eximiæ ſuavitatis, ſed tenui gutta ploratu lanis parva colli„gitur in cornu, ex his novo fictili conditur, craſſiori ſimi„lis oleo, & in muſto candida. Et Simeon Sethus vir in „Balſami hiſtoria aliis non poſtponendus, dixit: Succuſque „inde manabat omni oleo viſu ſimilis, quod ideo Balſami „oleum

„oleum nominatur, ſuccus hic aggregatus vaſculis excipie-„batur, & id quidem, quod ſupernatabat, album ac tenue „erat, & ideo precioſius: Alii ſunt rurſus aſſerentes, hunc ſuccum non eſſe tenuem, ſed craſſum, veluti qui dixere in conchis ſuſceptum coagulari: Cum verò Opobalſamum, quod tu deſcripſiſti, & nos ſæpè inſpeximus, vel viride, vel aureum, vel mellis colore obſervetur, interdumque turbidum, interdum clarum, ac tenue, aliquandoque ut terebinthina craſſum cernatur, (nemo enim noſtrum eſt, qui cum ſuccum tot prædictis differentiis evariatum non viderit ſcilicet oleoſum, viride, aureum, ac melleum, clarum, turbidum, tenue, craſſum,) de ipſo varios, & dubios eſſe mirum non erit. ABDACH. Facile has ambiguitates noſter Abdella ex animis noſtris abiget. Præſertim cum harum explicatio ex iis pendeat, quæ dudùm ipſe attulit. Dixit enim Opobalſamum juxta ejus ætates varias, variari & ipſum, quo ad colorem, ſubſtantiam, perſpicuitatem, odorem, & levitatem; continuoque à ſtipite inſtillatum ac exceptum, albo colore conſpici, præſertimque quod ſupra enatat, veluti minus quod ſubſidet, qui color paululo momento in ſubviridem oleoſum mutatur qui poſt quinquennium, ut ſuperiùs etiam dictum meminimus, aureus fit, ac demum ſenio confectus craſſeſcens, mellis colorem, obſcuriorem tamen accipit. Tot etiam mutationes in perſpicuitate, ſubſtantia, odore, levitate, ejus varias ætates facere aliàs dictum eſt, quandò Opobalſamum recenter eductum per quinquennium turbidum maneat, à quo tempore clareſcere incipit, per decenniumque ferè ipſum clariſſimum, ac ut aurum ſplendeſcere obſervatur, poſtea ſeneſcens turbidum rurſum evadit. A ſtipite etiam ſtatim exceptum tenuiſſimum eſt, pauloque poſt parum craſſeſcit, atque hinc Strabo dixit, ſuſceptum in conchis coagulari, peractoque quinquennio, quod tempus pueritiæ datur, purgatur, fæcemque in fundum vaſis deponit, tenuiſſimumque fit, & totidem geminatis peractis annis ſeneſcens craſſum, craſſiuſque eſt, quo annoſius. Odor non minus & ſapor, in recentiſſimo validiſſimus eſt, in medio tempore odor fit ſuavior, thus ac terebinthum redolens cum

ſua-

ſuaviori tamen odoris fragrantia, ſapor eſt amarus, ſub acris, atque adſtringens. Demum ſenio omnia hac maxime remiſſa percipiuntur. Hincque Plinium deceptum fuiſſe arbitror, qui putaverit, optimi hujus ſucci lachrymam fricando percipi odoratam. Si quidem Opobalſamum ſenio ſolummodo confectum inodoratum fit, ut tunc ſolum frictione dignoſci queat. In principio etiam hic ſuccus leviſſimus eſt, qui quam maxima difficultate in aqua, vel alio liquore inſtillatus conſidat, ſed continuò in aquæ ſuperficiem feratur, citoque cum aqua diſſolvitur: annis verò conſiſtentiæ medio ſe habet modo, ſeneſcenſque, colore ejus imminuto, craſſeſcit, quo fit ut ſubito in aquam projectus conſidat, tardiſſimeque ſurſum in aquæ ſuperficie feratur, difficillimeque ac tardiſſime cum ea diſſolvatur. Hæcque etſi non ità concinna oratione, tamen ad tuarum difficultatum explicationem accommodata ſatis eſſe Abdella noſter judicabit. ABDELL. Ego verò ſic ea vera judico, ut omnes, qui de Opobolſamo ſcribentes, aut loquentes ab his diſſenſerint, rem prorſus ignorent, ex quibus Plinium ex variis coloribus, ac ſubſtantiis in Opobalſamo inſpectis, varia ejuſce ſucci differentias vel ſpecies facientem erraſſe clariſſime patet; dixerit enim ille: ,, Lachrymæ probatio, ut ſit pinguis, tenuis, ac modi-,, ce ruffa, & in fricando odorata, ſecundus candidus color ,, pejor viridis, craſſuſque peſſimus niger. Nemo Ægyptiorum, vel Arabum album Opobalſamum niſi ex arbore recentiſſime ſtillatum vidit, qui tamen color quam pauciſſimis diebus evaneſcit, atque, ut dictum eſt, in olei colorem vertitur, atque ab eo colore in aureum, & denique in melleum obſcuriorem. Nigrum verò nunquam ab aliquo noſtrorum, vel Arabum viſum eſt, neque auditum. Niſi fortaſſe produceretur noviſſime ab Occidentalibus Indiis delatum, à quibuſdam pro legitimo Opobalſamo, ut ſuperius quoque meminimus, receptum. Quod tamen falſum eſſe planè conſtat, cum ii, qui ejus hiſtoriam ſcripſere, affirment illum ſuccum improprie Opobalſamum vocatum, in Occidentalibus Indiis ex procera, ac magna arbore naſci, quæ quidem magnitudine, figura, ramis, foliis, fructibus à vera Balſami arbore lon-

longiſſime differt. Quod iis qui utramque norunt arborem, non erit difficile ſuadere. ALPIN. Simeon Sethus confirmare & ipſe videtur, optimum Opobalſamum recentiſſime à ſtipite deſtillatum album colorem habere, nec non, & Strabo, qui Opobalſamum lacti ſimilem eſſe ſcribit. Sed quamquam hujuſce ſucci albus color pauculis diebus a ſtillatione evaneſcit, atque in alium colorem mutetur, nihilominus, quod non paucis valde admirandum videbitur, Opobalſamum oleoſo colore inſpectum, in aqua vel lacte ſtillatum, album rurſum videri: & idem etiam facere aureum, & melleum, perpetuoque verum Opobalſamum cujuſcumque coloris ſit, in aqua, vel lacte ſtillatum, ac liquatum album ſpectabitur. Hincque Dioſcorides doctiſſime dixit: „Quin „etiam ſyncerus in aqua, aut lacte celerrime liquatur, co„loreque lacteſcit. Nunquam quiſquam Opobalſamum viſui non album, album eſſe judicarit, quod tamen verum eſſe experientia docebit, ſi, inquam, quis ſinet ſtillatum in aqua, liquari, ac coagulari, ipſum etenim liquatum ſupra aquam ita album redditur, ut vix ab aqua diſtinguatur, ſed paululo momento in ea coagulatur, eique inſtar telæ albæ incumbere, & in ea ſupernatare cernitur, manifeſtiorque ejus albus color fiet, ſi coagulatum ſtilo quopiam ab aqua eximatur, aut extrahatur. Sed hæc illius ſucci experientia per æſtatis tempus eſt facienda, vel ſi hyeme, prope ignem, Opobalſamo probe prius calore attenuato. At cur ex albo tam citò in alium colorem mutatur? ABDEL. An quod lactei illiuſce coloris ſubſtantia mollis, ac tenuiſſima, quam citò reſolvitur ac diſſipatur? vel quia nondum ejus calor prævalidus in eum ſuccum agendo ipſum turbavit? Idem in Zebet obſervatur, etenim ſtatim è teſtibus extractus lacteo colore inficitur, pauloque ebullire incipiens, vireſcit, & tandem ſubnigreſcit. ALPIN. Rectè ſunt à te hactenus explicata, & enarrata omnia. Nunc igitur ego idem a te fieri cupio, pro indagandis, ac docendis notis vel ſignis, quibus verum à non vero, ſyncerum ab adulterato rectè diſtinguatur.

Cap. V.

De notis, quibus verum Opobalsamum à non vero, syncerum ab adulterato tutò cognoscitur, ac discernitur.

ABDELLA.

HIs notis quisque probè ac exactissime verum hunc succum, à non verò, & legitimum ab adulterato dignoscet, neque ab aliquo ita facile decipi poterit, etenim succus is, qui nondum ad senium, inclinare cæperit, colore albo conspicitur (quod rarissimè, & non nisi dum ipsum è stipite stillat, vel recentissimè eductum videre contingit) vel viridis est, oleosus subturbidus, oleoque substantia & colore valdè similis, vel aureus fulgentissimus, tenuissimus, atque clarissimus. Qui sanè omnes has notas habebit, vehementis erit odoris, & quo magis etiam recens est, acutioris, terebinthum cum alio suaviori odore redolentis, gratissimusque olfactui erit. Gustu etiam subamarus, adstringens, & modice mordens percipietur, lævis, diluique facilis, quæ nota, eo instillato in aqua vel lacte dignoscetur, lævis enim exstabit, & vel nihil sub aqua morabitur, vel parum, & quasi continuò supra eam sursum assurget. In qua citò diluitur, vel liquatur, nil unctuosi retinens, vel oleosi, tenax, sive lentore aliquo præditus est. hisque omnibus notis verum, syncerumque Opobalsamum semper omnibus apparebit. ALPIN. Possit ne quis aliquod factitium oleum ita simile Opobalsamo parare, ut eo multos decipiat? ABDEL. Sine dubio, cum Gal. suo tempore etiam ipsum usque adeo adulterari dixerit, ut vix adulteratum cognosceretur. Veruntamen quod adulteratur, necesse est, ut aliquo liquore, vel oleo, vel unguento vitietur. Dioscorides dixit, Opobalsamum vitiari posse admisto teribinthi, cypri, lentisci, balanique unguento, & susino, metopio, melle, cypriaque cera liquida.

Sera-

Serapio his addidit oleum rosaceum, myrtinum, & de alcanna, quod cyprum appellant. Plinius ex seminibus veri Balsami, quæ vocant Carpobalsamum, extrahi simile oleum asserit, qua via multi ex ipsis oleum exprimunt, vero Opobalsamo admodùm simile; quod tamen ab eo discernitur amariore sapore, odoreque Opobalsami longè obscuriore. Prodit etiam ipsum adulterari posse oleo rosaceo, cyperino, lenthiscino, balanino, terebinthino, myrtino, resina, galbano, & cera cypria, quæ sanè eadem existunt, quorum nuperrimè Dioscoridem sub nomine unguentorum meminisse, dictum est. Sed forsitan melius ipse dixisset, oleis, quàm unguentis adulterari posse, quod ille succus tenuis perinde ac oleum sit, minimeque crassus, nisi senio fuerit confectus. His igitur Opobalsamum vitiari potest, cujus maleficium facilè deprehenditur, oleoque adulteratum trifariam detegitur, atque in primis, quod digitis contrectatum, nullo lentore, vel viscositate adhæreat, quando verus Balsami succus lentore, ac viscositate quapiam non carere à nobis aliàs dictum sit, à multisque ex antiquis scriptoribus confirmatum, oleo siquidem resinarum omnium tenacitatem abigi omnibus manifestum est. In aqua præterea instillatum supra ejus superficiem orbiculorum formis expandi nemo nostrum ignorat. Quod syncerum Opobalsamum non facere posterius docebitur. Demum in panno oleo infecto macula relinquitur, quæ & difficile aufertur, & quotidie etiam magis majorem in circulum expanditur, quòd non fit in sincero Opobalsamo. His igitur notis Opobalsamum oleo vitiatum cuique patere poterit. His etiam comperietur vitium, si unguenta iisdem oleis composita misceantur, sed hoc amplius iis aderit, quod in Opobalsamo parvi temporis spatio in fundo vasis unguenta sidere necesse est. Cera vero mistum comprehendetur turbido colore, nunquam clarescente. Melle etiam infectum dulcis sapor detegit, atque ad ipsum, ut Plinius quoque testatur, muscas alliciet. Resina adulteratum in carbones instillatum, nigriorem flammam edit, substantiaque crassiore quàm in syncero sit, spectabitur. Syncerum vero his notis innotescet, namque præter ea signa, quæ illum juxta varias ætates præ

se ferre diximus, hæc etiam addidimus, scilicet præterquam quod sit validi odoris, in aqua etiam stillatam, tametsi parva satis sit gutta, supra totam aquæ superficiem expandi, eamque liquatum totam supernatare, ac obtegere, atque in ipsa etiam citò coagulari, lactisque colorem adipisci; ac nonminus ex ipsa coagulatum totum stylo quopiam excipi, ac auferri, quodque fusum in laneam vestem, eam, ut oleum non inficit, quamquam ei adhæreat. Lacque coagulat, etsi non ita, ut coagulum facit, quia lac non perfecte coagulat, quinimo cum ipso coagulatur. ALPIN. Multo plura, quàm tu de synceri Opobalsami, ac vitiati notis complexus es, apud multos leguntur. „ Dioscorides siquidem hæc utique „ nobis prodiderat. Succi probatio est, ut si recens, validi „ odoris, Syncerus, non ad acorem vergens, dilui facilis, „ lævis adstringens, ac modice mordens gustu. Et ubi ea, „ à quibus Opobalsamum potest adulterari meminerat, hæc „ subjunxit. Namque merus in laneam vestem fusus neque „ maculam facit, neque si eluatur notam relinquit. Vitiatus „ autem inhæret, & lac instillatus coagulat, quod adultera„ tus non efficit. Quin etiam syncerus in aqua, aut lacte „ celerrime liquatur, coloreque lactescit, vitiatus verò olei „ modo innatat, se convolvens, aut in stellæ modum diffun„ dens, syncerus senescens crassescit, deteriorque redditur. Hallucinantur, qui aqua conctetum pessum ire & ad ima sidere, arbitrantur, postea dissipatum supernatare. Et Plinius ait, syncerum inhærescere, & in tepida aqua ejus guttam coagulari, & ad ima sidere, lac coagulare, & in vestem maculam non facere. Et Avicennas: lac coagulare, aquæque ipsum misceri, & in ipsa densari, densatumque conservari, atque à gossypio receptum ablui posse. Serapio eadem à Dioscoride jam recitata, de ipso nobis prodidit. Simeon verò Sethus hæc & ipse scripsit: „ At verò nonnulli hac ratio„ ne probant, quod ferrum eo inunctum ignique ad motum „ incandescat, id quod & oleo caphuræ, aliisque dictis oleis „ accidit. Alii quod in aquam datum minimè supernatet, „ sed statim fundum petat. vere hoc quidem, sed enim quan„ do hæc dum concurrunt, videlicet ferrum candeat, & in

„ aqua

„aqua facile ſubſiſtat, de eo ſtatim arripe. Eſt enim legitimum, & non factitium. Scire autem præterea oportet, quod dùm recens eſt, & in proprio vigore ſuper aquam enatat actum ita probatur. Linteo in eo irrigato, ac poſtea ſublato à linteo totum recedit, non colorem, ſed odoris duntaxat ſuavitatem illi relinquens. Hæc omnia, ac inter ſe admodum diverſa cum apud hos graviſſimos plantarum Scriptores legerim, atque Opobalſamum, quod tu vere ſyncerum affirmas, apud me ſit, non omnia quæ ab his Scriptoribus de eo perdocta, repræſentet, quinimo aliqua ſint, quibus ipſum planè non reſpondere videatur; quamquam enim ipſum recens ſit, minimeque ad ullum acorem vergens; validique odoris, oleoſi coloris, turbidum in primus ejus annis obſervatum, mox clarum, aureum ſubamarum, adſtringens, & modicè mordens guſtum, tenax, leve, dilui facile, lacque coagulet, & linteum non inficiat, atque ut ait Avicennas, aquæ etiam ſtillatum, miſceatur, in ipſaque coaguletur, ſupraque aquam coagulatum enatet, atque eo etiam ferrum, ut Sethus ipſum hac experientia cognoſcendum voluit: inunctum probè in ignem poſitum candeat. Tamen, quod apud omnes prædictos antiquos Scriptores affirmatur, quippè ipſum laneæ veſti inſtillatum aqua ablutum, omninò ab ea abigi poſſe, nihilque ei adhærere, nunquam potui obſervare. Nullum enim reperitur Opobalſamum quod inſtillatum in pannum, ei aliquatenus non adhæreat: ex quo ego etiam puto, nullum verum Opobalſamum eam experientiam facere poſſe, quando ipſum; ut in aliis omnibus reſinis obſervatur (cum ſuccus reſinoſus ſit, inter reſinaſque poſſit ſine errore recenſeri) viſcoſitatis ac lentoris non ſit expers. Ex quibus valdè de hujus ſucci ſigno, ab antiquis ferè omnibus animadverſo dubius, ac anceps ſum. Cupioque tuam hac in re ſententiam audire, ut in ea tandem acquieſcam. ABDEL. Dignus es cum iſto tuo ſcrupulo non parva reprehenſione, qui uno ſigno magis quàm pluribus, quibus tuum Opobalſamum omnibus probè reſpondere ſcis fidere volueris, quod neque verum ſignum hujus ſucci dicendum eſſe puto, ſiquidem quo pacto hic ſuccus lentoris, ac viſcoſitatis non expers,

(cum ipſe nihil quidem aliud quàm reſina quæpiam ſit) lineo, vel laneo panno, vel goſſopio inſtillatum aliquantulum non adhærebit? Etenim non modò ſuccus iſte tenax eſt, ſed ramuli quoque virides, ſi digitis contrectentur, eis proculdubio adhærent, quod non nos modo, ſed etiam aliquos antiquorum noviſſe certum eſt, nonne Strabo dixit: Ejus corticem ſcindentes ſuccum in vaſis ſuſcipiunt tenaci lacti perſimilem. Quid? nonne Plinius notas ſynceri Opobalſami docens dixit? Succum Balſami ſyncerum debere inhæreſcere? At ne amplius remorer deſiderium tuum, paucis de nota hac à Dioſcoride propoſita dicam, quid ſentiam. Puto enim ſyncerum Opobalſamum non aliam ob cauſam, Dioſcoridem, atque una cum eo alios dixiſſe, veſtibus vel panno non adhærere, niſi ut nos docerent miſtum aliquo oleo, vel quopiam unguento hinc deprehendi, quoniam, ut ego nuper etiam vos docui (quod à pleriſque oleo eo tempore vitiaretur) oleo vitiatum in pannum inſtillatum, laneumque præſertim, quod faciliùs ſit ad emaculandum, inſtar olei inficit, eique perpetuò non modo adhæret, ſed quotidie magis in eo recepta macula augetur, ac dilatatur. At ſyncerum, quamquam paululum panno etiam inſtillatum inhæreat, tamen ipſum ut oleum non inficit, neque maculam relinquit, quinimo ſecus atque oleum panno adhæreſcens quotidie decreſcit, uſquequo tandem omnino aliquo tempore ſponte diſſolvatur, atque evaneſcat. Quamobrem ſyncerum Opobalſamum panno quidem, at non olei modo adhæret, neque aliquam maculam relinquit. Quod ſæpè vobis meum Opobalſamum in meam veſtem inſtillatum oſtendit. Verum non debet hoc experiri in pannis iis, quos vos in Italia paratis, noſtris longe craſſioribus, in quibus fortaſſè cum olim veſtri hi craſſi panni lana parati ex Italia huc non aſportarentur, neque noſtri his, ut nunc faciunt, uterentur Dioſcorides in his periculum faciendum, non ſentit, ſed in noſtris iis longe gracilioribus. Clarius verò hoc ſignum Plinius docuiſſe eſt viſus, cum dixit, & in veſte maculas non faciat, non autem, ut in Dioſcoride habetur, veſti non adhæreat. Verius fortaſſe Sethus Opobalſami cognitionem ex hoc ſigno habendam

dam tradidit, quod his verbis apud ipſum legitur: Linteo in eo irrigato, ac poſtea ſublato à linteo totum recedit, non colorem, ſed odoris duntaxat ſuavitatem relinquens: quod planè in noſtro ſic ad unguem obſervari licebit. Ceterum ex his, quæ ita diverſe de notis verum Opobalſamum à falſo diſtinguentibus, apud diverſos antiquos Scriptores leguntur; dubitandum non immeritò à nobis exiſtimo, hoſce authores nunquam fortaſſe, neque viventem plantam uſpiam offendiſſe, atque multo minus ſyncerum ejus ſuccum inſpexiſſe, cunctaque potius aliorum relatione, quàm vero obſervatione de eo ab his prodita fuiſſe. Qua de cauſa non ab antiquis Scriptoribus, inter ſe de Balſami hiſtoria diſcordantibus veritas, hæc petenda eſſet, ſed ab his populis, præſertimque Medicis, qui loca in quibus Balſamum, omnium Scriptorum conſenſu, vixit, perpetuò habitarunt, & ſæpiſſime obſervarunt. His etenim jure meritò de ipſo firmior fides habenda erit. Hi ſunt Ægyptii, atque Arabes, qui omnes uno conſenſu aſſerunt, hoc excepto Opobalſamo, quos vos verum eſſe non creditis, nullum aliud uſquam vel in toto Ægypto, vel in tota Arabia, vel Syria, fuiſſe cognitum, aut uſitatum. Cujus veritatis clariſſimum ac certiſſimum ſignum erit, aliud Opobalſami genus ab hoc diverſum, apud Turcarum Regem iis locis imperantem, atque apud plures Turcas; qui variis temporibus his omnibus prædictis locis, præſertimque Ægypto præfuerunt, nunquam fuiſſe repertum, quinimo apud hos inventum idem planè eſſe cum noſtro, atque nihil ab iſto communiter recepto, differre. Rex enim Turcarum ſingulis annis à Seriph Mechæ, atque Medinæ domino binas, & plures etiam Opobalſami libras dono miſſas accipit, perpetuoque, poſtquam Ægypto imperavit, ab ipſo Opobalſamum recepit. Quod ſanè idem planè eſt cum eo, quo omnes Ægyptii, Arabes, Syri, atque alii utuntur. ALPIN. Verum dicis; Nam ego certo ſcio idem eſſe Opobalſamum vulgo receptum cum eo, quod apud multos dominos Turcas Conſuleſque Venetos habetur, quibus à præfecto Ægypti: ac aliis nobilibus Turcis dono datum fuit, idemque cum eo, quod apud Sereniſſimum Franciſcum Medicem

dicem Ducem Florentiæ à Turcarum Rege olim ei dono datum, hodie conſpicitur quod cum meo etiam Opobalſamo ex Ægypto, ad prædictum Sereniſſimum Ducem anno ſuperiori miſſo, rectè ab ipſo comparatum, idem planè eſſe, certum eſt. Quamobrem omnes qui negant vulgo receptum verum eſſe, ſi ipſum cum Opobalſamo comparent, quod apud multos exſtat, Venetos, olim hujus loci Conſules Clariſſimos, atque apud alios plures, qui olim hæc loca peragrarunt, & Opobalſamum à nonnullis Dominis Turcis acceptum illùc comportarunt, probè, an ipſum verum ſit, cognoſcent. ABDEL. Multum tamen Avicennam admiror, qui dixerit, à goſſypio, hunc ſuccum aqua ablui poſſe, cum tamen ſuperiùs dixerit, ipſum in aquam inſtillatum coagulari ac denſari: quod cum verum ſit, quomodo in goſſypio receptum, ac imbibitum, aqua ab ipſo ablui poterit? hoc enim fieri non poſſe cuique patebit. Eſt demùm alterum Opobalſamum ex ſeminibus Balſami expreſſum, cujus etiam inter adulterata nuper recenſuimus, quod pro vero ſucco Opobalſami aliquando venditur, quod tamen facile, ut dictum eſt, ex obſcuriore ejus odore, amarioreque ſapore à vero diverſum ab his eſſe comprehenditur. Ac de Opobalſamo hæc à nobis dicta ſufficiant. Reſtat modò, ut de Balſami fructibus, & virgis loquamur, quando multi quoque non deſint, qui contendant verum neque Carpobalſamum, neque Xylobalſamum eſſe.

CAP.

CAP. VI.

Veri Carpobalſami, & Xylobalſami cognitio, & conſideratio.

ALPINVS.

HActenus Balſami plantæ, atque ab ea educti ſucci ambiguitates omnes vir doctiſſimè diſſolviſti, veritatemque ita claram effeciſti, ut de arbore, ac ſucco noſtri amplius contendere non debeant, ſed ipſum potius agnoſcere, atque in uſum medicinæ reſtituere, quod quidem facientes ſumma laude digni erunt, tantum auxilium in uſum revocantes, atque recipientes. Cum nemo noſtrum dubitet amplius verum Opobalſamum ex Ægypto, & Syria in Italiam comportari, quod facilè à nuper adductis notis ibi an ſyncerum ſit, cognoſcetur. Reſtat modo, ut de ejuſdem plantæ fructibus, & virgis, quod apud noſtros dubii ſuperſit ab illorum animis evellas. Quando vulgaria ſemina, pro vulgari falſo Carpobalſamo à multis recepta, quorum ad nos ſingulis annis multa copia advehitur, verum eſſe antiquorum Carpobalſamum me judice etiam affirmandum ſit. Animadvertendum tamen eſt, duplex genus Carpobalſami circumferri & utrumque pro Balſami ſeminibus apud nonnullos recipi quorum unum ſemen eſt terebinthi magnitudine, atque ferè etiam forma, rotundumque & oblongum, ovo ſimile, in extremis acutum, flavum, folliculo nigro rubeſcente undique contectum; Hocque verum eſt antiquorum Carpobalſamum. Alterum verò Pſeudo Carpobalſamum huic admodum magnitudine, colore, figuraque eſt ſimile; differt tamen à vero, quia ipſo eſt oblongius, ex medietate tantum folliculo contectum eſt, nam illud extremum, quod ſuo pediculo appenſum eſt, folliculo caret, minimeque eo totum contegitur, ſed tantum ad ejus uſque medietatem. De hoc vero, quod falsò pro Balſami ſemine me judice recipi-

tur, non loquimur; quamquam odoratum ſit, atque aromaticum. Illudque fortaſſe eſſet, quod olim Dioſcoridis tempore ex Petra oppido Arabiæ pro Carpobalſamo aſportabatur, & quo verum Carpobalſamum adulterabatur, ſi piperis ſaporem præ ſe ferret. De altero verò ab hoc prædictis notis diſcrepante, quod præſertim à falſo differt, quia totum folliculo ſuo contectum eſt, quando falſi, ut jam dictum eſt, tantum medietas folliculo contecta appareat, a nobis ſermo habendus eſt. Audio nunc Venetiis omnes Pharmacopolas conſilio excellentiſſimi collegii Medicorum in componenda Theriaca, atque Mitridatio, pro veris Balſami fructibus Juniperi fructus ſubſtituere. quod quanta dignum reprehenſione ſit, ac in quanto illi verſentur errore, vobis doctiſſimis viris nunquam latuit. Et utinam nunc perſpectis rationibus iidem non permittant ſine his tanto artis cum dedecore (quandò hæc omnia non ſit difficile apud eos reperiri) Theriacam atque alia medicamenta amplius parari; ſed vereor, ne magis in antiquis erroribus perſiſtere, quàm rei veritatem amplecti velint. ABDEL. Quid? etiam ne fructus Balſami, quorum in Italiam; aliaque loca hinc copia multa advecta, illis non deeſt, negant veros eſſe, atque pro eis in componenda Theriaca aliiſque medicamentis baccas Juniperi ſubſtituunt? quid de te audio? pudet me tantorum Medicorum, qui hos hactenus veros fructus neglexerint, mimimeque his utantur. Sed quibus rationibus adducti, negant iſta ſemina meritò ex te pro vero antiquorum Carpobalſamo recepta, veros eſſe fructus Balſami. An non ipſorum magnitudo, color & forma ad eos recognoſcendos ſatis illis erunt? Theophraſtus dixit: illos eſſe ſimiles therebinthi fructibus magnitudine, figura ac colore. Et clariùs Serapio ex Dioſcoridis mente hunc in modum eos deſcripſit: „Et gra-„num quidem ipſius, quod nominatur Carpobalſamum, eſt „granum rotundum ad longitudinem aliquantulum tendens „ad acuitatem in ambobus capitibus, in medio vero groſſius. Cujus color tendit ad rubicunditatem, & eſt plenum, grave, mordens linguam mordicatione aliqua non multa, & quandò frangitur interius habet humiditatem ſimilem melli, & ejus

odor

odor eſt bonus. At Dioſcorides addidit hoc ſemen redolere Opobalſamum. Certè, ut verum fatear, fructus Balſami ab Italis tuis Medicis, atque Pharmacopæis neglecti, tùm Serapionis deſcriptioni omnino reſpondere cognoſcuntur, tùm etiam notis à Theophraſto allatis, quando hi colore, figura, atque magnitudine verè fructibus terebinthi proximis ſpectentur. Serapio verò eos multo diligentiùs ac exquiſitiùs declaravit, qui ipſos grana eſſe rotunda ſtatuit, oblonga, extremis acutis, & medio craſſiore, ad coloremque ſubrubrum tendentia, gravia plenaque eſſe, ac modicè guſtum mordentia, quæ intus ſubſtantiam melli ſimilem habent. Ex quibus notis vulgare Carpobalſamum verum omnino eſſe certiſſimè oſtenditur, ſed quamobrem iſti negant hos, veros Balſami eſſe fructus, ſcilicet Carpobalſamum antiquorum? ALPIN. Omnes uno ore prædicant prædicta ſemina non una, at omnibus carere prædictis notis, quibus ea prædita eſſe Dioſcorides omnium antiquorum in plantarum deſcriptione facile primus, memoriæ olim prodiderat, hisque ſpeciatim verbis. „Quare eligatur, flavum, plenum, grande, „ponderoſum, mordens guſtum, fervens in ore modice, „Opobalſamum olens. Dicunt itaque iſtæc ſemina à vobis pro Carpobalſamo monſtrata, non flava, ut Dioſcorides docuit, ſed nigra, ſubrubeſcentia ſpectari, vacuaque non plena eſſe, levia & non gravia, parva & non magna, neque guſtum aliquo pacto mordere, neque Opobalſamum olere. Hiſque rationibus negant illa ſemina verum Carpobalſamum antiquorum eſſe, ſed potius ea, quæ olim ex Petra oppido Arabiæ advecta, verum Carpobalſamum adulterari Dioſcorides animadvertit, quod ipſe hiſce verbis docuit, dicens: „Adulteratur ſemine hyperico ſimili, quod à Petra oppido „defertur, ſed coarguitur magnitudine, inanitate, virium „ignavia, ſapore piperis. Idemque ferè Plinius teſtatum reliquit. Atque hæc ſunt adverſus Balſami vulgares fructus à quampluribus Italiæ, aliarumque nationum Medicis, & Pharmacopæis diſputata. ABDACH. Ex his duobus alterum verum eſſe arbitror, vel illos ſcilicet viros, à te recitatas Carpobalſami notas, nunquam probè cognoviſſe, aut

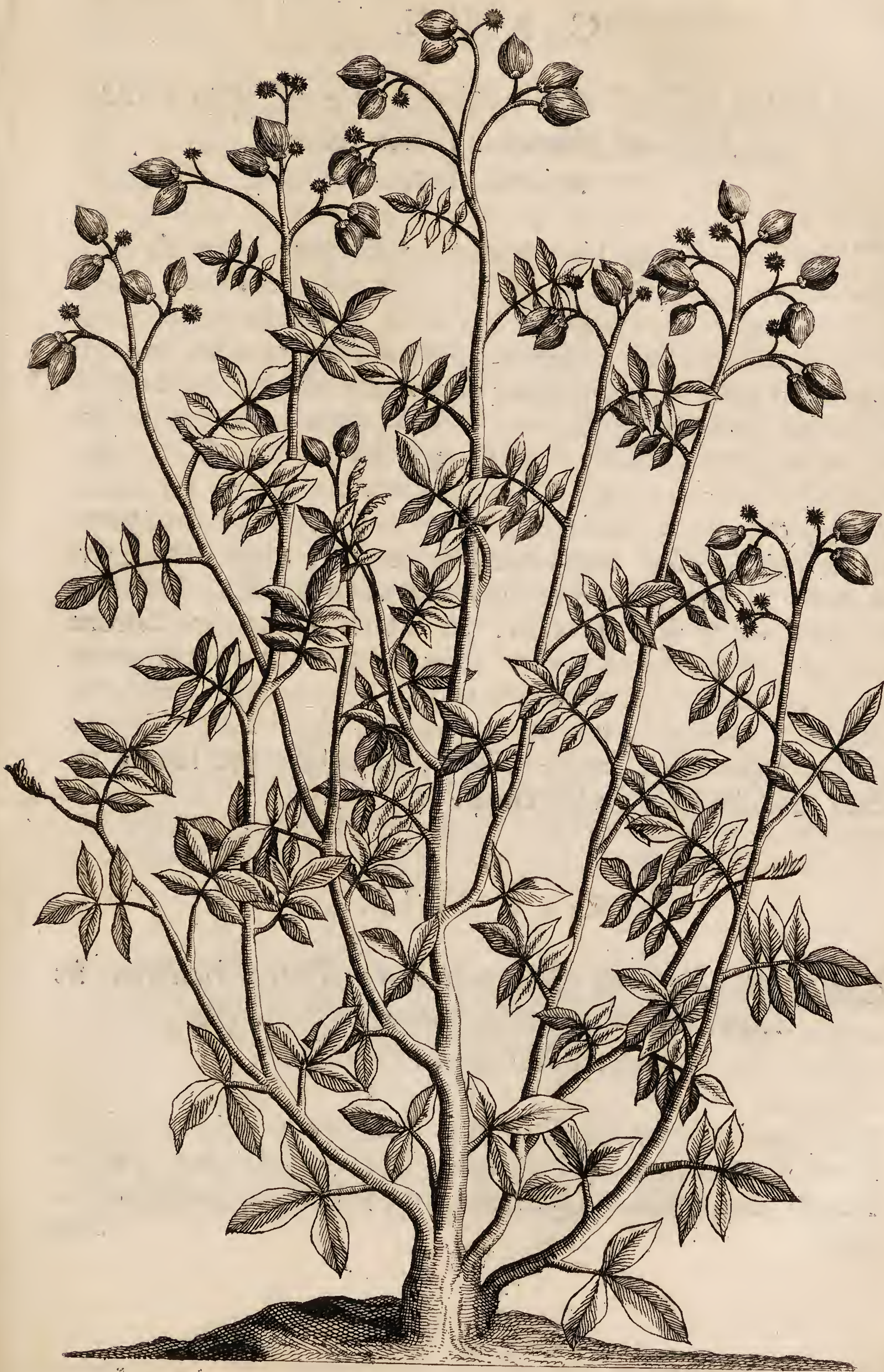
nunquam hos fructus, vel semina, quæ præ oculis omnes hi Pharmacopolæ quotidiè habent, inspexisse, quod si illi hæc aliquando inspexissent, ac rectè observassent, proculdubio fieri non potuisset, ut ex omnibus notis ipsos non agnovissent, veros esse Balsami fructus, quando non solum falsum sit ipsos omnibus notis à Dioscoride traditis carere, sed ne unam quidem illis deesse. Nam istæc semina sunt humiditate melli simili plena, quorum si multa facta intus ii inspexissent, nisi cæci omninò fuissent, fieri nullo modo poterat ut non id animadvertissent. Cernuntur etiam longe hyperici seminibus majora, sunt gravia, cum aliqua mordicatione, atque Opobalsami odoris fragrantia, quorum saporem, atque odorem unusquisque gustu, ac olfactu minime destituto, poterit cognoscere. Nemo mea quidem sententia erit, qui prius Opobalsamum olfecerit, ac gustaverit, mox ista fracta semina olfaciendo & gustando, in ipsis eundem saporem, atque odorem Opobalsami apertissimè non cognoscat. ABDEL. Verissima prædicas, neque indigna, ut ab illis Medicis audirentur, ac animadverterentur. Nam hæc semina vulgaria à nobis pro Carpobalsamo recepta, eadem esse, quæ in multis Arabiæ Felicis locis supra Balsami frutices colliguntur, omnes, qui illa loca peragrarunt, vere testantur: neque ullis unquam aliis Ægyptii Pharmacopæi pro Balsami fructibus ad componenda medicamenta usi fuere. Neque aliorum Ægyptiorum memoria constat, unquam ex Petra oppido, quod nunc Mecha dicitur, alios, quàm hos fructus pro Carpobalsamo ad nos delatos fuisse. Neque Galenus existimat homines in eorum seminum cognitione hallucinari, ac decipi posse, quando in libro de Antid. dixerit, Carpobalsamum non posse adulterari, idque meritò, cum minimè fieri posse videatur, ut aliquis, qui vera Balsami semina semel tantum viderit, posset ab aliis decipi; sed concedatur posse adulterari, tamen cognosceretur id saltem, ut Dioscorides docuerat, inanitate, parvitate, & sapore piperis. Verum non possum non vehementer illos Medicos admirari, dicentes, notas à Dioscoride nobis Carpobalsami eo traditas fuisse, ut ista semina ab aliis distinguerentur, quandò

dò ipſe illas notas non ob id tradiderit, ſed potius, ut iis homines perdocti ſeligerent ex ſeminibus Balſami, ea, quæ flava exiſtunt, plena, majora, gravia, ſapore, atque odore Opobalſami prædita, quoniam hæc ceteris meliora exiſtunt. Quis ignorat, agricolas etiam ipſos aliqua ſemina ementes, ſive triticum ſit, ſive hordeum, ſeligere plena, magna, ponderoſa, optimi ſaporis, atque odoris, abjicereque inania, parva, levia? Quamobrem iſtud? quia hæc inutilia, illa optima exiſtunt. ALPIN. Dicunt, flavum colorem, quo vera ſemina Balſami ſpectari Dioſcorides tradidit, in iſtis ſeminibus non conſpici, cum ipſa ſubrubra potiùs, & nigreſcentia cernantur. ABDEL. Rectè dicunt, ſed hinc conjicitur, ipſos minimè eſſe in horum ſeminum obſervatione exercitatos, ſeduloque nunquam ea inſpexiſſe, quoniam ſi ſæpè multa ſedulò, variiſque modis obſervaſſent, proculdubio duplici colore referta eſſe cognoviſſent, quippè nigrò rubeſcente, ſuis folliculis veſtita, hiſque ſpoliata, ac nudata, flavo. Ex qua obſervatione, nec Dioſcoridem, docentem illud ſemen flavum eſſe, nec Theophraſtum cum Serapione ſubrubrum nigreſcens, falſum prodidiſſe, patet. Quando hi ſemen veſtitum ſuo folliculo, quod nigrum ſubrubeſcens cernitur: & Dioſcorides, folliculo ſpoliatum, quod flavum eſt, intellexerint. Hæcque à nobis de Carpobalſamo dicta ſufficiant. De Xylobalſamo verò non puto à nobis multa eſſe dicenda, quando non ita omnibus, ut Carpobalſamum, ignotum videatur. eſſe illas virgas communiter ab omnibus Pharmacopæis pro Carpobalſamo receptas, & iis tamen non utantur, argumentum erit certiſſimum, ipſas redolere odorem Opobalſami, & Carpobalſami, eundemque guſtui ſaporem etiam præ ſe ferre. Optimæ autem exiſtunt, ſarmentoſæ, tenues, fulvæ, & recenter exciſæ, odorem Opobalſami maniſeſtiſſimum ſpirantes. Quem odorem eximium ſpirare à Theophraſto ac Serapione proditum eſt. His verò recentibus Pharmacopæi uti debent, cum parvo etiam tempore omni odore ac ſapore deſtituantur; tanta eſt enim illius humidæ ſubſtantiæ, in qua odor, ſaporque fundantur, tenuitas, ut cito exſolvatur, ſimulque cum ea ſapor, atque odor

evanefcat. ALPIN. Fafcem recentiffimarum virgarum Dominicus à Rege, nofter Pharmacopola ab amico fuo Turca, apud oppidum Sues, illuc Mecha advectum habuit, qui multum Opobalfami odorem fpirabat, qui tamen paucis menfibus ferè omninò exolutus eft. Multas virgas recentes habui, quæ apud me adhuc affervantur; quas comparatas cum iis, quæ apud Venetos Pharmacopolas funt, eafdem utique effe fine dubio cognofcitur, quæ fi recentes confervarentur, veritas hæc omnibus effet manifeftiffima, ita validus, ac manifeftus in iis odor Opobalfami perciperetur, ex quo omne dubium ex ipforum animis fpontè excidiffet. ABDEL. Tibi fufficiat, hæc de Balfami planta, fucco, fructibus, virgis, ex nobis audiviffe, atque didiciffe, veramque hanc hujus plantæ iconem, nunc Alpine fpectare poteris, atque ex dictis ipfam recognofcere. Sed abfoluto de iis fermone, cum jam Sol fupra Horizontem multum afcenderit, aëremque inflammare cæperit, fatiùs erit nos hinc abire, & in urbem redire, priufquam augeatur caloris æftus. ALPIN. Rectè fuades, abeamus, vobifque, quod tantum hactenus fufceperitis laborem, multas gratias refero, meque ut pro veftra humanitate ametis, quemadmodum facitis, etiam, atque etiam rogo. valete. ABDEL. Atque tu interim vale. mementoque nos tui effe ftudiofiffimos, teque multum, atque multum obfervare.

BAL-

BALSAMVM.

Cap. VII.

Cur Petri Bellonii obſervationes in Ægypto circa Balſami Plantam factæ hic adnotatæ ſint.

CVm hiſce diebus librum olim in Ægypto à me de Balſamo conſcriptum in publicum emiſſurus eſſem, Ecce in manus meas perveniunt doctiſſimæ itinerariæ obſervationes à Petro Bellonio Cenomano, viro tùm in aliis, tùm in plantarum materia doctiſſimo, ante annos ab hinc quadraginta litteris traditæ, atque hoc tantum anno in lucem editæ. In quibus cum Balſami nonnullarum plantarum olim in Ægypto viventium diligentiſſimam obſervationem ab eo rectiſſimè exaratam, ac deſcriptam legerim, optimum fore putavi, ſi eam ſub fine hujus libelli adjicerem, Siquidem ſperavi ex tanti viri in plantarum materia exercitatiſſimi lectione, ea, quæ dicta ſunt à nobis, ac litteris de Balſami hiſtoria mandata, poſſe haud parùm animos legentium confirmare, quod is omnia ferè complexus ſit, quæ in meo libello leguntur. Hæcque, priuſquàm Balſami obſervationem Bellonii hic adjeciſſem, præfari libuit; ne ex abrupto hic ea inſerta candido lectori viderentur.

Cap. VIII.

Ægyptii Balſami obſervatio ex Petro Bellonio in libro II. itinerariarum obſervationum, capite XXXIX. collectæ.

IN quodam pago ſpectatum ivimus hortum Balſami fruticibus conſitum, qui à Cayro longius haud abeſt, quàm Lendit à Lutetia. Quoniam porrò Balſami planta admodum

dum celebris, precioſa, raraque eſt; hic ſcribere libuit quidquid ad ejus hiſtoriam pertinere arbitrati ſumus. Quoſdam eſſe ſcimus, qui Matareæ Balſamum ex Judæa delatum eſſe putent: rem autem haud ita ſe habere, poſtea demonſtrabimus. In magno quodam horto ſunt, ſed anguſto loco muris concluſæ, quos extructos fuiſſe ajunt, poſtquam Turca Ægyptum Sultano ademit: Bacha autem à Turcarum Imperatore huic regioni præfectum, ea arbuſta digna exiſtimaſſe, quæ peculiari loco concluderentur. Cum iſtic eſſemus, novem, aut decem duntaxat frutices ejus aderant, qui nullum liquorem præbebant. Inter notas à veteribus proditas, quibus balſamum dignoſci poſſit. una eſt, ut perpetuo vireat: illud tamen in Matarea, apud Cayrum, pauca admodum folia Septembri menſe habebat: quod nobis inſolens viſum eſt. Nam reliquæ arbores, quæ hyeme virere ſolent, folia ſolum novo vere abjiciunt, cum videlicet nova germina produxerunt: ſolentque autumno magis virere, quàm novo vere. At reliquæ, quæ folia abjiciunt, id ſub hyemem facere ſolent, ut æſtate nova adquirant. Ideoque nobis præter naturam videbatur, Balſamum folia abjicere, ut hyeme nova germina produceret: nobis enim id obſervantibus, quæcumque habuit folia, recens nata erant. Ejus juſtam magnitudinem tradere nequimus; nam quotquot ejus frutices in horto aderant, ſtipitem ſolum habebant pedis longitudine, & pollicari craſſitie, tenuibus ramulis præditum, raris foliis obſitis. Ubicumque autem tandem naſcantur, duorum aut trium cubitorum altitudinem non ſuperant; & pedali altitudine cum ſint, in multos graciles ramulos anſerinæ pennæ caule haud craſſiores finduntur. Balſami frutices Matareæ jam recens putati fuerant, ſic ut ſoli ſtipites ſupereſſent, qui ramulorum rudimenta producebant. Ejuſdem etenim eſt Balſamum cum vite naturæ, quam ſingulis annis putare neceſſe eſt, alioqui degenerat. Nova illa Balſami germina ſub rubente cortice erant tecta, foliaque viridia habebant, lentiſcinorum foliorum modo formata, hoc utrinque in nervo nata, ut in roſarum, vel fraxini, vel juglandis foliis videre eſt, ciceris tamen foliorum magnitudinem non excede-

bant, ſicque conſtructa erat eorum ſeries, ut poſtremum foliolum extimam alam occupans, imparem numerum efficeret: nam totius alæ foliolis numeratis, terna, quina, aut ſeptena inveniuntur, ſeptenarium certe numerum ſuperare vix animadvertimus: extremum autem foliolum reliquis majus eſt, facto etenim ab illo progreſſu, reliqua ſenſim minutiora fiunt, ut in rutæ foliis. Plinius in ejus hiſtoria Theophraſtum per omnia ſequutus eſt, quemadmodum etiam Dioſcorides, ejuſque veſtigiis inſiſtentes, Balſami folia rutæ foliis compararunt: quod veritati conſonum eſſe deprehendimus. Quoniam autem primum in Matarea illud exacte non obſervaveramus, denuo illud ſpectatum ivimus, ejuſque ramulum nacti, ipſum, atque illius folia deguſtavimus, quæ facultatis non nihil adſtrictoriæ eſſe comperimus, pinguiſque aliquantulum ſaporis, atque aromatici, ramulorum autem cortex his odoratior eſt. Gemino cortice præditi ſunt ramuli, extimo foris ſubrubente, qui ut membrana intimum viridem operit. Is guſtatus inter Thus & Terebinthi folium ſapit, ſatureiæ ſylveſtri ſapore ſimili admodum grato, atque digitis tritus cardamomum olet: ipſum lignum candicat, odoriſque & ſaporis expers eſt, non ſecus atque aliud inutile lignum. Ipſius virgæ rectè ſunt & graciles, rariſque foliorum alis ſparſim & confuſo ordine naſcentibus obſeptæ, quæ (ut diximus) ternis, quinis, aut ſeptenis foliolis conſtant. Variæ ſunt auctorum, qui de Balſamo ſcripſerunt opiniones: & niſi nos ipſi plantam conſpexiſſemus, nihil poſt illos de eo ſcribere auſi fuiſſemus: atque in eam ferè opinionem inclinaremus, illud Hierico planis nunquam cultum fuiſſe. Quia autem ipſum fruticem vidimus, diligenterque obſervavimus, de eo, tanquam de re quæ diligenti obſervatione digna, diſſerere libuit. Experientia autem didicimus lignum illud vulgo Xylobalſamum nuncupatum, quod ex Felici Arabia delatum à mercatoribus venditur, cum Ægyptio quod in Matarea colitur, convenire: nam deſiccatum noſtrum Balſami ramum cum eo, quod in officinis venale reperitur contulimus, atque omnibus notis reſpondere, deprehendimus: eſtque ex duobus alterum neceſſarium, aut

Xylo-

Xylobalſamum & Carpobalſamum, quale in officinis venditur, adulterinum eſſe, aut illud Ægyptium, quod colitur in Matareæ horto, legitimum Balſamum eſſe cenſetur. Nam cum in omnibus conveniant, certique ſimus idem eſſe, aſſerimus, & concludimus id, quod hoc nomine venale reperitur, ſimile ei eſſe, quod ab omni antiquitate in uſu fuit. Balſamum nunc temporis in ſola Ægypto colitur apud Cayrum. Et licet Theophraſtus in ea opinione ſit, id ſylveſtre & ſponte naſcens non inveniri: aſſerere tamen audemus, ab omni ævo in felici Arabia fuiſſe, atque etiam nunc naſci, cujus lignum, & fructus etiam olim ad nos perlata fuerint cum aliis Arabiæ mercibus. Atque demonſtrare volumus ea non minus cognita fuiſſe mercatoribus, quàm reliqua aromata, ut ex medicamentorum, quibus perpetuò injici ſolita ſunt, compoſitionibus apparet. An non Mitridates in ſuum Medicamentum intulit? An non in officinis venalia reperiebantur? Id ex ſola Dioſcoridis auctoritate probari poteſt, qui in ſua ætate Carpobalſamum adulterari conqueritur. Carpobalſamum (inquit) adulteratur ſemine hyperico ſimili, quod à Petra oppido defertur: per Petram oppidum Mecham intelligimus, atque de Xylobalſamo: è ligni genere, quod Xylobalſamum vocant, probatur recens, ſarmento tenui, fulvum odoratum, quadantenus Opobalſamum ſpirans. Ex his liquidò apparet vulgaris uſus inter reliqua aromata fuiſſe. Sed & ex Diodori Siculi vetuſtiſſimi Scriptoris Arabiæ felicis opes enumerantis, verbis, manifeſto liquet. Maritima enim loca Balſamum producere, ait. Cultum igitur id eſſe non intelligit, ſed ſpontè naſcens. Pauſanias etiam tradit Balſamum Arabiæ fruticem eſſe. Plerique tamen auctores de Balſamo agentes, inter ſe non conveniunt. Nam Strabo prodit in Syria naſci apud lacum Genezareth, inter montem Libanum & Antilibanum. Reliqui volunt ſolam Judæam regionem id producere, ejuſque ramos oſſeo cultro, aut vitro duntaxat vulnerandos eſſe ad liquorem eliciendum, alioqui ſi ferro cædantur, ſtatim emori, Cornelius Tacitus ſcribit, ferro juxta adpoſito, metu exhorreſcere, idcirco aliis quàm ferreis inſtrumentis vulnerandum; ſi liquorem elicere

 quis

quis cupiat. Percontantes à mercatoribus Cayri de Balſamo, cum noſtrum ramulum conferremus, nobis affirmarunt, quidquid Xylobalſami, vel Carpobalſami unquam vendidiſſent, id omne ex Mecha cum aliis aromatibus accepiſſe; atque meminiſſe ſuo tempore Balſami frutices, qui nunc in Matarea coluntur, ex Arabia felici delatos eſſe, magnis ſumptibus Sultani. Quoniam verò id nobis tam multi affirmarunt, exiſtimavimus ſine ullo ſcrupulo aut diſſimulatione nobis licere id ſcribere.

LAUS DEO OPT. MAX.

F I N I S.

PROSPERI ALPINI DE BALSAMO INDEX.

FINIS.

JACOBI BONTII
IN INDIIS ARCHIATRI,
DE
MEDICINA INDORUM,
LIBRI IV.

1. Notæ in Garciam ab Orta.
2. De Diæta Sanorum.
3. Meth. Medendi Indica.
4. Obſervationes è Cadaveribus.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud Vid. & Fil. CORNELII BOUTESTEYN,

MDCCXVIII.

FRATRI SUO CARISSIMO

WILHELMO BONTIO

Civitatis Leydensis Prætori Urbano,

J. BONTIUS.

S. P. D.

Q*UAMPRIMUM in Indias hasce Orientales venissem, cæpi animum intendere, ut non solum herbarum hic in Java nascentium notitiam nanciscerer: Sed ut & aromatum, quorum feracissima nostra est Java, pleniorem cognitionem haberem. Cui rei magno mihi usui fore credidi Scriptores aromaterios* Garciam *præcipue* ab Orta *Proregis quondam Goensis Medicum, ac* Christophorum à Costa: *cæpi igitur eos diligentius paulo rimari: ast inveni ipsos plurima ex aliorum relatu hausisse, quæ ego ab* αὐτωψία *edoctus longe aliter se habere reperi. Sed certe confiteri libet hos viros, præsertim* Garciam ab Orta, *in iis quæ usu ac visu comperta habuere, bona fide egisse: ego itaque non ut corrigam eos scriptores, has Animadversiones illis adjeci: Seu, quod malignitatem saperet, ut ipsis, me doctioribus, detrectarem: sed ut ostendam oculatum testem unum plus valere,*

quam auritos decem, *& quod fama ſit tam ficti*, *pravique tenax*, *quam nuncia veri.* Nicolaus Monardes *multa quidem ſic ſatis accurate ſcripſit*, *aliqua oſcitanter quoque tranſiliit. Diligentiſſimus rei herbariæ indagator* Carolus Cluſius, *conatus etiam ſuos laudandos huc attulit: ſed pace doctiſſimi viri*, *in multis operam perdidit*, *quod in progreſſu patebit. Ego itaque ne mihi ſoli vivere videar*, *quæ oculis percepi*, *ac uſu quotidiano comprobavi in his locis*, *conterraneis meis ſincere ob oculos ponam*; *tum etiam ut oſtendam materiæ tam nobilis ſtylum*, *quamvis tenuem*, *deeſſe non debere. Itaque hæc qualiacunque tibi*, *frater Cariſſime*, *ex merito offero*, *quod ſciam*, *te horum auctorum diligentem ſemper lectorem fuiſſe*, *tum quod meæ fortunæ quaſi fabricatorem te agnoſcam: ut qui mihi auctor inter ceteros fuiſti*, *ut*, *relicto patrio ſolo*, *ac ſterili propter medicaſtrorum ibi frequentiam*, *proventu*, *uberrimos Javæ campos peterem*, *ubi*, *abſit verbo invidia*, *virtutis paulo major ratio habetur. Accipe igitur has Animadverſiones in fraterni erga te animi Symbolum*, *ac expecta anno ſequenti*, *ſi fors mihi vita ſuperſit*, *amplam* deſcriptionem Plantarum, ſtirpium, fruticum, ac Arborum adjecta uniuſcujuſque ad vivum delineatione. *Quæ Exotica*, *ac patriis auribus incognita*, *forte æquus rerum æſtimator*, *non parvi faciet. Tandem ſi hæc prælo digna videbuntur*, *cum ceteris meis Indicis tractatibus*, Methodo *ſcilicet* medendi *in hiſce locis*, ac diæta (*quæ hic cum ſumma cura obſervanda venit*) *mea* Indica, *quam hic ſubjeci*, *exeant in lucem: ſin minus limata cenſentur*, *domi apud te*, *boni erga te ac fraterni mei affectus indicium ſerva.*

Tuus tui obſervantiſſimus frater,

JACOBUS BONTIUS.

ANI-

ANIMADVERSIONES,

IN CAPUT III.

Garciæ ab Orta quod inscribitur de Altiht, seu Assà fœtida. *Javanis ac Malaiis Hin' dicta.*

Q UONIAM præcedentia duo Capita abunde & sufficienter de ambaro ac aloë egerunt, ego, quod in ea commentarer non habui: sed quia auctor hoc cap. negat non solum se vidisse hanc herbam, sed nil certi de ejus forma adfert; ego quæ de assa fœtida planius comperta habeo, hic vobis adfero.

Itaque planta è cujus radice assa exprimitur, magna quantitate crescit in imperio Persico inter Laram ac Gamaron civitates, quarum prima non longe distat à mari, ac nostris mercatoribus ac Anglis etiam frequentatur. Estque hæc planta duorum generum: prima sarmentosa est, ferme ut Salix aquatica, ex cujus foliis ac stolonibus incisis assa fœtida per torcular exprimitur, quæ, ut reliqui succi, Sole indurata in consistentiam evadit, qualis est aloës.

Secunda porro assæ species longe fœcundior est, estque succus expressus ex radicibus hujus plantæ, quæ crassissimos raphanos referunt, folia autem Tithymali folia referunt. Hujus generis ego aliquot radices domi habui, à mercatore Armeno mihi amico donatas, qui illas huc è Persia detulerat, ac etiamsi jam essent exsuccæ, tamen tam fortis erant odoris, ut totas ædes fœtore replerent; qui insuetis vix tolerandus esset. Quo Javani, ac Malaji, ac ceteri Indiarum incolæ negabunt, se quicquam odoratius naribus unquam percepisse: apud hos Hin' hic succus nominatur estque in tam frequenti usu in cibis condiendis, quam author hoc cap. refert, ut propter hanc causam

una ſit cum opio ex præcipuis mercibus quæ per Indiam diſtrahuntur: ac ſemper ſocietas Indica magnam quantitatem hujus ſucci in armariis habet, quam incolis Javæ, permutatione aliarum mercium aut pecunia impertiantur.

In Cap. IV.

De opio. Fol. 21.

SEcundo *paragrapho*, hujus Capitis auctor mentionem facit opii Meſeri dicti, quod putat opium Thebaïcum fuiſſe: nam in Ægypto Thebæ iſtæ Centi-portæ extitere: ac Meſeri ac contracte Miſti Ægyptus hiſce incolis ac reliquis Indis eſt.

Paragrapho. 3. inquit eos, qui opio utuntur dormitabundos videri: tamen nil minus quam ſtultæ ſunt hæ nationes in mercaturis exercendis; armis ac arte belli ab Europæis forte ſuperantur. Certe laudes hujus ſucci è papavere expreſſi ſi vellem referre, viderer Chymicis velle ſuum honorem præripere, hoc ſaltem dico, ſi nobis hic de Opio; ac opiatis non eſſet proſpectum, fruſtra in calidiſſimis his regionibus medicinam faceremus, dyſenteriæ, Choleræ, febribus ardentibus, ac reliquis bilioſis affectibus orgaſmo turgentibus: & ne vobis fucum videar obtrudere, quid in noſtris regionibus confectiones opiatiæ tantopere celebratæ, Theriacam, dico, ac Mithrydatium? quid denique Philonium? quæ niſi opio tanquam baſi ſuffultæ eſſent fruſtra ab iis effectus tam manifeſte juvantes quis expectet. Et profecto inſignis eſt oſcitantia iſta, quæ in abuſum medicamenti, ac minus bene præparati dicuntur, in uſum nobiliſſimi inter omnia pharmaci velle referre; ſine fundamento ſæpe, ac in Scholis ſine Experientia.

Pauperes porro Indi, ex foliis, ac ſtolonibus Papaveris opii ſpeciem viliorem excoquunt, quam Soli porro indurandam exponunt: hoc medicamentum Pouſt vocant, quique eo utuntur contumeliæ ergo Pouſti à ditioribus vocantur, tanquam ſummœnianos, ac proletarios dicas. Pauperiores porro in divites convitium regerunt eos affionii vocantes, tanquam ſi luxuriam,

ac delitias vellent exprobare. Affion enim, ac quibusdam Amphion, Arabibus ac Indis opium Græcorum est: indeque magis adducor ut credam Græculos, à vetustissimo populo vocabulum opii derivasse, cum ab omni memoria illi eo usi sint. Græci vero tantum noxas hujus medicamenti videntur novisse, usum verum, ac virtutes ejus plane divinas non satis exploratas habuisse. Porro ego hic Extractum utilissimum ex opio, & Croco Indico, i. curcuma ad quod in Extremis tanquam ad sacram anchoram confugere soleo: in jam ferme desperatis Cholera, dysenteria, phrenitide, ac spasmo hic admodum frequentibus: sed hoc melius *è method. med.* Indica nostra videbitur.

In CAP. V.

De Gummi Benjoin. Fol. 26.

P*Aragrapho* 18. author ait benjoiferam arborem valde esse proceram ac vastam, &c.

Ego vero benjoiferam arborem hic in Java, ubi optimum Benjoin colligitur longe alia facie vidi, quam qua hic describitur; immo vero videtur planta (seu si arborem appellare malis) ex pluribus sarmentis coalita, qualis est Smilax aspera, seu salsa parilla, nisi quod sarmenta hic brachii crassitudinem æquent, vel etiam superent, ita ut in medio sæpe truncus arboris continuus satis crassus appareat: subtus vero, ac supra Cœlum per sarmenta à se invicem dissita liceat contemplari. Sæpe quoque alia virgulta, à benjoifera arbore specie plane diversa, hac coalitione includuntur: itaque si quis ignarus diversitatem foliorum in hujus arboris farragine videat miretur sane: sed hoc etiam fieri in trunco aloes seu calamba postea docebimus. Et porro ex hujus seu stirpis, seu arboris cortice inciso sæpissime odoratissimi benjoini gummi frusta aliquoties collegi.

Paragrapho hujus Cap. 20. quia auctor ait gummi hoc propter Tygridum frequentiam minus multum colligi, quamvis parergoos ac extra ordinem, ego tamen de Tygridis natura hoc adjiciam. Ferocissima igitur hæc bestia, proh dolor! nimis

mis

mis frequens eſt in Javæ ſylvis, quod è triſtibus diſcerptorum cadaverum exemplis ſæpe diſcere cogimur: nam tam ingenuos, quam ſervos venatum ſeu lignatum in ſylvas abeuntes, ex inſidiis, nec opinantes hæc fera impetit, ac exſucto prius ſanguine, cujus avidiſſima eſt, devorat. Quod inſidiis hominem impetere dixi, eo hoc evenit, ut oſtendam *Plinii* errorem, ſagaciſſimi alioquin naturæ indagatoris, l. 8. c. 18. qui illic ait Tygridem eſſe animal tremendæ velocitatis: ac neſcio quas fabellas de venatione catulorum ejus affert. Quin hæc fera tardigrada eſt, ac hominem (multo minus aliam feram) vix curſu aſſequeretur: hinc eſt quod apri, tauri ſylveſtres, cervi ſagacius hoc animal odorantes ejus ungues curſu facile eludant: ideoque in cataractis, ac inter virgulta latens circa flumina, quo prædictæ feræ ad potum veniunt, ſaltu obliquo in aliquam earum fertur, non ſecus ac feles in mures ac glires impetum faciunt: ſic etiam ex inſidiis hominem aggreditur, ac ſi (quod ſæpe fit) nimia cupidine prædæ aberraverit in ſaltando, lente ac rugiens recedit: ſi quoque ab homine detectam ſe ſentiat, abibit; ita natura huic truculentiſſimæ beſtiæ aliquem adhuc noſtri metum inculcavit: nam alias, neque in oppidis, neque in civitatibus nobis, tantillarum virium creaturis, hic tuto vivere liceret.

Dum in his deſcribendis occupatus ſum, ſub initium menſis Mai anni 1630. Tygris capta fuit, prope foſſas ipſas civitatis Bataviæ, præſente generoſo Domino noſtro Generali Jacob Specx, quum aliquot dies, ac noctes non ſine ingenti metu circumhabitantium, horrendum rugiiſſet. Cetera de robore hujus feræ reſervamus in alium locum.

In Cap. VIII.

De Lacca. Fol. 29.

Author hic formicarum iſtarum, quæ laccam elaborant, mentionem facit: unicum hoc addo, quod formicæ iſtæ alatæ ſunt ac coloris punicei, ac ſuper flores, frutices, arbores

res ac herbas circumvolitant, ex quibus, non ſecus ac apes, laccæ conficiendæ materiam colligunt ac in communes operas conferunt; non alatæ autem formicæ eam non elaborant.

In Cap. XIII.

De Tutia. Fol. 48.

Fallitur vehementer hic noſter Garcias ab Orta, quod Tutiam è cineribus cujuſdam arboris oriri dicat: ſed confitetur hoc ſe auditu percepiſſe, itaque deceptus fallit alios.

Nam fit ex terra quadam argillæ inſtar glutinoſa, quam colligentes Indi, ollis in eam rem ex argilla, longe fortiori quam in noſtra patria, confectis indunt, ac aquam addentes eam curioſe baculis circumagitant, dein fornacibus in hunc uſum effictis imponunt, ac per ignem exſiccata omni aqua, dein terra hac calcinata lateribus prædictarum ollarum, demptis ſordibus quæ in fundo hærent, Tutiam lateribus affixam abradunt, quam arcis incluſam venalem ferunt per totam Indiam: ejus enim uſus eſt in depilatoriis apud haſce gentes, præſertim feminis, dum ſe in balneis, vel fluviis lavant.

In Perſiæ autem Provincia Kirmon dicta hujus terræ argillaceæ ex qua Tutia coquitur, à Perſis ac Armeniis mercatoribus qui negotiandi cauſa huc advehuntur, magnam copiam reperiri non ſemel audivi, qui etiam ut lucrum ex Tutia, quam Perſica lingua Tutyath vocant uberius faciant, eam diſtribuunt in lapidem Tutyah ac in pulverem ejus magis vilem, quam ſeorſim volentibus tum divendunt.

In Cap. XIV.

De Ebore ubi quædam ſcitu non injucunda de Rhinocerote. Fol. 49.

P*Aragrapho* 10. Auctor fatetur ſe Rhinocerotem nunquam vidiſſe; aſt ego eum non tantum centies caveæ incluſum

vidi; sed & in sylvis vagantem. Cute è nigra est cinericea; instar Elephantinæ, rugosa admodum cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso: crassam admodum habet pellem, ut quæ ictui Japonicæ, machæræ facile resistat. Neque enim hæc bestia (ut apud nos pingitur) scutis munita est; sed hæ plicaturæ hos clypeos mentiuntur, neque una pars durior est altera. Rostro est porcino; sed ante acutiore neque tam obtuso, in cujus extremitate cornu istud extat; unde nomen sortitia est bellua, aliud altero majus pro ætate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modo nigrum, modo cinericeum, modo album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturæ, Elephantem proxime accedit mediocrem, nisi quod pedibus sit longe humilioribus; & propterea tam conspicuum etiam non est animal. Ceterum innoxium est, nisi lacessitum neque crudivorum est ut Tygris; sed herbis vescitur ac virgultis, iisque perquam spinosis, nam linguam (ut infra dicetur) habet asperrimam: sed si irritetur hominem simul, ac equum tanquam pulicem prosternit, quem dein lambendo necat, dum asperitate linguæ cute ac carne usque ad ossa hominem denudat. Carnibus ejus Mauri vescuntur: sed nervosa plane est, ac ferratos *Plauti* dentes postulat. Ut porro ferocitatis hujus exemplum habeatis, attendite. Vir mihi notissimus ac familiaris retulit, se duobus aliis comitatum in sylvas exspatiantem equitem ivisse, ac reperisse Rhinocerotem femellam cum catulo suo in luto se voluntatem; nam hoc animal æque, ac sues & apri, cœno mirifice gaudet: bellua ipsis visis assurgit ac lento passu recedens pullum suum præ se rostro trudens agebat. Unde unus ex tribus temerarie satis feram insequitur, ac exerta quam ferebat machæra Japonica belluæ nates ac tergum ferit, nullo sequente sanguinis fluxu, veruntamen dissecta aliqua ex parte cute, striæ latæ ac albæ apparebant, quod patienter bestia ferebat, donec sylvæ appropinquans, catulum suum inter vepres & salicta occuluisset; tum vero retro conversa ac horrendum grunniens, equitem nostrum invadit: sed bonis avibus equus perterritus retro saliit, sed Rhinoceros tamen femoralia equitis mordicus apprehendit, & quia è serico materia levissima confecta erant, dis-

discerpsit, ac noster se in fugam, quantum potest, dat insequente eum acriter Rhinocerote: ipso perveniente ad derelictos socios, qui impetum belluæ declinantes, post duas ingentes arbores vix duos pedes latos à se invicem distantes, se stiterant: sed bestia furore correpta, priore equite relicto duos pedites impetit, nam equos ligatis pedibus pastum dimiserant: sed seu ingenito ipsi stupore, seu furore impedita viam inter duas istas arbores omni vi quærebat, quas quidem horribiliter tremere faciebat: sed vim ejus crassities ipsarum insignis impediebat tantisper, donec ipsis daretur tempus sclopeta sua expediendi ac sese colligendi è metu, tum belluam iteratis ictibus in fronte feriunt per cerebrum, quam collapsam mox Mauri servi, qui lignatum in sylvas abierant ac ab equite periculi admoniti erant, securibus ac dolonibus & lanceis interfecere, sociis non parum maledictis in equitem se invehentibus, non sine reliquiis ingentis terroris, ac sic fortissimæ belluæ ferociam evasere, nam hoc animal si sclopeto læsum, aliquando per sylvas fugit, quicquid obvium est cum summo fragore, ac horrore audientium, prosternit etiam satis crassas arbores: sed hæc de Rhinocerote sufficiant. Quicquid porro de Elephantis docilitate dicitur verum est: ac desino, si prius *Plinii*, ac *Æliani* errores detexero, qui inflexibiles pedes, & crura sine flexuris Elephantos habere scribunt, quod adeo falsum est: nam præterquam quod hominibus tantum circa crura, ac femora articulationes sunt, Elephantibus præterea, flexuræ in medio tibiarum sunt. Proboscide porro (ut bene *Plautus*) tanquam manu utitur in cibo capiendo, ac ea tanquam manu in os ingerit.

In Cap. XVI.

De Agallocho seu ligno Aloës, Calambac Indis dicto. Fol. 64.

Lignum aloës præterquam quod in Insula Sumatra, directo in conspectu Javæ sita, nascatur: etiam frequens oritur, ac optimum in Champac vicina Chinæ regno regione, & in

Cochinchina. Ac quod cortice nudatum hinc in patriam feratur, non ideo evenit, quod ſine cortice creſcat: ſed quod ſæpe quaſi uno trunco etiam diverſæ ſpecies virgultorum ac ſtirpium temporis diuturnitate coalcſcant, haud ſecus quam in benjoifera arbore fieri diximus: nam hoc mirum nobis videri non bebet, cum ſciamus per artificium etiam diverſæ ſpeciei arbores alienæ ſpeciei inſeri. Ceterum hoc modo incolæ lignum aloës, ab aliis virgultis ac ligno ſeparant. Truncos aloës cæſos deponunt in ripis fluviorum in cœno ac luto, ut diverſi generis lignum carie conſumptum ſe à ligno calamba ſeu aloës ſeparet: unde cortice calamba conſumpto, qui tam oleoſus non eſt, quam ipſum lignum, quod præterea minus teredinibus ac putredini obnoxium eſt, tale quale in officinis in patria, ad nos quoque defertur. Lignum hoc porro Aloës guſtu plane aromaticum eſt ac ſubamarum, unde forſan aloës nomen mutuatum eſt. Pulvis ejus ad ſcrup. I. pondus ſumptus choleræ medetur, quam mordexi incolæ vocant, ac omnibus inteſtinorum affectibus frigidis ac ventriculi medetur egregie. Tum tineas, ac aſcarides puerorum efficaciter necat. Chinenſibus porro ac omnibus Mauris ethnicis, *in ſacrificiis pro ſuffumigio eſt.*

In Cap. XVII.

De Santalo. Fol. 68.

Paragrapho tertio, auctor noſter refert, pallidum ac flavum ſantalum plurimum in Tymor inſula naſci, de quo hoc porro memorabile hic certo accepi, è mercatoribus noſtris advehendi ſantalini ligni gratia eo commeantibus. In hac inſula naſci febris continuæ ac ardentis quandam ſpeciem, quæ ſit è ſynochi putridæ genere, cum delirio ac mentis alienatione mira; durante namque exacerbatione, quæ plerumque quatuor eſt horarum (nam hoc obiter ſciendum eſt, quamvis ad apurexiam hæc febris non perveniat: tamen exaſperationes ſuas habere, non ſecus ac tertianas continuas) ridiculas admodum actiones ægri edunt, id opificii, vel muneris imitantes, quo ſani

ſani functi ſunt (ut latius in *Method. medendi* mea Indica) ac aſtantibus riſum excutiunt. Tenentur quoque bulymo, ac fame canina inſatiabili, ut quicquid iis obtuleris etiam fœdum (ut mos eſt nauticis noſtris ſociis eo genere ſcurrilitatis delectari) avidiſſime devorent, extra exaſperationem eam, cetera ſani ac mentis integræ. Hunc porro affectum ortum ſuum trahere ex recens cæſarum arborum ſantali cortice viridi, incolæ certo certius affirmant: nam cortex tum viroſi neſcio quid expirat, ac cerebro inimici, tum cito in corporibus cacochymis, ac pejoris diætæ, ut ſunt nauticorum noſtrorum, tales effectus edit. Sed latius in præd. *meâ meth.*

Antequam cædantur arbores ſantali, cortice inciſo exploratur ab expertis odor, num maturæ ſint ac tempeſtivæ ad ſecandum. *Auctor* porro ſantalini fructus ait eſſe ceraſi magnitudine: baccas lauri non male referunt, nam exſiccatas habui, ac maſticati purpureo ac morino colore inficiunt. Fructus hi avide comeduntur à turdorum quadam ſpecie, ut baccæ orni in patria, quos denuo per alvum excernentes, arva ac montes novis arboribus conſerunt, ita ut quamvis tanto tempore tot millia arborum cæſa ſint à Luſitanis ac noſtris, tamen Sylvæ nunquam deficiant.

Porro cum *Auctor* mentionem hic faciat unguenti ex ſantali pulvere: ego hujus compoſitionis uſum, in gratiam tyronum Medicinæ hic ſubjiciam, ac primum hoc modo paratur. ℞. ſantal. tenuiſſime moliti florum Champac. florum mogori an. m. I. his parum contuſ. adde rad. curcum unc. ij. camphor. q. s. ad gratum odorem: hæc omnia in plano marmoreo lapide piſtillo ſubigunt, addendo ſub finem olei nucis Indicæ recentis q. s. ung. formant in pultis conſiſt. Hoc inungunt tam viri, quam mulieres Malaïcæ totum corpus, & quamvis propter flavum colorem, quem è curcuma contraxit, primo aſpectu fœdum ſit; tamen ſuaviſſimo ac ſaluberrimo odore nares ferit. Prodeſt vexatis à Solis, vel etiam à febrili æſtu, rigorem quoque in febribus tollit, ac nimias vigilias arcet; impoſitum quoque regioni ventriculi choleram ſiſtit & corroborat. Quæ latius in præd. *Meth.*

In Cap. XVIII.

De Betele pynang, Sirii Poa, &c. Fol. 71.

P*Aragrapho tertio*, priorem ſuccum exſpuunt) quod priorem ſuccum exſpuant prudenter me judice faciunt, nam alias calx admixta, gingivas ac palatum excoriare. Hoc quoque obiter notandum eſt. Quod ſi betele, ac arecca ſine calce maſticetur, ſuccus inde maſticatione elicitus viridis eſt, addito vero calcis modico ſuccum eumdem magis rubicundum, quam ſanguinem conſpicies. Quod me in principio vehementer fefellit, quod crederem eos excreatores ſputo ſanguinis laborare. Quid porro de uſu hujuſcemodi herbarum credam, paucis ac plane aperiam: ego maſticatorium hoc longe antefero fumigio tabaci, veruntamen ipſius longus, ac continuus uſus (ut hominibus hic mos eſt) non ſolum dentes, ob admixtam calcem erodit: ſed etiam excidere facit: immo non ſemel vidi aliquos, qui nondum juventutis terminos egreſſi omnibus dentibus carebant ob uſum Syrii pynang. ſeu betele ac arecca cum calce, quam Malaji caput vocant. Hinc etiam videas Javanos, ac ceteros Indos rariores oſtendere dentium ordines, in quorum vacuos loculos ditiores aureos reponunt dentes. Præterea ubi nux fauſel ſeu fructus pynang nondum maturuit, quod Javani Pynang Mouda vocant, quaſi juvenem dicas, repentinam vertiginem capiti inducit, quæ quamvis comeſo pauco ſale, vel hauſtu aquæ gelidæ cito evaneſcat; tamen hinc conjicere licet, id medicamentum quod tam repente arcem divinam mentis afficit, non admodum cerebro, ac nervis amicum eſſe. Ergo ut concludam moderatum ejus uſum pro dentifricio, ac ad commendationem halitus oris laudo, ceterum abuſum, non minus ac Tabaci vitupero: nam mea quidem ſententia dementia ſumma eſt, ea pro alimento velle habere, quæ medicamenti tantum vim obtinent.

In Cap. XX.

De Maci. Fol. 79.

Feruntur è Banda Moluccarum insula grandia vasa fictilia, huc perque reliquos aliquando (cum permissione superiorum) insularum circumjacentium tractus, plena Nucibus myristicis, aceto ac muria condita: nam sine permissu nullo modo efferre licet, quod insulæ Bandenses nostris armis subactæ provincia Batavorum factæ sint. Nuces has maceratas per diem, unum, aut alterum, dein leviter excoctas saccharo condimus hic.

Ceterum de Cortice nucis hujus condito hoc dictum sit, ac de nuce quoque ipsa, iis parcius in his locis esse utendum, quoniam oleosi, ac pingues vapores ex esu ejus in cerebrum elati, obstructionem ventriculis cerebri afferunt, ac inde somnolentiam, immo stuporem quendam universis subjectis membris inferunt. Et quod majus est, ex nimio hujus Nucis usu aliquot periclitari vidi, qui amplius quam per diem naturalem sine sensu, ac motu jacuere, tanquam caro correpti, certissimo indicio cerebrum, ac universum nervorum genus non leviter correptum fuisse. Præterea incolæ in Banda, ac jam etiam nostrates, ex viridi cortice nucis myristicæ pultem excoquunt non insuavem quæ ferme sapore refert istud ferculum, quod in patria conficitur ex pomis acidis coctis: sed qui ea pulte usi sunt ex fide mihi retulere, stuporis ac somnificos jam dictos effectus edere.

In Cap. XXII.

De Pipere. Fol. 86.

Non tantum Piper provenit in Malabar ut *Auctor* 10. *paragrapho*, ait: sed maxima etiam quantitate nascitur in Regno Java, præsertim in Bantamensi provincia: Præterea crescit abunde in Jambiensi Sumatræ tractu, qui peculiarem regem obtinet non subjectum imperio regis Achinensis, qui poten-

tentiſſimus hujus inſulæ Tyrannus. Ex hac provincia ab amico rege, noſtræ naves quotannis bis terve petunt:

Quod porro *Auctor parag.* 11. fol. 89. inquit, aceto ac muria condiri piperis racemos virides, verum eſt. Ac quia aliquoties repetendum erit, id conditaræ genus Indi generali vocabulo Achar vocant. Ac tali modo condiuntur etiam Zinziber viride, radices galangæ, caryophyllorum racemi. Hoc modo etiam ſaliunt cucumeres juvenculos quos agurcas Luſitani vocant; præterea mangas, addito cæpe, allio, ac porro. Et certe in his locis, ad orexin excitandam ac ciborum concoctionem, nihil ſanius reperiri poteſt. Cum propter aëris in hoc clymate calorem ſimul ac humiditatem ſubjectæ capiti partes, ut ſunt Pulmones præcipue, ac ventriculus aſſiduis Catharris infeſtentur: ad hunc uſum geniſta quoque hic creſcens ac cappares è Perſia, ac ſuratæ adferuntur huc.

Auctor porro hujus Capitis *paragrap.* 12. refert ridiculam Indorum de piperis qualitate opinionem. Quam etiam hic Javani confirmant, nimirum quod frigidum ſit piper, credo forte ea ratione qua quondam quidam perverſi Sophiſtæ, argumentabantur ignem frigidum, ac Nivem ſeu glaciem calidam eſſe, vel ut Hyperbolice *Poëta*, ait, *Penetrabile frigus adurit*: Contra quos tamen bene monet *Ariſtoteles* non eſſe diſputandum, niſi ſola experientia; niſi forte vellent nimio uſu, calorem nativum diſſipari, ac debilem inde reddi: aſt illi (credo) tam alte non philoſophantur.

In Cap. XXIV.

De Cardamomo. Fol. 94.

Inſigniter hoc Capite *paragr.* 6. hallucinatur *Garcias ab Orta*, quod dicat piſorum inſtar ſeri, ac ſimili modo ſiliquas dependere è ſarmentis, quippe ego qui millies creſcere cardamomum vidi magna copia inſtar arundinetorum; nam & Caulem habet arundinis omnino ſimilem, internodiis quoque diſtinctum, ſed intus ſpongioſum, non concavum; folia quoque arundinis fo-

foliis perquam ſimilia ſunt, niſi quod non tam faſtigiata, neque in pyramidis acumen deſinunt, verum Coni inſtar, teretia magis ſunt: Siliquæ autem hoc modo creſcunt, exit circa radicem ſpica primum viridis, qualis eſt ſpica Nardi, quæ ſeſe aperiens emittit in faſtigio floſculos inſtar anagallidos, niſi quod albi ſint luteo colore diſtincti, odoris aromatici plane ac ſuaviſſimi; matureſcens porro ſpica cerealem tritici colorem induit, & hac continentur ſiliquæ iſtæ, quæ ſemen continent, quod vireſcens colore eſt albo, purpureis maculis pulchre intermixto; areſcens porro, ac ubi ſicca evadit, puniceum iſtum colorem induit, quem apud nos in officinis oſtendit: ſed alibi *in Exoticis meis Indiæ plantis* hiſtoriam cum pictura ad vivum expreſſa, vobis oſtendam, quod nullum ante me feciſſe eſt quod glorïer.

Cardamoni porro ſemen palatum grato calore afficit, ac blando: Ac ego arbitror nullum inter aromata eſſe, quod ſanius pectori, ac ventriculo ſit, nam nullum Empyreuma (ut reliqua omnia aromata) in ore, nec viſceribus relinquit.

In Cap. XXVI.

De Nuce Indica, Coquo, Luſitanis dicta. Fol. 120.

Carolus Cluſius in annotationibus ad hoc Cap. fol. 119. refert, ſolere Indos foliis hujus palmæ inſcribere literas ſuas; immo, quod vero proprius, literas hiſce foliis oblongis inſculpunt ſtylo ferreo, atque id adeo artificioſe faciunt, ut vel elegantiſſimum ſcriptorem è noſtris longo intervallo poſt ſe relinquant, & tam emendate characteres ſuos Indi (Arabicis autem utuntur) hiſce foliis imprimunt, ut ſubiraſci mihi aliquoties contingat noſtris Europæis & præſertim noſtræ nationi; quæ ferme nil niſi ſua admirantur, ac has nationes barbaras vocitant, cum multo ſignificantius paucis characteribus, more Laconum animi ſui ſenſum exprimere queant, quam noſtri longis periodis, ac verborum farragine inutili. Præterea quamvis regnum in Java videatur Tyrannicum imperium: tamen id

ita pro conditione gentis ſuæ politice gerunt, ut aliquis, cui non cornea fibra eſt, neque de genere eſt Arcadici pecoris, hic ſatis cito addiſcere queat, compendioſam hic politices viam eſſe regibus bene imperare, ac ſubditis melius obedire.

In Cap. XXVII.

De Myrobalanis. Fol. 111.

Myrobalanos Emblicos ac Bellericos officinis Europæis vocatos, ſæpe hic naſci in Java vidi: ac præter ſolitas myrobalanorum ſpecies hic naſci vidi hactenus noſtris incognitas, figura plane rotunda, ac quæ ſine ſtriis, ac inciſuris ſint, leves plane ac æquales: ceterum trunco, foliis, ac ſapore reliquis myrobalanis ſimiles ſunt, niſi quod de purgativa ceterorum myrobalanorum virtute non participent, ac inde conſtat non temere palato aſtringentem magis reliquis guſtum addere. Hi myrobalani conditi nobis in quotidiano uſu ſunt pro decumbentibus in noſocomio è dyſenteria, Cholera: ac bilioſis febrium caliditatibus, & quod caput rei, putredini egregrie reſiſtunt.

In Cap. XXVIII.

De Thamarindis. Fol. 115.

Q*uod paragrapho* 4. hic Garcias ab Orta dicat folia Thamarindorum eſſe minutim inciſa, verum eſt, ac vere referunt formam, ac virorem ciceris aërietini: ut & quod eodem parag. dicit folia Thamarindorum ad eryſipelata valere, cum ſint adſtringentia, ac ſumme ſiccantia, tum frigida. Saporem quoque plane referunt acetoſæ, ſeu oxalidis, hinc ad dyſenteriam, ac Choleram ſumme utilia ſunt. Ut porro potus nobis quotidianus ex infuſione Thamarindorum, ac ſacchari conficiatur, admixtis malis citreis, dixi alias in *method.* mea *medendi* Indica, Thamarindorum porro arboris figuram in Exoticis meis videre licebit.

Cap.

In Cap. XXIX.

De Cassia Solutiva. Fol. 117.

Quod huic Capiti addam vix quicquam habeo, nisi quod *Auctor parag.* 4. ubi facit mentionem locorum in quibus Cassia crescit, Javam præteriit, in cujus tamen sylvis copiose provenit, hujus pulpæ usus frequens est apud Malayos in renum, ac vesicæ morbis, ac omnibus nephriticis morbis; in gonorrhæa quoque ex impura Venere contracta, si misceatur ei pulvis therebinthinæ coctus. Non ausim tamen in dysenteria vera hic frequentissima, ac Cholera nisi cum cautione exhibere, quia ut & manna facile in bilem convertitur, ac morbum hoc modo perse periculosum longe magis lethalem faceret.

Porro hoc Cap. *par.* 9. fol. 119. ridicula refertur quorundam opinio, nempe boves hic assiduo alvi fluxu laborare ex pastu foliorum arboris Cassiæ, &c. Causa autem vera hujus fluoris mea quidem opinione est, quod regiones sub vel circa æquatorem sitæ, aërem sortiantur calidum, ac humidum, ut alias latius explicavimus, qui visceribus, jecori, ventriculo, lieni, ac intestinis putredinem inurit, ac fluxus intestinorum, ac Hepatis inducit.

In Cap. XXXII.

De Calamo Aromatico. Fol. 125.

Præter usus excellentes, quos præstat in medicina Calamus aromaticus hoc Cap. descriptus, etiam Malaïcis mulieribus in culina inservit, in condiendis piscibus, ac carnibus elixis, cum radicibus Zinziberis recentis, radice Crucumæ, ac Galangæ ac reliquis aromatis, ac sic cibis odorem, ac saporem suavem conciliat, ac concoctioni ventriculum, ac intestina apta efficit. Ceterum ut hoc parergoos dicam, hæ nationes, quantumvis nostris barbaræ vocatæ, Polonos, ac Germanos in con-

diendis piſcibus ſuperant, qui tamen hic palmam ſibi vindicare non erubeſcunt.

Ceterum *Auctor* ait Calamum aromaticum, nec Galangam, nec Acorum eſſe; bene quidem cum Acorus, ac Galanga, quantum ad folia potius ad Gladioli ſpecies debeant referri; ac Calamus aromaticus ſit Gladioli ſpecies.

In Cap. XXXIII.

De Nardo. Fol. 128.

Nardus Indica in Java magna quantitate creſcit, ejuſdem in culina apud Javanos uſus eſt, qui Calami aromatici, ac Junci odorati; nimirum in condiendis juſculis piſcium, ac carnium elixarum. Plantam Nardi viridem hactenus non vidi, quod in montibus circiter 14. leucas ab urbe Batavia creſcat, & nos eo propter prædones Javanos, & tygrides excurrere non audemus. Nos hic, non ſecus ac Calendulæ flores exſiccatos in patria, Nardum infundimus in aceto, ac dein Syrupum quoque inde conficimus adverſus frigidos viſcerum affectus, hepatis, nimirum, lienis, ac menſenterii obſtructiones, quæ poſtremæ hic adeo frequentes ſunt, ut hinc miſere multi extabeſcant ac maraſmo moriantur, ſine dolore tamen, ac pauco ſenſu, de quo latius in *method. med.* mea. Acetum porro, ac ſyrupum hunc nardinum (certo mihi conſtat) ad morſus venenatorum, ut ſerpentium, Scolopendrarum, Scorpionum, & ſimilium valere impoſita, vel intus ſumpta: quod experimento comperi præcipue in uno, qui morſus erat à ſerpente quodam, quem Luſitani hic Cobra de Capello vocant: atque hujus morſus hic adeo venenatus, ut certe Luſitani hunc regulum ſeu Baſiliſcum eſſe putent: ſed de eo aliquid inferius dicimus.

Sequentibus de *Junico odorato* nihil addo, quam quod auctor fallatur, qui dicat Junici odorati nullum alium eſſe uſum apud Indos, quam ſubſternendis equorum cubilibus, cum etiam eo in culina ad condiendos cibos ut Calamo aromatico Indi utantur:

tur: quapropter etiam, quamvis in ſylvis copioſe creſcat, ſtudioſe à mulieribus Malaïcis in hortis colitur, tum quoque ad lavacra, fomenta, inſeſſiones, utiliſſimus eſt; ut & ad omnes muliebres affectus; & cum ſit graminis ſpecies, ac ſimplicis, vulgaris graminis uſus, in multis tantopere commendetur, quis neget gramen hoc plane aromaticum vires longe excellentiores poſſidere?

In Cap. XXXV.

De Coſto. Fol. 137.

A*uctor* hoc capite tantum unicum genus Coſti eſſe aſſerit, quod & ego affirmo: nam vetuſtiores Medici, ſua tria Coſti genera diſtinxere magis à carie, & vetuſtate corrupta Coſto. Coſti porro radices huc è Cambodia plenis ſaccis adferuntur, cum plurimus ejus uſus ſit in medicamentis apud omnes Indos, ac Chinenſes præcipue. Ceterum Coſtus vulgato vocabulo inter mercatores Indos Pucho, Chinenſibus Potſiock vocatur. Notas omnes hæc coſtus habet, cum ea, quæ hoc Cap. deſcribitur. Cum ego primum radicem Coſti viderem, putavi eſſe Hellebori albi radicem, & niſi me odor monuiſſet, in ea opinione adhuc hæſiſſem, quia Coſti radice per medium ſecta, tot initia fibrarum, quot in Hellebori radice, reperies: Adulterari porro radicem hanc, ut *Auctor* ait, non credo: nam vidi ego integrum Picol, quod pondus centum ac viginti lib. in auctione decem realibus diſtribui.

Auctor ſequenti cap. xxviii. de Radice Chinæ, multas, ac veras laudes refert. Quibus ego hoc tantum addo: quod hæc radix non tantum ad affectus Venereos utilis ſit: ſed & ad omnes Chronicos morbos, qui communiter graſſantur, ut ſunt Cachexia, Leucoplegmatia, Hydrops, denique paralyſeos ea ſpecies quam beriberii in meth. mea Indica medendi vocari dixi, ad quam curioſum remitto, quod in me ipſo dum moleſtiſſimo hoc malo per quatuor menſes decumberem expertus ſum, cum ante ejus uſum neque pedes, neque brachia commode movere poſſem, quod & in plurimis aliis experientia didici.

In Cap. XXIX.

De Croco Indico, seu Curcuma. Fol. 153.

Crocus Indicus, quem author hic describit, nil aliud est, quam radix Curcumæ officinis patriis dictæ, hic in sylvis tam copiose crescit, ut inde vel integras naves onerare possis: verum seritur etiam in hortis. Folia habet oblonga longe latiora, quam folia Cardamomi, quibus alias non sunt absimilia, caule variat, qui in Cardamomo est internodiis tanquam arundo, distinctus: ast in Curcuma levis, ac æqualis. Miror ego *Garciam ab Orta*, hanc nobilissimam plantam tam leviter transiisse, cum apud omnes Indos, nulla planta sit in frequentiori usu, quam Curcuma. Nomen Croci sortita est, non quod ullam habeat similitudinem cum Croco Anglico, qui optimus jam est in toto terrarum orbe: sed quod radix ejus, non secus ac Crocus verus colore flavo tingat.

Unde etiam Lusitanis saffran da tierra vocatur, quasi Crocum subterrestrem dicas; Malaii communissimo vocabulo borbory indigitant, cujus usum infra docebimus. Unde & tota nobilissimi paulo supra descripti unguenti compositio nomen suum sortitur. Flore est pulchere purpureo, qui in summitate plantæ emergit, similitudine referens flores gladioli cujusdam, qui in Hollandia mense Junio aut circiter, egregie purpureos flores profert. Quod noster *auctor. dicat*, *parag.* 5. sub finem hujus capitis, se existimare sine noxia hanc radicem posse sumi, audacter quamvis meo periculo dicito, neque ullum frequentius condimentum apud nostros Indos est, in coctis piscibus, ac carnibus elixis. Præterea nobilissimus ejus est usus in medicamentis, tam topicis, quam intro exhibendis in omnibus obstructionibus viscerum, ac mesenterii hic frequentissimis: tum in mulierum morbis nullum æque celebrant Malaïcæ mulieres, quam hoc borbory, tam divinis laudibus efferunt in facilitando partu, ac urinæ difficultatibus, ac Renum affectibus. Tum in utero remedium est specificum. Ac certe ut verum

verum fatear, nihil in his affectibus præstantius in quotidiano usu reperi, quam præstantissimum hoc inter omnia medicamentum: sed de hac radice latius, *in meth. medendi.*

In Cap. XL.

De Galanga. Fol. 153.

Cum author hoc capite de Galanga satis superque dixerit, nil habeo quod huic addam, nisi in acetariis eundem hujus radicis usum esse, qui virentis Zinziberis radicis, ac loco capparum ad orexin excitandam ea Indos cum assis piscibus ac carnibus uti, hanc conditūram, cum muria, ac aceto jam aliquoties achar incolis vocari diximus.

In Cap. XLIV.

De ligno colubrino. Fol. 145.

Ait *hoc capite author* lignum colubrinum valere adversus circuitus febrium intermittentium; hoc verum esse non semel experientia didici, præcipue in Tymorensibus febribus cum delirio, ac sæpe phrenitide conjunctis, de quibus & de earum cura alibi. Lignum colubrinum hoc vehementer densum est, ac si quando Indi velint eo uti, fricant fortiter cum aqua in marmoreo lapide, & friabile cum sit teritur facile, ac sic cum aqua aut alio liquore ægro exhibent, gustu est longe amariore, quam lignum aloës: valet quoque ad tineas, lumbricos ac ascarides, ac potenter ictibus venenatorum animalium resistit.

Paragrapho porro tertio, mentio fit Serpentis cujusdam quem Lusitani Cobra de capello vocant: hi serpentes cum irritati sunt, duas bullas in cervice erigunt flavo colore, quales ranæ istæ palustres coaxantes in temporibus attollunt, ac hæ bullæ forsan coronæ speciem authori fecere. Ceterum serpens hic, non multo crassior est digito minimo auriculari humano, in tergo colore est nigro, in ventre fœde flavo.

Quod *seq. paragr.* dicitur de pugna viverræ cum hoc serpente,

te, non adeo diſſonum eſt, cum ego ſæpius à felibus occiſos viderim, ſed nunquam de carnibus eorum guſtant, cum reliquos ſerpentes, præſertim aquaticos avide devorent. Signo inter cetera evidenti quam viroſum ſit hoc inſectum. Vidi enim Maurum quoddam arundineti genus cædens, quod rottang Indi vocant, ac eo omnia ligant, ut apud nos hoc funibus fit, quorum vicem hic ſupplet, & dum imprudens unum ex ſerpentibus his lædit, ab eo morſu in muſculo pollicis eſt petitus, veſtigio vix exſtante, & cum, ne venenum altius ſerperet, brachium ipſi arctiſſime ligaretur, ac ille præ dolore vinculum laxari obnixe oraret, quo facto ſtatim miſer expiravit, corpore fœdum in modum intumeſcente, tanta erat vis veneni ad cor momento penetrantis.

In Cap. XLV.

De Lapide Bezahar. Fol. 165.

Perſis Pa-zahar.

P*aragr. ſecundo* hujus cap. author ait lapides Bezahar paleam vel quid tale intus habere, quod nunquam fallit niſi in adulterinis, & ſi ſuperficiali tunica abraſa, non ſuccedat alter orbis cæparum modo, donec ad paleam iſtam deventum ſit, fictitius eſt lapis proculdubio: ſed ſequenti modo ejus adulterium melius percipitur. Si lapidem frices pauca calce, & ſi in loco fricato puniceus color appareat, conſtat verum eſſe, ac genuinum: ſecundo ſi ponderatum accurate lapidem conjicias in pelvim aqua repletam, & poſt duas aut tres horas eundem eximas ac rurſus ponderes, ac ſi nihil de priori pondere aut perdiderit, aut eo gravior factus fuerit, verus eſt lapis Bezahar: verum ſi calce fricatus rimam ducat, aut ſi aqua exemptus, de pondere amiſerit, vel eo auctus fuerit, falſum ac adulterinum eſſe audacter dicito.

Paragr. 6. Garcias inquit lapidem hunc non ſolum generari in Perſia, ſed etiam in aliis commemoratis locis: ſed quoniam nullus quod ſciam ante me verum etymon hujus lapidis edidit, nec

nec quomodo, aut ex quo generetur, paucis auscultate rem. Persæ igitur hunc lapidem vocant Pa-zahar composito vocabulo ex Pa, & Zahar, quorum prius significat contra, ac secundum venenum nominatur, ac si græco vocabulo antidoton dixeris: hic perspicitur quam fallax sit ista etymologia, qui a Pazar vel Bazar lapidem hunc dictum volunt, cum nullus unquam hunc lapidem venalem in foro viderit. Nascitur hoc porro modo lapis Bezar in Persia, ut ab Armenis, ac Persis mercatoribus fide dignis certo accepi. Est locus in Persia Stabanon dictus, trium dierum itinere supra Laram civitatem celebre in Persia Emporium, in cujus campis nascitur herba quædam croco, ac hermodactylis admodum similis, in cujus campis caprorum copia pascitur, in quorum ventriculis ex esu hujus herbulæ hi lapides in ventriculis caprarum concrescunt, qui apud Reges Persiæ in tanto pretio sunt supra reliquos, qui in aliis locis gignuntur ut magnus Xa Abas Imperatorum Persarum ultimus mortuus anno 1628. inibi vigiles locaverit, ut omnes istos lapides Bazahar qui certum pondus excederent, sibi vendicarent: Itaque quod causa materialis hujus lapidis sit causa supra dicta, non solum Armeni, ac Persæ mercatores mihi retulere: sed idem ferme affirmat *P. Texeira* Lusitanus in tractatu suo eleganti, quem Hispanica lingua conscripsit de rebus gestis Regum Persiæ, qui, inquit, Insulam quandam esse inter Ceylon insulam, ac terram continentem Chormandel, quæ à Lusitanis Ilha de vacas vocata (quod insulam vaccarum sonat) nostris naucleris etiam optime nota, in qua etiam nascitur copia prædictorum lapidum, quam ob causam etiam ibi multæ capræ pascuntur. Atque idem author ait quod anno 1585. hanc insulam maxima ac horribilis inundatio invasisset ac etiam totam continentem terram Chormandel, ita ut hæc insula tota submersa fuerit, quæque servari inde capræ poterant alio translatæ desierunt gignere istos lapides, quod prædicta herba ibi non cresceret: sed elapsis paucis annis, cum insula salsugine maris liberata rursus hanc herbam produceret, capræ ejusmodi iterum eo translatæ lapides hos ut ante produxere. Hæc mihi vobis communicare visum est, quoniam & mercatores nostri,

ac Angli idem certo confirmant. Ceterum quantum ad hyperbolicas hujus lapidis virtutes, ac facultates portentosas, non tantas in eo mille experientiis edoctus inveni, alioqui etiam natura non pronus superstitiosas medicamentorum facultates facile admittere, nisi experientia id verum invenerim. Quoque, id magis credatis, lapides hi miseris hircis, ac capris tam molesti sunt, quam hominibus lapides vesicæ, ac renum. Captæ istæ non absimiles valde sunt capris Europæis, nisi quod habeant erecta, ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sunt pelle ut tygrides pulchro aspectu, quales duas hic in arce Batavia nostra quotidie videmus, itaque hæ capræ prout magnum lapidem, aut parvum gerunt, unumque, aut plures, eo molestius, vel citius incedunt, quod astutissimis Armenis, ac Persis perbene notum est. Porro vidi & lapides Pa-zahar natos in ventriculis simiorum, qui Teretes sunt, ac longitudinem digiti aliquando excedunt, qui hic præstantissimi omnium censentur.

In Cap. XLVI

De Lapide Porcino. Fol. 168.

Lapis iste Malacensis cujus author hic transitorie meminit, in memoriam mihi revocat alterum lapidem quendam genitum in felle porcorum, aut etiam ventriculis histricum oblongis pinnis præditorum, quem Lusitani propterea Piedra de Puerco vocant: mollis, ac pinguis est attactu, ac si saponem Hispanicum tractes: ego duos domi habeo, unum parvulum ex histrice, alterum ex apro excisum. Infunditur hic lapis in vino adversus choleram, quam mordexi hic insulani vocant, ac hic tantopere timetur, quam pestis in Hollandia, utpote quæ hominem aliquando soleat occidere paucissimis horis: Prægnantibus tamen hic lapis non bene datur: nam abortum provocare adeo certum est, ut fœminæ Malaicæ mihi retulerint, ut si quando menstrua earum purgatio non bene procedat, si saltem hunc lapidem manu gestent, juvamentum se inde sentire. Sed profecto mihi consideranti judicium humanum de omnibus

hisce

hisce concretis lapidibus in ventribus, ac cavitatibus animalium rationis expertium, ridiculum mihi videtur lapidem concretum in vesica humana, ac sæpe è renibus elapsum, ac per penem redditum in nullo pretio haberi, cum homo non tantum sit animal longe nobilissimum, ac qui delicatissimis cibis vescatur: ac certe quod dixi, de circulis istis instar cæparum in lapide Pa-zahar repertis, similes circuitus ac orbes in lapide humano videre est. Et ut propius ad externam superficiem pervenias, ut lapis Bazahar, friabilior, ac mollior est, donec ad parvum nucleum circulis his inclusum pervenias, qui rubro suo colore non obscure lapidis originem è renibus esse ostendit. Nil porro de his lapidibus addo, ne videar lapides bazaarticos elevare, & lithotomos monere, ut vel cum periculo plures mortales secent. Hoc certe compertum habeo lapidem in vesica hominis repertum urinam ac sudores probe ciere, quod tempore ingentis illius pestis, quæ anno 1624. & 25. Leydam patriam meam ac reliquas Hollandiæ civitates miserandum in modum vastabat, in penuria lapidis bazaartici nos exhibuisse memini, & sudorificum (ansim dicere) melius, ac excellentius invenisse, cum admixta theriaca, aut mithridatio, cum olei succini, aut Juniperi guttis aliquot.

IN LIBRO II.

Garciæ ab Orta, de Plantis quibusdam Indicis Jacobi Bontii Animadversiones.

In Cap. I.

De Arbore tristi dicta Pariz.

Quod hæc arbuscula noctu flores expandat, inde eam Lusitani, Arvore da Notte vocant, copiose in Java flosculos suos albos profert, quos servi venales in urbem ferunt,

faciendis corollis, ac intertexendis capillis mulierum Malaicarum.

Paragr. 6. *Auctor* mentionem facit florum fula Mogori dictorum: hi flores in arbustis crescunt non inepti texendis sepibus, humanam altitudinem vix hoc arbustum excedit, flores quoque albos fert odore gratissimo, ac aspectu longe pulcherrimo. Stillatitius porro liquor ex floribus arboris tristis, ac hac arbuscula igne elicitur, qui cordialis admodum est, quo circa ad lypothymias, quæ in febribus continuis, Cholera, ac dysenteria crebro accidere solent, summum adjumentum præstant.

Paragr. 7. Author mentionem facit hic florum sibi Champe dictorum, Javani autem cum arbore eos Champacca vocant. Arbor est mali Persici folio, sed crassiori paulo; flores porro colore inter sese variant: nam alii sunt è colore viridi dilutiori, ut potius primo aspectu ab arbore avulsi, fasciculum foliorum mentiantur: sed pediculi intus in calice, quales ferme in rosis, flores esse declarant. Sunt & hujus arboris flores alii colore aureo subflavo (quem colorem nostri *Oranje* vocant) uterque flos æque est odoratus admodum, verum caput gravat, non secus ac camphoræ odor insuetis gravis est. Indos quoque author ait bonis odoribus esse deditos. Ut & reliqui qui Mahumetis sectam sequuntur omnes, ita ut nunquam ferme mulierem Indicam in publicum prodire videas, quam cum hisce floribus, capiti vel capillo (ut dixi) impositis ut gratiores maritis, vel sæpe amatoribus suis occurrant.

In Cap. III. l. 2.

De Negundo & Lagondi, seu Ligustro Indico.

Hanc arbusculam melius describit *Prosper Alpinus* lib. de plantis Ægypti, cap. 13. sub nomine ligustri Ægyptii, & Alcannæ, & certe ligustro omnino similis est quantum ad folia: sed ramos latius effert, non secus ac salix aquatica apud nos, tum baccæ, quæ floribus succedunt, rariores quidem sunt,

ſunt, quam baccæ liguſtri ſeu vaccinia: ſed nigro quoque ubi maturuerint ſunt colore, ſed floribus variant: cum liguſtrum hoc Indicum habeat flores coloris expallido cyanei, cum liguſtrum patrium gerat flores nive candidiores, unde *Virgilius*; *Alba liguſtra cadunt: Vaccinia nigra leguntur.* Vaccinia enim ſunt baccæ Liguſtri. Odoratior quoque eſt hæc arbuſcula, quam liguſtrum, unde merito inter aromaticos frutices venit numeranda. Quod *Proſper Alpinus* liguſtrum hoc confundat cum alcanna, poteſt id quidem fieri, quod alcanna, atque hic frutex in Ægypto indiſcretim habeantur, nam liguſtro alcannæ frutex omnino ſimilis eſt quoad folia: ſed ea ſunt paulo minutiora, præterea alcannæ folia pulchre rubro colore tingunt, ſi ſuper marmoream tabulam, cum pauca calce terantur, ac per noctem in aqua macerentur. Hoc pigmento Javani utriuſque ſexus tingunt ungues, ac labia; tum Perſæ, ac Turcæ caudas equorum ſuorum hoc rubro colore eleganter inficiunt. Creſcit uterque frutex in Java, ac ſtudioſe in hortis colitur, & tanto ſunt apud has gentes in honore ut in omnibus ferme morbis hinc balnea, fotus, cataplaſmata quoque concinnent, immo divinam hanc herbam ferme putant, & certe nobis hic egregie defectum ſupplet meliloti, ac chamomæli. Præterea nihil ad diſcutiendum melius reperiri poſſe confido, quam hæc folia, præterea in omnibus doloribus, etiam inveteratis ſummum anodynum eſt. Mulieribus in fotu menſtrua ciet, partum facilitat, affectibus omnibus denique vulvæ medetur, intus ſumptum hoc medicamentum, urinas movet, renum ac veſicæ malis ſuccurrit, colicos porro dolores compeſcit, & ut verbo finiam, veterum Panacea nihil ad noſtram hanc. Negundo, & Niergundo hunc fruticem nominat auctor, Javani porro paulo aliter inflexo vocabulo Lagondi indigitant.

In Cap. IV. l. 2.

De Jaaca Fructu.

Præter bene deſcriptam hic Jaacæ ſpeciem creſcit & altera hic in Java in magna, præalta ac vaſta arbore, folia lata Platani folia plane referunt: ſed multo viridiora ſunt, nec lanuginoſa, fert fructus longe minores hac Jaaca nec ejuſdem, ſed delicatioris aliquantum ſaporis: quique non è trunco, ſed ex ramis dependet, nauſeabundus eſt hic fructus, & ut author ait, inſalubris.

In Cap. V.

De Jangomas, l. 2.

Jangomas ſunt prunorum ſylveſtrium ſpecies, quales apud nos ſunt, quas Belgice *Sleen* vocamus; ubi maturuerint colore ſunt flavo, cum noſtrates ſint è nigro purpuraſcentis coloris. Jangomas ſunt porro ſapore admodum aſtringenti, arbor in Ceraſi altitudinem aſſurgit. Spinoſa eſt plane: unde etiam *Proſper Alpinus* eam Paliurum indigetavit: ut *Virgil. Carduus & Spinis ſurgit paliurus acutis.*

Ceterum qualitate hi fructus ſunt frigida & ſicca, ideo cholericis morbis medentur, choleræ ſcilicet, dyſenteriæ, febribus ardentibus, cujus calorem temperant ac bilis orgaſmum ſiſtunt: unde hinc etiam Syrupum hic conficimus non minus utilem quam ſuccus eſt acaciæ, tantopere veteribus dacantatus.

In Cap. XV.

De Carambola. l. 2.

Miror Garciam ab Orta hujus arboris deſcriptionem tam levi pede tranſiliiſſe, cum inter ſaluberrimos Indiæ fructus merito cenſeri debeat. Folia hujus arboris, pruni folia non

male

male referunt, ac ſubtus, ut populea folia albeſcunt: flores admodum grato colore è pallido puniceo fert, eoſque faſciculatim magnitudine anagallidis floribus reſpondentes. Quibus decidentibus ſuccedunt ſiliquæ oblongæ quadrangulares, ac ſæpe pentagonæ interſtitio intercedente ſingula membra, non ſecus ac in ſiliquis coronæ imperialis *Cluſii* ſemen continentibus. Saporis ſunt ſubacidi ac aſtringentis. Immaturi quoque muria ac aceto condiuntur, ut de aliis fructibus diximus. Præterea Syrupus ejus, non ſecus ac Syrupus è billinbing dictis fructibus, conducit choleræ, diſenteriæ, febribus ardentibus, ac ſaccharo in eundem uſum à Chinenſibus conditur: maturus fructus flaveſcit, & tum è dulci vinoſi eſt ſaporis.

JACOBI BONTII

In Indiis Orientalibus in Insula Java civitatis Bataviæ novæ, ac arcis Medici ordinarii, de conservanda valetudine, seu de diæta sanorum in Indiis hisce observanda.

DIALOGI.

DIALOGUS PRIMUS.

De aëris qualitatibus, anni temporibus, dierum intervallis, ac ventis in Indiis hisce familiariter spirantibus.

JACOBUS BONTIUS.
ANDREAS DURÆUS.

I Bonti, quoniam matutinis ægrorum visitationibus jam tempestive admodum defuncti sumus, si libet eamus extra pomœria civitatis aliquanto longius deambulatum, ut dum nondum sol calore suo aërem prorsus excalfecerit inter nos conferamus, quali diæta in hisce locis præcipue sit utendum. BONTIUS. Bene mones, mi Dureæ, præsertim cum quotidie videamus, in

in Nosocomio nostro hoc Batavico, non solum plerosque ægros, jam à morbis convalescentes redicivas pati, propter malam diætam ac inopportunam, se ipsos in mortem certissimam præcipitare: verum etiam bene sanos ob eandem causam periculosos morbos incurrere: Hinc enim obstructiones hic frequentes viscerum, hydrops, ac denique marasmi insanabiles; sed cum diæta consistat apud *Veteres* in VI. rebus non naturalibus dictis, eorum vestigiis nos quoque insistentes, ne hæretici in Medicina videamur, Colloquium nostrum finiemus. Duræus Quas tu vocas res naturales? Bontius. Quæ corporis humani fabricam non constituunt, neque intus in nobis sunt: sed quæ externe accersenda sunt, ut usui humano inserviant. Tales sunt aër, cibus ac potus, somnus ac vigiliæ, motus ac quies, excernenda ac retinenda. Affectus denique animi; de iis igitur singulatim nobis hic agendum est. Ac primum ut ordine cuncta percurramus, *de aëris constitutione* hic dicendum erit, quum eo vel invitis mortalibus sit utendum, dum respiratione ac insensili transpiratione, carere non possumus. Dur. Optime, sed quoniam aëris calor hic vehemens toto anni tractu, clyma hoc quoque siccum valde existimarim. Bont. Mimine vero, immo aër hic ac in circumjacentibus insulis, ac in continentibus regionibus, hic humidus valde est. Cujus rei, quum plurima argumenta possim adferre satis valida, vulgaribus omissis hoc unum dicam, quod vel siccissima in his locis anni tempestate, ferrum, chalybs, æs, argentum denique hic citius rubiginem ac æruginem contrahunt, quam in Europa pluvioso, ac autumnali anni tempore. Dur. Verum dicis, cum & vestimenta arcis bene inclusa situm brevissimo momento contrahant, & nisi ventis interdiu spirantibus ac soli exponantur, facillime putredine corripiantur. Sed si placet explica, qualem hic circa Bataviam aërem experiamur. Bontius. Aër in circumvicina regione hic non admodum salubris existit, tum quod calor ac humiditas putredinis effectrices ac genitrices Physicis dicantur, tum propter stagna ac loca paludosa hic frequentia, dum igitur venti è montibus spirantes, fœtidos ac crassos, ne dicam propter multitudinem insectorum, venenatos vapores supra urbem nostram adigunt ac ita aërem inficiunt. Itaque ventus hic

è continenti oriundus ſerio nobis cavendus eſt, atque is præcipue, qui poſt gallicinium è montibus ſpirat ob primarum vigiliarum tepidum calorem, ac aperta inde in homine ſudaria, ſeu corporis poros, vehementius propter ſubtilem ac penetrantem qualitatem corpus afficiunt, quam vel frigidiſſimus Boreas media hyeme in patria: Hinc gravedines hic longiores ac Catharri difficiliores oriuntur, quam in patria. Penetrabilis præterea hujus aëris natura, miſerabilem illam paralyſeos ſpeciem producit, quæ berebirii in method. mea med. Indica nominatur, quo lectorem remitto. Dur. Montanorum quidem ventorum nobis naturam explicaſti: velim ut ſententiam feras, de auris è mari ſpirantibus. Bont. Eas ego autumo longe ſalubriores terreſtribus eſſe: Cauſa in promptu eſt, quod illæ fœtidos illos ac paludoſos vapores longe à nobis rejiciant ac aërem vertant ac expurgent, inde Spiritus alacriores, ac vegetiores ad functiones peragendas reddunt, humoreſque qui in nobis ſunt à putredine conſervant. Dur. Hæc quæ dicis in memoriam mihi revocant, quæ de ventis in Gallia Narbonenſi, ac vicinis Hiſpaniæ locis, ac in Italia in Romæ ac Neapolis territorio, è montibus ſpirantibus, incolis Serenæ vocantur, qui blandiente frigore homines incautos, advenas præſertim pervadunt potius, quam invadunt, inde crebræ in iis locis Hæmoptoſes, Phtiſes, ac Aſtmata, ceteraque Pulmonum vitia, ſæpe incurabilia. Bont. Ita eſt ut dicis: hinc non inconcinne *Horatium* ceciniſſe memini.

Matutina parum cautos jam frigora mordent. Dur. Quum porro in omnibus terræ locis, quotannis inſignes in aëre mutationes in Elementorum primis qualitatibus ſentiantur, ac pro iis anni tempora Phyſicis diſtinguantur, velim ut mihi etiam viciſſitudines illas tempeſtatum in Java noſtra demonſtres. Bont. Lubens fecero, itaque cum per totum anni decurſum, hic tantum in ſiccitate, ac humiditate, mutationes inſigniores oriantur in hiſce locis, tantum duo anni Tempora hic novimus. Nam quoad mutationem caloris ac frigoris: calor plerumque hic ſemper eſt æqualis, cum Sol hic à linea æquinoctiali non longe recedat: itaque anni tempora in ſiccum ac pluvioſum dividemus, quæ nobis hic æſtatis, ac hyemis vicem ſupplent.

Dur.

DUR. Quando hic igitur æſtatem incipere exiſtimas? BONT. ubi perpetuæ pluviæ cadere incipiunt: nam tum Sol propior Æquatori è directo nos feriens, ac è mari, paludibus ac ſtagnis nubes in altum cogit, ac incipit hæc Tempeſtas, à Novembr. initio, ac uſque ad initium Maii exurrit, cœlo tum temporis tam irriguo, ac tam pluvioſo, tum cadentibus continuis pluviis, ut inſolitis merito ſecundum Deucalionis diluvium metuatur. E contra à Maii initio, uſque ad Octobris exitum, ſiccus plane ac ſerenus eſt aër, vix pluvia tota ſex menſium intervallo decidente, contrario plane modo, quam in Patria noſtra, ubi recedente ſole pluvioſus fit aër, appropinquante vero ſole ſiccior evadit. Sed terra tamen his non obſtantibus hic longe feraciſſima eſt, tum ob roris noctu cadentis copiam, tum propter temperatam hic matutini ac veſpertini temporis naturam, quæ veris hic qualitates æmulatur: ſed de eo infra. DUR. utrum tempus anni exiſtimas ſalubrius eſſe? BONT. ex dictis prudenti conſtare debet, Tempus pluvioſum ſeu æſtivum maxime inſalubre hic cenſeri, quod nimirum aëris calor ac humiditas naturalibus Philoſophis putredinis effectrices merito putantur eſſe: Nam niſi tum temporis venti ſucceſſivi matutini, ac veſpertini, tum aëris craſſities ac nebuloſa conſtitutio æſtum arcerent, terra hic propter calorem non ferendum inhabitabilis eſſet: ſed de his docte ac ampliter philoſophatur *Joſephus à Coſta* ex propoſito l. Naturalis Indiarum Hiſtor. quem lector curioſus adeat. Tempeſtate porro anni ſicca ac ſereno aëre, ut convenit corpora hic ſunt bene ſana, ac tum venti etiam aliquanto frigidius ſpirantes aërem melius ventilant ac expurgant. DUR. Ut ex dictis intelligo, dum æſtatem ac hyemem vicinitate, ac abſentia ſolis metiris, hic in Indiarum hoc tractu patimur hyemem, cum in Hollandia ver ac æſtas florent, & è contra hic æſtas eſt, cum in patria hyems ac boreas ſæviunt. BONT. Ita ſane eſt. DUR. ſed quid de dierum intervallis, ac eorum temperamentis ſentis? BONT. Diei tempora hic commode diviſerim in Matutinum, Antemeridianum, Poſtmeridianum, ac Veſpertinum, ſub quo quoque noctem comprehendemus. Quoad qualitates ſingulorum, Matutinum ac Verpertinum diei tempus

ſalubrius reliquis, ac actionibus accomodatius peragendis eſt. Quod tum temporis, venti, è mari ac montibus ſpirantes aërem ventilant ac refrigerant: Ut autem à mututino tempore incipiamus; Ego illud definio, quod ab hora quinta uſque nonam ſe extendit, hic tum auræ molles blande aërem temperant, ac ſi in Hollandia Maiales ventos ſentires. Antemeridianum à nona porro ad duodecimam ſe extendit, quo tempore ſole altum ſcendente, maximus æſtus ſævit, qui temperari paulatim poſt duodecimam uſque ad quartam pomeridianam incipit ob auras è mari ſurgentes. Veſperam autem terminabimus à quarta pomeridiana ad ſextam, aut paulo ultra veſpertinam, qua Sol ſe condit. Itaque ſi quid negotii gerendum ſit interdiu, id fiat veſperi ac mane; antemeridianis jam commemoratis horis progreſſus in publicum plane vitandus, ob fervoris violentiam, quod tam manifeſte quiſque ſentiat, ſe tum temporis magis quadrantis horæ ſpatio defatigari, quam ſpatio duarum horarum alio tempore. A duodecima porro ad quartam pomeridianam, etiam ſuadeam à negotiis publicis abſtineri, ſed tamen hæ horæ tam inſalubres non ſunt, quam antemeridianæ nominatæ.

DIALOGUS II.

De cibo ac potu: ubi de Carnibus, Piſcibus, Fructibus, Herbis, Oleribus, Potu, Pane, ac Oryſæ qualitatibus.

EXpoſitis aëris Indici in his oris qualitatibus, tum anni temporibus, horis diei ac ventorum temperamentis, vellem ut mihi tuam ſententiam diceres de cibum ſumendi tempore.

Bontius. Lubens faxo, itaque hoc in genere accipe jentandum hic largiter, prandendum mediocriter, cœnandum parum: non quod meæ opinioni alios ita ſtricte alligare velim, ſed ego mei judicii rationem reddere conabor. Dur. Rationem itaque velim mihi dari. Bont. Ea in promptu eſt quod tempore matutino, ob nocturnum frigus ventriculi hic melius ad digeſtionem

nem ſunt diſpoſiti. Prandendum porro hic mediocriter ſuadeo, ne dum meridiamur hic plerumque ob ſummum calorem aliquantulum ſtomachus à nimietate cibi gravatus, cruditates, ac inde morbos hic ſolitos oriri gignat: nam plurimi morbi hic à frigida cauſa gignuntur. Dur. Hoc adeo durum mihi videtur, in calidis regionibus frigidos morbos prædominari. Bont. Aſt ubi cauſam inſpexeris fortaſſis minus mirabere, quod nempe propter aſſiduas ſpirituum per ſudores ac cutis ſpiracula evaporationes membra naturalia concoctioni ciborum inſervientia calore deſtituantur; inde frigidiores ventriculi ac inteſtina ob concoctricis facultatis labefactionem, cibos omnino mutare non valentes crudos ac incoctos humores, ad meſenterium, dein ad Hepar, tandem per venas ac arterias in univerſum corporis habitum tranſmittunt. Hinc quoque non mirum eſt populos ad ſeptentrionem ſitos vivaciores longe eſſe hiſce meridianis gentibus, nam ambiens frigus, per antiperiſtaſin calorem ad interna cogit, hinc eſt quod *Hippocrates*, etiam dicat, *ventres Hyeme eſſe calidiores*, ac alibi, *propterea hyeme largius eſſe cibandum* affirmat. Dur. Satisfeciſti huic ſcrupulo, veniamus ſi placet ad genera ciborum hic utilia vel reſpuenda. Bont. Age ut hoc fiat, imaginarium tibi opponam prandium, quia nemo quod ſciam nos hodie vocavit. Dur. Dummodo ne Chamæleontes è nobis facias, qui vento vivere dicuntur, ſed falſo. Bont. Bona verba quæſo, aſt ejus loco aures tuas lepidis ſermonibus opplebo. Itaque cibos primum per claſſes diſtribuamus; ac primo loco carnes in conſiderationem veniant, earum itaque ſaluberrimæ ſunt gallinarum, quibus hæc Inſula abundat. Aves montanæ ac ſylveſtres, quales ſunt turtures, columbæ, coturnices & minutiores, ut ſunt, paſſeres, fringuillæ, tum ficedulæ ſeu ſclopaces, turdi, quas omnes volatilium ſpecies nobis abunde campi ac ſylvæ ſuppeditant. Dein Anates & anſeres, & ceteræ aves aquatiles hic carnium bonitate præſtant. Dur. Miror te hæc aquatilia inter ſalubres reponere cibos, cum in Patria inter inſalubria alimenta numerentur, quod nimirum in ſtagnis ac paludibus verſantia, limo ac alga ſe ingurgitent. Bont. fateor & recte: ſed hic longe eſt

alia ratio, tales enim aves non hic in ſtagnis, nec paludibus verſantur: ſed in profluentibus fluviis, unde carnes ipſis longe meliores: præterea licet domi ipſas alere oryſa ac panis fruſtulis, ac tum carnis tam delicatæ evadunt, ut cum gallinarum ac caponum carnibus contendere poſſint. Sunt præterea hic grues, ac ardeæ, quas quoque contemnere non licet: Dur. quas carnes porro in ſecundo bonitatis gradu locas? Bont. Caprillas: nam ab ovibus, propter penuriam hic abſtinendum eſt. Dein vitulinas ac bovinas, & illis quidem præſtantiores habemus hic feras, ſylveſtres. Bubalinæ carnes non ſunt omnino contemnendæ: ſed has juvenculas intellige: nam vetuſtæ propter inſignem nervoſitatem fortiſſimi animalis vix ferratos *Plautini* paraſiti dentes admitterent: Dur. Sed quid de ferinis carnibus ſentis? Bont. Haud male mones, inter has itaque præſtantiſſimas eſſe puto aprinas, cum & porci domeſtici hic optimi ſint, ac facilis concoctionis, ſecus quam in patria: nam & ægris hic ſuilla caro bene præſcribitur. Cervos denique (ut ſcis) hic quam plurimos habemus, & has omnes ferinas carnes milites, & cives ſclopetis à ſe occiſas huc in urbem quotidie venales adferunt. Dur. ita eſt: ſed omiſſis carnibus tranſeamus ad piſces. Bont. ut hoc commodius fiat, diſtribuemus piſces in marinos, ac fluviatiles. Inter marinos (meo quidem judicio præſtat iſte piſcis quem Incolæ cacap vocant, qui è cyprinorum ſaxatilium eſt genere, quem noſtri Hollandi *ſteen-braaſſems* vocant (quique tam grandis aliquando capitur, ut & aſellum callarium æquet.) Dur. Habemuſne hic aſellos majores iſtos, quos *Cabeljau* Belgæ indigitant? Bont. Capitur hic quidem ſpecies aliqua eorum, quam nautici ſocii noſtri *Jacob Evertſen* vocant, ob nigros in flava cute ſparſos nævos ac maculas, quales habuiſſe, quendam ejus nominis nautam dicunt. Eſt præterea hic magna quantitas petroſorum cyprinorum, figura varia, lata, rotunda, oblonga; inter quos excellunt ii, qui rubri ſunt coloris. Scaros quoque delicatiſſimos habemus, quos *Belonius* in obſervationibus ſuis l. 2. deſcribit, qui nobis hic percarum loco ſunt. Capitur præterea ſalmonis quoddam genus, quod Jean-Banda Malai vocant, quod Bandenſem piſcem

cem ſignificat, quod in litoribus ejus inſulæ frequentius capiatur. Certe præter colorem à ſalmone non differt qui in hoc piſce albus eſt, in ſalmone caro rubra eſt: ſed noſtri ſiccioris ſunt carnis, ac proinde ſalubriores ſi *Plinio* credamus, qui omnem piſcium pinguedinem profitetur malam eſſe, præter Anguillarum, quæ ſit peſſima. Dur. quid de Auratis, Corcavadis, Bonitis, & id genus piſcibus ſentis? Bont. Omnes hos piſces eſſe è thynnorum ac delphinorum ſpecie, tum propter natationis ſummam velocitatem, qua expanſis velis navigantem navem tranatant, ac etiam è mari exiliunt ad tres quatuorve cubitos in altum, ut venentur hirudines aquaticos, ſeu piſces volaticos dictos, qui etiam ſunt boni ſaporis, ac demtis alis, Halecem non male referunt & forma, & ſapore. Ceterum inter delphinos iſtos palmam fert Aurata ab aureo colore Dorado Luſitanis dicta, ceteri ſunt carnis durioris ac proin concoctu difficilioris. Sanis tamen ventriculis bene conveniunt, quum ſanis, ut, inquit, Latinus Hippocrates *Cornelius Celſus*, non opus ſit exquiſita diæta. Dur. quid de planis piſcibus marinis? an illos omnino oblivioni trademus? Bont. immo vero ego in hoc eram ut ipſos hoc ultimo loco reſervarem: nam extra controverſiam è ſaluberrimorum piſcium ſunt genere. Tales inter præcipuos ſunt, Rhomboides, Lingulacæ ac Rhombi, quorum Rhomboides optimi inter piſces ſunt nutrimenti; dein lingulaca, ac ultimo Rhombi, qui adeo conſuevere in delitiis apud Romanos eſſe, ut inde materiam cœperit ingenioſus *Juvenalis* Satyr. ſalſiſſima in crudelia & nugacia Domitiani tempora eiaculandi. Rayas habemus præterea clavatas ac læves, quæ quo juniores, eo meliores concoctu; à vetuſtioribus enim jubeo abſtinendum, ut de lamiis, ac laris piſcibus *Hayen*, qui acutiſſimis ſuis dentibus raſtratim ſtipatis tam multis ſociis navalibus temere natantibus exitium intulere. Paſtinaca marina ipſis Chinenſibus piſcatoribus confitentibus venenoſum è tranſverſa cauda enaſcens telum gerit, quo abſciſſo edulis eſt, ſed carnis inſalubris, ac faſtidioſæ, ideo ego Chinenſibus ac Mauris, qui iis avide veſcuntur ſuas delitias reliquerim, contentus ſupra commemoratis Neptuni pecoribus, ut eos *Plautus* vocat. Dur. Marinis piſcibus videor

deor jam affatim ſatiatus: velim mihi fluviatiles etiam apponas. Bont. in me non eſt mora. Igitur primo loco mihi occurrit carpio, ſeu cyprinus rotundus, quem ego carne, ac guſtu meliorem eſſe judico patriis, utpote qui hic in fluviis, non in ſtagnis ac paludibus ut apud nos plerumque capitur, & ut quod diximus anates hic præſtantiores ſunt, ſic & hi piſces ob prædictam cauſam laudabiliores hic capiuntur, nec enim tam limoſum ſapiunt. Hi porro tam inſigni mole aliquando capiuntur, cute candida, ac carne delicata, ut iis nil ulterius addi poſſe confidam. Sunt præter hos lupi piſces in alveis fluviorum, quos propterea num inter marinos, aut fluviatiles numerare debeam dubius hæreo: ſed certe magis in mari capiuntur magna mole, pelle alba, guſtu ſive aſſi, ſive elixi ſuaviſſimo. Mugiles porro *harders*, ac ea piſcium ſpecies, quam ob eminentiam naſi naſutos appellant accolæ Moſæ in Hollandia, ac vernaculo vocabulo *Houtinck* indigitant hic affatim capiuntur, ita ut pauperioribus etiam in cibum cedant. Hæ duæ piſcium ſpecies ſtatutis temporibus, ab Octobre nimirum menſe, ad Aprilem uſque propter pluvias quæ ſalſam aquam edulcorant (nam hi piſces etiam in alveis fluminum capiuntur) pingues ac ſuaviſſimi ſunt. Sicciori vero tempeſtate carne ſunt durioris ac ſpinoſæ. Alburni *voornen* præterea hic noſtratibus ſimiles hic in fluviis capiuntur boni ſane ſaporis, ac nutrimenti. Congri *Congerael* quoque inſignes aliquando in fluviorum ore, ſæpius in mari capiuntur, unde eos potius inter piſces marinos locaverim. Inſalubriores jam porro piſces enumerare libet, quales ſunt anguillæ, quæ cute ſunt ſuperne nigerrima, ſubtus fœde flava, tum etiam cum hydris coire certiſſimum eſt, & quamvis plurimi eis ſuaviter utantur, eas ego tamen ob prædictas cauſas ac propter nauſeabundam illorum pinguedinem facile contempſerim. Eſt præterea piſcis quidam duriſſimis ſquammis obſitus quem Ican Caboſch Malai vocant, ego à figura, & capitis, ac reliqui corporis Mugilem fluviatilem dixerim, qui in limoſo hæret fundo, ac originem ſuam non obſcure ſapit: Habemus hic porro Tencarum *Seelt* quoddam genus ſine ſquammis pelle lævi, teretes cum duabus pinnis ut anguillæ, ac capiuntur hic in magna

gna

gna copia isti pisces (quos nostrates à capite busonis *Puytael* vocant) sed ego, ut muraenas fluviatiles omne id genus cupientibus non invideam; Possem ego jam alias piscium species enumerare quae plurimae restant, sed quia non historiam, sed tractatum de diaeta Indica scribere gestio, ideo his cancros tantum ac astacos, ostrea quoque, squillas ingentes tibi jam apponam, quae omnia praeter reliqua ostracoderma, hic delicatissima sunt. Tum testudines amphibias addo, cum ovis suis ac carne suavissima, ut ajunt ii qui de iis millies se gustasse gloriantur: sed credo ego ipsos famem secum, optimum condimentum attulisse, ego testudinum carnes inter medicamenta ista collocaverim, seu mavis alimenta medicamentosa, quae phtisicis, Empyematicisque conveniunt; quia glutinosae cum sint, pulmonibus consolidandis conveniunt.

DIALOGUS. III.

De oryza, ac Pane in Indiis. De potu, Vino, Arac. De potu ex aqua, saccharo, Thamarindis concinnato, de naturalibus liquoribus potulentis ex arboribus depromptis.

Duraeus. Quoniam in his locis oryza cocta plerumque pro pane utimur, velim ut mihi narres, quid de hoc nutrimento sentias, praesertim cum cibus sit solidior, & quae tanquam basis sustinere debet reliqua alimenta, ne in fundo ventriculi fluctuent? Bont. Certe si id, quod res est fatear. Si tritici (ut solet) copia nobis è Japonia & Zuratte advehatur, oryza libenter carere velim, cum è farina tritici panes hic confecti patriis bonitate non cedant, & melioris (meo quidem judicio) quam oryza sint nutrimenti: sed si tritici adsit inopia, tum oryza ista eligenda est, quae colore sit candidissima: & quae manu contenta bene ponderet, & colore quasi perspicua cernatur: sed cum excocta est, antequam ea utare expectes oportet, donec refrixerit: nam experientia constat calidam

oryzam non ſolum noxiam eſſe ventriculo, verum cerebro, ac univerſo nervorum generi: hinc quoque fit à vaporibus craſſis & ſiccis ex hoc cibo in cerebrum elevatis nervos opticos ſæpe in tantum obſtrui, ut cæcitas inde oriatur, de qua, & de ejus cura latius in *methodo* mea *medendi* Indica ex profeſſo egimus: hinc etiam non facile videas Javanos, ac Malayos edere calidam oryzam, quia Indi (ſi quæ gens alia) ſanitatis conſervandæ ſuæ ſunt apprime curioſi, inde ſobrii exiſtentes ſumme exactam diætam obſervant. Dur. ſed heus tu! nimium ſiccum in pictura convivium apponis, & interea. *Nos miſeri aremus*, *nec quod potemus habemus*: velim potum nobis præbeas. Bont. haud male mones, nam & mihi loquendo fauces ſolito ſicciores ſunt, verum de fluente licet nobis accipere, quoniam alterius liquoris hic nobis non eſt copia, ac primum de aqua puriſſima, ac ſimpliciſſima ſecundum elementum ſuum nativum agamus, namque hæc potio etiam nobis cum reliquis animalibus eſt communis. Dur. Quid igitur de fluvio hoc Bataviam noſtram interfluente cenſes? Bont. aquam eam qualitate quidem non eſſe malam, ſi altius è flumine petatur: nam in ore fluvii propter affluxum maris ſalſedine imbuitur: & hæc eſt illa cauſa, quod cum anno 1628. à Javanis Matarannenſibus arcte obſeſſi eſſemus, & propterea ex fluvio altius aquam petere non auderemus, multi è potu ſalſo in dyſenteriam inciderent, addito etiam inſuper hoc, quod cadavera Javanorum à nobis quotidie excurſionibus occiſorum in ſummo natarent ac aquam non ſolum tabo deſcendente flumine; ſed & aërem, putrido halitu inficerent: Dur. Sed licet nobis hic potum factitium bibere, quid tu de eo ſentis? Bont. Quoniam cerviſia nobis deeſt, non quod coqui hic non poſſit: ſed quod propter calorem aëris, citiſſime aceſceret, alioqui non minus bona, quam in patria parari poſſet: nam (ut dixi) triticum, è Suratte nobis abunde ſubvehitur, tum quoque ex oryza, non decorticata iſtud frumenti genus commode confici poteſt, quod *Mout* in patria vocamus. Cujus rei exemplum vidimus apud Mareſchallum mercatorem bene cognitum, qui in hac urbe ex prædicta materia cerviſiam coquebat, nulla ratione Hollandicæ cedentem, quæ non ſecus ac patria

tria quoque cerebrum tentabat, ac guſtu non deterior erat: ſed durabilis non erat propter ſummum in his locis calorem, ac cito aceſcebat: ſed hunc potum ſalubrem minime hic eſſe certum eſt: ſed ſalubris iſte eſt potus, qui modo ſequenti paratur. Sume vaſculum ferreis vinculis bene cinctum, triginta, aut amplius (pro familiæ magnitudine) amphorarum, quod imple aqua fluviatili pura, cui ſacchari Javaniei nigri infunde lib. II. Thamarindorum unc. IV. Citreorum malorum diſſectorum N°. III. bene obturata hæc reponantur loco frigidiore à ſolis radiis libero, hæc fermententur ſimul per 24. horas, & quod miror, hæc ſine ſubjecto igne ebulliunt, ut eminus aſtantibus exaudiri poſſit ſonus, non ſecus quam valido igne coquitur cerviſia noſtra patria, tum fæces in altum ejicit, quas aperto operculo abjicimus. Hic potus noſter eſt quotidianus guſtui jucundiſſimus, ac viſceribus minime ut præcedens gravis. Et certe illi qui noviter huc è patria pervenere à me ridendi gratia decepti diſceſſere putantes, me iis Anglicam vel Martiam cerviſiam propinaſſe, cujus ſaporem magis æmulabitur, ſi manipulum cariophyllorum in vas conjicias. Dur. Sed quid de potu iſto exiſtimas, qui hic ex aquæ partibus ſex, & vini duabus eodem modo fermentando in cantaris Hollandicis lapideis anguſtioribus conficitur? Bont. limpidus fateor ac frigidus hic eſt potus: ideoque etiam tempore cibi ſumendi utiliorem eſſe puto: ſed altero utendum cenſerem interdiu, quod hic pectori paulo ſit infeſtior neſcio quid acidi penetrantis ſapiens. Dur. ſed utrum vinum hic ſalubrius eſſe exiſtimas, Gallicumne an Hiſpanicum? Bont. ſunt qui Gallicum præſtare putent: ſed meo quidem judicio hallucinantur, ſanius enim credo in his locis vinum Hiſpanicum eſſe vel Creticum: Duræus. attamen hoc rationi plane contrarium videtur, quod ſub clymate calidiſſimo, calida vina, ac polygophora exhiberi velis. Bontius. ubi rationem audieris mirari deſines: nam cum calor hic interdiu, præſertim à decima matutina uſque ad pomeridianam tertiam horam, admodum ſit vehemens, neceſſe eſt homines multo ſudore, diffluere, unde quoque calor nobis ingenitus debilitatur, proin partes naturales coctioni ciborum inſervientes,

ac chyli debito frigidiores remanent, secus quam in partibus septentrionalibus accidit, ubi ex Hippocratis decreto ventres hyeme sunt calidiores, ratio est quod per antiperistasin externus aër internum calorem augeat. Huic quoque argumento fidem addit experientia mercatorum per deserta Arabiæ in Persiam, aut Turciam iter facientium, qui in summis caloribus sitim optime sedant hausto spiritu vini, vel fortissimi vini Persici, vel Hispanici: nam si ob inexplebilem sitim assiduo aquam ingererent, in cachexiam proculdubio, ac in ventris insignem tumorem, ac ipsum denique hydropem inciderent. Adde quod vinum Gallicum, quod huc è patria adfertur, œnopolæ apud Hollandos liberalius isto suffumigio imbuunt, quod *lucht* vocant, quod cum arsenico sulphure, & colophonia constet, vino perniciosam ac causticam qualitatem inurit, quamvis efficiat ut sapor diutius illi incorruptus conservetur. Unde ego hic aliquos vidi ex solo Gallici vini potu largiore in lethalem dysenteriam incidisse. Dur. Ex prædictis apparet te etiam à vino adusto, nec Arac Chinense abhorrere; Bont. usum commendo, abusum abominor: si quis igitur mane, aut vesperi ventriculi roborandi gratia unc. ij. aut unc. iij. istius liquoris sumat, haud male, me judice, fecerit: sed si id vinum distillatum haberi potest, quod è Gallia venit, non est quod Arac hic confectum desideremus: sed si ejus copia hic non detur, quod hic conficitur è liquore nuce Indica contento, ac ex ipsa arbore distillato cum oryza eligendum est: at cane pejus & angue vitandum est, quod Chinenses avarissimi simul, ac astutissimi bipedum mixtis holothuriis in mari fluctuantibus parant, quæ excrementa maris Belgæ *quallem* vocant, eaque tam exurentis sunt caloris ut solo attactu vesicas in cute excitent, atque hinc exulcerationes pulmonum, sanguinis sputa, tabes ac mors ipsa adveniant, atque hoc est quod ut *Plautus* ait, homines hic tam brevem vitam colunt, cum instar strigilum intestina abradant, ac exedant.

DIALOGUS IV.

De Potionibus naturalibus ex arboribus depromptis in India Toruvat, ac Saguër dictis, tum de liquore nuce indica contento.

Dur. In omnibus his mihi abunde ſatisfeciſti, jam ſententiam tuam explices velim de liquoribus iſtis potulentis, qui vel ex fructibus arborum vel ex ipſis arboribus depromuntur. Bont. Sciendum itaque eſt, tres hujus potus eſſe ſpecies; primam, quæ continetur in nucis Indicæ cavitate; ſecundam, quæ è floribus ejuſdem arboris elicitur, tertia, frequens eſt in Banda ac reliquis inſulis Moluccis, quæ diſtillat ex arbore non abſimili palmæ Indicæ, iſque potus indigenis Suaguër vocatur, hæ tres potus naturalis ſpecies per totam Indiam admodum familiares ſunt. Ac hoc in genere de iis dictùm ſit, ipſos frigida qualitate excellere, ac proinde nervis eſſe infeſtos, ſi quis nimia quantitate iis abutatur, præſertim corpore per exercitium aut ſolis ardorem excalefacto: non ſecus ac vidimus ſæpe in patria noſtra, ſi quis æſtate, vel oriente canicula, curſu defatigatus ac ſudore perfluens, intempeſtive nimis avide frigidum, vel lactis preſſivum hauriat, ipſum in momentaneam mortem incidiſſe, vel ſummum vitæ periculum. Itaque potu ex his arboribus parcius eſt utendum: nam conſtat frequenti illorum uſu præſertim liquoris Saguër dicti, non ſolum diarrhæas diuturnas ortas: ſed & paralyſin beriberii dictam hinc natam eſſe. Hinc eſt, quod in Banda, ceteriſque Moluccis inſulis, præſertim quæ noſtro ſubſunt imperio, plerique homines cachectici ſint, ac fœdo colore ad luteum vergente, & vix unus, aut alter è noſtris Batavis paralyſin prædictam effugit, quod & norunt Luſitani, qui non ſolum in hoc potu: ſed in reliqua omni diæta temperatiores ſunt, quam noſtrates.

DIALOGUS V.

De Aromatis, ac de usu illorum, ubi quædam à Garcia ab Orta, ac ceteris aromatariis scriptoribus non satis liquido tractata explicantur.

Duræus. Cibum jam ac potum nobis affatim in pictura apposuisti: sed simplicem, ac nullis condimentis imbutum, cum tamen nullibi copiosius aromata proveniant quam in Java. Bont. quam tu delicatus es! an nescis naturam simplici victu esse contentam: veruntatem ne videamur earum rerum per negligentiam curam non gerere, in hoc te non deseram. Ac de aromatis dicam non quod auditu percepi, sed quod sensu proprio ac visu verum esse didici. Ac piper primum attingamus, cujus qualitates cum per totum orbem notissimæ sint, non est quod pluribus de eo hic agamus. Certe convolvuli est species si modum crescendi respiciamus, nam arbores ac bacillos eodem modo, quo convolvulus scandit, condiuntur hujus viridis racemi (nam ut uvæ Corinthiacæ, crescit) muria ac aceto ad orexin excitandam, ac cum carnibus assis aut elixis hic apponuntur: eodem modo hic incolæ condiunt radices recentes Zinziberis, Galangæ, cum fructibus manga, carambola, billingbing, curcuma, tum cucumeribus primum adolescentibus, melonibus insuper ac peponibus, quæ nobis hic capparum vicem supplent ac olearum, quanquam & hæ delitiæ nobis non deficiant, cum quotannis eas desiderantibus satis copiose huc è Persia, & Suratte advehantur: ridiculum porro est quod *Garcias ab Orta* peculiari cap. de pipere refert, de opinione Javanorum ac Indorum de piperis qualitate, ipsum nimirum esse frigidum. Credo ea ratione, qua quidam sophistæ olim ignem frigidum, ac glaciem, ac nivem calidam esse affirmare ausi sunt: quibus ego cum Aristotele responsum velim, sola experientia contra hos ineptos assertores esse disputandum: nisi forte velint calorem nativum, nimio ejus usu foras pelli, ac intus debilitari, ac hoc modo corporis temperiem versus frigidam mu-

mutari. Sed Indi credo tam alte non philosophantur. Idem quoque Indi de Cariophyllis eodem modo conditis sentiunt. Dur. quid de maci & nuce myristica condita sentis? Bont. iis ego dico parcius in his regionibus esse utendum: nam ventriculum sua oleositate ac pinguedine gravant, tum vaporibus ad cerebrum elatis somnolentiam ac stupiditatem inducunt, immo ego vidi ex nucis myristicæ nimio usu, aliquot non parum periclitatos esse, qui per diem unum atque alterum, non secus ac caro correpti immobiles, ac muti jacuere, certissimo indicio, cerebrum ac nervos non parum male affectos esse. Porro è corticibus viridibus nucis myristicæ in Banda insula coquunt pultem, ac saccharo condiunt, ac tum saporem referunt acidorum pomorum sic coctorum in patria. Sed & nos hic in Java ex corticibus salitis ejusdem nucis, primum aqua maceratis, non insuaviter simile condimentum conficimus: sed experientia quoque constat somnum accersere, ideoque cautius eo utendum censeo. Dur. itaque ut audio nimium in cibis aromatum usum non laudas. Bont. ita est. Cardamomo excepto, quod blando suo calore, ac naturæ nostræ familiari, masticatum nullum empyreuma visceribus inurit. Crescit copiose hæc planta in Java, ac mulieribus Malaicis frequenti in usu est, condiendis piscibus, ac carnibus elixis. Duræus. calamum aromaticum qui hic tam familiariter crescit, nonne in usu hic in culina esse autumas? Bontius. & quidem commodissime, quamvis *Garcias ab Orta* illius ut & junci odorati, nullum eorum in India usum agnoscit, quam substernendis equorum cubilibus, verum si tam diligens fuisset in rimandis aromatum qualitatibus, quam perspinax fuit in legendis Medicis Arabicis, non debuisset commoditates earum plantarum ignorasse, nam per totam Indiam vix pisces coquuntur, aut carnes, quin fasciculus calami aromatici, aut junci odorati iis injiciatur, ad gratum saporem, ac ventriculi non levem corroborationem: idem de nardo, quæ hic in montibus crescit esto judicium. Hæc quoque aceto infusa per aliquot dies, ut flores calendulæ exsiccatæ apud nos, putredini ac corruptioni humorum egregie resistit: ego viridem nardum hactenus non vidi: quia montes hic in-

inaccessi nobis sunt propter Tygridum inibi frequentiam, ac prædones Javanos. Dur. dixeras antea etiam curcumæ radicem incoqui cibis. Bont. & recte quidem & hanc radicem *Garcias ab Orta* vocat crocum Indicum, non quod Croci Britannici filamentis similis sit: sed quod flavo colore tingat. Easdem radices quoque crescentes quia Garcias non vidit, putare se ait sine noxa intra corpus sumi posse, ejus rei audacter sponsorem me ei do, nam ego qui plantam millies vidi, & alibi largius descripsi, non solum cibis utiliter incoqui affirmo, sed egregios etiam ejus usus in medicina alio volumine ostendi: atque hæc de aromatis dicta hic sufficiant. Dur. persæpe ego miratus sum Malayos, ac Javanos, tum Chinenses quoque Mandragoræ istius fructu, quam Lusitani Pomo d'oro vocant, tam avide vesci, cum in summo gradu sunt frigida? Bont. Bona verba quæso, an nescis eos addere fructum ricini Americani, quod lada Chili Malaii vocant, quasi dicas Piper è Chile Brasiliæ conterminæ regione, ita alterius summam frigiditatem, alterius excessivo calore temperant, ac aceto, ac oleo superinfuso non male cum carnibus, aut piscibus assis comedunt: sunt qui masticationi istius ricini ita assueverunt, non secus ac fumigatores isti nicotianæ: quantum ad me eo tamen ego libenter caream, nam dum animi gratia idem tentare aggressus essem, totum mihi palatum ac linguam excoriavi, à caustica istius Ricini vi: hinc videre est quantum faciat consuetudo.

DIALOGUS VI.

De Fructibus, ac omnigenis oleribus, ac acetariis herbis in Java.

Duræus. Quoniam convivium nostrum jam ad finem tendere videtur, sine bellariis credo hoc non dimittes? Bont. Nullo modo, itaque à fructibus incipiamus, quorum non parvus est habendus hic delectus, optimi enim inter eos sunt, qui gustu sunt astringentis, pejores, qui saporem dulcedine fallunt: sed ut de singulis aliquem sermonem gustemus. Primi nobis oc-

occurrunt Manga dicti fructus, qui in altissimis ac expansis arboribus crescunt, quæ forma quercum nostratem non male æmulantur, qui dum immaturi sunt, acidissimi sunt saporis, unde nobis hic demptis corticibus & nucleis ex medio puls coquitur sapore acido poma acida, aut uvas crispas coctas referens, ut quis vel exquisitissimi gustus, saporis differentiam vix agnoscere se fateretur, atqui fructus Manga hoc modo præparati ventriculo ac intestinis corroborandis conveniunt, maturi non tam sunt salubres, sed tamen si quis iis parcius utatur, nullam noxam inferent. Dur. de Durionibus, Jaacis, ac ceteris echinatis fructibus quid sentis? Bont. Duriones ob fœtorem allium referentes, primum gustantibus fateor fastidiosi sunt ac nauseabundi, tamen inter fructus saluberrimos Indicos eos merito repono; nam diuretici sunt, ac sudores eliciunt, tum flatus discutiunt, tamen si nimia quantitate eos quis sumpserit propter calidam ac siccam, qua præditi sunt qualitatem inflammant sanguinem ac hepar, ac pustulas in facie excitant, itaque eos reponamus inter medicamenta alimentosa de quibus in *method.* Indica mea *medendi*. Dur. haud difficulter mihi persuades: sed quo gradu locas Ananas fructus sapidissimos ac odoratissimos? Bont. Si qualitates ceteræ supra dictis à te responderent, nobiliorem fructum in toto orbe terrarum non nasci contenderem: sed tam erodentis porro sunt qualitatis ut succus eorum chalybem, ac ferrum erodat, unde nisi vino, aut aqua per aliquot tempus macerentur, palatum, ac linguam excoriant, ac horribilem choleram, ac lethalem sæpe dysenteriam creant. Dur. Jaacas puto sapor dulcis commendabit? Bont. immo ego illas maxime insalubres esse puto, cum carnis sint tenacis ac duræ, & quæ incoctæ ac crudæ, ut ore assumuntur fere per alvum dejiciantur: unde etiam cruditates in ventriculo, ac intestinis gignunt, quæ molestas ac diuturnas diarrhæas creant, dein tenesmum, cui sæpe succedit mortifera dysenteria. Dur. qui fructus sunt ergo quos mox ob astrictiorem saporem commendabas? Bont. ii sunt primum Jambos fructus vocati pulcherrimo ex albo ad purpureum vergentes colore, sapore sunt ferme, ut capreæ vitis, ut bene monet *Christoph. à Casta*, a-

ſtringunt vehementer, ac proinde dyſenteriis ac choleris accommodatum eſt remedium, de quo alias. Adfertur ad nos præterea fructus quidam Lances vocatus, qui racematim ut uvæ creſcit, rotunda plane figura, magnitudine pruni, intus nucleum habet, qui veſtitur carne alba, ac ſaporis vinoſi, qualis fere eſt in uvis urſinis in patria. Huic conſimilis guſtu eſt fructus Javanis Boa Rampout vocatus, quod crinem ſignificat, quod cortex externe fructum ambiens multis capillamentis ſit præditus, nucleus plane ſimilis eſt prædicto Lancium, ac qualitate frigida conveniunt; cortex Lancium tamen ſuccum lacteum emittit qui amarus valde ac corroſivus eſt. Eſt hic præterea fructus Billinbing indigenis dictus, forma adoleſcentis primum parvi cucumeris, adeo acido ſapore ut acorem ipſum dicas, in quo illud miri obſervatur, quod ſi ab aliis acidis fructibus cuipiam obſtupeſcant dentes, iſto fructu comeſo ſtatim acor abſceſſerit, credo ea ratione, qua in affectibus præter naturam major dolor minorem obſcurat. Dur. Quid tibi de ficubus noſtris Indicis videtur? Bont. hos fructus *Proſper Alpinus* Muſam vocavit, Malaii Banana indigitant, Javani Pyſang. ſapore quidem grato ſunt ac pyro noſtro æmulantes, quæ ob dulcorem Batavi *Suycker peren* vocant, hi fructus ſi crudi comedantur flatuoſi admodum ſunt, & nauſeabundi, unde inſolitis ſtomachum ſubvertunt: ſed melius comeduntur cum pane ac oryza cocta, juncto caſeo, alias quis facile in dyſenteriam, ac ipſi congenerem choleram inciderit. Non ſecus ac ſi in Gallia, aut Hiſpania quis, qui recens iſtuc advenerit, uvis ſine pane ſe affatim ingurgitet, næ ille certo certius in fluxum dyſentericum incidet. Hi fructus cum ovis fricti in ſartagine multo ſalubriores ſunt, & tum phtiſicis, aſthmaticis ac ceteris malis pectoris admodum utiles ſunt, tum extus impoſiti inflammatorios tumores quoſcunque ad maturitatem perducunt. Dur. Aſt ubi relinquis Mangoſtan, Jambos, ac Cydonia bengalenſia? Bont.: Ego ea pro bellaris reſervabam, ut ſimul cum Chinenſium potu The vocato, & Tchia Japonibus dicta convivium finiremus, & quod hic moris eſt ut Syrii pynang vobis apponeremus. Jambo igitur primum arbor eſt magnitudine

dine pruni, & niſi quod paulo acutioribus ſit foliis, ipſi plane reſponderet, flore eſt rubro, fructu pulcherrimo & candido purpuraſcentis coloris, guſtu ſunt aſtringenti, ac ſapore ferme vitium capreolas referunt, ſapore itaque minus præſtant, quam colore promittunt, frigidæ ſunt naturæ, ideo æſtuantibus utiles ſive ab exercitio, ſive à calore febrili, Cydonia Bengalenſia deſcribit *Garcias ab Orta*, lib. 2. cap. 14. Itaque de iis hoc tantum addemus, quod his pyris ſeu malis cotoneis eximant nucleos, ac totos ſaccharo, vel muria, & aceto condiant, quæ ad nos ex interceptis Luſitanorum navibus quæ Malaccam verſus navigant, à Suratte, ac ora Chormandel. Nam nulla gens in mundo ita aſſuevit condituris ejuſmodi, quam Luſitani, ita ut per totam Indiam in proverbio ſit; Indos odoribus, Luſitanos condituris rem diſperdere. Sapore æmulantur pyra iſta, autumnalia grandia noſtratia, quæ vulgus *winter peren* vocat, fructus porro Mangoſtan dicti tam excellentis ſunt ſaporis, ut mea quidem ſententia omnes ceteros in his regionibus fructus anteeant, cortex plane mali granati cortici ſimilis eſt, niſi quod in ſuperiori parte coronam habeat ut papaver, cujus quot ſunt radii tot nucleos intus habebis, veſtitos carne nive candidiori, ſapore ex dulci vinoſo, ſuperante fragra, ac Ananas in India. Dur.: memineras de Chinenſium Thee vocato Potu, quid tu de eo ſentis? Bont.: herbula unde hoc The conficitur bellidis ſeu conſolidæ minoris folia refert, cum parvis in ambitu inciſuris, hujus foliorum exſiccatorum manipulum in ferventem lebetem ad hoc paratum conjiciunt ac ad ſufficiens tempus ebullire ſinunt, ac hunc liquorem qui ſapore ſubamarus eſt, calidum ſorbent. Hunc porro potum tanquam ſacrum Chinæ obſervant, & hoc venientes, hoc abeuntes hoſpites excipiunt, & non creduntur jus hoſpitalitatis impleviſſe niſi tibi hunc potum propinaverint, non ſecus ac Mahometani ſuum Caveah exiſtimant. Exſiccantis eſt qualitatis, ac ſomnum prohibet, dum vapores è ventriculo in cerebrum aſcendentes abſumit, præterea aſthmaticis, ac ſuſpirioſis prodeſt. Quid jam poſtremo tibi memorem mala aurea, citrea, granata, & cetereos ſimiles fructus, quorum hic ſumma eſt copia, cum iſta in noſtra Eu-

ropa notissima sint, & nos hinc Syrupos conficiamus, quique sitientibus aqua mixti julapii locum in sanis, ac ægris obtinent? Vites taceo, quæ si diligentem putatorem, ac cultorem nanciscantur, quater in anno maturos suos fructus proferunt, itaque si diurnus calor hic non adsit, propter perpetuum virorem semper hic ver, ac veri hesperidum horti.

DIALOGUS VII.

De oleribus, ac leguminibus in Indiis ac radicibus quibusdam edulibus.

Duræus. Finito jam imaginario tuo convivio, domum remeantes saltem aliquid olerum in vespertinam cœnam colligamus. Bont. Dic modo quid primum expediri velis. Dur. Radices eas narres mihi velim, quas Batatas hic vocamus. Bont. Pleni quidem eas nutrimenti esse, attamen succum melancholicum producere, non secus ac castaneæ in Europa, quarum saporem hæ radices sub cineribus tostæ, vel etiam elixæ cum carnibus plane referunt, nisi quod sint humidiores, ac molliores paululum: sed si sale, oleo, pipere, ac aceto perfundantur, betæ rubræ coctæ nobis loco sunt in acetaris. Dur. Raphanos hic plurimos sativos habemus, quid tu de iis sentis? Bont. Horum ut scis habemus hic duo genera, primum breve, ac rotundum, vel cylindri saltem formam referens: hi cocti loco raparum nobis in familiari sunt cibo; secundum est oblongum, ac teres ut Hollandicus raphanus, quod cum pane, butyro, ac sale crudum more patrio comeditur. Ceterum longe præstant hic raphani patriis, quod non sint tam lignosi, nec à teredine ita perforentur, sed hic esculentiores, ac sapidiores sint. Dur. Quid Indi de oleribus sentiunt. Bont. Illi ista, & omnes herbas edules in magno pretio habent; nam qui à Suratte, ac ora Chormandel huc adveniunt plerique ferme solis vegetativis vescuntur, sequuti *Pythagoram.*

Cunctis animalibus abstinuit, qui
Tanquam homini, ac ventri indulsit non omne legumen.

[*Juvenalis*, Satyr. 16.]

Ita

Ita hi homines etiamnum abſtinent fabis rubris, ac quicquid inter herbas rubrum colorem obtinet. Hinc etiam fit quod homines in ceteris rebus idiotæ tam exactam herbarum, ac ſtirpium nanciſcantur ſcientiam, ut ſi vel doctiſſimus *Pauwius* noſtri ævi Botanicorum princeps è mortius reſurgens huc veniret, miraretur ſe ab his hominibus barbaris doceri poſſe. Ceterum olera omnia, ac manſiles herbas Malaii generali vocabulo Seir vocant, contra herbas medicamentoſas, ac venena quoque Oubat indigetant. Ut rem in pauca contraham, & ne tractatus modum excedam, enumerabo reliquia olera hic in nutrimentum hominum naſcentium; habemus hic utramque betam rubram ac albam; petroſelinum quoque hic luxuriat. Lactucarum omnes ſpecies. Anethum quoque habemus, ac fœniculum, tum aſparagos quoque non infeliciter hic ſerere incepimus. Tum fructus terreſtres quoque hic proveniunt, ut ſunt melones aquatici, pepones, cucumeres, citrulli; ſed cum hæc omnia in patria abundent, de iis ad faſtidium nolo dicere, ac ſemina horum fructuum eundem uſum hic in medicina præſtant, quem apud Batavos antiquos. Legumina hic non ſolum in ſarmentis, ſed in præaltis arboribus ut alibi diximus naſcuntur; ſapore bono & nutrimenti ejuſdem ut apud nos flatulenti, &c. Habemus præterea fructum quendam, quem focqui Malaii indigitant cubitali ſæpe magnitudine, brachium humanum craſſitie ſæpe æquans ac teres. Hic eodem modo quo cynara coctus cum vino ac pipere & butyro ei ſapore non cedit: figuram in *Exoticis* meis Indicis videre eſt ac deſcriptionem, quæ proximo anno faxo habeatis. Sed hæc de oleribus ſufficiant, tranſeamus ad exercitia, ac animi pathemata, ut tandem optatum portum attingamus.

DIALOGUS VIII.

De Exercitiis, ſomno, ac vigilia, ſanguinis miſſione, purgatione, ac de animi affectibus.

Dur. Quid de reliqua diætæ parte cenſes, quæ in exercitiis ſeu motu ac quiete conſiſtit? Bont. Ut hæc obiter percurramus, Exercitia hic extra controverſiam moderata eſſe debent: nam propter humidam ac calidam aëris temperiem corpora hic fluxa eſſe extra controverſiam eſt. Et hæc quidem matutino vel veſpertino tempore inſtitui debent, cum ſol non ita fervidus eſt, itaque commoda deambulatio, iis temporibus ſanitati conducit, tum equitatio modeſta, ut hic ditioribus mos eſt, vectatio per fluvium cum navicula, ut amœniſſimas ſylvas, ac fluminum oras tranſvehamur, quæ floribus ac herbis conſitæ perpetuo virent. Dur. Quid de ſomno, ac eum capiendi tempore autumas? Bont. De ſomno nil habeo, quod addam, niſi iſtud antiquum ut moderatus ſit. Sed vereor ne hic Apocryphus ſim, ſi ſomnum meridianum hic ſanitati conducere dicam: ſed ut res caſura eſt, ego ab iſta opinione non recedam, niſi melius edoctus: & certe ſi in memoriam revocare velis, quæ ante dicta ſunt, quod mane propterea quod poſt nocturnum frigus concoctioni ventriculi hic magis apti ſint, quapropter etiam largius jentandum præcepi. Meridianus ſomnus hic non ſolum utilis, ſed & neceſſarius ferme cenſebitur. Præſertim cum hoc tempore tantus calor aërem occupet, ut vel leviſſimus motus te defatiget, ac ſudore diffluere faciat, quid obſtat quominus lectione jucunda, ſeu levi ſomno curas diluas? Nam & illi qui Hiſpanias, Italiam, ac Gallias frequentavere, hoc in iis locis ſolitum eſſe affirmabunt, cum tamen nullo modo calor ibi tantus ſit ut in his locis. Secus habet in locis Septentrionem verſus ſitis, ubi ſemper largius prandemus, & digeſtioni ciborum motus levior, vel deambulatio conducit, ſed hic parce prandendum cum ſit, ſomnus concoctioni ciborum nullo modo officit: ſed eam magis promovet. Dur. Quid cen-

censes de retentione ac vacuatione humorum? Bont. Non est quod hoc à me expectes, purgationem, aut venæ sectionem eam quæ in morbis adhiberi solet; sed eam, quæ servandæ valetudinis gratia contra affectus non naturales instituitur. Ergo si alvus solito astrictior fuerit, eam commode solvemus præstantissimis hic nascentibus laxativis, thamarindis nimirum, ac medulla Cassiæ fistulæ: vel si paulo validius medicamentum desideres, addatur his Rhabarbari extractum vel Syrupus ejus. Si porro sanguis mittendus, ratio hic etiam talis est habenda, qualis in patria, plenitudinis nimirum vocatæ ad vasa, ac ad vires, prior si adsit plethora, secundum *Hippocratem* libro primo Aphoris. large aliquando sanguis mittendus, altera ad vires, si adsit ventilandis visceribus præsertim hepati ac cordi, secundum judicium sanguis mittendus vel semel, vel iterato. Si porro alvus sit solutior, ac inde dysenteria & diarrhæa metuatur, Syrupus sumatur è succo granatorum, vel decoct. è corticibus eorum. Sed quia hæc magis ad morborum curam attinent, illa in aliud commodius tempus rejiciamus. Dur. Restat parvus scrupulus de animi affectibus ac perturbationibus intempestivis. Bont. De iis Medici multa ac varia scripsere, quomodo domari vel temperari debeant. Verum cum motus animi vix sint in potestate nostra: Ego illis illud *Horatii* objicio: quod animus, *qui nisi servit*

Imperat; hunc frænis, hunc tu compesce catenis.

Quod uni facile, alteri difficile factu esse pro diverso temperamento quis non fatebitur? ideoque de affectibus ac pathematis animi certam regulam velle ferre, nugatoris magis puto esse quam Philosophi naturalis: ac etiam hoc cogitandum nobis, ut jejunium nostrum solvamus, ne nobis Plautinum istud eveniat, dum de frænandis animi passionibus disputamus, fames & mora bilem in nasum conciat: itaque suadeam, dum sol nondum radios in verticem nostrum dimittat jentatum eamus. Dur. Opportune mones, nam & gula me monet ventrem famelicum carere auribus. Ergo, si placet, in urbem nos recipiamus. Bont. me lubente fiet.

Dedit Deus his quoque finem, 1631. *Januarii* 18. *Batav. Jacatr.*

FINIS.

JA-

JACOBI BONTII

Medici Methodus Medendi qua in Indiis Orientalibus oportet uti, in cura morborum illic vulgo ac populariter grassantium. Additæ quoque ad finem sunt Observationes aliquot nobiles, præcipue ex αὐτοψίᾳ ac cadaveribus dissectis.

Amplissimis, Magnificis, ac Prudentissimis Viris,

NEGOTIORUM IN INDIIS ORIENTALIBUS

PRÆFECTIS MAJORIBUS;

Dominis meis mihi summa observantia colendis.

S. P. D.

NNI jam fere tres elapsi sunt (Viri Amplissimi) quod operam in re medica meam, V. A. addixi: quam, cum primum in Indias vestras veni, non sterilem jacere passus sum: sed strenue in actum traducere cœpi. Ut eo ostenderem, me non velle, ut sumptus à vobis in me collati,

fru-

frustranei essent: Itaque, quod interdiu in praxi medica notatu dignum menti reponebam, nocte à curis aliquantum vacuus chartæ concredidi, quod jam in lucem protrudere libet. Ut saltem ex parte debitæ meæ, erga V. A. observantiæ satisfacerem: nam in solidum solvendo imparem me esse reperio. Ex iis igitur quæ præcipue observari debere putavi Methodum Medendi hanc concinnavi. Eosque morbos descripsi, quos Endemios esse, ac populariter hic grassari animadverti. Neque in cura quicquam addidi, quod non solida prius experientia comprobatum esse vobis affirmare ausim. Scribant alii, quibus ista mens est, miracula ex auditu: Ego, quod hisce oculis, & qualicumque meo judicio percepi, vobis spectandum propono. Quod cum nemo ex nostris Batavis (ut credo) assequutus sit: immo, ne tentaverit quidem ante me; ideoque cum ego, qui primus in hanc arenam descendo, non sine causa, malevolorum tela metuam, patrocinium mihi V. A. quærendum erat, quo adversus eorum ictus, velut clypeo hæc contegerentur. Quos autem æquiores patronos me invenire posse considerem, quam vos (Viri Amplissimi) qui me hactenus favore vestro prosequuti estis, quem si sensero erga me continuari, animum mihi, ac vigorem addetis, hisce majora, & auribus vestris digniora tentandi? Et si vitæ spatium mihi supersit, ostendam me non indignum, cui hæc sacra medica concredita sint. Interea (Viri Amplissimi) chartaceum hoc munusculum, quo solus valeo, eo animo accipere dignemini, quo ego V. A. inscripsi, & quo adhuc me ipsum, & quicquid in me est sincere vobis offero. Quod V. A. notius reddam, ubi quæ de stirpibus, arboribus, ac herbis, in Java crescentibus, commenta-

ri cœpi absolvero, & demonstravero alios, quorum nomen tamen celebre inter doctos est, hoc negotium nimis levi pede transcurrisse. Valete, Viri Amplissimi: ego interim D. O. M. supplex veneror, ut, ad crescentis vestræ Bataviæ, & rerum porro Indicarum augmentum, vos nobis diu incolumes conservet. Datum Coloniæ Bataviæ Novæ, in regno Jacatrensi Anno 1629. *Novembris* 19.

V. A. addictissimus Cliens,

JACOBUS BONTIUS M. D.

AURELIUS CORNELIUS CELSUS

De Re medica: l. 5. Cap. 26. Consilium Practicum: hoc nobile medicis reliquit.

EST prudentis hominis; Primum, eum, qui servari non potest, non attingere; nec subire suspitionem ejus, ut occisi, quem sors sua peremit. Dein ubi gravis metus, sine certa tamen desperatione, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur: Sed, ut hæc prudenti viro conveniunt, sic rursus histrionis est: parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur: obligarique æquius est, confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circumspiciat, ne, quod per se exiguum est, malum majus curantis negligentia fiat.

Invide quid tentas abrodere mordicus ungues,
Vel mea ne carpas scripta, vel ede Tua.

De

Caput. I.

De Paralyseos quadam specie, quam Indigenæ Beriberii vocant.

Affectus quidam admodum moleſtus, hic homines infeſtat, qui ab incolis Beriberii (quod ovem ſonat) vocatur. Credo quia quos malum iſtud invaſit nictando genibus, ac elevando crura, tanquam oves ingrediantur. Eſtque ſpecies Paralyſeos, ſeu potius Tremoris: Nam motum, ſenſumque manuum, ac pedum, immo vero aliquando totius corporis depravat, ac tremere facit. Cauſa hujus morbi præcipua eſt craſſus, ac lentus humor pituitoſus, qui nocturnis temporibus, præſertim pluvio cœlo (pluviæ autem aſſiduæ cadunt ab initio Novembris uſque ad Maii initium) nervos corripit, dum nimirum homines diurnis caloribus defatigati, noctu omne tegmen ac lodices à ſe rejiciunt, unde facillime, jam in cerebro præcipue genitus, nervos iſte humor plegmaticus invadit. Nam noctes, in his locis, comparatione caloris diurni, frigidæ appellari poſſunt. In hoc caſu artus prolongantur, non contrahuntur, inſinuante ſe inter juncturas phlegmate, ita ut nervi ac ligamenta inde laxentur. Quamvis autem hoc malum plerumque per gradus, ac pedetentim homines invadat, tamen aliquando valde ſubitum eſt, dum nimirum homines æſtu defatigati, potum ex Palma Indica copioſe ac confeſtim ingerunt; non ſecus ac in patria, diebus canicularibus aliquando vidimus fieri, cum quis curſu, aut aliquo alio vehementi motu calefactus, potum cerviſiæ, aut lactis preſſi, nimis avide haurit, ita ut inde ſæpe ſummum vitæ diſcrimen, immo ipſam mortem incurrat. Porro ſigna hujus mali aſpectu obvia ſunt. Adeſt enim ſpontanea univerſi corporis laſſitudo; motus ac ſenſus, præcipue manuum ac pedum depravatur, ac hebeſcit; ac in iis ſentitur plerumque titillatio talis quædam, qualis in patria frigida, ac

hyemali tempeſtate manuum, ac pedum digitos corripit, niſi, quod hic tantus dolor non adſit. Tum etiam vox aliquando ita impeditur, ut æger vix articulate loqui poſſit: quod mihi ipſi accidit, dum hoc morbo laboranti vocis ſonus, per integrum menſem tam exilis eſſet, ut me vel proxime aſſidentes vix intelligerent. Adſunt, præter hæc, aliquando multo plura ſigna, ac Symptomata, quæ tamen omnia tenacem, ac frigidum humorem ſapiunt: ſed præcipua enarraſſe ſufficiat. Accingamur ad curationem itaque, quæ plerumque hic in longum trahitur; dum nempe humor iſte lentus, ac frigidus ægre diſcutitur: per ſe tamen (ut plurimum) lethalis non eſt: niſi muſculos pectoris, ac thoracis invaſerit, &, hoc modo, ſpiritus, ac vocis viam intercludat. Sed hoc imprimis curandum eſt, ne (ſi ullo modo fieri poſſit) te lecto affigas decumbendo: Sed vel ambulando, vel equitando, vel ſimili aliquo motu validiore omni conatu te exerceas: currere quidem impoſſibile eſt. Frictiones quoque fortes, ac dolorificæ hic ſumme neceſſariæ ſunt, quas commode hic ſervi Bengalenſes, ac mulieres Malaycæ adhibent. Nam noſtra gens tali exercitio non aſſuevit, ut nec balneis, quæ hic frequentia ſunt. Fomenta, ac Inſeſſiones hic conficiunt ex herba nobili Lagondi dicta, quæ folio quidem Perſicariam refert, eſtque odoris ſuavis, ac aromatici. Certe nobis non tantum uſum Chamomeli, ac Meliloti præbet, ſed diſcutiendi, ac reſolvendi viribus iis, meo quidem judicio, præſtat; pedes, ac manus præterea inungendi ſunt oleis Cariophyllorum, ac Macis: ſed mixtis ol. roſaceo, nam ſola adhibita nimis cauſtica ſunt, & cutem facillime eroderent. Habemus præter hæc nobilem Naphtæ ſpeciem, allatam ex Sumatra, Javæ regno è regione in conſpectu ſita. Quam Minjac Tannah Indi vocant, quod oleum terræ ſignificat, quod, non ſecus, ac nobis cognita Naphta, quod oleum petræ vocamus, è terra erumpat; vel ex rupibus, in ſubjecta flumina præcipitetur. Hoc oleum à Barbaris in tanto pretio habetur, ut rex Achinenſis qui potentiſſimus iſtius inſulæ eſt Tyrannus, ſub capitali pœna iſtud evehi inde prohibeat: ita ut incolæ, nocte intempeſta, ſi quæ noſtra, aut Anglorum

na-

navis eorum littoribus adpellat, ad nos istud furtim deferant. Hoc oleum, partibus affectis illitum, miraculi instar ægros consolatur. Odore est porro gravi: sed tamen non fastidioso.

Sed cum hic morbus sit chronicus, ac longi temporis, nihil æque prodest, quam decocta ex radicibus Chinæ, Salsæ parillæ, ac Ligno Guajaco; quæ blando, ac amico nostro corpori calore, frigidos istos, ac crassos humores per sudores, ac urinas egregie discutiunt, ac evacuant. Interpositis tamen subinde commodis per alvum evacuationibus, inter quas principem locum obtinet Extractum, quod hic conficimus ex aloë, & gutta Cambodja dicta vulgo (corrupte apud nos gutta gamba) cujus descriptionem inferius videbitis.

Sanguinem hic mittere nefas: non enim plethora, sed cacochymia in vitio est: & quis sanguinem fontem caloris, ac thesaurum vitæ non esse intelligit?

Hujus affectus reliquiæ porro commode discutiuntur Theriaca, Mithridatio, &c. sudorem, ac urinam moventibus, ac nervos roborantibus medicamentis. Reliquas hujus mali molestias opportuna exercitatio, ac valida Naturæ vis sanabunt.

Cap. II.

De Spasmo.

Qui apud nos in Hollandia rarus est spasmus, hic in Indiis tam familiaris est affectus, ut merito inter Endemios, ac populares morbos numeretur.

Tam repentinus, ac subitus est aliquando ejus impetus, ut, dicto citius, homines rigidi non secus ac statuæ permaneant; dum vel in anteriorem, vel posteriorem corporis partem, musculi, involuntario motu, versus principium suum trahuntur: Crudele (me Hercules) malum, quod sanis partibus vitalibus, ac naturalibus cum summo cruciatu miseros mortales, intra brevissimum temporis spatium, è vivis ad mortem rapit: dum nihil, nec esculenti, nec poculenti per œsophagum in ventriculum deducere queunt. Sunt & alii particulares, crurum, ac

surarum spasmi: Sed de his quia leviores sunt, & per se transeunt, hic non agimus.

Porro hoc malo affecti truculente admodum astantes intuentur, præsertim (quod sæpe fit) interveniente spasmo Cynico, seu convulsione canina cum utraque maxilla aures versus trahitur. Ruber ac viridis color ex oculis, & facie oritur; dentibus strident, ac murmur inconditum, vice vocis humanæ, edunt, tanquam ii, qui à cella subterranea loquuntur: ita ut imperitis verè dæmoniaci appareant.

Cura in hoc affectu è copiosa sanguinis missione inchoanda est. Tum frictiones, ac ligaturæ validæ adhibendæ. Inunctiones quoque fiant oleis Macis Cariophyllorum, permixtis oleo Anethi, aut Rosarum. Tum ol. Therebinthinæ ac Spicæ Indicæ, quam Java copiose fert. Cucurbitæ quoque vitreæ, ac amplæ, cum multa flamma, sine scarrificatione affigendæ cervici, lumbis, humeris, ac mammillis; ita enim, serosus iste, ac biliosus humor, commode à nervis, & musculis revelletur.

Si remediis istis paroxismus paulo mitior evaserit, ac æger aliquo modo jam deglutire incipiat, Antidota adversus hanc pestem, in forma liquida, exhibenda sunt, quæ venenosam hanc, ut plurimum, materiam, impugnando, per sudores, ac urinas celeriter ejiciant. Talia sunt Lapis Bezoar, rasura cornu Rhinocerotis, cum Theriaca, ac Mithridatio mixta, &c. quæ in progressu videbitis. Tum vomitoria ex Infusione guttæ Cambodia, ac Hepate Antimonii seu Croco Metallorum, deglutienda sunt: In hoc porro affectu nil procrastinandum; cum sit morbus acutissimus, qui, si quis alius vehementer, cito, & cum periculo movetur. Si autem malum invaluerit, & æger deglutire non valeat per acerrimos clusteres alvus eluenda est. Quorum hoc sit exemplar.

℞. Herbæ Lagondi dictæ, Abutali Avicennæ, Bismalvæ, quæ omnia hic crescunt an. m. j. sem Anis. Fœnicul. Cumini Anethi an. dra. ij. Coq. in. S. Q. aq. Fluvii Colatur. lib. j. add. pulver. Colocynthid. hic crescentis, drach. sem. Salis Armoniaci; vel Salis Nitri dra. j. Electuarii fratris mei R. Bontii, cujus descriptionem mox dabo unc. 1. sem. ol. Anethi unc. iij. M. F. Enema.

Dein

Dein æger à capite ad calcem inungatur oleis ſupradictis, ac Naphta Sumatrenſi ſeu Minjac Tannah. Balnea quoque ac fotus fiant ex Herba Lagondi, & foliis fruticis cujuſdam Davullontas incolis dicti, qui frutex in humanam altitudinem aſſurgit, folio ad marginem diſſecto, Balſaminæ cujus odorem etiam proxime refert. Specifica quadam vi hæc folia crudeliſſimum hoc malum impugnant, & ſunt anodyna doloremque ſedant, qui in hoc malo, ex contractione nervorum, violentiſſimus eſt. Lapis, ac ſal prunellæ per os ſumptum peculiare hic eſt remedium, ac materiam bilioſam per urinas copioſe excernit, &, ſi febris adſit, cor ac arterias refrigerat benigne. Imprimis vero habenda eſt ratio, ſæviſſimi ſymptomatis doloris nimirum, cui omiſſa tantiſper cauſa principali, ſæpe cogimur occurrere. Quod commode fiet Laudano Quercetani, Philonio ſive Euphorbio, ſed præcipue Extracto Croci, quod infra deſcribemus. Fortaſſis ſciolus quiſpiam, negabit his remediis, propter vim ſtupefactivam, ac narcoticam, nerviſque inimicam, eſſe utendum: Specioſa hæc quidem prima fronte videntur, ſed tamen vana ſunt: nam præterquam, quod calidiſſima hujus clymatis temperies hoc requirit, certiſſimum eſt, in tali neceſſitate, ſine his ægrum evadere non poſſe. Adde quod nos tam rite Opium hic præparamus, ut vel infanti innoxie detur: & ſane (ut verbo abſolvam) ſi opiata hic nobis deeſſent, in morbis calidis, hic graſſantibus, fruſtra remedia adhiberemus, quod, etſi imperitis durum, ex progreſſu tamen me nihil temere dixiſſe patebit. Circa victus rationem hic non admodum curioſi ſumus; quia vehementia, celeritaſque mali, ac atrocitas, nobis hic longiorem deliberationem eripiunt; inclinante tamen morbo gallinis, ac hædina, & vitulina carne utendum, cujus juſculis incoctum ſit Cardamomum, ac Thamarindi, quæ duo ſimplicia Java copioſe fert, ut medicamenti ſimul ac alimenti vicem ſuppleant.

Cap.

Cap. III.

De Alvi profluviis ac primum de Dysenteria Vera.

Quoniam profluviorum alvi, hic (ut & apud nos) variæ sunt species, de singulis hic agemus, partesque affectas demonstrabimus, tum causas investigabimus, & symptomata denique observando, curam his annectemus. Et primum de Dysenteria vera loquemur, horribili isto, ac consuetissimo his regionibus malo, quod plures hic homines necat, quam affectus quispiam alius præter naturam. Dysenteria igitur vera est Exulceratio intestinorum cum assidua dejectione, mucosa primum, cruenta dein, ac ultimo purulenta cum ramentis, ac ipsorum intestinorum substantia, cum dolore intolerabili, ac torminibus ventris: Hoc vitium partim contrahitur ex aëre calido, ac humido: Falluntur enim (ut hoc obiter quoque dicam) qui, propter lineæ æquinoctialis proximitatem, aëris temperiem hic siccam, ac calidam esse putant. Cujus rei invictissimum, inter alia, argumentum est, quod chalybs, ac ferrum, tum æs quoque, ac ex his confecta instrumenta, rubiginem citius, ac æruginem contrahant, etiam siccissima anni tempestate, cum nullæ pluviæ hic cadunt, quam, in patria autumnali tempore pluviosissimo. Præterea fructus hic nascentes maximum huic malo fomentum præbent, quibus, si quis cum summa cautione non vescatur, & cum oryza, vel pane & pauco salis, vix unquam hoc malum effugiet, non secus quam in Gallia, ac Hispania, qui uvas avidius sine pane vorant, statim diarrhæam, vel Dysenteriam incurrunt. Tales hic sunt fructus Indici: Ficus nempe Indicæ; quas Bananas, ac Pisang incolæ vocant; *Garcias ab Orta*, & *Prosper Alpinus* Musam appellant. Duriones deinde, Jacas, Ananas, Adde his Cucumeres & Melones aquaticos, &c. Quorum descriptionem apud eundem *Garciam*, & *Joannem à Linschoten* videte. Hi fructus præterquam quod horarii sint, etiam humiditate sua, ac calore, temperamento nostro infesti sunt. Melones, ac Cucumeres

res excipio, qui præter frigus, de humiditate non parum participant. Præcipua vero hujus mali causa est, potus vini adusti, quod Arac vocatur, & quod Chinenses ex Oryza, admixtis holothuriis, in mari fluctuantibus, conficiunt, quæ nos Belgice *quabben* & *quallem* solemus vocare. Hæc holothuria tam acris sunt caloris, ut attactu cutem exulcerent, ac vesicas inducant, & utinam nostri navales socii hoc potus genus non tam avide biberent, non tot funeribus extuberaret hic humus: Quantum ad curam, commune remedium est infusio Rhabarbari in decocto Thamarindorum, ad minuendum (ut ajunt) ac temperandum acrem hunc succum: Sed bene notandum hic est, hoc remedium sæpe non prodesse: sed aliquando ægros in certam perniciem conjicere, dum nimirum bilis accerrima turget, ac orgasmo fertur: ac metus est, ne ex levissimo laxativo, irritetur, ac majore cum impetu, ad partem affectam feratur, cum incredibili ægri cruciatu, & certa sæpe pernicie. Adde summam plerumque in hoc casu virium imbecillitatem, quæ restaurativi potius aliquid, quam purgativi requirat. Itaque caute medico circumspiciendum hic est, quid agat. Ego, quod experientia longa verum esse didici, ad ægrorum salutem libere in medium profero. Potus quotidianus itaque sit decoctum Oryzæ, quod Caudgie Indi vocant; cum Endivia, ac Cichoreo, quod ex semine allato ex patria, hic in hortis luxuriat. His addatur Lingua cervina, seu Phyllitis, quæ hic circa fluentia copiose crescit, ac astrictoria sua vi, Hepar, ac Intestina roborat, tum acrimoniam istius furentis humoris infringit.

Si vero propter sævitiam symptomatum, doloris præsertim acerbissimi, temporis angustia, tam longam in cura moram non patiatur, statim ad Extractum Croci deveniendum est, quo remedio (ausim dicere) nullum humana cura exquisitius excogitare potuit; putoque verissimum hujus morbi, sæpe etiam venenati, Antidoton esse. Speciatim porro hic omnia remedia ad hunc affectum referre mei instituti non est, & ego tantum ea requiro, quæ non primis modo qualitatibus, sed proprietate etiam substantiæ, huic morbo sævissimo adversentur.

tur. Et in hoc ſolo, maxime naſcuntur. Fructus etiam illi, quos Mangas vocamus, qui conditi, propter aſtringentiam, ac aciditatem, hic ſumme utiles ſunt. Immaturi quoque coquuntur cum ovis, ut apud nos uvæ criſpæ: neque facile quis, etiamſi exquiſitiſſimi guſtus, ſaporis differentiam cognoſcet. Conficitur etiam ex iiſdem fructibus conditum ſeu miva, non ſecus ac caro cotoniata in patria ex cydoniis malis, cujus vicem hic ſupplet; neſcio an & ſuperet. Ad ulteriorem porro viſcerum corroborationem egregrie confert ſyrupus è Granatorum ſucco, recens ex arbore decerptorum; tum flores ipſorum conditi excellens in hoc malo remedium ſunt.

Cap. IV.

De Fluxu Alvi Hepatico.

Fluxus alvi hepaticus, etiamſi non minus quam Dyſenteria periculoſus, non tamen tam ſævis ſymptomatis concomitatus eſt. Adeſt enim multo minor ac ſæpe nulla inteſtinorum excoriatio: nam in hoc caſu plerumque purus ſanguis dejicitur, vel propter debilitatam jecoris vim retentricem, vel propter acrimoniam ſanguinis oſcula venarum reſerantis per anaſtomoſin, vel denique cruor propter copiam regurgitat in venas meſeraïcas, & inde in inteſtina, & ſic per alvum rejicitur, & hic quidem omnium fluxuum hepaticorum minus periculoſus eſt, & ſæpe plus terroris, quam damni infert. Si itaque acrimonia ſanguinis in cauſa eſt, frigidioribus decoctis utendum eſt, è ſeminibus Cucumerum, Cucurbitarum, Citrulli, Peponum, ac Melonum aquaticorum, quorum omnium hic ſumma eſt quantitas. Ex iiſdem conficiuntur quoque emulſiones, eclegmata & pulveres ad idem malum perutiles. Tum ad peccantis humoris revulſionem, cucurbitæ cum ſcarrificatione lumbis, & natibus admovendæ, tum diureticis ſupra nominatis cum ſaccharo cibi condiendi. Sin autem quantitate nimia ſanguis luxuriet, ſine mora vena media pertundenda eſt, habita ſemper recta ratione virium. quia in his regionibus propter aëris ambien-

bientis calorem, & evaporationem ſpirituum aſſiduam, homines præſertim ægri fiunt debiliſſimi. Hinc (ut obiter hoc dicam) non facile niſi in ſumma neceſſitate ad venæ ſectionem deſcendo, quod corpora noſtra mollia, ac à calore ſupradicto effeminata, iſtam evacuationem non facile tolerant: Secus eſt in compactis corporibus Javanorum ac Luſitanorum, quæ calori aſſueta, venæ ſectionem largam admittunt. Expertus, credite, loquor. Sed ſemper, in anguſtiis, ceu ad ſacram anchoram confugiendum ad nobile iſtud Extractum Croci jam aliquoties commemoratum. Cujus deſcriptionem hic ſubjicio.

℞. Opii electiſſimi (quod Miſti vocant, & antiquorum eſt Thebaïcum, nam Miſti eſt Ægyptus) Sanguinis draconis, gummi Benjuini, Croci Orientalis, ex Perſia an. partes æquales, Ambræ Japonicæ, ſeu nigræ partem tertiam; conjice in vas vitreum oblongi, & anguſti colli; adde aceti fotriſſimi ex vino, ut materiam ſeu maſſam in fundo ſuperemineat, tres, aut quatuor digitos. Vitrum bene clauſum exponatur radiis ſolaribus, qui nobis hic, propter fervorem, ſunt inſtar ignis chymici; colata hæc omnia & expreſſa fortiter, eodem ſole inſpiſſentur in conſiſtentiam extracti.

Hujus doſis eſt à granis ſex, ad novem; in formam catapotii coactum, vel in cochleari, vino, vel convenienti aliquo alio liquore diſſolutum. Detur præcipue circa noctem, quo tempore obſervavi omnia inteſtinorum mala hic exaſperari. De lienteria, ſeu lævitate inteſtinorum, quæ plerumque dyſenteriam diuturniorem ſequitur, & etiam de diarrhæa volens taceo, quia notiſſima hæc ſunt in patria, & quorum cura ſæpe ſuperioribus annexa eſt, & tantum ſæpe, in corroboratione ventriculi, & inteſtinorum, conſiſtit. Sed de reliquis alvi fluoribus dicamus.

Cap. V.

De Tenesmo.

Tenesmus, propter summam molestiam, quam secum conjunctam habet, hic magis metuitur, quam Dysenteria ipsa, & certe si eam præcedit, utplurimum lethalis esse solet, quia omnes morbi, qui successione augescunt, primogeniis sunt magis calamitosi: Sin autem dysenteriam sequatur, facilior ejus est curatio, quia tantum reliquiæ ipsius sunt, ab acri humore partem affectam exulcerante. Est autem Tenesmus exulceratio intestini recti, cum crudeli & assiduo dejiciendi conatu, ubi pauca, & mucosa permixta sanguinis aliquot guttis, extremum pus excernitur: unde nostrates perapposito vocabulo hunc affectum *den druyploop* vocant, quod stillatim, ac guttatim humor peccans dejiciatur: Mulieres gravidæ hoc affectu correptæ (ut fere semper) abortiunt, vel ante tempus fœtum excludunt. Uterus enim inter anum, & vesicam situs, ex assiduo, & forti isto conatu embryonem ante tempus ejicere cogitur. Ex eadem etiam causa, procidentiam ani infert, ac hæmorrhoidas, & si diutius perseveret (quod sæpe vidi) Hydropem; & hinc Extrabescentia, & post sæva tormenta Mors. Quoniam autem hic affectus tantum occupat intestinum rectum, ac anum, cura ejus præcipue consistit in clysteribus, fomentis, ac insessionibus, quæ parantur ex herbis partim emollientibus, partim detergentibus. Talia sunt fol. suprad. Dauullontas ac Lagondi, Bismalvæ, ac Abutali Add. sem. Cumini, Anisi, Fœniculi, &c.

Cum his, & similibus ulcus jam ex parte mundatum fuerit, ac dolor sedatior, astringentibus decoctis pro fotu utemur, & hoc eo magis si ani procidentia simul adsit. Ejusmodi sunt Lingua Cervina, seu Phyllitis, folia Thamarindorum, tum fructus quoque, & folia Bilinbing suprad. Qui magnitudinem & formam referunt primo adolescentium Cucumerum, quos Agureas Lusitani, ac Itali vocant, quibus fructibus puto naturam nihil

nihil acidius è terra produxiſſe: Nam ſi cui dentes aliis cibis aceſcunt, his comeſis omnis aciditas evaneſcit. Ferme ea ratione, qua major dolor minorem obſcurat. Has herbas hic præcipue in ſcenam produxi, ut ſciant curioſi Medicinæ indagatores, ubi ſupra commemorati morbi, & mala ita frequentia ſint, ibi D. O. M. per naturam contraria his remedia larga manu, ex terra, produxiſſe. Ceterum remedia, in patria cognita, hic leviuſcule volens tranſeo, quia potiſſimum iis Medicinæ amatoribus prodeſſe ſtudeo, qui mecum, aut poſt me in longinquis hiſce regionibus praxim medicam exercituri ſunt. Et utinam hactenus per morbum, quo circiter quatuor menſes decubui, tum per undique nos cingentes Javanos, nobis, ut in principio mei in has terras adventus, licuiſſet in amœniſſimas Javæ ſylvas exſpatiari: & herbas hic, nobiliſſimas, ac plurimas, exactius noſſe: Dabo tamen alio volumine, nomina multa arborum, fruticum, ac herbarum hic paſſim naſcentium. Tum avium, ac piſcium, quorum ſemper curioſus fui, quique in his regionibus capiuntur naturam, ac indolem vobis explicabo, & quid exotici, ac alieni in iis, & in quibus cum noſtratibus conveniant, vos docebo. Interim hoc caput finiendum eſt aurea C. Celſi ſententia, quæ talis eſt lib. IV. c. XVI. Cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue (de Teneſmo loquitur) neceſſarium eſt, non quoties libet deſidere, ſed quoties neceſſe eſt, ut hæc ipſa mora in conſuetudinem ferendi oneris inteſtina deducat.

Cap. VI.

De Cholera.

Præter jam dicta alvi profluvia, etiam Cholera hic familiariter ægros infeſtat; cujus cauſam, ſigna, ac ſymptomata, curam denique hoc capite abſolvere eſt animus. Fit itaque Cholera, cum materia bilioſa, ac prætorrida ventriculum, ac inteſtina infeſtans, per gulam ſimul, ac per anum continuo ferme, ac cum magna copia rejicitur: Morbus eſt acutiſſimus,

ideoque præsenti eget remedio. Causa præcipua hujus mali, præter aëris calidam ac humidam temperaturam, est nimia fructus hic edendi licentia; qui quod plerumque sint horarii, ac putredini obnoxii, tum humiditate sua superflua ventriculo infesti sunt ac insueti etiam, ac bilem æruginosam hanc gignunt. Hæc excretio, & non sine causa, alicui videretur salubris, quod talia purgentur, qualia oportet: tamen quia cum tanta quantitate simul effunduntur spiritus vitales, ac naturales, debilitato quoque per fœdos halitus corde, caloris omnis, ac vitæ fonte, utplurimum commoriuntur ægri, idque celerrime, utpote qui intra viginti quatuor horas vel etiam pauciores expirent, ut accidit inter plurimos, *Cornelio van Royen*, ægrorum in Nosocomio Oeconomo, qui, hora sexta vespertina, adhuc valens, subito Cholera corripitur, & ante duodecimam noctis horam vomendo simul, ac per alvum dejiciendo, cum diris cruciatibus, ac convulsionibus, miserrime expiravit; vincente morbi violentia, ac celeritate omne remediorum genus: Si tamen, ultra prædictum spatium, pernicies ista protrahatur, magna curæ spes est: Pulsus hic admodum debilis est, respiratio molesta, membra externe frigent. Calor vehemens, ac sitis interne urgent, vigiliæ adsunt perpetuæ. Jactatio corporis inquietissima, quæ si comitetur frigidus ac fœtidus sudor, mortem in propinquo esse certissimum est. Danda in hoc affectu primum opera, ut acerrimus iste humor, qui tanto furore, ac orgasmo fertur, mitigetur. Quod fieri poterit maxime per astringentia medicamenta, ac ventriculum, & intestina corroborantia, & simul modico frigore furorem materiæ morbificæ refrænantia. In his præstantissimus est syrupus ex Billinbing. suprad. Tum fructus ejus saccharo conditi, adjecto Croco: syrupus præterea è succo Limonum recentium, in Java nascitur præterea ad hunc affectum Pseudomyrobalanus, qui forma Bellericos refert. Et magna copia à Nigris in urbem venalis adfertur. Et sola astrictoria vi præstat, cum ceteræ Myrobalanorum species etiam laxativi aliquid habeant; hinc conditus hic fructus, utilissimus, ad Choleram non solum, sed ad ceteros omnes alvi fluores nimios. Cum cornu Cervi usto, lapide Bezoar,

zoar, rasura cornu Rhinocerotis, vel Margaritis præparatis.

Sed his non adferentibus juvamen, confestim ad extractum Croci deveniendum est, tum, ut vigiliæ arceantur, ac somnus concilietur; qui propter summam virium dejectionem hic necessarius est, tum ut, tantisper mitigato atroci isto humore, natura fortior denuo ad vincendum hostem insurgat: Cholerici (ut fere semper) convulsi moriuntur.

Cap. VII.

De Affectibus Hepatis Visceris nobilis: ac primum de ejus Obstructione, ac Inflammatione.

Nullum viscus, præter intestina, frequentius in his regionibus infestatur, quam jecur; quod, prætermissa jam toties dicta, victus ratione mala, à potu istius maledicti Arac non tantum in temperamento immutatur, sed etiam in substantia sua corrumpitur: Dum enim ejus haustu ebriosi isti excalefacti, ingentem aquæ copiam in ventriculum ingerunt, ut conceptum æstum restinguant, dein humi, tanquam pecudes, procumbunt, & in navibus, se rori, qui post secundam, aut tertiam noctis horam copiose hic cadit, exponunt: unde venenatos vapores è terra erumpentes, intra corpus recipiunt, & sic obstructionem hepatis facillime incurrunt, cui adest tensiva, in hypochondrio dextro, gravitas, dolorque obtusus, ac quasi pondere premens. Difficilis quoque adest spiratio, propter gravitatem visceris, diaphragma deorsum trahentis, cui, mediante ligamento suspensorio, annectitur: hæc infarctio si perseveret, humor hepar obstruens, dum non ventilatur, facillime putrescit. Unde febris etiam oritur, ac ipsius hepatis inflammatio, cum dolore acuto, ac pungente, febrisque augescens, in ardentem transit, cum siti intolerabili, faciei rubedine, ac difficili, ob prædictas in obstructione causas, respiratione: Hi duo affectus cum, quasi invicem, concatenati sint, & unus, ex altero ferme nascatur, curam amborum hoc capite conjungam,

gam, incipiendo (ut par eſt) ab obſtructione: itaque in hac primum obſervandum eſt, ne nimium calidis medicamentis in principio utamur, ne minutæ iſtæ hepatis venæ, & capillares, ab exſiccante calore magis obſtruantur, & ne hoc modo (quod in proverbio eſt) oleum camino addamus. Ergo temperate calidis, & per conſequens leniter deobſtruentibus, ac materiam peccantem incidentibus opus eſt, quæ familiaritatem quandam cum noſtra natura habeant. Talia ſunt, quæ à practicis Anodyna vocantur: nimirum ſemina Aniſi, Fœniculi, Cumini, quæ nobis hic ſuppetunt. Tum radices Graminis cujuſdam aromatici, ac Caryophyllatæ odorem æmulantis. Adde his (quod in principio dici oportuit) Calamum aromaticum verum, quem paſtum Camelorum vocat ab *Orta*, qui hic abunde creſcit, quo etiam incolæ cibos, præſertim piſces, non inſuaviter condiunt. Ceterum reliqua addantur, quæ blando calore diuretica ſunt, ut viſcus hoc nobile ab infarctu liberent. Præparata jam morbi materia, eam medicamento non ſemel nec ſimul, ſed iterato ſtudebimus educere. Ejuſmodi, ſunt Thamarindi, Caſſiæ fiſtulæ pulpa, adjecto pulvere Therebintinæ coct. ſ. a. mirum enim quam blande hæc ſimul per alvum, ac veſicam morbificum ſuccum ejiciant, ſi paulo fortius deſideres adde drach. 1. Rhabarbari, miſceatur cum ſupradictis in formam boli. Inflammationem porro in procinctu eſſe cum compereris, ex febris augmento, & dolore vehementiori, ac magis pungente, ſtatim venam ſecato copioſe, pro viribus ægri. Cibis, ac ſyrupis ac conſervis refrigerantibus, jam aliquoties commemoratis utere, quæ, ne actum videar agere, ego hic lubens omitto. Conficitur hic conditum ex fructibus, quos poma Amoris vocamus; Italis Bella Dona, & Luſitanis poma d'Oro, appellantur. Certe ſpecies Mandragoræ eſt. Hanc Chinenſes inter acetaria in hortis colunt, & toſtam ſub cinericum aceto & pipere edunt. Hæc planta, etiamſi frigida eſt tertio gradu, tamen in clymate hoc calido, & bile acerrima dominante, maximum hepati, ac reliquis viſceribus vicinis, per conſenſum laborantibus, præſtat refrigerium. Condiuntur quoque muria, ac aceto addito Pipere, & Aromatibus.

Quod

Quod genus conditura communi nomine Achar Indi vocant. Denique Hypochondria; præsertim dextrum inungendum est, unguento nobili, quod Indæ mulieres hic conficiunt, cujus ingredientia præcipua sunt. Radix Curcumæ (quam Borborii incolæ vocant) & unde universa compositio hæc etiam nomen sortita est. Santali, omnibus speciebus, addita Caphura: & oleo recenti ex Cocco express. vel si mavis, Rosaceo; quod nobis ex Persia suppetit: Hæc omnia in marmore subiguntur in unguenti consistentiam. Hoc oleo, feminæ simul, ac viri, totum corpus inungunt adversus æstus. Et quia colore propter Curcumam est flavo, homines quasi Croco tincti spectantur, odore tamen est admodum grato, & cerebro utili: (Curcumæ meminit ab *Orta* lib. 2. cap. 39. Et quamvis eam ibi describat, tamen fatetur id se ex auditu facere: ego millies vidi, & à terra evulsi. Descripsit autem sub nomine Croci Indici 3. Folio est Pseudoridos, seu Gladioli.) Præterea, ad idem, oleum conficimus ex floribus cujusdam arboris, non nimis altæ, ferentis folia, Persicæ arboris similia. Flores sunt viroris dilutioris, quem Belgæ *Zeegroen* vocant, & primo intuitu, potius fasciculum foliorum putes esse: sed pediculi intus in calice, quales in Rosis sunt, flores esse arguunt. Arboris simul, ac florum nomen Sampaga incolis est, & apud eos in summo sunt honore: Nam Indi, si quæ gens alia inter Mahumetanos, odoris grati sunt avidissimi: hinc nullas ferme in plateis mulieres conspicias, quæ non capillos intertextos habeant, his & similibus floribus ut gratiores se maritis, aut amantibus suis se reddant: Sed in viam redeamus. Si (quod sæpe fieri solet) quis dolor in Hepate, & ligamentis sit intolerabilis, causa tantisper omissa, huic symptomati occurremus. Quod fiet per extractum aurem Croci: quo vel solo (ausim affirmare) ægros plurimos curavi, natura, per quietem, ad se redeunte & virus per alvum, urinas, ac sudores ejiciente.

Cap. VIII.

De Apostemate Hepatis, ac ejus cura unica.

Quod si hepatis inflammatio non bene sanetur, vel pertinacius curæ resistat, consequitur admodum miserabilis affectus Hepatis, nim. Apostema; quo, si parenchyma seu substantia ipsa jecoris occupetur, jam incurabile est malum; Ideoque de eo hic supersedeo dicere. Sed si pus hæreat, inter membranam cingentem hoc viscus, & ipsius carnem (quod persæpe hic fit) unica salutis spes est in apostematis apertione; quæ hoc modo fieri debet. Primum in regione Hepatis applicetur cauterium potentiale ita, ut eschara tantum penetret abdominis musculos, nec inficiatur peritonæum; Deinde, parvo foramine per scalpellum in ipso secto, per id immittatur instrumentum argenteum concavum, quali utuntur in sectionibus calculi lithotomi, dein satis late vulnus dilatandum: Et tum statim in conspectum se dabit membrana jecur ambiens, vehementer tumescens ab amurca intus latente. Ea pertusa, saniosus humor, carnium loturæ similis, effluet, qui quo minus fœtet, eo major curæ spes est. Post hæc vulnus detergendum, modice siccantibus & mundantibus: Flo. n. Rosarum. cortic. Granatorum, add. Mell. Rosac. &c. Dein sarcoticis, ac epuloticis, à perito Chirurgo vulnus ad cicatricem perducendum. Interea ægro omnino à pharmacis ac catharticis abstinendum, & tantum roborantibus utendum, ut conserva Rosar, cum pulvere Santali rubri, cui misceatur cornu Cervi ustum, rasura cornu Rhinocerotis, qui hic plurimus in sylvis est: Margaritæ, ac Corallum rubrum præparatum. Adhæc syrup. condita, ac mivæ è Billimbing, Mangas, Granat. è succo Limonum, quæ omnia refrigerantia simul ac hepar roborantia ægro solamen adferunt. Porro debili (ut fere semper) existente ægro, lapidi Bezoar non est parcendum.

Cap. IX.

De Hydrope, Familiarissimo in Indiis morbo.

Hæc paucissima de Hepatis apostemate : quia cura non verbis, sed agili Chirurgi expertis manu, & prudentis Medici ingenio peragenda est. Jam ad hydropem, frequentissimum in his locis malum, deveniendum est.

Hydrops, ut omnes docti consentiunt, oritur ex frigida hepatis intemperie, quæ sæpe à diuturna obstructione originem ducit. Hæc vero obstructio nascitur ex cibis mali succi, & fructibus supra descriptis: hinc fit ut sanguificatio vitietur (Hepar enim est sanguinis officina.) Jecur enim dum chylum ex venis meseraicis attractum in sanguinem convertere nequit, ejus loco serosum illum ac aquosum humorem gignit; intumescitque (ut & in Patria) vel universum corpus, vel abdomen, idque vel à flatibus vel humore seroso. Unde illæ tres tantopere decantatæ Hydropis species, Anasarca, Ascites & Tympanites, hic proh dolor! nimis frequentes sunt in Indiis. Pars tamen principaliter affecta, est nobile viscus hepar. Tussis propterea sicca comitatur ac respirandi difficultas, quia jecur insita sua, & jam per morbum adaucta gravitate, deorsum septum transversum trahens, thoraci ac pulmonibus hanc molestiam infert. Adest febris plerumque lenta, urinæ ob cruditatem, ac functionum naturalium debilitatem, tenues ac albæ. Sitis propter serosi humoris salsedinem adest indefessa. Preterea universi corporis spontanea lassitudo. Hæc sunt aquæ intercutis præcipua signa: si quæ sint leviora, ea prudens prætereo, quia mihi non est animus formare medicum: sed jam formatum docere, quid hic in praxi opus sit. Antequam hujus morbi curam aggrediamur sciendum hoc est ingenere hydropem in his locis facilius sanari, quam sub nostro clymate. Itaque cautus medicus non temere judicium suum præcipitet, nec primo aspectu lethale dicat, quod paulo post cum ingenti sua irrisione, à mulierculis, vel potius ipsa natura observata tantummodo convenienti victus ratione, sanatur. Præcipua vero cura con-

consistit in præparatione primum, dein adustione humoris peccantis; tum reliquiarum discussione, denique in correctione intemperiei in hepate conceptæ. Diæta quoque sit boni succi, ut sunt gallinæ (quod avium genus hic frequentissimum) eæque sint elixæ potius, quam assæ: sed inter ceteras istud genus eligendum est, quod carne sit nigra; nam has habere vim medicamenti diuretici longo usu ab incolis compertum est; Harum jusculis incoquantur semen Anethi, Fœniculi, tum radices Cichorei, tum Majorana, ac Basilicum, quibus omnibus, hic abundamus. Eodem modo præparatæ etiam carnes caprinæ hic medicamenti simul ac alimenti vim præstabunt: sed nihil eque confert, quam quotidianus usus decoct. radicum Chinæ, Salf. parillæ; adjectis Curcumæ radicibus, Succisa ac Scabiosa, quarum herbarum vires mulieres Malaicæ obstetrices, usque ad irrisionem extollunt. Sic quoque prodest decoct. Guajac. cum corticibus ejus.

Humorem hoc modo præparatum educere per alvum studebimus vehementioribus catharticis, ne si imbecillibus utamur, succum peccantem moveamus potius, quam promoveamus. Inter quæ præstat extract. gutt. Cambodja, quod paratur hoc modo à me. Recipe Aloës Socotorinæ.

Guttæ Cambodja.

Gummi ammoniaci an. partes æquales.

Aceto vini acerrimo dissolvantur; pone in vase vitreo ad solem, fortiterque colatum, exponatur rursus, donec contraxerit consistentiam massæ pillularum.

Dosis ejus à drachm. sem. ad drachm. I.

Crescit hic quoque in summa copia, Cucumer asininus; unde Elaterii succum non semel confecimus, cujus scrup. I. ad drachm. sem. non sine magno successu ægris sæpe exhibuimus. Dantur enim commode extract. Esulæ, grana x. vel xv. in convenienti aliquo liquore. Et quia sæpius incidimus in mentionem guttæ Cambodja, ac Esulæ istius Javanæ, utriusque descriptionem hic à me accipite. Nascitur hic in sylvis Tithymalli quædam species, in tantam altitudinem, ut acumina magnarum arborum, quas instar hederæ amplectitur, æquet, imo

imo ſuperet: craſſities ejus eſt brachii facile humani. Hujus caule vulnerato, lacteus humor effluit ubertim, qui collectus, & in extracti conſiſtentiam redactus, ad uſum ſervatur. Planta iſta, quæ guttam Cambodja fert, ſeu lacrymam iſtam flavam, quam in patria habetis, ſupra dictæ adſimilis eſt: niſi quod non tam alte excreſcat: ita ut ferme ſolo colore ſucci hi inter ſe differant. Creſcit hæc planta, ut Aloë in maxima copia in Cambodja regione Chinæ vicina, unde etiam nomen ſortita eſt. De Paracenteſi, aut de umbilici perforatione, hic nihil addo, non quod hic non frequenter exerceatur, ſed quod hæc Chirurgo & Medico experto cognita eſſe debet. Adde quod mihi propoſitum eſt, tantum de ea cura agere, quæ his regionibus maxime familiaris eſt, & magis mihi curæ eſt bonum practicum agere, quam in ſcholis de omnibus morbis, eorumque curis otioſe diſputantem & medicum in charta ſuperbe agentem, & hoc auſim affirmare (abſit verbo invidia) ſi hanc methodum Medici & Chirurgi ſequantur, non longe à ſcopo aberrabunt. Evacuato maxima ex parte hoc ſeroſo humore, ne recidivam patiantur ægri (quod alias ſæpe fit, & à recidivis hic in Indiis ferme ad ſanitatem nunquam eſt reditus.) reliquiæ hujus mali diſcutiendæ ſunt, & hepar, quantum fieri poteſt, ad priſtinam temperiem reducendum eſt. Ad quod præter ſolita antidota ſudorifica, Theriacam, Mithridat. &c.) Decoctum levius Salſæ, radicis Chinæ, & Guajaci per aliquot dies continuandum eſt, quod tum in hoc, tum in aliis chronicis morbis longe præſtantiſſimum ac indubitatum eſt remedium.

Cap. X.

De Ictero in Indiis.

Morbus regius, ſeu icterus, inter quotidianos in India morbos hic merito numeratur. Hic quoque vel morbos alios comitatur, vel eoſdem ſequitur. Exempli gratia inflammationem, ſcirrum, Apoſtema denique hepatis, & quia tum ut plurimum ſymptomaticus, & ex violentia morbi ortus eſt, ut fe-

re quoque ſemper lethalis eſt. Præterea quia ejus cura cum primariis affectibus conjuncta eſt, de eo hic ſuperſedebimus dicere; verum eſt, & altera Icteri ſpecies, ubi folliculus fellis obſtructus, excrementum ſuum ad alvum non tranſmittit, unde etiam in ſtercore color albus apparet, urina vero croceo plane colore, lintea tingit. Nam bilis, verſus jecur regurgitans, cum ſanguine dein per venas, & arterias in univerſum corpus diſtribuitur, cutemque tingit colore luteo, ut & in oculis manifeſto appareat. De hoc affectu nobis hic eſt ſermo. Sæpe hic ita momentaneus eſt, ut intra pauciſſimos dies oriatur, ac occidat, quod eis ante paucos menſes accidit doctiſſimis, ac reverendis viris *D. Juſto Heurnio*, ac *D. Abrahamo de Roy*, quibus amiciſſime ſimul ac familiariter utor, qui aliquoties exhibito pharmaco ſudatorio, & cordialibus, intra breve temporis ſpatium curati ſunt. Qui autem diuturnior eſt Icterus, majorem in cura diligentiam requirit, quod in eo longe validior ſit obſtructio: adde quod ſæpe dilirium, ac phrenitidem infert, bile flava per metaſtaſim ad mentis arcem elevata: hic neglectus certiſſimum hydropem infert. In eo igitur iiſdem medicamentis utendum, quæ ſuperius in obſtructione jecoris adduximus. Aviculæ quoque Chlorides dictæ, propria & occulta qualitate adverſus hæc ſyptomata valere incolæ produnt. Excellit hic decoctum Chinæ & Salſæ, quo copioſe ſudores eliciuntur. Tum porro ad evacuationem eandem recipe folior. Sennæ unc. 1. infuſ. in decoct. Thamarindorum cum Rhabarb. drachm. 1. ſem. Sed ſi propter fortem obſtructionem paulo valentiori pharmaco ſit opus, Electuario ſubſequenti utatur æger, quod à fratre meo *P. M. Reynero Bontio*, dum viveret *Principis Auraïci Mauritii Archiatro*, *& Medicinæ Profeſſore in Academia Leydenſi*, accepi.

Recipe Ligni Guajacini libr. ij.

Salſæ parillæ unc. viij.

Cortic. ligni Guajac. unc. iij. poſt macerationem in ſ. aq. fluvii per 24. horas. coquant. q. ſ. hujus colaturæ ferventiſſimæ adde.

Folior. Sennæ mundator. lib. j.

Po-

Polypodii libr. ſem.
Sem. Aniſ. Fæniculi. an. unc. iij.
Helhebori nigri unc. vj.
Myrobalanorum omnium.
Thamarindorum an. lib. ij.
Bulliant q. s. in ſupra dicto decocto, colaturæ rurſus adde.
Pulpæ Caſſiæ Fiſtulæ, unc. xij.
Pulveris Sennæ.
Pulveris Rhabarbari an. unc. x.
Pulveris Cortic. ligni Guajacini, unc. iv.
Scammoneæ elect. pro quaque electuarii lib. j. ad. unc. j.
Sacchari albiſſimi q. ſ. ut f.
Electuarium molle. Cujus doſis eſt à dra. iiij. ad unc. j.

Pleraque ingredientia hujus electuarii hic inveniri ſcitote: Nam Polypodium, hic craſſius longe, ac ſucculentius in Mangiferis arboribus, non ſecus ac in Quercubus in patria, creſcit. Si porro Helleborus niger deſit, ejus loco utimur Hellebori albi ſpecie, quam Potſiock Chinenſes ac Javani vocant, eſtque in ſummo pretio. Thamarindi quoque ac Caſſia hic in ſylvis paſſim creſcunt. Loco Scammoneæ, quæ tamen, ut & reliquæ Convoluvulorum ſpecies, hic abunde naſcitur, uti commode poſſumus gutta Cambodja prius per aliquot dies in aceto macerata, vel ſpiritu vini. Nam hoc modo vomitoriam ac infeſtam ſuam ventriculo qualitatem plane deponit, & blandius, quam Scammonea, alvum ducit. Pro potu utatur æger ſecundo Decocto Chinæ, cum radicibus Curcumæ, quas Luſitani Saffram de tierra nominant; ac ſi Crocum ſubterreſtrem dicas. Tum pulvis ejus melle exceptus, & in electuarii formam redactus à dra. ſem. ad drach. j. tanquam ſpecificum huic morbo remedium exhibetur, & tum per urinas egregie humorem, qui in vitio eſt, educit. Flatus, qui in hoc morbo aſſidui ſunt, ſeminibus Carminativis, & ol. Aniſi, diſcutiuntur. Creſcunt enim hic omnia hæc, & à Javanis, & Chinenſibus in ſimiles uſus reſervantur.

Cap. XI.

De Atrophia, seu Extabescentia quadam, Indicis regionibus familiari, ab obstructione viscerum, præsertim Mesenterii orta.

Sæpe hic sine manifesta causa ægri extabescunt, ac emaciantur, febri nulla vel saltem lentissima se huic malo jungente sine magno sensu doloris: gravitas tantum quædam sentitur circa umbilicum, ac Hypochondria. Hoc malum, præter obstructionem viscerum, sæpe causam latentem habet in venis meseraïcis, vel in ipsa Mesenterii substantia, quæ sæpe insignem abscessum patitur: quod in dissectis cadaveribus non semel observavi; Immo reperi aliquando totum Mesenterium absumptum; ac tamen intestina cohærebant, aut potius inter se confundebantur nullo ordine, tenuibus pelliculis, seu membranulis adnatis. Ita miseri mortales ad extremam maciem perducti, ut jam magis sceleta, quam corpora carne vestita dici possint, absumpto calore nativo, vita excedunt. Notabile in hoc malo est, plerumque adesse *βȣλιμον*. ac appetentiam caninam: cui se lienteria, seu levitas intestinorum conjungit; unde cibi nihil, aut parum immutati, & incocti per alvum ejiciuntur. Taliter affecti, quamvis plerumque commoriantur, tamen, ne omnino desperare videamur, aliquid tentandum est potius, quam nihil. Si forte natura benignior, adjuta autem blandis medicamentis exterius, vires resumens, ex desperato sanabile faciat malum. Temperate itaque calidis, anodynisque, moderateque, citra insignem calorem deobstruentibus utemur. Talia sunt decoct. & condita ex seminibus Anis. Fœnicul. Carui, & reliquis carminativis supra relatis. Præterea crescit hic quoddam Gramen, cujus nomen, ac descriptionem videre est apud *Prosperum Alpinum*, *libro de plantis Ægypti capite* XL. quod merito Gramen crucis vocatur, quia quatuor spicas è summitate caulis emittit, quæ perfecte crucem formant. Radix hujus Graminis quæ tantum in usu est, odorem habet aromaticum, &

& proxime ad Cariophyllatæ radicis accedentem, gustu quoque est γλυκύπικρος, id est, è dulci amara. Hujus radicis decoctæ mirabiles effectus expertus sum, in calculo Renum ac aliis longioribus obstructionibus, qualis hæc est de qua loquimur. Confert quoque Anagallis aquatica, seu Becabunga quæ cum elegantissimis flosculis suis albis in ripis fluviorum hic crescit. Vescatur æger carnibus Turturum, ac Fringuillarum, quas milites & Mauri sclopetis occisas quotidie venales in civitatem ferunt. Lac quoque caprillum mirifice prodest, dum nitrositate sua, quæ sero inest, venas meseraicas detergit, ac obstructione liberat. Abstinendum denique à purgantibus medicamentis, ne, dum humorem violenter conamur revellere, obstructiones per acrem calorem, qui solet pharmaca ista comitari, adaugeamus. Adde quod in hoc casu, propter alimoniæ defectum, vires semper summe imbecilles sunt.

Cap. XII.

De quibusdam Pulmonum vitiis, quæ hic grassantur; ac primum, De Hæmoptosi, seu sanguinis Sputo, & Phtisi, seu Ulcere Pulmonum.

DEbuissem quidem hos Thoracis affectus præmisisse secundum ordinem, qui in scholis observatur; tamen ego, qui non umbras rerum, sed res ipsas, tanquam practicus sector, nihil ad curam referre arbitratus sum, utrum id prius, an posterius agam.

Quoniam itaque, ut & supra retuli, aëris constitutio hic est calida & humida, sæpe fit, ut acribus catharris caput oneretur; unde hic etiam gravedines tam frequentes, & sæpe diuturniores quam in patria oriuntur. Tum milites & socii navales, bene poti humi sine stragulis dormiturientes, vaporibus è terra ascendentibus, & rore è cœlo cadente obruuntur: unde hoc notandum est obiter, habitationes in superiori ædium parte longe esse salubriores quam in inferiori, quæ propter humiditatem soli formicis, Scorpionibus, ac scarabæis (quos Caccar-

 lac-

laccas vocant) ſcatent: ſed hæc parergice: ad rem veniamus. Hi catharri ſæpe ad ſubjectos pulmones è cerebro præcipitantur, ipſoſque ſalſedine, ac acrimonia ſua erodunt, unde Hæmoptoſis, hinc Tabes, & dein Empyema, ſeu ſuppuratio. Aſſiduam tuſſim, difficilem anhelitum, febrem tandem hecticam hic lubens prætereo, tanquam nota practicis, & jam ad curam me accingo. Et quia, in his regionibus, affectus hi à catharris, ac deſtillationibus utplurimum oriuntur, iſti per commodas purgationes divertendi ſunt. Ejus ergo fiat catapotiorum maſſa hoc modo.

℞. aloës Socotorina.
Guttæ Cambodja.
Colocynthidos pulveriſatæ.
Scammonæ elect. an. partes æquales: infunde in aceto, vel Spiritu vini, modo jam ſæpius dicto, & ſole evaporentur in maſſam pillularum: doſis eſt à ſc. j. ad dra. ſem. vel in valentioribus ad dra. j. Nam hoc in genere ſciendum eſt, quod ut fluores alvi (ut Celſus vocat) hic ſunt violentiores, ita quoque è contra obſtructiones validæ, ac pertinaces ſunt: quæ non niſi valentioribus catharticis cedunt. Electuarium ſupra dictum fratris mei, hic etiam maximum emolumentum adfert. Averſa jam per alvum materia, reliquiæ particularibus remediis tollendæ. Caputpurgiis nimirum, Errhinis, ac Maſticatoriis, è Pyrethro, Staphidos agria, ſemine Raphani, Naſturtii, Pipere, & ceteris notis. Præter hoc peculiare hic habemus nobile medicamentum quod conficitur ex Arecca & Betele, & calce viva ex oſtreorum conchiliis uſta, quod maſticando pituitam è capite elicit, eamque, quæ in ventriculo eſt, conſumit, ac prohibet, ne vaporibus caput impleat, unde hi catharri naſcuntur. Medicamentum hoc, Malaïce vocatur Sirii Pinang. Ejus deſcriptionem, & reliquas inſignes virtutes, quibus ſine dubio præditum eſt, vide apud *Garciam hiſtoria Aromatum* capite *de Betele*, *ac Arecca*. Eſt quoddam genus iſtius Pinang quod Mabock Indi vocant, tanquam ebrium dicas, qui pauco tempore cerebrum eo modo, quo potio vini nimia, afficit. Sed manſo paulo ſalis, ſtatim vertigo iſta evaneſcit: Cum

Cum jam isti catharri, aut neglecti, aut non bene aversi, per salsuginem suam, qua præditi sunt, aut pulmonum venas eroserint, aut acrimonia sua per anastomosin ora vasculorum reseraverint, & æger in hæmoptosin, seu copiosam sanguinis excreationem inciderit, cum tussi valida præsertim, statim sanguis ad revulsionem copiose detrahendus est. Post pectoralibus incrassantibus, ac sanguinem sistentibus, utendum, quorum descriptionem inferius dabimus, ne necesse sit ista repetere. Si patientes contingat evadere tantisper sanguinis sputum, tum, neque tamen tussis minuatur, & per eam pus exspuatur, signum est, affectum hunc jam in tabem, seu ulcus Pulmonum transiisse, cui, si supervenit febris hectica, sequitur marasmus, quem dein comitatur certissima mors. In his duobus morbis, quia agnati sunt, & alter ex altero sæpissime oritur, eandem, vel perquam similem medendi rationem sequimur. Utendum est igitur in principio Diatragacantho frigido, cui optime conficiendo hic nascuntur semina Cucumerum, Cucurbitarum, Melonum & cetera: tum è Suratte Amygdala suppetunt, & Papaveris semen; tum cum aliis speciebus, quas hic etiam abunde habemus, in formam liquidam electuarii, aut etiam in tabulas concinnata ad usum servantur. Sed nihil æque prodest, quam toties commemoratum extractum Croci, quod non tantum sanguinis sputum sistit, sed & Tussim sedat, pus incrassando habilius ad expectorationem reddit; quinetiam pulmones jam exulceratos consolidat, ac ad cicatricem perducit. Eoque solo remedio plurimos jam desperatos sanavi. Sumant præterea ægri, ad minimum ter quotidie, haustum decocti jam describendi.

℞. Scabios. morsus diaboli; Linguæ Cervinæ an. m. j.
Capitum papaver. demptis summitatibus num. iv.
Glycirrisæ ras. unc. j. coq. in s. q. aq. comm. Colatur. lib. ij. sem. adde ol. Sulphur. q. s. ad gratum acorem. m. f. Apozema.

Si in Tabe, seu Phtisi pulmones paulo magis mundare velis, add. huic decoct. unc. ij. mellis Rosacei, tum ad eundem effectum, & faciliorem expectorationem hac conserva utamur.

℞. Conservæ Rosarum è Persia antiquæ unc. ij.
Sem. Papaver. albi contusi, unc. sem.
Flor. Sulphur. drach. j. sem.
Pulver. Solidaginis Saracenicæ, & pulveris Scabiosæ, an. dra. j.
Ol. Sulphur. q. s. ad gratum acorem M. f. Conditum.

Pro potu communi utatur decocto secundo superius Chinæ, aut Salsæ relato.

Cap. XIII.

De Empyemate, & fluctuatione puris super septum transversum.

Empyematis quidem per eadem jam dicta medicamenta, sed longe tamen difficilior est curatio; quod pus, ac sanies libere, ab alterutroque vel etiam utroque latere, super diaphragma fluctuet & pulmones; & quamvis ejus portionem sæpe aliquam, tamen totam exsugere non valeat. Et tamen per alteram viam, quam per Trachezam arteriam purulentæ isti materiæ non est exitus, quicquid illi dicant, qui ejici aliquando affirmant hoc pus per sinistrum cordis ventriculum, ad majores venas inde deferri & hinc ad Jecur & venas meseraicas, & hinc per alvum exonerari, vel ad Renes deferri quoque, & critice per urinas evacuari. Eorum quidem fidem, qui hæc scripserunt ego non elevo: sed nunquam tam fortunatus fui, quamvis in frequentissimo praxi, ut talem excretionem mihi videre contigerit. Sed hoc quod jam præponam, etiamsi anceps ac dubium sit remedium, tamen sine dubio nugacibus verbis, & loquacitate tam feminarum futilium, quam virorum relicta, longe præstantissimum est; supra diaphragma, inter quartam ac quintam costam, musculi thoracis intercostales, cauterio admoto potentiali adurendi sunt, donec satis lata eschara oriatur; quod circiter spatio trium horarum plerumque fiet, dein istud satis lato vulnere pertundendum est, & (ut hoc obiter dicam) hoc eo opus est, ne si sine tali cauterio, incisio fiat, vul-

vulnus nimis cito coalescat & citius quam necesse est: sed oportet ut labiis longissime à se invicem distantibus (quod in rotundo vulnere fieri certissimum est) facilior exitus puri, ac amurcæ isti fiat: sed ante omnia curandum est, ne confertim pus, ac sanies unica vice: sed repetitis vicibus emittatur, pro ægri viribus; quarum in his regionibus maxima habenda est ratio. Hoc remedio miraculi instar aliquot curatos vidi: & inter plurimos viator quidam, & miles (Corporalem quem vocant) hic in arce Batavica sunt, qui cum me vident, non officiose tantum salutant, sed pene importune adorant; sed de his in observationibus particularibus acturus sum. Si hæc vobis placuisse intellexero, efficiam, ut non otiose tempus in Indiis me exegisse boni sciant. Nam de malevolis mihi nulla est cura, quoniam ego me supra eorum invidiam esse arbitror; & abunde mihi sufficit, si hic domino Generali ac Indiæ Consiliariis non displiceam.

Cap. XIV.

De Febribus in Indiis.

Febres, quæ in Indiis nascuntur, pleræque aut sunt symptomaticæ, aut continuæ per se, ac (ut fere semper) Synochi putridæ. Quæ vero certam periodon servarent, cum intermissione seu ἀπυρεξία, vix memini me vidisse; nisi unam ac alteram Quartanam, eamque cum ægro è patria delatam, quæ hic miserrime in hydropem, & inde in certissimam mortem desiere. Itaque erraticæ plerumque hic febres sine certo ordine, quibus singulis, si nomina dare velis, Oedipo conjectore tibi opus erit. Non tamen Tertianas intermittentes, hic aliquando oriri negaverim: sed hæ tam raræ sunt, ut liceat hic dicere, quod in proverbio est, quod hirundo unica non efficit ver. Præterea propositum mihi est scribere de iis affectibus, qui utplurimum, ac quotidie hic eveniunt. Hoc saltem in genere verum est, morbos quibus febris supervenit, hic magis periculosos esse, quam quos à principio comitatur febris. De cura

igitur febrium, & ſymptomatibus earum, quia cum affectus primarii ſanatione conjuncta eſt, ſuperſedebimus actum agere. De continuis ergo aliquid agendum, quæ plerumque cum tanto furore hic mortales invadunt, ut tanquam attonitos de ratione mentis ſtatim dejiciant, & ſæpe intra pauciſſimos dies, imo, aliquando horas cum phrenitide, ac continuo delirio ægros è vita rapiant. Adſunt perpetuæ vigiliæ, vomitus varii coloris, præcipue viridis, ac æruginoſæ bilis. Externa rigent. Calor interne cum ingenti ſiti vitales ac naturales facultates depaſcitur. Cum febris hæc itaque ſit ſynochi putridæ ſpecies, ubi ſanguis tam qualitate, quam quantitate peccat, duo magna antiquitus decantata remedia hic neceſſaria eſſe quis dubitet? Sed utrum illorum præmitti debeat, in quæſtionem poſſet venire: Sed nos, ſubtilibus ſcolaſticorum diſputationibus, ac altercationibus omiſſis, purgationem debere præcedere autumamus; ne in venis major perturbatio fiat, quam emolumentum ex præmiſſa phlebotomia ſperari poteſt. Et ne humores iſti mixti aliquam ex principibus partibus, per motum, occupent, ac terribiliſſima ſymptomata excitent. Itaque in principio leniter, ut Thamarindorum & Caſſiæ pulpa, ægri purgandi ſunt. Injecto quoque Clyſtere communi, & adjecta electuarii, ſupra deſcripti unc. j. His peractis, jam tuto vena copioſe ſecabitur, vel etiam iteratis vicibus, quod judicio medici relinquimus, tum unguento borborii univerſum corpus inungendum. Quod ſi vigiliæ, ac Phrenitis infeſtat, vena frontis recte ſecabitur; tum ſomnus omni modo conciliandus. Philon. ſine Euphorbio, Requie Nicolai; Mithridatio hic confecto recenti, &c. Sed in periculis, tanquam ad ſacram anchoram, ad Laudanum noſtrum ex Croco confugiendum eſt, quod in his regionibus, nunquam ſatis laudabitur. Ceteræ, quas dixi, erraticæ Febres curandæ ſunt eo modo quo illæ, quæ certos paroxiſmos habent, & ad quorum naturam videbuntur proxime accedere. Quæ quoniam notiſſima ſunt ex aliorum ſcriptis, Enchiridii hujus ratio non patitur me longius de iis agere.

Cap.

Cap. XV.

De Febribus quibusdam, quas incolæ, vocant Tymorenses, in Indiis peculiaribus.

Isti, qui navigant in Insulas Solor ac Tymor, cædendarum Santali arborum gratia, corripiuntur febri quadam putrida, quæ si continua sit, delirium ac Phrenitidem secum comitem etiam habet, si vero per intervalla exasperetur (nam remittit se alquando hæc Febris: sed intermittitur nunquam) ea exacerbatio plerumque est circiter quatuor horarum, qua durante ridiculas admodum actiones ægri edunt; imitantes ea opificia, quæ sani exercuerunt, & omnia effutientes temere, quæ in vita, tacenda, loquendaque peregerunt, cum maximo astantium risu. Adest præterea βύλιμος, seu Appetentia canina ita ut, dum in delirio sunt, omnia etiam fœdissima devorent, quæ ipsis præbentur Oritur hæc Febris ex diversis causis, quarum præcipuæ hæ sunt: Odor recenter cæsarum arborum Santali; quæ (fatentibus ipsis incolis) nescio quid virosum, è cortice maxime, & cerebro inimicum exspirant. Santali Histor. vid. apud *Garc. ab Orta* l. 1. cap. 17. Ad hæc aëris constitutio est hic nebulosa, ac admodum gravis; nam habitacula incolarum sunt in summis montibus; ubi, propter aëris mediam regionem, nebulæ ac pluviosi vapores sunt; tum frigus aliquando tam violentum, quam in Hollandia solet esse, quæ omnia non nisi crassos humores ac turbidos spiritus gignunt. Addita fructus hic nascentes edendi libertate, qui, cum plerique sint horarii, & propter humiditatem putredini maxime obnoxii, in corporibus jam ante fastidio maris, laboribus, crassis cibis, tum aëris intemperie immutatis, pessimos succos gignunt. Adde (quod pene omiseram) mutationem subitam aëris, quam subeunt nostri; dum descendunt ex montibus frigidis ad littus, ac naves, ubi calor summus corpora urit: Nam insula hæc sita est versus meridiem, circiter decem gradus, à linea æquinoctiali. Et (ut Ovidius ait.)

Cum

Cum modo frigoribus, calido modo ſtringimur æſtu,
Tempore non certo corpora languor habet:

Præcipue quoque cavendi ſunt venti ex montibus, poſt medium noctis, ſpirantes, ut & in Java, & ceteris circumjacentibus inſulis; non ſecus ac in quibuſdam Galliæ Narbonenſis locis, ac Italiæ, præcipue in regno Neapolitano, ac Romæ territorio, ventus frigidus è montibus ſpirans (quem Serenas vocant) Pleuritidem, Peripneumoniam, ac reliquos acutos morbos infert: unde Horatius:

Matutina parum cautos jam frigora mordent.

Cura conſiſtit in purgatione leni, ac Clyſtere præmiſſo, in celeri ſanguinis miſſione, eaque in plethoricis, ac conſtantibus viribus, uſque ad animi defectum. Cucurbitæ quoque affigantur cervici, ſcapulis, ac, vertice raſo capiti, incolæ arterias crotaphos, ſeu Temporales, lamina candenti, vel fune ſclopetario accenſo, urunt, cum ſtupendo fructu, quod etiam faciunt in omnibus capitis longis doloribus. Purgatur quoque commode humor vitioſus elect. fratris mei ſupra relato. Tum vomitoria è Croco metallorum, ac ſale Vitrioli præcipitato, utiliſſima in hoc caſu eſſe experientia didici. Vigiliæ (quæ ſunt fomentum phrenitidos) ſi perpetuæ adſint, utamur, præter cetera narcotica, extracto noſtro Croci in pillulam formato, vel vino diſſoluto. His omnibus generalibus remediis præmiſſis; intemperies cordi, hepati, ac cerebro inuſta, ſudorificis, ac diureticis; Antidotis quoque, ut Bezoar, ac raſura cornu Rhinocerotis, commode diſcutitur. Et conſervis refrigerantibus, ac ſyrupis, ſupra ſatis ad faſtidium nominatis, emendatur.

Cap.

Cap. XVI.

De Cæcitate, ac debilitate visus, quæ navigantibus Amboynam, ac Moluccas versus, ac in circumjacentibus fretis accidit.

Qui Amboynam, Bandam, ac Moluccas versus navigant infestantur sæpe debilitate visus, immo totali cæcitate, à crassis lentisque vaporibus caput, ac cerebrum opplentibus, nervosque opticos obstruentibus: quæ tamen cæcitas non semper permanet; sed alterius aëris mutatione, vel melioris diætæ, sæpe recedit. Incolæ harum insularum originem trahere dicunt (quod & experientia, cui contradici vix potest, comprobatum est) ex esu Oryzæ calidæ. Hinc Javani, ac Malaji Oryzam, jam primum coctam, semper prius frigidiori aëri exponent, vel vanno calorem eventilabunt. Tum nautæ nostri sociis suis navalibus imperant, sub pœna aliqua, ne Oryzam calefactam comedant. Quod si causam altius inquirere velimus, ratione eam prædicta niti inveniemus: nam Oryza hæc semper plantatur in locis udis, ac paludosis, unde nescio quid fœculenti, ac uliginosi contrahit: quod calidum altius penetrat, quam frigidum: nam etiam siccæ Oryzæ, crudæque odor caput gravat, ac somnolentiam quandam introducit. Communis in hoc affectu cura (qua & ego utor, & plures ad pristinam sanitatem reduxi) hæc est; Primum purgandum caput, ac ventriculus à crassis humoribus, qui hos vapores ad cerebrum mittunt: Quod optime fiet per Pillulas panchymagogas *Reineri Bontii* supra descriptas. Dein sternutatoriis è pulvere Tabaci, &c. Tum Errhinis, ac Masticatoriis utendum est. Vena secta quoque prodest. Sed in hoc malo (quod postremo loco reservavi) specificum, ac crebro usu comprobatum medicamentum est, Jecur Lamiæ piscis, crudum cum sale comestum, quem piscem *een Haye* Belgice vocamus, quin & oleositas, ex eo in sole inde distillans *Traen* Belgice, ac oculis inuncta pro præsentaneo est remedio; quod procul dubio proprietate sub-

ſtantiæ fit: Nam tantum abeſt ut aliorum piſcium jecinora hoc præſtent, ut potius præſentem noxam inferant. Notandum poſtremo eſt, quod, quamvis hæc cæcitas ſæpe tranſitoria ſit, tamen neglecta, ac incommoda diæta, maxime importuno uſu Aracci, ſæpe in veram viſus orbitatem degenerat; quorum exempla hic paſſim obvia ſunt.

F I N I S.

DE

DE EXTERNIS QUIBUSDAM Corporis Affectibus, in Indiis.

Cap. XVII.

De Herpetis, seu Impetiginis Indicæ specie, quam incolæ Courap indigitant.

Expositis morbis internis præcipuis, qui in hisce remotissimis à nostro cœlo locis grassantur, omissis etiam levioribus affectibus, qui hic (ut in patria quoque) quotidiani sunt, ad externa quædam corporis vitia, in his regionibus familiaria, devenire constitui.

Inter hæc principem locum obtinet Herpes, seu Impetigo quædam molestissima, quæ ut plurimum alas, pectus, inguina, faciem, immo aliquando totum corpus occupat, cum pruritu intolerabili, adeo ut ægri à scalpendo, dies ac noctes manus abstinere nequeant: Sed statim istam voluptatem, quam ex unguium attritu homines sentiunt, acerba pœnitentia sequitur: ingens nempe dolor, in crudis, & cuticula nudatis partibus, quas ungues aperuerunt, dum mordicans, ac nitrosus iste humor peccans, partes affectas vellicat, & inde interulæ, ac indusia, sine crustarum laceratione, avelli nequeunt: Indigenæ hunc affectum Courap καθ' ἐξοχὴν appellant, quod alias omnem scabiem significat: Causa hujus af-

fectus cutanei est salsa, ac nitrosa pituita, mixta bili, ac melancholiæ: estque affectus contagiosus, quia attactu facillime in aliud subjectum transit: ita ut pauci hanc molestiam effugiant. Quamvis autem hoc malum, scabram, ac deformem cutem reddat, cum furfuribus: tamen hoc commodum secum fert, quod quamdiu quis taliter affectus est, vix alio graviori morbo corripiatur; tum Courap subito evanescens, majoris morbi superventuri indicium solet esse: humore nimirum peccante, per metastasin, ad partem nobiliorem aliquam delato. Ideo sunt hic qui per aliquot annos hoc malo affecti, non adeo solliciti sunt de ejus cura. Sed nos qui novimus sublata causa, etiam tolli effectum, quod vulgus sanum per se putat, per accidens scimus evenire; quod hic nempe sit effectus bonus à mala causa. Non secus ac in Gonorrhæa virulenta, ac venerea contingit, Hepate sc. expellente à se istud virus ad glandes parastatas, ac inde ad penem, quo miseri se consolantur: cum in confesso sit aliquo modo in re medica expertis, si isti malo convenientibus remediis non occurratur, ipsum morbum venereum inde oriri. Sic hoc malum neglectum, præsertim in subjectis melancholicis, ac atrabilariis in Lepram Arabum, vel (quod multo pejus est) in ipsissimam Elephantiasin transit. Cura hujus mali in principio præcipue constat in ablatione causæ morbificæ, quod per toties jam dictas purgationes optime fiet: frustra enim neglectis generalibus, ad particularia ac Topica medicamenta devenitur. Pulvis quoque præstantissimus ad hunc effectum, ut & ad reliquos melancholicos, à me conficitur hoc modo.

℞. Folior. Sennæ mundatorum unc. XIV.
Rhabarbar. optimi.
Turbith albi an. unc. viij.
Tartar. albi.
Scammoneæ elect. an. unc. IV.
M. F. Pulvis subtilissimus.

Dosis est in convenienti liquore ʒj. jam ad Topica deveniamus, inter quæ excellens est, quod mihi reverendus ac doctissimus vir Dominus *Justus Heurnius* communicavit, vir in omni Scien-

tia-

tiarum genere exercitatiſſimus.

℞. Ferruginis unc. j.
Sulphur. dra. ſem.

Subtiliter in marmore fricentur, adde ſuccum è foliis Baſilici hic creſcentis, & hinc fiant paſtilli, qui aceto diſſoluti & veſperi Courapo illiti, mane ob deformitatem ablui poſſunt.

Hoc ſi minus efficax ſit,

℞. opii ſcr. j. ſem.

Calcis vivæ ex conchiliis uſtæ ſcr. ij.

Fricentur in marmore, cum ſucco Pomorum Amoris; uſurus abradat cruſtam Herpetis, dein abſterſo ichore, illinat.

Ad eadem confert Oleum è gummi Benjuin adjecto nitro, vel ſale Prunellæ, vel momento Mercurii ſublimati. Commode his quoque miſcetur ſuccus Limonum. Cum Tutia præparata, aut Ceruſſa, quo ſolo remedio topico, præmiſſa unica purgatione, me ipſum curavi, cum ſub alis, ac in pectore hac colluvie infeſtarer. Diæta ut in omnibus cacochymicis affectibus hic moderata, & boni ſucci eſſe debet. Quod curantis prudentiæ relinquo, ne fruſtra actum agam.

Cap. XVIII.

De Papulis rubentibus, ſeu ſudaminibus, quæ vulgo noſtrates het Rootvont *vocant, ac obiter de moleſtiſſimis culicum morſibus.*

Quas Latinus Hippocrates *Cornelius Celſus* papulas, *Plinius* ſudamina vocat (noſtrates Belgæ *Rootvont*) hic ita crebra ſunt, ut ego adhuc hiſce in locis neminem noverim, qui moleſtias has effugerit, non magis, quam morſus culicum, quos Luſitani Moſquitas vocant. Sunt autem hæ papulæ rubentes, ac aſperæ aliquantum, per ſudorem in cutem ejectæ; plerumque à capite ad calcem uſque, cum ſummo pruritu, ac aſſiduo ſcalpendi deſiderio erumpentes. Hæc

exanthemata magis afficiunt recens advenientes, ut & Mosquitarum puncturæ, quam eos, qui aliquamdiu hic morati ſunt: ita ut, deridiculi ergo, hic inter noſtrates dicterium enatum ſit. Eum qui hoc modo affectus ſit, eſſe *Orang Barou*, quod novitium hominem ſignificat, & propterea culices, ac papulas ſibi tributum, è lacte, è butyro, quod eum devoraverint petere: nam qui hic diutius hæſerunt, ſe *Orang Lamme*, id eſt veteranos glorioſe nominant. Hæc porro moleſtia, cum à natura expellente fiat, inter affectus cutaneos tantum recenſenda venit: ſed tamen temere habita, ut & morſus culicum, unguibus ſcilicet cute aperta, ulcera ſæpe cacoëthea, ac maligna oriuntur, difficilia ſane ſanatu.

Sic neglecta ſolent incendia ſumere vires.

Ut itaque pruritui iſti moleſtiſſimo occurramus, acetum cum aqua miſceri jubeo, addito Nitro, ſeu ſale Prunellæ, eoque corpus linteolo immerſo tingi: vel, ſi acrius deſideres, addendus Limonum ſuccus recenter expreſſus. Quæ quamvis primo acrem dolorem inferant, tamen is cito evaneſcit, & multo magis tolerabilis eſt, quam pruritus iſte inſignis. Hoc denique medicos, ac chirurgos obiter monitos volo, ne in his papulis purgationes, quantumvis leves, inſtituant, ne materia acris, ac bilioſa, ad inteſtina delata Dyſenteriam creet: ſed vel potius naturæ hæc ſananda relinquant: vel ſudorificis excretionem hanc adjuvent: Nam ego, per incuriam, ac imprudentiam quorundam, hæc infortunia evenire non ſemel vidi.

Cap. XIX.

De Tophis, gummatis, ac ulcerationibus Endemiis in inſula Amboyna, ac Moluccis præcipue; quas noſtrates, d'Amboynſe pocken *vocant.*

Endemius, ſeu popularis quidam morbus in Amboyna, ac Moluccis inſulis præcipue oritur, qui ſymptomatis ſuis, admodum ſimilis eſt morbo venereo. Sed in his inter ſe differunt quod

quod hic ſine congreſſu venereo quoque naſci ſolet. Erumpunt in facie, brachiis, ac cruribus Tophi, ſeu Tumores, duri primum ac ſchirroſi, ac tam crebri per univerſum copus, quam clavi ac verrucæ oriuntur in manibus, ac pedibus in patria; ſi vero eos ulcerari contingat, materiam lentam, ac gummoſam à ſe reddunt, attamen tam acrem, ac mordacem, ut profunda, ac cava ulcera inde oriantur, cum labiis calloſis, ac inverſis; fœdum, ac deforme malum, & cum lue venerea conveniens, niſi quod hic tanti dolores non adſint, nec caries in oſſibus tam facile oriatur, niſi per curantis incuriam. Hic affectus originem trahit, primum ex peculiari cœli ac ſoli iſtius genio; tum ex aëre, vaporibus ſalſis, è mari undique aſcendentibus infecto; cibis præterea craſſis, ac melancholicis & pituitoſis, ut ſunt piſces marini, quorum hic magna captura eſt: quibus incolæ aſſiduo veſcuntur, quod reliquæ annonæ ſit ſatis indiga regio. Magnum etiam momentum huic malo adfert uſus placentarum, quas vice panis, per totum iſtum tractum edunt; ac ab incolis Sago vocatur, & eſt è corticibus arborum excuſſa farina. Adhæc confert potus importunus liquoris cujuſdam Saguër vocati, qui ferme eodem modo ex arbore elicitur, quo è palma Indica ſeu Coquos arbore liquor iſte, quem incolæ Towac; Luſitani Vinho de Palma vocant. Hic immoderate ſumptus non ſecus, ac vinum, & cerviſia inebriat; caput ac nervos infeſtat, hinc etiam in his inſulis crebrior eſt iſta Paralyſeos ſpecies, quam Beriberii ſupra diximus appellari. Quantum ad curam attinet, ea, ſi recens ſit hoc malum, non admodum difficilis eſt. Sin inveteratum jam moleſtior eſt curatio. Porro iiſdem ferme remediis cedit, quibus lues venerea, obſtructiones lienis, Leucophlegmatia, ac ipſe Hydrops, & ceteri chronici, ac rebelles morbi. Decocta hic itaque parentur è Chinæ radice, Salſa parilla, Guajaco & corticibus ejuſdem, quibus incoquantur Anagallidis aquaticæ, ſeu Becabungæ m. ij. Poſt peccans materia vehementioribus catharticis educenda eſt: nam levia hic non proſunt. Talia ſunt Extract. guttæ Cambodja, Elaterium: & ſi his non cedit, ad chymica, & mineralia deveniendum eſt: ut ſunt Mercurius vitæ, ſeu Butyrum Anti-

Antimonii, Turbith minerale, tum Mercurius præcipitatus albus. Unguenta quoque Mercurialia ſecundum artem parata hic externe adhibenda ſunt: quæ omnia è *Crollio*, & aliis doctioribus ac verſatioribus Chymicis petite.

FINIS.

OBSER-

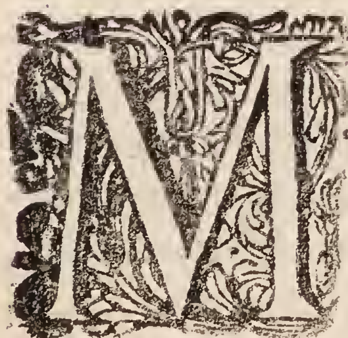

OBSERVATIONES ALIQUOT ſelectæ, ex diſſectione cadaverum ac ἀυτοψία deſumptæ:

Quæ præcedentibus jam dictis non parum lucis adferunt.

Observatio Prima.

De quodam è Spaſmo mortuo.

Miles quidam, cum per integram noctem, ebrius in ſolo decubuiſſet, evigilans tam repente ſpaſmo correptus eſt, flexo in poſteriorem partem corpore, ut omnino rigidus, ac incurvus permaneret. Ipſe in noſocomium delatus noſtræ curæ mandatus eſt. Nihil deglutire poterat, & turbide loquebatur, tanquam ex loco ſubterraneo vocem emittens, truculenter nos intuebatur; cui cum omnia fruſtra adhibuiſſemus remedia (quæ ſupra in methodo medendi videre eſt) ille poſt ſæviſſimos cruciatus, intra quatuor dies interiit. Libuit mihi cauſam tam atrocis mali indagare: itaque adhibito Magiſtro *Andræa Duræo*, *Noſocomii Batavici Chirurgo* expertiſſimo, cadaver aperuimus: Vitalia ut cor, ac pulmones, & Naturalia membra, ut hepar, ventriculum, ac lienem omnia integra invenimus. Itaque (quod res erat) ſuſpicati, malum altius hærere. Cerebrum ad

ventriculos uſque diſſecuimus, quos repletos invenimus materia quadam viſcida, ac glutinoſa, colore luteo, vitello ovorum per quam ſimili: ſed fœtida admodum: hæc incumbens principio nervorum, tam ſæva ſymptomata in ſubjectis partibus excitarat. Venæ intercurrentes utramque cerebri menyngem admodum turgidæ erant bilioſo ſanguine: Obiit anno 1629. menſe Februario. Eodem modo pauco poſt tempore affectus fuit ſignifer, qui in arce, valli Rubini dicta, præſidium agebat; ſed hic præter prædicta ſymptomata, ſpaſmo Cynico in dextra maxilla, torquebatur, ita ut loqui plane durante iſto paroxiſmo non poſſet; & intra 24. horas ex vivis exceſſit; juvenis, ſi quis alius, fortis, ac robuſtus.

Observatio II.

De Phtiſico quodam ac Empyematico.

Henricus NN. mercator Danus decumbens in ædibus *Ambroſii vander Keer*, hujus urbis ſcabini, poſt mortem à *Magiſtro Andræa* diſſectus fuit: uterque lobus pulmonum, non tantum arcte coſtis adnatus erat, ſed etiam inferius diaphragmati, ut ſine laceratione, inde avelli non poſſet. In dextro latere, ubi majorem dolorem ſenſerat, inventa ſunt fragmenta bronchiorum ab ſubſtantia pulmonum avulſa, cum ſanie copioſa; qualia, dum viveret in magna quantitate excreare conſueverat: vox illi erat clangoſa, qualis gallorum Africanorum, aut Calecutienſium. Laboraverat longo tempore antea ſputo ſanguinis; unde hujus miſerandi mali principium; quo etiam extreme extenuatus, obiit. 1629. die Auguſti 19.

Observatio III.

De Dyſenterico.

Ex mandato Domini Generalis, ego, & *Magiſter Adamus Arcis Batavicæ Chirurgus* aperuimus aliquot cadavera ex Dyſenteria mortuorum; inter quæ corpus militis cujuſdam, è diu-

diuturna Dysenteria vita functi, quæ tum temporis cum obsessi essemus à Javanis hic tanquam morbus epidemicus grassabatur. Et invenimus intestina vehementer inflata, ac eorum interiorem tunicam plane abrasam; Tum folliculus fellis, quod maxime in eo mirum erat, repletus, ac distentus, erat humore lento; ac viscido, alboque; instar pultis ex Amylo, quem nostræ mulierculæ *Styffel* vocant: Bilis autem nequidem vestigium relictum erat. 1624. Nov. 14.

OBSERVATIO IV.

De quodam Pulmones plenos Pure habente.

Anno 1629. mense Majo, aperuimus cadaver nautici socii, ex Phtisi mortui, cujus pulmones substantia & colore externe sani apparebant, quibus tamen dissectis, exiit pus copiosum, viride, ac fœtidissimum; Et dexter pulmonum lobus costis adnatus erat. Quod obiter notandum in plurimis, quos aperuimus, nunquam sinistrum lobum solum adnatum vidimus; sed vel utrumque, vel dextrum tantum. Ratio (ut ingenue fatear) me latet, nisi forte, quia in dextro latere tantum vena azygos vel sine pari est, quæ in pleuritide, tussi valida rupta, hanc amurcam à se rejicit; unde etiam in dextro latere Pleuritides exquisitæ magis oriuntur.

OBSERVATIO V.

De Empyematico sanato.

Miles quidam, cum potu Arac apprime se ingurgitasset, & ferme sine sensu, ac motu in arcem ferretur, credebamus ipsum ista nocta supervivere non posse: ille tamen, partim evomita, partim edormita crapula, postridie in dextro latere Pleuritide exquisita correptus est; cui, licet post sanguinis missionem, dolor aliquantum sedatus esset: tamen inflammatio in ulcus, & inde, eo rupto, in Empyema desiit, materia, in dextro latere, super diaphragma effusa. Erat adhuc viribus

ſatis conſtantibus, neque febris jam tam vehemens vigebat. Itaque inter quartam, ac quintam coſtam cauterium potentiale, quod vocant, applicavimus, dein ſcalpello eſcaram porro aperuimus. Indeque effluxit ſanies copioſa, cum ramentis, ac particulis aliquot membranæ ſuccingentis coſtas, jam putrefactæ. Et ille, adhibitis opportunis Syringationibus, convaluit præter ſpem, &, cum hæc ſcribimus, Malaccam verſus navigavit.

OBSERVATIO VI.

De inſigni Cranii fractura.

Nauticus quidam ſocius, dum navem, in ſtatione hic ſtantem, à ſordibus, quas in mari contraxerat, cum ceteris purgaret, & conto ſcapham prohiberet, ne temere navi allideretur, dum ſe inclinat, ut funem, qui ſcaphæ inferius impactus impedimento erat, auferret, triſti fato, ſcapha navi undarum pulſu impegit, & caput ipſius, quod intra ſcapham & navem medium erat ita colliſum eſt, ut totum cranium comminutum crederetur; ipſe mutus repente, & ſanguinem, per os, aures, ac nares rejiciens, inde delatus eſt in Noſocomium. Huic jam, putabamus, deſperato, cum *Mag. Andræas*, & ego ſeriam manum præſtaremus; Primo à poſteriore capitis parte contuſionem ingentem invenimus; quam, poſtquam aperuimus, plurimum concreti ſanguinis inde extraximus. Poſtero die, cum jam mundatiora eſſent omnia, cranium in multa fragmenta communitum apparuit: hinc cum aliquot particulas exemiſſemus, reliquam curam (ut in tali caſu decet) aggreſſi ſumus. Ille porro hæſit inter noſtras manus circiter ſex menſes; quo tempore totum illud os, quod circumſcribitur ſutura Lambdoide, per fragmenta exemptum eſt, paulo ſupra illud foramen, cui inſeritur prima cervicis vertebra, dentiformis dicta. Ille quidem, optime ſanus, Novemb. menſe patriam repetiit, appoſita poſteriori capitis parti ſemi-galea argentea, ei, in eum finem donata à Domino *Generali Coën*, ut cerebrum ab ictibus externis tueretur.

De

Observatio VII.

De Chronicis ac implicitis morbis in uno subjecto.

Anno 1629. Septembr. 5. dissecuimus cadaver militis cujusdam Germani, qui ferme per integrum annum languerat, fluxu ventris æruginoso, tussi sicca, & insigni respirandi difficultate, &c. Mortuo eo, Omentum, ac Mesenterium repertum fuit ferme absumptum; ita ut intestina sibi invicem adnata, vel potius nullo ordine inter se confusa essent, parvulis villis hinc inde enatis. Lien erat contractus in minimam pilæ magnitudinem, & rotunditatem, ita ut Renes subjecti longe majores essent. Jecur tam varii erat coloris, luridi, pallidi, flavi ac viridis, ut miraculo spectantibus nobis esset. Cystis fellis longe major solito, repleta ac distenta erat bile æruginosa: Ventriculus, ac intestina erosa, insignem quoque hujus humoris copiam retinuerant. Præterea è vitalibus dexter lobus pulmonis costis & diaphragmati erat adnatus, ut invicem continui viderentur. Videant benigni lectores, num mirum sit difficiles hic esse curationes, cum tot simul mala concurrant, quod non in hoc uno, sed plurimis subjectis reperi. Et hoc nobis præstat nimius potus maledicti Arac ex Oryza & Holothuriis confecti. Et quoniam dicunt scriptores Physici, leporem marinum (qui ut & Sæpiæ, de Holothuriorum sunt genere) venonosa ac peculiari qualitate, pulmonem erodere, lubens in eam sententiam descendo, omnes istas immundities eandem tabificam vim habere, &c.

Observatio VIII.

De quodam cui vena cava loco sanguinis, repleta erat adiposa ac medullosa substantia quadam.

Septembris 7. Anni 1629. me præsente, apertum fuit corpus cujusdam civis Bataviensis, qui per tres annos languerat miro, ac incognito affectu: Nam si super umbilicum, aur circiter,

ter, quis manum imposuisset; Pulsus, qualis cordis, ac arteriarum, tam vehemens sentiebatur, instar salientis infantis in matris utero, quæ jam partui vicina est, ita ut manum elevando repelleret. Æqualem fuisse hunc pulsum cum arteriarum & cordis, hoc modo deprehendi: Sinistram umbilico ægri imposui, dextra arteriam, circa carpum, tetigi; invenique in systoles, & diastoles intervallo plane convenire. Unde ego statim conjeci arteriam magnam loborare; quod & post mortem invenimus. Nam vena cava repleta erat, loco sanguinis adiposa substantia, ac medulla spinali admodum simili, quæ, pondere suo, arteriæ vicinæ incumbens, dum illa è contra istud onus à se rejicere conaretur, hunc pulsum excitabat. Arteria magna duplo solito laxior erat, ac repleta sanguine nigro ac seroso. Cor etiam *Magister Andræas* dissecuit; quod etiam solito majus, ac flaccidius inventum est, ac spongiarum modo comprimebatur; tum uterque ejus ventriculus amplior, ac etiam sanguine isto nigro repletus. Quis, rogo, mortalium non obstupescat, taliter affectum tam diu vitam protrahere potuisse? Iecur erat vividi coloris, ac consistentiæ, nisi quod communem mensuram ferme duplo excederet. Cystis, qua bilis continetur, etiam bovinam magnitudine æquabat, eratque intus referta cholera ex nigra viridi, lenta, ac tenaci, crassitudine syrupi spissioris, aut potius extracti. Obiit 7. Septemb. 1629.

OBSERVATIO IX.

De Apostemate Hepatis.

Miles Anglus, cum inflammationem primum hepatis passus esset, & frustra tentassemus ea, quibus opus erat, dolor se remisit quidem: sed desiit malum in fluxum hepaticum; tumore, qui ante erat, in hypochondrio plane evanescente. Cum hoc modo per sex ferme menses languisset, tandem ad extremam maciem ita perductus est, ut ipsissimam, qualis pingitur, mortem dixisses, & sic miserrimam vitam cum morte permutavit. Aperto corpore invenimus loco hepatis, solam membranam ipsum vestientem, satis crassam, instar sacci, cui adhuc portio

sa-

ſaniei, loturæ carnium ſimilis inerat, qualem tam longo tempore excreverat. Obiit 1629. Aprili. menſ.

Observatio X.

De Vulnere capitis, ubi perperam fiſſum cranium credebatur.

Menſe Majo 1629. vocatus fui à Chirurgo quodam ut viſerem militem in ſuprema frontis parte vulneratum; vulnuſque, ferme ante tres ſeptimanas, laxius inciderat, ferramento ſuo credens, quod Provettam vocamus, dum aſperitatem in cranio, & oſſe frontis ſentiret, fiſſuram ſubeſſe judicavit, & etiamnum erat in ea opinione; Sed, dum ego oculos propius admovi, inveni, quam ille fiſſuram putabat, eſſe excurrentiam ſuturæ ſagittalis (ut in iis ſolet natura ludere) uſque ad nares. Itaque corripiens Chirurgum, oſtendi ei errorem ſuum. Interea ab aëre os jam alteratum erat; itaque curavi ægrum in Noſocomium deferri ad *Magiſtrum Andræam*, & jam ſextus menſis eſt, quo ſub cura noſtra egit. Exemimus ipſi à ſutura coronali partem oſſis uſque ad os temporale, ſeu petroſum, & ab altera parte non contemnendum fragmentum; Tum oſſis frontis duas partes: quæ ſutura excurrente diſtinctæ, apud *Magiſtrum And. Duræum* etiamnum reſervantur: & jam, dum hæc ſcribo, die 10. Novemb. 1629. totum vulnus coſolidatum ac cicatriſatum eſt, & ille, hac veſpera, iturus ad navem bene ſanus; & in Patriam, intra tres, aut quatuor dies remeaturus eſt.

Observatio XI.

De Catharro ſuffocanti in Nobiliſſimo Domino Joanne Petri Coën Generali in Indiis præfecto.

Cum generoſus Dominus noſter *Joannes Petri Coën* aliquandiu Diarrhæa laboraſſet, & tamen, ut illi erat ſummus animi vigor, nihil de ſolita diligentia remitteret, dum opera,

ac mutationes bellicas ipse coram inspicere vult, & tamen à me aliquoties monitus, ut paulum quieti se daret, ac valetudini suæ consuleret, negavit sibi tantum otii esse ut decumberet, quasi diceret præsagiens, Imperatorem stantem mori oportere. Tandem, decimo nono Septembris 1629. circa octavam vespertinam repente in arcem ad Dominum sum vocatus, quem inveni ægre spirantem, cum tussi sicca; externe membra frigebant, sudor aderat frigidus, ac glutinosus. Dejectio per inferiora erat admodum multa, flatulenta, aquosa, ac bullis plena; vomitus præcesserat biliosus. Pulsus arteriæ tam languidus erat, ut vix sentiretur, & ille quidem vermiculans. His ego omnibus consideratis, adstantibus Amplissimis Dominis meis Consiliariis Indiæ *D. Antonio van Dyemen*, *D. Quirino à Raemburch* statim pronuntiavi *D. Generalem* supremis appropinquare: ipsis re subita attonitis, ac tantum deliquium animi, ex vomitu, dicentibus, dum paulatim vires, ac spiritus redituros putarent, cum pauco ante tempore cum ipsis discumbens familiariter confabulatus esset: Ideoque dicebant se mirati, quod tam audacter de tanto viro pronunciarem: Respondi modeste, mihi in more non esse positum, artem meam ludibrio exponere, dum aut ignorasse, aut fefellisse viderer: si sententiam meam non explicuissem: me tamen in eo optare, uti vaticinium meum fallat. Interea *Dominus Generalis* inter duodecimam, ac primam noctis horam, superveniente spasmo, quem momento temporis ante prædixeram, animam creatori suo reddidit. Qui Amplissimi hujus viri staturam, ac formam contemplati sunt, nihil miri accidisse sciant. Erat enim longa, ac erecta cervice, alis seu scapulis prominentibus. Complexione ex melancholica, pituitosa, opportunissima ad phtisin & catharrum suffocantem, quo etiam mortuus est. Obiit anno Domini nostri 1629. Septemb. 19.

OB-

OBSERVATIO XII.

De quodam ex vulnere in pectore mortuo.

Civis Batavus *Joannes Dragon* nomine, 16. Septemb. 1629. in pectore punctim vulneratus est ictu transeunte os sterni, seu scutiforme, per pulmones in Oesophagum, superveniente febre, ac singultu, octiduo post vulnus illatum, mortuus est. Aperuimus præsente magistratu cadaver, invenimus secundum conjecturam nostram partes ante dictas læsas. Thorax plenus erat sanguine seroso cum potu, qui ex gula effluxerat mixto.

OBSERVATIONES ALIQUOT ex plurimis ſelectæ, de Epidemiis, ac contagioſis, in Indiis, morbis.

OBSERVATIO PRIMA.

De Dyſenteria Epidemica.

Um anno 1628. à Javanis Matarenſibus obſidione cingeremur, ampliſſimus vir, *Jeremias de Meeſter*, Senatus Indici conſiliarius, primum in febrem continuam incidit, dein in Dyſenteriam, quæ tum populariter graſſabatur; exonerans per alvum cum fæcibus ſanguinem nigerrimum, cum ſummo cruciatu, ac fœtore; tandem, cum omnia remedia, quæ excogitari ad hujus mali levamen potuiſſent, adhibuiſſemus, ex vivis exceſſit; ſupervenientibus, paulo ante mortem, exanthematis nigris, ac lividis, ſimilibus iis, quæ noſtri *Peepercoorn* vocant, cum ſudore frigido, ac male olente.

Similiter *Secretarius Domini Generalis*, *Jacobus à Dooreſlaar*, prædicti *Domini de Meeſter Gener.* paucis diebus poſt, Dyſenteria viridi ac genere venenoſa mortuus eſt, apparentibus copioſis maculis lividis, in pedibus ac brachiis, ante dictis reſpondentibus.

OB-

OBSERVATIO II.

De eadem Dysenteria Epidemica.

Eodem tempore *Guilelmus Wyntgis*, Fisci advocatus, mihi fraterna amicitia devinctus, incidit in Dysenteriam veram cum summis torminibus, quæ perdurans cum febre ardentissima per quinque, aut sex dies, adhibitis omnibus, quæ morbi violentia, & necessitas subita requirebant, cum summo meo, & bonorum omnium mœrore, juvenis optimus mortuus est, apparentibus, tam crebris, ac densis per universum corpus maculis lividis, ut (quod in proverbio est) locus non esset, cui caput aciculæ imponeres.

OBSERVATIO III.

De febre ardenti, Dysenteria, Ulceribus malignis, &c.

REverendus, ac Doctissimus vir *Joannes Cavallerius*, verbi divini præco, circa idem tempus correptus est febre ardenti, superveniente Dysenteria atrabiliaria, quæ cum per aliquot dies continuasset, eruperunt sub axillis, in tergo circa lumbos, & in inguinibus, etiam in collo, pustulæ ac vesicæ quædam, plenæ ac distentæ pure viridi, & subjectam cutem ad carnem usque erodente, quæ nobis, prima facie, spem criseos faciebant: sed Dysenteria non cessante ac febre, cum Phrenitide ingravescente, probissimus simul, ac doctissimus juvenis, ex hac vita ad cœlos raptus est. Eodem tempore, liberi pulcherrimi *D. Adriani Blocq*, eadem Dysenteria maligna obierunt.

Observatio IV.

Dissertatiuncula, utrum morbi Epidemici, ac pestilentiales etiam hic in Indiis Orientalibus grassentur.

Hæc paucula, ex sexcentis aliis, exempla ego in medium produxi, ut probarem frustra eos dixisse, qui pestilentiales, ac Epidemicos morbos in his locis grassari negaverunt: Quo nomine, alii eos appellent, mea nihil interest. Certe mihi constat contagiosum hunc, de quo loquor fuisse, & qui plurimos simul, ac celeriter occuparet. Causa, quæso, audite, dein recte judicate. Obsessi arcte eramus, à triginta quatuor millibus Javanorum Mataranensium, Duce Tommagom Bauraxa expertissimo, inter ipsos audacissimo milite. Quotidie à nostris excursiones, & velitationes fiebant, sæpe plurimis ex hoste tum hic, tum in oppngnationibus, quæ ferme singulis noctibus fiebant, desideratis: quorum cadavera in flumen præcipitabantur, & summum fœtorem, ac corruptionem aquæ conciliabant. Tum corpora hominum, & jumentorum, ex fame, & vulneribus mortuorum, passim in campis ac silvis insepulta jacebant, quæ non levem contagionem aëri addiderunt. Præterea flumen inficiebatur radice Serpentariæ, quam Indi, in profluente, aliquot mille corbibus impositam, macerabant, ut venenosam qualitatem, ac glutinosam suam substantiam exueret, quam vidimus, si vitrum aqua plenum reponeremus, per aliquot horas, in fundo tanquam albumen ovi desidere; Qua dein tosta vice Oryzæ, cujus in castris summa penuria erat, uterentur; dum unico insultu nos posse capi sperassent, & hinc minus sibi providissent. Hæc non tam mira videbuntur iis, qui sciunt in Indiis Occidentalibus radicem Casavi, loco panis esse, cujus tamen succus expressus præsentaneum est venenum. Ad rem venio: Adde his potum aquæ subsalsæ: Nam, dum ventis è mari spirantibus, stato tempore aqua marina in fluvium impellitur, ejus alveum salsedine inficiebat: & nos propter obsidentes hostes, altius ex flumine petere

re aquam non audebamus; Adhæc cadaveribus infectum flumen vermibus scatebat. Omnibus istis adde tempus anni, quod tum calidissimum simul ac humidissimum erat, propter assiduas pluvias tum temporis, utpote à Septembri, usque ad Februarii initium, tum sole supra verticem nostrum existente in linea æquinoctiali: Quæ omnia me quoque, per quatuor continuos menses lecto affixerunt, cum summo vitæ meæ discrimine. Primo invadente me febre ardenti; subsequente dein Dysenteria, & augescente, qua jam ante mensem affligi cœperam Paralyseos ista specie, quam Beriberii vocari diximus. Quæ omnia Deo propitio superavi, uxore interea, ac utroque filio meo iisdem molestiis vexatis, ac decumbentibus.

Dedit Deus his quoque finem.

INDEX

Capitum hujus Methodi medendi in Indiis.

Ob-

Obſervationem Selectarum Tabula.

FINIS.